
A MAI BÁCS-KISKUN MEGYE AZ 1848-49-ES FORRADALOM ÉS SZABADSÁGHARC IDEJÉN

A MAI BÁCS-KISKUN
MEGYE AZ 1848-49-ES
FORRADALOM ÉS
SZABADSÁGHARC
IDEJÉN

A MAI BÁCS-KISKUN MEGYE AZ 1848—49-ES FORRADALOM ÉS SZABADSÁGHARC IDEJÉN

Szerkesztette:

IVÁNYOSI-SZABÓ TIBOR

KECSKEMÉT, 1988

Az anyaggyűjtésben részt vett:

BÁNKINÉ MOLNÁR ERZSÉBET, IVÁNYOSI-SZABÓ TIBOR, KEMÉNY
JÁNOS, KEMÉNYNÉ PINTÉR ILONA, Ö. KOVÁCS JÓZSEF, PÉTERNÉ
FEHÉR MÁRIA ÉS TÓTH ÁGNES
(A Bács-Kiskun Megyei Levéltár munkatársai)

Lektorálta:

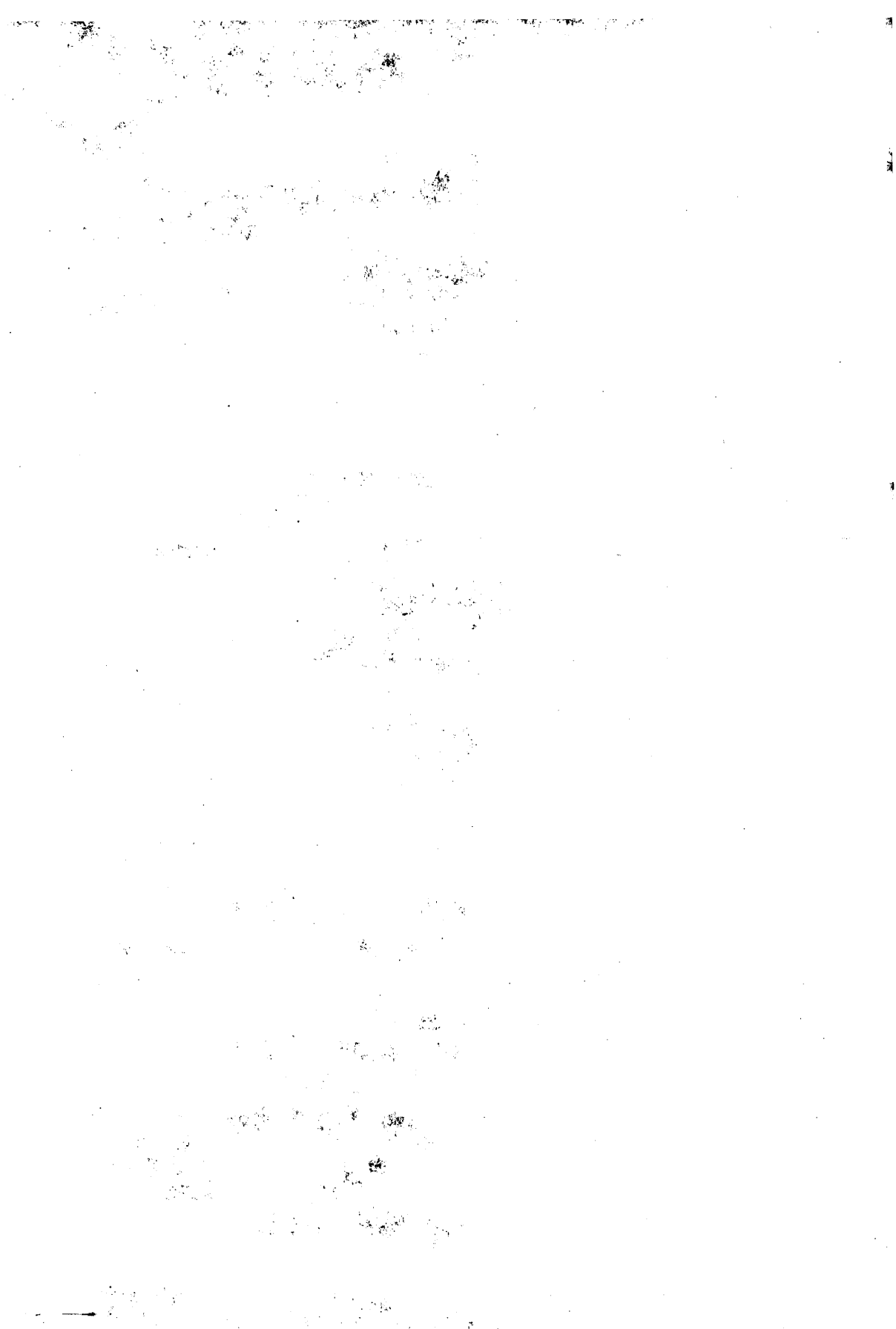
VARGA JÁNOS
(A Magyar Országos Levéltár főigazgatója)

ISBN: 963 7236 01 5

A BÁCS-KISKUN MEGYEI LEVÉLTÁR KIADVÁNYA

TARTALOMJEGYZÉK

BEVEZETŐ	7
A MAI BÁCS-KISKUN MEGYE A FORRADALOM ÉS A SZABADSÁGHARC IDEJÉN — Iványosi-Szabó Tibor	13
I. A forradalom előtt	13
II. A polgári forradalom hatása	27
III. A polgári állam és igazgatás első hónapjai	35
IV. A szabadságharc megszervezése és sikerei	89
V. Összeomlás	128
DOKUMENTUMOK	139
BIBLIOGRÁFIA	471
HELYNÉVMUTATÓ	477
DOKUMENTUMOK MUTATÓJA	483

BEVEZETŐ

Történelmünk kiemelkedően fontos eseménysorozatának 140. évfordulója már önmagában is kellően indokolná, hogy a szakirodalmat egy újabb kötetrel gyarapítsuk. Mégis e kötet létrejöttét merőben más tényezők motiválták.

Ha megkérdeznénk érettségizett tanulóinkat, 1848-49-ben milyen számottevő esemény történt településükön, vagy vidékükön, zavart mosolyon kívül még az eminens diákok válasza is szegényes lenne. Jobb esetben egy-egy olyan Kossuth idézet merülne fel emlékezetük mélyéről, amely valamely emlékmű feliratává vált (pl. Szegednek népe nemzetem büszkesége . . .), vagy amelyeket ünnepi beszédek színezésére szoktak használni (pl. üdvözlöm a csatákban megbarnult haragos kunokat . . .).

Ha megkérdeznénk megyénken belül történelem szakos tanárainkat, milyen helyi eseményeket, forrásanyagot tudtak felhasználni a téma tárgyalása vagy szakköri foglalkozás során, az esetek többségében nem kevésbé kényszeredett feleletet kapnánk.

A hiba elsődlegesen nem bennük van. Annak a kétségtelen ténynek az oka, hogy tanulóinknak magyar történelem folyamatát még ma is tőlünk távol eső területek eseményein keresztül kell átélniük, hogy úgy beszélnek ezekről az eseményekről, mint az egyetemes történelem több más epizódjáról, hogy az esetek nagy többségében elmarad náluk az érzelmi azonosulás, ennek oka mindenekelőtt az, hogy méltatlanul keveset áldozunk szűkebb hazánk történelmének feltárására és megismertetésére.

Bár kétségtelen, hogy a jelentősebb településeink közül nemegy elkészítette monográfiáját, támogatást nyújtott helytörténeti kiadványok megjelenítéséhez, megyei intézményeink a közelmúltban több történelmi tárgyú kiadványt jelentettek meg, mindennek ellenére lemaradásunk a szomszédos megyékhez viszonyítva is számottevő. Bár senki nem vonja kétségbe, hogy az 1848—49-es polgári forradalom és

szabadságharc történelmünk egyik legjelentősebb eseménysorozata volt, tájegységünkön belül igen kevés önálló feldolgozás, és még kevesebb forrásközlés jelent meg róla. A helyi eseményekre csak az országos, köztörténeti forráskiadványokban és feldolgozásokban fellelhető adatok alapján tudnak tanáraink következtetni. Ezek viszont semmiképpen sem alkalmasak arra, hogy egy összetettebb képet maguknak és tanulóiknak fel tudjanak vázolni, érzékeltetni tudják, hogyan fogadták községükön, városukon belül a forradalmat, miként vállaltak részt a szabadságharcból.

Még kevesebbet tudunk arról, hogyan jutott el ez a vidék a polgári forradalomhoz, milyen gazdasági és társadalmi állapotok voltak jellemzőek mezővárosainkra és falvainkra. Milyen társadalmi csoportok kísérték figyelemmel a kibontakozó reformkort, milyen társadalmi erők mozdultak meg a polgári átalakulás érdekében, illetve milyen visszahúzó erőkre számíthatott a feudális társadalom és közigazgatás.

Tekintettel arra, hogy a gazdasági és társadalmi fejlődésben vidékünk már a korábbi évszázadokban igencsak a perifériára szorult, a polgári átalakulás és a szabadságharc során meghatározó események itt nem történtek, az országos történetírás a helyi feldolgozások hiányában a tényleges fontosságánál, szerepvállalásánál is szűkösebben emlékszik meg városaink és falvaink részvételéről. Pedig a viszonylag bő forrásbázis lehetőséget biztosítana arra, hogy több téren újabb jelentős ismeretekkel gazdagíthassuk az országos történetírást is. Elégséges adat áll rendelkezésünkre ahhoz, hogy pontosabban láttassuk a nemzetörség és a honvédség társadalmi-szociális összetételét, hogy tisztábban lássuk milyen anyagi áldozatot követelt a szabadságharc az egyes társadalmi csoportoktól, az eddiginél pontosabban érzékeljük, hogyan reagált az alapvetően agrár lakosság a szabadságharc egyes eseményeire, milyen törekvések jelentkeztek a polgári igazgatás kiépítése során stb.

E kötet tehát több célnak kíván megfelelni. Újabb adatokat tesz hozzáférhetővé a történelmi kutatás számára, egyben remélhetőleg segítséget nyújt mind az oktató-nevelő munka, mind a közművelődéssel foglalkozók számára. Ugyanakkor fel kívánja hívni a figyelmet azokra a fehér foltokra is, amelyek felszámolása nélkül nem lehet hiteles képet rajzolni a vidék fontos történelmi szakaszairól.

Ez a kiadvány annak a sorozatnak a harmadik kötete, amelyet a Bács-Kiskun Megyei Levéltár a nagy forradalmi időszakok és az egyes történelmi korok jobb megismerése érdekében jelentet meg. 1972-ben készült el Bálintné Mikes Katalin—Szabó Sándor: Így kezdődött c.

kötete, amely a felszabadulás, a földreform és az élet újrakezdésének időszakához nyújt sokoldalú forrásanyagot. 1976-ban jelent meg Romsics Ignác—Szabó Csaba: Dokumentumok az 1918-19-es forradalmak Duna-Tisza közti történetéhez c. munka.

A sorozat e harmadik kötete sokban igazodik az előző kettőhöz, szerkezete csaknem azonos. Itt is mindenképpen szükségesnek látszott, hogy a bevezető tájékoztatón túl egy viszonylag rövid feldolgozás ismertesse azt a gazdasági-társadalmi hátteret, amely jórészt meghatározta az itt élők eljárását, a mozaikszerűen összeálló dokumentumok mellett érzékeltesse azt a folyamatot, amely során az írott emlékek létrejöttek. Így lehetőség nyílik arra, hogy az olvasó összefüggőbb képet kapjon a forradalmat és a szabadságharcot megelőző állapotokról, az események helyi menetéről, az országgal megegyező, vagy részben attól eltérő vonásokról, az egyes szakaszokon belül fellelhető sajátosságokról. Ennek révén egyértelműbbé válik, hogy az itt élők miként fogadták a kormány döntéseit, milyen formában és arányokban vettek részt a honvédelemben, milyen hangulatban és milyen mértékben vállaltak egyéb terheket, mi okozhatta a visszahúzódásukat.

Tekintettel arra, hogy a megtorlás az ország csaknem minden részén hasonló jellegű volt, a hadbíróság iratanyaga és a sajtó révén már a múlt században viszonylag teljes képet kaphattunk róla, az önkényuralom sem a feldolgozáson belül, sem a dokumentumokban nem kap külön helyet. Az önkényuralom és a korai polgári társadalom fejlődését egy újabb kötetünk fogja bemutatni.

A kötet gerincét a közel háromszáz dokumentum alkotja. Válogatásuknál egyik alapvető szempont az volt, hogy többségükben még nem közölt iratok legyenek, de kisebb mértékben figyelembe kellett venniük a már publikált iratokat is. Ezek részben a kormányzati szerveknek a helyi eseményekre vonatkozó állásfoglalásait, célkitűzéseit tartalmazzák, és mellőzésük nehezítette volna az események megértését, részben az indokolja az ismételt megjelenítést, hogy a régi kiadás nehezen szerezhető be. Egyik fő törekvésünk az volt, hogy a közölt dokumentumok a valóság minél szélesebb sávját fogják át, az erős válogatás ellenére a helyi események, törekvések, hangulati elemek, célok és csalódások minél teljesebb tükörképévé váljanak. Az igen nagy számú iratból történő válogatás során tekintettel kellett lennünk arra is, hogy a megye minél több pontjáról származó jelentés, határozat stb. legyen képviselve. Kiemelt figyelmet szenteltünk annak, hogy

a kortársi megnyilatkozások fennmaradt emlékei minél teljesebb számban kerüljenek be a gyűjteménybe.

A dokumentumok közlésénél részben az archeográfia terén kialakult gyakorlatot, részben korábbi köteteinknél alkalmazott eljárást követtük. A dokumentumokat időrendben adjuk közre. Minden dokumentum előtt rögzítjük az irat keletkezésének helyét és idejét. Ha a keletkezés, illetve a keletkezés pontos időpontja nem állapítható meg, a valószínű időpontot zárójelben közöljük. Visszaemlékezés esetén a kiemelt esemény időpontját vettük figyelembe. Valamennyi címünk szerkesztett. Ezek tartalmazzák az irat szerzőjének nevét, a címzett megnevezését, az irat tárgyát, valamint annak fajtáját. Az iratokat általában szöveghűen közöljük. Magánszemélyek vagy kiemelkedően jelentős közeleti személyiségek leveleit betű szerint adjuk közre. A nyilvánvaló elírásokat és a hiányos ponttációt javítottuk. Az olvashatatlan részekre a nagyon ritkán előforduló kihagyásokra a jegyzetben utalunk. Ugyancsak a jegyzetekben nyújtunk tájékoztatást személyekre és a szöveg megértéséhez szükséges eseményekre is. Ezek viszonylag tömörek és szűkkörűek, mivel úgy érezzük, hogy a dokumentumokat megelőző feldolgozás indokolatlanná teszi a bővebb magyarázatokat és kiegészítéseket.

A kötet könnyebb használhatóságát segíti a bibliográfia, a helynévmutató és a dokumentumok mutatója.

A kötet összeállításához az alábbi irategyütteseket vettük igénybe:

Bács-Kiskun Megyei Levéltár (később: B-KML)

- IV. 1001. Baja Város Választott Közösségének iratai
a) Városi jegyzőkönyvek
b) Tanácsi és közgyűlési jegyzőkönyvek
1002. Baja Város Tanácsának iratai
a) Tanácsülési jegyzőkönyvek
1504. Kecskemét Város Tanácsának iratai
a) Tanácsülési jegyzőkönyvek
1505. Kecskemét Város Gazdasági Küldöttségének iratai
1601. Kecskemét Város Bizottmányi Közgyűlésének iratai
a) Közgyűlési jegyzőkönyvek
1602. Kecskemét Város Központi Választmányának iratai
1604. A szabadságharcra vonatkozó iratok és nyomtatványok
1930. Kecskemét Város Levéltárának iratai
b) Vegyes iratok
- V. 101. Kiskunfélegyháza Város Tanácsának iratai

- a) Tanácsülési jegyzőkönyvek
- b) Közigazgatási iratok
- 141. Kiskunfélegyháza Város Képviselőtestületének iratai
- a) Közgyűlési jegyzőkönyvek
- 201. Kiskunhalas Város Tanácsának iratai
- b) Közigazgatási iratok
- c) Körlevelek jegyzőkönyvei
- 240. Kiskunhalas Város Képviselőtestületének iratai
- 303. Apostag nagyközség iratai
- 307. Bajaszentistván nagyközség iratai
- 309. Bátya nagyközség iratai
- 320. Dunapataj nagyközség iratai
- 342. Jánoshalma nagyközség iratai
- 350. Kiskunmajsa nagyközség iratai
- 355. Kunszentmiklós nagyközség iratai
- 360. Mélykút nagyközség iratai
- 364. Ókéske nagyközség iratai
- 365. Ordas nagyközség iratai
- 376. Szabadszállás nagyközség iratai
- 380. Szeremle nagyközség iratai
- X. 232. Kecskeméti Kaszinó iratai
- XI. 607. A Kisszállási Hercegi Uradalom iratai
- XIII. 3 Fórián Szabó — családi iratai
- XV. 11. Jelentős személyek kéziratának gyűjteménye

Magyar Országos Levéltár (Később: MOL) H 12/c.
H 13

Kiskun Múzeum adattára, Kiskunfélegyháza, (Később: K. M.)
Nagykőrösi Arany János Múzeum gyűjteménye (Később: A. J. M.)
Szabadkai Történelmi Levéltár (Később: Szabadka)

Polgármesteri iratok, 1848—49.

Vajdasági Levéltár (Később: V. L.)

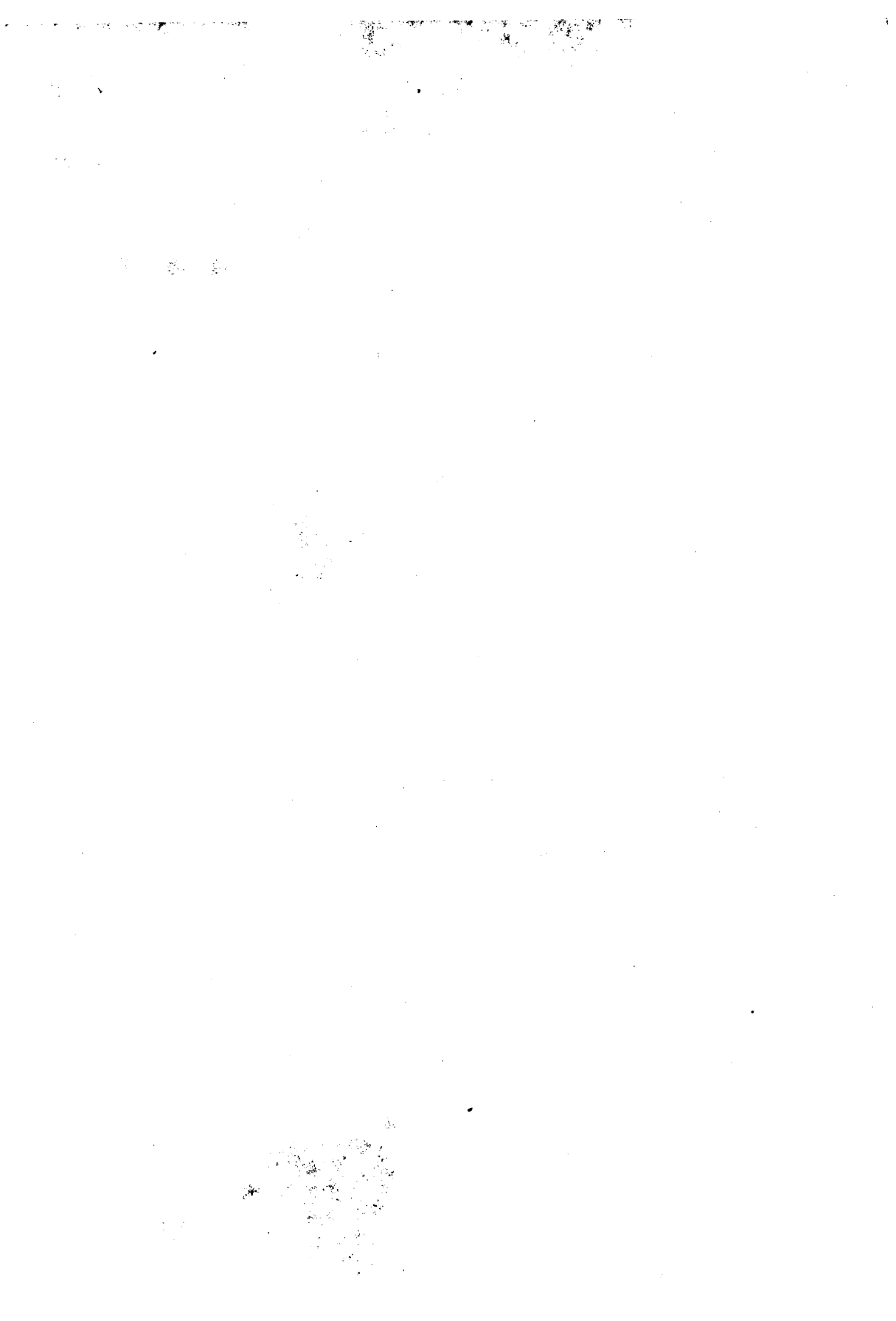
Bács-Bodrog vármegye alispánjának iratai

Később: Bács-Bodrog vm.) 1848—49.

Bajai járás iratai (Később: B. J.) 1848-49.

A kötetben a hivatkozások során a Bács-Kiskun Megyei Levéltár
fondjaiból és állagaiból származó iratok esetén csak a fondok és
állagok számát és betűjelét közöljük, a teljes nevet nem. A jelzetek és
rövidítések után természetesen következnek az egyes iratok levéltári,
ill. raktári jelzetei.

Szerkesztő

A MAI BÁCS-KISKUN MEGYE A FORRADALOM ÉS A SZABADSÁGHARC IDEJÉN

I. A FORRADALOM ELŐTT

A XIX. század derekán Nyugat-Európa több országában már a viszonylag fejlett tőkés gazdálkodás és a polgári társadalom igényei szabták meg a továbbhaladás pályáját. A Habsburgok fennhatósága alatt lévő országok közül még a legvirágzóbbak sem érték el ezt a fejlettségi szintet. A birodalom keleti részét alkotó Magyarország pedig a cseh-morva területekhez és Ausztriához viszonyítva is elmaradottnak számított, bár több tekintetben jelentősen megelőzte a tőle keletebbre és délebbre levő országokat. A sokirányú és súlyos lemaradás több tényezőre vezethető vissza. A XIV—XVII. században elszenvedett háborús pusztítások sorozata és a tényleges függetlenség hiánya csak részben magyarázza a fejlődésbeli különbségeket. Legalább ilyen mértékben hatott az a tény, hogy ezzel egy időben nyugatabbra tevődött át Európa gazdasági és politikai súlypontja, és így a Kárpátmedence e tekintetben a kontinens periferiájára került. Ugyanakkor nem szabad említés nélkül hagynunk a visszahúzódó erők számbevétele során a feudális viszonyok XVIII. században végbement reorganizálását és a különféle kötöttségek megmerevedését, valamint azokat a súlyos ellentéteket, amelyek a XVIII—XIX. században a parasztság és a nemesség között, illetve a századfordulótól a magyarság és a nemzetiségek között fokozatosan elmélyültek.¹ A reformkorban valamelyest felgyorsult fejlődési folyamat csak kezdetet jelentett a későbbi felzárkózáshoz.

A Duna-Tisza köze, ezen belül a mai Bács-Kiskun megye területe a viszonylag gyengén fejlett országban közel hasonló helyzetben került mint Magyarország Európában. A hódoltság közepét alkotva a török és tatár csapatok pusztításai következtében a korábban viszonylag fejlett régió csaknem teljesen elnéptelenedett, majd elvadult.² Az azt követő másfél évszázadnyi békés fejlődés sok és igen figyelemre méltó eredménye ellenére az ország

1 Magyarország forradalom előtti gazdasági és társadalmi állapotáról a legfrissebb szintézist a Magyarország története 1790—1848 I-II kötet Bp. 1980. adja. Mivel bőséges és alapos a forrásokra és a feldolgozásokra vonatkozó anyaga, itt feleslegesnek érezzük a felhasználást, ide vonatkozó irodalmat részletesen ismertetni.

2 A hódoltságról és annak hatásáról a legújabb összegezést a Magyarország története 1526—1686. Bp. 1985 kötetei adják. Igen lehangoló, és erősen elgondolkodtató, hogy e vidékről az utóbbi évtizedekben készült helytörténeti munkákat még a bibliográfiája sem említi, eredményeiket a szerzők csaknem teljességgel figyelmen kívül hagyták.

közepe gazdasági és társadalmi fejlettségét tekintve a periférián maradt. Kizárólag agrár termékeket tudott az országos árucserébe juttatni, de ezeket minden külső piactól távol, elfogadható folyami és szárazföldi utak hiányában nem volt képes megfelelően értékesíteni. A hazai polgárosodás kezdetleges szintjén a belső felvevő piac pedig még csak minimális volt.³

A polgári forradalom és a szabadságharc időszakában Bács-Kiskun megye még nem létezett. Mai területén akkor három közigazgatási egység egy-egy része volt fellelhető. Nagyobb hányadát az egykori Pest-Pilis-Solt vármegye alkotta, amelybe beékelődött a Jászkunság több mezővárosa és pusztája. Déli sávját pedig Bács-Bodrog vármegyétől örökölte.⁴

Természeti adottságait tekintve is fellelhető a hármastagolódás, de egybeesésről semmilyen formában sem beszélhetünk. Nagyobb hányadát a Homokhátság tölti ki, amely e vidék középső és keleti részén húzódik. A nyugati szegélyt a Duna völgye, a délit Bácska északi része képezi.

Ez az országrésznyi terület talán csak a gazdasági elmaradottságban volt igazán egységes, sok más szempontból nagyok voltak az eltérések az egyes részei között.

A közbizonyi és a tulajdonviszonyokat tekintve is igen tarka az erről a vidékről kialakítható kép. Megtalálható itt a több megyére kiterjedő egyházi nagybirtok, amely a kalocsai érsek tulajdona, aki kb. száz falu és tucatnyi mezőváros életét irányította. Az uradalom legészakibb mezővárosai között található Harta, a legdélebbiek között az Újvidékhez közel lévő Bács. Néhány világi nagybirtokos is fellelhető itt, akik ugyancsak több mezőváros, település felett gyakorolták földesúri jogaikat. A Grassalkovich uradalom kiterjedt Baja, Bátmonostor, Bikity, Gara, Mélykút, Felsőszentiván, Tataháza és Vaskút helységekre, valamint Mátéháza, Borota, Zside és Rém pusztákra. Az Orczyak legjelentősebb birtokai közé ezen a vidéken a Kisszálláson lévő uradalom és Jánoshalma (Jankovác) tartoztak. A Vécsey családnak Solton volt majorsága és kastélya. Jelentős számban voltak középnemesi familiák is, amelyek közül a Latinovicsok, az Uzovicsok, a Reviczkyek, a Csernusok stb. említhetők, akiknek vagy kisebb vagy nagyobb majorságuk volt, vagy többen egy-egy mezőváros taxájának egy hányadára tartottak igényt.⁵

A kiskunok a redemptió után kollektív nemességgel rendelkeztek, és éppen ezért városaik nem tartoztak a nemesi megye fennhatósága, irányítása alá. Igazgatásuk, terheik merőben elértek a nem kiváltságolt településeikétől.

3 Kecskemét XVIII. századi gazdasági fejlődésével kapcsolatosan I. Iványosi: 1985/c 1987/b c. d. Kiskunfőlegyházára vonatkozóan: Olvasókönyv 1985. Baja város monográfiája most van készülében. A községek monográfiái közül Kecel története és néprajza, 1985. emelhető ki.

4 1876-ig a Jászkun Kerület Kiskun Kapitanyság önálló közigazgatási egységként működött. Bács-Kiskun megyét a 4343/1949. M. T. sz. rendelet alapján hozták létre.

5 Részletes tájékoztatást nyújt: Bács-Bodrog vármegye III. Bp. 1909., ill. Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye Bp. 1910.

Legfőbb bírójuk maga a nádor volt. Katonai szolgálatra csak háborúban voltak kötelezve. Az egyes települések belső ügyeiket maguk intézték.⁶

Kecskemét a XVIII. század második felétől fokozatosan megváltotta földesúri terheit, és 1834-től mentesült minden földesúri szolgáltatástól. A legnépesebb magyar mezőváros már a korábbi századok során igen széles önkormányzatot vívott ki maga számára. A szabad királyi város címet és a vele járó előnyöket a nemesi vármegye gáncsoskodásai miatt nem tudta megszerezni. Így az önként vállalt rendkívül súlyos terhet jelentő megváltozás előnyeit csak részben tudta élvezni, bár az elért szabadság számottevően növelte lakóinak öntudatát.⁷

Néhány kisebb mezőváros is képes volt részben vagy egészben megváltani magát. Fajsz pl. teljesen, Pataj pedig kétharmad részben tudta függetleníteni a települést a földesuraitól.⁸

A Duna mentén és a Bácskában lévő kisebb települések a jobbágyfalvak tipikus életét éltek. Közel másfél évszázad óta változatlan formában nyögtek az állami, az egyházi és földesúri terheket. A közösség életét nagyjából a földesurak vagy azok megbízottjai irányították, fölöttük az úriszék ítélkezett.⁹

Ugyanilyen sokszínűséget mutat a vidék lakosságának nyelvi és vallási összetétele is. A török kiűzését követő betelepítések során, a belső és a külső migráció révén sokan települtek le a kietlenné vált, sőt elvadult tájon. A Felvidékről és a Jászságból magyarok, ugyancsak a Felvidékről szlovák családok, a Szerémségből és a Balkánról szerbek, sokácok, bunyevácok települtek át. Egyházi és állami szervezés keretében jelentős számú németajkú telepes talált itt új hazát. Ha akadt is több idegen nyelvű település, a mai megyénk területén élő lakosság többségét mindig is magyarok alkották.

A vallási megoszlás jobbra a nyelvi-nemzetiségi hovatartozás függvénye volt. Számszerű többségben a katolikusok voltak, hisz ezt a vallást csaknem minden nemzetiségen belül meg lehetett találni. A reformátusok viszont csaknem kizárólag a magyar lakosok között voltak. Legjelentősebb bázisaik: Kecskemét, Halas, Kunszentmiklós és Pataj, Kiskőrös szlovák lakói mellett a német települések egy része követte Luther tanait. A délszlávok egy hányada a katolikus, a többi része a görögkeleti rítus híve volt. A görög kolónia révén Kecskeméten is fellelhetők voltak az óhitűek, de tömegesen csak a szerbek között találkozhatunk velük. Az izraelita vallási és kulturális központok a zsidók letelepedésének szabályozása után főként Kecskeméten és Baján erősödtek meg, de a kisebb mezővárosokban is megtelepedtek már a forradalom előtt is.

6 Gyárfás István: 1870—1885., ill. Kelemen Kajetán: 1877.

7 Hornyik János: 1865. III. köt. 1-69.

8 Fényes: 1851. II. 4., ill. III. 202—203.

9 Bács-Bodrog megye benépesítésére vonatkozóan: Bács-Kiskun megye múltjából II. 172—174. Kecskemét migrációjával: Iványosi: 1985.

Ennek a vidéknek a forradalmat megelőző gazdasági és társadalmi viszonyairól korszerű feldolgozás még nem áll rendelkezésünkre. Az elmúlt két-három évtized során megjelent néhány helyi monográfia vagy a megfelelő források hiányában, vagy az ettől eltérő érdeklődés miatt nem tartalmaz érdemi adatokat, elemzéseket arra vonatkozóan, milyen hatással járt a napóleoni háborúk időszaka és a reformkor a település gazdaságára, társadalmának egyes rétegeire. A részfeldolgozások csaknem teljes hiányában egy összefoglaló áttekintés csak tájékoztató jellegű lehet és nem pótolhatja az ilyen irányú kutatásokat, illetve ezek eredményeit.¹⁰ Ezek a bántó hiányok okozzák, hogy az esetek többségében nem a helyi feldolgozásokra, hanem az országos szintézisekre, valamint az összeírásokra kellett hagyatkoznunk.

1. Pásztorok a Kiskunságból

Ez a vidék az Alföld kellős közepén, nagy távolságban minden markánsan eltérő tájegységtől és jelentősebb nemzetközi útvonaltól sok száz év óta tipikusan mezőgazdasági arculattal rendelkezett és ezt megőrizte még a forradalom utáni évtizedekben is. A Homokhátságon a hagyományos nagyállattartás és a juhászat mellett a betelepülések hatására a növénytermesztés egyre szélesebb körűvé vált. A növekvő számú lakosság között a csekély mennyiségű szántó föld birtokában Kecskemét környékén az intenzívebb

¹⁰ Rendkívül sokat mondó, hogy még Kecskemét történetére vonatkozóan is csak a XVIII. század végéig áll rendelkezésre elemző gazdasági, társadalmi és demográfiai feldolgozás. Iványosi: 1987/a, b, c. A többi település ezirányú történelméhez nagyrészt a századfordulón készült megyei monográfiai adataira vagyunk utalva.

szőlő- és gyümölcsstermelés honosodott meg. A központi hatalmi szervek és a helyi magisztrátus minden tiltása ellenére a tanyán történő letelepedés egyre tömegesebbé vált. A század derekán már a lakosság jelentős hányada a falvaktól, városoktól távolabb lévő gazdasági üzemét, területét állandó lakhelyéül is kiépítette, ahol a növénytermesztés és az állattartás sajátos egységét tudták kialakítani.¹¹ Hasonló folyamat indult el a kiskun településeknél is.

Kalocsa térségében és a Duna mentén a különböző kapás növények kultúrája kezdett kibontakozni. A munkahelyen való folyamatos jelenlét szükségessége ezen a tájegységen belül a szállások rendszerét hozta létre. Bácska talaja és éghajlata mindenekelőtt a gabonatermesztésre, majd később a különféle kapásnövények termesztésére vált igazán alkalmassá.

Mivel a feudális viszonyok a települések többségében csaknem változatlanul fennmaradtak, a gazdálkodás szintje viszonylag alacsony maradt, a még mindig szűkös piaci lehetőség, a szállítást könnyítő utak hiánya erőteljesen fékezte az árutermelés fejlődését. Bár a paraszti háztartások egyre nagyobb hányada kapcsolódott be a fokozatosan többértévé váló árucserébe, csak a közlekedés terén szerencsésebb települések tudták számottevően növelni és állandósítani forgalmukat. A lakosság többsége csak a termények kisebb hányadát kitevő gabona és bor, a még szerényebb mennyiségű húsarú, valamint az évtizedek óta csökkenő mennyiségű élő állat révén tudott kapcsolatot teremteni a távolabbi piacokkal.

A jobbágyfalvakban, de még a mezővárosokban is különféle használati tárgyak jelentős hányadát még mindig a háziipar keretében hozták létre. Bár a békés évtizedek, majd a napóleoni háborúk konjunktúrája, a reformkornak a gazdaságot is érintő pezsgése révén nőtt azon rétegek aránya, amelyek a céhes ipar egyre rendszeresebb megrendelője lett, ennek ellenére még a század dereka táján is az ország iparilag egyik legelmaradottabb térsége ez.¹² Még a jelentősebb mezővárosok céhei is csaknem kizárólag a helyi igények kielégítésére korlátozták tevékenységüket. Bár Kecskeméten és Baján sok száz mester működött a több tucatnyi mesterségen belül, egyetlen olyan ág vagy foglalkozás sem alakult ki, amely más településeken is nevezetessé tette volna ezeket a városokat vagy azok iparát. A mezővárosi céhek lényegében megmaradtak a közvetlen szolgáltatások területein. Sem manufaktúrák, sem a piacra történő termelés szélesebb körű és szisztematikusabb formái nem lelhetők itt fel. Ez alól valójában még a viszonylag sok településsel kapcsolatot tartó Baja sem kivétel.¹³ E vidék céhes iparának viszonylagos fejletlenségét jól érzékelteti az alábbi néhány adat is. Míg 1828-ban Szegeden 1443 iparűzőt tartottak nyilván, amely az összlakosság 4,5%-át alkotta, Baján 555

11 Kubinyi—Vahot: 1853. A tanyákkal kapcsolatosan: Für Lajos: 1983. 18—19. és Romány Pál: 1973. 5., 6., valamint Szabó István: 1960.

12 Eperjessy Géza: 1967. 39-40., ill. 67.

13 A helytörténeti feldolgozások és egy-egy részterület átfogó elemzésének hiányában a tíz kötetes Magyarország története is alapvetően a Bácskai—Nagy 1828-as feldolgozását veszi alapul.

iparost vettek nyilvántartásba, akik a lakosságnak csak 3,8%-át képezték. Még kirívóbb Kecskemét lemaradása, ahol a 417 iparos a lakosságnak csupán 1,2%-át jelentette. Az érseki központ feltétlenül hatott az iparosodásra Kalocsán, ahol lényegesen magasabb az arányuk: 4,3%.¹⁴

Kétségtelenül jellemző volt egy település igényeire, hányféle mesterség üzőjét tudta folyamatosan munkával ellátni. Míg Szegeden 62, Baján 55féle mester volt található, Kecskeméten csak 42, Kalocsán pedig 30féle iparos tudott tartósan megtelepülni.¹⁵

A hagyományos céhes kézműipar mellett egyre jobban magára vonta a figyelmet a mezőgazdasági feldolgozóipar néhány ága. A rohamosan növekvő lakosság ellátását szolgálták a mezővárosokban mindig is jelentős számban lévő szárazmalmok, amelyeket a XVIII. század végétől egyre nagyobb arányban váltottak fel a szélmalomok, a Duna mentén pedig a vizimalmok. A szőlő- és gyümölcsstermesztés arányainak növekedésével csaknem párhuzamosan nőtt a szeszfeldolgozó műhelyek és az ecetgyárak száma. A kapásnövények és a repce termelésének szélesebb körűvé válása során az olajütők lettek olyan jelentősek, hogy a mezővárosi statutumoknak kellett szabályozni

2. Módos gazda tanyája és legelője cserénnyel a kecskeméti pusztákon

14 Bácskai—Nagy: 1984. 323—325.

15 Uo. 331—332.

működésüket.¹⁶ Az ipari növények monokultúrája ezen a tájon nem alakult ki olyan szinten, hogy jelentősebb feldolgozóipar épülhetett volna rá.¹⁷

A mezőgazdaságban és az iparban lassan bontakozó árutermelés és az igencsak kezdetleges pénzgazdálkodás erőteljesen visszahatott ezen alapvetően agrárgazdálkodású táj kereskedelmére. Erre vonatkozóan csak 1828-ból van részletes feldolgozásunk. A következő két évtizedben számottevő fejlődést figyelhetünk ugyan meg több településnél (Baja, Kecskemét és a Pesthez közelebb eső falvaknál), de ez csak kisebb mértékben és néhány területen módosította az összképet. Ebben a térségben tiszta vonzáskörzetű piacközponttal csak Kecskemét és Baja rendelkezett, de ezek vonzáskörzete is viszonylag szűk körre korlátozódott.¹⁸ Kecskemét Pest-Buda és Szeged között csak a környező falvak iparcikkal történő ellátásából vehette ki részét. A harmincas-negyvenes években, amikor Pest és Buda gazdasági súlya egyre jobban nőtt, lakossága gyarapodott, az ország valóságos központjává fejlődött, fokozatosan bővülő felvevő piacot jelentett mezőgazdasági jellegű áru számára, és innen különböző húsárut, élő állatokat, kenyeret, lisztet, jelentős mennyiségű bort stb. szállítottak a „négy város” piacaira.¹⁹ Bár Kecskemét országos vásárai a hatalmas tömegű élő állat felhajtása miatt igen híressé váltak már a XVIII. században, a folyamatos kereskedelemnek itt viszonylag szűk tere volt. A különféle állati terméket, gyapjút, bort stb. rendszerint idegen kereskedők vásárolták fel. Sokatmondó szám, hogy 1828-ban min-

¹⁶ Kecskemét város tanácsának határozata a különféle malmok és az olajütők működéséről. B-KML IV. 1504. Kecskemét város Tanácsának iratai a/2. Szilády Károlynak az 1775—1783. évi protocollumokból való másolata. II. LXV.

¹⁷ Itt kell kitérnünk a Magyarország története 1790—1849. (Egyetemi tankönyv) Bp. 1961. Magyarország ipara a XIX. század negyvenes éveiben c. térképre (a 328-329. oldalak között). Ezen Kerekegyháza neve mellett a településen egy cukorgyár létét jelzik. Itt nyilvánvaló tévedésről van szó. Egyrészt az igencsak homokos talajú határban a cukorrépa termesztése ma sem biztonságos, és akkor még kevésbé lehetett az. Másrészt még egyértelműbbé válik állításunk, ha figyelembe vesszük, mit írt róla 1851-ben Fényes Elek: Magyarország geográfiai szótára II. kötetének 202. oldalán: „Kerekegyháza, puszta a Kiskunságban, Kecskemét határa mellett az izsáki postaútban, Szabadszállás és Fülöpszállás polgárai birtoka egyenlő részben. Határa róna, s bár homokos, de jó termékenységu.” Valójában a legelőnek használt pusztát csak 1857-ben parcellázták, és az első házat is csak ekkor építették meg, és csak 1861-től vált önálló községgé. Tehát lehetetlen, hogy a negyvenes években itt cukorgyár működött volna. (Kecskemét Nagy Képes Naptár 1908. 199—208).

Ugyanezt a térképet átvette a tizkötetes Magyarország története is, amelyben ugyancsak fellelhető a cukorgyár jelzése. (Magyarország története = 1790—1849. 1980. I. 400.)

Rendkívül gyanúsnak tűnik az is, hogy Jánoshalmán (akkor Jankovác) a térkép tanúsága szerint üvegyár működött volna. Jánoshalma helytörténeti feldolgozásai erről mitsem tudnak! Iványi István 1910-ben a Borovszky által szerkesztett Bács-Bodrog megyei monográfiában részletesen foglalkozik a település XVIII-XIX. századi iparával, de a céheken kívül mást nem említ. (I. köt. 92. old.) Dr. Karsai Ferenc 1974-ben megjelent lényegesen alaposabb és részletesebb monográfiájában sem a XVIII., sem a XIX. századi ipar aprólékos ismertetésekor nem utal üvegyár léteire (60-61., illetve 98—101. old.). Ő is csak a viszonylag gyengén fejlett céhes ipart, illetve mezőgazdasági feldolgozó ipart említi. Még azt is kiemeli, hogy téglacégetés és cserépgyártás különböző okok miatt helyben *nem* történt. Tekintettel arra, hogy a rendelkezésre álló szakirodalmat és a levéltári anyagot rendkívül gondosan felhasználta, szinte lehetetlen, hogy ne találkozott volna az e vidéken mindenképpen feltűnő üvegyár létevel.

¹⁸ Bácskai—Nagy: 1984. 84.

¹⁹ Fényes: 1851. II. 191-192. Lényegesen bővebben tájékoztat Kubinyi—Vahot: 1853.

dössze 3 tehetősebb kereskedő volt Kecskeméten, míg Szegeden 56! A Tiszaparti város 311 kereskedőjével szemben itt csupán 22-t vettek nyilvántartásba.

Baja kereskedelme a dunai hajózás kifejlődése során egyre bővült, fokozatosan többrétűvé vált. A bor, a gabona és a különféle fa-árúk mellett mind több iparcikk is helyet kapott a városban kikötő uszályokon. A vasúthálózat kiépüléséig a folyami hajózás volt Baja gazdasági fejlődésének egyik fő motíválója. Mindennél többet mondó adat kereskedelmének fontosságára vonatkozóan, hogy 1828-ban, amikor Szegeden 56, illetve Kecskeméten 3 jómódú kereskedőt vettek nyilvántartásba, Baján ezek száma 73 volt, és rajtuk kívül további negyven kevésbé jelentős kereskedő volt fellelhető. A lebonyolított áruk értékének aránya minden bizonnyal hasonló lehetett, vagy talán még kedvezőbb is Baja javára. A térségben betöltött gazdasági súlya ezekben az évtizedekben alapozódott igazán meg.

Merőben eltérő a másik Duna-parti város, Kalocsa kereskedelmi szerepe. Az érseki mezővárosban mindössze négy kereskedőt vettek be a nyilvántartásba, igaz, mindegyik gazdag volt.²⁰

Halas és Félegyháza kereskedelmi vonzásköre még szűkebb volt, mint az említett három mezővárosé. A náluk is kisebb települések falai között alig néhány házaló, alkalmi kereskedő található szűkös megélhetést, és ezek lakói általában a nagyobb településeken rendezett országos vásárokon szerezték be a háztartások fontosabb eszközeit, az igényesebb ruházati cikkeket, textíliákat.

Egészében azt fogalmazhatjuk meg, hogy a kereskedelmi tőke, de egyáltalán a tőke felhalmozása a feudális társadalom utolsó évtizedeiben ezen a tájon még nagyon szerény volt. Takarékpénztár csak Baján kezdte meg működését a forradalom előtt. Az amúgyis csekély számú polgárság igen szűk rétegét alkották a kereskedők. Ráadásul ezek többsége vagy nem magyar anyanyelvű volt, vagy csak csekély szálak kötötték őket a magyar politikai és szellemi élethez.²¹

A túlsúlyban lévő agrár jellegű gazdálkodásnak megfelelően a lakosság összetétele is alapvetően paraszti jellegű maradt. Igaz, hogy ugyanakkor számottevő eltérések találhatóak a közjogilag egymástól eltérő települések paraszti lakói között.

A jászkunok lényegében a szabad paraszti fejlődés útját járták. A megváltkozásban tevőlegesen részt vevő redemptusok ház-, föld-, szőlő- és legelő ingatlannal rendelkeztek, míg a jóval szerényebb anyagi lehetőségű irredemp-

20 Bácskai—Nagy: 1984. 342—345.

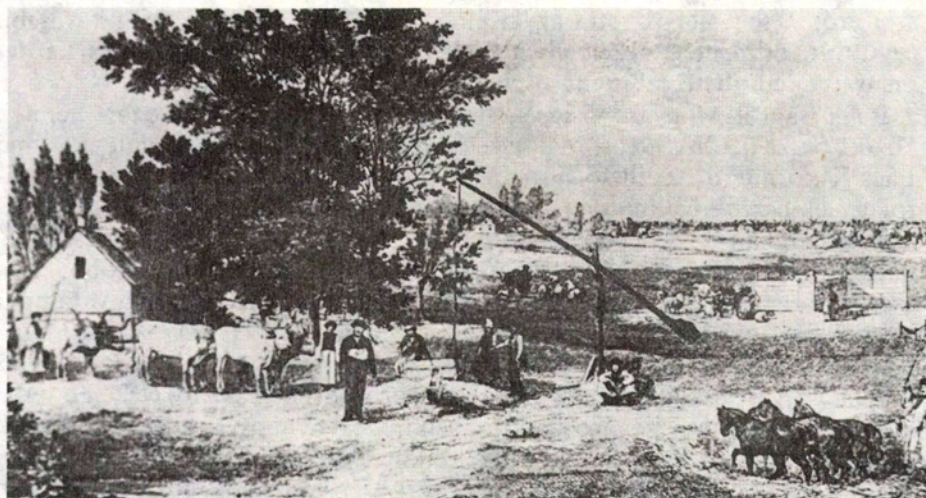
21 Kecskeméten is a leggazdagabb kereskedők részben a görögök voltak, részben a csak még nemrégien letelepült zsidók. A mezővárosokban végbemenő pénzfelhalmozásról még nem készült körültekintő felmérés. A végrendeletek alapján az látszik, hogy néhány család, illetve személy kezén számottevő tőke gyűlt össze. Cserháti Miklós görög kereskedő az 1770-es évek elején több tízezer forintot hagyott hátra Kecskeméten. Ugyanitt Czollner Mihály vaskereskedő özvegye néhány évtizeddel később iskolát és templomot építtetett, jelentős jótékonyági alapítványt tett. Az 1839-ben alapított takarékpénztári hálózat egyik fiókját Baján nyitották meg. Galgóczy: 1876. I. 215., ill. Magyarország története 1790—1849. 1980. I. 400.

tusok házas vagy ház nélküli napszámosok, alkalmi munkából élő parasztok maradtak, akiket viszont semmiféle személyi függés nem kötött sem földesúrhoz, sem valamely településhez. A két réteg között meghúzódó évszázados ellentét részben az ingatlanok birtoklásából történt kirekesztésből, illetve ezek megszerzésének fokozott lehetőségéből adódott, részben pedig a mezővárosok önkormányzatából való részesedés, illetve az abból való kitaszítottság okozta azt.²²

Kecskemét, Fajsz, Pataj stb. részben vagy egészében megváltakozott lakói gyakorlatilag ugyancsak élhettek a szabad paraszti fejlődés lehetőségeivel. A jobbágyokkal ellentétben nekik is voltak saját tulajdont képező házuk, szőlejük, kertjük, malmuk, szántójuk stb. Ezek nagyságát, számát kizárólag anyagi adottságaik szabták meg. A települések életének az irányításából is vagy a számottevő vagyonuk, vagy az átlagosnál jóval magasabb jogi-igazgatási képzettségük, jártasságuk alapján vehették ki részüket.

Mai megyénk településeinek többsége ekkor még közvetlen jobbágyi függésben állott. Ezek terhe, kötelezettsége és jogfosztottsága a reformkor évtizedei alatt mitsem változott. Jankovác, Kalocsa, Pataj, Baja stb. jogilag jobbágy lakossága időről időre megkísérelte feudális kötöttségeinek részleges vagy teljes felszámolását elérni a rendkívül súlyos anyagi terhet jelentő megváltakozás révén, de csak akkor járhattak a fennálló törvények értelmében sikerrel, ha a földesúr erre hajlandóságot mutatott, illetve a település képes volt a kivétel nélkül igen súlyos követeléseket teljesíteni.

Természetesen ezek a jobbágyok sem voltak anyagilag azonos helyzetben, köztük számottevő vagyoni különbségek alakultak ki. A század derekára a

3. Szikrai csárda és Lakitelek pusztája a Tisza partján

22 Olvasókönyv: 1985. 22—36.

zselléresedés már tömegessé vált. A vagyontalanok, vagy csak minimális értékkel rendelkezők aránya folyamatosan nőtt. Őket a feudális kötöttségek kétszeresen is nyomorították, hisz egyetlen értéküket, munkaerejüket sem tudták szabadon értékesíteni.

Nem csekély számban lelhetők fel e vidéken cselédek is, akik részben az uradalmakban, részben az árutermesztésre berendezkedő mezővárosokban adták el munkaerejüket. Számuk Kecskeméten több, mint félezer volt, a kisebb mezővárosokban lényegesen kevesebben lehettek.

A feudális uralkodó osztály sorain belül hasonlóan nagy eltérések lelhetők fel. Megtaláljuk csekély számban a feudális arisztokrácia tagjait is, bár ezek közül csak kevesen és alkalmanként éltek ezen a vidéken. A kalocsai érsekek csaknem kivétel nélkül az arisztokrácia leggazdagabb családjai közül kerültek ki: gróf Csáki Imre, gróf Patachich Gábor, gróf Batthyány József stb. A világi urak közül a Grassalkovich, az Orczy, a Vécsey, a Podmaniczky család tagjai rendelkeztek itt földbirtokkal, de nem itt éltek, az egyes városok és falvak életére kevés hatást gyakoroltak. Jóval szélesebb a lényegében középnemesnek minősülő famíliák köre. Pl.: Sárközy, Reviczky, Mészáros, Latinovits, Vojnits stb. család. Tagjaik a megyei és a városi közigazgatásban, a hadseregben és a közepes rangot, jövedelmet biztosító egyházi méltóságokban lelhetők fel. Egy-egy tehetségesebb, ambíciózusabb férfi számottevően növelte a családi vagyont és tekintélyt.²³

A legnépesebb az elszegényedett nemesek sora, amit az armalisták és a XVIII-XIX. század során a mezővárosokba beköltöző, rendszerint nemesi fondussal már nem is rendelkező honorációr réteg még tovább növelt.

Mivel a közigazgatási beosztás, a vagyon, a képzettség és a kapcsolatrendszer erőteljesen megosztotta az itt élő nemességet, közöttük még kevesebb együttműködés, még csekélyebb közös politikai vagy szellemi fellépés, kezdeményezés fedezhető fel, mint a magyar nemesség egészén belül.

Polgárságról Magyarország egészét tekintve is csak korlátozott keretek között beszélhetünk a forradalom előestéjén. Még inkább fennáll ez a mai Bács-Kiskun területét illetően. A nem kimondottan agrár jellegű, nem kizárólag élelmiszer előállításával foglalkozók száma csekély maradt még a XIX. század derekán is. A legnépesebb mezővárosban, Kecskeméten is csak néhány ezren lehettek, közéjük számítva az iparban dolgozó alig több, mint ezer felnőttest, a néhány tucat kereskedőt, a talán félezerre tehető hivatalnoki réteget, az egyházi és világi értelmiséget, a gazdag civisek, a feltörekvő kispolgári-paraszti csoportok néhány száz családját.

Baján a gazdaságilag mind jobban megerősödő kereskedőket kell e téren kiemelni. A többi mezővárosban részben a szegénypapság, a kántor-tanítók köre, a mezővárosi igazgatás szűk szakmai csoportja, illetve a számban jelentősen gyarapodó agrár-szakemberek, közép- vagy felső fokú oktatásban belekóstoló írástudók számíthattak a reformok tudatos híveinek.

²³ Bács-Bodrog vármegye II., ill. Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye II. A vármegye nemesi családjai c. fejezetek.

A magyarországi feudalizmus keretei között a fejlődés ezen a tájon néhány sajátosságot eredményezett. Bár az iparosodást tekintve az ország legelmaradottabb vidékei közé tartozott, a társadalmi fejlődés néhány területén több előremutató tendencia fedezhető fel. A paraszt-polgárosodás és a kispolgárosodás folyamata az élenjárókhöz hasonló. Ez azt is jelentette, hogy azon régiók közé sorolható, amelyekben a parasztságon belül az országos átlagot felülmúló mértékű volt a vagyoni-társadalmi tagozódás. A mezővárosi civis gazdák, a legmódosabb redemptus kiskunok és Baja gazdag kereskedői nemcsak számottevően nagyobb vagyon urai voltak, mint a leggazdagabb telkes jobbágyok, hanem műveltségük, tájékozottságuk is sokkal magasabb és korszerűbb volt, és főként településük sorsának irányítása is jórészt rajtuk múlt. Mindez a jobbágyi alázattól és engedelmességtől merőben eltérő öntudatot eredményezett náluk.

A városiasodás nagyon a kezdet kezdetén tartott valamennyi mezővárosunkban. Talán csak Kalocsa emelhető ki kivételként. Itt a hatalmas barokk érseki kastély, a nagyszerű székesegyház, a piaristák rendháza és a gimnázium épülete, a szeminárium palotája, valamint a kilenc kanonoki ház egészen városi összhatást keltett egy szűkebb területen a nem egészen 12 ezer főt számláló mezőváros közepén, ahol ekkor már gyógyszertár is működött.

Kecskemét, amely ekkor is az ország legnagyobb mezővárosa volt, 44 ezer főnyi lakosával Pest és Debrecen után a legnépesebb, de nem igazán városias, sőt egyértelműen egy óriási falunak tűnt. Bár volt már önálló nyomdája, két gyógyszertára, főiskolája, két gimnáziuma és féltucatnyi szép temploma, néhány tucat szép civis háza, kúriája, a poros-saras, rendezetlen utcái, a nád- és szalmatetős parasztházak tengernyi sokasága falusiassá változtatta külsejét. Ekkor még csak kevés városi funkciót tudott ellátni.

Az alig több mint harmadrésznyi lakossal rendelkező Halas és Félégyháza esetében ugyanazt mondhatjuk el. A vályogból készített parasztházaink között csak itt-ott volt fellelhető egy-egy tömegét-formáját, építési anyagát tekintve is igényesebb redemptus kúria.

Baja, amelynek ugyancsak kb. 15 ezer főnyi lakosa volt, ekkor kezdte kialakítani jellegzetes kisvárosi küllemét, amely kevesebb ellentétet hordott, mutatott fel, mint a korabeli Kalocsa vagy Kecskemét. Bár utcái még kövzetlenek, de városképe, amely a legutóbbi időkig harmonikusan fejlődött, már kibontakozóban volt. Állt már a pompás főúri kastély a város közepén, kiformalódott a máig nagyon jellegzetes főtere. A só- és postahivatal mellett hét vendégfogadó segítette az összesereglő soknyelvű kereskedők és a helyi lakosok életét egyre civilizáltabbá tenni.

A megye területén lévő tucatnyi további mezővárosban, illetve faluban átlagosan 5-8 ezer ember élt, de ezekben a városiasodásnak még szerényebb jele sem tűnt fel.²⁴

24 Entz—Genthon—Szappanos: 1961: Fényes: 1851. II. 168-169., II. 191-192., II. 82., II. 13., I. 69-70.

Pest-Buda és Dunántúl nagyobb részének viszonylag pezsgő gazdasági életéhez képest még a reformkorban is álmos vidéknek minősült a Bácska és a Kiskunság. Szellemi élete sem tarthatott lépést a Béccsel és Nyugat-Európával legalább néhány szálon kapcsolatot ápoló szerencsésebb területekkel, Sopron, Keszthely vagy Balatonfüred vidékével. A francia forradalom és a napóleoni háborúk hírei ide csak nagyon későn és erősen megszűrve jutottak el. Martinovicsék összeesküvéséről éppúgy nem kapott e vidék gyors és hiteles híradást, mint a reformországgyűlések hosszas vitáiról. Hónapokkal, évekkel, később, jelentős torzításokkal juthatott el ezekről valami a borozgatva politizáló cívisek és kispolgárok közé. A kecskeméti kaszinó, amely talán vidéken elsőként alakult meg, érthetően nem sokban tudott javítani a politikai tájékoztatáson, nem pótolhatta az újságokat és a véleményformálás igényesebb előfeltételeit és eszközeit.²⁵

Azt azonban egyértelműen állíthatjuk, hogy a magyarországi lehetőségeket tekintve a kultúrának évszázadok óta igen rangos bázisait építette ki az itt meggyökerezett paraszt-polgárok, az ide került kálvinista prédikátorok, ferences rendi barátok és kegyes rendi atyák sora. Mai megyénk két városában is működött a század derekán főiskola: Kalocsán az érsekség irányításával képezték teológusokat, Kecskeméten a református egyház tartott fenn jogakadémiát. Ugyanitt a XVI. század elejétől folyamatosan működött egy, majd több iskola. Már a XVIII. századtól középfokú képzést biztosított mind a piarista, mind a református gimnázium. Igen fontos hivatást töltött be a század derekára már komoly hírnévnek örvendő halasi és kunszentmiklósi gimnázium is. Kalocsán a juzsiták, majd a piaristák gondoskodtak a középfokú képzésről. Baján a ciszterek oktató-nevelő munkája vált egyre híresebbé. Kecskeméten még a viszonylag kis számú görögök és a zsidók is tartottak fenn iskolát. Minden számottevő mezőváros, illetve nagyobb falu létrehozta a maga iskoláját vagy az érsekség segítségével indította meg a tanítást.²⁶

Ezekben az alap- és középfokú intézményekben viszonylag széles társadalmi körök gyermekei ismerkedtek meg a betűvetésen túl a grammatika, a matematika, az irodalom és a természettudományok alapjaival is. Ily módon nem lehet meglepő, hogy Katona József, kispénzű takácsmester, aki maga is járt néhány osztályt a kecskeméti piaristáknál, fiait ugyancsak taníttatta, a későbbi drámáirót pedig Pestre és Szegedre is küldte, hogy jogi tanulmányokat végezhesen.²⁷ A szellemi tevékenység iránti igény, annak megbecsülése olyan mérvű volt, hogy Petrovics István kiskunfélegyházi mészáros jobbnál jobb iskolákba küldte Sándor fiát, hogy minél megalapozottabb legyen műveltsége.²⁸ Nem véletlen tehát, hogy erről a tájról is indult el egész

25 A kecskeméti Kaszinó alapszabálya az 1830-as évet jelöli meg alapítási évként, Kemény—Pintér: 1987. 53. Kiskunfélegyházán 1838-tól működött.

26 Zorn Antal: 1983. Gál István: 1938. Bálint László: 1982. Tóth-Pál Zoltán: 1957. Soós Tamás: 1964. Junker: 1896.

27 Orosz László: 1974.

28 Illyés: 1977. 22—24.

sor kiválóság a század első felében. A két költő-óriáson kívül Tóth Kálmán és Szarvas Gábor, a költő és a nyelvész, Jámbor Pál és Sörös Imre, a szabadságharcért lelkesedő katolikus papok, a plebejus forradalmár Táncsics Mihály, Mészáros Lázár, Schweidel József, Türr István, Gáspár András és Klapka György a 48-as magyar és európai forradalom és szabadságharc kiemelkedő alakjai ezekben a városokban formálódtak olyan személyiségekké, hogy országos, sőt nemzetközi hírnevet szereztek. Rajtuk kívül tucatjával lehet felsorolni Horváth Döméhez, Gömörly Frigyeshez, Lestár Péterhez hasonló személyeket, akik nemcsak a szabadságharcban álltak helyt, hanem később országos vagy helyi tevékenységük révén hálálták meg szülőföldjüknak, iskoláiknak az egykori szellemi-erkölcsi útravalót.

A fokozatosan bővülő és erősödő iskolarendszer, az egyre szélesebb körű iskolázottság volt az alapja a színművészet iránti fokozatos érdeklődésnek is. Lehet-e véletlen, hogy Kecskeméten is tanított éveken át Simai Kristóf, a piarista iskoladráma legjelesebb képviselője, akinek Igazházi c. darabjával kezdte meg Budán az ugyancsak kecskeméti születésű Kelemen László az első magyar színjátszó társaság működését.²⁹

4. Kecskeméti népviselet a múlt századból

29 Joós: 1957. 12.

Nem alaptalanul történt, hogy 1796-tól alig akadt év, amikor legalább néhány hétre ne kereste volna fel Kecskemétet valamely színtársulat. Kelemen Lászlót és társulatát többször mentette meg Kecskemét tanácsa a teljes anyagi pusztulástól. 1816-ban a városi tanács már statutumban rögzítette a színtársulat működésének kereteit.³⁰ A színészet iránti széles körű érdeklődés készíthette arra Katona Józsefet, hogy 1826-ban saját kezűleg készítse el egy helyi színház tervét.³¹ A rendszeresen visszatérő színtársulatok tagjai között található 1843-ban Petőfi Sándor is, aki a diákévei után ekkor töltött hosszabb időt Kecskeméten.³² De Baján is egyre gyakoribbá vált a negyvenes években a színelőadás.

Az irodalom iránti érdeklődésen túl annak egyre igényesebb művelése is felfedezhető. A századfordulón Mátyási József költészete emelkedett olyan szintre, hogy Csokonaira, majd bizonyos területeken Arany Jánosra is hatással volt.³³ A drámaírásban Katona József, a költészetben Petőfi Sándor emelte be ezt a vidéket a magyar irodalomba. Óbecsén, majd Jánoshalmán már a negyvenes évek derekán Jámbor Pál plébános tartott igen szoros kapcsolatot Pesttel, az irodalom központjával.³⁴ Baján éppen a negyvenes évek végén kereste és találta meg egyéni hangját Tóth Kálmán.

A lassan bontakozó zenei élet mindenekelőtt az egyházi szertartásokhoz és az egyházi iskolákhoz kapcsolódott. A század elején a kecskeméti piaristáknál komoly lendületet vett részben a közös éneklés, részben a hangszeres muzsikálás is.³⁵

Hasonló eredményekkel büszkélkedhet a reformátusok iskolája is. A negyvenes évek derekán már a zenei írás-olvasás tanítására utaló feljegyzések is rendelkezésünkre állanak. Szokolay Hártó János verses krónikájában a város hírességeként említi, hogy a kollégium új épületében van „... egy jókora Imaház (oratórium), kisdied orgonával, (...) éneklő kar 's'a't.” Az iskola kórusa az 1848-as ünnepélyes eseményeken is jelen volt. Március 26-án a nemzetőrök eskütétele alkalmával „14 selem lobogó alatt fő Bíró Nagy Lajos egy magas asztalra fel állt és szép beszédet elő beszéllet. Utána református deákok szép harmóniákat énekeltek.”³⁶

A növekvő anyagi lehetőségeket és mindenekelőtt az egyre emelkedettebb képzőművészet iránti érdeklődést és ízlést bizonyítja, hogy 1838-ban a kor egyik legjelesebb szobrásza készítette el a kecskeméti Szánthó család számára nagyszerű klasszicista síremléket.³⁷

30 Uo. 16-17.

31 Uo. 20.

32 Uo. 26-27.

33 Kiss: 1955.

34 Szinnyei: 1897. 326—331.

35 Ittzés: 1987. 328—333.

36 Uo. 320.

37 Entz—Genthon—Szapannos: 1961. 131. A síremlék az Újkollégium épületében a Kecskeméti Református Egyházközség épületrészében van.

Ennek a hatalmas kiterjedésű területnek kiváltságaiban és kötelezettségeiben erősen különböző társadalmi csoportjai, akiket a nyelvi és vallási különbségek tovább polarizáltak, érhetően erősen eltérő módon fogadhatták a reformok végrehajtására irányuló újabb és újabb javaslatokat. Érdekeik, tisztulói vagy még mindig ködös politikai céljaik megfogalmazására igen ritkán vállalkoztak. Bár Pest megye vezérmegyének minősült a reformországgyűlések idején, az igazi hangadó valójában Pest volt. A vidékiek megnyilatkozásait, türelmetlen vagy egykedvű várakozását, annak okait még kellő igénnyel nem vizsgálta meg senki, így arról igen csekély az ismeretünk.

A százmottevő társadalmi és politikai ellentétek, a reformokban és a forradalomban való érdekeltség erősen eltérő szintjei miatt az itt élő közel kétszáz ezer ember sokféleképpen reagált a Pesten készülő forradalomra és a Pozsonyban ismét üléselő országgyűlés kezdeményezéseire. A polgári forradalommal való azonosulás, majd a szabadságharcban való áldozatvállalás, az aktív részvétel a jelzett okok miatt ugyancsak nagyfokú eltéréseket eredményezett az egyes vidékek, városok és társadalmi csoportok között.

II. A POLGÁRI FORRADALOM HATÁSA

1848 kora tavaszára Európa nagyobb részében igen súlyos gazdasági és politikai válság bontakozott ki. Az olasz és a francia forradalmi megmozdulásokat valóságos láncreakció követte: Milánó, Párizs, Bécs, Pest, Prága, Berlin csak a fontosabb helyszínek voltak. A Közép- és Kelet-Közép-Európában előretörő forradalmi próbálkozások igen eltérő eredményekkel zárultak. Kétségtelen, hogy nemcsak a feudális reakcióval való küzdelemnek, a talpon maradásnak időtartamában, hanem a kivívott eredményeket tekintve is a magyarországi forradalom volt a legsikeresebb.

Az európai forradalmi helyzet közel azonos módon sokkolta az egyes közép-európai országokban az uralkodó osztályokat és csoportokat. Mivel magyarázható akkor, hogy éppen nálunk hozott legtöbb gyümölcsöt a „népek tavasza”?

Az eredményessége miatt csaknem rendkívülinek mondható folyamatot sok tényező motiválta. Kétségtelen, hogy nálunk feszültebb volt a társadalmi ellentét, mint több más szomszédos országban, a megmerevedett feudális viszonyok szélesebb rétegeket nyomasztottak. A XIX. század első felében, ha nem is az ország egész területén, de egyre több tájegységen és gazdálkodási ágon belül jelentkezett a polgári, a tőkés vállalkozás, illetve érdekeltség. Az árutermelés és pénzgazdálkodás ekkor nálunk már jóval szélesebb körben terjedt el, mint a tőlünk délre vagy keletre fekvő országokban. Kétségtelen erőt, többletet jelentett az a tény is, hogy Magyarországon igen nagy múltja, ekkor ismét erősödő kultusza volt a nemzeti függetlenségért folytatott küzdelmeknek. Egyáltalán, a nemzetivé válás folyamata előbbre járt, mint a környező népeknél. Nemzeti kultúránk valóságos felvirágzása előzte meg a

forradalmat. További rendkívül fontos tényező volt az is, hogy egy igen jelentős, kb. két évtizedes múltra tekintő politikai mozgalom előzte meg, és jórészt ennek során kialakult a megfelelő politikai intézményrendszer is. A reformkor közjogi, gazdasági és kulturális harcai kellőképpen hangolni tudták az ország jelentősebb társadalmi rétegeit. Ezekben a gyakran egymás ellen is ható törekvésekben a politikai és a szellemi élet valamennyi csoportja jelen volt. Már évekkal korábban kirajzolódtak az egyes érdekcsoportok, amelyek tudatosan formálták politikai arcukat annak érdekében, hogy a kellő tömegbázist meg tudják szerezni. A negyvenes években kialakult egy nagyon eleven közélet, amelyben gyakorlatilag a plebejus—népi érdekeket képviselő Táncsicstól a szélsőséges konzervatív csoportokig mindenki — ha nem is szabadon, nem is egyforma eséllyel, de — kifejthette programját, elképzelését. A magyar forradalom sikerének egyik legfőbb alapja volt az, hogy a kiváltságosok többsége is változtatásokat kívánt mind a közjogi, mind a társadalmi viszonyok terén. A nem kiváltságosok érthetően még fokozottabban érdekeltek voltak az önmagát túlélt feudális viszonyok felszámolásában éppen úgy mint, a mindent gúzsba kötni kívánó, a nemzeti érdekeket figyelmen kívül hagyó kormányzás elsöprésében.

Ha volt magyar sajátosság a 48-as forradalomban, akkor kétségtelenül az egyik legszembeütőbb az volt, hogy a változásért küzdők már korábban meg tudták szervezni társadalmi bázisukat, csaknem pártként tudták mozgósítani a programjukat elfogadó csoportok számottevő hányadát. A siker újabb záloga lett az, hogy az Ellenzéki Párt eredményesen alkalmazta a nemzeti érdekegyesítésre irányuló politikáját, amellyel több válságos epizódon tudta később is átsegíteni a forradalmat.

A környező országokban, a szomszédos népeknél is fellelhető volt a felsorolt jelenségek, törekvések és eredmények közül jó néhány. A válság náluk viszont nem volt annyira mély, annak felszámolására irányuló törekvés, elszántság még nem volt annyira eltökélt, a változtatás szándéka még nem tudott akkora tömegeket megmozgatni, mint itt, Magyarországon, és hiányzott a megfelelő politikai intézményrendszerük is.

Az európai forradalmak csak a kedvező hátteret biztosították ideig-óráig a polgári átalakuláshoz 1848-ban szomszédainknál és Magyarországon egyaránt. Nálunk azért tudott március 15-e átütő sikert elérni, mert a tömegek rá voltak már erre hangolva. Azért lehetett a külső és a belső politikai nyomást kamatoztatni, az uralkodó által elfogadott törvényekben rögzíteni, mivel az országgyűlés politikai csoportjai több évtizedes nyílt küzdelem során tisztázták az eltérő érdekeket, és a kellő időben meg tudták találni azt a kompromisszumot, amely nemcsak a forradalom és a szabadságharc idején, hanem évtizedekkel később is egyszerre lehetett a politikai összefogás és a további harcok alapja.

A március 15-én kinyomtatott és azonnal népszerűvé vált 12 pont, majd a pozsonyi országgyűlésen elfogadott törvények egyaránt a polgári forradalom programját tartalmazták. Közismert, a magyarországi átalakulás egyik

sajátossága az volt, hogy egyik legfontosabb politikai és társadalmi bázisa, sőt mozgatója a magyar liberális nemesség lett. Az európai és a magyar tömegmozgalmak politikai kamatoztatására a pozsonyi országgyűlésen ez a társadalmi osztály vállalkozott. „A döntés roppant fontosságú volt. Egy polgárosodó, de mégis csak feudális osztály, rosszabb következményektől tartva, a körülmények sokkhatása alatt, de mégiscsak önmaga vetett véget a földtulajdon feudális formájának, és a tulajdonra épülő feudális viszonyoknak. Az egész országban egyidejűleg és tulajdonképpen azonnal szűnt meg az úrbériség, mégpedig úgy, hogy a jobbágyi önmegváltás helyére állami kárpótlással egybekötött jobbágyfelszabadítás lépett.”³⁸ A Magyarországon végbement jobbágyfelszabadítás minden korlátja ellenére kiemelkedett a kelet-európai társadalmi átalakulások közül. A mezőgazdaságban foglalkozók jelentős rétegeinek igényeit, vágyait nem teljesítette, a parasztságot nem elégítette ki ugyan a 48-as törvény, de hajlandó volt együttműködni az újonnan szerveződő államhatalommal.

Végeredményben a Pozsonyban megfogalmazott törvények értelmében egy polgári társadalom jött létre, bár némely szabadságjogokból (pl. a választójog) a lakosság egésze nem részesült.³⁹

A márciusi forradalomnak és a pozsonyi országgyűlésnek elévülhetetlen érdeme lett az is, hogy — bár a Habsburg Birodalomhoz szorosán kötődve — függetlenségünket több területen jelentősen bővítette. Biztosította ezáltal — legalábbis elvben — az önálló magyar politikai és gazdasági fejlődés feltételeit. A lehetőség realizálása azon múlt, mikor tér magához, milyen segítséget tud szerezni a birodalom.

Nem ritka jelenség még ma sem, hogy a magyar polgári „[. . .] forradalomra mint valami teljesen hibátlan remekműre tekintenek [. . .]”⁴⁰ Talán ebből következik, hogy az ünnepi megemlékezések során gyakran „polgári demokratikus” forradalomnak minősítik azt, figyelmen kívül hagyva, hogy ez utóbbi merőben más történelmi körülmények között és egészen más feladat végrehajtására vállalkozott.

Az évtizedek óta várt társadalmi és politikai átalakulást más és más formában élte át, eltérő módon fogadta a magyar társadalom minden egyes csoportja. Sajnos igen szűkösek a vidéki eseményekről készült feljegyzések. Ezek döntő többsége is a közigazgatás reakciójára vonatkozik, és csak kívülről nézve rögzítette a parasztság egyes csoportjainak megnyilatkozásait. Csak a meglévő csekély számú feljegyzés alapján következtethetünk falvaink jobbágyainak érzelmeire, politikai megnyilatkozására.

A kalocsai Sárközben már az 1832-36-os országgyűlés hatására számottevő társadalmi elégedetlenség bontakozódott ki. A több falut érintő megmoz-

38 Varga: 1976. 81.

39 Uo. 81—82.

40 Spira: 1976. 17. Kiemeli, hogy vannak, akik ennek ellenkezőjét is állítják. Ez az álláspont még kevésbé fogadható el.

dulások a jobbágytörvények, illetve különféle rendelkezések félremagyarázásából adódtak. Bogyiszlón a halászat és faizás, Hajóson és Nádudvaron a robot körüli félremagyarázások, félreértések okoztak a bírácoknak komoly gondot, olyannyira, hogy Nádudvaron még csekély számú katonaságot is kivezényeltek, akiket azután a falubeliek elkergettek. Ugyancsak katonaság igénybevételére kényszerültek Bátyán is a helyi vezetők.⁴¹Több közösség hosszas úrbéri perbe keveredett. Fajsza a Katolikus Iskolaalap-pal, Ordas a Rudnyánszkyakkal, Jankovác pedig az Orczyakkal.⁴²

Éppen ezért érthető, hogy a márciusi forradalom hírére nagy örömmel fogadták ezekben a falvakban. Császártöltés jobbágyalakossága éppen úrdolgában volt a kalocsai káptalan Csala pusztáján, amikor megérkezett a hír a robot eltörléséről, örömeikben szerszámaikat szétdobálva azonnal kocsira ültek, és csapatosan vonultak be a faluba.⁴³

Jánoshalma (Jankovác) népe a Vastag-hegynél erdőt ültetett robotban, amikor március 21-én délben egy pandúr vitte számukra a hírt, mi szerint elmúlt a robot. Ők is azonnal abbahagyták a munkát és siettek haza, „... dalolva, akinek volt földje, és sirva akinek nem...”⁴⁴

Nem kevésbé lelkesen fogadták a pesti események hírére a mezővárosok is. Kalocsán, az érseki városban a tanács március 22-én „számos lakosok jelenlétében” tartotta meg ülését, ahol a jelenlévő helybeliek „beleegyezésével és jóváhagyásával a Tanácossal egyetértőleg” úgy határoztak, hogy „miután az úrbéri törvények megszüntetése országgyűlésileg kihirdetett volna, ennek emlékeztére ünnepélyesen... az utcán állásokról négy helen húsz akó bor a népnek kieresztessen.”⁴⁵

A soknemzetiségű Baján is általános lelkesedés fogadta a forradalmat, hová csaknem másnap eljutottak a hírek. A 12 pont mintájára, részben annak alapján 9 pontban rögzítette a közgyűlés a bajai nép kívánságát, amit Szabadkán ki is nyomtattak.⁴⁶ A kisebb nemesi haszonélvezetek eltörlésén túl, az egyedárusítás jogának felszámolását és a szőlődézsma megszüntetését követelték. Néhány kívánságuk túlmutatott a 12 ponton. Követelték, hogy „... a papi javak nemzeti javakká fordíttassanak... és ezek jövedelméből nemzeti közintézmények alakíttassanak, ... a tanítói szabadság alkotmányos szellemben építtessék meg... a papi választás vallás különbség nélkül a helyhatóság jogai közé számíttassék...” Végso kívánságuk: Baja város önálló „Helyhatóság legyen.”⁴⁷

41 Bárth: 1975. 229.

42 Uo., ill. Karsai: 1974. 112-113.

43 Bárth: 1975. 229.

44 Karsai: 1974. 113.

45 Bárth: 1975. 229-230.

46 Szabadka Történelmi Levéltár Politikai iratok (később: Szabadka) I/1848. 4. a. 84.

47 IV. 1001. b/1848-49. 85-88. és 132-136. Ha külön nincs feltüntetve, az irat minden esetben a Bács-Kiskun Megyei Levéltárban található.

HIRDETMÉNY.

Kecskeméti tisztos Polgárok és Lakosok!

A' közelebbi napokban, édes Magyar hazánk környülményeire tekintve oly rendkívül időszakba léptünk be, melynek ily rögtöni beállhatását, a legyermesebb reményeik sem jövendőlkének vala meg előre. Ugyanis több századok óta emésztődik a magyar köznépszívében azon óhajtatás, vajha ezen régi dicsőségű hazának minden egyes lakói rangkülönbőség nélkül a törvények előtt egyenlők, a hazának minden köztérheit egyenlően viselőik, 's annak közszükségein egyaránt segítők lennének; — a törvények hozásában, az adózó nép is képviseltetnék; maga pedig e Hon idegen befolyásról ment 's önlabán álló szabad haza lenne 's több e felék, mellyek a városháza előtt kített 12 pontok alatt bővebben is kifejtve olvashatók: ime ezen régen várt időszak hirtelen belépett, mellyben teljes remény-nyel várhatni, hogy a nép ezen óhajtatásai, meg is valósulhatnak. — A' törvényeket alkotó Honatyák az országgyűlésen együtt vannak, az említett közkívánatok sikerességét közlekedéssel, egy szívvél lélekkel elhatározván, felséges Nádorunk vezérlete alatt, fényes küldöttséggel járulnak felséges jó Királyunk színe elébe, hogy azokat elfogadni, 's törvénynyé alakíttatni kegyelmesen méltóztassék.

A' Tanács és választott Közönség, mint a' kecskeméti népnek mostani vezérloki, fel-fogván ezen ritka és rendkívüli ünnepet, 's átlátván azt, hogy mi, polgári állásunkhoz mérve, nem tehetünk egyebet, mint a' hon boldogításában oly buzgón fáradozó országgyűlést, ezen nagy munkájában, köz-örömrünk, kívánatunk, sőt ha szükség lesz fel is terjesztendő könyörgésünk' kijelentésével, mennyire tőlünk lehet és illik — mintegy gyámolítani. —

Kifüggesztettük tehát a' szokott hirdető-táblára, a' magyar nemzet 12 pontok alá foglalt kívánatát, kitűztettük ezen nemzeti ünnepély jelentősére, a' három színű nemzeti lobogót, hogy ezeket kiki látván áldja a' Magyarok Istenét.

De egyszersmind értésükre adjuk minden rendű polgároknak 's lakosoknak, hogy felséges Királyunk kegyelmességére az ország-rendei kegyességökre, különösen pedig az elkezdett nagy munka szerencsés végbevitelére csak úgy számolhatunk biztosan, ha tettel és cselekedettel megmutatjuk azt, hogy mi békés és csendes magaviseletű lakosok vagyunk; a' törvényes rendet legkisebb részben is meg nem háborítjuk, 's az ország-rendei nagy munkáját tilos kitérősekkel meg nem zavarjuk; és a' dolgok jó menetelét elegendő béketűréssel elvárni tudván, ez által azt, hogy mi a' polgári szabadságra érteket 's érdemesek vagyunk, valósággal is bebizonyítjuk, mert a' ki ilyetén időben a' békét és törvényes rendet legkisebb részben is megzavarná, minden becsületes kobli és józan értelmű polgártársunk állathatja, hogy édes hazánk boldogítása alkalmát hátráltatná, 's nehezítené, — sőt az általános magyar szabadságot gyilkolná.

Legyen azért szívünkbe vésett jelszava mindnyajunknak: Éljen a' Király! Éljen a' haza! Éljen a' törvényes szabadság és rend. — Kecskeméten, mártius 18-dikán 1848.

A' Tanács és választott közönség nevébeq

Csányi János, s. k.

helyettes bíró.

Kovács József, s. k.

5. A városi tanács tájékoztatója a pesti eseményekről

A lelkesedés olyan mérvű volt, hogy a közgyűlés elhatározta: a március 15-i események megörökítésére a Szabadság téren emlékoszlopot fognak felállítani.⁴⁸

Lényegesen bővebb értesüléseink vannak a forradalomnak Kecskeméten történt fogadtatásáról. Hornyik János, a későbbi kiváló monográfus feljegyzései szerint ide 16-án este érkezett meg a forradalom híre. Másnap a városházára kitűzték a nemzeti zászlót. Az összegyűlt nép előtt Horvát Pál tisztviselő Petőfi dalát olvasta fel. Ez időre már a 12 pontot is kifüggesztették a városháza falára. A felolvasás után Kiss Miklós járási szolgabíró, majd Nagy Lajos főbíró szólt az egybegyűltekhez.⁴⁹ A lelkesedés gyorsan tovább terjedt. „A köz népnek mejjúkre, kalapukra tűzött selemből tsinált nemzeti koszorúkat hordoznak Kecskeméten a papok, piaristák, barátok és fő emberek.” rögzítette naplószerű feljegyzésében Mertse Konstantin kecskeméti görög kereskedő.⁵⁰ Március 17-én délután a tanácsteremben „Fejes János vezérletük alatt több lelkes ifiak jelentek meg” és felajánlották szolgálatukat a közbiztonság védelmére.⁵¹

Tekintettel arra, hogy Kecskemét a korábbi évtizedekben megváltotta a földesúri terheit, a jobágyszabadtásból a lakosságnak közvetlen haszna nem volt. A kitörő lelkesedés annál inkább figyelemre méltó. A cselédek és a legszegényebb zsellérek érzelmeiről, véleményéről, lelkesedéséről vagy csalódottságáról nem maradt fenn feljegyzés. Úgy látszik, hogy az egyházi és a világi értelmiség különösebb fenntartás nélkül a polgári átalakulás lelkes támogatója volt és maradt. Ennek egyik megnyilvánulása az, hogy Gömör Frigyes már március 21-én segítséget kért a 12 pontról írt verses magyarázatának kinyomtatásához, amihez a város pénzbeli támogatását meg is adta.⁵² Minden bizonnyal az egyházi értelmiség csaknem egészének véleményét fogalmazta meg Mihó László református segédlelkész, aki április 9-én egy hálaadó ünnepély keretében elmondott beszédében nyújtott segítséget a templomban gyülekezőknek a 12 pont helyes értelmezéséhez.⁵³ Mindketten a liberális nemesi reformprogram lelkes propagandistájának bizonyultak. Ezt érzékeltetik Mihó befejező mondatai is: „Éljen a haza! Éljen a király! Éljen az alkotmányos szabadság! Éljen a testvéri egyetértés!”

Mezővárosainkban tehát a köznép és hivatali vezetők között csaknem teljes összhangot figyelhetünk meg a forradalmat követő első napokban. A közrend és a vagyonbiztonság megőrzésére irányuló kezdeményezések azonnal jelentkeztek, de ebben is teljes volt az egyetértés a lakosság többségével.

48 IV. 1504. a/1848. 131-132.

49 IV. 1604. I. 23.

50 Tardy: 1976. III. 9.

51 IV. 1504. a/1848. 505.

52 IV. 1604. XV. 21/1.

53 Mihó: 1848. A beszédet ugyancsak Kecskemét város költségén nyomta ki Szilády Károly nyomdája.

Feltétlenül figyelemre méltó az egyházakkal kapcsolatos célok és a követelmények Baján történő jelentkezése. Mind ez, mind a város jogi-igazgatási helyzetének gyökeres megváltoztatására tett gyors és határozott lépés a viszonylag nagyszámú, gazdag és öntudatos polgárság jelenlétével magyarázható.

Pest-Pilis-Solt vármegye tisztí kara érthetően a pesti események hatása alatt állt, és intézkedései a márciusi napokban csaknem teljesen szinkronba kerültek a politikai szempontból valóságos fővárosként működő Pest döntéseivel, határozataival, amelyekről napokon belül tájékoztatták a falvak és a mezővárosok vezetőit.

Rendkívüli érdeklődés kísérte a Bács-Bodrog vármegyei gyűlést is, ahol április 3-án Knézy Antal első alispán kétezer ember előtt ismertette a kormány álláspontját, és az országgyűlés eseményeit. Bár feltűnő optimizmussal jelentette a főispánnak, „... hogy ezen Bács megyében a csend és béke folyton létezvén a nép közt legkevesebb mozgalom nem mutatkozik, s bizton remélhető, hogy a működő kerületi választmányok higgadt elmével s szívvel párosult lelkesedése csendes eredményt szülni fog”, jónak látta megelőző intézkedéseket is tenni. Ennek értelmében egy állandó választmányt nevezett ki, „... melly figyelemmel kísérvén minden netáni mozgalmakat, veszélyes következményeinek megelőzéséről . . .” köteles gondoskodni.⁵⁴

Nemcsak a jogi és közigazgatási szempontból alkotott külön terület a Jászkun Kerület és ezen belül a Kiskunság. A forradalom győzelmével kapcsolatos megnyilatkozásaik csak a korabeli állapotaik, viszonyaik ismeretében érthetőek. A XIX. század első felében a társadalmi mozdulatlanság, a közigazgatás lomhasága és a korrupció bénította a Jászkunság népét. Egy kortárs az alábbi módon jellemezte a Kerületeket; „A balsors és elnyomásban, mely alatt Magyarország sínlődött, nem kis részt vón a bitorlások s nagy visszaélések e kis hazája. A forradalom előtt pirulva vallá meg a Jászkun nevét. Az intelligentiát jellemtelenség bélyegzé. Az eszmeharcokat köztermeinkből kizárta Szluha főkapitány. Ő vak engedelmisséget kívánt. És ha a viszhangokon kívül, melyek szavait tördelve utánozták, azon egy-két egyén, kiből az ellenzék állott, a visszaélések ellen felszólalt, érveikre ily feleletet kaptak: „hallgasson az úr, az úr mindig csak kapczáskodik . . .” Ez volt a Jászkunságban az arisztokrácia, a „tekintetes”. A nép nem szolga, de elnyomott, politikai jog, szellemi jobblét után vágyakodó.”⁵⁵

A Kiskunkapitanyság székhelyén, Félegyházán a város vezetői meglepően későn, csak március 26-án reagáltak a pesti eseményekre. Igaz, hogy a redemptusok, a város vagyonosabb gazdái nem részesedtek a jobbágyfelszabadítás előnyeiből, ugyanakkor kollektív nemességük elvesztése pedig érzékenyen érintette őket.⁵⁶ Az irredemptusok, a csekélyke vagyonnal rendelke-

54 Vajdasági Levéltár, Bács-Bodrog vármegye alispánjának iratai (később: V. L. alisp. ír.) 1848—49. 1613. doboz.

55 Herendi idézi a Pesti Hírlap 1848. 79. számát. Herendi: 1091. 10.

56 Bánkiné: 1988.

zók számára viszont felcsillant annak a reménye, hogy régi vágyuk teljesül: nem kell a közlegelők használatáért bért fizetniök, nem fogja őket terhelni a szőlő utáni adó, és az év három hónapjában ők is mérhetik saját termésű borukat.⁵⁷ Az érdemi változások ellen lépett fel a város tanácsa még március 31-én is, amikor szembeszegült Kunhegyes azon javaslatával, hogy az erősza- kos és konzervatív főkapitányt, Szluha Imrét hívják vissza az országgyűlés- ről, fosszák meg követi megbízatásától.⁵⁸

Egészen más volt a közhangulat Kunszentmiklóson, ahol már március 18-án kitértek a nép követelésére a városháza elé a nemzeti lobogót, e köré gyűlt a köznép, amelynek ünnepélyesen felolvasták a 12 pontot és értelmez- ték is azt. A fellekesült tömeg küldöttséget menesztett a városi tanácshoz, s felszólította azt a 12 pont elfogadására. A tanács nemcsak engedelmeske- dett a felszólításnak, hanem körlevéllel kereste meg a 24 testvérközséget, amelyben hasonló szellemű közreműködésre buzdította őket.⁵⁹ Március 21- én pedig a Jászkun Kerületekhez intéztek hasonló felhívást, kérték egyben a közgyűlés összehívását is.⁶⁰

Az emelkedett hangvételű felszólítás nem hagy kétséget affelől, hogy ebben a kiskun mezővárosban nemcsak a reformkor frazeológiáját sajátították el magas szinten, hanem a politikai tisztánlátásukkal sem volt baj. „Ki nyílt hát már az üdő ajtaja, s küszöbén állunk a polgári jobblétnek, s a bemenet csak önmaguktól függ, ki tűrés s öszve tartás kell, csak ezek vezethetnek a szobá- ba, honnan az ijesztő rémek, s kárvágyó hatalmak számúzték, s benne a béke, törvényes szabadság, testvériesség honolnak.”

Mivel Szluha Imre, a Jászkunság főkapitánya az országgyűlésen a meg- adott követutasítással ellenkezően tevékenykedett és szavazott, a vele szem- beni felháborodás még egyértelműbbé vált. A felszabadultabb légkörben fogalmazhatták a kunszentmiklósiak, hogy: „Minket Jászkunokül eddig csak a helyhatósági hideglánc kötött s tartott össze . . . magasabb országos cél nem dagasztá kebelünket, . . . De ez a korszak lejárt! . . . Bontakozunk ki tehát mi is a provinciális érdekből, s egyesüljünk a köz haza emelésére.”⁶¹

Kiskunfélegyházához hasonlóan feltűnően későn foglalkozott Kiskunha- lason is a város tanácsa a forradalmi események hírével, illetve az annak nyomán jelentkező teendőkkal. Kizártnak tekinthető esetükben is, hogy kb. tíz nap késéssel értesültek volna a méltán szenzáció számba is menő esemé- nyekről, hisz Baján és Kecskeméten már 16-án, Szabadkán pedig 18-án pontos értesüléseket szereztek.⁶² Itt is a vagyonosabbak riadalma, a részletei- ben nem eléggé ismert eseményekkel szembeni fenntartás, a szegényparaszt- ságtól való félelem lehetett a késlekedés igazi oka.

57 Fekete: 1986. 20-21.

58 V. 101. A, 25. 78.

59 Herendi: 1901. 12.

60 V. 201. B. Mm. 225. No. 3.

61 Uo. ill. Bánkiné: 1986. 103—128.

62 Ö. Kovács: 1988. 12.

A Kiskunság ellentmondásos eljárásának hátterét kutatva feltétlenül gondolnunk kell arra is, hogy Szluha főkapitány és a mögéje felsorakozó leggazdagabb redemptusok, akik az egyes városok közvetlen irányításában részt vállalhattak, konzervatív politikai állásfoglalásukkal nemcsak a reformkövetelések feletti vitákat rekesztették ki a kerületek közgyűléseiről, hanem a társadalmi és politikai reformokat ismertető egyéb szóbeli és írásos közlést is akadályozhatták. A Pesthez legközelebb levő Kunszentmiklós esetében lehetett ez a konzervatív ráhatás a legkevésbé eredményes, s ezzel magyarázható, hogy itt volt a szegényebb paraszti réteg a reformokra leginkább ráhangolva, a részükről jelentkező politikai nyomás ezért lehetett itt a leghatékonyabb.

A pesti események tehát ezen az erősen eltérő fejlettségű, a politikai és kulturális központoktól többségükben távoleső területen nagyon eltérő módon hatottak. Kétségtelen viszont, hogy ellenséges érzelem, a haladással szembeni nyílt fellépés semmilyen formában sem jelentkezett. A nemzeti függetlenség, a polgári átalakulás csaknem minden követelménye számottevő visszhangra talált, bár érthető, hogy az egyes társadalmi rétegek más és más oldalt, más és más vívmányt láttak szívesebben. A néhány mezővárosban fellelhető kényszeredettségek, fenntartások ellenére is hangsúlyozhatjuk, hogy az érdekegyesítés politikája e tájon is elérte alapvető céljait. A liberális reformok mellett kellő számban és kellő súllyal léptek fel a társadalom különböző csoportjainak képviselői. Azok részéről, akik kinyilvánították érdekeiket, politikai céljaikat, csaknem általános volt a belbékének és a vagyoni biztonságának a követelése, az addigi eredmények biztosítása. Jelentkezett ugyan már ezekben a napokban is a csalódottság a zsellérek és a szegényparasztság körében, de ez csak a következő hónapokban erősödött fel, csak a nyári és az őszi hónapokban fogalmazták meg tudatosan kiábrándultságukat.

III. A POLGÁRI ÁLLAM ÉS IGAZGATÁS ELSŐ HÓNAPJAI

Ritkán ébrednek a forradalom ünnepnapjára az egyes népek, az egyes társadalmi osztályok, de ennek már a másnapját is rendszerint súlyos gondok árnyékolják be. Csaknem kivétel nélkül gazdasági csődöt, vagy legalábbis igen súlyos gazdasági állapotokat kapnak örökségül. A győzelem kivívói felfokozott várakozással várják, miként váltják valóra céljaikat, vágyaikat az általuk és az érdekükben hatalomra jutott forradalmárok vagy reformerek. Az új vezérkarnak az első perctől kezdve az elűzött és az új lehetőségekhez jutott politikai csoportok kettős szorításában kell ténykednie, manővereznie.

Az 1848-as magyar forradalom hatására kinevezett első független magyar minisztérium a szokásosnál is ellentmondásosabb és nehezebb helyzetben

kezdte el működését. A csaknem egész Európát átfogó gazdasági válság nálunk is érezte bénító hatását. A Habsburg-monarchiát nyomasztó hatalmas államadósságtól Magyarország sem mentesülhetett. A kinevezett kormánynak a függetlenségi küzdelem érdekében mindvégig tekintettel kellett lennie az igen sokrétű és erősen eltérő érdekeltségű nemesi és egyházi rétegekre, csoportokra. Nem volt semmiféle anyagi bázisa, az igazgatás jelentős területein nem vehetett át semmiféle hivatali-hatalmi apparátust. Az új vezérkarnak nem volt szinte semmiféle kormányzati tapasztalata. Ugyanakkor kezdettől fogva számolni kellett az országban élő nagy számú nemzetiséggel, a nagyobbbrészt ellenséges külpolitikai környezettel.

A Pestre megérkezett magyar kormánynak szembe kellett néznie mind az első riadalmából lassan magához térő konzervatív erőkkal, mind az egyre öntudatosabb, a függetlenséget és a következetes polgári átalakulást számonkérő radikális csoportokkal. A polgári hatalom, a polgári közigazgatás kiépítésével is elfoglalt kormányt mind több oldalról érte támadás. Ezek nyomán a Batthyány-kormány több válságos időszakot élt át.⁶³

A politikai változásokra, próbálkozásokra az esetek többségében a minden tekintetben fővárossá vált Pest reagált leggyorsabban és leghatásosabban. A korabeli közlekedés és híradás korlátai miatt a vidék e tekintetben csak másodlagos szerepet vállalhatott. Mai megyénk területén a mezővárosok liberális nemesi, értelmiségi csoportjai és csekély számú polgársága figyelemmel kísérte ugyan a polgári állam és közigazgatás kiépítése körül támadt kisebb-nagyobb politikai viharokat, mégis az itt élők figyelmét mindenekezlőtt a korábbi követelések és ígéretek valóra váltása, illetve annak megghiúsulása kötötte le. A döntő többségében agrár lakosság alapvetően a különféle feudális kötöttségek és szolgáltatások felszámolásának mértékéhez és gyorsaságához szabta az új kormányzatnak előlegezett bizalmát.

Az 1848-as törvények VIII. cikke kimondta a közös teherviselést, ami egy régi társadalmi igazságtalanság végleges felszámolását jelentette Magyarországon. A IX. és X. törvénycikk a jobbágyfelszabadítás és a legfontosabb feudális szolgáltatások és terhek felszámolásáról intézkedett nemzetiségre és vallásra való tekintet nélkül. Kétségtelen, hogy ez a magyar társadalmi fejlődés egyik legjelentősebb változását eredményezte az utóbbi több mint félezer év során. Egyben látunk kell azt is, hogy számottevő hiányosságok is meghúzódtak e törvény cikkeiben.⁶⁴ Fennmaradt csaknem változatlan formában a magyar feudális nagybirtokrendszer, amely gazdasági alapot szolgáltatott a következő száz évre a feudális arisztokrácia és az egyház politikai hatalmához. Ezt viszont csak a nagy francia forradalom tudta felszámolni, de ez sem maradéktalanul. Nem intézkedett több kevésbé meghatározó jobbágyi szolgáltatás ügyében: kocsmatartás, szőlődézsma stb. Nem módosította érdemben a zsellérek és cselédek jelentős tömegeinek sem

63 Urbán: 1981. 25—260. Urbán: 1986. 240—299.

64 Acsády: 1948. 420—422.

gazdasági, sem jogi viszonyait. Éppen ezért a várakozást és a csalódottságot a méltatlankodás és a felháborodás követte az ország egyre több pontján.

A földesúri magánbirtok felosztásának követelése Békésben, Biharban, Heves és Tolna vármegyékben egyaránt fellelhető volt már a törvény kihirdetését követő hetekben is. Néhány újabb héttel később nemcsak Borsodban és Fejér megyében, hanem Dunavecscén is azzal érveltek a zsellérek: „... egyformán tartoznak a haza védelmére felállni és annak terheit viselni, az urasági földek egy részét köztük felosztani kérik . . .”⁶⁵ Baján a városi tanács és a néptömeg közötti feszültség levezetése érdekében a bajai, a mátéházi és rémi határban levő szántóföldek egy részét osztották fel az arra rászorulóknak között részben lakásépítés, részben termelés céljára.⁶⁶

Nemcsak az ország távolabbi részén, hanem a mai megyénk területén is több esetben sor került rétek önkényes birtokbavételére. Így szolgáltattak maguknak igazságot a solti és a péteri zsellérek is.⁶⁷

Még gyakoribbakká váltak a törvényes formáktól eltérő legelőfoglalások. A jánoshalmiak önkényességüket az alázatos törvénytisztelet látszata alá rejtették. A királyhoz írt folyamodványukban „tettünket legalázatosabban feljelentjük, térdenállva esedezven . . .” írják, de abbéli méltatlankodásukban, hogy a megyei törvényszék nem vizsgálta meg a földesúrral szembeni panaszukat, „... azon legelő részbe, melly határunkba a legjobb, és az uradalom magának fenn tartott marháját bé hajtván — a mi vonóssainkat s egyéb barmainkat a legelőnek hiánya miatt csaknem éhen veszni látni kellett; azért a végső szükség által kényszerítetve — barmainkat azon legelő részre beeresztettük.”⁶⁸

A Földváry család az igazságügyminiszterhez volt kénytelen folyamodni, mivel „a dunavecsei lakosok . . . hol több, hol kevesebb évre haszonbérletben bírt Csanád Felsőegyháza és Szentimre nevű pusztákat, kitelven folyó év Szent György napján az utolsó szerződés, az 1848-ik 9-ik t. c. balmagyarázata következtében sem kiadni, sem haszonbért fizetni, sem új egyezsége lépni nem akarnak.”

Nem ment ritkaságszámba, hogy egyéb feudális kiváltságokat is semmibe vettek; „Abyonban és Ókécskén egynémely polgártársaink, kiket hazai törvényeink eddig a királyi kisebb haszonvételek jogával fel nem ruháztak, az újonnan nyert szabadságot balul magyarázva szelvében bort mérnek és halásznak. S ámbár mind illető bírák, mind pedig járásbeli szolgabíró . . . úr által ettől eltiltattak, mégis a törvénytelen borméréssel és halászattal felhagyni nem akarnak . . .”

A kalocsai káptalan birtokához tartozó Dusnokon még határozottabban léptek fel. Mészáros Károly főszolgabíró április 17-én azt jelentette a belügy-

65 Spira: 1959. 137.

66 IV. 1001. b/1847—1849. 203—207.

67 Spira: 1959. 137.

68 V. 342. Urbéri ügyek. 8. doboz. 1848. április 30.

miniszternek, hogy az uradalmi halászhajdút megverték, mivel a tilosban halászókat akadályozta.

Ha kellett bírói úton, egymást segítve igyekeztek célt érni az egyes községek, falvak. Amikor Szeremle a határban levő kaszálók, ló- és marhalegelők birtoklása miatt a kalocsai érseki uradalom gazdatisztjével összekülönbözött, a szomszédos Bátmonostor lakói siettek segítségükre: „... szomszédságból tudván tudjuk és igaz lelkiismerettel vallván valljuk azt minthogy tőszomszéd Szeremlye helysége és annak adózó lakossai a tulajdon határukban úgynevezett hat szigetet ló- és marha szabad legeltetéssel a mi emlékezetünkre évenként használták légyen . . . azon kaszálók ló- és marhalegelők használatával ötven és több évektől önhatárjában szabadon élt, melyekben máig léteznek.”⁶⁹

Sajátos ellentétek születtek a részben vagy egészben a márciusi forradalom előtt megváltakozott mezővárosok és egykori földesuraik között. Kecskemét már 1834-ben megalkudott legutolsó és legnagyobb földesurával, a Góthai-Szász-Koburg herceggel. Mégis '48 nyarán a város vezetői a korábbi egyezséget újraértelmezték. Az áprilisi törvények X. és XII. cikkére hivatkozva megtagadták az esedékes további fizetést: „Városunk ámbár volt földesuraitól magát tömérdek áldozattal megváltatta, de mivel a váltságösszvegeket maig is tartozásban lévő költsön pénzzel fizette le, sőt Koburg herczegtől váltakozásának szerződéséből eredetileg 110 000 [pengő] f[orint] fizetetlen, annak, mint valóságos úri cenzus váltságának sem tőkét, sem kamatát fizetni nem fogja mindaddig, míg a törvényhozás útján, hova e czélból kérelem terjesztetni rendeltetik, e tárgyban intézkedést nem nyerend . . .”⁷⁰ Érthető, hogy az új országgyűlésen a város képviselői megkülönböztetett figyelmet fordítottak e témára. A szeptemberi váltság időszakban került sor az önmegváltakozás nyomán fennmaradt adósságok fölötti vitára. Klauzál Gábornak és Nyári Pálnak a mezővárosok érdekében tett következetes fellépése révén végül úgy döntöttek, hogy az 1833. január 1. után történt megváltakozás kártérítését a kormány magára vállalja. Erről Kecskemét egyik országgyűlési képviselője, Simonyi János nagy örömmel számolt be a főbírónak szeptember 18-ai levelében.⁷¹

A falvakban és a mezővárosokban meghúzódó, illetve újonnan felszerkenő társadalmi ellentétekről nagyon kevés értesülésünk van. Ez nem az érdekelentétek hiányát bizonyítja, csupán azt, hogy a közigazgatás csak jelentősebb ütközések esetén vett ezekről tudomást, csak olyan eseményekről maradt írott emlék, amelyek várható vagy tényleges beavatkozást igényeltek. A legjelentősebb ütközések minden bizonnyal Baján mentek végbe, ahol a gazdasági ellentétek a legösszetettebbek lehettek, fejlett kereskedelme, szélesebb körű pénzgazdálkodása és az átlagosnál erőteljesebben strukturált társadalma miatt. Már áprilisban jelentkeztek a veszélyesnek tűnő összetűzések,

69 Ember: 1949. 36—37., ill. 43. Ember 1951. 112., ill. V. 380. 2. doboz, 270.

70 IV. 1601. a/25.

71 IV. 1604. II. 177.

amelyek során 13-án a „ . . . piacon népcsoportozati gyülekezet tartván . . . ” De nem maradtak meg a jelenlevők a passzív szóváltás keretei között, amikor is nemcsak „illetlen kifakadások és sértések tétettek” csupán, hanem aktivizálódva a „tanácsközségi törvényes állás megsemmisítésére merényes fellépések intéztettek”. A tanácsi határozat rendkívül szűkszavú utalása alapján nem derül fény arra, hogy milyen társadalmi csoport részéről történt a tanácsot annyira megrémítő fellépés, hogy egyenesen a miniszterelnökhöz folyamodtak segítségért. Lényegesen többet tudhatunk meg a miniszterelnökhöz küldött levélből:

„Folyó 1848-ik évi april 13-án a magyar őrsereg által tartani szokott fegyvergyakorlás után intézett ünnepély alkalmával a piacra gyűjtött igen számos földművesek s ezek közé vegyült középosztályi lakosság magát népgyűléssé alakítá, több szónokok fölléptével részint a fejtegetett jogelvek félremagyarázása, részint alattomos bujtogatás által felingerlett szenvedély habozása között számosan s ezek közül többen olyanok, kik semmi vagyonnal nem bírnak, vagy törvényileg megrovottak, oly gyanúsító nyilatkozásokra s piszkálódásokra fakadtak, melyek a városi tisztviselőség törvényi hatásának s hivatali működésének elszüntetésére terveztettek. Szabadon sértve lett mindenki, s távolléte vagy a veszélyeztető körülmények miatt, senki védelmére elő nem léphetvén, fenyegetés hangjai között oszlott el a sereg egy része, s azolta e piarconi népgyűlés, ámbár a Tanács és Község t. c. Rudits Máté járásbeli főszolgabíró úrnál a veszélyes irányt s népkedély ingerültségét komolyan előterjesztve hivatali közbejövételért könyörgött, s ennek eszközlendése megigértetett, mindezek dacára kétszer ismételtetett, s többszöri ismétlése nyilvánított.”

A feldühödött tömeg nem kímélte a földesurat sem, aki a Grassalkovics hercegtől zálogként megkapta annak Baja mezővárosából származó jövedelmeit.

„Mintthogy azonban e gyűlésezés minden ismétlésével nőttön nő a veszélyes kifejlés, s egyik gyűlésben előbb a bajai ideiglenes földesúri t. c. Szentgyörgyi Horváth Antal úr személyes szószérelmekkel illetetvén, később a városi levéltárban elhelyezett láda kulcsai, melyben szabadalmi leveleink, örökös szerződésünk s más fontosabb közirataink három zár alatt tartattak, erőhatalommal feltöretvén felnyitattott, e tettegi kiszökések válták föl a merények sorozatát. Sőt az utolsó f. é. april 16-án délutántól estvélig tartott gyűlésben több tisztosb lakosok — tisztviselők ellen a legirtózatosb fenyegetések nyilvánítottak, majd ugyan ekkor egy zsidó lakos megverettetvén — tégladobásokkal üldöztetett, mások e felekezetből békésb polgártársaink felügyelése alatt mentették ki, minden felől erőszakos megtámadások s ellenszegülések intéztettek, a már törvényszerűleg hatóság által átvizsgált számadások erőszakosan elvételni szándékoltatnak, csak megfeszített föllépéssel semmisítettet el az éji csendhábóritás s előre hirdetett merény kihágások. És mivel naponta búsítóbb veszély-fellegek vonulnak városunk fölé, s a törvényes városi hatóság iránti engedelmisség megtagadtatván, ellenszegülés vár-

ható minden intézkedések megghiúsítására, s a fenntisztelt főszolgabíró úr többszöri érzékeny felhívásunkra sem lép teljes erényű közbenjárással, nem maradt egyéb hátra e vész napjaiban az alólírt tanács községnek, mint a törvényi hatalom forrásához, Méltóságodhoz, mint miniszterelnökéhez főhajtva folyamodni, hogy miután a húsvéti ünnepek napjaira újabb gyűlésezés tervezetik, s e körülmények között a tanács és község teljes biztosítást nem ígérhet a hozzájárult vagyonos polgárok törvényszerű mentesítésére, méltóztassék magas hatalmánál fogva oly hatós rendelvényt az érintett ünnepnapok előtt lebocsátani kegyeskedni, mely által az ily kedély-ingerlő gyűlésezések megszüntessenek, s a csend és rend fönntartásával a kebelbeli birtokos polgárság személyi s vagyoni bátorsága tökéletesen biztosítottassék.”⁷²

A feszültséget a következő hetek eseményei sem oldották fel. A választásokra készülve ismét megnövekedett mind az elégedetlenkedők kezdeményezése, mind ennek nyomán a tanács félelme. Nem bízva a még csak szervezés alatt álló nemzetőrség erejében és tettekkészségében, a június 8-ára tervezett tisztújítás idejére az alispántól kérték „... a mondott napra katonaságnak ide leendő rendelését...”⁷³

De nemcsak a szegénységgel gyűlhetett meg a tanács baja. Augusztus végén a bérlők egy csoportja azzal a kéréssel állt elő, hogy a korábbi bérletek összegét csökkentsék. Érveik között néhány nagyon figyelemre méltó akadt, hisz ezek valós folyamatok lehettek. Véleményük szerint a földesurak a jobbágyi szolgáltatások és a robot megszűnése után „... majorsági földjeiket bérbeadják, és ezáltal a föld becse is tetemesen alább szálván a kézi erő s napszámber pedig aránytalanul emelkedvén, s a földművesek tőlük a kezeikben lévő földeket egyáltalán nem akarván...” A tőkés bérlő csoport valódi vagy vélt veszteségeit érthetően a tanács nem vállalhatta magára. Egyébként is a bérletekkel kapcsolatosan merőben más következtetésre jutottak: a „... kishaszonbérlett földek legnagyobb része, amennyiben t.i. ez idő előtt dézmai adóztatással terhelve valának, e jelen nemcsak hogy értékükben alább nem szállottak, hanem az adónak e terhes neme megszüntetése után tetemesen emelkedni fognak...”⁷⁴

Baja társadalmán belüli számottevő ellentétek egyik legfeltűnőbb megnyilatkozása az augusztus elején az „Oroszlán” nevet viselő vendéglőben lejátszódott esemény volt. Pilaszanovics József főbíró Decsy Károly ügyvédet és Gunics Mihályt bekísértette magához, mivel ők a vendéglőben a városi tanácsot becsmérelték és garázdálkodtak. Decsyvel kapcsolatosan feljegyezték még, hogy ő „... már a márciusi napok óta lázító szónoklatairól ismeretes...” A főbíró a vádlottakat „... véghez vitt féktelenkedéseik miatt, s a

72 IV. 1001. B/1847—1849. 139—140., ill. Ember Gy.: 1951. 119—120.

73 IV. 1001. b/1847—1849. 184—185.

74 IV. 1001. b/1847—1849. 249—250. Mindkét fél álláspontjában lehetünk fel igazságot: a nagybérlet értéke az ingyenmunka elvesztése miatt valóban csökkent, a kisbérletek viszont a dézsmamegszűnése miatt kapósabbá váltak. Ez utóbiaknál az is szerepet játszott, hogy a kisbérlok a bérlet végleges megszerzésében is reménykedtek.

csendet, rendet veszélyeztető botrányos viseletekért . . . biztos ovalom alá helyezte . . .”⁷⁵

A Jászkunszágon belül a korábbi évek során felhalmozódott sérelmek a konzervatív Szluha Imre nádori főkapitány rendkívül erőszakos eljárása miatt nem tudtak felszínre kerülni. A vele szemben megnyilvánult csaknem általános ellenszenv hatására április 2-án kénytelen volt lemondani, és helyette Szemere Bertalan belügyminiszter Szentkirályi Móricot nevezte ki a jászkunok főkapitányává.⁷⁶ A redemptus gazdák korábbi sérelmei helyett a polgári igazgatás bevezetése nyomán újabbak keletkeztek. Ragaszkodtak ugyanis egykori kiváltságukhoz, amely szerint legfőbb bírójuk maga a nádor volt, és nem akartak belenyugodni abba, hogy ezentúl a „nádori iroda alárendelt állású személyzete bírászkodjék felettük”. A sértett Kerületek Deák Ferenc igazságügyi miniszterhez küldöttséget menesztettek, de ő ragaszkodott a polgári igazságszolgáltatás menetéhez. Számukra csak egy vigaszt hagyott, hogy panaszukkal az országgyűléshez fordulhatnak.⁷⁷

Az önálló telkekkel, földbirtokokkal nem rendelkező, zsellérsorban élő irredemptusok figyelmét viszont egészen más kötötte le. Ők az új törvényektől azt várták, hogy ne kelljen a közlegelő használatáért fűbért fizetniök, ne terhelje őket csekélyke szőlőjük után adó, és az év három hónapjában ők is mérhessék saját termésű borukat. A jómódú redemptus gazdákból álló városi vezetők ellenálltak minden követelésnek, aminek az lett a következménye, hogy az április 28-ai közhangulat teljesen ellenük fordult. Ezért a megsértődött városi tanács egy hónappal az esedékes tisztújítás előtt lemondott, de a kerületi közgyűlés utasítására kénytelen volt tovább vinni a hivatalos ügyeket. A május végi tisztújításon csupán hárman kaptak bizalmat, bár a tíz újonnan megválasztott tisztségviselő is kivétel nélkül redemptus volt. A változás a korábbi évekhez képest mégis szokatlanul nagy.⁷⁸ Az irredemptusok nem nyugodtak bele sorsukba, és a Jászkun Kerületek közgyűléséhez folyamodtak kérésükkel, hogy a „ . . . kor kívánatához képest mint különben is polgárok . . . boraikat a birtokos polgárokkal egyenlő joggal és egyideig mérhessék”. Az 1848. november 20-ai közgyűlés résztvevői viszont nem nőttek fel a „kor kívánatához”, és döntéseik sorra elmarasztalóak voltak: „ . . . látnivaló, hogy birtoktalanoknak sem szántó, sem kaszálló, sem legelőhöz, mellyek az utolsó lépésig mind váltságaiak, legkisebb joguk sincs”. Ennek alapján egyértelmű a következtetésük: „A legeltetési úgy nevezett szájbér tehát semmi mód el nem engedhető.”⁷⁹

Rendkívül figyelemre méltó, hogy Kiskunhalas város tanácsa merőben másképpen járt el. Mivel úgy látták, „ . . . hogy a jelen zavargós időkben a

75 IV. 1002. a/1847—1848. 429—430.

76 Kiskun Múzeum adattára (később: KM) D—A. 59. 52. 1., ill. Herendi: 1901. 17—18.

77 Herendi: 1901. 21.

78 Fekete: 1988. 20—21.

79 V. 101. B. 1. 31. F. 1. Sz. 40.

rendet fenntartani, és mindenkit maga korlátai közé szorítani csak azért sem lehet, mivel a köznépek a szabadságról és egyenlőségről fogalma csak a szabad bor és húsmérésben központosul . . .”, úgy határoztak, hogy minden adófizető szabadon mérhet bort. Ennek a döntésnek a súlyát még növelte az a tény is, hogy a helyi zsidó bérlők a bormérés korlátozását követelték a tanácstól.⁸⁰

Egészeben azt állapíthatjuk tehát meg, hogy a jászkun vagyonos gazdák következetesebben és eredményesebben védték meg szegényebb sorstársaikkal szemben korábbi kiváltságaikat, mint a magyar főrendek és egyházak. A törvényes keretek között maradó, de önző eljárásuk révén a jászkun zsellérek tehát jóval kevesebbet kaptak a polgári forradalomtól, mint a jobbágyok általában.

A feudális előjogokért és azok felszámolásáért nem csak a Kerületek közgyűlésein folyt a harc. A Pesti Hírlap tudósítása szerint Kiskunhalason május 22-én a népgyűlés a közmajorsági földek felosztását követelte, de eredménytelenül. Figyelemre méltó, hogy még a közteherviseléssel kapcsolatos kötelezettségek alól is keresték a halasi redemptusok a kibúvókat. Legalábbis erre utal a képviselőtestület július 30-ai határozata, amely végül is szembehelyezkedett ezzel az önző törekvéssel: „Miután az újonnan felválasztott tanács tagjai is oda nyilatkoztak, hogy tehermentességi előnyökkel a mostani körülmények között élni nem akarnak, de az eddig teher mentes osztálynak némely tagjai is önként felajánlották magok a közteher viselésére . . . senkit rendkívüli esetben tehermentesíteni nem lehet.”⁸¹

A cselédek kiszolgáltatottsága országszerte még egyértelműbb volt, mint a zselléréké, hisz a feudális társadalom lépcsőzetén még náluk is lejjebb álltak. Számukra a pozsonyi országgyűlés küldötteinek semmi mondanivalója nem volt, róluk minden tekintetben megfeledkeztek. Jogi és gazdasági körülményeik még hosszú évtizedeken át csaknem teljesen változatlanok maradtak. Mégis a társadalmi kötöttségek általános lazulása, a polgári szabadságjogok számottevő bővülése közvetve ugyan, de számukra is előnyökkel jártak. Különösen érvényes ez a mezővárosokban élő cselédekre, akik lényegesen könnyebben válhattak napszámosokká, mezőgazdasági munkásokká, mint a majorságokban élő sorstársaik. Már '48 nyarán a képviselőtestülethez folyamodtak a halasi gazdák panaszukkal, mivel egyre szélesebb körben tapasztalták, „. . . hogy a mostani zavargós időkben a cselédek gazdáikat, minden igaz ok nélkül elhagyják, s még az általuk okozott károkat sem akarják önként megtéríteni . . .” A tanács érdemben foglalkozott a sérelmekkel és rendőri úton intézték el a gazdák és a cselédek között fellépő ellentéteket.⁸²

Nem volt ritkaság számba menő eset, hogy a nyár folyamán önként jelentkeztek a cselédek nemzetörnek, katonának. Ilyen sérelem érte Kiss

80 V. 240. XLVI. 129.

81 V. 240. XLVI. 95—96.

82 V. 240. XLVI. 70.

László kecskeméti gazdát is, aki panaszával magához a polgármesterhez fordult. „Babszem Pista béresem, ki azt gondolám hogy tanyán van, nemzetőri süvegben éppen most jött hozzám: kérdezém mindjárt az újság okát, azt mondja, hogy ő bé van írva nemzetőrnek, s holnap néki mennie kell.” Ezt az eljárást annál inkább meglepődve vette tudomásul a gazda, mivel „...néki semmije sinte...”, „...de különben is a nemzetőrség törvény 1. paragrafusa szerint, mint gazdai hatalom alatt lévő cseléd, az örködés alól ki van véve...” Az egyébként viszonylag liberális szellemű mezővárosi közzvélemény sem a cselédekben látta a közrend védelmezőit. Itt is arról lehetett szó, „...hogy ötöt valaki maga helyett megfogadta...”, és valamely gazda helyett indult a délvidéki harcok színhelyére.⁸³ Tekintettel arra, hogy a fegyveres harcok kibontakozódása miatt a városnak egyre több nemzetőrt, majd katonát kellett kiállítani, a város tisztségviselői nem védhették meg gazdatársaikat a hasonló kellemetlenségektől, és a következő hónapokban lényegesen gyakoribbá vált az ilyen eset.

Nem csak a mezőgazdaság szegényei, nincstelenjei éreztek csalódottságot a forradalmat lezáró áprilisi törvények miatt. A városi céhlegények és a mezővárosi kontárok hiába várták, hogy nekik is jut a bővülő szabadságból. Mivel a 12 pont még közvetve sem érintette érdekeiket és céljaikat, a pesti céhlegények már március 23-án céhellenes követelményeikkel léptek fel. Ezt követően április 17-én számos szakmára kiterjedő sztrájkjal adtak nyomatéket kívánságaiknak, mi szerint „...a kártékony céhek tüstént eltöröltetvén, minden honlakos minden mesterséget szabadon űzhessen és kereskedést helyhatósági befolyás nélkül szabadon nyithasson...”⁸⁴ Bár a vidéki megmozdulások távolról sem voltak ilyen fenyegetőek, a kormány igyekezett a törvény hiányait áthidalni, és ezért Klauzál Gábor miniszter június 9-ei „céhszabályokat módosító rendelet”-et adott ki. Ez több téren orvosolta a manufaktúra munkások sérelmeit, de nem tartalmazta a feudális jellegű céhrendszer felszámolását, ennek csak megreformálására korlátozódott. A rendelet a munkaidőre is kitért, és rögzítette, hogy a segédek napi munkaideje 11 óra, míg a 14 évnél fiatalabb tanulóké 9 óra.⁸⁵

Kétségtelen, hogy a vidéki mezővárosokban is számottevő feszültség gyűlt össze az egyes céheken belül. Minden bizonnyal a túlzott várakozásokat kívánta megelőzni és a polgári forradalom lehetőségeinek félreértelmezését elkerülni Fejes János, a kecskeméti nemzetőrség egyik szervezője, aki a Táncsics által szerkesztett Munkások Újsága c. lap közközlésén történő megrendelését javasolta a céhek számára, „...s könnyebb megérthetőségéért a már eddig is igen sok fellelkesült ajánlkozók által vasárnaponként az összevgyülekezettek előtt felolvastatnék, s ahol szükséges meg is magyaráztatnék...” Szabó József, a választmány egy másik tagja pedig egyenesen

83 IV. 1604. II. 92.

84 Spira: 1959. 182.

85 Spira: 1959. 185.

azt javasolta, hogy minden tized számára rendeljék azt meg közpénzen. A döntés értelmében a céhek maguk voltak kötelesek azt megrendelni, míg az egyes tizedek és a négy őrtanya a város pénzén vásárolt példányokat kapta meg.

A polgári szabadságjogok kodifikálása során ugyancsak mostohán jártak el a törvényhozók a magyarországi zsidósággal. Pedig az Ellenzéki Párt és Kossuth maga is foglalkozott már a negyvenes évek elején is ügyükkel. Az alsótábla már 1840-ben, a Habsburg-birodalmon belül elsőként fogadta el a zsidók jogegyenlőségét, de a felsőtábla azt nem hagyta jóvá.⁸⁶ A korábbi évszázadok során a velük szembeni ellenérzések több alkalommal is ellenséges izgatásokba és atrocitásokba torkollottak. 1848 tavaszán is Pozsonyból kiindulva egy sajnálatos antiszemita hullám söpört végig az ország nagy részén. A liberális beállítottságú magyar kormány minden tagja egyértelműen szembeszegült ezzel az antihumánus eljárással. Szemere Bertalan belügyminiszter emelkedett hangvételű levélben fordult 1848. május 13-án többek között a Jászkun Kerületekhez is. „A közrend, a személy és vagyon bátorsága megtámadtatott, az erköltsi életnek legszentebb támasza, a vallásnak ürügye alatt, és pedig több helyen és pusztító erőszakkal. A valódi hazafinak szíve sajog illy események szemléletén, a valódi keresztyének érzete búba merül a felebaráti szeretet ily kialvásán, a gyűlölet és vallás düh e felingerlődésén.” A kormány igen jól érzekelte, hogy milyen veszedelmek sarjadhatnak hasonló indulatok nyomán. „A szabadság, az egyenlőség csak úgy állhat fenn, ha a törvény adta jog mindenkinek irányában tiszteltetik, és mindenki ellen oltalmaztatik. . . . A vakbuzgóság elsőben az izraeliták ellen indított meg, félni lehet, hogy az más vallásbeliek ellen is irányoztathatnék.” Az 1840. évi 29. tc-re hivatkozva határozott intézkedéseket hozott az atrocitások felszámolása érdekében.⁸⁷

A kormányzat gyakorlatában már jóval a tényleges emancipáció előtt nem tettek különbséget rováskra, és nem a hivatali életben, sem a hadseregben nem támasztottak akadályokat előbbre jutásukkal szemben.⁸⁸

Az ipari és kereskedelmi téren egyébként is elmaradottabb vidékeken az antiszemita megnyilvánulások lényegesen enyhébbek voltak, ha egyáltalán jelentkeztek. Kecskeméten, ahol semmiféle atrocitásra nem került sor, július 21-én ugyancsak az 1840. évi XXIX. törvénycikkre hivatkozva, mivel ők is „. . . az ország valóságos lakosainak tekintetnek . . .”, illetve mivel . . . a helybeli isrealiták között találtató számos tehető kereskedők, és házbirtokosok . . .” szükségesnek tartották a velük szembeni megkülönböztetés mellőzését. Ezt annál is indokoltabbnak tartották, „. . . mivel a nemzetőrségi intézet felállításkor csupán a végett mellőztettek az isrealiták, mert ellenök sok helyen ingerültség mutatkozott, melynek már megszüntével nincs többé ok

86 Szabad: 1976. 57.

87 V. 355. 1842–1849. 342–344., ill. V. 376. 1847–1851. 46–48.

88 Szabad: 1976. 58.

arra, hogy akár a szolgálat terhe alól felmentessenek, akár szolgálati készségük elutasíttassék . . .”⁸⁹

Hasonló módon gondolkodhattak e vidék többi mezővárosában is. A megyei tisztikar álláspontja sem lehetett ettől eltérő, hisz Bács-Bodrog vármegye felső járásából a főszolgabíró utasítására a zsidó közösségeknek 31 katonát kellett kiállítania.⁹⁰ A kiszabott létszámot részben úgy tudták biztosítani, hogy 3 fő önkéntesen jelentkezett, részben pénzben fogadtak fel katonákat, illetve toborozták őket.⁹¹

A polgári átalakulás tényét nem mindenki fogadta örömmel. A korábbi kiváltságokhoz való ragaszkodás még gyakorta fellelhető volt. A Március Tizenötödike egy Tasson észlelt anomáliát ismertet. Illés Benjamin arról tudósít, hogy Pest vármegye egykori táblabírája nem véve figyelembe, hogy az úriszék már megszűnt, a tassi református templomban még mindig ragaszkodik egykori hivatalból neki járó helyéhez, s másokat nem engedett oda.⁹²

Ha akadtak is jelentős gáncsok a polgári átalakulás menetében, a folyamat egyre több területen ért el számottevő eredményt. A polgári közigazgatás korszerűbb formáinak kialakítása nem csak a helyi érdekkörbe tartozott. Ezért Pest megye Választmánya is egyetértett azzal, hogy több település rendezett tanáccsal rendelkezhesen. A belügyminiszterhez küldött felterjesztésében a vidékről Kalocsa, Izsák, Szalkszentmárton és Solt neve lelhető fel.⁹³ Még az év során ezek a települések és rajtuk kívül Kiskőrös is megkapta ezt a lehetőséget.

Kecskemét, nemcsak e tájegység, hanem az egész ország legnépesebb mezővárosa, amely már másfél évtizeddel korábban megváltotta magát földesúri terheitől, minden tőle telhetőt elkövetett, hogy a nemesi vármegye fennhatósága alól szabadulni tudjon. Szabadkirályi várossá válásukat addig a nemesi megye eredményesen gátolta. Július 5-én a város közgyűlése levélben fordult a kormányhoz. Ebben kifejtik: „Mi azon hitben élünk: hogy az alapjaiban hibás szerkezetű megyerendszer mint polgári intézmény, korunk igényeinek többé meg nem felelhet, s valamint a községi kifejlődést eddig hatalmasan gátolta, úgy az összes nemzet felvirágzásának, jelen állapotában, jövőre is legnagyobb akadálya leend . . .” Kifejezik reményüket, hogy az összeülő országgyűlés „ . . . a gyámkezelés alul részben már kibontakozott községeket a megyerendszer polypkarjai közül kimentendi s az önkormányzás eddig óhajtott áldásos körében saját ügyeik elintézését a helybeli polgárok buzgóságára bízni fogja.”⁹⁴

A kedvezőtlenül alakult külpolitikai és katonai események nem tették lehetővé, hogy az országgyűlés a polgári átalakulás ezen területével érdemben

89 IV. 1604. II. 55.

90 V. 342. Körlevelek jegyzőkönyve, szám nélkül.

91 IV. 1002. a/1847—1849. 585—588.

92 Március Tizenötödike, 58. szám, 234.

93 Magyar Országos Levéltár (később: MOL) H 12/c Iratok 1848. 2561.

94 MOL H 13. Országglásztai Osztály 9. kútfő 38. tételszám. Kecskemétnek képviselői útján 1848 előtt is joga volt résztvenni a Pest megye közgyűlésein.

foglalkozzon. A korábbi érdekegyesítés, a különböző társadalmi osztályok és rétegek közötti kompromisszum megteremtése parancsoló szükséggé vált, és ez lehetetlenné tette, hogy a feudális visszaélések korábban sokat ostromozott fészkeiket, a nemesi megyéket átalakítsák.

A vidéki városok több más területen is bizonyították kezdeményezőkézségüket. Szeged már április 12-én felhívással fordult Kecskeméthez, hogy lépjenek fel közösen, segítsenek meggátolni az ausztriai „rég birocraiai rendszer” elnyomását, különösen azt, amelyet az az „olasz fajra, gyakorol. A polgári átalakulás nemzetközi feltételeinek alakulására is figyelő kezdeményezést Kecskemét is támogatta.⁹⁵ Nagykőrös a kormánynak írott levelében üdvözölte a dicső forradalmat, de egyben felhívta a figyelmet arra is, hogy még megoldásra vár az igazi törvény előtti egyenlőség, amelynek kivitelezését amerikai minta alapján képzelik el, továbbá a kereskedés és az ipar terén a céhek felszámolása, a közlekedésügy sok-sok gondja, a nevelés új alapokra történő helyezése stb.⁹⁶

A politikai életben jelentkező válságok arra készítették a jelentősebb városokat, hogy a tájékozódás legkülönbözőbb eszközeit is felhasználják a számukra kedvezőtlen események váratlan jelentkezésének elhárítására, a legszükségesebb gazdasági és politikai hírek megszerzése végett. Nem ritkán csak magánlevelezések során jutottak el a városi magisztrátusokhoz az országos fontosságú események hírei, megelőzve az újságokat és a hivatalos értesítéseket. A tavasz folyamán Pestre összpontosult figyelmük, majd a nyári hónapokban a délvidéki eseményekről gyűjtötték a híradásokat. Április elején Kecskeméten Kovács József városi főjegyzőnek küldött levél tartalmát ismertették a tanács tagjaival. Ebben a főjegyző egyik pesti barátja, Redl Ferenc nyújtott többirányú tájékoztatást. Ebből a levélből szereztek tudomást arról, hogy a pesti nemzetőrség akadályozta meg néhány nappal korábban 30 mázsa puskapornak a délvidékre a lázadók számára történő szállítását, amit azután a Múzeumba vittek. Beszámol levelében Batthyány és Deák bécsi útjának kálváriájáról, a Múzeum udvarán tartott népgyűlésről, Radeczky olaszországi kegyetlenkedéséről és vereségéről. Még arról is napokon belül értesültek ily módon a kecskemétiak, hogy a váltótörvényszéken a korábbi magyar feliratú pecsét helyett ismét a latin nyelvűt kezdték használni, és ezt a Pest megyei Választmány határozott fellépésére számolták fel.⁹⁷

Ugyancsak magánlevél formájában szereztek először tudomást a városban a június 11-én az olasz katonaság és a magyar önkéntesek közötti incidensről, amelynek nem volt politikai oka, és egy sajnálatos, kisebb incidensből kerekedett. Így első kézből, csaknem riporter frissességgel és megjelenítő erővel megírt „jelentést” használhattak fel tájékozódásra. „Kimondhatatlan lárma támadt egész Pesten, a harangok kongottak, hogy az ember megbolondult,

95 IV. 1604. I. 66.

96 IV. 1604. VII. 68.

97 IV. 1604. I. 44.

kiáltás — árulás-árulás, mindenfelől fegyverhez, a város kivilágított a népek, hogy láthassanak, ide-oda szaladgálás, rémülés, jajgatás, a vásár alkalmával még itt heverő sátrak elrontattak és valamennyi invalidusi kaszárnya kapuit az utsza felül igen magasságú torlaszokkal elláttattak, minden ember, kinek puskája vagy kardja nem volt, a bódékat szörnyű kárral széjjel szedték, hogyha az olaszok ki találnának rohanni, ki-ki védelmezhesse magát, a Mészáros miniszter mind valami dühös hijéna nyargalt, ő volt az adjutáns . . .” A levél végén még közli, hogy „Egy kecskeméti önkéntest megdicsérhető, mely megmenekült, minek előtte 3 olaszt agyonszúrt, egy mellette való pajtását, ki szinte oda való, meglőtt egy olasz . . .”⁹⁸ Ezek szerint a súlyos politikai válságot előidéző sajnálatos eseménynek kecskeméti részvevői is voltak.

A baloldal és a kormány között 1848 tavaszán a feudális reakció elleni harc és a polgári átalakulás továbbfejlesztése körül számottevő véleménykülönbség, sőt sok esetben éles ellentét alakult ki. A kormányzás eszközeinek, kereteinek kiépítésével is elfoglalt minisztertanács a pozsonyi rendi országgyűlés bezárása után nem gondolt egy azonnali országgyűlési választásra. A baloldal viszont ezt az újabb fórumot is kiserette volna használni a feudális maradványok felszámolására, a visszahúzó politikai erők gyengítésére. A részükről kifejtett erőfeszítések jelentősen hozzájárultak ahhoz, hogy a kormány 1848. május 19-én összehívta az országgyűlést, amelynek Pesten történő megnyitására július 2-át jelölték meg.⁹⁹ Az országgyűlés összehívásának elsődleges oka viszont az egyre fenyegetőbb délvidéki szerb mozgalom volt, amelynek megfékezéséhez szükséges haderőt csak az országgyűlés ajánlhatta meg.

A választói jogot az 1848. évi V. törvény 1—2 §-a viszonylag magas vagyoni cenzus alapján szabályozta. Akik választói joggal korábban is rendelkeztek, vagyoni állapotuktól függetlenül megőrizték e jogukat. A korábbi nem kiváltságosok közül csak a legalább negyed jobbágytelekkel rendelkező birtokosok, a városokban a kereskedők és a mesterek abban az esetben, ha legalább egy alkalmazottjuk volt, kaphattak választói jogot. A vagyoni cenzus alól kizárólag az értelmiségiek mentesültek. Ezen megszorítások révén a lakosság döntő többségét kizárták a politikai életből. De még a megszerzett jogokat is korlátozta az a tény, hogy a választásokat nyilvánosan kellett lebonyolítani.¹⁰⁰

Mindezek ellenére a baloldal kezdetben nagy reményeket fűzött a választásokhoz: „A jövő országgyűlésének alkalmasint más arca lesz, mint az eddigieknek,” bizakodott a radikális sajtó. Abban is bíztak, hogy az általuk megal-

98 IV. 1604. I. 78.

99 Urbán: 1981. 304—316.

100 Spira: 1959. 122.

kuvónak minősített Batthyány kormány a „képviselőkben szigorú bírójukat fogják találni . . .” De június elejétől erősen csökkent a derűlátás, kénytelenek voltak reményeiket visszafogni: „Mi előre tudjuk, hogy a tisztán radical párt e gyűlésben roppant minoritásban fog maradni” írta a Március Tizenötödike.¹⁰¹

A nemzetörség szervezésével, a kormánynak szánt segély gyűjtésével is elfoglalt mezővárosok eltérő aktivitást fejtettek ki az országgyűlési választások és a helyi képviseleti választások megszervezése érdekében. Nemcsak a Pesten működő radikálisok, hanem a vidéki parasztság körében is nagy gondot jelentett a szervezettség hiánya, a programok megformálása, a megfelelő jelöltek állítása.¹⁰² Halason már május 24-én, Kecskeméten május 26-án alakult meg a választások lebonyolítását végző választmány. Ezek tagjai minden településen a helyi társadalom jómódú gazdáiból, kereskedőiből és néhány egyházi személyből kerültek ki. Kecskeméten a város tanácsa külön levélben kérte fel az egyes egyházak vezetőit, hogy a templomi nyilvánosságot is használják ki a választások zökkenőmentes lebonyolításában.¹⁰³

Ezek a választásokon elsődlegesen személyekre és nem egy meghatározott politikai programra szavaztak a választók. E vidék mezővárosaiban egyetlen olyan képviselő sem lépett fel, amelyik jól körülhatárolt célokat fogalmazott volna meg, amit azután az országgyűlésen egy meghatározott társadalmi réteg érdekében képviselt volna.

A választásokon általában a lakosság közel tíz %-a volt jogosult résztvenni. A kb. 12 ezer lakosú Halason 1002 főt vettek nyilvántartásba. Félegyházán a 17 108 főből 1568 minősült választóképesnek.¹⁰⁴ Kecskeméten a választásra jogosultak számáról nem maradt fenn pontos feljegyzés.¹⁰⁵

Bár a korteskedések során számottevő feszültség is kialakult, a helyi választásokon és az országgyűlési követválasztásokon is a vagyonosabb osztályok, rétegek képviselői biztosan szerezték meg a mandátumokat.

Halason és Félegyházán a helyi képviseleti választások és a Kerület közgyűlésére választott küldöttek személye körül számottevő vetélkedés alakult ugyan ki, de a választások végső kimenetele a korábbi évtizedekhez hasonlóan a redemptus gazdák sikerét eredményezte.¹⁰⁶

Az első népképviseleti országgyűlés választásai során kétségtelenül a legnagyobb meglepetés az volt, hogy Petőfi a legnépszerűbb költő, aki a márciusi forradalom egyik legfőbb lelkesítője és szervezője volt, nem jutott be az országgyűlésre, mivel Szabadszálláson megbuktatták. Ezzel az eseménnyel,

101 Spira: 1959. 208.

102 A választások lebonyolításának menetét, a velük párhuzamosan kibontakozó társadalmi és politikai mozgások alakulását a legtöbb településen belül még nem dolgozták fel. Még a kecskeméti választások feldolgozása is csak most folyik. Éppen ezért e téren is csak egy nagyon summázott, és ideiglenesen használható képet lehet felvázolni.

103 IV. 1602. június 2.

104 V. 201. B, 661., ill. 101. B, L 31., C 2. F 1. h 6.

105 Péterné Fehér Mária szíves közlése, aki a kecskeméti választások eseményeit és eredményeit most dolgozza fel. A szakirodalomban fellelhető adatok pontatlanok.

106 Fekete: 1986. 20—22., ill. Ö Kovács: 1988. 25—28.

6. Petőfi Sándor mint honvéd

amely magát a költőt is igen erősen megviselte, rendkívül sokat foglalkoztak. Így ma már tisztábban áll előttünk, mint néhány évtizeddel korábban miért következhetett be ez a nehezen magyarázható esemény.¹⁰⁷

Miként utaltunk is már rá, május folyamán a baloldal, köztük Petőfi is, igen éles támadást indított a kormány ellen, amelyről egy alkalommal még úgy is nyilatkozott nyilvánosan, hogy egy ilyen kormányra még „a kutyáját sem” bízna. Ezen támadások miatt a baloldal és a költő sokat veszített egykori népszerűségéből. Ráadásul Petőfi nem tagadta meg egy percre sem republikánus érzelmeit, amit a liberális közvélemény nem szívesen látott.

Mindezek ellenére Petőfi, aki rendkívüli módon ragaszkodott a Kiskun-sághoz, úgy vélte, hogy megválasztásának nem lehet akadálya. Jelöltetésének helyét elsődlegesen érzelmeire alapozva határozta meg. Nem számolt a Jász-kunországban még elevenen élő redemptus hagyományokkal. Nem gondolt arra, hogy apja anyagi romlásáért felelős személyek nem szívesen látták volna őt képviselőként. Becsülete és büszkesége nem engedte meg, hogy a korabeli korteskedés sokszor visszatetsző eszközeit maga vagy barátjai igénybe vegyék.

Petőfi számára jó esélyt kínált helyzetének javítására programjának nyomtatásban történő terjesztése. „A kiskunokhoz” című röplapja azonban nemcsak híveket szerzett számára közvetlen hangnemével. Ellenfelei rosszindulattal félremagyarázhatták hasonlatait, kijelentéseit. Ráadásul úgy érezte, hogy addigi munkája, egész élete garanciát nyújt programjához. Nem látta szükségesnek, hogy Táncsicshoz, a Madarász fivérekhez hasonlóan részletes programot tegyen közzé.

A helyi vagyonos családból származó ellenfele, jókora előnnyel rendelkezett. Nemcsak a helyi hatóságok Petőfi ellen irányuló rágalmozásai, hivatalos gáncoskodásai érzékeltették csupán, hogy a költőt sokan nem szívesen látnák az országgyűlésen. A nyilvánvaló választási csalást követően az országgyűlés nagy többsége és a kormány több tagja is megnyugvással vette tudomásul távolmaradását. Nem lehet véletlen, hogy Kossuth, mivel Bácsalmás is őt választotta követéül, nem Petőfit, hanem Vörösmartyt javasolta maga helyett. De Perczel, Madarász és Táncsics sem rá gondolt, amikor maga helyett javasolt hasonló esetben más követet. Végző soron tehát azt kell megállapítanunk: „Nem helyi összeesküvés, hanem általános és a kormány szintjéig felnyúló ellenállás ütötte el Petőfit a képviselői mandátumtól, attól a lehetőségtől, hogy személyesen képviselje szülőföldjét és a felszabadított népet az országgyűlésen.”¹⁰⁸

Kétségtelen, hogy a baloldal számára nagy veszteség volt Petőfi távolmaradása, de a teljes igazság megköveteli, hogy vetélytársáról is a valóság nagyobb szeletét közöljük. Nagy Károly a nemzetgyűlésben nem a jobboldalt

107 Urbán: 1981. 304—321. Urbán Mezősi Károly munkásságát kiemeli a választás körüli bonyódalmak tisztázásában.

108 Urbán: 1981. 319.

erősítette, hanem az alig három tucatnyi radikális képviselőcsoporthoz tartozott. A szabadságharc következetes híve volt, és a nemzetgyűlést még annak végóráiban sem hagyta oda.

* * *

A magyarországi jobbagység és a jelentős számú mezővárosi lakosság kezdettől fogva részt vállalt a polgári átalakulás végrehajtásában, nem maradt passzív szemlélőként a politikai élet periferiáján. Aktív közreműködése nem a politikai elitben való közvetlen képviselőlet formájában történt. Ennek közelébe sem juthatott. Legkövetkezetesebb képviselőjük, Táncsics Mihály éppen a forradalom győzelme révén tudott börtönéből szabadulni, és a politikai vezetést tudatosan és féltékenyen kézben tartó magyar nemesség még a hazai értelmiség legkiválóbb, országos hírnévvel rendelkező személyiségeit sem tekintette magával egyenrangú partnernek. Kétségtelen viszont, hogy a győztes márciusi forradalom eseményeibe az éppen Pesten tartózkodó paraszti csoportok közvetlenül is bekapcsolódtak. Ezen túl a parasztság korábbi harcainak, megmozdulásainak emléke, az újabb felkelésektől való félelem bizonyíthatóan közrejátszott a pozsonyi országgyűlésen a jobbagyfel-szabadítás viszonylag kedvező formában történő végrehajtásában.¹⁰⁹ De végeredményében a forradalom vívmányait kodifikáló utolsó rendi országgyűlésen paraszti vagy plebejus képviselők nem vehettek részt, így a király elé jóváhagyás végett felterjesztett törvények megszövegezése a liberális és konzervatív magyar nemesség egyezkedésének az eredménye lett.

A nem kiváltságosok aktív és közvetlen szerepvállalása a polgári átalakulásban mégis március 15-től történelmi tényé vált. A hatalomba való bizonyos mérvű bekapcsolódásuk, a polgári átalakulás közvetlen formálása leghalálkor talán éppen a nemzetőrségen keresztül valósulhatott meg. Mivel Pesten a sorkatonaságot a beavatkozástól eltiltották, az „éji csend fenntartás” érdekében más szervezett erőről kellett gondoskodni, s ez a polgárőrség feladata lett.¹¹⁰ A Rendre Ügyelő Választmány úgy határozott, hogy „... a pesti polgári őrség eddigi száma jelenleg 1500-ra szaporíttassék s mint nemzeti őrsereg nemzeti színekkel ékesíttessék...” Pesten a nemzetőrség szervezése 16-án meg is kezdődött. A fokozódó szociális nyugtalanság miatt Klauzál Gábor bizonyos megkötéseket kívánt a szervezés során érvényesíttetni, amely szerint csak magyar állampolgárságú mesterlegényt vesznek fel, illetve csak olyan egyént, akiért valamelyik „jőnevű polgár” kezességet vállal. Ez ellen az egyenlőség megsértése miatt felzúdultak, és az elképzelés nem valósulhatott meg.¹¹¹

Klauzállal összhangban fogalmazott Batthyány Lajos miniszterelnök március 17-én kelt első miniszterelnöki körlevelében: „Városokban s népesb

109 Spira: 1959. 99—104.

110 Urbán: 1973. 13—14.

111 Urbán: 1973. 15—16.

Határozata

Kecksemét városa nemzet-őrségi választmányának.

A választmány átlátva azt, hogy a jelen körülmények mikénti fejlődését figyelemmel nem kíséreni nem lehet, mert most csak közönyösnek lenni is polgari bűn; a választmány nem mulasztható tennivalójának találta, e kötelességet megérteni, az események fejlődése naponként komolyabb és bizonytalanabb szint öltve, Pest városa középponti választmányához csatlakozását elhatározá, 's e csatlakozása kijelentésére a pesti választmányhoz két küldöttet bízott meg oly utasítással, hogy e csatlakozás nyomán jelentsék ki egyszersmind, miszerent azon választmány eddigi minden tetteit a keckseméti választmány magáéva teszi, ezután pedig a kölcsönös értesítés alapján, a kivivott 12 pontok életbe léptetését éber figyelemmel kíséreni hazafiúi szent kötelességének ismerve, azért tenni is komoly szándéka.

Utasítottak egyszersmind a küldöttek, hogy fegyverek eszközése iránt is tegyenek lépést; szóval, szerezzenek mindenről kimerítő tudomást, hogy ezeknek nyomán teljesithessük mind azt, mit a jelen körülmények között tőlünk a Haza megkívánhat.

Meghagyta végre a választmány tollvivőjének, hogy e határozatot a közelebbi szomszéd városokkal közölje.

Kelt Keckseméten a nemzet-őrségi választmány üléséből,
Mártius 29-kén 1848.

Jegyzette

Léstar Péter

tollosó.

7. A keckseméti nemzetőrség határozatairól tájékoztatja a város lakosságát

helyeken a vagyonos osztályból olly őrség alkottassék, melly már együttartása által a személy és vagyonbiztonságot fenntartani képes leend.”¹¹²

A vidéki szervezkedés igen szélsőséges eltéréseket jelez. Nemcsak Szeged és Szentés, de Kecskemét is azonnal kapcsolatot keresett a pesti Rendre Ügyelő Választmánnyal. Március 17-én délután Fejes János vezetésével „... több lelkes fiatalok jelentek meg tanácsi termünkbe, kik kijelentették, miképpen a lelkesedés korszakában legnagyobb szüksége lévén a hazának a bel béke s csend fenntartására, hogy a megkezdett átalakulás kedvező eredményre fejleszthessék ki, ők maguk a bel béke fenntartására felajánlják, magukat pedig ideiglenesen, míg a polgári őrsereg óhajtott rendezése bekövetkeznék, a tanács és a választott közönség rendeletei alá adják.” Ezt a lelkes felajánlást a Tanács el is fogadta s azonnal három ívet nyitottak, amit helyben többen alá is írtak, majd az íveket a városban körözték.¹¹³

Nem sokat késlekedtek Kunszentmiklóson sem. Március 21-én kelt, a jászkunoknak címzett levelükben, melyben a pesti 12 pont elfogadását is javasolják, már arról szólnak, hogy a „Csendzavarók fékezése, a közrend fenntartása okáért ezen pontok között a 5-e vagy is az őrsereg felállítását mi már meg kezdtük életbe léptetni s erre a tisztelt közönséget is felhívjuk.” A kiskun településeket e téren is közös fellépésre biztatják: „Nagyobb összhangzás okáért miképp mi, úgy a tisztelt Közönség is sziveskedjék a Kerületek Nádori Alkapitányát minél előbbi köz gyűlés tartására felkérni, oda menő küldötteket pedig a képp utasítani, hogy az ezen pontoknak öszves törvényhatóságilag leendő elfogadásukat a Nemzeti Őrsereg rögtöni és általános felállítását, s felfegyverzését eszközöljék, tegyük pedig ezt a köz béke, nyugalom és rend fenntartása kedvéért...”¹¹⁴

A jelentősebb lélekszámú Kiskunfélegyháza és Kiskunhalas nem mutatott ilyen buzgóságot a nemzetőrség felállításában, bár a közrend fenntartása e két mezővárosban is a vezetők egyik legfontosabb célkitűzése volt.¹¹⁵

Baján, ahol számottevő társadalmi feszültség jelentkezett 48 tavaszán, patétikus hangon fogalmazták meg a forradalom győzelme feletti örömeiket. „... Megállapított a nemzeti őrsereg, s felállítva van a szabad kebleken a nemzeti védbástya, mert ki nem hitvány zsoldért, hanem édes hazájáért, szabadságáért, önléte s kedves családjának életéért lép a küzdőterre, kész az életét feláldozva vérét ontani, hogy dicső legyen a harcz, dicső a haza, mellyért viv...”¹¹⁶ A felfokozottan lelkes hangvételű levelük ellenére a helyi nemzetőrség megszervezése viszonylag vontatottan haladt, és még május végén is katonaság igénybevételére kényszerültek a választások nyugodt lebonyolítása érdekében.¹¹⁷

112 Urbán: 1973. 17.

113 IV. 1504. a/1848. I. 505., ill. IV. 1604. I. 23.

114 V. 201. B. Mm. 225. No. 3.

115 V. 101. A. 25. 76., ill. V. 355. Kőrlevelek jegyzőkönyve 1842—1849. 332.

116 IV. 1001. b/1847—1849. 85—88., 132—133.

117 IV. 1001. b/1847—1849 184—185.

Az első napok eredményeinek összegzése azt jelzi, hogy a kezdeti, jórészt még ösztönös szervezkedés a városokban és a nagyobb mezővárosokban elementáris erejű volt. Ugyanakkor a vármegyék lényegesen lassabban mozdultak ez ügyben és csak napokkal később tették meg első lépéseiket.¹¹⁸

Az országszerte kibontakozódó szervezkedés az országgyűlés munkájára is kihatott. Elkerülhetetlen volt a törvényes keretek meghatározása. A nemzetőrséggel foglalkozó törvénytervezettel kapcsolatosan a konzervatívoknak sok kifogásuk akadt. Félelmük okát legegyértelműbben talán Babarczy, a Csongrád megyei képviselő fogalmazta meg: nehogy „... communisticus tanokat hirdető emissariusok...” jöjjenek soraikba. Ugyanakkor Kossuth a vita során ismételten arra utalt, hogy a nemzetőrséget már Bécsben is felállították, „... s nálunk is már létezik s mind inkább életbe lép. Mit a nép már bir, azt kezéből kivenni nem lehet, hanem törvényesíteni s organizálni kell.” Az országgyűlés végül úgy döntött, hogy a városi proletár elemek az új intézményektől való távol tartása érdekében a városokban csak azok lehetnek nemzetőrök, akik 200 pengőforint értékű vagyonnal rendelkeznek.¹¹⁹

A nemzetőrség szervezéséhez és működéséhez a jogi keretet tehát az 1848. évi XXII. törvénycikk biztosította. Erre támaszkodva Batthyány Lajos miniszterelnök mindvégig igen nagy figyelmet szentelt a nemzetőrség szervezésének. Második miniszterelnöki körlevelében is azt hangsúlyozza: „A rend kérdése nem kevesebb most, mint a szabadság kérdése is.” A törvénycikk értelmében „... a nemzetőrség a hadseregtől egészen elkülönített testületet képezvén: a maga saját előjárósága által kormányoztassék...”¹²⁰

Vidékünkön a nemzetőrséget nem jellemezte az a kettősség, mint az ország több más részén. Mai megyénk területén egyetlen olyan város sem volt, amelyik korábban szervezett polgárőrséget tartott volna fenn. Ezért a nemzetőrségen belül nem kellett számolni ilyen értelmű belső elkülönültséggel, belső csoportok kialakulásával. Ugyanakkor az országgyűlés által meghatározott vagyoni megkötéseket sem alkalmazták itt szigorúan. Zomborban, Bács-Bodrog vármegye székhelyén a nemzetőrséget „minden válaszfal nélkül” igyekeztek szervezni. A Pest megyei Választmány március 24-i állásfoglalása, amely szerint „... mind azoknak, akik az alkotmányos rend fenntartásában érdekeltek, általános felfegyverzését látja szükségesnek...”, csaknem általános követésre talált.¹²¹

A nemzetőrség megszervezésének folyamata a fennmaradt írott emlékek alapján Kecskeméten követhető legpontosabban nyomon. A többi, a kisebb településeken nemcsak a dokumentáció hézagosabb, hanem minden bizony-

118 Urbán: 1973. 18.

119 Urbán: 1973. 21.

120 Urbán: 1973. 45., ill. 54.

121 Urbán: 1973. 29—30.

nyal az egykori szervezőmunka is szűkebb körű lehetett, a kisebb mezővárosokban és falvakban pedig teljesen hiányzott.

Kecskeméten már március 20-án, tehát jóval a megyei Választmány összeülése és állásfoglalása előtt, „... öszve gyülekezvén több, e városnak minden rendű becsületes polgárai...” akiken belül „... legelőször is szükségesnek találtatott egy választmány kiküldetése a jelenlévők közül...” Ez a Választmány már másnap, március 21-én előterjesztette ideiglenes rendszabályát. A 3. pont alapján: „Felszólíttatik minden rendű és rangú polgár, hogy tartsa hazafiúi kötelességének a béke és csend fenntartásához személyes örökös által járulni...” Tehát még csak nem is említenek semmiféle vagyoni czust. A 4. pont megismétli ezt az álláspontot: „Egy e célból a városháznál megnyitott, sőt másuttal is hordozandó aláírási ívre minden becsületes polgár — a választmány tudtával és megvizsgálása mellett — nevét oda írhatja.”¹²²

A város vezetői március 23-án nyomtatott kiáltványban fordultak a lakosághoz, felszólítván őket a jelentkezésre. A város több pontján kifüggesztett plakáton rögzítették az összeírás helyét és idejét, valamint a Választmány tagjainak névsorát.¹²³

A tavasz folyamán, többségében csak a nagyobb városokban megszervezett nemzetőrség létszámát a jelentések tömege ellenére sem lehet pontosan megállapítani. Gyakran csak becslések születtek, amelyek túlzottnak bizonyultak. Reális számítások alapján az országos szám április végén 55-60 ezer fő lehetett.¹²⁴ Az egyes településeken belül igen eltérő számokat rögzítettek. Március 27-én a szegedi nemzetőrség száma már meghaladta a 700 főt. Március 28-án Egerben 1400, Gyöngyösön pedig 600 főnyi nemzetőrség teljesített szolgálatot.¹²⁵ Kecskeméten március 26-án már csaknem ezren írták alá a jelentkezési íveket, és „tették le az esküt mint a nemzeti őrsereg tagjai.” A város vezetői gondoskodtak arról, hogy az eskütétel kellően ünnepélyes legyen. Az elfogadott program szerint „Először a tanuló ifjúság fogja énekelni a Szózatot, azután az elnök fog szónoklatot tartani, s ekkor történik az esküvés. Eskü után ismét az elnök szónokol, ekkor az ifjúság a Himnuszt elénekeeli, és egy menet fog tartatni a Rákóczi induló mellett.”¹²⁶

Az események a tervezettnek megfelelő formában mentek végbe. A nemzetőrök eskütétele valóságos népünnepélyé vált: „... több mint nyolcezer, mindenféle más lakosok jelenlétében a városháza előtti téren, a már kezünk-höz jutott nemzeti őrseregről szóló — bennünket minden pontjaiban ki nem elégítő törvény cikkben foglalt — eskü forma szerént, az eskü utáni díszmenet annyi ezrek által a legszebb rendben, a legcsendesebben ment véghez, éltetvén a királyt, a hazát a szabadságot és egyetértést, úgy hogy méltán mondhatjuk, hogy városunk ily lelkes nemzeti örömnepnek soha tanúja

122 IV. 1604. I. 40. Talán nem felesleges utalni arra, hogy a társadalmi és a vagyoni különbségeket ezúttal is figyelmen kívül hagyták.

123 IV. 1604. XV. 20.

124 Urbán: 1973. 33.

125 Urbán: 1973. 27.

126 IV. 1604. I. 43., ill. 119.

nem volt, mely nemzeti ünnepnap emlékére városunk azon estve kivilágíttatván, egész éjfélig viselé ünnepélyes színét sok ezreknek elébbik mozgása által . . . minden legkisebb zavar nélkül . . .”¹²⁷

A lelkesedés nem maradt szalmaláng. Legalábbis ezt érzékelteti Csányi János főbírónak június végén a hadügyminiszterhez írott jelentése. E szerint május végéig a városban 2272 gyalogos és 230 lovas nemzetőr jelentkezett.

E tájegység többi mezővárosának lényegesen kisebb lakossága alapján a nemzetőrségre jelentkezettek száma is jóval mérsékeltebb. A szervezés terén is kisebb fokú kezdeményezés volt náluk tapasztalható.

A Jászkun Kerületek már április 4-én véleményezték ugyan a nemzetőrség létrehozásával kapcsolatos törvénytervezetet,¹²⁸ de még az április 8-i körlevélben is csak a felfegyverzés nehézségeit jelzik, és sem felszólítást, sem sürgetést nem tartalmaz a levél.¹²⁹

Kiskunhalason legkésőbb május elején megkezdhatték a nemzetőrség szervezését. A városban összeírt nemzetőrök május 14-én tették le az esküt, és ezután a csend fenntartására alakult választmány mivel feladatát teljesítette, leköszönt.¹³⁰ A délvidékről származó kedvezőtlen hírek hatására a város még arra kényszerül, hogy május 22-én a katonaságtól kérjen támogatást, mivel a nemzetőrség még gyakorlatlan.¹³¹ Az értelmiség kezdettől fogva aktív szerepet vállalt. A nemzetőrségnek a segédlelkész, orvosként Hermann doktor, sebészként pedig Bakó Károly is tagja volt.¹³² A szerbek támadásának a hírére Kiskunhalas fokozta a nemzetőrség szervezésén belül erőfeszítéseit. Június 11-én 1250 gyalogos és 250 lovas nemzetőrt ajánlott fel, amit egy 300 fős vadászcsapattal kívánt kiegészíteni.¹³³ Kiskunfélegyházán még június 1-én is csak a belügyminiszter és a jászkun főkapitány ezirányú levelének felolvasását és jegyzőkönyvi rögzítését végezték el. Igazán érdemi változás csak akkor történt, amikor a délvidéki feszültségek majd zavargások nyomán a Jászkun Kerületekre számszerűen is kiszabták a 2500 nemzetőr kiállítását. Ezt az egyes településekre az alábbi módon bontották le: Halas 176, Félegyháza 259, Kunszentmiklós 81, Szabadszállás 67, Fülöpszállás 44, Majsza 90, Dorozsma 125 és Lacháza 45 fő. Július 28-ig Kiskunfélegyházán 1256 nemzetőrt írtak össze, és közülük a városra kiszabott 259 fő táborba is szállt.¹³⁴

Kalocsán is viszonylag későn lett eredménye a nemzetőrség szervezésének. Csak május 20-án található annak nyoma a tanácsülési jegyzőkönyvben, hogy e témával foglalkoztak, amikor a nemzetőrség számára egy dobot vásároltak, majd június 11-én a város dobost is fogadott fel a kiképzés

127 IV. 1604. I. 43.

128 V. 355. Körlevelek jegyzőkönyve 1842—1849. 337—341.

129 V. 355. K. jkv. 350.

130 V. 240. XLVI. 44.

131 V. 240. 48—49.

132 V. XLVI. 64.

133 Waldapfel: 1950. 295—297.

134 KM 1848. D—A 59. 52. 1—38.

8. Nemzetőrtiszt — Borsos József olajfestménye

idejére.¹³⁵ A későbbi feljegyzések alapján a városban 700 nemzetőrt írtak össze.

Baján is viszonylag késői időszakból maradt fenn a nemzetőrség szervezésére utaló első adat. Május 21-én a járási főszolgabíró rendelte el, hogy a nemzetőrségi és az esküdtszéki képességgel bíró bajai lakosokat írják össze.¹³⁶ A összeírást tizedenként el is végezték június elején. A lelkesedés ekkor már nem lehetett olyan mérvű, mint a márciusi napok hatása nyomán több városban tapasztalható volt. Erre utal az is, hogy Rudics Károly Bács megyei Felső járási nemzetőrségének főparancsnoka június 19-én már azt kérte a város főbírájától, hogy küldjék meg azoknak a névsorát, akik vonatkozóan besoroztatni magukat a nemzetőrségbe.¹³⁷

A nemzetőrök szervezése és működése minden településen a XXII. törvénycikk és a minisztérium által kiadott utasítások alapján történt. Ezek felhasználásával, eleinte pedig ettől függetlenül helyi szabályzatok is készültek. Kecskeméten már március 21-én megfogalmazták azt a tervezetet, amely a tényleges szolgálati rendet is magába foglalta.¹³⁸ Egy lényegesen körültekintőbb, minden részletre kitérő szabályzat pedig november 10-én került a közgyűlés elé, amelyet az jóváhagyott.¹³⁹

Egyébként igen kevés hasonló, a helyi viszonyokat fokozottan figyelembe vevő szabályzat készült el. Éppen ezért feltétlenül fel kell hívnunk a figyelmet a Jászkun Kerületnek a nemzetőrség számára kiadott egészségügyi szabályzatára, amelyet már 1848. július 8-án elfogadott a kisgyűlés.¹⁴⁰ Ez az egyes községek orvosainak aktív részvételét követeli. A körültekintően megszerkesztett szabályzat az egészségügy minden területére kiterjed, és később jelentős szolgálatot tett a szabadságharc alatt.

A szervezés nem csak a mezővárosokban járt sok gonddal. A legtöbb településen belül különféle fenntartásokat fogalmaztak meg a nemzetőrségbe való belépéssel szemben. Nyári Pál, a Pest megyei Választmány elnöke több felhívásban volt kénytelen a nemzetőri szolgálat és a sorkatonai szolgálat közötti különbséget megvilágítani. Az egyes jelentések arról adnak hírt, hogy „... a nép nincs olly rokonszenvvel a pesti mozgalmak iránt, mint az néme-lyek hiszik...” és a parasztoknak sok helyen az a véleménye, hogy az urak csak „a jó császár ellen akarják őket felfegyverezni, ki nekik ezt a jó törvényt adta...” Az ellenszegülés természetesen nem csak a hatalmas kiterjedésű Pest megye egyes részein ütötte fel a fejét. Heves megye alispánja arról tájékoztat, hogy „... a katonaság felőli elfogult nézetekből a tudatlan köz-nép iszonyatot látszik érezni az őrseregbe állás iránt.” Békés megyében a nép

135 Bárth: 1975. 231.

136 IV. 1001. B/1847—1849. 164—165.

137 IV. 1001. b/1847—1849. 200—201.

138 IV. 1604. I. 40.

139 IV. 1604. III. 48.

140 V. 201. B. Mm. 228. No. 7.

vagy „állandó katonai kötelezettséget vél alatta rejteni, vagy csak földért akar ajánlkozni.” Fejér megye alispánja pedig arra figyelmeztetett, hogy „az illy felfegyverkezés pedig a szegényebb sorsú nemesség és a többi nép között könnyen kölcsönös ingerültséget vagy irigységet ébreszthetne.” A tájékoztat-lanság és a gyanakvás olyan széles körű volt a parasztság között, hogy Táncsics is kénytelen vele kapcsolatosan állást foglalni és segíteni a parasztság felvilágosításában: „Ne higgyenek kendtek tehát azon gazoknak, kik azzal ámitgatják az embereket, hogy mindenki mindig csak katonáskodni kénytelen, s a miatt földét nem munkálhatja.”¹⁴¹

Bács-Bodrog megye a magyaron kívül szerb, bunyevác és német nyelven is kiadta felhívását: . . . az őrseregbe írássátok be magatokat, ha be lesztek írva nem történik veletek egyéb, mint az, hogy a személy és vagyombátorság fenntartására egyesültetek . . .”¹⁴²

Ezen fenntartások és idegenkedések miatt jókora bizonytalanság jelentkezett olykor még a legfelsőbb szervezők között is. Ennek lehetett a következménye, hogy április 21-én — többek értelmezése szerint — egymásnak ellentmondó két utasítás látott napvilágot, melyek közül az egyik elrendelte a nemzetőrök összeírását, a másik az esetleges ellenállás láttán annak elhalasztását követelte. Mindezek ellenére a megyék és a városok többségében, miként láttuk mai megyénk területén is, megkezdték a 20-25 év közötti férfiak összeírását.

Sajnálatosan a korábbi osztályellentéteken túl április végétől újabb gond jelentkezett. Április 24-étől a kikindai összetűzéstől a nemzetiségek szembe-szegüléséről kapott egyre több hírt a minisztérium.¹⁴³

Máig viszonylag keveset tudunk arról, hogy a több tízezer embert megmozgató nemzetőrségnek milyen volt a társadalmi-szociális összetétele. Urbán Aladár kiváló monográfiájában sem tudott vállalkozni arra, hogy átfogó képet adjon erről. Ebben mindenekelőtt a források hézagossága akadályozta meg. A komáromi nemzetőrsegről fennmaradt feljegyzés alapján vázolta fel, kikből is állhatott 48 nyarán a nemzetőrség. Ott a 973 főnyi létszámból 10 hajósgazda, 8 kormányos, 59 hajóslegény, 13 vontató, halászok, révészek, vízimolnárok, molnárlegények, hajóácsok, ácslegények, bognárok, kádárok stb.” alkották a nemzetőrseget.¹⁴⁴ Ez a meglehetősen részletes felsorolás más kereskedő-iparos városra vonatkozóan is számottevő támaszt nyújthat. Vidékünkön a települések aránytalanul nagy többsége jobbágyfalu vagy mezőváros volt, így a komáromi példa nem adhat megnyugtató tájékoztatást.

A Kecskeméten 1848. május 18—20. között elvégzett összeírás valamivel többet árulhat el, bár itt is hangsúlyoznunk kell, hogy még a mezővárosokra

141 Ember: 1949. 19., ill. Urbán: 1973. 30—32.

142 Thim: II. 185—186.

143 Urbán: 1973. 60—63.

144 Urbán: 1973. 72.

9. Táncsics Mihály

vonatközóan sem lehet az itt tapasztalható arányokat, sajátosságokat automatikusan kivetíteni, még kevésbé tehető ez meg a falvak esetében.

A 2402 főt rögzítő összeírásban közel 100-féle foglalkozást tüntettek fel. Már maga ez a tény is érzékeltetheti, milyen összetett, mennyire differenciált volt már a múlt század derekán is ennek a mezővárosnak a lakossága, illetve dokumentálja, mennyire sokszínű volt a foglalkozást és a társadalmi hovatartozást tekintve a kecskeméti nemzetörség 48 tavaszán.¹⁴⁵

A márciusi napok fellelkesült légkörében, a nemzetörség első tagjai között aránytalanul nagy teret kapott az ifjúság. A nemzetörség tömeges szervezésének időszakában érhetően a népesebb társadalmi csoportok lettek számszerűen is a meghatározóak. Bár néhány esetben a foglalkozás megnevezése nem teljesen egyértelmű, a nagyobb foglalkozási csoportok arányát nagy pontossággal meg lehet határozni.

A gazdák és a gazdafik, az önálló földbirtokkal vagy bérlettel rendelkező paraszti családok tagjai 991-en voltak a jelentkezők között, tehát az összeírtak 41,2%-át alkották. Ugyancsak az agrárlakossághoz tartozott a földműves néven összeírt 443 fő is, akik minden bizonnyal a helyi zsellérek lehettek. Ők az összes kecskeméti nemzetör 18,4%-át alkották. Egyébként a korábbi évtizedekben is a zsellérek a gazdák számának a felét tették ki a városban, tehát a nemzetörségben minden bizonnyal a valós arányok érvényesültek. Velük együtt a paraszti lakosság 59,7%-ban volt képviselve. A kézműves és mesterember megnevezés mögött minden bizonnyal a kontárok és az önálló műhelyhez nem jutott mesterlegényeket kell keresnünk, akik részben napszámosként és alkalmi munkával keresték meg kenyerüket. Ezek a nemzetörségben 8,7%-ban voltak jelen.

A nemzetörök jelentős hányadát, közel 20%-át alkották a különféle mesterek. Néhány szakmából figyelemre méltóan sokan kerültek be a nyilvántartásba: a csizmadiák közül 66, továbbá 45 kovács, 49 kőműves, 25 molnár, 59 szabó és 46 takács található.

Bár több mint tíz féle értelmiségi és hivatali foglalkozás van feltüntetve, ezek száma csak az ügyvédekkel együtt figyelemre méltó, akik közül 59-en jelentkeztek, míg a többi értelmiségi együttesen is csak 27 fő volt. Igen csekély ekkor már a tanulók száma, mindössze 5 fő. Figyelemre méltó, hogy már ekkor fellelhető egy szolgálja is: Sós János 25 éves cselédet a megjegyzésben közölt tájékoztató szerint Tóth Istvánné, a gazdasszony beleegyezésével vették fel a jegyzékbe.

A többi jelentősebb településünk nemzetöreinek társadalmi összetételére csak egy-egy utalás alapján következtethetünk. Baján a szegényebbek számára a közgyűlés 100 db szuronyos puskát rendelt.¹⁴⁶ Kiskunfélegyházán az

¹⁴⁵ Kecskeméten jelentős számban maradt fenn mind a nemzetörségbe, mind a honvédnek beállt katonákra vonatkozó összeírás. Ezek statisztikai feldolgozása és elemzése nem fér be ezen feldolgozás kereteibe, csak egy önálló munkán belül lehet ezt elvégezni és ismertetni. Itt csak a legfontosabb összeírások néhány adatát rögzíthetjük.

¹⁴⁶ IV. 1001. b/1847—1849. 191—192.

irredemptusok, akik zselléreknek feleltek meg, alkották a jelentkezők kb. harmadát. Halason július 23-án külön besorozási elveket kellett kidolgozni, mivel a táborba ment 167 nemzetőr a szegényebb lakosok közül került ki, akiknek munkája nélkül a családjuk megélhetése igen nagy nehézségbe ütközött.¹⁴⁷

Összegzésként azt rögzíthetjük, hogy a mai megyénk területén sem a mezővárosok, sem a kiskun települések nem követték szigorúan a törvényben jelzett vagyoni cenzust, a nemzetőrök közé igen nagy számban felvettek már a tavaszi és a kora nyári hónapokban is egészen szegény lakosokat is. Ez egyben azt is jelzi, hogy a szegény parasztság és a városi szegénység nem vesztette el bizalmát a nemzeti kormányban, a nagyobb településeken eredményesen dolgoztak a korábbi társadalmi fenntartások, ellenérzések feloldásán, és a parasztság hajlandó volt bizalmat előlegezni az egyre nagyobb gondokkal küszködő kormányzatnak.

A nemzetőrség csak akkor jelenthetett érdemi erőt a kormány számára, ha az kellően fel van fegyverkezve, jól meg van szervezve, megfelelő tisztikarral és kellő gyakorlattal is rendelkezik. Ugyanakkor a forradalomtól való félelem hatására kinevezett magyar kormánnyal szemben a Habsburg uralkodó érdekeit képviselő körök kezdettől fogva rossz szemmel nézték a nemzetőrség szerveződését, és semmiképpen sem járultak volna hozzá annak a hadsereg rovasára történő felfegyverkezéséhez. Ezért a kormány számára már márciustól fokozódó gondot jelentett a nemzetőrök megfelelő fegyverekkel történő ellátása. Még Pesten sem tudták maradéktalanul biztosítani a kellő számú puskát és lőszert, vidéken pedig egyre nagyobb lett e téren a feszültség.

Kecskemét nemzetőrségi választmánya már március 29-én két küldöttet menesztett Pest város választmányához annak érdekében, hogy tegyenek lépéseket fegyverek beszerzése érdekében.¹⁴⁸ A folyamatos szervező munka révén április 21-én úgy látták: „Az őrsereg felállítása egy lövöldét, melynek hiányát városunk eddig is érzé, s a polgároknak puska s lövéstöli idegenkedések fő okául bátran felhozattatik, szükségessé s nélkülözhetlenné tett. A polgári katona célszerű, és sikerdús kiképzése csak az által éretik el, ha fegyverét mindkét alakban ügyesen tudja használni, azaz: hogy lövő és szuronyozó ügyességgel bírjon.”¹⁴⁹

A város elszánt igyekezete, hogy nemzetőrségét kellően felszereli és felkészíti nem maradt hatástalan. Május 2-án Deák Ferenc igazságügyminiszter Batthyány távollétében küldte az értesítést: „Kecskemét város küldöttség általi folyamodása következtében ezen alkalommal szétosztás végett küldök 500 darab fegyvert . . .” Hozzá fűzte még: „. . . csak azoknak osztassék ki ingyen a fegyver, kik azt megszerezni nem képesek . . .”¹⁵⁰

147 V. 240. XLVI. 92—93.

148 IV. 1604. XVI. 6.

149 X. 232. 25.

150 IV. 1604. I/2. 33.

A város nem hagyatkozott kizárólag a minisztérium támogatására. Sok más településhez hasonlóan felmérte, milyen fegyverekre számíthat a lakosságtól.¹⁵¹ (L. I. sz. táblázat)

I. táblázat

KECSKEMÉT 6 TIZEDÉBEN NYILVÁNTARTÁSBA VETT FEGYVEREK

	A fegyverek neve	A fegyverek száma
Megtartja	dsida	2
	karabély	2
	kard	9
	kovás pisztoly	1
	kovás puska	1
	puska	17
	pisztoly	32
	szuronyos puska	4
	vadászpuska	119
Beadja	karabély	2
	kard	4
	kovás pisztoly	1
	kovás puska	1
	puska	2
	pisztoly	2
	vadászpuska	7

Bár az összesítés nem teljes, hisz tizenegy tizedből csak hatnak az adatait tartalmazza, mégis néhány igen fontos megfigyelést tehetünk általa. A fél városra kiterjedő összeírás 206 fegyvert tárt fel. Ezek igazi katonai értéke viszont igen gyenge. Valamelyest is korszerűnek mondható tűzfegyver alig akadt köztük. Döntő többségükben riasztásra, esetleg nem különösebben igényes vadászatra voltak alkalmasak, vagy pedig csak a családi ereklyék számát növelhették. Legalább ennyire figyelemre méltó, hogy rendkívül kevesen ajánlották fel ezeket beadásra. Ennek többféle oka lehetett. Vagy a nemzetőrnek jelentkezettek tartották meg maguk számára, vagy az esetleges veszély esetén önvédelem céljára kívánták ezeket megőrizni. Persze az is lehetséges, hogy éppen a minimális harci értéke, és a családi kötődés miatt nem váltak meg tőlük. A lista láttán viszont teljesen érthetőnek tűnik, miért szorgalmazta a város a minisztériumnál a nemzetőrség felfegyverzését. Ezekkel a fegyverekkel érdemi harci értéket még a legjobban felkészített nemzetőrök sem képeztek volna.

Mivel pedig a délvidéken kibontakozó veszedelem egyre jobban fenyegetett, a szükséges fegyverek és felszerelések pedig nem állottak rendelkezésre, a városnak önmagának kellett segítenie gondjain. Június elején 14 kovácsot

kértek fel 437 kasza kiegyenesítésére. Két bognár pedig 500 nyelet szállított.¹⁵² Ugyancsak a város fedezte a tölténytáskák és egyéb felszerelések jelentős hányadának az árát.¹⁵³

Persze az ország más részén sem volt kedvezőbb a helyzet. A délvidéki táborba kerülő 3000 Heves megyei nemzetőrnek összesen csak 1500 fegyvere volt. A Pest megyéből útnak indított 4000 embernek ugyancsak 1500 fegyver jutott.¹⁵⁴

Kalocsán a nemzetőrök mintegy negyedének jutott puska, a többit pedig kaszákkal és vasvillákkal fegyverezték fel. Itt is sor került a városban található fegyverek összeírására. A tanács viszont másképpen járt el mint Kecskeméten. A június 11-i döntése: „A mostani forradalmi villongós időben némely lakosoknál található hasznavehetetlen puskák beszedetni, azok puskaműves által megigazíttatni, ezek díja a város pénztárából kifizettetni, midőn pedig valamely lakos puskáját elkészítve általvenni, attól járandó munkabért a város pénztárába visszafizetni határozatott.” Ezeket a fegyvereket július 22-én Ókéren állomásozó nemzetőreik számára küldték el.¹⁵⁵

Halas június 11-én a hadügyminisztérium utasítására Kecskemét város Tanácsához fordult kérelemmel: „... szükség esetében ... lehető lőpor részletnek részünkre leendő át engedésére. Minthogy azonban nekünk ez ideig csupán vadász puskáink vannak, csak azon esetben kérjük a löveteket, ha azok vadász puskához alkalmasaknak találtnak ...” Nem kevésbé szorult helyzetükre vall levelük további része: „... arra is megkérjük a tisztelt Tanácsot, hogy ha néhány kardot nélkülözhetne, vagy felesleggel ellátva lenne őrseregük, a felesleget nekünk készpénz fizetés ajánlása mellett át engedni sziveskedjék ...”¹⁵⁶

A jászkunok főkapitánya, Szentkirályi Móric a kétségtelenül nehéz körülmények között legalább jótanácsokkal igyekezett a kiskunok segítségére lenni. Mindenekelőtt felszólította az előljárást, „hogy minden eszközt bejegyeztetni igyekezzék, tartva ki-ki fegyverét, csak tudva legyen hányra számíthatni, ha a szükség kívánja.” További praktikus tanácsa: „Különösen figyelmeztetem az előljárást, hogy a sereget egyforma hosszúságú fegyverrel igyekezzenek ellátni, a kaszáknál az egyik nyél ne legyen hosszabb mint a másik, hanem arányos, ez ad egyforma erőt a seregnek.” Tanácsai kitérnek a nemzetőrök egyenruháira is: „Figyelmeztetem továbbá az egyen ruhára, nem azért, hogy nagyobb parádét tegyünk, hanem az egyen ruhás sereg legalább külsejére nézve inkább hasonlít a sorkatonasághoz, s az ellenség előtt egyforma eszköze nagyobb hatást gyakorol.

Az egyenruha, hogy a legszegényebb is megszerezhesse, házi vászonból készült nadrág és álló gallérú, térdig érő kabát lehet, elég tápok, hogy alattuk

152 IV. 1604. VII. 14. A város egy-egy kaszáért 4 Ft és 33 krajcárt fizetett.

153 IV. 1504. 1848. VII. 14.

154 Urbán: 1973. 157.

155 Bárth: 1975. 230.

156 IV. 1604. I. 35. 51.

más ruha is meg férjen, ezeket, ha szabó szabta, ki ennek felügyelése alatt mindenki háza népe által megvarrattathatja.”¹⁵⁷

Kiskunfélegyháza is júliusban a hadügyminisztériumtól kér a táborba induló nemzetőrei számára fegyvereket, de elutasítják igényüket, és így innen is nagyobb részt kiegyenesített kaszákkal indulnak a délvidékre.¹⁵⁸

Érthetően a lovasság felfegyverzése jelentette az igazán nagy gondot, pedig ennek a fegyvernemnek a magyar hadviselésen belül komoly hagyományai voltak, és a jászkunok különösen becsült alakulat volt. A táborba szálló 500 lovas végül is nem lett kellően felfegyverezve kardokkal, pisztolyokkal. Sokaknak csak fokos jutott.¹⁵⁹

Komoly erősítést jelentett a jászkunok számára az az ágyútelep, amelynek július 23-án Kunszentmiklósról történő érkezéséről jóelőre értesítette a hadügyminisztérium a mezőváros előjáróságát. Ez az üteg a Halason (vagy alatt) táborozó sereget volt hivatva erősíteni.¹⁶⁰

A felszerelés Baján is nagy gondot jelentett. Különösen az volt a szegényebb réteg tagjai számára, akik lelkesedésükön és önfeláldozásukon kívül keveset tudtak adni. A közgyűlés határozata ennek alapján teljességgel érthető: „Miután nyilván tapasztaltatott, hogy a legbuzgóbb nemzetőrök szegényebbe magukat fegyverrel ellátni nem képesek, fő gondolai közé számítja ezen közgyűlés azt, hogy a közpénztár rovására száz darab szuronyos lőfegyver rendeltessék és készíttessék.” Ugyancsak a város költségére szereztek be néhány további katonai felszerelést is.¹⁶¹

A községekben a helyzet, ha lehet, még rosszabb volt. A főszolgabírók felszólítására minden bizonnyal ezekben a településekben is összeírták a használható fegyvereket, de ezek száma nem lehetett jelentős.¹⁶² Nem segített a fegyverek hiányán az sem, hogy a fegyverműveseket is nyilvántartásba vették, illetve egyenesen rendőri felügyelet alá helyezték.¹⁶³

Nem csekély gondot jelentett a nemzetőrök kiképzése sem. Mivel önálló magyar hadsereg korábban nem volt, a legjobb esetben az osztrák hadseregből átlépett, vagy már obsitot szerzett altisztek és tisztek vállalták legalább a kiképzés alapjainak a biztosítását. Ezek jelentős hányada önként jelentkezett. Kecskeméten Herczeg Kálmán, aki már négy évet katonáskodott, „most midőn a Nemzeti Kormány egy rendes nemzetőrségi hadsereg felállítását határozta” el, május 22-én szolgálatait felajánlotta a kiképzéshez.¹⁶⁴

157 V. 376. Körl. jkv. 1847—1851. 51—52.

158 V. 101. B. : 31. F. 2., F. 1., Sz. 18.

159 Urbán: 1973. 157.

160 V. 355. Tanácsülési jegyzőkönyv 1848—49. 94—95.

161 IV. 1001. b/1847—1849. 191—192.

162 V. 307. a/30.

163 V. 307. a/25—27.

164 IV. 1504. 1848. II.

Baján Ország Sándor közvitész jelentkezett a Tanácsnál július 22-én, hogy segédkezzen a nemzetőrök fegyverforgatásra történő betanításában és kérte, hogy ennek érdekében ezredéből bocsássák el.¹⁶⁵ A délvidéki harcok súlyosabbá válása után egyre nagyobb volt kiképzőkben a hiány. Ezért augusztus végén már központi szervezés indult meg pótlásuk érdekében. Végh Ignác főszolgabíró körlevelében hívta fel a községi bírák figyelmét: „hogy helységekbe található kiszolgált altiszteket és közlegényeket, kik végképp elbocsájtattak, s erős akaratot éreznek magokban a szolgálatra, szólítsák fel, hogy magukat a megbízott úrnál Pesten 2 hét elfolyása alatt jelentsék, megjegyezvén, hogy akik őrmesterek hadnagyai, akik pedig káplárok voltak, strázsamesteri rangra fognak emeltetni.”¹⁶⁶

A hazánkban korábban ismeretlen nemzetőrség, amely a XXII. törvény-cikk alapján oly gyorsan megszerveződött az egész országban, kezdetben alapvetően a polgári lakosság helyi önvédelmi szerveként jött létre. Az időközben gyökeresen megváltozott politikai körülmények hatására viszont a nyár elejétől kezdve valóságos katonai szolgálat elvégzésére kellett ezt a szervezetet igénybe venni. A szerbek délvidéki mozgolódásának, majd támadásának elfojtására a csekély számú sorkatonaság nem volt elegendő, a parancsnokság pedig nem volt sem eléggé elszánt, sem elég következetes az ellenük történő fellépésben. Ezért elkerülhetetlen volt a nemzetőrök összevonása és az ellenük történő bevetése.

A nemzetőröknek tábori szolgálata, miként később részleteiben is látni fogjuk, gyakorlatilag kudarcra volt ítélve. Az igen összetett okok közül a következők a legfontosabbak. Az alapvetően paraszti nemzetőrsereg a nyári mezőgazdasági munkát hagyta otthon. Ennek hosszabb időre történő elhanyagolása rendkívül súlyos gazdasági következményekkel járt. Az egyes településekről nem a teljes nemzetőrség vonult ki, és ez önmagában is számottevő feszültség forrása lett. A hadügy-minisztérium is kénytelen volt engedélyezni, hogy a távolmaradók maguk helyett másokat fogadjanak fel.¹⁶⁷ Mivel a szegényebb rétegek száma egyre nagyobb lett, az egyes városokra igen súlyos teher nehezedett. A rossz felfegyverzésről és a gyenge kiképzésről már korábban szoltunk.

Ezek a súlyos gondok és okok túl a táborozás tényleges kudarcát elsődlegesen a rövid szolgálati idő okozta. Kiskunfélegyházán július 9-én 259 férfi önként jelentkezett nemzetőrnek a délvidéki táborozásra, de nem az előírt 8, hanem csak 3 vagy 4 hétre.¹⁶⁸ Ez a jelenség igen gyakori volt. A 3-4 hetes szolgálattól 4-5 nap az utazással telt el. A fennmaradó idő a minimális kiképzésre is alig volt elegendő. Ezért a hadvezetés mindent megtett annak érdekében, hogy a szolgálati időt növelje. Batthyány már augusztus 1-jén

165 IV. 1002. a/1847—1848. 379.

166 V. 307. Pest vármegye gyűléseiről felvett jegyzőkönyvek és rendeletek másolati jegyzőkönyvei. (Később: p. vm. jkv.) 1848—1850. 30.

167 Urbán: 1973. 157.

168 V. 141. A. 2122. Kiskunfélegyházán többek között az váltott ki elégedetlenséget, hogy néhány vezető helyettest állított, és személyesen nem akart táborba szállni. V. 141. A. 29.

intézkedett, hogy a következő váltás során a megyék és a városok már legalább 10 hétre biztosítsák a táborozást.¹⁶⁹

Ezzel létrejött a nemzetőrség új formája, az önkéntes, és hosszabb háborús igénybevételre is mobilizálható, jobban kiképzett, nagyobb harcértékű szervezet, amelyet továbbra is nemzetőrségnek neveztek, bár ezentúl nekik nem a rendfenntartás, hanem a honvédelem lett a feladatuk. Az átszervezés egyik legnagyobb gondja az volt, hogy tényleges harci tevékenység közepett kellett azt végrehajtani.¹⁷⁰

Az új toborzás során önként jelentkezők éppúgy napi 8 krajcárt kaptak, mint a honvédek, sőt több település, így Kecskemét és Kiskunfélegyháza is jelentős felpénzt ajánlott fel.

A nemzetőrség a vele szemben joggal felemlített hiányosságai ellenére mind katonai, mind politikai szempontból a magyar polgári állam fejlődésében rendkívül fontos szerepet kapott. Több helyen biztosította a törvényes rend fenntartását, teret biztosított a helyi kezdeményezéseknek, elősegítette a különféle társadalmi csoportok együttes fellépését és mindenekelőtt közvetlenül is segítette a szerbek katonai támadásának elhárítását. Ezzel nagy segítséget nyújtott a kormány, a magyar polgári állam fennmaradásához. A soraiban lévők közül sokan gyarapították a szerencsésebb és tartósabbnak bizonyuló honvédsereg számát.

* * *

A feudális magyar állam területén kezdettől fogva jelentős számban éltek nem magyar népcsoportok is. A török hódítás nyomában járó pusztulás és főleg az ország déli részének csaknem teljes elnéptelenedése miatt a XVII—XVIII. században újabb délszláv csoportok telepedtek itt meg. Ezek jelentős hányadát a XVIII. század első felében a törökökkel szemben határőrként szervezték meg, akik terhes katonai szolgálatot voltak kénytelenek vállalni. Ezek voltak a granicsárok. Még súlyosabb volt a délszláv jobbágyok helyzete, akik a magyar jobbágyokhoz hasonló terheket viseltek évszázadokon át. A nemzetté válás folyamata köztük is megindult, bár nem érték el azt a szintet, ahova a horvátok és a magyarok eljutottak.

A márciusi forradalom és az áprilisi törvények a polgári szabadságjogokat egyformán biztosították az ország minden lakója számára, tekintet nélkül a nyelvre vagy a vallásra. A legjelentősebb feudális terhektől és kötöttségektől tehát minden megkülönböztetés nélkül mentesítették az ország nem magyar anyanyelvű jobbágyait is. Éppen ezért a szabadságjogok kiterjesztése, a feudális szolgáltatások felszámolása csaknem osztatlan sikert váltott ki a magyarországi délszláv lakosság körében is. A szerb nemzeti mozgalom kiemelkedő alakja, Stratimirovics kiáltványában hangoztatta, hogy a magyar

169 Urbán: 1973. 152—153.

170 Uo. 178.

forradalom győzelmével „... a szabadság... a mi országunkban is felállította oltárait.” Pancsován a határőrvidék főtisztikari helyén a tüntető tömeg a magyar himnuszt énekelte, amikor elkergette az udvarhű városi vezetőket. Két nap múlva Zimonyban hasonló akció során a magyar nemzetiszínű kokárda feltűzésével fejezte ki ezirányú érzelmeit a tüntető tömeg. A későbbi vérengzések színhelyén, Szenttamáson Kossuthot és a kivívott szabadságot éljenezték a szerb lakosok.¹⁷¹

Megnyugtató hírek érkeztek több településről is. Kecskeméten a város vezetőinek meglegedését rögzítette az alábbi megjegyzés: „A tegnapi ülésen felolvasott magánlevélből örvendetesen tudomásunkra esett, hogy Pancsován s Zimonyban, tehát a határőrvidéken, honnan ijesztgettek, 22—23-án a katonai hatóságot letették, polgári hatóságot 24 tagból rendeltek, és magyarországi csatlakozásukat kijelentették. Roth generális elűzetett, a pancsovai polgármestert pedig, ki női ruhába rejtőzött, az asszonyok kergették ki a városból. Belgrádban is vannak már mozgalmak, és pedig a magyar háromszínű lobogó tüzetett ki.”¹⁷²

Mindez persze nem zárta ki azt, hogy a szerbek hamarosan ne formálják meg saját nemzeti követeléseiket. A pest-budai szerbek már a forradalom hetében megfogalmazták azt a petíciójukat, amelyet az országgyűlés elé akartak terjeszteni. Ebben hangsúlyozták ugyan, hogy nem kívánják lazítani „... azon legszentebb kapcsolatot”, amely a magyarországi szerbeket „a közös magyar hazához fiúi szeretettel... köti”, s nem kifogásolták, hogy továbbra is a magyar nyelv marad a hivatalos, de igényelték, hogy az országgyűlés ismerje el a szerb nemzet önálló létét, hogy a magyarországi szerbek belső ügyeiket anyanyelvükön intézhessék, hogy az egyházi és a világi képviselőik évente nemzeti kongresszuson gyűlhessenek össze. Ezeket a követeléseket március 27-én az Újvidéken lezajlott gyűlés is elfogadta, és megtoldotta néhány újabbal is.¹⁷³

Április elején a szerbek délvidéki küldöttsége a pozsonyi országgyűlésen ismertette az Újvidéken elfogadott petíciót. Kossuth nagy tapintattal és igen körültekintően válaszolt a szerb kívánságokra, hangsúlyozva, hogy az országgyűlés „... midőn ez alapon a magyar szabadságot minden polgártársára különbség nélkül kiterjeszti, midőn őszintén bevallja azon elvet, hogy minden népségnek a maga nyelvét s annak belügyeiben, egyházi dolgaiban szabad használatát tiszteli: azt hiszem, azáltal a magyar nemzetnek, — ha e honnak másnyelvű lakosai igazságosak — megszilárdítását eszközölte...”¹⁷⁴ Kossuth további biztosítékokat is nyújtott a küldöttség tagjainak: „Kettő lehet, mit adni kell szerb polgártársainknak. Az egyik helyreállítása azon szabadságjogok gyakorlatának, melyek az eddigi törvényeken alapsza-

171 Spira: 1983. 10.

172 IV. 1604. I. 44.

173 Spira: 1983. 11—12.

174 Thim: I. 35.

nak . . . ” továbbá: „az egyházi gyűlések összehívását részemről a kormány kötelességei közé számítom . . . ” „ . . . és az állam ne terjessze ki egyébre beavatkozását, mint ami az állam egységének biztonsága tekintetében szükséges . . . ”¹⁷⁵ Ezek hatására Kosztics, a szerb küldöttség szónoka az alábbi szavakkal búcsúzott: „Azon atyai gondoskodás, azon magasztos pártolás, azon kegyért, melyet a tekintetes rendek irántunk ezen alkalommal bőven és atyailag bebizonyítottak, hálás köszönetünket nyilváníjtjuk.”¹⁷⁶

Ezt követően a szerb küldöttség Kossuth lakásán folytatta tárgyalásait. Itt szóvá tették, hogy a „rác” elnevezés sértő számukra, amire Kossuth kijelentette: „tehát, uraim, mai naptól fogva önök szerbeknek neveztetnek”.

Kossuth azonban sem ekkor, sem később nem volt hajlandó arra, hogy a szerbeket külön nemzetként elismerje.¹⁷⁷ Gyakorlatilag ez volt az egész magyar nemesség politikai kiindulópontja és ettől eltérni, sőt ezzel szembe helyezkedni még Kossuth sem tudott, és nem is akart.

Ezért a mérsékeltbb szerb politikusok is fokozatosan elidegenedtek a magyar kormánytól. A velük szembeni nézetkülönbség súlyosabbá válása már azért is kedvezőtlen fordulatnak minősült, mivel a szélsőségesebb politikai csoportok egyre jobban aktivizálódtak. Ezek kihasználták a szerb parasztok csalódását, mivel a földesuraikkal szembeni követeléseiket, különféle sérelmeiket a magyar kormányzat nem orvosolhatta, mert a magyar nemesség érdekeit újabb területeken nem kívánta megsérteni, így inkább a magyar és a szerb paraszttal szemben alkalmazott erőszakot. Ennek hatására a délszláv parasztság egyre inkább úgy érezte, hogy érdekeinek érvényesítése csak a bécsi udvar segítségével a magyarok ellenére lehetséges. Az idő előrehaladtával a követeléseik egyre szélsőségesebbek lettek. Karlócán az április 14-i gyűlésen már egy külön vajdaság létrehozásának igényét fogalmazták meg, amely a Bácskából, a Temesközből, a Szerémségből és Baranyából tevődött volna össze. Ugyanitt május 13—15-én már a határőr tisztekből, papokból, szerviánusokból és egyszerű falusiakból összetevődő gyűlés többsége Rajasics mögé állt, aki maradéktalanul gyűlölte a forradalmi mozgalmakat és saját érdekében is kereste a Béccsel való együttműködés lehetőségeit.

Sajnos, április 24-én Nagyikindán már súlyos konfliktusra is sor került. A szerb paraszttok a kincstári földek felosztását követelték, amelyekkel kapcsolatosan az áprilisi törvények nem intézkedtek, amiről viszont a magyar kormány csak a bécsi udvar egyetértésével dönthetett volna.

A magyar kormány tett néhány békéltető gesztust, amennyiben május végén eltörölte a grancsárok robotkötelezettségeit, biztosította állataik számára a legelők használatát és további engedményeket is kilátásba helyezett.¹⁷⁸ Ezek az intézkedések és ígéretetek nem érték el a kívánt célt. A szerbek

175 Uo. 36.

176 Uo. 37.

177 Spira: 1983. 17—19.

178 Uo. 29.

10. A Karlócán törvénytelenül megválasztott Rajasics metropolita toborzókörutat tart a délvidéki szerbek között

nemzeti mozgalma, amelyet a szerb királyság területéről beáramló szerviánusok egyre szélsőségesebb irányba tereltek. Bécs bizonyos irányú biztatásainak hatására egyre jobban a fegyveres felkelés felé sodródott.¹⁷⁹ Július 12-én Karlócán már katonai összeütközésre került sor.¹⁸⁰

A magyar kormány a feszültségek növekedése miatt Csernovics Pétert, a szerb nemzetiségű politikust bízta meg április végén, hogy „a magyar nemzeteli szoros kapcsolat iránti kívánataikat kitudakozza”. Később, sajnos, nyilvánvalóvá lett, hogy a rendkívül bonyolult érdekellentétek között a szükséges feltételek hiányában a megfelelő eljárást Csernovics sem tudta megtalálni, így a politikai feszültség fokozatosan nőtt. Ennek az egyik legfőbb okát a szerb származású Vukovics Sebő, a későbbi magyar igazságügy-miniszter abban látta, hogy „... a serviánusok szabadon s fegyveresen járnak át Magyarhon földjére, s nyilvános csoportos összejöveleteket tartanak a Száván inneni ráczokkal (...) Tehát honunk bel- és küllellenségei nyilvánosan s világos nappal csoportoznak az illető hatóságok szeme látán...”¹⁸¹ A magyar kormánynak viszont sem katonai ereje, sem politikai lehetősége nem volt arra, hogy a Száván túl szerveződő mozgalmakat elszigetelje, s így a szerb nemzeti mozgalmat belpolitikai kérdésként kezelhesse. Ezért még az első katonai összecsapások után is mutatott engedékenységet Szemere Bertalan belügyminiszter, amikor Csernovicsot újabb utasítással látta el: „Használtuk eddig a törvény erejét, nem használt, használjuk íme a kegyelem jóságát; ha ez sem használ, a büntetés és megtorlás fegyveréhez leszünk nyúlni kénytelenek.” A helyzet ennek ellenére gyakorlatilag változatlan maradt: „A Serviánusok apró csoportokban folyvást jönnek. A lázongók táborában ők a buzdítók, az irányadók. Ha mennél hamarabb nem intézünk megtámadó csapást ellenük, számok nagyra fog nőni. Nem lesz többé csupán bel-, hanem külháború is...” állapította meg Vukovics.¹⁸² Ezek a katonai és politikai csoportok nem azzal a szándékkal jöttek, hogy a szerb követelések békés úton történő elérését segítsék, sőt elutasították a magyarokkal a békés egymás mellett élés lehetőségét, terrorizálták a hazai szerbség békére hajló csoportjait, és így döntően hozzájárultak a véres összetűzések kirobantásához.¹⁸³

Mindezek figyelembevételével is hangsúlyoznunk kell, hogy a magyar kormányt, a magyar politikusokat is terheli felelősség a nemzetiségekkel szembeni kapcsolatok romlásában. Mégsem lehetünk velük szemben hiperkritikusak, mivel a magyarok és a nemzetiségek politikai vezetői úgy jutottak el a polgári forradalomhoz, hogy nem meríthettek tapasztalatot arra vonatkozóan, hogyan lehet és kell az átalakulást végrehajtani egy soknemzetiségű

179 Urbán: 1983. 136.

180 Spira: 1983. 46.

181 Urbán: 1983. 138.

182 Uo. 139—140.

183 Uo. 143—144.

országban belül. Erre az európai történelem addig még nem mutatott példát. Még a nagy francia forradalom is türelmetlenebb volt a nem francia nyelvű, de egyébként többségükben velük rokon népekkel és néptörzsekkel szemben, akiket a bretonok kivételével néhány évtized alatt asszimiláltak is. Éppen ezért az európai liberalizmus eszméihez igazodó magyar reformmozgalom sem korábban, sem a polgári forradalom eredményeinek kodifikálása során nem fordított figyelmet az országban élő nemzetiségek önálló érdekeire, törekvéseire. A magyar középnemesség politikai állásfoglalását fejezte ki Kossuth akkor, midőn leszögezte: „Én soha, de soha a magyar szent korona alatt más nemzetet és nemzetiséget mint a magyart, elismerni nem fogok. Tudom, hogy vannak emberek és népfajok, kik más nyelvet beszélnek, de egy nemzetnél több itten nincsen.”¹⁸⁴ A magyar köznemesség vezéralakja a korabeli Európa politikai hitvallását követte, és éppen ezért nem vádolható maradisággal.

Egyébként a magyar baloldal sem tartotta indokoltnak a nemzetiségek érdekeinek megfogalmazását sem a 12 ponton belül, sem a forradalom vívmányainak megvédése, illetve tágítása során. Petőfiék a szabadság megőrzése érdekében, a Habsburgokkal szembeni harc sikere végett utasították el részérdekeik követelését. Kétségtelen, hogy a nemzetiségi mozgalmakat a liberális nemességgel egyetemben ők is alábecsülték. Ítéletalkotásuk egyik vezérlő motívuma az volt, hogy a magyar és a nem magyar jobbágyok egyaránt hálásak lesznek a jobbágyfelszabadításért, és újabb követelésekkel nem fognak fellépni. Ily módon még a legradikálisabb magyar politikai csoport is szűkkeblűnek bizonyult az ország lakosainak nagyobb részét alkotó nemzetiségekkel szemben, maguk is a magyar nemzet kiváltságos helyzetének fenntartására törekedtek.¹⁸⁵

* * *

A Duna—Tisza közén lévő települések nemzetőrei első alkalommal a délvidéki harcokban tehettek komoly szolgálatot a magyar államnak és a magyar népnek. A nemzetiségi ellentétek elsőként az országnak ezen a részén jutottak el a fegyveres szembenálláshoz. Radák György szerb egyetemi hallgató izgatásának hatására 1848. április 24-én Kikindán került sor az első erőszakos megnyilvánulásra. Radák izgatására, a vagyoni ellentétek miatt ekkor még szerbek szerbek ellen támadtak. Nem véletlenül sajnálkozott az egyik pesti szerb lap: „Őszintén mondjuk, szomorúság fogott el minket, mikor hallottuk, hogy a szerbek egymást gyilkolják.”¹⁸⁶

A feszültség akkor vált igazán súlyossá, sőt végzetessé, amikor május 13—15. között Rajasics érsek a későbbre engedélyezett szerb kongresszus

184 Spira: 1983. 18.

185 Uo. 22—24.

186 Thim: I. 67—68.

helyett nemzetgyűlést tartott, és azon a törvényességet megkerülve patriarkát, szerb vajdát választottak és kikiáltották a szerb vajdaságot.¹⁸⁷ A nemzetgyűlésen Sztankovics, szerb nacionalista politikus rendkívül bántó uszításba kezdett: „Szerb testvérem, a templomaidban nem fogod többé hallani Isten igéit, sem szerb nevedet: mindezt és ami a legszentebb, a magyarok elveszik. Azért fegyverre ifjak, öregek, ne engedjétek, hogy a magyarok vallásunkat és nemzetiségünket, melyeket elődeink vérükkel megvédték, elrabolják.”¹⁸⁸ Mint tudjuk, ez a vád minden részletében alaptalan volt, és egyetlen célt szolgált: a fegyveres összeütközést.

A kormány tagjai nem egyformán ítélték meg a fenyegető veszélyt. Kosuth május derekán a minisztertanácsban még úgy nyilatkozott, hogy 600 magyar mérsárossal széjjelveri az egész mozgalmat.¹⁸⁹ Deák Ferenc korábban sem osztotta ezt a derűlátást, egy hónappal később pedig már úgy látta, hogy „Iszonyú véres polgárháború küszöbén állunk”, „a kocka el van vetve, a kimenetele Isten kezében van.”¹⁹⁰ A későbbi fejlemények az ő ítéletalkotását igazolták.

A nacionalista megnyilatkozás és türelmetlenség, sajnos, a magyar politikusoktól és a közigazgatás vezetőitől sem állt távol. A kölcsönös vádaskodások és becsmérések tovább szították az egyre fokozódó gyűlölködést.

Perlasznál, a római sáncok mögött és Karlóca környékén húszezernyi szerb felkelő gyülekezett, köztük 10-12 ezer szerbiai önkéntes, akik a nemzetközi megegyezéseket megsértve, a határon átkelve, a magyarelles mozgalom legaktívabb részét alkották. Gyakran terrorizálták is a békülékenyebb csoportokat. A 6 ezer főnyi katonaság számára a nyár elején még lehetőség nyílt volna a lázadás felszámolására, de a hadvezetés politikai bizonytalanságát katonai habozással tetézte, erőit megosztotta, és tétova megnyilatkozásaival a felkelők bátorságát és vakmerőségét fokozta.¹⁹¹

Ily módon 1848 júliusában kezdetét vette a magyar történelem egyik legvéresebb, egyik legkegyetlenebb háborúja. A szerb felkelők a magyar polgári állam elleni fellépésükkel mind a magyar, mind a szerb nép ellen igen nagyot vétettek. Akarva-akaratlanul segítséget nyújtottak a bécsi udvarnak, hozzájárultak a feudális reakció katonai gondjainak enyhítéséhez, az európai forradalmi mozgalmak és szabadságharcok közül legtovább talpon maradó magyar függetlenségi harc és polgári átalakulás erőinek megosztásához.

Az ország déli részén felhalmozódó feszültségről, a közvetlen háborús veszélyről mezővárosaink a korán veszélybe kerülő Zenta város tanácsának

187 Uo. 116—117.

188 Uo. 125—126.

189 Uo. 174.

190 Uo. 128.

191 Spira: 1959. 225—226. Spira meglepően röviden ismerteti a délvideki harcokat, amelyek nem voltak ugyan döntőek a szabadságharc kimenetelét tekintve, de számottevő erőket kötöttek le, és rendkívül nagy áldozattal jártak mindkét fél számára. A kölcsönösen megnyilvánuló kegyetlenség elrettentő példája lehet annak, milyen következményekkel jár a felszított nacionalizmus. A szerbek elleni küzdelemhez l. még Urbán, 1983., illetve Thim: I., ahol az események részletes ismertetése található.

leveléből értesültek. A készülő veszedelem felidézése révén szenvedélyes hangvételű levél érzelmileg is hatott mezővárosaink többségére.¹⁹² (L. a 32. és a 36. sz. dokumentumokat.) Jankovácon június 8-án éjjel kaptak Zentáról segélykérő levelet.¹⁹³ Ugyanezen a napon 600 jankováci és 500 mélykúti nemzetőr indult segítségükre, majd átmentek Óbecsére, hogy az ottani magyarságot segítsék.¹⁹⁴ A fenyegető hírek hatására Halason meggyorsították a nemzetőrség szervezését. A tanács június 13-ára indulásra kész nemzetőrséget állított ki, és kölcsönök révén biztosította azt a közel hármezer forintot is, amely a nemzetőrök élelmezésére kellett. Mivel időközben kedvezőbb hírek érkeztek, a segítségnyújtásra nem került sor.¹⁹⁵ Június 11-én a kalocsaiak segítséget ajánlanak fel Halasnak, ha nemzetőreik távollétében a várost veszély fenyegetné.¹⁹⁶

Nem ennyire egyértelmű a félegyházi tanács eljárása. A veszély tényét tudomásul vették ugyan, „... s a haza köz érdekében is készséggel nyújtana segéd kezeket a közelgő vész elhárítására, minthogy azonban a helybeli nemzetőrség a közbejött városi tisztségviseléség változása s egyéb körülményeknél fogva még mind ez ideig alakítva és rendezve nem volna alig lát egyéb módot a segélyre mint önkéntes vállalkozóknak czilszerű fel szólítás és buzditás általi fel hívását...¹⁹⁷

Végül is az első nagy riadalom nagyobbrészt fegyveres összetűzések nélkül eloszlott. A jankováci és mélykúti nemzetőrök már 11-én Szabadkára, majd onnan haza térhettek.¹⁹⁸

Az áprilisban már szomorú tapasztalatokat is szerzett nagykikindaiak rendkívül figyelemre méltó levelet juttattak el több városhoz, köztük Kecskeméthez. Ez a levél is egyértelműen igazolja, hogy a magyarországi szerbek nagyobb hányada hajlott a meglévő feszültségek békés úton történő feloldására, hogy a fegyveres összeütközések, a későbbi katasztrófák nagyobbrészt a szerviánus önkéntesek és a vallási fanatizmusban érdekelt pravoszláv pap-ság agitációja révén következett be.

Levelükben cáfolva az elszakadási szándékot, hangsúlyozták a király iránti hűségüket: „A magyar nemzet jószívűsége és barátsága bennünket is velük láncszemekint összekapcsolván a magyar honbani bejövételünk óta a mind jogában mind jó és balsorsában az idők körülményéhez képest velünk osztozkodott.” Továbbiakban „teljes bizodalmat szavazva a jelenlegi Magyar Minisztériumnak” hangsúlyozzák, hogy „... önöktől soha még e magyar haza fennáll, elpártolni avagy elválni nem fogunk, sőt önökkel kezét fogva és vállat vetve, szeretett magyar hazánkat minden ellenség kül vagy belviszo-

192 IV. 1604. I. 32., 52.

193 Pesti Hírlap 1848. június 16. 83. szám.

194 Karsai: 1974. 114.

195 V. 240. XLVI. 65—66.

196 V. 201. B. Mm. No. 4.

197 V. 101. A. 25. 133.

198 Karsai: 1974. 114.

nyoktól s megtámadásoktól, melyek hazánkra bárhonnan is eredmények, valamint eddig úgy ezen túl is megóvni s védeni szent kötelességünknek tartjuk.”¹⁹⁹

* * *

A délvidéki mozgalmak kellő nyomatékot adtak a magyar kormány azon törekvéseinek, amelyek az önálló magyar pénz- és hadügy megteremtésére irányultak. A gazdasági és politikai gondok önállóbb kezelése végett hozott döntések a mezővárosokban és a falvak többségében is kedvező visszhangra találtak. Kecskeméten május 26-án a tanács elhatározta, hogy „... a miniszteri felszólítások folytában a város tizenegy tizede szerént ugyanannyi küldöttségek neveztetnek ki a végett, hogy a lakosokat házanként személyesen meglátogatván, őket a veszélyben forgó haza részére tehetségekhez képest teendő ajándék, vagy kölcsönadásra hathatósan buzdítsák...”²⁰⁰

A gyűjtést igen körültekintően el is végezték. Jelentős számban ajánlottak fel egy évre szóló kamatmentes kölcsönt a magyar állam számára. A gyűjtés eredményeként 32 arany, valamint 10 font és 16 lat ezüst gyűlt össze. Az egyes tizedeken belül igen eltérő nagyságú volt az adományokkal kapcsolatos gyűjtés eredménye. A II. tizedben 935 forintot, 30 krajcárt és 7 aranyat adtak a haza javára. A VI. tizedben viszont csak 119 forint gyűlt össze. A többi e kettő közötti összeggel gyarapította a város adományát.²⁰¹

A városi tanács a minisztériumi felhívás hatására már május 23-án döntött; az országosan tervezett 400 ezer forintból „... a veszélyben forgó hazánk ótalmára 10 000 pengő forintot közgyűlésileg azonnal megszavazott, s abból 8000 pengő forintot be is fizetett, oly feltétellel, hogy ha a Megyei Választmány által az egész megye részéről a veszélyben forgó haza közszükségei fedezésére ajánlandó öszveg kivetendő része a város ajánlatát ne talán haladná, arra csupán felül fizetni, ha pedig a megyei ajánlatbeli illetmény kevesebb leend, abból vissza kívánni semmit sem fog...”²⁰² A városra az országos átlag alapján 4970 Ft jutott, így tehát a ráeső résznek a kétszeresét vállalta magára.²⁰³

Kalocsán a tanács május 30-án döntött. Minden egynegyed úrbéri telkes gazda egy forintot volt köteles fizetni. A tehetősebb iparosok 20 krajcárt, a szegényebbek 10-et adtak. Egy kapa szőlőtől 4 krajcárt, egy zsákos kukoricás kerttől pedig 6-ot szedtek be a lakosságtól. Ezen normák alapján július közepére a városban 1007 Ft gyűlt össze.²⁰⁴

199 IV. 1604. I. 143.

200 IV. 1604. I. III.

201 IV. 1604. I. 80.

202 IV. 1604. I. 141.

203 A 8000 forint befizetésének a nyugtája: IV. 1604. I. 115.

204 Bárh: 1975. 230.

Az áldozatvállalás a többi mezővárosban is megkönnyítette a tanácsok ezirányú dolgát. A bajaiak önérzetesen nyilatkoztak: „... Sohasem késett Baja városának közönsége ott, hol a haza köz java kívánta erszényét megnyitni...” A segélypénz gyűjtése során 4165 Ft és 30 krajcár, valamint 50 arany és 375,6 lat ezüst gyűlt össze, melyet a kormánynak kamatmentes hitelként nyújtottak. Ezt az összeget maga a városi tanács 1000 pengő forinttal toldotta meg.²⁰⁵ Ezekben a hónapokban még az anyagi áldozatvállalásnak több más megnyilatkozásával is találkozhatunk, amelyek kétséget kizáróan igazolták, hogy ekkor mezővárosaink és falvaink lakói teljes bizalommal voltak a kormány és a függetlenségi küzdelem iránt. Kiskunhalason Péter Zsigmond nyugalmazott kiskapitány 200 ezüst forintot adott június 10-én a halasi nemzetőrök díjazására.²⁰⁶ Miként már láttuk, nem jelentett különösebb gondot a halasi tanács számára a közel három ezer forint összegyűjtése sem a Zentára induló nemzetőrök élelmezésére, bár a város pénztára üres volt.

A Jászkun Kerületek szervezésében megindult gyűjtés is figyelemre méltó eredményeket hozott.

	Segélypénz	Kamat nélküli kölcsön
Fülöpszállás	40 Ft 42 kr	
Majsa	180 Ft	
Kunszentmiklós		289 Ft 22 kr
Félegyháza	498 Ft 35 kr	
Szabadszállás	1052 Ft 27 kr	
Csaplár János Szabadszállásról	17 Ft 36 kr	

A Jászkunságból összesen 4622 Ft segélypénz és 4173 Ft kamat nélküli kölcsön gyűlt össze.²⁰⁷

Az anyagi áldozatvállalásoktól tehát nem idegenkedtek mezővárosaink, de a pénznek igen nagy szűkében voltak. A csaknem egész Európát érintő gazdasági válság erősen nyomasztotta az egész országot, a tőkehiány általános volt. Ezért a nemzetőrök felszereléséhez szükséges összeget is legtöbbször csak helyi kölcsönökből vagy bankok igénybevitelével tudták előteremteni. A félegyházi tanács már július végén a Kerületek jóváhagyását kérte 3000 pengő forint kölcsön felvételére, hogy fedezni tudja a nemzetőrök 12 krajcáros napidíját. A visszafizetést az adóketés révén kívánták megoldani.²⁰⁸ Halas augusztusban az önkéntes nemzetőrök kiállításához szükséges kiadások fedezésére 30 ezer forintot kívánt rendkívüli adóként kivetni. Mivel

205 IV. 1001. b/1847—1848. 184—185.

206 V. 240. XLVI. 60.

207 Herendi: 1901. 33.

208 V. 101. B. L. 31. F. 2. F. 1. h. 24.

a 176 helyett csak 35 önkéntest kellett kiállítania, az összeget 7500 forintra csökkenthették.²⁰⁹

A pénzügyi zavarok még a nagyobb mezővárosokban is viszonylag korán és elég súlyos formában jelentkeztek. Kecskemét már szeptember 2-án Kosuth Lajos pénzügyminiszter segítségét kénytelen kérni, hogy kölcsön felvételében segítsek: „... miután a haza oltárára 20 000 v[áltó]-forintot ajándékol letettünk, az országos mozgalom, a Nemzetőrség kétszeri táborba szállítása és felszerelése mintegy 20 000 v[áltó] forintokba került, ez idő szerént Pest megye által kiállítandó három ezer önkéntes honvédből városunkra kivetett 318 egyén kiállítására, felruházására és felszerelésére mintegy 35 000 v[áltó] forint kívántatik, ... mivel az országos pénzügyi viszony, s közterhek viselése egyes lakosainkra is nyomasztóan nehezedvén, ez esetben reájuk nem számíthatunk, idegen tőkepénzesektől pedig ... kölcsönt nem nyerhetünk ...”

Az újoncok felszerelése az egyes községek számára is komoly terhet jelentett. Ókésken minden önkéntesnek adott 10 ezüst forint fedezését a költségvetés, illetve az adókon keresztül a lakosság vállalta: „... minden fertály földtől annak tulajdonosa egy ezüst forintot fizetend, ezen sorozatba jönnek a jobb módú házas zsellérek is, továbbá a most említettek kivül minden házas zsellér 30 ezüst krajczárt, a házatlan zsellérek pedig személyenként 15 krajczárt fizetendnek.”²¹⁰

1848 őszére sorra ürültek ki a jászkun városok pénztárai és pénzforrásai is. A kiskunfélegyházi nemzetőrök verbászi táborozásának a költségei a várost 3148 váltóforinttal terhelte, és a napidíjak további 3389 váltóforintot képeztek. A kiürült pénztár feltöltésére az Epres elnevezésű kert elvénült fáinak és házhelyeinek az eladásával, nád értékesítésével stb. 3000 forintot tudtak összeszedni.²¹¹ Még a jelentős kereskedelemmel és számottevő iparral rendelkező Szabadka is kölcsön felvételére kényszerült. November folyamán a Kalocsai Káptalantól kértek 2400 forintot.²¹²

Külön terhet jelentett főként a Bács-Bodrog vármegyében lakók számára a katonaság, illetve a nemzetőrök élelmezése, bár ekkor még az igénybe vett élelmiszerekért, takarmányért efogadható árat tudtak fizetni. A megye felső járásának községei az ókéri tábor voltak kötelesek ellátni élelemmel. Két hétre 25 font lisztet számítottak fejenként.²¹³ Külön gond és áldozat volt a hadszínterekhez közeli falvak, települések számára a betegek ellátása. Augusztus derekán már házanként kellett a szükséges ágynemű beszerzéséről gondoskodni. A zsidó kereskedőket pedig külön felszólították, hogy a gyapjúsákjaikat szalmazsák céljára adják át.²¹⁴ Az elhúzódo harcok miatt

209 V. 240. XLVI. 104. A harmincöt helyett egyébként 80 önkéntes jelentkezett.

210 V. 364: Tanácsülési jegyzőkönyv 1848. 9. sz.

211 V. 141. A. I. 61—64.

212 Szabadka, Pol. ir. 1848. II. 4. A. 107.

213 V. 342. Kőrlevelek jegyzőkönyve. 1848. júl. 12.

214 V. 342 Körl. jkv. 1848. aug. 15.

augusztus végén Baja alatt külön élelmiszerraktárat kellett létrehozni, ahova pl. Csávolly 307, Szentiván 322, Jankovác 938, Mélykút pedig 668 pesti mérő lisztet volt köteles beszállítani.²¹⁵ Városaink és falvaink tehát a bécsi udvarral való teljes szakítást megelőzően, az igazán nagy tehertételek és áldozatvállalások előtt már súlyos anyagi — pénzügyi gondokkal küzdöttek. E tény megállapítása a későbbi tettek és helytállások értékeléséhez feltétlenül szükséges.

* * *

Az Újvidéken június 26-án lezajlott vérengzés nem hagyott kétséget affelől, hogy egyre súlyosabb fegyveres összecsapásokra kell számítani.²¹⁶ Ezért a kormány a sorkatonaságon túl jelentős számú nemzetőr összevonását határozta el a felkelés végleges felszámolása végett. Július 6-án Pest megye alispánja elrendelte, hogy a kecskeméti és a solti járások 4 ezer nemzetőrt küldjenek a kiskőrösi táborba. Kecskeméten a tanácsnokok lelkes megnyilatkozása szinte a márciusi napokat idézte: „... ez idő szerént is híven követni kívánván őseink példáját a veszedelemben lévő haza és nemzetiség védelmére kitelhetőleg óhajtja polgárainak tetterejét felhasználtatni, mire nézve ezennel elrendeltetik, hogy a kimozdítandó Nemzetőrsereg közkölségen szereltessék fel, az egész seregnek fejenként töltényládá, a lovasoknak köpenyzsák, minden tíz emberre egy bográts, elegendő kulacs és a sereg használatára három társzeker fog kiállítatni . . .”²¹⁷

A táborba történő indulás napja július 17. volt. A kezdeti lelkesedés az indulás időpontjáig számottevően csökkent. Több önkéntes lovas a mezőgazdasági munkákra hivatkozva visszavonta jelentkezését, és a gyalogosok közül is többen lemaradtak a táborba vonulóktól. Részben emiatt, részben a táborban való ellátás hiányosságai miatt a nemzetőrök között ingerültség jelentkezett.²¹⁸ A tanács a felmerülő panaszokat tőle telhetően orvosolta, s így július 27-én Palocsai őrnagy vezetésével megindultak Verbászra Kecel és Jánoshalma érintésével.²¹⁹

Ezek a kecskeméti nemzetőrök végül is nem vettek részt harci cselekményekben. Főrián György apjához írt leveléből kitűnik, hogy a tábori élet kellemetlenségein túl csak a betegségek viselték meg a nemzetőröket. Ez utóbbi egyébként egyre nagyobb gondot jelentett a hadvezérek számára is, annál is inkább, mivel a különböző fertőző betegségek között kolerás megbetegedést is észleltek. Ennek megfékezéséről csak november végén kapott értesítést a minisztérium.²²⁰

215 V. 360. Körl. jkv. 1848. aug. 31.

216 Thim: II. 467—468. Itt a pincében elrejtőzött szerviánusok voltak a vérengzés fő okozói.

217 IV. 1601. a) 1848. 24. sz.

218 IV. 1504. a) 1848. július 14., 20., 21. IV. 1604. II. 50.

219 A nemzetőrök útjáról Szapponos István tanácsnok, aki elkísérte a sereget, levelben tájékoztatta a tanácsot. IV. 1604. II. 65.

220 Szabadka, Pol ir. 1848. II. 5. A. 36. XIII. 3. augusztus 11-én kelt levél.

A kecskeméti Nemzetország

BUCSUJA

táborba szálltakor a' p'rtűtő illirek ellen.

Julius 17-én 1848.

Hatszáz ötven hajóka állt ki
Kecskeztől vérmexőre,
'S éni halni szép bonáért
Lelkesedve ront előre.

Mint a' p'rducz éltető
Harczra kész;
Csak azt kérdi: hol a' vad rácz,
Hol a' vész?

'S hős kebellet
Igy kiált fel:
Jőjj karomra fegyverem,
Üdv 's szerencse jár velem!

Zászlaink már délkeletnek
Intve, kezdenek lobogni.
Merre Huszad hős előünk
Vernyomán fogunk haladni.

11. Gömöri Frigyes verse a táborba vonuló nemzetőrökhöz

A négy hetes mozgósítási időt alig meghaladva a kecskeméti és a solti járás nemzetőrei visszatérhettek otthonukba. A kalocsai nemzetőrök is két alkalommal vonultak a déli táborokba négy-négy heti időtartamra, de harci cselekményekben nem vettek részt.²²¹

Az első nemzetőregységeket felváltó csapatok is gyenge felszerelés és kellő felkészítés nélkül érkeztek a táborba. De ők már közvetlenül is részt vállaltak a délvidéki harcokból. Ezekről az eseményekről több szemtanú is készített feljegyzést. Dömötör Károly kecskeméti tanácsnok levelében kitért a szenttamási csatát megelőzően a szerbek számára érkező segítségre is: „... ezen hír különösen a mi táborunkban igen rossz, mert számra alig kétezren és többnyire fegyvertelenek vagyunk . . .” Szemléletesen írja le, milyen mérvű bizalmatlanság volt a táborban a magyar sereg fővezérével, Bechtolddal szemben. „Mészáros Lázár közibénk fog jönni, és hihető, hogy ő fogja az ütközetet vezérelni, mert Bechtold uramban igen kevés a bizodalom, sőt mitöbb a huszárok közül úgy nyilatkoztak, hogyha e harcot Bechtold fogja vezérelni, agyonlövik.” Figyelemre méltó kritikával szemlélte nemzetőreink harci értékének alakulását, akik „Szenttamás ostromakor . . . alig szólt az első ágyúlövés, ők minden parancsszó nélkül jobbraátot csinálván, egész tulajdon táboraikhoz szaladtak, hol alig lehetett még fegyveres erővel is őket feltartóztatni. Minden holmijokat, még fegyvereiket is a csata mezején feledték . . . melyeket jász, s kunjaink összeszedvén áruba bocsájtottak . . .” Megítélésüket így

12. Gróf Batthyány Lajos miniszterelnök

13. Mészáros Lázár hadügyminiszter

221 Bárh: 1975. 231—232. V. 307. P.vm. jkv. 1848. 17.

érezkelteti: „... azon felül ki van adva köztük parancsba, hogy Pest megyei nemzetőrt még csak táborukba se bocsássanak bé...”²²²

Természetesen tisztességes helytállásra is képesek voltak ezek a nemzetőrök, ha a sorkatonasággal megfelelően együtt tudtak működni. Augusztus 26-án például a kecskeméti nemzetőrök egy csoportja Fórián Károly irányításával komoly részt vállalt egy szerb támadás visszaverésében.²²³

Négy hét elteltével a nemzetőröknek ez a csoportja is hazatért anélkül, hogy a katonai eseményekben létszámának megfelelően számottevő szerepet vállalhatott volna.

A bajai nemzetőrök az ókéri táborban teljesítettek szolgálatot, hogy a Futak és a Csajkások kerülete közötti őrvonal ellenőrzését segítsék. Június 20-án 360, ezek felváltására június 27-én 375 és harmadik csoportként július 2-án 416 nemzetőrt mozgósítottak. Tehát a bajai nemzetőrök szolgálati ideje még rövidebb volt, mint a kalocsaiaké vagy a soltiaké. Harci cselekményekben ők sem vettek részt.²²⁴

A jászkunok évszázadokon át katonai szolgálatra voltak kötelezve, így közöttük a szervezés nem csekély hagyományokra támaszkodhatott. Igaz, hogy több évtizeden át széles körű mozgósításukra nem került sor, de a Kerületek vezető tisztségviselői és a hagyományokat őrző redemptusok jelentős hányada gyűléseiken a korabeli retorikával ápolták a korábbi hagyományokat. Június 5-én a felbuzdulás hatására önként 1000 lovas kiállítását szavazták meg.

Június 16-án Szemere Bertalan belügyminiszter 2000 polgár kiállítását kérte a Kerülettől „házaik és a haza védelmére.” A szervezéssel Balajthy Vendel nádori táblabíró bízta meg. A korábbi tábori szolgálatok tapasztalatai alapján lényegesen körültekintőbben állították össze a nemzetőrök felszerelését, mint a szomszédos járásokban. „Felszerelés: 1 szűr, két pár fehérnemű, tű és czérna, kés és kanál, fésű, sós zacskó, főzelékes zacskó és kulacs; lovasok ezen kívül: tábori karó, kötőfék, fokos, nyeregkápa, abrakos zsák, szénás kötél, tarisznya, sarkantyú, lóvakaró és kefe.

Minden tíz emberre egy bogrács . . .

Ruházat (gyalogosé) vastag szövetű vászomból készült bő térdig érő kabát, lovasoké a közlegényeknél: szokott kék nadrág és dolmány posztógombokkal . . . Végül keskeny karimájú kalap . . .”²²⁵ Így módon lényegesen egységesebb hatást váltottak ki, mint a többi nemzetőr-egység.

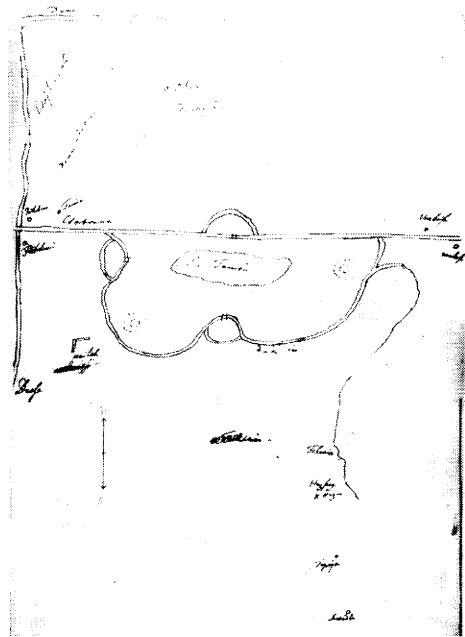
A miniszterelnök rendelete alapján végül is a jászkunok 200 gyalogossal és 500 lovassal voltak kötelesek kiállni, és július 17-éig Halas alatt gyülekezni. Szentkirályi Móric jászkun főkapitány vezetésével július 18-án indultak Verbászra. Itt táborhelyül a Ferenc-csatorna északi részét jelölték ki számukra.

222 IV. 1604. II. 110.

223 IV. 1604. II. 121. XIII. 3. augusztus 28-án kelt levél.

224 IV. 1002. b) 1847—1849. 351—353.

225 Herendi: 1901. 35—37.

14. Kecskeméti nemzetőr rajza a szenttamási harcokról írt beszámolójához

Augusztus elején több kisebb csatározásban vettek részt, ami alapján a miniszterelnök is elismerését fejezte ki: „... a jászkun kerületi és aradvárosi nemzetőr seregek vitézül viselik magukat, engedelmesek és így hadi szolgálatra jól használhatók...” Ezzel csaknem egy időben több irányból is kifogásolták a jászkun egységek fegyelmetlenségét is, ami miatt Tolna megyei nemzetőrökkel komoly nézetkülönbségük is támadt. Helyálltak a jászkunok Szenttamás augusztus 19-ei ostroma alkalmával is, amikor több helyen is tűzharcba keveredtek a szerbekkel.²²⁶

A bizonytalan hadvezetés és a mezőgazdasági munkáktól való távolmaradás miatt a jászkunok között is egyre nőtt az elkedvetlenedés és a hazatérés vágya.

Július végén Kiskunfélegyházán is elkezdtek az újabb nemzetőr csapatok kiállításával kapcsolatos szervező munkát, hogy időben történhessen az első csoport felváltása. Kellő önkéntes híján a város sorshúzással kívánta a szükséges létszámot biztosítani, de mivel „... az egybegyűlt nemzetőrök által miképp a sorshúzást lealacsonyítónak tartják... önkénytelen is szívesen kiállnak, csak néhány átalok is ki szemelt egyének is személyesen álljanak ki...” végül is eltekintettek a sorshúzástól. A tanács a „... szolgálati idegenkedés okát az idő hosszúságán kívül a helyettesítések iránti ellenszenvben is...” látta, tehát abban, hogy többen pénzen fogadtak embert maguk helyett. Az okok közt azt is felsorolták, hogy a nemzetőröket nemcsak Majsa alatt táboroztatták, hanem jóval távolabbi vidékre vitték.²²⁷ A tanács végül is igen kínos helyzetbe került, mivel a kiszabott 260 nemzetőrrel szemben csak 160 jelentkezett.

Ezek az adatok is érzékeltetik, hogy a nemzetőrségnek az eredetileg elképzelt formában a szülőhelytől távolabb csak csekély harci értéke volt, szervezése egyre több energiát kötött le, miközben a velük kapcsolatos kiadások tetemesen megnöttek. Batthyány Lajos miniszterelnök ezen tapasztalatok alapján hozta azon döntését, amelyből kiindulva a nemzetőrséget gyökeresen átszervezték.

Ennek során a jászkunok a korábbi 2500 helyett csak 500 fő önkéntes kiállítására lettek kötelezve, de ezeknek a háború végéig kellett a szolgálatot vállalniuk. Így a Verbásznál lévőket újabb egységek már nem is váltották fel.

A nemzetőrség átszervezését nem fogadta egyöntetű lelkesedés a jászkunok között. Kiskunhalason: „Mélto aggodalmat szült ezen rendelet minden jelen volt képviselők lelkében...” „Illy aggodalmak közt összhangzólag kimondatott azon igazság, hogy meghatározott jutalom nélkül minden erőnk megfeszítése mellett sem fogunk... 176 számmal önkénteseket találni...” Ezért 100 forintot ajánlottak fel minden önként jelentkező számára. Ezt az összeget a jelentkezők még akkor is megkapnák, ha a háborúnak egy-két hét múlva vége szakadna. Az ösztönzés hatott. Bikádi Benedek tanácsnok is helyben

226 Herendi: 1901. 43—47., ill. 48—49.

227 KM D—A 59. 52. 1—38.

15. Véres harcok a Délvidékre küldött csapatok és a szerb felkelők között

jelentkezett önkéntesnek, csak azt kérte, hogy ne közhonvédként, hanem hadnagyként sorozzák be.²²⁸

Az egyes városok gyors reagálását követően a Jászkun Kerület is meghozta a maga döntését, amelyben pontosan szabályozta az egyes településekre jutó terheket. Rögzítették, hogy szeptember 12-éig „Minden közönség . . . saját költségén, ön maga köteles ki állítani . . .” a kellő számú önkéntest. Az önkéntesek a háború végéig kötelesek szolgálatot teljesíteni.²²⁹

Kalocsán a tanács szeptember 10-én foglalkozott az önkéntes nemzetőrök kiállításával. Úgy döntöttek, hogy „azon önkéntes honvédeknek, akik a háború megszűntéig lettek honvédekké, felszerelés és utiköltség fejében járandó s esendő fogdbér” fiztessék a város pénztárából. „Azok, akik sorshúzás által lettek honvédekké, mindenkinek fejenként 5 Ft, akik pedig önkéntesen, ezeknek egyenként 12 pengő forint” adassék.²³⁰ A Kalocsára kivetett 76 újoncból 24 volt az önkéntes.

Kecskemétnek Pest megye 318 önkéntes kiállítását tette kötelezővé. A városi tanács azonnal hozzájárult a szervezéshez, de munkáját a pénz és a fegyverek hiánya erőteljesen hátráltatta. A közgyűlés úgy döntött, „. . . hogy aki önként beáll, az először kap a várostól egész egyenruhát, dolmánt, nadrágot, csizmát, sapkát és köpent — e felett fejenként 50 váltóforintot . . .” Alig egy hét alatt 280 önkéntes jelentkezett, de a hátralévők toborzására és felruházására a város a főszolgabírótól haladékat kért.²³¹

Az önkéntesek között található Gömör Frigyes is, aki március óta figyelemre méltó szerepet vállalt a város szellemi és politikai életében, aki alig néhány nappal korábban tért haza a délvidéki harcokból, amelyekben nemzetőrként vett részt.²³²

Célszerű röviden összehasonlítani a május végén összeírt nemzetőrök és a szeptember elején toborzott önkéntesek társadalmi összetételét.²³³ Néhány eltérés különösen szembetűnő. Rendkívül sokféle foglalkozás lelhető ezúttal is fel, ennyiben teljes a megegyezés, bár a nagyságrendileg kisebb létszám miatt a foglalkozások számszerű megoszlása is érthetően csekélyebb. Az viszont mindenképpen feltűnő, hogy a gazdák aránya a korábbi 38,3 %-ról 0,3 %-ra apadt, csupán egyetlen jelentkező került ki közülük. Kétségtelen, hogy a mezőgazdasági munkák torlódása befolyásolta elhatározásukat, de az ilyen drasztikus módosulás csak ezzel az egyetlen okkal semmiképp sem magyarázható. Nyilvánvalóan közrejátszhatott az a tény is, hogy mivel Kecskeméten nem voltak jobbágytelkek, ismeretlen volt a földesúri robot, a kötelező ajándékok, az itteni gazdák és zsellérek anyagi és jogi helyzete szinte

228 V. 240. XLVI. 100—102., ill. 103—104. Ajánlatát a tanács el is fogadta.

229 V. 376. sz.n. Augusztus 21-én kelt levél.

230 Bärth: 1975. 231.

231 IV. 1604. II. 131.

232 IV. 1604. II. 139.

233 A részletes forráskritikai munkát, a statisztikai feldolgozást itt is mellőznünk kell, mivel ez nem illeszthető be a feldolgozás kereteibe.

Nemzetőrök!

A haza és szabadságért bingol minden igaz magyar keble. — megvédésében annak öre nem hagyja magát senki által bátorság 's buzgóságban felül mulni.

270 gyalog és **40** lovas nemzetőrnek kell a városunkból távol levők felváltása végett **Kedden** kiindulni.

Itt az idő, itt az alkalom; magasztos áldozat-készségük kimutatására minden nemzetőröknek.

E' szám, melly most kívántatik, a' multkorihoz képest csekély. 's a' szellem, melly a' közügy iránt példatlan lelkesedésben nyilvánult távol levő rokoninknál, átlengi minden nemzetőreinket, 's olly dicsően fogják ezt önként betölteni, mint betöltötték azok, keket felváltandak.

Az aláírási ivec Vasárnap reggeli **7** óráig, minden nemzetőri főbb tiszt, bíró és polgármesternél nyitva álluak.

Azon nem reménylett esetben, ha a' szám, önkéntesek vagy helyettesekből addig be nem telnek: **sorshúzás** útján fog a' **lővárdában** kiegészítettü; a' meg nem jelentek helyett más által vitetvén véghez a' sorshúzás.

Kötelessége tehát minden nemzetőrnek **vasárnap reggeli 7 órára** a' lővárdában megjelenni.

Kecskeméten, Augustus 3-kán 1848.

Hajagos Illés m. k.
polgármester.

Nyomatott Kecskeméten.

semiben sem változott, semmi „kézzel foghatót” nem kaptak a forradalomtól, hisz még a választójoghoz is aránytalanul kevesen jutottak. Így féltelnivalójuk is lényegesen kevesebb volt, mint az egykori telkes jobbágyoknak. Az viszont igaz, hogy a gazdafik, a még önálló gazdasággal nem rendelkező felnőtt férfiak aránya csaknem változatlan maradt.

Amilyen feltűnő a gazdák távolmaradása, éppoly szembeűnő a szolgák arányának rendkivűli növekedése. Májusban a 2402 nemzetőr között csupán egyetlen szolga akadt, ezűttal a 318 között 121 fő, azaz űk alkották az önkéntesek 38,1%-át. Ennek a gyökeres változásnak is több oka lehetett. Szeptemberben több cselédnek, szolganak lejárt a szerzűdése. A jelentkezősűrt járó komoly pénzösszeg, a folyamatosan fizetett számottevű zsold ugyancsak érdemi motiváló erő lehetett.²³⁴ Legalább ilyen mértékben számításba kell vennűnk azt a törekvűst, amely arra irányult, hogy az űket valóban gűzsba kötű társadalmi kötelekeket valamilyen módon el tudják szakítani, hogy reműnytelen sorsukkal kihívűan szembeszegűljenek. Nem lehetett véletlen, hogy több mint kétharmaduk 20 év alatti fiatalember, és egy sem akadt közöttűk, aki 25 évnel idűsebb lett volna.

Természetesen esetűnkben is gondolnunk kell a nemzeti tudat bizonyos formájának jelentkezősűre, az ezekben a hónapokban közöttűk is fokozottan formálódű hazafias zűrsre is.

Az „önkéntes nemzetűrség” társadalmi összetételét számos egyéb ok is befolyásolta, melyek telepűlésenként is eltérűek lehettek. Mivel a szolgálati idű határozatlan tartalmű lett, pontosabban a háborű, a harcok befejezéséig tartò lett, a többségűkben idűsebb családfenntartòk az ezzel járò kockázatot nem vállalhatták.

A helyettesítés engedélyezése, amely több telepűlésen, miként Félégyházán is komoly ellentétek forrása lett, és nemritkán elkedvetlenítette a kevésbé módos nemzetűrűket, nemritkán pozitív következműnyekkel is járt: sok szegűny család, sok cselédsorban lévű számára váratlan anyagi elűnyt és társadalmi emelkedést is jelentett.

Vidékűnkön ritkán fordulhatott ugyan elű, ennek írásos nyoma alig van, de kétszegtelenűl befolyásolhatta az önkéntes nemzetűrség társadalmi összetételűt az a tény is, hogy a közvetlen szervezűk a sorshűzásba bevontak olyan szeműyeket is, akik vagyonuk alapján nem lettek volna kötelezhetőek nemzetűri szolgálatra.

Ugyancsak feltűnűen sok a mesterlegűny is az ősz elején átszervezett önkéntes nemzetűrség soraiban Kecskeméten. Ezek jelentkezősűben minden bizonnyal közrejátszott az az ígűret, hogy a katonai szolgalat után azonnal szabadulnak, és önálló iparosként dolgozhatnak. Lényegében több olyan

234 A jelentkezők a felszerelésen tűl 50 forintot kaptak. űszzehasonlításként közűljűk, hogy Kecskeméten 1848-ban a város béresei havonként 15 forintot kaptak, a vízholdó fizetése 12, a pusztahadnagyű ugyancsak havi 12 forint volt. IV. 1510. a) Fűpénztárnoki bevételek és kiadások 1848. 274–276.

motiváló erőt ismerhetünk fel ezek elhatározása mögött is, amelyeket a cselédekkel kapcsolatosan említettünk.

Az iparos legények esetében mindezt még a mezővárosokon belül is motíválta az a körülmény, hogy a politikai és a katonai események eltérő módon hatottak az egyes iparágakra. Egyesek számára egyértelmű konjunktúrát jelentettek, más esetekben viszont a megrendelések elapadását eredményezték, és így munkaerőt tettek feleslegessé.

Nem érdektelen áttekinteni az önkéntesek korösszetételét sem, bár ebben az esetben nincs módunk arra, hogy a májusban jelentkezett nemzetőrök korösszetételével párhuzamba állítsuk, mivel ott ezt nem rögzítették. A jelentkezők több mint felének kora nem haladta meg a 20 évet. Újabb 28,8 %-uk pedig 21—25 év közötti volt. Csupán 15,8 %-ot alkottak a 25 éven felüliek. Az őszelejn verbuvált 318, valójában 317 önkéntes nemzetőr tehát rendkívül fiatal átlagéletkort mutat.

Tekintettel arra, hogy Kecskemét évszázadok óta nem állt szoros földesúri függés alatt, lélekszáma a magyarországi viszonyokat tekintve rendkívül nagy volt, társadalma évszázadok óta jóval nyitottabb is maradt, mint a jobbágyfalvaké, vagy a földesúri fennhatóság alatt álló kisebb mezővárosoké. Az itt verbuvált önkéntesek társadalmi összetételét éppen ezért inkább a népesebb szabadkirályi városok önkénteseivel lenne célszerű összehasonlítani, ha egyáltalán ilyen felmérések a környékről rendelkezésünkre állnának.

17. Toborzás a honvédseregbe

A korabeli összeírók alapossága egy újabb megfigyelésre ad módot. Csaknem minden jelentkezőnél rögzítették, honnan származott, honnan költözött a városba. A beköltözés időpontját nem jelezték ugyan, de így is párját ritkítóan érdekes kép tárul elénk.

Kecskemét sajtósági jogi helyzete, viszonylag széles körű kereskedelme révén már a hódoltság korában is az ország különféle területeivel és számos külföldi várossal állt kapcsolatban. A migráció a város lakosságán belül már a hódoltság alatt rendkívül erőteljes volt.²³⁵ Így nem lehet meglepő, hogy gazdasági vonzáskörének további bővülése során a XIX. század derekán is számottevő volt a migráció.

A jelentkezők közül 312-nél tüntették fel a származási helyet. Ezek összesen 73 településről valók. Az önkéntesek 31,2 %-a 72 helyről került Kecskemétre, a döntő többség: 68,2 % viszont kecskeméti születésű. Ezek az arányok érthetően nem tükrözik pontosan, milyen arányban voltak a lakosságon belül azok, akik nem régen költöztek a városba. Szinte biztos, hogy a véglegesen még le nem telepedett inasok, mesterlegények és szolgák, akiknek itt még nem lévén hozzátartozójuk, kevésbé kötődtek a helyhez, a tényleges arányuknál nagyobb számban vállalták az önkéntes nemzetőri kötelemeket, ami nem ígérkezett nehezebbnek, mint egy-egy zsugori gazda vagy egy morgorva mester szolgálata.

IV. A SZABADSÁGHARC MEGSZERVEZÉSE ÉS SIKEREI

Az európai forradalmak és szabadságharcok bukása után, 1848 nyarának végén a bécsi udvar elérkezettnek látta az időt arra, hogy a maga elképzelései alapján oldja meg azokat a részleteiben nem eléggé tisztázott, vagy bizonyos ellentmondásokat is tartalmazó politikai és katonai problémákat, amelyek a magyar polgári átalakulás és az önálló magyar állam létrehozása során felmerültek. Kétségtelen, hogy az önálló magyar hadügy, a monarchia egészétől különváltan kezelt pénzügy és a külügyi kapcsolatok vitele a tisztázásra váró részletek egész sorát vetették fel. A nyár végére már katonai sikereket is felmutató feudális reakció célja nem az volt, hogy ezen ellentmondások és bizonytalanságok megoldására kompromisszumot keressen, hanem az, hogy katonai győzelmeit felhasználva minél több területen tudja korlátozni, illetve megkérdőjelezni a független magyar állam létét, működését.²³⁶

A nemzetiségi mozgalmak fellendülése miatt és a délvidéken mindkét fél részéről egyre kegyetlenebb megnyilvánulásokat eredményező harcok miatt a magyar kormányzatnak igen súlyos gondokkal kellett szembenéznie. Ezeket az ellenségeskedéseket jórészt a bécsi udvar aknamunkája idézte elő.

²³⁵ Iványosi: 1985. 389—434.

²³⁶ Deák: 1983.

Ugyanakkor a nyár végén a társadalmi feszültségek további éleződése is kitapinthatóvá vált. A Duna menti zsellérek és napszámosok panaszát fogalmazta meg szeptember elején a pataji Tüzkü Imre, aki a polgári átalakulás következtelenségeit tette szóvá: „... azt hittük, hogy lesz fül, melly meghallja, lesz szív melly megszanja, a pártfogásért, orvoslásért esdeklő ügyet: de fájdalom, minden tárgy úgy mutatja, hogy a régi van meg, csak mondurt húztak rá ujjat, de hallgatok, mert statárium van kiszégezve...” A polgári szabadságjogok sem lelkesítik igazán: „... szabad a gondolat, szabad a szó! de kötéllel biztatnak érte; van egyenlőség! táborba menni a ráczok ellen, de nincs egyenlőség a közös jövedelemhez!” Megismétli a korábbi hónapok tapasztalatait: a jobbágyfelszabadítás nem mindenkinek okozott igaz örömet. „Ha valaha robotoltunk volna, úgy nyertünk volna a szabadsággal felmentetvén az úri szolgálat terhe alól; ha robotosok lettünk volna, akkor legalább egy kis kender s káposzta földünk csak lett volna, melly most birtokunkban maradt volna...”²³⁷ A társadalmi ellentét és az elégedetlenség az ország sok más részén is hasonló élességgel vetődött fel.

Ezeket a szorongató és fenyegető gondokat kívánta kihasználni a bécsi udvar arra, hogy a Batthyány-kormányt engedményekre kényszerítse, a márciusban kivívott jogok, eredmények egy részét visszavonja. Az augusztus 31-én kelt leirat teljesíthetetlen követelményeket támasztott a magyar kormánnyal szemben.²³⁸ Ezzel egy időben Jellasics báni méltóságába történő visszahelyezése nyilvánvalóvá tette, hogy a bécsi udvar a fegyveres leszámolásra törekszik Magyarországon is, miként tette ezt néhány héttel korábban Milánóban és Prágában. Szeptember első hetének válságos napjait betetőzte a horvát bánnak szeptember 11-én Magyarországra történő betörése és a Dunántúlon végbevitt pusztítása. Kossuth Hírlapja joggal állapította meg: „... Miről 100 szónok sem győzte volna meg a népet, arról a horvát hadjárás győzte meg: hogy az, ki magát nem védi, a császár nevében a császár emberei által régi jobbágyi rabszolga lesz.”²³⁹ Kétségtelen, hogy az ellenforradalom fegyveres támadása a polgári átalakulást tette kérdésessé Magyarországon. Ezt érezte meg szinte ösztönösen a magyar parasztság, és ezért mérsékelte korábbi követeléseit. Nyilvánvalóvá vált, hogy a jobbágyfelszabadítás eredményeinek megőrzéséért is harcba kell szállni.²⁴⁰

A kritikus helyzetben nemcsak a magyar parasztság, hanem az országgyűlés is engedett: szeptember 15-én eltörölte a szőlődézmát, ami a szüret közeledtével különösen alkalmas volt arra, hogy az egykori jobbágyok és földesuraik között ütközéseket eredményezzen. A többi feudális maradvány felszámolása mindaddig függőben maradt, amíg a kártalanítás módjáról nem dönt az országgyűlés. Győzött tehát Kossuth álláspontja: „... adassék meg

237 IV. 1604. II. 156. Minden bizonnal a Munkások Újsága 33. számban megjelent írás korabeli másolata.

238 Spira: 1959. 237.

239 Idézi Spira: 1959. 255.

240 Varga: 1953.

a nemességnek az, mire méltán számot tarthat, miszerint legyen kedve a hazát ezen nagy veszélyben védeni . . . .”

Rendkívül figyelemreméltó, hogy a kormány bizonytalankodása és az országgyűlés egyes csoportjainak hosszúra nyúló küzdelme nemcsak a pesti népet, hanem az alföldi mezővárosok lakóit is türelmetlenné tették. Távolról sem lehetett véletlen, hogy Kossuth éppen vidékünkön kezdte meg híressé vált toborzó körútjait. A nagykőrösiek már szeptember 16-án egy felirat tervezetét juttatták el Kecskemétre, ahol kisebb módosítással elfogadták azt, és a „három város” együttesen terjesztette ezt a kormány és az országgyűlés elé. Ez minden bizonnyal eljutott Kossuth-hoz is. Ebben panaszolták, hogy a kormány korábbi rendeletei „a polgárok lángra élesztett tüzét elhidegítették”, „a lelkesítő felszólításokat is már csaknem gúny tárgyává tették.” Mezővárosaink politikai tisztánlátásának és tájékozottságának figyelemre méltó dokumentuma az alábbi megállapításuk: „végre oda jutottunk, hogy midőn fent az ármány leigázó cselszövevényt kohol, alant pedig egy elámított néptöredék a Magyar ellen irtó háborút visel — a Nemzeti enyészet borzasztó réme áll előttünk.” Figyelembe vették, „hogy a Nemzeti kormánynak legüdvösebb rendeletei végrehajtásában sokszor ellenhatással kellett küzdenie”, ezért teszik meg felajánlásukat: „mi alulírt három tiszta és magyar Város Közönsége, az összes Magyar Haza színe előtt ünnepélyesen kinyilatkoztatjuk: hogy Hazánk, Nemzetiségünk és ön magunk védelmére vagyunk és vérünket felajánljuk, a tőlünk telhető legnagyobb áldozatokra készek vagyunk, inkább óhajtván utolsó emberig dicsőn elhullani, mint gyáván elenyészni.”²⁴¹

A korábbi századokban is gyakran együttesen fellépő három mezőváros ezen megnyilatkozása nem maradt barokkos feltűnősködés. Kecskemét nemcsak a délvidéki harcokból vette ki részét, hanem az újaszervezett nemzetőrség és honvédség soraiba is jelentős számban küldte lakosait. Az augusztusban Pestre irányított 100 honvéden túl²⁴² szeptember első heteiben 318 főt toborzott és szerelt fel a maga költségén, és a hónap végén Csányi János főbíró falragaszokon hívott fegyverbe újabb 174 újoncot. „Magyar Hazánkat rettentő veszély fenyegeti, eddig csak az alsó vidéki rabló ráczok öldösték és pusztították a magyar lakosokat, de a vérszopó Camarilla a magyarokat kipusztítani vágyó gonosz célját annyira vitte, hogy más felől már a horvát lázadók is nagy sereggel betörték ránk, pusztítják és rabolják Balaton magyar vidékeit.”²⁴³

Szeptember 23-án a tanácsnokok feladatuk kapták, hogy a tizedgyűléseken világosítsák fel a lakosságot a szerb támadás veszélyeiről. Utalniok kellett az 1707-ben Kecskemétet ért katasztrofális szerb támadásra, a Dunántúlon kialakult súlyos katonai helyzetre. Tudatosítaniok kellett, hogy minden fegy-

241 IV. 1604. II. 171.

242 Urbán: 1973. 275.

243 IV. 1604. XVI. 17/1.

verforgatásra képes személynek fel kell készülnie egy esetleges népfelkelésre.²⁴⁴

A veszély érzete más városokat is megmozdulásra készítetett. Kiskunfélegyházán szeptember első heteiben 52 fő állt be honvédnek, kik nagyjából szolgák voltak, 5 fő földműves, hat iparos, négy kiszolgált katona és egy cigány. Köztük volt Krizsán János szabó, aki „hazafiságból kívánt szolgálni”, a felkínált pénzt nem fogadta el.²⁴⁵

Nem egy elfásult és közömbös nép közé indult tehát Kossuth 1848. szeptember 24—27. között első toborzó körútjára, amikor azt a célt tűzte maga elé, hogy a horvát támadókkal szemben a néptömegeket szólítja harcra. Már Cegléden és Nagykőrösön is rendkívül lelkesen fogadták. Nem lehetett véletlen, hogy még ezekhez képest is feltűnően tettekes és elszánt tömeg vette körül Kecskeméten. A talaj, a néptömeg kellően elő volt készítve. Feleségének így számolt be levelében az itt szerzett élményeiről: „Kecskeméten országos vásár volt, kimentünk zászlómmal, kíséremmel. Szóllottam a nép ezreihez Isten szabad ege alatt s a nép ezrei megesküdték velem a nagy Istenre, hogy egytől egyig felkelnek velem a hazát megvédeni. Olly jelenetet sohasem láttál. Mikint csókolták ruhámat s vitték proclamatioimat minden felé. Másnap már futárok jöttek Csongrádból. Kecskemétről pedig ma és holnap 5000 ember megyen Jellásich ellen.”²⁴⁶

A reformkor kiemelkedő politikusa, Kossuth Lajos ekkor vált igazán népszerűvé, ekkor jött létre közte és a magyar parasztság között az a rendkívül szoros és varázslatos kapcsolat, amelynek hatása évtizedeken keresztül nem csökkent, hanem csak nőtt. A Kecskeméten őt köszöntő Torkos László evangélikus lelkész nem túlzott, amikor így fogalmazott: „A te neved az, mellynek hatására fellelkesül a magyar, Kárpátoktól Adriáig; a te neved a varázserő, melly felébreszt mindent, kiben az élet utolsó szikrája csillog . . .”²⁴⁷ Kossuth, aki ekkor vált igazán a magyar szabadságharc tényleges szervezőjévé és vezérévé, még aznap kinevezte Hajagos Illés polgármestert és Fejes Jánost kormánybiztossá, és rendelkezett a népfelkelés azonnali megszervezéséről.²⁴⁸

Ezek révén már a következő napokon tömegesen indultak útnak Kecskemétről a népfelkelők. A felmerült nehézségek elhárítása érdekében Fejes János azonnal élt kormánybiztosi hatáskörével. „A népből felkeltek máj napon elszállítása körül botrányosan tünt fel a szükséges kotsik és szekerek hiánya, s személyesen tapasztaltam, hogy szegényebb sorsú lakosok társaikra

244 IV. 1604. II. 170.

245 Fekete: 1986. 26—27.

246 Kossuth Lajos: Írások és beszédek . . . 171., ill. Barta: 1952. 5—6.

Kossuth Lajos az OHB élén I. 32—33.

Barta kizárólag Kossuth személyes varázsának tulajdonítja a sikert.

247 Barta: 1952. 6.

248 IV. 1604. II. 161.

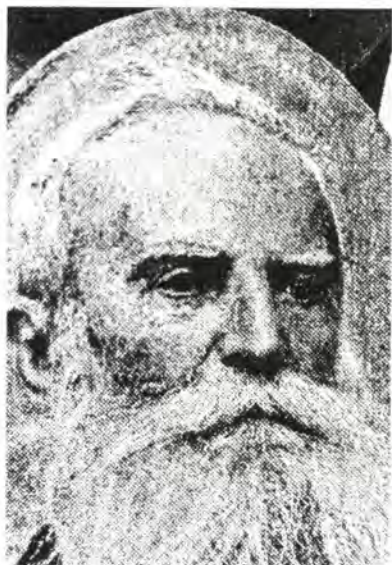
IV. 1601. a) 118.

felette leverő hatást gyakorolt az, miszerint podgyászaikat is hátukon vinni kénytelenítettek, minek folytán számosak zúgolódva vissza is tértek.” Ezért kötelezte a város főbiráját, hogy a következő napra az önkéntesek elszállítását szervezze meg.²⁴⁹

Hajagos Illés szeptember 27-én 500 gyalogossal kelt útra Szabadszállásra, akik kaszával és puskával voltak felszerelve. Fejes János 28-án indult utána 3000 gyalogossal és 79 lovassal. Másnapi jelentése szerint ezen sereg fele volt ellátva puskával vagy kaszával. A Honvédelmi Bizottmánynak küldött levelében jelezte, hogy 29-én újabb 1500—2000 felkelőt fog vinni a táborba, de ezek nagy része fegyvertelen. Igen jellemző a hangulatra és a korabeli viszonyokra levelének befejező szakasza: „A rögtönzés és azon körülmény, hogy a mi lakosaink a várostól 4—5 mérföldnyi távolságra pusztákon vagynak, s ehhez a bor és a kukoricza szüret, s végre az őszi szántás ideje van, mentsenek ki az iránt, hogy a népfelkelést 3 nap alatt nagyobb arányban nem eszközölhettem.”²⁵⁰

Kecskemétről végül is összesen kb. 5500 nemzetőr indult útnak, köztük lévén az alpári, az ó- és újkécskei, a pusztaszeri és a péteri nemzetőrök is, akiket tizedenként 16 századba osztottak. Előbb Szalkszentmárton alatt táboroztak, ahol Mészáros Lázár hadügyminiszter is megszemlélte őket, majd a hadi gőzös október 4-én a Duna túlsó partjára szállította az egyes

19. Hajagos Illés Kecskemét 1848-as polgármestere idős korában

20. Lestár Péter honvédszázados, 1880-tól Kecskemét város polgármestere

249 IV. 1604. II. 162.

250 Kossuth Lajos az OHB élén I. 162.

századokat.²⁵¹ Kossuth azzal is igyekezett a kecskeméti felkelőket segíteni, hogy 75 pár pisztolyt és 100 kardot utalt ki számukra.²⁵²

A feltornyosuló veszély, a több irányból jövő támadás minden mezővárosunkat aktivizálta, ha nem is egyformán lobogott bennük a lelkesedés. A kisebb városok nemzetőreinek szervezkedéseiről, útjáról viszonylag keveset tudunk. Kalocsáról is indult egy nemzetőregység a Dunántúlra, de létszámukról, tevékenységükről igen kevés adat maradt ránk. A Pákozdi irányába haladó csoportot Cecénél érte az ozorai fegyverletétel híre, ahonnan azután hazavonultak. A Duna vonalának őrzésére azonban továbbra is igénybe vették őket. Az őszi munkák miatt nem egyformán buzgolkodtak, ezért a tanács kénytelen volt a fenyegetés eszközeihez is nyúlni. Az október 8-i határozata kimondta: „a távolmaradó szegényebb sorsúak 1 p(engő) forintba, a vagyonosabbak pedig 2 p(engő) forintba, mint makacsok büntessenek és elmarasztaltassanak.”²⁵³

A jászkun települések is eltérő módon fogadták a fenyegető híreket. Kunszentmiklóson szeptember 21-én kezdődött a toborzás, amely eredményeként három nap alatt a mezővárosra kivetett 30 újonc helyett 62 csapott fel honvédeknek.²⁵⁴ Kunszentmiklósról Kökényesi őrnagy intézett felhívást a félégyháziakhoz: „. . . Fogja meg az eke szarvát a nő, által kell adni a gazdaságot egy elaggott és a csata terén haszon vehetetlen szolgának, és így minden becsületes ember tudni fogja mi a teendője! Aki pedig ezt nem teszi pedig tehetné, nem érdemli, hogy a nyomorult föld hátát tapossa . . .”²⁵⁵ Eközben már 500 kiskun lovas Görgői irányításával a Duna vonalát védte.²⁵⁶ Október 1-én a kiskun kapitány újabb népfelkelésre szólított fel: „. . . minden házi gazda, vagy bármely csekély ingatlan vagyonnak tulajdonosai akár személyesen, akár helyettesítendő embereik által ezen felkelésben részt venni, s haladék nélkül útnak indulni köteleztetnek.” A szüretet ezért későbbre halasztották.²⁵⁷

Kossuth alföldi toborzó körútjának második szakaszában, amely szeptember 29-től október 6-ig tartott, Kiskunfélegyházán is megfordult. Szegedről Kecskeméten át utazva október 6-án a déli órákban ért a városba, ahol nemcsak megpihent, hanem minden bizonnyal beszédet is mondott. Ekkor hangozhattak el később sokat idézett szavai: „üdvözlöm a csatákban megbarnult haragos kunokat.”²⁵⁸

251 IV. 1604. II. 137.

252 IV. 1604. II. 163. Ezek a fegyverek viszont a nemzetőrök számára nem érkeztek meg. A kecskeméti felkelés arányaira jellemző, hogy a rend fenntartása érdekében a kellő számú férfi hiányában nőket is alkalmaztak rendfenntartó szolgálatra. IV. 1601. a) 120.

253 Bárth: 1975. 231—232.

254 Herendi: 1901. 55.

255 Km D—A. 59. 51. 1—44.

256 Herendi: 1901. 51—53.

257 V. 141. 1848. 56—57.

258 Bánkiné: 1987. 12—13. Levéltári adatokkal igazolja, hogy Kossuth Kiskunfélegyházán megállt, kisértevel együtt itt fogyasztotta el ebédjét, és félegyháziak kocsin ment tovább Kecskemétre.

21. Kökényessi Szaniszló honvédezeres,
a Jászkun kerület nemzetőrségének
szervezője

22. Reviczky István főhadnagy, izsáki bir-
tokos

Kiskunhalason ugyanekkor összítették a város minden fegyverfogásra kész lakosát. Ezeket hat részre osztották és sorshúzás alapján kivánták eldönteni, melyik csoport induljon elsőnek, illetve kik váltásák őket.²⁵⁹

Bács-Bodrog vármegye és benne Baja változatlanul a délvidéki harcokra koncentrált, és ehhez járult szeptember derekától a Duna-vonal védelme. Mivel „... a tábori szállítmányok s egyéb honvédelem igényelte kiadások miatt rendkívül terhelt városi pénztár egészen kiürült”, a város újabb 104 önkéntes felszerelése és a fejenkénti „20 pengő forint felcsapó pénzének” kifizetése érdekében három ezer forint kölcsön felvételére kényszerült. Tekintettel arra, hogy ezen a vidéken sem a horvátok támadása, sem Kossuth toborzó körútja nem éreztette igazán hatását, sem a lakosság félelme, sem annak lelkesedése nem volt olyan arányú mint Kecskemét környékén.

Szeptember végére a Dunántúlon a katonai helyzet rendkívül aggasztóvá vált. Teleki árulással felérő hátrálása, István nádor szökése és Jellasics előnyomulása az ország fővárosa irányában egyre elkeseredettebb hangulatot szült a fővárosban, mind vidéken. Mivel Jellasics útja arra engedett következtetni, hogy nem közvetlenül Budát fogja megtámadni, hanem a Dunán átkelve a jóval védtelenebb Pest ellen vonul, Batthyány Lajos több intézkedést tett annak érdekében, hogy ezt az átkelést megakadályozza. Ezért ren-

²⁵⁹ V. 240. XLVI. 119.

23. Csata Pákozdnál 1848. szeptember 29-én

delte fel az első magyar hadigőzöst is Pest alá, amelyet a Baján született hadügyminiszterről „Mészáros hadigőzös”-nek is neveztek. Ez a korábbi hónapokban a délvidéken a szerb támadások ellen nyújtott segítséget.²⁶⁰ A következő hetekben Paks és Ecsi közötti szakaszon ingázott, hogy az esetleges horvát támadás ellen segítséget nyújtson.²⁶¹ Batthyány már szeptember 18-án tüzérséget rendelt Dunaföldvárra, majd a Duna-Tisza közén felkelt népet a ráckevei Dunaág védelmére kívánta összpontosítani.²⁶²

Az ellenforradalom fegyveres támadásának visszaverésében mezővárosaink nemzetőrjei és honvédei jelentős részt vállaltak. Az első sorsdöntő ütközetben, a Pákozd környékén megvívott csatában derekasan helytállt az a 318 kecskeméti önkéntes nemzetőr, akiket a város augusztus végén és szeptember elején a nemzetőrség újjászervezése során verbuvált és szerelt fel. Gömöri Frigyes nemzetőr hadnagy már az ütközet másnapján beszámolt városa főbírájának a nagy nap eseményeiről. „Kilenc óra körül jött a horvátok

260 A Duna menti községek feladatává tették, hogy a Mészáros hadigőzöst megfelelő mennyiségű tűzifával lássák el. 1002. a) 393—394.

261 Urbán: 1987. 683—684.

262 Jellasics pusztító hadjáratáról a kormány folyamatosan tájékoztatta az érintett megyék és járások vezetőit.

előcsapata az átelleni hegyeken felfelé. A második félszázadunkat Ivánka őrnagy és segéde felvezette a közel levő hegyek sziklás helyei közé. E félszázad vezére ekkor én valék s a belső postot foglalám el öt derék legénnyel. A horvátok előre nyomultak, a tüzelést megkezdők, s tüzelés között húzódtunk az innenső hegyekbe, hol jobb állást vettünk magunknak. Én tized magammal a heglánc azon gerincén valék ekkor, melynek ellenében szinte nagy hegy volt, mintegy 500 lépésnyire, melly meg volt rakva szerbekkel. Bal szárnyukon húzódtak többi kecskeméti bajtársaim. Az első félszázad Herczeg vezérlete alatt a másik oldalon volt. A kecskemétiök általános dicséretet arattak. Kiállották a tüzet mint kőfal egészen délután 4 óráig . . . Gió őrnagy hozzánk jött és hosszas dicséret után monda, miszerint bennünket magunkra hagyand s oda megy hol a népet hajtani kell az ütközetre . . .”²⁶³

Azok a nemzetőrök, akiket Kossuth lelkesített fel szeptember végén toborzó körútján, igen jeles módon működtek közre a horvát támadás teljes felszámolásában. Velük együtt harcolt az az ötszáz jászkun, akik Szolnok alatt gyülekeztek Görgei vezetésével, majd a Csepel sziget védelmére a Duna mellé vonultak.²⁶⁴ A Dunán átkelt népfelkelők egy része Aba és Sárkeresztúr érintésével Kálóz, majd Dág irányában menetelt. Az egyik kecskeméti nemzetőr így élte át az ozorai fegyverletételhez vezető eseményeket: „Dég helységtől egy óra járásnyira esik Ozora, erdővel vétéve körül, melynek alsó részén egy majorság mellett folyik a Sió vize, a Balaton egy ága, keskeny, de mély víz, az átmenetelre híddal ellátottan. A horvát sereg pénteken idáig jött, s az erdőségbe vonult be, hol a Sió vizén a híd felszedetve, az előttük álló Tolna megyei Nemzet-Őrség által a tovább menetelbe megakadályozódott. Szombaton, őszhó 7-én²⁶⁵ már reggeli három órakor a sereg megindult Dégről . . . Reggeli nyolc óra lehetett, midőn az erdőt elértük. . . . A sereg mindenütt körül fel volt állítva, a mintegy 40—50 000 torokból kiáltott „Éljen a magyar!” kiáltást az erdő meg hatólag vízhangoztatá. E nap a történelem évkönyveiben örökre emlékezetes fog lenni, melynek hasábjain hasonló eddig még nem olvasható, hogy mintegy 9 000 főből álló sereg 12 ágyúval ellátottan oly helyen, mely a maga védésére oly igen alkalmas, minden ellent állás nélkül magát fel adta!! Megemlítést érdemel itt a kecskemétiök őrnagya, ki midőn még fegyvereik nállok voltak, a főparancsnok által előterjesztett feltételt bizonyosan sem fogadták el, másod magával közibök menve, mintegy 20 főből álló előcsapatot fegyverkeztetett le.”²⁶⁶

Róth tábornok hadtestének lefegyverzésében szerzett érdemeikkel méltán részesültek a kecskeméti felkelők mind Perczel Mór fővezérnek, mind Kecskemét város vezetőinek dicséretében. Mindezt megtette az az elismerés, amelyet Kossuth Lajos küldött számukra levelében.²⁶⁷

263 IV. 1604. II. 158. A levélben szereplő Gion őrnagy Guyon őrnagy, a későbbi legendás híri tábornok.

264 Herendi: 1901. 55—57.

265 Október 7-én.

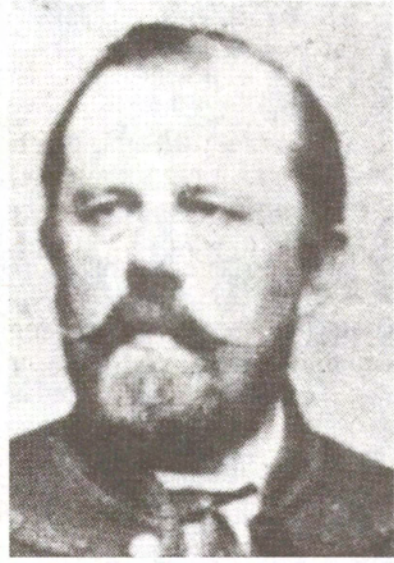
266 IV. 1604. II. 137.

267 IV. 1604. III. 10., illetve IV. 1601. a) 127. kgysz., valamint IV. 1604. 163.

24. Tóth László nemzetőr őrnagy, Kecskemét térparancsnoka

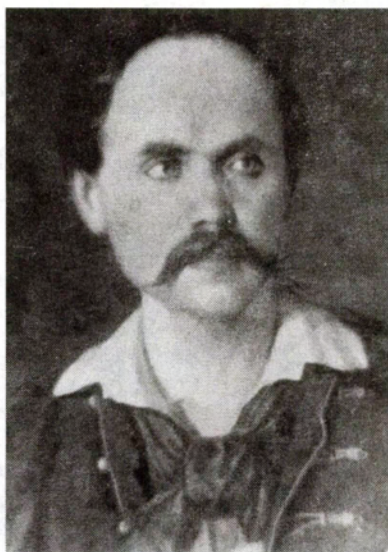
25. Kiss István a kecskeméti lovas nemzetőrség hadnagya

26. 1848. október 7. — a nemzetőrök fegyverletételre kényszerítették a Roth-hadtest katonáit

Kecskemét tisztségviselői és a város lakossága nemcsak a hivatalos jelenté-
sekből szerzett tudomást Jellasics csúfos meneküléséről. Ismét Gömöri Fri-
gyes tájékoztatta őket Mosonból a magyar honvédek addigi útjáról, ezen
keresztül a magyar sereg meneteléséről.²⁶⁸ „Gyalázatosabb hadviselésről, mint
a Horvát-Magyaré, a história nem igen fog beszélni . . .” írja a fegyverszüneti
megállapodást megszegő horvát bán eljárása fölötti felháborodásában. Ok-
tóber 8-án büszkeséggel ötvözött panasszal rögzíti: „Mi egy hét olta olly
meneteket teszünk, minőket alig tett valaha egyik vagy másik hadsereg.”
A pánikszerűen menekülő horvátokat csak nagy erőfeszítések között tudták
követni. „Nap után kocsira raknak bennünket s ezen második zászlóaljunk,
a legvitézebb előre fog sietni, ha valahogy beérhetnök őket, de az valószí-
nűbb, miszerint még délig a sorkatonáit vasútra rakatja, kiszökik Ausztriá-
ba . . .” A sikeres előnyomulás hatására a közkatonák lelkesedése naponta
erősödött. „De az is igen valószínű, Bécsben mi is meghordozhatjuk győzel-
mes fegyvereinket s Ausztria szabadítója a magyar leend. Szép álmok, adja
ég sikerülését.”²⁶⁹ Két nappal később már Bruckból keltezi levelét. „Sikerült
megtaposhatnunk Ausztria földjét, s meghordoznunk rajta magyar zászlain-
kat. Mint barátok jövénk be ezen városba, nyilvánítani rokonszenvünket az
ausztria nép irányában, mellynek ügyei, szabadságküzdemei sok tekintetben
rokonok a mieinkkel. Rokonszenvvel fogadtatánk itt mi jó német testvéreink
által; itt, hol még csak tegnap húzódott keresztül Jellasics rongyos, lankadt,

27. Gömöri Frigyes honvéd százados

268 IV. 1604. II. 158.

269 IV. 1604. III. 14/87.

28. Guyon, Richard tábornok

s többnyire elsántult csorda népe ... A Brucknál üdvözetlet mondani, s nemzeti zászlónkat a határon kitűzni két szakasszal jövének be. Ezen ünnepélyességnél kimondhatlan kedves érzelem lépé meg kebleinket, s a német lakosok vivát kiáltásai, a mi éljen harsogásunkkal testvéresülve, harsogták keresztül az ég boltozatait. Istenem! Ki hitte volna, hogy a rögtönzött magyar haderő illy rendkívüli, mondhatnám historiai emlékű művet — olly rövid idő alatt kivívni képes leéndjen!”²⁷⁰

A magyar katonák és nemzetőrök lelkesedése majdnem olyan nagyra nőtt ezekben a napokban mint a hadvezetés és a kormány zavara. Miként a szabadságharc korábbi és későbbi hónapjaiban is oly sok alkalommal az egymásnak ellentmondó katonai és közjogi érvek, megfontolások szinte megbénították a döntéshozókat, és ezúttal is csak későn, a bécsi forradalom leverése után mertek dönteni, aminek politikai, katonai és erkölcsi szempontból egyaránt súlyos schwecháti vereség lett a következménye.

* * *

Az ellenforradalom első fegyveres támadásának visszaverése, Jellasics seregének az ország területéről történő kiűzése rendkívül erőteljes visszhangot váltott ki mind külföldön, mind Magyarországon belül. A 48-as forradalmak sorozatos veresége után a reakció, és éppen úgy a polgári haladással együttérzők számára rendkívüli fordulatot jelentett a horváth bánnal összefogott császári erők súlyos veresége. A pesti nép szeptemberi forradalmi fellépése, majd a bécsi októberi forradalom fellángolása néhány hétre azt a látszatot keltette, hogy a Habsburg-ház mögött felsorakozott konzervatív erők súlyosabb helyzetbe kerültek mint márciusban. Részben a magyar katonai és politikai vezetők bizonytalansága, főként pedig a nyugat-európai konszolidáció miatt az átmeneti helyzeti előny gyorsan szertefoszlott. Az ellenforradalom újabb fegyveres támadást tudott indítani a sok oldalról fenyegetett és sok belső gonddal is küzdő magyar polgári állam ellen. A kritikus szeptemberi hetekben létrejött nemzeti összefogás és az első jelentős katonai és politikai sikerek azonban átsegítették mind a kormányként működő Honvédelmi Bizottmányt, mind a lakosság többségét a schwecháti vereség és a hadsereg visszavonulása nyomán keletkező megrázkódtatásokon. Kossuth és munkatársai a korábbiaknál is nagyobb elszántsággal és szinte emberfeletti erőfeszítéssel fogtak hozzá a szabadságharc megszervezéséhez. A harc közben tovább épült a hadsereg, a háborús feladatok elvégzésére is egyre alkalmasabbá vált a polgári közigazgatás, a rendkívüli állapotok között létrejött kormány, a Honvédelmi Bizottmány nemcsak a pánikhangulatot tudta elkerülni, hanem fokozatosan rendezte sorait, és a korábbiaknál is nagyobb terhek vállalására tudta rávenni az addigi vívmányok érdekében az ország lakosságát.

29. Kossuth Lajos az Országos Honvédelmi Bizottmány elnöke

Az ellenforradalom szeptemberi első, majd Windischgrätz vezetésével történő második fegyveres támadás bizonyos mértékig elterelte a közvélemény figyelmét a mind kíméletlenebb, olykor rendkívül vérengző délvidéki háborúról. Bár a harcok változatlan heveséssel folytak, a Honvédelmi Bizottmány kénytelen volt novemberben 700 katonát kivonni ebből a térségből.²⁷¹ Ennek következtében a szomszédos területek városaira és falvaira fokozottabb terhek hárultak. Kossuth már november derekán felhívást küldött a Jászkun Kerületekhez, amelyben a nemzetőrség gyorsabb szervezésére intett, mivel a délvidéken zavargások voltak várhatók. Szükségesnek látta, hogy Balajthy Vendel kiskun kapitányt kormánybiztosnak nevezze ki.²⁷²

Az őszi hónapokban Bács-Bodrog vármegye területén a szerb felkelők elleni harcot számottevően zavarta a kolera jelentős terjedése, illetve a közbiztonság szinte teljes hiánya. Fokozta a lakosság szenvedéseit az is, hogy a magyarok és szerbek között egyaránt jelentős számú „szegénylegény” lépett fel, akik kíméletlenül raboltak és gyilkoltak. Különösen hírhedtté vált Gójkovics Uros szerémi rablóvezér, akit később a szerbek üztek ki Bácskából, és a Szerémségben fel is akasztottak.²⁷³

A jászkunok októberben újabb és újabb toborzást voltak kénytelenek végezni, hogy a megfelelő számú nemzetőrt kitudják állítani. Félegyházáról 700 főt, köztük 39 lovaszt irányítottak Óbecse térségébe.²⁷⁴ Halason újabb 217 katona toborzása okozott nehézséget.²⁷⁵ A bajai nemzetőrök szinte folyamatosan Verbász térségében teljesítenek szolgálatot. Felfegyverkezésük is javult. Október elején 492 fegyvert szállítanak nemzetőreink számára.²⁷⁶ Alig állították ki a szükséges létszámú újoncot Félegyházán és Halason, november elején újabb 1200 nemzetőr kiállítására kötelezték őket.²⁷⁷

November elején a 16. huszárezred szervezését Kecskeméten a korábbi bevonulások, nemzetőri szolgálatok ellenére is kedvezően fogadták. Amikor gróf Károlyi István 8-án „... délután városunkban megjelenvén, az általa alakítandó lovas ezredbe lépni kívánók részére zsinormértékűl szolgálható feltételeket ugyanaznap kihirdette, melyek másnapra nyomtatásban is elosztván, népgyűlésben közönségesítették, mire nagy számú fiatalság, az ifjú nemzedék virága, magának az ezredes grófnak kezét adván felcsapott, kik közül többeket azonnal tisztükül kinevezett . . .” A szegényebbek felszereléséről maga a város gondoskodott.²⁷⁸ A toborzás eredményeként 48 óra alatt 292 önkéntes jelentkezett, köztük a város tiszti főorvosa, Mándy Pál is.²⁷⁹

271 Kossuth Lajos az OHB élén I. 437—438.

272 Uo. 476—478.

273 Thim: 1896. I. 534.

274 Fekete: 1987. 28.

275 V. 240. a) XLVI. 123—124.

276 V.L. Bács-Bodrog vm. alispáni iratok. 1848. 1608. doboz, 27.

277 V. 201. c) 20. 115.

278 IV. 1601. a) 167. kgysz.

279 Hajagos: 1892. 92.

Felhívás!

Mint hogy az ellenség, mely a Magyar nemzetet irtó háborúval fenyegeti, olly nagy számú lovassággal bír, hogy az a mi vitéz huszárajnk számát több ezerrel meghaladja. e végett az országos honvédelmi bizottmány elhatározta, hogy azonnal több Huszár ezrednek magából Pestmegyéből leendő alakítását, és vezérletét e megye lelkes főispánja, gróf **Károlyi István** úr hazafíi buzgósággal magára vállalta, s e végett jelenleg városunkban megjelent; ugyanazért az ő nevében felszólítanak mindazon polgárok, kik a veszedelemmel fenyegetett hazát, mint lovas vitézek szolgálói hajlandók, hogy magukat jelentsék be — a feltételek következők:

1-szor A' vállalkozó csak a háború végéig kötelezi magát szolgálatra.

2-szor Fegyvert és lovat ad az ország; úgy, hogy a' kinek lova van, és saját lován áll ki, annak árrában kap 300 váltó forintot, és a' lószerszámhoz zablát; a' kinek lova nincs, lóvételre szinte 300 váltó forintot kap, de a' lónak hasznavehetőnek és szolgálatra alkalmasnak kell lenni, s ezt a' helyben a' végett kinevezendő bizottmány fogja megítélni: háború végével a' ló, kinek-kinek sajátja marad.

3-szor Ruházatot és nyeregszerszámot jelenleg kiki maga fog szerezní, úgy hogy a' módosak ezt saját költségükön állítják ki, a' szegényebbek pedig felségítettíni fognak az olyan vagyonosb polgárok által, kik maguk személyesen el nem mennek, vagy a' fegyverviselésre tehetetlenek; ezen ruházat azonban kevésbe kerül, ugyanis, a' mint a' szemlé e kiállítandó példány mutatja; áll az egy magoszas fekete báránybőr süvegből veres tollal, setétkék újjas felöltő, melyet a' most szokásban lévő újjasból kevés pótlékkal ki lehet állítani, veres zsinorral, és fekete bárányprémmel, téll bélésre, szürke nadrág, bőrrrel borítva; de ha időközben az öltözet elvisellettik, azt is az állodalom fogja helyre állítani.

4-szer A' ki maga személyesen ki nem áll, de alkalmas lova vagyon, tartozik azt az árrának lefizetése mellett általadni.

5-ször A' vállalkozók naponként nyolcz pengő krajczár rendes fizetést húznak azon naptól, mellyen felesapnak; a' tiszték és altisztek fokonként úgy díjaztatnak, mint a' rendes hadseregnél.

6-szor Háború végével, ha ezen hadsereg feloszlatatnék, a' ki még további szolgálatra hajlandó leszzen, ugyanazon rangban a' rendes hadseregnél felvétetni fog; a' kik pedig elnyomorodnak, vagy veszélyes sebbe esnek, holtuk napjáig az ország által nyugdíjjal elláttatni fognak.

Fel tehát Kecskemét lelkes fiai! ne várjuk hazánk keblébe ellenségeinket, hanem őseink dicső példáját követve, mutassuk meg édes hazánknak, dőlyös ellenségeinknek, és az egész vilagnak, hogy a' Magyar, ha fel kel, meggyőzhetetlen.

Fel! fel! lóra és fegyverre!!

Kelt Kecskeméten, November 8-kán 1848.

Csányi János m. k.

f ő b í r ő.

30. Károlyi-huszárezred szervezése Kecskeméten

Az áldatlan testvérharc felszámolására a Honvédelmi Bizottmány újabb erőfeszítéseket tett az ősz folyamán: „... mi a szerb és rác lázadókkal kibékülésre isten és ember előtt minden jog és okszerű kívánatok megadásában magunkat készeknek mutattuk, s a kibékülés s a múltak feledése nem a mi kérelhetetlenségünkön, hanem az ők megátalkodott gonosz makacsságaikon szenvedett hajótörést...”²⁸⁰ A Bécsből inspirált szerb felkelés a következő hónapokban is igen nagy véráldozatokat követelt mindkét fél részéről.

E vidék lakosságának feladatai közé tartozott a Duna menti vonal folyamatos ellenőrzése is. Szabadkáról, Bácsalmásról, Mélykútról és Jánoshalmáról éppúgy igénybe vették a nemzetőröket, miként Bajáról és Kalocsáról.²⁸¹ A korábban vagy időközben honvédnek beállt katonák százai vettek részt az ellenforradalom második katonai támadásában feltartóztatásában is.²⁸²

Az újabb anyagi áldozatvállalások is érzékeltetik, hogy a politikai-katonai vezetés és a széles néptömegek között változatlanul jó a kapcsolat, töretlen a bizalom. A harcok során a sebesültek számára egyre több kötszerre, s katonák számára pedig fehérneműre, ruhára volt szükség. A kormány kezdeményezésére elindított gyűjtés eredménye, a segítőkészség gyorsasága egyaránt dokumentálta a nemzeti egység stabilitását. Csak Halasról 256 inget, 248 alsónadrágot, 108 lepedőt, 58 párnát, 17 cihát, 6 paplant, 86 törülközőt, 6 zsebkendőt, 1 pokrócot, 8 szalmazsákot, 31 sérvkötőt, 36 rőf kötözéshez használható vásznat, 2 dunyhát, 24 font tépést, 184 rőf vásznat, 16 derékaljat és 44 forintot gyűjtöttek össze.²⁸³ Kecskeméten kb. kétszer ekkora mennyiség jött össze a gyűjtés során,²⁸⁴ és a többi település is valóban hazafias kötelességének tartotta a kívánt áldozatvállalást. Baján „... a Bárány vendéglőben katonai hangászkar mellett rendezett, s a felvidéki vitéz tábor fehér ruhaneműinek beszerzésére szánt zeneestélyből beszedett pénzösszev”²⁸⁵ 74 pengőforint szolgálta ezt a célt. Az általános segítőkészségre jellemző, hogy több település önként felajánlotta harangját, harangjait ágyuöntésre: „... a haza szorult helyzetén a lehetőleg segíteni kötelességét ismervén, a Baja városban lévő templomokból némely nélkülözhető harangjait ezennel felajánlja...”²⁸⁶ A városnak csak egy kérése volt ezzel kapcsolatosan: az ágyukra írják fel Baja nevét, és a háború befejezése után kapja meg őket a város. Kossuth levelében ígerte meg kérésük teljesítését.²⁸⁷

A folyamatos áldozatvállalások, a lakosság többségénél a szabadságharc iránti együttérzés és támogatás ténye nem vonhatja el figyelmünket a szapo-

280 Thim: III. 224.

281 V: 342. körl. jkv. X. 25.

282 Lestár Péter levélben számolt be a kecskeméti önkéntesek felvidéki útjáról. IV. 1930. b) 667.

283 Herendi: 1901. 60—61.

284 IV. 1604. III. 110.

285 IV. 1002. a) 1847—1848. 564—565.

286 IV. 1001. b) 305—307.

287 Kossuth Lajos az OHB élén II. 148.

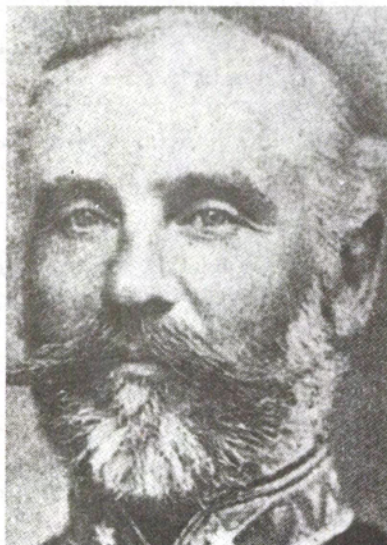

31. A római sáncok ostroma a Délvidéken

32. Szabó László őrnagy, Jászkun kerületi lovas nemzetőr

33. Szabó József őrnagy

rodó negatív jelenségekről: a mind gyakrabban jelentkező gazdasági gondokról, az egyre gyakoribb visszahúzódtástól és a nem ritkán súlyos fegyelmezetlenségekről. Nemcsak Félegyházán ürült ki a város pénztára,²⁸⁸ hanem Kecskemét is 50 ezer forint kölcsönt volt kénytelen kérni a Honvédelmi Bizottmánytól, hogy a legsúlyosabb pénzügyi gondjait el tudja háritani.²⁸⁹ A tél folyamán Kiskunhalas is arra kényszerült, hogy 12 ezer forintot kérjen kölcsön a Honvédelmi Bizottmánytól.²⁹⁰ A kisebb településeken talán még több gondot okozott a pénz hiánya.

A szabadságharc sorsának alakulása szempontjából fontosabbnak minősült az a mind gyakoribbá váló szokás, hogy a jobbmódú parasztok, illetve polgárok maguk helyett szegényebb polgárt vagy cselédet állítottak nemzetőrnek, honvédnak.²⁹¹ Félegyházán, de még inkább Halason október folyamán egyre gyakrabban okozott gondot a város vezetőinek a toborzások végzése, a kellő számú nemzetőr, illetve önkéntes kiállítására.²⁹² Rudics Máté főszolgabíró körlevelében volt kénytelen meginteni a községeket, mivel a Duna vonal biztosítására szükséges kellő számú nemzetőr nem állítottak ki.²⁹³ Még súlyosabb gondot jelentett Végh Bertalan őrnagy számára a nemzetőrök rendbontása: „... különösen a 3-ik századhoz tartozandó nemzetőrök olyantanképp viselik magokat, amint nemzetőröktől valóban éppen nem várható... vélek anyanyelven ismételve kiadott parancsokat tapodták lábbal, sőt f. hó 16- és 17-én közülük többen örökösökre bízott vonalokat hír nélkül elhagyván, Szabadkára visszatértek.²⁹⁴ Kiskunhalas város vezetői is igen kínos fegyelmezetlenséggel voltak kénytelenek október közepén szembenézni: „... ugyanis az idei kemény bortól elittasodott lakosság, részint még itthon bent a városban, részint a magunk pusztáin, sőt még Dorozsma város határában is igen sok kihágásokat követett el...” Külön gondot jelentett számukra az ún. vadászcsapat, „... melly úgy látszik, magának a több nemzetőrség felett valamelly tekintélyt igényel...”, amit a fegyelmezetlenségek miatt gyorsan fel is oszlattak.²⁹⁵

Sok gondot okoztak a szabad csapatok soraiba jelentkezők is, Muraközy János levélben tájékoztatta Kecskemét város polgármesterét, hogy Lekszik Lászlót, aki a kecskeméti században szolgált, „... engedetlensége és lázítási törekvése, s istentelen káromkodásai által — több ízben intés és figyelmeztetés után is — rossz hangulatot akarván előidézni, mivel példás büntetése nem annyira ő reá mint az egész csapatra hozna szégyent, szigorú szemmel tartás

288 V. 141. A. 62—64.

289 IV. 1604. III. 58.

290 V. 240. XLVI. 165.

291 Mezővárosainkban a szabadságharc utolsó hónapjaiban egyre több hasonló értelmű szerződés jött létre. V. 309. Szerződések jegyzőkönyve, 73. és 73. sz. V. 201. B. Mm. 226. 144.

292 V. 240. XLVI. 123—124.

293 V. 342. Kőrl. jkv. 72. sz.

294 Szabadka, 4 A 99. pol. iratok 1848. II. nov. 19.

295 V. 240. XLVI. 121—122.

végett haza küldöm, olyan egyénnek tartván őt, aki pénzért mindenre kész.”²⁹⁶ Az az önkéntes lovascsapat, amelyet Szeles Lajos szervezett a solti járásban, eltérően a magasztos céltől rablócsapattá züllött, és kapitányát Fülöp Györgyöt, aki elhagyta csapatát, a kormánybiztos rögtönítélő törvényszék elé kívánta állítani.²⁹⁷ Az ügyel még magának Kossuthnak is foglalkozni kellett, aki április végén parancsot adott a szabadcsapat feloszlatására.²⁹⁸ Április elején a kiskunokból szervezett szabad lovascsapat 30 marhát hajtott Halasra, amelyeket Kula környékén raboltak.²⁹⁹

A katonai és politikai vezetés mindenkor határozottan fellépett minden aljas céllal szemben, és megakadályozta a tisztességtelen eszközök, eljárások alkalmazását. Ennek is köszönhető, hogy ezek az anomáliák csak szűk körben és csak a legválságosabb hetekben törhettek a felszínre.

Kossuth egész országot átfogó gigászi szervező munkája, Görgői máig többek által vitatott katonai manőverei sem tudták feltartóztatni a császári hadsereg előnyomulását az év utolsó heteiben, A móri csatavesztés után a főváros védhetetlenné vált. Az országgyűlés és a Honvédelmi Bizottmány Debrecenbe kényszerült áttenni működési területét. Az új esztendő első heteit

34. Muraközy János nemzetőr százados

35. Csányi János, a szabadságharc alatt Kecskemét főbírája

296 IV. 1604. III. április 7.

297 V. 307. a) P. vm. körl. jkv. 70.

298 Kossuth Lajos kormányzóelnöki iratai 103—104.

299 V. 201. B. Mm. No. 4. 49. ápr. 9.

nemcsak a civis városban történő berendezkedés tette keservessé a politikai vezetők számára. A főváros elvesztése után a polgári átalakulás kiváló előkészítői és szervezői közül sokan, köztük Deák Ferenc, Kemény Zsigmond, Eötvös József stb. látták úgy, hogy a további küzdelem reménytelen. Kossuth több kiváló harcostársát veszítette el ezekben a hetekben. Nélkülöznie kellett a pesti nép támogatását, amely oly sok válság megoldásában nyújtott közvetlen segítséget a függetlenségi harc mellett kiálló politikusoknak. Kossuth és a Honvédelmi Bizottmány heteken át szinte semmit sem tudott Görgeiről és az irányítása alatt lévő hadseregről. Erdélyben a román felkelők nyitottak újabb frontot a szabadságharcát vívó magyarság ellen. A délvídeken a szerbek ismét nagyarányú támadásokba kezdtek a magyar lakta városok és falvak ellen. Tucatnyi olyan politikai és katonai gond jelentkezett egyszerre, amelyek közül egy-egy is kormányválságot idézhetett volna elő. Kossuth és közvetlen munkatársai ezekben a hetekben valóban csodával határos munkabírással és rendületlen bizalommal vették fel a küzdelmet a naponként jelentkező súlyos gondokkal. Elsődlegesen az ő érdekünk, hogy a következő hetek, hónapok nem az összeomlást, hanem az erőgyűjtést és 48 után a magyar történelem egyik legnagyobb tavasztát eredményezték.

A válság hangulata, a kétségbeesés szele a Duna-Tisza közét is elérte. Változatlanul a Bácska területén élő magyarság helyzete volt a legkritikusabb, mivel a korábban ott állomásozó magyar csapatok egy jelentős részét kivonták innen. Nem hiába vált elkeseredetté a megye főispánja. „Az, hogy a katonaság innen való elvonulása, nem egyes érdekből vagy a haza más részének mentése, hanem egyenesen a nemzet létének fenntartása tekintetéből történt, előttem is tudva vagyon. — írta a Honvédelmi Bizottmánynak — Ámde itt e megye 40 000 lakossága minden véderő nélkül egy olyan ellenség irányában hagyatott, mely egyenesen a magyarnak nemcsak vagyona, hanem élete ellen is törekszik . . . A legborzasztóbb azonban, hogy a nép dühétől kell tartanunk s főleg a németiség az egész megyében fellázad . . . a nép egyenesen a civilisált osztálynak, illetve a tisztségviselőségnek tulajdonítja, hogy a katonaság megyénkből kivonult, bosszút forral ennek irányában s minden igyekezetét annak kiirtására fordítja . . . Uram, a nép dühe rettenetes, mi legrosszabb a németiség a rácokhoz kapcsolódik és irgalmatlanul gyilkol.”³⁰⁰

Az itt kialakult anarchikus állapotokat érzékelteti Szárits Móric nemzetőr főhadnagy is jelentésében: „Győzelemre semmi kilátás, mert nemzetőreink meg vannak rémülve . . . Zentán 1849 február 1-én — szégyen és gyalázat — a magyarok Demtsa nevű nemzetőrnagyot meggyilkolták, mivel rác volt, ámbár a lelelkesebb magyar. Február 2-án Kanizsán Tar nevű nemzetőri őrnagyot szintén maguk a magyarok gyilkolták meg, mivel a felbőszült

36. Szerb parasztok kegyetlenkedése a Délvidéken

népnek, mely minden kaputos embert kiirtani akar, nem akart puskaport kiszolgáltatni . . .” Vukovics Sebő kormánybiztos február 6-án azt jelentette Szegedről, hogy: „. . . A nép rossz hangulatának (az urak bárgyúak, levertek, szintúgy félnek a bundás magyartól, mint a rácoktól, a széleskalapú polgárok gyűlöléssel telvél a kaputosok ellen) főoka, hogy e két osztály közt semmi kapcsot tevő népszerű egyéniség nincs.”³⁰¹

A szünni nem akaró délvidéki harcok mellett a császári csapatok manőveiről keringő híresztelések tették álmatlanná a falvak és mezővárosok főbíráinak éjszakáit. Január első napjaiban Kecskeméten a lakosság jelentős hányada a városban lévő házaikat lezárva a tanyákra költözött a császári csapatoktól való félelmében. A tanács kénytelen volt szigorúan fellépni a tömeges távozás ellen, és megtiltotta a város elhagyását.³⁰² Kiskunhalason is hasonló állapotok alakultak ki. A város vezetői úgy látták, hogy mivel a veszedelem közeleg, „. . . egy erőben lévő embernek sem szabad minden vagyonának elvesztése büntetése alatt a bíróság tudta és írásbeli engedélye nélkül elhagyni . . .” a várost. Engedélyezték viszont, hogy a gyerekek, az öregek és a nők a tanyákra húzódjanak. Egyben elrendelték a város körüli árok megásását.³⁰³ Szentkirályi Móric, a jászkunok főkapitánya átállt a császáriak oldalára. Pest megye tisztségviselőinek nagy része ugyancsak a császár parancsát követte, és utasításaikkal a falvak és a városok vezetőit, lakosait hasonló árulásra készítették.

Ezek a hetek és hónapok lettek a nemzeti egység igazi próbakövei. A magyar nemzeti hadseregtől távol, két felől egyre erőteljesebben fenyegető ellenség szorításában kellett a civil lakosságnak és a városok tisztségviselőinek döntenie, melyik fél érdekében hozzanak áldozatokat, kiknek érdekében vállaljanak súlyos megtorlásokat.

A jászkunok már január elején eljuttatták a Honvédelmi Bizottmányhoz hűségnyilatkozatukat,³⁰⁴ majd Kossuth február derekán válaszolt személyesen az őt felkereső félegyháziak küldöttségének hűségnyilatkozatára.³⁰⁵ Acs Károly Pest megyei szolgabíró arról számolt be Kossuthnak, hogy a Kiskun-ságban és a solti járásban szerzett tapasztalatai szerint a nép hangulata jó, de a tisztségviselők hanyagok. Hazabocsájtottak olyan önkénteseket is, akiket a háború végéig fogadtak fel.³⁰⁶ Fülöp György dunavecsei jegyző arról tájékoztatta Kossuthot, hogy a nép lelkesedéssel fogadta a Honvédelmi Bizottmány elnökének üdvözlését, fegyverkeznek, és nem hajlandó teljesíteni az áruló tisztségviselők rendeleteit.³⁰⁷ A bajaiak arról győzték meg, hogy

301 V. 240. XLVI. 159—160.

302 Thim: 1935. III. 361.

303 Uo. 405—406.

304 Pap: 1869. II. 339—340.

305 Kossuth Lajos az OHB élén II. 424.

306 Uo. 404.

307 Uo. 418—419. Részben az ellentmondásos helyzet, részben Fülöp György ellentmondásos személyisége magyarázza, hogy ő beszél áruló tisztségviselőkről, aki nemsokkal korábban hagyta el szabadcsapatát. Tettéinek motívumait pontosabban fel kellene tárnunk, hogy eljárása igazán érthető legyen.

Kossuth irántuk való bizalmát legdrágább kincsöknek tekintik, és a kormány intézkedéseit saját maguk feláldozása árán is végrehajtják.³⁰⁸ Kecskeméten január 26-án a város közgyűlését népgyűléssé alakították át, és ezen kijelentték: „... a) E nép alkotmányos szabadságához ragaszkodva, az addigi ösvényen kíván maradni, s rendeleteket csak a magyar kormánytól fogad el. b) Babarczy Antal királyi biztos úrnak vagy bárkinek is — azon jogát, miszerint a szokott közgyűlés tartását akadályozza, annyival inkább csak úgy odavetőleg megsemmisítse, el nem esméri.

Ugyanezért: A tanácstól a képviselőktől megkívánja a gyülekezet, miképzentúl, amidőn szükség hozandja magával, a nép s közhaza érdekében közgyűléseket tartani kötelességüknek esmérjék . . .”³⁰⁹

Néhány nappal később, midőn I. Ferenc József iránti hódolatra szólították fel a várost, azt rögzítették a közgyűlés jegyzőkönyvébe, hogy mindaddig, amíg a császári sereg a várost el nem foglalja, a Honvédelmi Bizottmány rendeleteit hajtják végre.³¹⁰

Ezek és a hasonló nyilatkozatok nem voltak szóvirágok. A tettek egész sorával bizonyították, hogy a Duna-Tisza közén lakók elkötelezett hívei a nemzeti kormánynak. Kossuthnak és munkatársainak minden bizonnyal komoly erőforrást jelentettek ezek az eltökélt nyilatkozatok és a nyomukban járó tettek.

Február 9-én Kecskemét városi főbírája egyértelműen megtagadta Babarczy királyi biztos azon utasításának teljesítését, amelyben a nyolc naponként jelentést kért a nép hangulatáról: „... azt mi továbbra el nem vállalhatjuk, mert az előjáróság a néppel legközelebbi viszonyban állván, ezen eljárás jelen körülmények között reánk nézve legkellemetlenebb következmények forrásává lehet, annyival inkább, mivel közelebbi alkalommal is a nép azzal volt elhithetve, mintha a tisztségviselők az ő helyzetét, s polgári állását elárulták volna.”³¹¹ Hasonlóan udvarias hangnemben, de egyértelműen elutasította a város vezetése a főszolgabírónak azt a követelését, hogy a lakosságtól szedjék be a fegyvereket, sőt a befejező sorok majdnem kihívóan hangzanak: „... a jelen zavaros körülményekben igen sok lopások, sőt rablások is történtek, a városi lakosság birtokai pedig a várostól távol esnek . . . s az alvidékről városunkba menekültek előadásaiak szerint felfelé nyomuló ráczok kegyetlenségeik miatt megrémült lakosság idehaza a városban saját vadászfegyvereiben némi biztosítékot érezvén, azoknak beszédése a nép kedélyének újabb felingerlése nélkül nem igen reményelhető . . . a tanács a fegyverek beszédését meg nem kíséreltetvén, az érintett rendelet foganatba vételét közvetlen maga T. főszolgabíró úr légyen szíves eszközölni.”³¹² Február 8-án Ottinger csá-

308 Uo. 393.

309 IV. 1604. III. 118.

310 IV. 1601. a) január 28.

311 IV. 1604. III. 209.

312 IV. 1604. III. 221.

301. sz. a.

Keckskemét város Utlevele.

Jelen útlevel előmutatója *Hornyk János*

kinek

származási helye	<i>Keckskemét</i>	arcza	<i>Sima</i>
lakbelye	<i>V-</i>	haja	<i>veres</i>
életmódja	<i>fűszerező hely</i>	szeme	<i>kék</i>
állapota	<i>hős.</i>	órra	<i>reud</i>
vallása	<i>Carolium</i>	bajszja	<i>veres</i>
életkora	<i>36. év</i>	különböztető jelei	<i>—</i>
termete	<i>Érj.</i>	úti társa	<i>—</i>

Utazási célja és módja: *Megyei bizt. hiv. ügy. Városba 3. Loni Kossuth - hiv. hiv. Babarajánál tal. 6. Milvicságány kivarasol. napján.*

Minél fogva az illető hatóságok 's tisztségek megkérettetnek, hogy fent irt személy *az* jelen utazás alatt szabad menetet és vissza jövetet engedni ne terhelhessenek.

Kelt Keckskeméten 18 *49* évi *Január* hó *28.* napján.

L. IV. 1604
77/III. 462

kiadta
[Signature]
Keckskemét város
úti: *Al. jegyzője.*

szári vezérőrnagy felszólítását ezzel háritották el: „... tisztelettel tudósítjuk, miszerint a katonai élelmezés kiszolgáltatásáról maga a tekintetes Pest megye szokott gondoskodni, s a tisztelt megye által városunkra kivetett élelmezési mennyiséget már régen kiszolgáltattuk . . .”³¹³ Ez az állítás igaz volt, de nem a császári, hanem a magyar hadsereg kapta azt meg.

Amikor pedig Széki József királyi biztos 400 előfogatos kocsit rendelt Ceglédre, azzal háritották el a teljesítést, hogy a lakosok többsége 9—10 mérföldnyire lakik a várostól, így azokat nem tudják előállítani.³¹⁴ Március végén, amikor Babarczy királyi biztos az adót követelte, számadásokkal igazolták, annyit fizettek 1848-ban, hogy a megyei házi pénztárral szemben a városnak vannak követelései. A császári katonák elszállásolása és élelmezése egyébként is olyan teher volt, ami meghaladta a város adóját. Tehát a város nem fizet.³¹⁵ A különféle élelmiszerek és takarmány szállítása elől is több esetben el tudtak zárkózni. Március 26-án a tanács arra hivatkozott levélben, hogy a Ceglédre élelmiszert szállító szekereket Nagykőrösnél 400 fős magyar csapat rabolta el.³¹⁶ Ezt az eljárást mindenekelőtt az tette lehetővé, hogy császáriak a Duna-Tisza közének csak az északi karéját szállták meg, a többi terület amolyan „légüres teret”, „hatalmi vákuumot” képezett, amelyen belül inkább a császári pártnak volt alkalma a maga fennhatóságát érvényesíteni.

Ilyen felemás szituációban a jászkun városok is igénybe vették a különféle jogi ravaszkodást annak érdekében, hogy el tudják háritani a császári csapatokkal szembeni engedelmességet. Amikor Kecskemét város pecsétjével levél érkezett Félégyházára a császáriaktól, a következő indoklással küldték vissza: „Miután ezen város a mai napig a magyar kormány alatt áll, ennek legszigorúbb rendeletei által pedig minden császári tábor s katonasággali érintkezés hazaárulás bűne alatt tilalmazva volna, a bemutatott levél, melly egyébiránt külső alakjára nézve is amennyiben nem az illető katonai parancsnokság, hanem Kecskemét várossa pecsété alatt küldetett, hiányosnak és fogyatékosnak találhatik, — felbontatlanul átküldeni határozottat.”³¹⁷

Ugyanígy jártak el a hazaárulóvá vált Szentkirályi Móric, jászkun főkapitány levelével is, amit Illési János kormánybiztoshoz továbbítottak.³¹⁸

Amikor pedig Kiskunhalason a meghódolás kényszere csaknem parancsolóvá vált, úgy döntöttek: „... a jelen zavarteljes körülmények következtében ingerült állapotban lévő nép is, az előljárást ne talán szenvedő káraiért, mint ezek közvetlen szerzőit ne okolja . . . az okszerű politica útján csak annyit kellene kimondani, hogy igen is gyáván elfutni, s meghódolni a császári seregeknek nem fogunk . . .”³¹⁹

313 IV. 1604. III. 208.

314 IV. 1604. IV. 14.

315 IV. 1604. IV. 50.

316 IV. 1604. IV. 55.

317 V. 141. A. 1. 97—98.

318 V. 141. A. 1. 104.

319 V. 240. XLVI. 186—187.

A nagyobb mezővárosok és kisebb falvak sora tettekkel bizonyította, hogy a tőlük távolabbra szakadt nemzeti kormányt a két ellenség szorításában is hűen szolgálja. A Honvédelmi Bizottmány felszólításának megfelelően Kecskeméten a város vezetőinek közreműködésével folyt a szabadcsapat szervezése, melynek költségeit nagyjából maga a város fedezte.³²⁰ Muraközy János szervezésében a csapat száma előbb 200, majd 400 főre emelkedett, mely egység később a rendes honvédek közé épült be.³²¹ Bátmonostoron január végén négy fő állt be honvédeknek. Csaknem ezzel egyidőben Mészáros Mihálynak a község vásárolt 80 ezüst forintért lovat, hogy a nemzetőrökhöz csatlakozhasson.³²² Apostagon a szabadcsapathoz húszan jelentkeztek. Közülük a 10 lovasnak a község vásárolta meg a lovakat 572 forinton.³²³ Kisszállás pusztáról 30 legény kelt útra Szabadkára, hogy segítsen annak megvédésében.³²⁴ Szabadka polgármestere január 23-án levélben mondott köszönetet azért, hogy Halasról a szerb támadás visszaverésére ezer gyalogost és száz lovast küldtek. Néhány nappal később már újabb 500 fős csapat állott készen Kiskőrösön az indulásra, akiket Kecelről, Vadkertről, Kiskőrösről, Kalocsáról, Kecskemétről és a Kiskunságból verbuváltak.³²⁵ Mélykúttól Halason át Kecskemétig sok település adott hosszabb-rövidebb időre menedéket és élelmet a szerbek elől menekülő magyar családok százainak.³²⁶ Január végén Fajszról érkezett 160 nemzetőr Szabadkára.³²⁷ Január 28-án Kecskeméten két ezer felfegyverzett nemzetőr áll útrakészen, hogy Baján át a délvidékre vonuljon.³²⁸

Kossuth mindvégig nagy figyelmet szentelt a Duna-Tisza közti népfelkelés megszervezésére. Január 25-én Szeles Lajost kormánybiztosnak nevezte ki, akinek feladatul adta, hogy zárja el az ellenség utánpótlási vonalait, alakítson szabadcsapatokat, és ha szükséges szervezzen általános felkelést, ott ártson az ellenségnek, ahol tud.³²⁹ Kossuth Pest megye ideiglenes székhelyét is a solti járásba, Kalocsára helyezte.³³⁰ Rendszeresen gyűjtötte a népfelkeléssel kapcsolatos híreket, és tőle telhetően támogatta fegyverzetük javítását is. Március derekán arra utasította Batthyány Kázmért, hogy adasson 2—3 ágyút a solti nép oltalmára. „Én e népnek már adtam volna ágyút, mert ez hasznát veszi, meg is óvja, s csak azért nem adtam nekik, minthogy Méltóságod éppen akkor küldött Kalocsára ágyúkkal egy kis expedíciót.”³³¹

320 IV. 1604. XV. 33., ill. III. 170., IV.: 1601. a) 18. kgysz.

321 Hajagos: 1892. 93.

322 A. V. Bajai járási Főszolgabíró iratai, 1849. jan. 20., ill. január 18. 1630. doboz.

323 V. 303. 1849. II. 20. 12/1849.

324 Szabadka, Pol. ir. 4. A. 28/1849. I.

325 Uo. 29/1849. I.

326 V. 240. XLVI. 158., ill. 162., IV. 1604. III. 18.

327 Szabadka, Pol. ir. 4. A. 1849. I. 33.

328 V. 241. B. Mm. 228. No. 64.

329 Kossuth L. az OHB élén II. 220—222.

330 Uo. 220—221.

331 Uo. 665.

Ezek hatására Kalocsa és Solt térségében jelentős gerillaháború bontakozott ki. „Patajon felül mintegy 3000-en, Kalocsán pedig 1000-en táborba szállva várták a pillanatot, melyben a meghódításukra küldött nyomorult szabadság-gyilkosokat eltörlendőek lesznek a föld színéről.” Így az ellenség kénytelen volt lemondani arról, hogy a Dunán kapcsolatot teremtsen a horvátországi és a délvidéki csapatokkal.³³² A soltiak még arra is vállalkoztak március 7-én, hogy a Dunán átkelve a Dunaföldváron állomásozó császáriakat megfutamítsák. A kalocsaiak néhány nappal később Bende József szemináriumi vezető irányításával csaknem ugyanezt megismételték. A teológusok és egy csapat nemzetőr Paksra vezett, de mire odaértek a császári katonák onnan visszavonultak.³³³

Szeles Lajos solti kormánybiztos arról értesítette Kossuthot, hogy a járásban megszervezett népfelkelés révén 4 hétig távol tudták tartani az ellenséget.³³⁴ Nem volt tehát alaptalan Batthyány Kázmér kormánybiztos megnyilatkozása, aki a járási Védelmi Bizottmányhoz intézett levelében egyenesen magasztalta Pest megye alsó részének lakosait, akik lelkesen teljesítették hazafias kötelességüket.³³⁵

A sok irányból jövő segítőkészség és a helyi ellenállások bármennyire hasznosak és hősiések voltak is, nem vehették fel eséllyel a harcot a nagyobb katonai egységekkel. Bajára 1849. február 14-én vonult be Petricsevics Horváth császári őrnagy vezetésével egy jelentős katonai egység. Pilaszánovics József városi főbíró szerencsére még idejében el tudott menekülni.³³⁶ Kalocsa sorsa március 19-én teljesedett be, ahova Bajáról vezényelték ki a megszálló egységet.³³⁷ Bár a Duna-Tisza közének középső része stratégiai szempontból a háború egésze alatt nem vált meghatározóvá, az összekötő vonalak tartása és a hadsereg élelmezése szempontjából igen fontosnak bizonyult mindkét fél számára. A Cegléd-Szolnok térségében állomásozó császári csapatok számára is ezért vált fontossá Nagykőrös és Kecskemét hódoltatása. Erre Jellasics március derekán vállalkozott. Kecskemét polgármesterét, Hajagos Illést és főbíróját, Csányi Jánost március 13-ra magához rendelte Ceglédre. A város korábbi engedetlensége miatt annak felperzselésével és kifosztásával fenyegetőzött. Bár ettől a fenyegetéstől elállt, mivel a város az újabbán követelt élelmiszereket és takarmányt kiszolgáltatta, a március 14—16-ig a városban és környékén állomásozó katonaság igen nagy károkat okozott a környező szőlőkben és gyümölcsösökben.³³⁸

Sok más település és város kénytelen volt elszemvedni a császári katonaság rablásait és zsarolásait. Kalocsára 3544 Forint sarcot vetettek ki.³³⁹ Ordason

332 Spira: 1961. 521.

333 Bárth: 1975. 233.

334 Kossuth L. az OHB élén II. 738—739.

335 V. 307. a) 55.

336 Thim: 1896. 537.

337 Bárth: 1975. 233.

338 Hajagos: 1892. 94—102.

339 Bárth: 1975. 233.

38. Klapka György tábornok

jegyzőkönyvben rögzítették a kártételt: „... bár a lakosság részéről semmi ellenállás nem tetetett, mégis 10 órától 4 óráig folytonosan élelmiszereket rabolt, sőt a helység házánál a ládákat feltörve, az azokban talált pénzt is magokkal vivén, a levelestár szinte minden kímélet nélkül feldúlva az irományokat nagy részben szét szórván... elvitték ugyanekkor a helység pecsétjét is...”³⁴⁰ Szeles Lajos solti kormánybiztos arról tájékoztatta a kormányt, hogy március 22—23-án több ezer horvát katona szállta meg a járást, és kegyetlenkedett a hazafias érzelmű lakossággal.³⁴¹

Eközben egyre jobban érlelődött a néptömegek áldozatvállalásának, sok esetben hősiességének és a Kossuth vezette Honvédelmi Bizottmány szervező munkájának eredménye. A magyar honvédség április elejére egyre több szintéren ért el jelentős eredményeket. Bem erdélyi hadjárata jelentette a kezdetet. A januárban és februárban vívott harcok során Erdély átmenetileg megtisztult az ellenségtől.³⁴² Április 4-én Perczel Mór bevette Szenttamást, amely a szerb felkelők legfőbb fészke volt. Nem tudta ugyan teljesen felszámolni ellenállásukat, de hosszabb időre tehermentesítette a környező települések és megyék lakosságát, elhárította a rettegést.³⁴³ A téli hadjárat eredményeként a legfőbb magyar haderő Kápolna térségében állott készen arra, hogy az ellenforradalom katonai támadását visszaverje.

* * *

A kápolnai csatavesztés nyomán kialakult katonai válságot Kossuth bizonyos kompromisszum révén gyorsan felszámolta. Így a következő hetekben már egy nagyszabású hadjárat kidolgozásán fáradozhatott Klapka és a magyar tisztikar egy része. Kossuth vidékünk mezővárosait ezúttal is több téren be kívánta kapcsolni a katonai eseményekbe. Március 14-én buzdító levelet küldött többek között Kecskemétre is, amelyben kötelezte a településeket, hogy a majdani katonai győzelmek hírére kongassák meg a harangokat és a nép csatlakozzon a hadsereghez.³⁴⁴ Április 3-án a „Három városához” küldött újabb kiáltványában arra szólította fel a lakosokat: „Mi itt a nemzet vitéz serege megverjük az ellenséget — önök keljenek fel tömegestől megsemmisíteni annak maradványait...”³⁴⁵ Ezt követően egymást érik a hadsereg nyílt rendeletei és utasításai a városokban, falvakban. Ezek kellő összehangolás hiányában olykor egymásnak is ellentmondanak. Éppen ezért Kecskemét közgyűlése úgy döntött, hogy a felszólítással ellentétben az általános népfelkelés helyett csak 3500 népfelkelőt küld Cegléd térségébe, annak érdekében, hogy az itthon maradtak közreműködésével a magyar hadsereg számára

340 V. 365. Tanácsülési jkv. 1849. 4. sz.

341 Kossuth L. az OHB élén II. 238—239.

342 Gracza: 1894—1898. IV. 440—490.

343 Uo. 684—689.

344 IV. 1604. IV. 52.

345 Kossuth L. az OHB élén II. 799.

a kívánt mennyiségű ételmet, kenyeret és takarmányt el tudják készíteni, illetve a kívánt helyre el tudják azt juttatni.³⁴⁶

A kecskemétiak április 10-én értek Ceglédre, majd kiegészülve a környező települések felkelőivel Monorra vonultak. A következő napokban Vecsés és Üllő térségében segédkeztek Asbóth ezredes manővereiben, aki április 14-én a népfelkelők helytállását megdicsérve hazaengedte őket.³⁴⁷

A tavaszi hadjárat európai visszhangot is kiváltó győzelmi sorozatában a népfelkelők már csak esetleges, kiegészítő feladatokat kaptak. Nem is egészen egy évvel korábban fogalmazódott meg az az elképzelés, hogy a császárra-királyra felesküdtő katonák helyett egy olyan hadseregre lenne szükség, amely minden tekintetben a magyar kormány irányítása alatt áll. 1849. tavaszára, páratlanul rövid időn belül ez a katonai szervezet, a honvédek ki is épült. Ráadásul ez a kétségtelenül nemzeti és nagyobb részt népi jellegű fegyveres erő jól szervezett és fegyelmezett volt, amely az előző hónapok harcaiban és manővereiben igen sok tapasztalatot is szerzett, a vereségekből is sokat okult. Tisztikarában páratlanul sok katonai tehetség volt fellelhető, akik közül sokan a következő évtizedekben más országokban igen nagy karriert értek el.³⁴⁸ Szolnoktól Komáromig és Budáig a győzelmek igazi kovácsai ezek a honvédek voltak. A forradalom és a függetlenségi harc során megnyílt régen várt lehetőségek hatalmas erőket szabadítottak fel. Tóth Kálmán költői eszközökkel, de alapvetően helytállóan fogalmazta meg a kortársak döbbenetét és elismerését velük kapcsolatosan: „Csodálatos ifjú sereg.) Mely, nem tudni, hogyan támadt.) Napok születték, s mégis mintha) Szülte volna három század . . . ”³⁴⁹

Áprilisban és májusban a főhadiszintér eseményei egyre távolabb kerültek mezővárosainktól, falvainktól, de a honvédseregben katonáink ezrei harcoltak Szolnoktól Komáromig. Ennek ellenére folyamatosan kellett részt vállalniok a hátszági katonai és szervező munkából, az étellemezésből és az egészségügyi szolgáltatásokból. További újoncok kiállítása és felszerelése, kiképzése és szállítása lett feladata a nagyobb településeknek. Az alábbi néhány eset érzékelteti, milyen gondok hárultak városainkra és a tisztviselőkre. Batta Sámuel kormánybiztos április 13-án értesítette Kecskemétet, hogy ide helyezik a hét főből álló vészbírószakot, amelynek működési feltételeit a városnak kellett biztosítani.³⁵⁰ Május 2-án Répásy Mihály tábornok küldte meg rendeletét, amely értelmében Kecskeméten egy gyalogsági tartaléktelepet kell létrehozni. Ennek során a közkatonák mellett gondoskodni kellett egy törzstiszt, 10 főtiszt és 2 orvos megfelelő elszállásolásáról és étellemezéséről

346 Az általános felkelés végrehajtása esetén ezt a fontosabb feladatot nem tudták volna teljesíteni. IV. 1601. a) 24. kgysz. A három városnak naponta 60 ezer adag kenyeret, 20 ezer adag zabot kellett kiállítani és azt Nagykátára szállítani, amihez esetenként 100 kocsira volt szükségük.

347 IV. 1604. IV. 147.

348 Urbán: 1986. 525-526., ill. Bona: 1983. és 1988.

349 Hét évszázad magyar versei, Tóth Kálmán: Előre, 416.

350 IV. 1604. IV. 146.

39. Görgei Artúr tábornok

is. Néhány nappal később, május 8-án ugyanő jelezte levélben, hogy az előző katonai egység mellett Kecskeméten egy honvédszászlóalj felállítását is elhatározta a hadügyminisztérium.³⁵¹ Május 10-én Rohonczy ezredes közölte a város vezetőivel, hogy a 16. huszárezred Kecskemétre és Nagykőrösre jön, gondoskodjon a város az ellátásukról.³⁵²

A Duna mentén és Bácskában más jellegű, de hasonlóképpen terhes feladatokat kaptak az előjárók és a lakosok. A szerbek elleni további harcok mellett mindvégig figyelemmel kellett lenni a dunai vízi útra. Május elején Baja térségében megjelenő, a császári sereget támogató Herkules gőzös, illetve a rajta szállított utánpótlás jelentett komoly veszélyt a térség szabadságharcosaira. Erőik összpontosításával heves ágyútűzzel megrongálták a gőzöst, majd az elhagyott hajót el is foglalták.³⁵³

A sokféle kiszolgáltatottságot hozó téli hónapok és a tavaszi hadjárat terhei ellenére őszinte lelkesedéssel fogadták a városok és a falvak lakosai a sikeres csatáinak és a Függetlenségi Nyilatkozatnak a hírért. Kecskeméten már április 19-én jegyzőkönyvbe másolták szövegét. A város vezetőinek hangulatát érzékelteti a hozzá fűzött bejegyzés: „Miótán a legméltatlanabbul üldözött Magyar Nemzet fegyverei nemcsak az elbizakodott ellenség hatalmas hadait legyőzték — áldassék isten érte! hanem az oly nemes irányú hongyülés ezen magasztos határozata által Magyarországot az önállás fény-

40. Tóth Kálmán költő

41. Petőfi István százados

351 IV. 1604. V. 2.

352 IV. 1604. V. 17.

353 Kossuth Lajos kormányzóelnöki iratai 295.

körébe visszaállította ezen Város közönsége nemes kötelességének esmérí, hogy kinyilatkoztassa, miszerént a Nemzet kimondott függetlensége biztosításának munkájában hozzá méltó s tőle várt részt venni, és az ország önállását utolsó emberig kész légyen . . . ”³⁵⁴

Éppen ezért fenntartás nélkül engedelmeskedtek Batta Sámuel kormánybiztos azon utasításának, miszerint meg kell ünnepelni a függetlenség kikiáltásának tényét. A város külön bizottságot hozott létre a kellő ünnepélyesség biztosítása érdekében. Attól viszont elzárkóztak, hogy az egyházak számára is kötelezővé tegyék azt: „ . . . ez az illető lelkész urak által lévén megtartandó, abba közgyűlés avatkozni nem kíván. ”³⁵⁵

Rendkívül lelkesen fogadták a függetlenség kihirdetését a Jászkunságban is. Április 26-án hatalmas tömeg jelenlétében olvasták fel a hivatalos nyilatkozatot, majd feliratot küldtek Kossuthnak, melyben egyetértésüket és támogatásukat fejezik ki: „ . . . Mi 180 000 jászkun nevében hála ünnepet szenteltünk a magyarok istenének. Nagyszerű volt a nemzet elhatározása, nagyszerűbbnek lesznek annak következményei . . . ”³⁵⁶

Az ország nagyobb részén végigvonuló örömnemep nem tarthatott sokáig. A bécsi udvar április 26-án katonai segílyt kért az orosz cártól, aki május 9-én kiáltványban jelentette be, hogy kész Ausztria segítségére sietni. Tehát még véget sem értek a hivatalos és spontán ünneplések, miközben már olyan erők mozdultak meg, amelyek meghatározták függetlenségi háborunk kimenetelét.

A fővárosba visszatért kormány gyorsan kijózanodott a tavaszi hadjárat dicsőségének mámorából. Az orosz hadsereg beözönlése nemcsak újabb, immár negyedik front megnyitását eredményezte, hanem a korábban is a magyar hadseregek szempontjából kedvezőtlen létszámbeli és felszerelési arány teljes felbomlásához vezetett. A csaknem minden oldalról jövő támadás során a polgári szabadságjogokért és a magyar függetlenség megvédéséért harcoló, csekély önálló iparral rendelkező, gazdaságilag a kimerülés szélére sodródott magyarság kétszeres túlerővel, két szomszédos nagyhatalommal, saját nemzetiségeivel és a megbékélésre hajlók növekvő táborával volt kénytelen szembenézni.

Ilyen körülmények között gyors és átfogó intézkedésekre volt szükség. A kormány figyelmét néhány alapvetően fontos döntésre volt kénytelen összpontosítani. Az egyik meghatározó teendője az volt, eldöntse, milyen katonai stratégiát alkalmazzon a túlerővel szemben, milyen hadműveleti terv alapján folytassa harcát a honvédsereg. Görgei Komárom térségében kívánta az erőket összevonni, hogy Haynau seregére döntő csapást tudjon mérni. Kossuth a Maros-Tisza háromszögben kívánta az erőket összpontosítani, amely térség, a visszafoglalt aradi várral jó támpontot, kedvező lavírozási

354 IV. 1601. a) 25/1849.

355 IV. 1601. a) 35/1849.

356 Herendi: 1901. 95-96.

lehetőséget ígért. Görgei ellenszegülése, katonai veresége és sebesülése miatt elvesztette azt a lehetőséget, hogy kedvezőbb úton, jobb körülmények között juthasson a kijelölt térségbe.

A kormány a stratégiai döntés, a tábornokokkal vívott csatározás mellett figyelmét a katonai utánpótlás biztosítására, ezen belül is elsődlegesen az újoncozásra koncentrált. Az országgyűlés Kossuth javaslatára még április 24-én újabb 50 ezer honvéd kiállítását szavazta meg. Ennek végrehajtása a növekvő elkedvetlenedés, a szegényebb rétegeken belül jelentkező kiábrándultság és súlyosbodó anyagi gondok között minden korábrinál nagyobb energiát és szervezőmunkát igényelt. Településeinken belül nyílt szembeszegüléssel nem találkozunk ugyan, nincs hiány a hazafias megnyilatkozásokban, de egyre gyakoribb a kibúvók keresése, az engedelmesség megtagadása. Amikor Asbóth ezredes népfelkelést sürget Félegyházán, a város azzal búvik ki a gyors segítségnyújtás elől, hogy csak egyenes kormányrendeletnek köteles engedelmeskedni.³⁵⁷

Majd május végén hosszas vitájuk kerekedett a kerületi biztossal affelett, hogy néhány tucat újonc kiállítása az előző sorozás rovására történt-e, avagy már az újabb kötelezettséget tudták le velük, miközben egyre gyakrabban érkeztek a felszólítások a kiskun helységek előjáróihoz, hogy a szabadcsapatokból tévedésből vagy önkényesen többen hazaszöktek.³⁵⁸ Kecskeméten is a májusi toborzáson már a sorshúzáshoz is kénytelenek voltak folyamodni, hogy a kellő számú újoncot ki tudják állítani.³⁵⁹ Az előjárók itt is korábban mindenekelőtt a táborozás sikereire koncentráltak, ezekben a hetekben már egyre több kimutatást készítettek arról, hány főt állítottak ki az elmúlt hónapok során, és ez mennyivel múlta felül az előírt számot.³⁶⁰ Május derekáig a kötelező 753 katonával szemben a város 964 főt állított ki, és korábban különösebben nem számolták, a szükséges áldozathoz milyen arányban járultak hozzá. Az első ilyen jellegű számvetésre csak a tavaszi hadjárat végén került sor. Ugyanígy rögzítették Ókéske és Tószeg esetében, hogy a követelményeknek pontosan megfeleltek, illetve emelték ki, hogy Újkéske a kötelezőnél 3 fővel több katonát állított ki.³⁶¹

* * *

A lankadó áldozatkészség ekkor még nem vált olyan mértékűvé, hogy az a hadszervezők munkáját bénította volna. Kecskemét város tanácsa, miközben rögzítette a katonaiállítás terén az igazán jelentős előlegét, záradékul hozzátette: „... mindezt nem tekintve, oda irányozzuk tellyes készségünket,

357 V. 141. A. I. 117.

358 K.M. D—A. 59. 53. 1-9., ill. D—A. 59. 53. 1-15.

359 IV. 1604. VIII. 26.

360 IV. 1604. V. 10.

361 XIII. 3. május 23-án kelt irat.

hogy e nagy népességű város a nemzet függetlenségi harczában hozzá méltó részt vegyen, s minél több honvédet állítson . . .”³⁶² Több más település mellett Baján is voltak még önként jelentkezők a honvédseregbe. „Balázs József levéltárnok úr a haza szeretetétől ösztönözve, annak védelmére kiállani, magát önkéntesen honvédnek felavatni és eddigi hivatalnokoskodása s viseletéről bizonyítványt kiadatni könyörög.”³⁶³

Ezekből a május-június folyamán kiállított újoncokból szervezte meg Perczel Mór tábornok Cegléd—Kecskemét térségében azt a 20 ezer főnyi hadtestet, amely később csatlakozott a Szeged térségében összevont haderőkhöz.

A frontokról egyre gyakrabban érkező rossz hírek, a magyar hadsereg fenntartása, az idegen haderők pusztításai és rekvirálásai anyagi és erkölcsi téren is fokozatosan aláásta a lakosság teherbíró képességeit.

A gazdasági életen belül is egyre több zavar tünt fel, amelyek egyenként is komoly gondot okozhattak, együttesen pedig a közel egy év óta tartó háborús körülmények között már számottevő zavart eredményeztek. Közöttük az egyik legjelentősebb a mind szélesebb körben felelhető pénzhiány, illetve ezen belül az aprópénz hiánya. Egyre több alkalommal fordult elő az is, hogy a magyar bankjegyeket nem akarták teljes értékben elfogadni. Szeles Lajos kormánybiztos már április elején utasította a községeket, hogy küldjék

42. Vécsey Károly gróf, tábornok

43. Végh Bertalan alezredes

362 Uo.

363 IV. 1001. b) 1847—1849. 258-359.

meg azok névjegyzékét, akik megtagadják a bankók elfogadását, sőt szemé-lyesen állítsák őket elő. ³⁶⁴

Baján a tanács azt volt kénytelen rögzíteni, hogy: „Az aprópénz hiánya miatt nemcsak a kereskedés, hanem az iparüzlet és minden ágai a kenyérkeresetnek nemcsak nehezítetté, hanem szinte meg is szűnvé, nagyobb bankjegyeknek kisebbre történő beváltása szükségesnek találtatott.” Ezért két tanácsnokot Debrecenbe menesztettek, hogy a szükséges mennyiségű aprópénzt megszerezzék. ³⁶⁵ Kecskeméten „... szabadságharc nehéz napjait némelyek a pénzbonyodalom felidézésével terhesítik, nemcsak a nemes ércpénz vonatott már el a forgalombul, de az apró váltópénz hiánya pillanatonként annyira érezhető, hogy ... a magas Nemzeti Kormány engedélyét e célunk elérésében részünkre megadatni kérvén.” ³⁶⁶ Kérelmükre a katonai katasztrófa fenyegetése miatt a kormány nem tudott választ adni.

Bár kétségtelen, hogy még ezekben a hónapokban is lényegesen gyakoribbak a magánszemélyek és az egyes települések áldozatvállalásai, mint a megfontoltság és a kényszerből eredő magyarázkodás, olykor a katonai beszerzőkkel való alkudozás már nem ment ritkaság számba. Baján még június 1-jén is egy jótékonysági est bevételét, 245 forintot és egy aranyat juttattak el Budapestre a Buda visszafoglalásakor megsebesült katonák felségélyezésére. ³⁶⁷ Ugyanakkor Kiskunhalas tanácsa nem hajlandó az előző évben kiállított önkéntesek számára újabb csizmákat küldeni, mivel azokat teljesen felszerelve küldte el. ³⁶⁸

Kecskemét város tanácsa is arra kényszerült, hogy a hadsereg számára hitelben átadott termények árát követelje: „Majd egy századig gyakorolt nyomasztó hadélelmezési rendszer után, melynél fogva egyes községek iszonyú veszteséggel terheltettek, örvendetes jelenet volt a nemzeti kormány azon üdvös intézkedése, hogy ezen folyó évben hadélelmezési, s átkelési ellátások készpénzzel és beszerzési árban fognak megtérítettetni.” Tekintettel arra, hogy a császári hadak ellátásukért semmi térítést nem adtak, sőt rendkívül nagy pusztításokat végeztek, a városnak nagy szüksége lenne arra a pénzre, mellyel a kormány tartozik. A magyar hadseregnek a város 89 313 részlet kenyeret, 41 570 részlet abrakot, 20 mázsa szalonnát adott, és mintegy 4000 pengő forint értékű fuvart végzett. Ennek fejében csak 9 057 pengő forintot kapott meg, ezért kénytelen a hátralékot sürgetni. ³⁶⁹

Az elmúlt négy évtized során sokféleképpen értékelték a magyarországi egyházak szabadságharcunkkal kapcsolatos eljárását, magatartását. Különösen erőteljesen elmarasztalták történészeink a katolikus egyház főpapjait

364 V. 307. a) 65.

365 IV. 1001. b) 1847—1849. 315.

366 IV. 1604. V. 161.

367 IV. 1001. b) 1847—1849. 352-353.

368 V. 201. B. Mm. 226. No. 152.

369 IV. 1604. V. 80. A kormány azon eljárása, hogy nem rekvirált, hanem a lehetőségeinek megfelelően fizetett a terményekért, sokban biztosította az iránta táplált bizalmat még ezekben a hetekben is.

a Habsburgok iránti rokonszenvük miatt. A mai Bács-Kiskun megye területén egykor működő egyházi személyekről nagyjából ezekről eltérő véleményt kell megfogalmaznunk. A piaristák nemcsak Kecskeméten voltak ismertek hazafias megnyilatkozásairól. A márciusi napokban a barátokkal és a városi tisztviselőkkel együtt hordták kokárdát és később is kiálltak a függetlenségi harc mellett.³⁷⁰ Nem lehetett véletlen, hogy Erdős Imre, a branyiszkói hős később a kecskeméti rendházba kerül. Kalocsán a piarista gimnáziumot, majd több más oktatási intézményt kórházzá alakítottak át 1849 elején. A „koroda” igazgatását Raffai János piarista rendfőnök végezte. Fenntartásának költségeit a szabadságharc alatt nagyjából a kalocsai érsekség fedezte.³⁷¹

A katolikus egyházon belül a közép- és alsópapság nagyjából következésképpen kiállt a forradalom és a szabadságharc mellett. Jánosalmán Jámbor Pál, Kecskeméten Hoch János és Hoffmann János egyaránt vállaltak áldozatokat.³⁷² Kivétel számba ment Bartók Mátyás bajai prépost plébános eljárása, aki ünnepélyes óvást emelt a város azon határozata ellen, amelyben felajánlották Honvédelmi Bizottmánynak a harangokat ágyúöntésre.³⁷³

Nádasdy Ferenc kalocsai érsek több alkalommal is kiállt a polgári átalakulás és a szabadságharc mellett. Eljárását a hazafias meggyőződése mellett minden bizonnyal befolyásolta az a tény is, hogy birtokai, egyházmegyéjének nagyobb része közvetlenül is veszélybe került a szerb felkelők támadásai során. Papjai sok alkalommal kértek segítséget az őket és a híveiket ért nem ritkán kegyetlen eljárásokkal szemben. Bár az idős érsek betegsége miatt sem tudott bekapcsolódni a politikai életbe, pásztorlevélben üdvözölte a „szabadság új hajnalának” beköszöntését. Kedvezőnek tartotta, hogy a forradalom polgárháború nélkül győzött, s „Krisztus anyaszentegyháza is a kormányhatósági gyámság alól fölszabadult.” Igen figyelemre méltó, hogy kedvezően fogadta a sajtószabadságot is.³⁷⁴ Felháborodva utasította el azt a gyanút, hogy a délvidéki harcokban a magyar kormány ellenségeit támogatta. „Egymást érő égbe kiáltó rágalmak kényszerítenek a Nemes Városi Tanácsnak becsületelem megmentésére, s jó hírnevem biztosítására irányozó közremunkálását, elvégre hazafiúi bizodalommal jelen soraim által felkérni.” Szabadka város 1849. január 27-én adott ki tanúsítványt, amely az érsekkel szembeni gyanút eloszlatta.³⁷⁵

Anyagiakban is tanújelét adták áldozatkészségüknek. 1848 októberében a „nemzetörök kiapadt közös pénztárába” Nádasdy érsek 1000, papjai további 471 pengőforintot adományoztak. A következő év februárjában újabb 300 forinttal támogatta a Szabadka segítségére siető nemzetöröket. Ugya-

370 Tardy: 1976. III. 9. 4.

371 Bárth: 1975. 233-234.

372 Hajagos: 1892. 95-96.

373 IV. 1001. b) 1847—1849. 319-321.

374 Bárth: 1975. 235-236.

375 Szabadka, Pol. ir. 4. A. 1849. I.

nakkor szembeszegült Windischgrätz azon követelésének, hogy írásos kötelezvényt írjon alá hadisarc kifizetésére.³⁷⁶

Kétségtelen, hogy Kalocsán az egyházi személyek közül Sörös Imre lépett fel legkövetkezetesebben a forradalom és a szabadságharc mellett. Az érsek könyvtárában dolgozó fiatal pap a helyi „Szabadság Társasága” elnevezésű szervezet elnöke lett, és több alkalommal tartott buzdító beszédet. 1849. június 21-én, amikor a függetlenségi harc egyre reménytelenebbnek látszott, rendkívül hatásos prédikációiban állt ki mellette. Bírálta a főpapokat, akik az alsópapság tagjait arra készítették, hogy süketek és vakok legyenek saját népükkel, hiveikkel szemben. „Békére türelemre intettünk benneteket még akkor is, midőn szívszakadva láttuk, hogy Szent Pál szavai szerint mások benneteket szolgaságra vetnek, felfalnak, kifosztanak, arczul csapdosnak . . . Azoknak pedig, akik veletek illy szívtelenül bántak, nem mennydörögtük fülébe az Isten igazságos ítéletét, nem az örökös jajt, mely azokra várapozik, kik igazságtalan törvényeket hoznak, hogy elnyomhassák a szegényt . . . Azonban mi kik az igazságtalanság felett annyi ideig hallgattunk, meg is tudjuk a hallgatást törni . . . Mi . . . kik a béke hírnökei voltunk, a harctól sem riadtunk vissza . . . ”

A templomi falak között szokatlan módon mutatott rá: „ . . . tudják meg mindazok, kik az evangéliumból mind eddig meg nem akarták érteni, hogy mindnyájan egyenlő szabadságra és boldogságra vagyunk teremtve, nemcsak a mennyben, hanem a földön is . . . ” „Ha az emberi nem történetét figyelemmel vizsgáljuk, úgy találjuk, hogy az nem egyéb mint folytonos küzdés, s örökös törekvés a szabadság és a boldogság felé . . . ” Nagyon hatásosan igyekezett lerombolni mindazokat az illúziókat, amelyek hiveiben a felkent uralkodóról éltek: „ . . . Tudjátok-e mi a király? egy gyalgó ember, ki magát vak göggyében Istennek hiszi, az ország 1-ső szolgája, ki magát szemtelenül annak korlátlan urává teszi, egy vérszopó fenevad, ki patakanként ontja a legnemesebb Polgár vért, egy képmutató farizeus, ki magát a nép atyjának hazudja, míg a népet kérlelhetetlenül utolsó filléréig kifosztja . . . ” Majd újból elmarasztalta az egyházi vezetőket: „Ezekkel együtt járnak a vallás szolgái, leginkább főbb szolgái, hogy az együgyü nép a vallásnak megszentelt nevében kész engedelmisséggel hajtsa oda nyakát a nyomasztó járom alá . . . ” Kossuthék kevés hasonló elkötelezettségű egyházi személyre számíthattak az utolsó harcokra történő mozgósítások során. „ . . . Mondjátok meg tehát lehetne-e itt még béke, lehet-e egyetértés és szeretet? Nem, örökre nem . . . Tűrhetitek-e továbbis, hogy egy maroknyi zsarnok sereg garázdálkodjék az egész nemzet felett, hogy a népet újra szolgaságba vethesse, elnyomhassa, kifoszthassa. Nem, kikben egy szikrája van is a becsület érzetének, s egyetlen érverés a maga és mások boldogságáért, az ezt tűrni nem fogja, hanem kardot ragadva bosszút fog esküdni a nemzet árulóira, halált

376 Bárh: 1975. 236.

a bünfertőzte trónra, mert gazság és igazságtalanság csak a királyi trónusokkal együtt írtható ki e földről...” Petőfit idéző gondolatait félre nem érthető felhívással zárta: „... Ó nép... ragadj kardot... Haza és Vallás kétszeresen szent nevében hívlak fel erre benneteket. Ha felhívásomat lelkes elszántsággal követitek, győzhetetlenek lesztek...”³⁷⁷

Miként korábban már láttuk a polgári átalakulás mellett kiállt a kecskeméti Mihó László református segédlelkész április 10-ei prédikációjával,³⁷⁸ az ugyancsak kecskeméti Torkos Károly evangélikus lelkész pedig emelkedett hangú üdvözlőbeszédében méltatta a városban toborzó körútja során megjelenő Kossuthot, és tett ezen keresztül hitet a szabadságharc mellett.³⁷⁹

V. ÖSSZEOMLÁS

Június derekán a magyar szabadságharc kritikus helyzetbe került. A délvéden változatlan heveséggel tartott a szerbekkel folytatott öldöklő küzdelem. Erdélyben is, Kossuthnak a román felkelőkkel történő megegyezési kísérletei ellenére, elszabadultak a nacionalista szennvedélyek. Az elfogultság és gyűlölködés tragikus vérontásokhoz vezetett. Görgei vezetése alatt álló hadsereg aratott ugyan kisebb győzelmeket a császáriak felett, de ez mit sem változtatott azon a tényen, hogy az egyre nagyobb utánpótlási és felszerelési gondokkal is küzdő magyar seregeknek immáron négy fronton kellett volna helytállniuk a többszörös túlerővel szemben. A kormánynak nem sikerült áttörni a külpolitikai elszigeteltségünket, külföldről a magyar szabadságharc nem számíthatott semmi érdemi támogatásra. A szabadságharc erkölcsi és anyagi tartalékai kimerülőben voltak.

Az orosz hadsereg megjelenése a magyar hadszíntéren gyökeresen átalakította az erőviszonyokat. A kormány és az országgyűlés alig tért vissza Pestre, helyzete ott tarthatatlan lett, és július 2-án székhelyét Szegedre kellett áthelyezni. Ezzel egyidőben Pest megye székhelyét Kecskemétre tették át.³⁸⁰ A kormány ismételten a népfelkelés meghirdetésére kényszerült. Mozgósították a városok és falvak elöljáróit, hogy minden fegyverforgatásra alkalmas férfit a honvédelemre készítsenek elő.³⁸¹ Nyári Pál arra szólította fel Pest megye lakosságát, hogy minden kovács és lakatos mester lándzsákat, a bognár és az ácsmesterek pedig lándzsanyeleket kötelesek készíteni.³⁸² Rendeletet adtak ki, hogy a nép kezén lévő fegyvereket gyűjtsék össze, hogy

³⁷⁷ Uo. 239-240. Az önkényuralom idején Sörös Imrét 10 évi börtönre büntették, amelynek nagyobb részét le is töltötte.

³⁷⁸ A város költségén Szilády Károly nyomdájában ki is nyomatta.

³⁷⁹ Barta: 1952. 5-6.

³⁸⁰ V. 317. a) 114-115.

³⁸¹ V. 317. a) 97-98., ill. 108-109.

³⁸² IV. 1601. a) 53/1849.

Fegyverre Polgárok!

Kecskeméten és környékén egy mozgó szabad csapat alakították, melybe Kecskemét város közönsége 600 gyalog és 40 lovas vitézt ad.

Ezek nem rendes katonák lesznek, de minden esetre maguk között szoros rendet tartó, az ellenség irányában pedig szabadon szaguló sereget fognak kepezni.

Nyolcz nap alatt ki kell állni az egész 640 főnyi csapatnak.

Négy nap van határozva az önkénytes vállalkozásra, ha ez idő alatt így ki nem áll a megrendelt szám, ötödik napon sorshúzás tartatik a 17 éven fölül, és 25 éven alúl levő ifjak között.

Lőfegyverről a ki maga nem gondoskodhat, lándzsával fog elláttatni.

Szolgálati idő a legközelebb jövő új esztendő napjáig tart.

Fizetést 's élelmiszert úgy mint a rendes honvéd sereg, e csapatok is az állodalomtól veendenek; és minden zsákmány, melyet az ellenségtől foglalnak, sajátjuk marad, mellyen osztolni fognak.

Az önként vállalkozó gyalogok kapnak a várostól 5 pengő forintot, a lovasok pedig 10 pengő forintot előpénzül; a sorshúzás útján kiállítandók csak felényít.

Aláírási ivec vannak a főbírói, polgármesteri és jegyzői hivataloknál, úgy szinte Horváth Dóme és Simonyi László uraknál, kik itt-hon a kiállítást, a sereg táborozása körül pedig az ellátást fogják intézni. —

Soha nagyobb szüksége nem volt a hazának védkarokra, mint most; Kecskemét teljesíteni fogja kötelességét, 's hű fiait önként sergellendének a szabad esapaiba; ezt várja, ezt kívánja a haza, ezt oszkozlent ohajtja e város közönsége.

Éljen a haza!

Fegyverre polgárok!

Kelt Kecskeméten, Julius 13-kán 1849.

a Szeged térségében összevont katonákat fel tudják szerelni. Drasztikusan felléptek a rémhírterjesztőkkel szemben.³⁸³

A Duna—Tisza köze talán az egész szabadságharc alatt nem volt ennyire fontos terület a hadműveletek során mint ezekben a hetekben, korábban nem hárult rá akkora teher mint a harcok utolsó stádiumában. Kossuth Kecskemétet jelölte ki az összevonandó tartaléksereg központjának. A 101. és a 103. honvédszászlóaljok június végén a városban maradtak. Ugyanakkor ide rendelte Kossuth a Vácott alakulófélben lévő két újonc zászlóaljat, és a Hódmezővásárhelyen szerveződő újonc zászlóaljat is.³⁸⁴ Július elején arra utasította Perczel tábornokot, hogy a Kecskeméten lévő 6000 főnyi újoncot szervezze meg, gondoskodjon a megfelelő felszerelésükről és az ellátásukról.³⁸⁵ Július derekán Baján egy tekintélyes egységet vonatott össze Kohlmann ezredes irányításával a Duna vonal védelmére, a Kiskunságban pedig gerilla csapatok szervezésével bízta meg Gergei századost.³⁸⁶ A solti járásban elkezdett toborzás néhány nap alatt is számottevő eredményt hozott. Gergei július 21-én már 52 önkéntesről tett jelentést.³⁸⁷

Kossuth és munkatársai az egyre kétségbeejtőbb katonai helyzetben a korábbinál is gigászi munkára kényszerültek, de olykor megoldhatatlan feladatok elé voltak kénytelenek állítani a városok polgármestereit és főbíráit is. Ezeknek a heteknek gondjairól és terheiről valamelyest ízelítőt adhat a Kecskemétre zúduló terhek és feladatok egy részének felsorolása. A korábbi hetekben történt több ezer katona ellátása után a városnak még nagyobb gondokkal kellett szembenéznie. Július 1-3-ig 2500 hadifogoly szállt meg, ezeket el kellett látni étellel, 2. után az országgyűlési követek és a megyei tisztviselők jöttek a városba, 4-én Krain ezredes vonult át egységével.³⁸⁸ Július 8—11-ig 15 ezer főnyi seregnek kellett szállást és ételmet biztosítani.³⁸⁹ Július 7-én a polgármester nyomtatott hirdetményben hívta fel a lakosság figyelmét, hogy „magyar szivességgel” fogadják a hadsereg tagjait.³⁹⁰ Július 7-én Kossuth Zsuzsanna, akit 1849 áprilisában az összes tábori kórház főápolónőjévé neveztek ki, kéréssel fordult Kecskemét lányaihoz és asszonyaihoz, hogy a hadsereg számára készítsenek fehéreneműket és kötszereket.³⁹¹ Július 11-én Gergely alezredes 4000 pengőforintot kért a várostól, hogy az itt alakult zászlóaljat el tudja szállíttatni.³⁹² Július 12-én Rákóczi János kormánybiztos arról értesítette a várost, hogy újabb 600 önkéntest kell kiállítania.³⁹³ Július 16-án Szemere Bertalan újabb önkéntes csapatok kiállí-

383 V. 307. a) 124-125.

384 Kossuth L. kormányzóelnöki iratai 624.

385 Uo. 680.

386 Uo. 728-729.

387 Uo. 730.

388 IV. 1604. V. 108.

389 IV. 1604. V. 107.

390 IV. 1604. V. 112.

391 IV. 1604. V. 110.

392 IV. 1604. V. 131.

393 A polgármester ezt is nyomtatott felhívással tette közzé. IV. 1604. VI. 4., ill. 13.

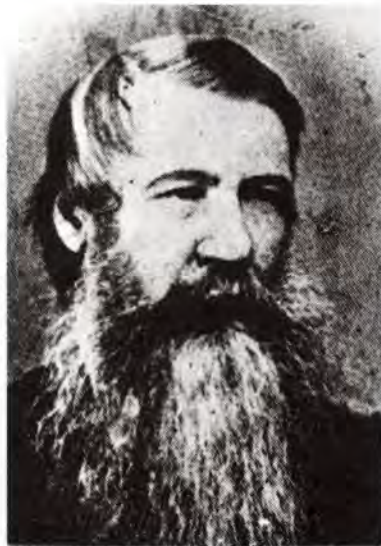
tására kötelezte a várost, amit már csak sorshúzás révén tudtak biztosítani. ³⁹⁴ Július 24-én Perczel tábornok 25 ezer főnyi hadsereggel érkezett a városba, amelynek az ellátásáról Kecskemétnek kellett gondoskodnia. ³⁹⁵

Jutott teendő a többi városnak is, mégha nem is tornyosultak azok ennyire egymásra. Július elején Félegyháza városának a városháza első emeletén kellett kórházat kialakítania. Ezen kívül az orvosi lakot, az ispotály házat, 2 iskolát és a kaszinót kellett azonnal kórház céljára kiüríteni. ³⁹⁶ Garai alezredes Kiskunhalast 300 főt befogadó kórház berendezésére kötelezte. ³⁹⁷ Július derekán a Kiskunságnak 286 fős lovascsapatot kellett kiállítania. Halasra 57 katona és 76 ló jutott. ³⁹⁸ Jánoshalmának július 8-án Kmetty tábornok serege számára kellett 10 ezer részlet kenyeret szállítani. ³⁹⁹ Július 8-án Szeremle, Szentistván, Csanád, Sükösd és Nádudvar 500 kocsit volt köteles kiállítani, hogy az állami javakat Szegedre szállítsák. ⁴⁰⁰

Az ilyen rendkívül szigorú megterhelés közepett is volt hatása a felszólításoknak, eredménye az utasításoknak. Balázs József bajai levéltárnok jelentése szerint önkéntes adakozás útján gyűlt össze 73 forint és 32 krajcár két lovas

45. Perczel Mór tábornok

46. Elek Ferenc alezredes, a kecskeméti újonctelep parancsnoka

394 IV. 1504. a) 1849. II. 40.

395 IV. 1604. VI. 53.

396 K.M. D—A. 59. 53. 1-23.

397 V. 201. B. Mm. 228. No. 52.

398 V. 241. XLVI. 232-234.

399 V. 342. 8. doboz.

400 V. 307. a) 118-119.

önkéntes felszerelésére. ⁴⁰¹ A fülöpszállásiak arról tájékoztatják a halasiakat, hogy július 24-én a császári csapatok már Kunszentmiklóson vannak, de ők ezzel egyidőben még lovakat és újoncokat küldtek Halasra. ⁴⁰² A halasiak 1-jén még újabb 141 lovast és gyalogost soroztak be. ⁴⁰³ Félegyháza július 24-én még további 18 újoncot adott át Szegeden. ⁴⁰⁴

A katonai helyzet fokozatos romlása, a lakosság anyagi és erkölcsi kimerülése szükségszerűen eredményezte a mind gyakoribb kényszeredettséget és a rendeletekkel szembeni burkolt vagy nyílt szembehelyezkedést. Július 1-jén a halasi közgyűlés arra kérte a kormányt, hogy a szerb veszély és a közelgő betakarítás miatt mentse fel a várost attól, hogy Rákosra küldje népfelkelőit. Kérték, hogy elégedjenek meg 4 század gyalogos és 1 század lovas mozgósításával. ⁴⁰⁵ Félegyháza magtárai a kormány, az országgyűlés és a hadseregek átvonulása során kiürültek, újabb gabona vásárlására kényszerült, amire 6 ezer váltóforint kölcsönt volt kénytelen felvenni. Kecskeméten Németh László azzal vádolta a város tisztségviselőit július 11-én, hogy nem gondoskodnak elég körültekintően a katonák ellátásáról, amit azok a város túlzott igénybevételével magyaráztak. ⁴⁰⁶ Kiskunfélegyháza közgyűlése július 29-én azzal utasította el a Jászkun Kerületek katonaállításra szóló felhívását, hogy a jászkun közgyűlés határozata törvénytelen, hisz Félegyháza város képviselői jelen sem voltak. Egy nappal később a hadügyminiszter dorgálta meg a város vezetőit, mivel a beteg honvédeket rosszul látták el. ⁴⁰⁷

A szabadságharc utolsó heteiben egyre nagyobb gondot okozott a különféle fegyvernemeknél tapasztalható szökés is. A járási szolgabírók, a falusi és városi bírák jelentéseiben és utasításaiban gyakori témává vált az engedély nélküli távozás. Június elején Sükösd és Kiskőrös környékén okozott gondot a szökött katonák előállítására. Kecskeméten június derekáig — végéig húzódtott a különféle okok miatt engedély nélkül távozott katonák összegyűjtése és az egyes táborokba történő visszajuttatása. Számuk elérte a százat, közülük 11-et végképp nem tudtak előállítani. ⁴⁰⁸

Miközben Szegeden még működött a szabadságharc kormánya, az országgyűlés rendkívül fontos ügyekben, a nemzetiségekkel és a zsidóság emancipációjával kapcsolatosan tárgyalt meg és fogadott el olyan törvényeket, amelyek a kontinens leghaladóbb országai számára is megfelelők lettek volna, mai megyénk nagyobb része már végleg az ellenség kezébe került.

Kecskeméten július 24-25-én tartózkodott utolsó alkalommal a 48-as szabadságharc katonai egysége: Perczel ekkor vonult át seregével Szeged irányá-

401 IV. 1001. b) 1847—1849. 353.

402 V. 201. B. Mm. 228. No. 46.

403 V. 201. B. Mm. 228. No. 27.

404 K.M. D—A. 59. 53. 1.

405 V. 240. XLVI. 231-232.

406 IV. 1604. V. 128-129.

407 V. 141. A. 1848—1849. 149-151., ill. K. M. 59. 53. 1-26.

408 V. 307. a) 110-112., ill. XIII. 3. június 18-i levél

ba. Ugyancsak július 24-én Kunszentmiklós, 25-én Kalocsa, 26-án Kecskemét, a következő napokon pedig Félégyháza került a Pautine vezetése alatt álló orosz dandár kezére.⁴⁰⁹ A következő napokban a környező kisebb települések, a hadseregek fő útvonalaitól távolabb eső mezővárosok és falvak is kénytelenek voltak megismerkedni a cári és a császári hadsereg szervezőivel, illetve katonáival.

A teljes katasztrófa, a világosi fegyverletétel előtt két-három héttel a Duna—Tisza közének ezen a részén lezárult történelmünk egyik legnagyobb, de sajnos tragédiába torkolló vállalkozása. Kezdetét vette az önkényuralom, a bosszú időszaka. Még a legjobb helyi feldolgozások birtokában is képtelenség lenne pontosan összegezni, milyen áldozatokat vállaltak ezen tájegység lakosai a szabadságharc érdekében. Ezek csaknem teljes hiányában nincs mód arra, hogy erről valamiféle összegzést készítsünk. Még kevésbé nyílik lehetőség arra, hogy az ellenforradalom győzelmét követő áldozatokat és szenvedéseket számba vegyük, mivel az ezekre vonatkozó források jelentős része megsemmisült. A nagyobb településektől eltekintve kevés a forrásunk. Ami van, az is csaknem kivétel nélkül hivatalos jelentés, kérelem, kimutatás. A családok, egyének kétségbeeséséről, aggodalmáról kevesen vallottak ezekben a hetekben. Így inkább csak a terhek és a szenvedések fontosabb területeinek felvillantására nyílik lehetőség néhány írott emlék felidézésével.

A vidékünkön átvonuló hadseregek elszállásolása, ételmezése és szállítása jelentette a megaláztatás és a kétségbeesés napjaiban az első súlyos anyagi terheket a lakosságnak. Augusztus 1-jén Haynau arra utasította az anyagilag kimerült Kecskemét város vezetőit, hogy naponként 100 ezer részlet kenyeret és 1000 részlet zabot szállítsanak hadserege számára. A következő két hónapban 8691 pengőforint értékű fuvart kellett a városnak szolgáltatnia, amiért nem kaptak fizetést.⁴¹⁰ Kiskunfélegyházán a császári sereg átvonulása során 86 294 forint kár keletkezett.⁴¹¹ Ez számottevően meghaladta az egész szabadságharc alatti anyagi áldozatvállalásukat. Már a megszállás első hetében közel hét ezer forint értékű terményt kellett a császári hadsereg számára kiszolgáltatniok.⁴¹²

Kecskeméten november elején rögzítették, milyen nagyságú osztrák sereget kellett hosszú időn át a városnak eltartania: 1 tábornok, 29 főtiszt, 637 főnyi legénység, 861 ló, 5 kancellária, 1 kórház.⁴¹³

A megszállás első napjaitól megtiltották a Kossuth-bankók használatát. Ez önmagában is hatalmas anyagi veszteséget jelentett mind a településeknek, mind a magán emberek számára. Félégyházán csak az első alkalommal 9551 forintot adtak át, amit azután megsemmisítettek.⁴¹⁴ A szigorú tilalom

409 V. 201. B. Mm. 228. No. 27., Bárth: 1975. 233., IV. 1604. VI. 53.

410 IV. 1504. a) 1849. I. 95., IV. 1604. X. 23.

411 K.M. D—A. 59. 53. 1-46.

412 K.M. D—A. 59. 53. 1-39.

413 IV. 1604. VI. 178.

414 V. 101. A) 25. 80.

ellenére még október elején is arra panaszkodott a szolgabíró az alispánnak, hogy „hiteles tudósítások szerint a Kossuth-féle kárhozatos bankjegyek még mindig allattomosan forgalomban vannak.”⁴¹⁵

Be kellett gyűjteni a fegyvereket, sőt még az átalakított kaszákat is, Pestre kellett azokat szállítani. ⁴¹⁶ Éveken át hajtóvadászatot folytattak a bújdosásra kényszerülőkkel szemben.⁴¹⁷

Ezzel egyidőben a földesurak kísérletet tettek annak érdekében, hogy a forradalom során felszámolt kiváltságokat visszavegyék: „A nép egészségének féktelenkedése ezen forradalmi időkben már annyira ment, hogy nem tekintvén sem egyházi, sem világi törvényt, a más tulajdonához nyúlni nem iszonyodtak, az úri jogokat u. n. halászatot és a bormérést bitorolják”, állapította meg az egyik gazdatiszti jelentés. ⁴¹⁸

A kunbajai uradalom visszamenőleg követelte a korábban megtagadott bordézsmtát, és mivel ezt behajtani nem tudta, a főszolgabíró segítségét kérte.⁴¹⁹

A szabadságharc leverése után ezrével ítélte el a haditörvényszék a harcban résztvevőket. Itt csak néhányat emelünk ki közülük, akik itt születtek, vagy itt éltek: Ferenczy Albert császári kapitány, majd honvéd ezredes 6 év várfogság. Gáspár András császári kapitány, majd honvéd tábornok kötél általi

47. Körösi Sándor hadbíró

48. Gáspár András tábornok

415 V. 320. Körl. jkv. 1849—1851. 1.

416 V. 303. 47/1849.

417 A.V. Bács-Bodrog vm. Szez Baja, 1850/52. 373., 383.

418 V. 365. 1849. X. 2.

419 A.V. Szez Baja, 1850/3. 741.

halál, kegyelemből 10 év várfogság. Kálmán Pál református pap, 1851. októberében kegyelemből szabadult. Kőrössy Sándor ügyvéd, hadbíró, kötél általi halál. Szekeres György nádudvari lelkész, kötél általi halál, majd kegyelemből 10 év várfogság. ⁴²⁰ Haynau és vésztörvényszéke valóban nem ismert irgalmat. A magyar forradalom és szabadságharc legkiválóbb és legtudatosabb részvevői vértanú halált haltak, száműzetésre kényszerültek, vagy a súlyos rabság várt rájuk.

Még a néhány napos katonai szolgálatot vállaló nemzetőröket is besorozták az osztrák hadseregbe. Az egyes városok még évekkel később is kénytelenek voltak felmentésük érdekében fellépni. ⁴²¹

* * *

A reménykeltően induló magyar polgári forradalom és szabadságharc másfél éves hőies küzdelem után elbukott. A társadalmi fejlődésben és a haladásban hívők, a függetlenségükért kiálló erejét megtörte a többszörös túlerő. A haladó Európa csodálatát kivívó hőies vállalkozás augusztus 13-án Világosnál összeomlott a két szomszédos nagyhatalom és a magyarországi nemzetiségek közös támadásának súlya alatt.

A következő évtizedek bizonyították, hogy a nagyszerű próbálkozás, a több tízezer élet feláldozása, a sok száz ezer családot érintő szenvedés és anyagi áldozat nem volt teljesen hiába való. A magyar polgári forradalom legfőbb vívmányait az önkényuralom sem tudta felszámolni. A jobbágyfelszabadítást, a törvény előtti egyenlőséget, a közös teherviselést stb. a kíméletlen győztesek is kénytelenek voltak tudomásul venni. A közel két évtizeden át folyó fegyver nélküli küzdelem, a szabadságharcot követő ellenállás után 1867-től csak az 1848/49-es szabadságharcra alapozva lehetett a magyar polgári társadalmat és a részleges függetlenségünket a korábbi ellenfelekkel elfogadtatni, kialakítani, majd továbbfejleszteni.

Nem hiába áldozták tehát fel a fiatal honvédeink életüket. Nem volt felesleges a sok-sok anyagi és véráldozat. A magyarság Kossuth és a szabadságharc kiváló tábornokainak irányításával valóban világra szóló tetteket hajtott végre, bár erről a távolabbi országok csak Kossuth száműzetése alatti beszédeiből értesültek első alkalommal. Sajnálatos módon csak a bukás után került a magyar szabadságharc a polgári világ érdeklődésének középpontjába.

A korábbi évszázadok megaláztatásai és tespedése után a függetlenségi harc hívei nemcsak megragadták a kínálkozó alkalmat a társadalmi és politikai fejlődésünk érdekében, hanem meg is tudták szervezni a magyar polgári államot, ütőképes hadsereget hoztak létre, mozgósítani tudták a polgári

420 Hadtörténeti Intézet Levéltára, Magyar királyi hadilevéltár, Világháború előtti alosztály, 75. köt. Vii. 203.

421 IV. 1604. IX. 56., V. 101. A) 25. 461.

HIRDETMÉNY.

A párttű felekezeti visszaélései által felháborított ezen ország békéjének, és rend fentartása tekintetéből szükségesnek találtam, következő, s e' helyen azonnal életbe léptetendő szabályok kihirdetését.

1. Meghagyatik minden lakosnak, hogy birtokában lévő mindennemű fegyvert u. m. puskát, pisztolyt, kardot, stilettes-botot, gyilkot, vágásra alkalmazott kaszát s a t., nemkülönbén mindennemű töltést haladék nélkül adja át.

Ezen átadás történik az itteni állomási parancsnokságnál (Stations-Kommando) és pedig holnap délig, mely ideig az átadók büntetlenül maradnak.

Az itteni törvényhatóság köteles tekintélyes és mívelt férfiakból azonnal egy bizottmányt alakítani, mely ezen határidő leforgása után katonai egyének hozzájárultával a házkutatást fogja eszközölni, a találandó fegyvereket átveszi, s a fent kijelölt helyen átadja, az eltitkolót azonnal elfogatja, ki rögtönítelő bíróság elébe állítván, a tény igazolása s önbevallás alapján azonnal agyonlövetik.

A nemlakott házak azonnali kikutatására a hatóság bizalmas egyénekből bizottmányt küld ki, s az ott találandó fegyverek a mondott katonai hatóságnak azonnal átadandók.

2. A rendnek az utcákon és piaczkoni fentartása tekintetéből minden csoportozás, mely több mint 10 személyből áll eltiltatik. A katonai őrző utasítva van illetén csoportra, ha hozzá intézendő első felszólításra szét nem oszlik, azonnal löni.

3. Politikai egyesületek gyűlekezetei szigorúan megtiltatnak, s ezen tilalom áthágói hadi törvények elébe állítatnak.

4. Hasonló történik azokkal, kik bor és serházakat esti kilencz, egyéb nyilvános helyet pedig esti tíz óránál tovább nyitva hadják.

5. Azok, kik a katonai parancsnokság előleges engedeleme nélkül hirdetményeket, vagy felhívásokat felragasztanak, rajzolatokat vagy politikai röpiratot köz utakon eladnak, s kik ezen eladást elrendelték, vagy azok, kik párttűtökhöz tartozó személyek képeit vagy jeleit nyilván kiteszik. Végre

6. Azok, kik a párttűtökhöz szító nemzetörség egyenruháját, vagy, a magyar köztársaság jeleit u. m. háromszínű szalagot, vörös tollakat, és hason jegyeket kalapjukon, vagy bár hol viselni merészkednek, mint ezáltal a lázadásra ingerlők haladék nélkül rögtönítelő bíróság elébe állítatni és agyon lövettetni fognak.

Kecskevári főhadiszálláson 1849. július 20-án.

Haynau, s. k.

táborszernagy és hadsereg főparancsnoka.

lakosságot, és vissza is tudták verni a reakció több politikai és katonai próbálkozását, amelyek meg akarták fosztani a magyarságot a már kivívott eredményeitől. A leghaladóbb polgári eszméket követve, nem csekély belső ütközések után Európa ezen térségében egy olyan liberális államot szerveztek meg, amelyik magában hordozta a belső fejlődés további lehetőségeit is. A fiatal magyar állam ellentétben a legtöbb frissen létrehozott burzsoa állammal, nem volt agresszív. Bár a liberális nemesség, amely a szabadságharc legfőbb szervezője és irányítója volt, többször önzőnek és szűkkeblűnek bizonyult mind a magyar, mind a nemzetiségi jobágyokkal szemben, a Magyarországon élő nemzetiségek egészével is, de nem törekedett más országok, más népek bekebelezésére, nem gondolt terjeszkedésre.

Már a forradalom előtt megfogalmazódott érdekegyeztetésen alapulva átmenetileg létrejött a forradalom és szabadságharc legválságosabb időszakában az a nemzeti egység, amely a közös harc alapja lett, amely biztosította, hogy a lehetőségek teljes kihasználásával kísérletet tehessen a politikai vezetés függetlenségünk megvédésére. Ha már az áldozatvállalás készségében nem is, de a rokonszenvet és az együttérzést tekintve csaknem teljesen együtt követte a magyarság polgári és katonai vezetőit a katonai összeomlásig. Így válhatott egy nemzet kitörölhetetlen közös élményévé ez a másfél évig tartó, önmagával és másokkal vívott küzdelem, amely részben felgyorsította, részben pedig kiteljesítette nemzetté vállásunkat.

1848/49 hősiességének generációk számára a közös cselekvés lehetőségének és hasznosságának bizonyítéka lett.

Hiábavaló lenne a közel másfél évszázaddal korábbi eseményeket, tetteket, társadalmi vagy népcsoportokon számonkérni, azokat bármilyen téren jogalapnak tekinteni. Az pedig egyenesen bűn lenne, ha az egykori valódi vagy vélt sérelmeket a nacionalista érzelmekhez, a Kárpát medencében élő népek közötti gyűlölködéshez valaki eszközül használná fel.

Kozma Andor már kb. száz évvel korábban kezünkbe adta azt a kulcsot, amely lehetővé teszi, hogy múltunk ezen szakaszát is emberségesen kezelni tudjuk:

„Gyűlölségre vetünk fátyolt,
De a dicsőségre nem!”⁴²²

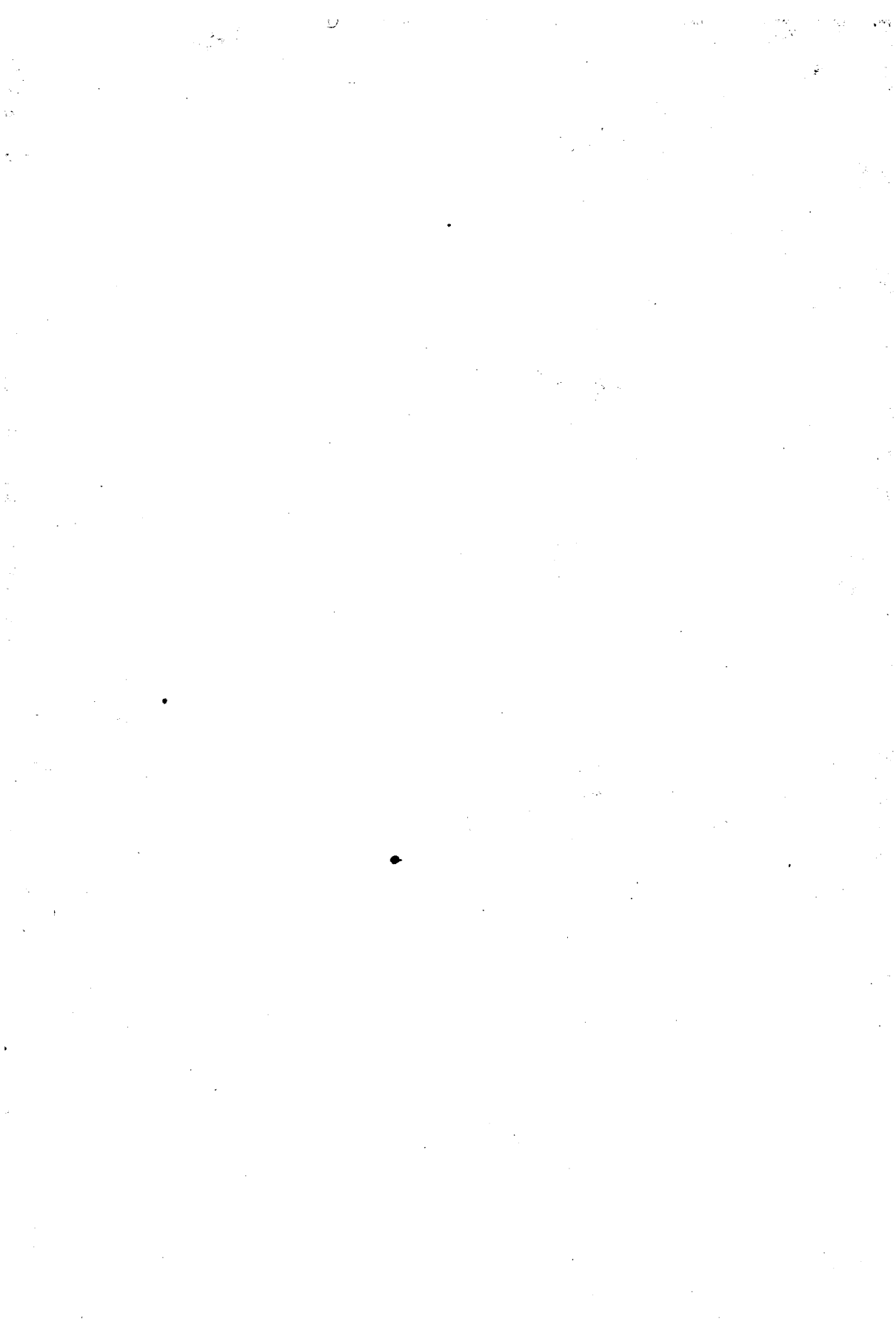
Alapállása, figyelmeztetése sajnos kevés követőre talált. „A forradalom óta közel másfél száz év telt el, de a lelkek békéje azóta sem született meg. Talán nem teljesen hiú remény, hogy mire valóban elkövetkezik a százötvenes évforduló, addigra a népek ne csak önmaguknak állítsanak emlékműveket.

422 Bagi: 1892. 113-114. Kozma Andor: Dicsőségünk (verstörédék)

Inkább a Duna medence kis népei, osztrákok, magyarok, csehek, szlovákok, szerbek, románok, horvátok és a többiek, építsenek egy nagy közös emlékművet, és erre ezt írják: „A negyvennyolcas polgárháború áldozatainak!” és alája: „Soha többé!”⁴²³

423 Deák: 1983. 363.

DOKUMENTUMOK

A PESTI FORRADALOM HATÁSA KECSKEMÉTEN

Meghitelesítettven a mai nap reggelén rendelt s e Tanács és választott Közönség határozatát, a lakossággal tudató hirdetmény egyszersmind elhatározatott, hogy a legközelebb következő vasárnap tizedgyűlés tartatván, a nép ezen mozgalmak okáról világosítassék fel, s tanácsnok Csányi János úr ajálkozása nyomán megbízott, hogy erre szükséges munkát készicse. Egyszersmind főjegyző Kovács József úr is utasítottván, hogy a magyar nemzet 12 pontokban kifejezett kívánatai, minthogy a megjelent nyomtatványokban igen röviden érdekeltnék, s a nép nagy része felfogni nem képes, magyarázatát készicse el, mely hasonlóan a tizedgyűlésekben lészen közönségesítendő.

Ez alkalommal, miután a nemzeti zászló a városháza előtt kitűzetett, főbíró úr az összesereglett népet ennek okáról felvilágosítá, T. Sz. bíró Kiss Miklós és választott polgár Fejes János úr vezérletük alatt több lelkes ifiak jelentek meg a tanácsi termünkbe, kik kijelentették, miképpen a lelkesedés korszakában, legnagyobb szüksége lévén e hazának a bel béke s csend fenntartására, hogy a megkezdett átalakulás kedvező eredményre fejleszthetessék ki, ők magukat a bel béke fenntartására felajálják, magukat pedig ideiglenesen, míg a polgári őrserég óhajtott rendezése bekövetkeznék, a tanács és a választott közönség rendeletei alá adják, mely lelkes ajánlatot a Tanács örömmel karolván fel, azonnal aláírási íveket nyitottak, s többek ezeket aláírván, a megkezdett aláírási íveket köröztetni rendeltettek.

B—KML IV. 1504. a) 1848. I. 505. p.

Az esemény délután 4 órakor ment végbe.

Az ívet több mint 60 személy írta alá. IV. 1604. I. 30.

HORNYIK JÁNOS¹ JEGYZETEI A KECSKEMÉTI MÁRCIUSI ESEMÉNYEKRŐL

1848. Mártius 16-án reggel idején kimentem Szentkirályba, este beszély.

Mártius 17-én dél után haza jöttem, bemenvén a Városba, távolról a Város háza előtt a Nemzeti zászló feltűzését bámulva látom, népgyülekezet, oda érve, a jelenvoltaknak Horvát Pál olvassa Petőfi dalát, és ütött az óra — a falra szegezve látom a Magyar Nemzet kívánatait 12 pontban — Horvát Pál végezve olvasását, Kiss Miklós szolgabíró, ki azalatt oda ért, szólott a nem igen nagy számú néphez, azután Nagy Lajos főbíró, ki szinte azalatt lejött a tanácssteremből, buzdítólag és felvilágosítólag — azután több előkelők és értelmesbék a tanácssterembe érkezvén, felszóllítás rendeltetett a Casinói egyletekhez — később a belső csendőrködés² végett három iv nyitattott ideiglenes Nemzetőrségi aláírásra, aláírták magukat — oskolai ifjúság 3 zászló alatti menet közben éneklé Petőfi dalát — ekkor hallottam bámulva a Pesten történeteket, mellyek 16-án este felé Kecskemétre jutottak, mai nap reggel a Tanács és Vál. Község elébe terjesztetvén, a Jegyzőkönyv szerint nyilvános ülés tartás rendeltetett — a 12 pont elfogadtatott, Nemzeti zászló készítettett — Kokárdát magam is feltűztem — Mártius 18. Nyilvános közös gyűlés — a proclamatio, és tegnapi Jegyzőkönyv hitelesítése — én bizattam meg a nyomtatásnak 3 ezer példánybani elkészítettetésére —

Mártius 19. Tizedgyűlésekben a proclamatio a lakosság részéről nagy lelkesedéssel fogadtatik, mellette a 12 pont magyaráztatván, dél után az ifjúság zászlók alatt Petőfi dalát énekelve, nagy néptömeg kíséretébe ünnepélyes meneteket tart —

B-KML IV. 1604. I. 23.

1 Hornyik János, később Kecskemét kiváló monográfusa 1847. október 29. óta a város első aljegyzője volt.

2 Rendfenntartás.

FEJES JÁNOS BESZÁMOLÓJA KECSKEMÉT VÁROS TANÁCSÁNAK A PESTI ESEMÉNYEKRŐL¹

Nagyszerű, reményt felülmúló dolgok történnek! dicső időszakot élünk! Midőn e sorok Önökhöz jutnak, ugyanakkor már nyilvános lapokban is olvasható lesz, hogy a Bécsbe ment országgyűlési Küldöttség a legjobb sikerrel tért vissza, — hogy magyar felelős minisztérium felállítása meg van rendelve; — de az még lapokban nincs, mit épen ez órában falragasztványok által adat a Pesti Közönség tudtára a Bizottmány,² jelesül hogy Fejedelmünk István Fő Herceget teljes hatalmú Vice Királlyá nevezte ki³. Éljen!

Ez órában voltam Nyáry Pál alispán úrnál⁴, ki megértvén töllem a nállunk történetek; felett igennagy örömét és meglegedését fejezte ki, egyéberánt azon újságul szolgáló nyilatkozat mellett: „Imé itt van a legelső magyar miniszteri rendelet” egy iratot mutatott elő ily aláírással „Gróf Batthyány Lajos Magyar Miniszter Elnök” A közvélemény azt hiszi, sőt falragasztványokkal hirdeti, miként Nyáry úr rendőrminiszter lesz, s hogy az elnöki levél e tárgyban volna.

Pest az örömtől részeg, mindenféle nemzeti zászlók lobognak, — még a Budai Várban is, sőt a Katonáság laktanyáin is sok helyt látható, — a harminczad Kamara, Helytartó Tanács épülete körüli órallások nemzeti színüvé festettek, — a kétfejű sasok mindenünnen levétettek, — a lakosság elégen fölül iratta bé magát az ideiglenes őrseregbe, mely azonban ma országos nemzeti őrsereg czimet vesz fel. A posta indul; többet nem írhatok: de nem állhatom meg Uraim, hogy meg ne kérjem Önöket az eránt, hogy a rend és bátorság fentartása tekintetéből ideiglenes őrség felállítása eránt mutatkozott hazafiúi készséget és lelkesedést elenyészni ne engedjék; sőt polgártársi bizodalommal ezennel újra indítványozom: rendeltessék az ideiglenes őrség tüstént; mely indítvány megújítására ösztönözve érzem magamat az által, mert tapasztaltam, miként többen a kormányon lévők közül az indítvány létesítése eránti buzgalmat nevétségessé tenni és elenyésztetni hajlandók voltak. Ez őrség felállításával nem a physikai használható erő nyérése a legfőbb, hanem az erkölcsi erőnek, polgári becsvágynak és kötelességérzetnek felb-resztése.

¹Fejes János kecskeméti ügyvéd, aki aktív részt vállalt a szabadságharc alatt Kecskemét politikai életében.

²A közbátorsági választmány provizórikus bizottmányáról lehet szó.

³István főherceg nádorként vett részt az ország politikai küzdelmeiben. A hír téves volt.

⁴Nyáry Pál ekkor valójában másodalispán volt.

Jellemzésére annak, hogy minden osztály mennyire kívánja a jelen alkalmat használni, idezárva küldöm az Egyetemi Küldöttség kívánatait és végzését: mely Költ a sajtószabadság harmadik napján.⁵

Nemes Tanácsnak és Érdemes V. Közönségnek

alázatos szolgálója
Fejes János

B-KML IV. 1604 I/39

4. KECSKEMÉT, 1848. március 21.

A KECSKEMÉTI NEMZETŐRSÉG TERVEZETT RENDSZABÁLYA

Kecskemét városa lakosi — áthatván a mostani eseménydús idő szellemétől — fellelkesülve bár, de meg nem feledkezve azon igazságról, hogy a rend és csend fenntartása mellett lehet csak az együtt ülő honatyák által megkezdett, s e magyar haza milliói közt visszhangra talált — nagyszerű munka áldást hozó eredményét biztosan várhatni; e czélből, e f. évi Marcz: 20-án öszve gyülekezvén több, e városnak minden rendü becsületes polgárai, kijelentették azon közös óhajtást, hogy a rend és csend fenntartása tekintetéből — addig is míg ez országosan megalapíttatnék — egy a nemzeti őrsereg alakíttassék városunkban, mely is hogy kívánt sikerrel működhessék, legelőször is szükségesnek találtatott egy választmány kiküldetése a jelenlévők közül — a felállítandó nemzeti őrsereg mikénti organisatiját kidolgozandó, mely választmány azonnal ki is neveztetett, s munkálatát — mit a nemzeti őrsereg közelebb tartandó közgyűlése fog helyben hagyni — e következőkben alapítá meg:

1. A rend és közcsend fenntartása tekintetéből felállított, ideiglenes nemzeti őrsereg felett, a kinevezett felelős választmány fog rendelkezni és örködni, — s e választmány lesz megbizandó egy a nemzeti őrsereg minden egyes tagját kötelező rendszabály kidolgozásával.
2. E választmány fog állani 12 tagból és egy elnökből: s hogy határozhasson, az elnökön kívül 6 tag jelenléte szükséges.
3. Felszólíttatik minden rendü és rangu polgár, hogy tartsa hazafiúi kötelességének a béke és csend fenntartásához személyes örökös által járulni, mire nézve.
4. Egy e czélből a városházánál megnyitott, sőt másutt is hordozandó

⁵A melléklet sajnos nem maradt ránk.

alírási ivre minden becsületes polgár — a választmány tudtával és megvizsgálása mellet — nevét oda írhatja.

- = 5. Az így öszve állott nemzeti őrsereg jelenleg négy őrtanyára osztatik fel, ugyanis
- a. őrtanya a városháza
  - b. őrtanya az Arany Sas Vendéglő
  - c. őrtanya a polgári Casino
  - d. őrtanya a Ref. Főiskolai.
6. Ezen őrtanyák mindegyikének kijelelt s megnevezett külön járása leend következőleg alapitva meg:
- Sas vendéglői őrtanya járása: a Kőrösi Temető uttzátul a két templom közt be a városházáig, innen a Kápolna uttzán ki a Görög Temetőig a Homoki kutnál.
- Polgári Casinói őrtanya járása: a Kápolna uttzán ki a Homoki kuttul — a Mária várost beleértve — a Halasi uttzán be a városházáig.
- Városházi őrtanya járása: a Halasi uttzátul kezdve be a városházig, inent ki a Csongrádi uttzán a Gödrös Temetőig.
- Ref. Főiskolai őrtanya járása: a Csongrádi uttzátul napkeletre — a Kőrösi Temető uttzáig.
7. A nemzeti őrseregnél tisztí állomások következők: Őrnagy, minden őrtanyák főtisztje, kit a közgyűlés választ.
- Minden őrtanyában két kapitány, s ezeket egy legénye, minden 10 emberre egy őrmester, — 20-ra egy hadnagy, s ezen tiszteket minden őrtanya külön választja magának.
8. Minden egyes őrpolgár ezen tiszteknék a csend fenntartása körül, — szótfogadni tartozik.
9. A szolgálatot felváltva fogják tellyesíteni, az egyszer kiállitandó polgárörök mennyisége az öszves számtul függvén.
10. Minden polgárörnek ismertető jele lészen nemzeti szalag a bal karon, és nemzeti színű rózsá a fővegen, s e karon lévő szalagot senki másnak hordozni nem szabad.
11. A helybéli ref. tanuló ifjúság saját magából egy külön testületben alakult, bár a csend és rend fenntartása körül örködni, de mind a mellett is a városi nemzeti őrsereghez csatlakozik — az örködés teljesítése körül a tanuló ifjúság csak az iskolai őrtanyához fog tartozni, s kötelezettségük a tanulási fő hivatásukhoz képest csak feltételesen követeltetik úgy, hogy részben semmi hátra maradást ne kénytelenitessenek szenvedni, — különben magukat az őrsereg minden egyes szabályainak alávetni.
12. A tanuló ifjak megismertető jele a fővegen lévő rózsá mellett zöld toll, mit szinte csak kiválólag ök hordhatnak.
13. Az őrsereg megismertető jelét a város közköltségen fogja Pestrül meghozatni.
14. A fegyverek az őrtanyákon lesznek lerakva.
15. Minden őrtanyának egy nemzeti zászlója lészen, mi ki lesz tűzve az

örtanyákon; ezen kívül az egész nemzet őrseregnek lesz egy közös, mely alá jövő vasárnap de. 10 órakor az addig aláírtak a városház piattzán fel fognak esküdni, egész ünnepélyességgel; — az eskü forma lészen, a Pesti amit fel fog mondani a választmány elnöke.

16. A zsidók mint még törvény által nem polgárok, a polgár őrseregben részt nem vehetnek.
17. A nemzeti őrsereg nemcsak gyalogságból, hanem lovasságból is fog állani, kiknek külön aláírási ív lesz megnyitva, s minden örtanyához egyformán elosztva.

a választmány N. N. tagjai

B-KML. IV. 1604. I. téka 40. sz. irat — Aláírás nélküli fogalmazvány.

5. KECSKEMÉT, 1848. március [21.]

GÖMÖRY FRIGYES A BÍRÓSÁG ANYAGI TÁMOGATÁSÁT KÉRI A 12 PONTOT MAGYARÁZÓ VERSÉNEK KINYOMTATÁSÁHOZ

Nagyérdemü Népbiróság; Tisztelt polgártársak!

A Kecskeméti köznép szellemi műveltsége fokozatát ha tekintjük, ott állunk, miszerint az, csaknem a legalsó hágcson áll. A legközelebbi rögtönzött eseményekről felfogása nincsen; nem értik a reform mozgalmainak szükségességét, üdvhozóságát; nem értik a pontokat, mellyek kiragasztvák, sőt hajlandók azokat, holmi ferde irányú magyarázatoknál fogva nyerselő általi kitérések alapjául tekinteni. A nagyérdemü városbiróság is bölcsen fogja a teendők első sorába itélni a köznép minél sikeresebb, minél rögtönibb felvilágosítására mindent elkövetni.

E nézetből, mint egyes honfitárs, ide mellékelve, a Köznép felfogásához mérve, egészen a népnyelvet használva, a pontokhoz magyarázatot irtam, olly formán, hogy a nagyérdemü Biróságot felkérjem — minthogy magam erejétől nem tellik — annak városi költségen leendő kinyomatása iránt; hogy így a Köznép ingyen juthatna hozzá.

Holnap délután az ifjúság nagyszerű körmenetet fog tartani; melly alkalmal számos példányt lehetne kiosztani.

Ha azonban a nagyérdemű Biróság magáévá tenni nem sziveskednék az eziránti intézkedést, méltóztassék azt még délelőtt visszaküldeni, talán sikerülend adakozás útján kinyomattatnunk; ha pedig elfogadná, tessék alá nyomattatni: „Városi költségen nyomtatott.”

alázatos szolgájuk
Gömöry Frigyes

B-KML IV. 1604. I. 45/a

GÖMÖRY FRIGYES MAGYARÁZATA A 12 PONTHOZ

Mit kíván a magyar nemzet?

Legyen Béke, Szabadság, Egyetértés.

Szeretném megtudni, de felette nagyon:
A tizenkét pontnak mi tartalma vagy?
Mert ha bár olvasni el tudom is végig,
A sok cifra szóban nyelvem majd eltörik.
Nem is lehet biz az mind végig magyarul,
Ha olvasom fejem szinte belé kábul,
Csak az egyet értem: béke és szabadság,
Légyen egyenlőség köztünk és igazság!
Igy aggódék múltkor egy jó magyar ember,
Kinek buzgó szive a Hon javáért ver.
Közel állott hozzá egy jó felebarát,
Ki sokáig nyelte az iskola porát,
S így szólt hevenyében: édes honfitársam,
Nem illő, hogy amit tudok azt elássam.
Megmondom szivesen a pontok tartalmát:
Azok boldogítják majd a magyar hazát.
Látja honfitársam: Felsőges Királyunk
Jámbor ember, minőt soha sem találunk.
De akik kormányát vinni segítették,
A szent igazságot épen nem szerették,

A kecskeméti reformkori liberális kör egyik legaktívabb tagja volt Gömöry Frigyes, aki később a szabadságharcban is tevékeny szerepet vállalt. A csatatérről sem maradt távol. Az eseményekről folyamatosan tudósította leveleiben a kecskemétiakat.

A város segítséget Gömöry megkapta, és március 21-én nyomtatásban megjelent a verses formába öntött magyarázat. Népbíróság ekkor nem létezett, a kifejezés Gömöry egyéni szóhaszná-lata.

Rossz emberek voltak s a népszabadságért
Örömmel szerettek folytatni polgárvért.
Most már megváltozott a dolgoknak sora,
Leszállt a kormányról a népek ostora.
Most már nagy Királyunk hü alatt valóit
Magához bocsátja s Országunk nagyjait
Szívesen fogadja királyi székénél;
Lehet-e már dicsőbb változás ezeknél?
Országunk jobbjai a tizenkét pontot
Felvitték már Bécsbe s értünk egy oly napot:
Mellyen Királyunktól a magyar nemzetnek
Már sok szép engedményt ki is eszközlöttek.

1. Sajtószabadság, a censura eltörlésével.

Szép az, ha az ember, ami jót kigondol,
Aszerint értelmes nyelven szabadon szól.
És ha az illy szabad szólásért senki,
Mint eddig, a nyelvét le nem bilincseli.
De még szebb, ha amit a Bölcs papírra tesz,
Hogy más is tanuljon, nyomtatásban meglesz.
Eddig ha a tudós valami könyvet irt,
Sajtó vagy Prés alá jutni véle nem birt.
A nyomtató műhely csak olly könyvet nyomott,
Mellyen a Cenzura sokáig rágódott;
Azaz: voltak olyan emberek állitva,
Kik a munkabecsre csak keveset hajtva,
Kitörlék belőle ami legszebb vala,
S mire kinyomatott már félig meghala.
Könyvvizsgálat tehát ez a szó Cenzura,
Melly felett megkondult már a végső óra.

2. Felelős ministerium Buda-Pesten.

Azt akarta lejjebb a jó magyar nemzet:
Állitsunk hazánkban több Ministereket,
Kik Pesten lakjanak s magyarok legyenek,
A magyar bajain rögtön segítsenek.
A Ministerium annyit jelent tehát,

Hogy ő kormányozza lelkesen e hazát.
Ezt is megnyertük már, Gróf Batthyányi Lajost
A Király Elnökül kinevezte legott.

3. Évenkénti országgyűlés Pesten.

A harmadik pontban ezeket olvassuk:
Hogy az országgyűlést évenként tartassuk.
Ami több Pozsonyból hozassék az Pestre,
Szép Magyarországunk kellő közepére.
Erre is megnyertük a Felségnek szavát,
Ki szíven hordozza leghűbb népe javát.

4. Törvényelőtti egyenlőség polgári és vallási tekintetben.

Hogy a törvény előtt egyenlőség legyen,
Polgár vagy nemes úr, vallás, mitsem tegyen.
Soha se jöjjön az bíránál kérdésbe,
Ki kér igazságot, kérelmet ki nyújt be?
A negyedik pontban ez a mi kérelmünk,
Melly is megadatván, könnyebben lélezkünk.

5. Nemzeti őrsereg.

Nemzeti őrsereg azt jelenti tovább:
Hogy a magyar nemzet ne légyen csak faláb;
Hanem talpra álljon s őrizze hazáját,
Ne tátsa tétlenül a hadnépre száját.
A katona, igaz, védte az Országot,
De ha parancsolák népre is csatázott.
A nemzet-őrsereg a honfiakból lesz,
Bármí bántalmakat könnyedén fel nem vesz.

6. Közös teherviselés.

Közös viselését a haza terhének,
Már rég követeljük; ez már nem új ének.
Fizessen egyformán Pap, Nemes és Polgár,
Szép Hazánk jövője törvényességre vár.
S ugyanazért rögtön ez már törvénybe ment.
És a fizess szótól többé senki sem ment.

7. Úrbéri viszonyok megszüntetése.

Az úrbéri viszony olly terhek valának,
Mellyekkel a jobbágy tartozott urának,
A jobbágy azontúl, hogy robotra eljárt
S ingyenes dolgáért köszönetre sem várt,
Hajdan még csibét is, tojást, irósvajat
Tartozott beadni jobbágy adó alatt.
Királyunkat kértük a hetedik pontban:
Ne légyen a jobbágy többé ily viszonyban.
Légyen a jobbágynek saját tulajdona,
Ingyen ne késztesék ballagni dologra.
S a jobbágy ezután szabad földet mivel,
Birtokától dézsmát senki sem követel.

8. Eskütszék, képviselet egyenlőség alapján.

Képviselet még most idegen szó nálunk,
De véle nem soká majd megbarátkozunk.
Képviselő még nem volt a köznépnek,
A törvényszékeken ugy intézkedtenek
Rólunk de nélkülünk, amint épen tetszett;
Mert nem volt mellettünk, ki szót vezethetett.
Képviselő tehát a nép szószólója,
Kit megválaszt a nép osztatlan bizalma.
Az eskütszék pedig olly bíróság leend,
Melly szükség esetben rögtön összeülend.
És az embert, ki bün miatt vádoltatik,
Igazán bünös-e, ott megvizsgáltatik.
S hogy ha gonoszsága világosságra jött,
Fenyítő törvényszék elébe adják őt.
De ha az Esküdszék ártatlannak látja,
Saját hatalmából mindjárt elbocsátja.

9. Nemzeti Bank.

Nemzeti Bank egy olly üdvhozó intézet,
Melly által sok pénzhez jut a magyar nemzet.
Igaz, hogy sült galamb a henye szájába
Ez által nem röpül, sem kincs ablakába.
De akinél léssen kész vagyonsbátorság
Kölcsönt kaphhat, nem kell hozzá sok imádság.
Kölcsönt, s ami legtöbb, törvényes kamatra,
Nem kell fizetnie harminczakat százra.

10. A katonaság esküdjék meg az alkot- mányra stb.

Magyar katonáink hogy itthon lakjanak,
Ki ne óhajtaná, ugyancsak szóljanak?
Tíz évig kint lakik a magyar katona,
Visszatér s nem tudja miként áll a haza.
Idegen szokások s idegen természet
Kiveszik helyéből a jó magyar szivet.
Nem érez többé olly forrón hazájáért,
Gyakran halálra küzd idegen bajokért.
De jöjjön csak vissza magyar testvérihez,
Hadd szóljunk magyarán szive rejtekéhez.
Esküdjék meg a Hon szent szabadságára,
Védelmére s örök pártfogolására:
Meglássuk milly dicső lesz e Magyar-haza,
Mellyet fölé a szép egyetértés hozza.

11. A politikai státus foglyok szabadon bocsáttassanak.

A státus foglyai ollyan rabok voltak,
Kik — mert igaz ügyben szabad nyelven írtak —
Az önkénytes kormány által elfogattak
S számos esztendőkre börtönbe zárattak.
Egy foglyunk volt illyen, népünk nagy embere,

Stancsics Mihály, de már szabadságot nyere.
A pesti buzgó nép egynehány nap előtt
Budavárból Pestre szabadon hozta őt.

12. Unió Erdéllyel.

Unió végtére Egyesülést jelent,
Melly még, Erdélyt értve, fogamatba nem ment.
Pedig a szomszéddal mi jó lábon állunk
S egyesülve benne testvérre találunk.
Ha e két Magyar-Hon egyesülni foghat:
Létének igazán fényes jövőt adhat.
Kérelmeink tehát ezekből álltanak,
Mellyek sebes szárnyon Bécsig szállongtanak
Felséges Királyunk trónja zsámolyához,
Ki rájok többnyire kedvező választ hoz.
Kiáltunk fel tehát, tisztelt honfitársak:
Éljenek ez ügyben, kik fogytig munkásak!
ÉLjen jó Királyunk, a Törvény, Szabadság,
És az Egyenlőség, a Csend és Munkásság!

B-KML IV. 1604. XV. 21/1.

6. KUNSZENTMIKLÓS, 1848. március 21.

KUNSZENTMIKLÓS TANÁCSA KÉRI A KERÜLETEK KÖZGYÜLÉSÉNEK ÖSSZEHÍVÁSÁT ÉS A 12 PONT ELFOGADÁSÁT

Tisztelt Közönség! Polgár társak!

Pest város polgárai 12 pont alatt mutatták be f. évi március 15^{én} az ottani Tanácsnak és választó polgároknak a Magyar Nemzet óhajtásait, s felkérték azt a pártolásra, — és az említett testület magáévá tévén e törvényes kívánatot, választmányt nevezett ki, ezeknek a Helytartó Tanácshoz leendő át vitele, és elibé terjesztése végett. — Kiknek is eljárása eredményes lön, mert a Királyi Helytartó Tanács ezeket elfogadván, közülük azokat, mellyek

hatáskörét felyül nem múlá, rögtön életbe léptetni rendelé, s ez által azoknak törvényességét elismeré.

Mik légyenek ezen pontok? bár köz kézen forognak, ide iktatni még sem felesleges — ugyan is:

- 1^{ör} Sajtó szabadság a Censura eltörlésével
- 2^{ör} Felelős minisztérium Budapesten
- 3^{ör} Évenkénti országgyűlés Pesten
- 4er Törvény előtti egyenlőség polgári és vallási tekintetben
- 5^{ör} Nemzeti őrsereg
- 6^{ör} Közös teherviselés
- 7er Urbéri viszonyok megszüntetése
- 8^{ör} Eskütszék képviselőlet egyenlőség alapján
- 9er Nemzeti bank
- 10er A katonaság esküdjék meg az alkotmányra, magyar katonáinkat ne vigyék külföldre, a külföldieket vigyék el tőlünk
- 11er A politikai status foglyok szabadon bocsájtása
- 12er Unió Erdéllyel.

Csendzavarók fékezése, s közrend fenntartása okáért ezen pontok között az 5er vagy is az őrsereg fel állítását mi már meg kezdtük életbe léptetni s erre a tisztelt közönséget is felhívjuk. Egyébiránt mind ezek oly eszmék melyek az alkotmányos szabadságnak fő feltételei, melyek nélkül egy haza dicső nagy és szabad nem lehet, s nélkülük a honpolgár gépnél alig egyéb — és még is nélkülözte őket a Nemzet mai napig! Ki vetkeztette azokból az egyet nem értés, erőszak, s hatalomvágy: s é nélkülözés óta sok idő folyt le mi alatt a Nemzet türt, pazarolta vérét és életét — s már kevésbé mult hogy végképp el nem vértett — hasztalan volt minden erőfeszítés, hasztalan a jobbak fáradozása s önfeláldozása mert útban állt az ármány — s az ön érdeket védő hatalmi vaskarja — már reményét veszté a Nemzet, s közel volt a lemondáshoz.

De a világ régi forgása meg állt, s újabb útnak indult, népek emelék fel szavukat, s mennydörgő hangon kiáltának jogért, szabadságért és isten védőkart nyujta a nemzetekre: hogy lennének ismét emberek; az idő ütő erét tapintó ész pedig felhasználá az alkalmat s a közvágy tárgyazta eszméket egy percz megtermé. — Ki nyilt hát már az üdő ajtaja s küszöbén állunk a polgári jobblétnek, — s a bemenet csak ön magunktól függ, ki türes s öszve tartás kell, csak ezek vezetnek a szobába, honnan az ijesztő rémek, s kárvágyó hatalom száműzvék, s benne csak a béke, törvényes szabadság, testvériesség honolnak.

Tisztelt Közönség, Polgártársak! Minket Jászkunokúl eddig csak a helyhatósági hidegláncz kötött s tartott öszve, bár később a jogéret, s annak ki

vivása¹ szorosabbra fűzé is azt, de erőnket csak kis hazánknak szentelők — magasabb országos cél nem dagasztá keblünket, mert helyzetünk úgy akará, hogy a közös honra hatással ne lehessünk, úgy nézzük azt mint mostohánkat, s ettől vizont úgy nézeténk. De e korszak lejárt! Nincs többé a hazának mostoha fia mindnyájan egy nagy család tagjai vagyunk. Polgárok hona már ez, nem uraké és szolgáké. Bontakozzunk ki tehát mi is a provinciális érdekből s egyesüljünk a köz haza emelésére, — mert csak az lehet egyénileg boldog ki egyszersmind nemzetileg is szerencsés.

Ugyan azér felhívjuk a tisztelt Közönséges fennt elősorolt 12 pont alatti kívánat elfogadására, — magáévá tételére: s velünk e részbeni egyesülésre is — szem előtt tartván: hogy a mi egy embernek vagy kevés számnak nem lehető azt az öszvetartás könnyen ki vija. — Nem magunk, a haza kívánata ez, — mely eránt hideg közömbösöknek lennünk többé nem szabad. — Emeljünk szót mi is egyéb honfiakkal — nem fog többé szavunk elhangzani s lépünk fel velök erélyesen, s tevőlegesen, mert ki örökké más segélyére vár, az a jobb sorsot nem érdemli. — Nagyobb öszhangzás okáért miképp mi — úgy a tisztelt közönség is sziveskedjék a Kerületek Nádori Alkapitányát minél előbbi köz gyűlés tartásra felkérni — oda menő küldötteket pedig a képp útasítani, — hogy az ezen pontoknak öszves törvényhatóságilag leendő elfogadásukat a Nemzeti Örsereg rögtönzi és általános fel állittatását, s felfegyverzését eszközöljék, tegyük pedig ezt a köz béke, nyugalom és rend fenntartás kedvéért, mert a miniszterelnöki 1° körlevélben érintett bizodalom lelke, s nyugtató érzelmek a Nemzetben ez által is öregbülvén, a hanyagság, vagy egykedvűség szülte botrányok, és zavarok ki kerülve lesznek. —

Egyébiránt a Kis Kun ellenzék által alólírottak elébe terjesztett kívánatot szükséges tudomány és tárgyalás végett % alatt ide zárva midőn meg küldjük — maradunk Kun Szent Miklóson március 21^{en} 1848^k esztendőben.

A Tisztelt Közönségnek

attyokfiai és polgártársai
Szabad Kun Szent Miklós
Város Közönsége és Tanácsa

B-KML. Kh. V. 201. B. Mm 225 N° 3.

1. Az utalás a kerületek „belrendezési” reformjáért folytatott törekvésekre vonatkozik.

A reformtörekvések egyik fő akadályozója a Jászkun Kerület főkapitánya és országgyűlési követe, Szluha Imre volt, aki a közgyűlés határozataival ellentétesen foglalt állást az országgyűlésen. Ezt felismerve a kunszentmiklósiak és más kiskun helységek ellenzékbe tömörülve többször közvetlen beadványban fordultak az országgyűléshez.

Lásd: Bánkiné Molnár Erzsébet: A „Rendszeres Bizottsági munkálatok” szerepe a Jászkun Kerület közigazgatásának megreformálásában (1791—1843/44) = In: Szolnok Megyei Levéltár évkönyve 1. 1986.

KISKUNFÉLEGYHÁZA VÁROS TANÁCSA
TUDOMÁSUL VESZI A FORRADALMI
ESEMÉNYEKET, ÉS INTÉZKEDIK A BELSŐ REND
MEGTARTÁSA ÉRDEKÉBEN

Az ekép mostanában közbe jött országos nagyszerű mozgalmak, és események felett költsönös értesülés, fel világosítás, és meg nyugtató értekezés tartatván; egysersmind a köz csend, és rendnek érdekében s arra való fel ügyelésül ideiglenessen következő csend őrség¹ választatott: melly egyszersmind a népet — körülmények szerint — e mostani szabadabb mozgalmak és fejlődő nagyobb szabadság józan értelméről lehetőleg értesítendi. Felügyelő Szabó Károly és Fazekas Alajos — vezetők 1° tizedbe ifj. Fazekas László, 2^{ik} tizedbe Keserü Mátyás, 3^{ik} Endre Mihál. 4^{be} Pethes Miklós — közönséges őrtagok tizedenként tíz, öszvessen 40. számmal és ugyan 1° tizedbe Fekete Pál, Szücs Szabó József, Bótsa Imre, ifj. Móczár Istvány, Kristóf Ferenc, Nagy Elek, Horváth György, Kocsis Sándor, Rádi Mihál, Ficsór Istvány. 2^{ik} tizedbe Rás Flórián, Harmos Imre, Ficsór Ferencz és Fülöp, Baksai Bertalan, Proháczka József, Szegesdi Mátyás, Morvai Szabó Pál, Kis László, Desko Márton. 3^{ik} tizedbe Varga Mihál, Kalmár Jakab, Makai László, Kalmár András, Makai Imre, Bakos Istvány, Tarán Istvány, Molnár János, Kremzen Flóri, Vona Istvány. 4^{ikbe} Tarjányi Bálint és Sándor, Endre Imre, Hegedüs Károly, Szabó Antal, Varga Mátyás, Dobos András, Orosz József, Tapodi Imre, Vallenczhauser Antal.

B-KML. Kf. V. 101. A. Prot Pol. (Protocollum Politicum) 25. p. 76.

¹„csend őrség” = polgári őrség

A KECSKEMÉTI NEMZETŐRSÉG VÁLASZTMÁNYI ELNÖKÉNEK JELENTÉSE A MÁSODALISPÁNNAK A NEMZETŐRSÉG MEGALAKULÁSÁRÓL

Tisztelt Másod Al-Ispány Ur!

Nemzeti őrseregnek Kecskeméti alakulásáról van szerencsém tisztelt Másod Al-Ispány urat, mint a Pest Megyei Bizottmány Elnökét ezennel tudósítani.

Március 25^{én} megnyitattak az aláírási ivec, — városunk lakossi a nemzet kívánatait magában foglaló 12 pontok hallása és azoknak kellő megmagyarázása alkalmával örömittasan fellelkesültek bár, — de ezeknek nyomán történendő nagyszerű átalakulását hazánkknak, hogy csak békés uton kívánják eszközölni és bevárni, — és hogy az ez által elérendő polgári szabadságra elegendő képesek, csalhatatlan jelét tanusították az által, hogy addig is, míg a csendet és rendet biztosító nemzeti őrsereg országosan törvény által rendezetnék — már 26-án csaknem ezeren aláírtak, tették le az esküt mint a nemzeti őrsereg tagjai¹ — több mint nyolcz ezer, mindenféle más lakosok jelenlétében, a városháza előtti téren, a már kezünkhöz jutott nemzeti őrseregről szóló — bennünket minden pontjaiban ki nem elégítő törvény cikkben foglalt eskü forma szerént; az eskü utáni diszmenet annyi ezrek által a legszebb rendben, a legcsendesebben ment véghez, éltetvén a királyt, a hazát, a szabadságot, és egyetértést, ugy hogy méltán mondhatjuk, hogy városunk ily lelkes nemzeti örömnépnek soha tanuja nem volt, — mely nemzeti ünnepnap emlékére városunk azon este kivilágittatván — egész éjfélig viselé ünnepélyes színét sok ezreknek elébbik mozgása által, s a nemzeti öröknek az este megkezdett erélyes fölfigyázata mellett, minden legkisebb zavar nélkül.

E városunk lelkesedése s ünnepe iránt, a helyben szállásosó katonaság a legnagyobb rokonszenvét tanusitá, — ugyanis hozzám a nemzeti őrsereg által választott választmány elnökéhez önkéntesen elizent az ezredes, miszerint ez ünnepélyesség iránti tiszteletből, délután a Sétatéren zenét fog tartani, — amikor ismét öszve jöven a városházánál a nemzeti őrsereg, a legszebb

A nemzetőrök esküvétele ünnepélyes keretek között zajlott le, a választmány külön tervet készített erre az alkalomra: „Először a tanuló ifjúság fogja énekelni a Szózatot, azután az elnök fog szónoklatot tartani, s ekkor történik az esküvés. Eskü után ismét az elnök szónokol, ekkor az ifjúság a Himnuszt eléneklí és egy menet fog tartatni a Rákóczi Induló mellett” (B—KML, IV. 1604. I. téka 119. sz. irat)

2 Manu propria rövidítése: saját kezével.

rendben zászlóik alatt — elmenvén a Sétatérre, onnan egy pár főúttán elvonulva, a városházától csendesen szét oszlott.

Tudjuk a hírlapok útján, mi szerént a Pest Megyei Választmány által — miniszter elnök G. Batthyány Lajos ur fölszólított fegyverek eszközésére, hogy a Pest-megyei Választmány a többi, kívülről alakult nemzeti őrsereg számára is adhasson fegyvert, ennek nyomán tisztelettel megkérjük mint elnökét ezen választmánynak, tisztelt Al-Ispány urat, hogy a kecskeméti, már is oly szép számmal alakult nemzeti őrsereg számára — minthogy hisszük, hogy napról napra fog szaporodni, — legalább ezer darab fegyvert méltóztassék eszközölni.

Ki is egyébiránt ezen alázatos tudósításom mellett maradtam

Tisztelt másod Al-Ispány Urnak

alázatos szolgája
Nagy Lajos m.p.
mint a választmány elnöke

B-KML. IV. 1604. I. téka 43. sz. irat. Tisztázat, aláírással.

KISKUNFÉLEGYHÁZA, 1848. március 27.

ACZÉL ISTVÁN KISKUN KAPITÁNY LEVELE A KUNSZENTMIKLÓSI BÍRÁKNAK A KERÜLET CSENDJÉNEK ÉS BÉKÉJÉNEK A FENNTARTÁSÁRÓL

Különös bizodalmú drága hites Bírák Urak!

Tekintetes nádori alkapitány úrnak a ./ alá hajlított leveléből,¹⁾ mellyhez több tudnivalók is vagnak kapcsolva, által láthatták önök, hogy tisztelt ő urasága mennyire óhajtja, hogy ezen átalakulás korszakába a kerületek kebelében a csend és béke fenntartassék; én amennyire a kis-kun polgárok békés és csendes jellemét ismerem, úgy hiszem, hogy abbeli óhajtása téresülni is fog. Továbbá szinte közlöm ezúttal tisztelt ő uraságának egy másik körlevelét is a 2^{dik} ./ alatt²⁾, mellyben több tudnivalók között azt is hírül adni méltóztatik, hogy a körülmények megváltozásával a múlt évi decz. 6-kán

¹ Lásd alább.

² Lásd alább.

kinevezett kerületi küldöttséget apr. 3^{-kán} fog összeülni, a közgyűlés pedig apr. 4^{kén} fog kezdődni Jász Berényben. Többnyire szíves jó voltuk és betses érzelmükbe ajánlott állandóan vagyok Félegyháza, mart. 27. 1848.

Önöknek igaz köteles szolgáljak
Aczél István
kerületi kapitány

Másolat

Tisztelt Kapitány Úr!

Nemzeti miniszterelnök gróf Batthyányi Lajos ő kegyelmességének hozzáam intézett betűsorait hiteles másolatba, a nemzeti átalakulás forró reménynyében, oly hazafiui szent hiedelembe sietek Önnek kezeihez küldeni,³ hogy miután én is a kerületek kebelében csend és béke fenntartására s egyéb teendőkre nézve a király és nemzet ama felkentye által felelőssé tétettem, Ön is, mint közvetlen megyei kormányzó érejesen fog közre munkálni, hogy a boldognak indult édes magyar hazával szabad kis honnunk is szent béke közt érezhesse a nemzeti szabadság annyira óhajtott édes örömeit. Megkérem egyébiránt önt, közölje eme betses sorokat a kerületi tisztviselőkkal és a községek előljáráival is — ki tisztelettel maradtam Kun Sz. Mártonyban mart. 24^{-kén} 1848

önnek szíves szolgálja
Kálmán Sándor
nádori alkapitány mk.

Másolat

Tekintetes Kapitány Úr! A nemzeti nagyméltóságú miniszterelnök 2^k sz. körlevelét, az országosan egybegyűlt Karok és Rendek nyilatkozatát az úrbéri szolgálatok, dézma és pénzbeli fizetések megszüntetéséről, a papi dézma megszüntetéséről a közös terhek viseléséről készült törvénycikkeket⁴ itt küldöm tekintetes uraságnak azon megyegyjzéssel, hogy ezek következtében a múlt esztendei decemb 6^{án} kinevezett kerületi küldöttség összeülése és közgyűlés tartására kitűzött határnapokat oly formán változtattam meg, miszerint az érintett kerületi küldöttség április hó 3^{án} fog Jászberénybe összeülni, a közgyűlés pedig apr 4^{én} kezdetik és az azt követő napjaiban fojtattatik.

³ Batthyányi Lajos hivatkozott levelét nem másolták be a jegyzőkönyvbe.

⁴ A miniszterelnök itt hivatkozott körlevelének szövege sem található a körlevelek jegyzőkönyvében. Hasonlóképpen hiányoznak a hivatkozott törvénycikkek szövegei is — ezek minden valószínűség szerint egy-egy példányban a községnél maradtak és levéltárba kerültek.

⁵ Maga kezével.

Miknek kebelszertei köröztetésére amidön tekintes kapitány urat hivatalosan felszölylitanám, s a jó rendnek fentartását szivére kötve megkülönböztetett tisztelettel maradtam Félegyházán martius 26^{án}

Tekintes Kapitány Urnak alázatos szolgálja
Kálmán Sándor
nádori alkapitány mk.

B—KML. V. 355. Kunszentmiklós nagyközség iratai. Körlevelek jegyzökönyve 1842—1849. 332. p. Egykorú másolat.

10. PEST 1848. március 29.

REDL FERENC LEVELE KOVÁTS JÓZSEF
KECSKEMÉTI FÖJEGYZÖNEK, MELYBEN A PESTI
ESEMÉNYEKRÖL ÉS A KATONAI
HATÁRÖRVIDÉKRÖL ÉRKEZETT HÍREKRÖL
TUDÖSÍT

9 1/2 órakor. Most visznek néhány kocsin mintegy 30 mázsa puskaport a múzeumba, melyet múlt éjjel a katonaság Budáról hajón lefelé akart szállítani, de a nemzeti örsereg elfoglalt. — Lesz tehát ismét zaj, ingerültség.

Kedves barátom!

Tegnapelőtt a dolgok bonyolódni látszottak; ugyanis híre terjedt, miszerint a bécsi új kormány (mely a régi miniszterekből áll) a pénz- s hadügyminisztereket nekünk megadni nem akarja, és hogy Batthyányi Lajos, ki a miniszterek megerősítése végett Deákkal Bécsbe ment, 34 órai otléte alatt sem tudott a fejedelem elébe jutni. Minthogy pedig az avas kormánynak ezen visszafelé irányzott törekvése okául azt beszéltek, miszerint ott fönn azon hitben vannak, hogy Pest az ígéretek által kielégítve vagy legalább elaltatva, már egész csöndességben van, szükséges volt újra egy kis demonstrációval megmutatni Bécsnek, hogy nem alszunk. Ez okból tartott tegnapelőtt délután a Múzeum udvarán nép gyűlés, hova néhány ezeren összesereglenk, a remények újabb sugara által némileg vigasztalva, midőn hallók, hogy a

Majlandiak¹ végső elszántságra kényszerülve Radeckzy² kegyetlensége által (ki midőn a várost ostrommal elfoglalta, rendre akasztatá a főbbeket) — és az ily barbárság által fölingerült magyar katonaság által segítve, Radeckzyt német katonáival együtt a városból kiűzték oly erősen, miszerint ez reményvesztve Tyrol felé vonulni kényszerült. — A népgyűlés fő tárgya volt, azon hatalmas proclamatio felolvasása, melyet a lapokból már ismertek. Szónokoltak továbbá felhívólag s buzdítólag még Vasváry, Bulyovszky és Petőfi, ki röviden ilyformán szólt: Hagyjuk már el valahára a phrasisokat, szóljunk nyíltan. Ne mondjuk, hogy a tanátsadók tartóztatják a királyt jó szándoka végrehajtásától. Ha ő király, legyen király, és tudja eszközölni is amit akar. Tisztelem, becsülöm a királyt, ha ő is tiszteli, becsüli a nemzetet sat. — Ugyanaz nap este Kossuttól jött két levél, melyben türelemre hi föl, — de egyszersmind tudatja, miszerint a végvidéki őrkatonák mozognak. — Tegnap reggel már hinni kezdtünk, miszerint a tegnapelőtti népgyűlésben mindenki részére kívánt fegyverekre és lőszerekre szükségünk leszen, és nem dicsekedhetünk többé, miszerint mi vagyunk az elsők s egyetlenek, kik nem kényszerítettek vérrel szerezni meg a szabadságot. De új vigasztalás jött, mert reggel esett tudomásunkra, István főhercegnek Bécsből Pozsonba intézett ezen telegraphi tudósítása: Nem igaz, hogy hivatalomról lemondottam; nem igaz, hogy két minisztert nem akarnak megerősíteni; holnap (27^{én}) tisztába jövünk, és alkalmasint Pozsonba vissza is térünk. — Ez által a kedélyek csillapodni kezdtek. — A tegnapi választmányi ülésből (a megye terében) küldöttség rendeltetett megtudni, honnan van ez, hogy — miként előadatott, — az e. b. váltótörvényszék, mely már magyar pecsétet használt néhány napig, most újra a régi deák köriratút alkalmazza. A küldöttség visszatérve átadott 3 pecsétnyomót, jelentvén, miszerint az első bíróság két pecsétnyomóját, már egy csoport elébe hozta, a felv. törvényszék pedig azonnal kiadta pecsétnyomóját, sőt megmutatta a levelet, melyet István főhercegnek irt magyar pecsét iránt. E pecsétnyomókat Nyáry azonnal átreszelte, és e három, valamint a 4^{ik} is, melyet később a feltörvényszéki elnök maga hozott el, a Múzeumba tétetni határozottak, egyszersmind Nyáry köszönetet mondott a v. feltörvényszéknek, mely nemcsak Martzius 15. óta nem használja régi pecsétjeit, hanem miután első feliratára csak azt nyerte, hogy magyar köriratot használhasson, újra felirt, hogy a sas helyet a nemzeti czimert használhassa pecsétjén. Egyébiránt ezen ülésben a jelen országgyűlés incompetensnek nyilvánított status adósság elhatározására, miként az urbéri viszonyok megszüntetése iránt törvényjavallatában kimondotta. — Isten veletek; — maradok

barátod
Redl Ferencz

¹ Milánó

² gróf Radeckzy József császári tábornagy, veronai főhadparancsnok.

A tegnapi ülésben felolvasott magánlevélből örvendetes tudomásunkra esett, hogy Pancsován a Zimonyban, — tehát a határőrvidéken, honnan ijesztgettek, — 22-23^{an} a katonai hatóságot letették, polgári hatóságot 24 tagból rendeltek, és magyarországhoz csatlakozásukat kijelentették. Roth³ generális elüzetett, a pancsovai polgármestert pedig, ki nő-ruhába rejtőzött, az asszonyok kergették ki a városból. — Belgrádban is vannak már mozgalmak, — és pedig a magyar háromszínű lobogó tüzetett ki.

B-KML. IV. 1604. I. téka 44. sz. irat. Elő- és utóirattal ellátott eredeti levél.

11. ZOMBOR, 1848. április 4.

KNÉZY ANTAL ELSŐ ALISPÁN JELENTÉSE BÁCS-BODROG MEGYE FŐISPÁNJÁNAK A ZOMBORBA ÖSSZEHÍVOTT MEGYEI GYŰLÉSRŐL

Méltóságos Királyi tanácsos aransarkantus vitéz s Főispán Úr Kegyes Uram!

Az országban fejlődő mozgalmak közepette a rend s közbátorság fentartása iránt mult március hó 22-ről kelt s hozzám intézett miniszter elnöki k. rendelmény értelméhez képest a megyei rendkívüli közgyűlést folyó hó ápril 3-ra Zomborba tűzvéni ki, az nap tíz órakor a gyűlést meg nyitottam s miután azt tapasztaltam, hogy rendkívüli számmal egybesereglett s két ezred túl haladó nép sokaságának a nagy terem meg nem felelhett, többek felszólítására a kuriális ház urdvarában a tanácskozást meg kezdvén, mindenekelőtt a miniszteri elnök, ugy a miniszteri országos ideiglenes bizottmány rendeleteit tárgyalattam, melyeknek nyomán

1-ör Egy állandó választmány neveztetett ki, melly figyelemmel kísérvén minden netáni mozgalmakat, veszélyes következményeinek megelőzéséről gondoskodjék.

2-or A járásbeli szolgabírák végzésileg arra köteleztettek, hogy sürűen forogva járásokbeli minden rendű lakosok közt ügyekezzenek a bal híreket megdönteni, s megmagyarázni a dolgok igaz fekvését.

3-or Négy járásokban — ide nem értvén a Tiszán inneni Koronai Kerület¹, melly a miniszteri elnökségtől hason rendelkezéseket kapván részéről rögtön intézkedett, kerületenként nyolcz választmányok küldöttek ki, kik a

³ Roth, Karl, császári tábornok, pancsovai dandárparancsnok.

¹ „Tiszáninni kiváltságos korona-kerület”-et 1751-ben szerezte meg Mária Terézia királynő. Ez a közigazgatási egység 1848-ig állott fenn, tíz település tartozott hozzá: Madaras, Ókanizsa, Szentá, Ada, Mohol, Petrovoszello, Óbecse, Földvár, Turja és Szenttamás.

népet az alkotott új törvények jótékonyságáról meg győzzék, és a béke a csönd megtartására ösztönözzék.

4-er Ezen kerületi választmányok minden helyeken az őrseréget felállítani igyekezvén a vagyonos osztályból álló lakosokat össze irván, azoknak sorait az állandó választmánynak haladéktalanul küldjék bé, melly azokat megros-tálná majdan a nép gyűlésének bemutatandja.

Ezen felsőbbi rendeletek tárgyalásakor számos indítványok s szózatok fordulván elő a gyűlésben, miután a szabad ég alatt tartott gyűlésben a nép az idő alkalmatlanságait tovább túrni nem akarta, azt kívánta, hogy a gyűlés ezzel befejeződjön, mire végzésileg a gyűlés elosztatnak lenni kimondatott, és a többi hivatalos iratoknak tárgyalandása jövő május 1-ő napjára kitűzött közgyűlésre el halasztatott, valamint ez alkalommal tartani kellett számvizsgálószerk a Rendek és tisztviselők szorgos foglalatosságaik miatt elmellőz-tetett.

Ezeket méltóságodnak tisztí kötelességemnél fogva följelentvén örömmel értesítem Méltóságodat arról, hogy ezen Bács megyében a csend és béke folyton létezvén a nép közt legkevesb mozgalom nem mutatkozik, s bizton remélhető, hogy a működő kerületi választmányok higgadt elmével s szívvvel párosult lelkesedése csendes eredményt szűlni fog.

A ki midőn Méltóságodat arra kérem, hogy hozzám bocsátandó főkor-mányzói k. rendeletét Zomborban, hová tudni illik lakásomat vettem, intézni méltóztasson magas kegyeibe ajánlott mély tisztelettel maradok méltóságod-nak legalázatosabb szolgálja:

Knézy Antal első alispán

Vajdasági Levéltár, Bács-Bodrog vármegye alispánjának iratai. 1848—49. 1613. doboz.

12. BAJA, 1848. április 9.

BAJA VÁROS KÖZGYŰLÉSI HATÁROZATA A POLGÁRI ÁTALAKULÁSSAL KAPCSOLATOS KÍVÁNSÁGAIRÓL

Felolvastatott Nagy Kanisa várossának felhívó levele, mely szerint az általuk kívánatképp felterjesztendő kérelmi pontokat elfogadni és egyértőle-ges hozzájárulás által a városi ügyet előmozdítani óhajtják.

Baja városának lelkes népe örömmel veszi a felhívást, és az itt kifejtett pontokon kívül még többet kívánván a teendő sorába fűzni, illy tartalmú választ szerkesztvén:

Tisztelt Polgártársaink!

Átalakulási mozgalmak láncolatában a körülmények hatalmas, az idő erénye vagy bűne irányozván a korszak eseményeit, czélszerű engedmények, mielőtt a néptenger felháborodott, s azután kérlelhetlen szigor a rend érdekében, — e kettőben áll a békés forradalom titka. Hála a Magyarok Istenének, mert ha bár fölséges hazánk fölé mártzius hónapban villámrejtő fellegek borulának, a nemzeti lét s nemlét terhes pillanatiban fönséges nádorunk bölcs esze magyar szívével párosulva, s az országgyűlés hű jellemű, tántoríthatatlan nagy férfaival egyesülve dicsően elháríták a politicalai menyköveket, s a nemzeti szabadság s törvényi egyenlőség oltára körül a szent béke zsámolyánál találkozáván, szerencsésen átéltük a szabadság első örömeit. Itt forró érzelmeink örömtengerében buzgón üdvözöltetek a szabad sajtó, a nemzet lelki-ismérete, melly a hazai kincsek füzérében első láncszem. Testvérültünk a századokig adómentes hazafiakkal, s kezet nyújtva a köz haza boldogságáért, leomlott a kiváltság sorompója, mely a nemest a honpolgártól századok ota elválasztva, az irigység s rangharcz keserű küzdelmeit annyiszor előidézé. Fenn dobogott szívünk a nemzeti függetlenség, s felelős ministérium szentesítésével, s midőn honfiaink csillagait üdvözöljük a kormánykoszoruban, tisztán áll lelkünk előtt, hogy a magyar nemzet boldogsága felé indult e nagy férfiak vezérlete alatt. Lelkünk elmerült örömében, hogy az urbéri viszonyok megszűntettek, s habár mi soha urbéri bánlás nyöge alatt nem léteznék, a nagy hatalmu uri kapocs elég bilincse volt rég polgáriasant szabad lelkünknek, s hála az égnek, mert ezutánra nehéz szorgalmának gyümölcseit mindenkéi osztatlanul élvezhetendi. — Eltűnt örökre a papi tized, s e nemes áldozat egyik forrása levén a nép boldogulásának, reméljük, e kedvezetes nyeresemény erősebb tiszteletkapcsot füzend a tisztas rend s hivei közé. Megalapított a nemzeti őrsereg, s felállítva van a szabad kebleken a nemzeti védbástya, mert ki nem hitvány zsoldért, hanem édes hazájáért, szabadságáért, önléte s keves családjának életéért lép a küzdterre, kész az életét feláldozva vérét ontani, hogy dicső legyen a harc, dicső a haza, melyért vív. Biztosított az évenkinti országgyűlés Buda-Pesten, nagy leend szíve a hazának s szabaddabban dobog majd a külbefolyás titkaitól menekült kebel. Megadatott a népképvisélet, mellyért milliók buzgo sohajtjai némán epedezének, s a szabad választás szent jogában részesítetteknek hangjai keblök koporsójából szabadon napfényre kerülendhetnek. Leromboltatott a szerencse ámitásain elszenyült népjáték kereke, a lotteria, s az emberiség szent java győzelmet ül a nemtelen gazdulás romjain. Alkotva lön a hitvallások közt létező jogi s kötelességi különbségek megszüntetése végetti törvény javallat, s a vallásbéli különböző felekezetűek polgári egyenlősége kimondatván, a lelkiismeret szabadsága szentesítettett.

Ennyi nagyszerű polgár-jogok, ennyi óriási változások kedvezései között elmerülve szívünk szabad örömében, a 15 ezer bajaik keble martius 27-én buzgo imába dobogott fel a földi sorsok leghatalmasb intézője, az ég ura tronjához, s hogy örömünk kiegészüljön, azon lelkes polgártársainknak,

kiknek követei népképviselőkké alakulva e nehéz politicalai csomót nagysándori ügyességgel bölcsen ketté metszék, polgári hálánk babérjait tesszük a szabadság oltárára, kérvén, fűzzenek bennünket testvérileg jogkoszorújukba szívőrvülve kiáltván „éljen a haza! éljen a Király! éljen a Nádor! éljenek hazánk dicső követei! Legyen béke s áldás a nemzet fölött.”

Midőn azonban a nemzeti örömek közé merültünk, nem téveszténk el szemünk elől a drága perczek fontosságát, a szünteleni éber munkálkodás fő célpontját, nemzeti erőnk feláldozását, hogy az óriási kezdet dicsően befejeztethessék.

Ohajtanánk innét, hogy a népboldogító törvények fonalán a következő nemzeti kívánatok is létesülést nyerhessenek.

1^{ör} A törvény előtti egyenlőség minden honlakosra kiterjesztessék, s ennek egyik alapja a büntető törvénykönyv, s képviselője az eskütszék mielőbb életbe léptessék.

2^{ör} Az úrbéri viszonyok s papi tized megszünte vonalán az úri czim alatt gyakorlott kisebb királyi haszonvételek, regálék, s minden úrbéri bánlás alatt lévő helyeken is bármily czim alatt dézmáltatás mindenütt megszüntessenek, s ezzel az egyedáruság terhes szemtelenségei, kellemetlen zsarolásai, s hatóságilag soha eléggé nem korlátozható kinövései s csalárdságai végképp elenyésztessenek.

3^{ör} A magyar katona esküdjék az alkotmányra is, hogy hűsége törhetlen legyen a haza iránt, ugy az idegen katonaság országunkból kiküldetvén, katona polgártársaink honunknak visszaadassanak, polgártársaikkal testvérülhessenek.

4er A kincstári jóságok rendelkezési fonalán a papi javak nemzeti javakká fordíttassanak, s ezek jövedelmeiből a kisebb papság is vallás különböztetés nélkül sors javítást nyervén, a népnevelés előmozdítottassék, s nemzeti közintézetek alakíttassanak.

5^{ör} A buzgalom s nemesszívűség a fiatal kornak főtulajdonai lévén, hogy a növendék hazafiak száma szaporuljon, a tanítói szabadság alkotmányos szellemben állapíttassék meg.

6^{ör} Erdély hazánkkal egyesíttessék, ezáltal a magyar nemzet politicalai fennsége s önállási dicsősége az európai nemzetek sorába kiemeltetvén.

7er Nemzeti bank állíttassék, hogy a polgárnép vérét szopo csalárd uzsorások serege szétrebbentessék.

8^{ör} A papi választás valláskülönbség nélkül a helytartóság jogai közé számíttassék.

9er Baja várossa, mely a koremelkedési haladásba Bács megye bármellyik királyi várossával versenyezvén, mint alsó Magyarország gabonakereskedésének fő pontja, kereskedelmi kedvezetes Duna melletti állásával, mindenkítől elvitta az elsőséget, műveltségi s korszerű kényelmezési tekintetből mérlegelve, egyiknek sem áll utánna, jelenleg a nemzettestületbe békebleztetvén, s az országgyűlésen szavazatot nyervén, Bács megyétől elkülönöztessék, mint

önálló helyhatóság minden törvényi joggyakorlatba részesítettén, minden hivatali levelezés hozzá intéztesék.

Ezek azon életkérdési ohajtások s kívánatok, melyek tellyesedéséért velünk együtt millio polgártárs bizalommal, melynek forrása szent kapcsolata, „szeretett a ragaszkodás” és igaz tisztelettel, mely a polgári jutalom legszebbike, foházkodik a kormány s törvényhozás bajnokaihoz. Karolják föl polgártársaik haza boldogito kérhangjait, s pártfogolják azt magasztos közrehajtással, hogy a diadal térén, melyet ernyedetlen küzdelem s hazafi bátorság a nemzet nép szabadság térévé dicsőített, megannyi nemzeti színű oszlopok zászlóin lobogtathassa nagy nevüket, s a nemzet-nép áldása a földi legszen-
tebb áldás fűzethessék magasztalt emlékeikhez.

Hazafiui ohajtásunkat hatályos pártfogásba ajánlva polgári tisztelettel maradván Baján 1848 évi april 9^{ik} napján tartott képviseleti közgyűlésünköl.

Ezen s illy tartalmu felhívó levelek által mindannyi megye, királyi és rendezett tanáccsal bíró városok pártolásra felhivatni rendeltettek, nem különben Főherczeg Nádor Ő Felsége István, ugy minister elnök Gróf Batthyányi Lajos Ő Méltósága érzékeny tartalmú levél által üdvözöltetni, — munkás és boldogításra czélzó intézkedéseik méltó megösméréseül leghálásabb köszönet nyilvánittatni határozottatott. Felhívó levelek Szabadkán kinyomatni rendeltetvén, ennek intézésére Sebök József főjegyző ur kiküldetett.

B—KML.IV. 1001. b. Baja város községi üléseinek jegyzőkönyve 1847—1849. 85—88. és 132—133. p. 135/1848. jkv.-i szám.

13. KECSKEMÉT, 1848. április 11.

A KECSKEMÉTI NEMZETŐRSÉG VÁLASZTMÁNYI ÜLÉSÉN ELHATÁROZZÁK A MUNKÁSOK ÚJSÁGA c. LAP KÖZKÖLTSÉGEN VALÓ MEGRENDELÉSÉT

Fejes János ur szóba hozá miszerint a jelen átalakulási korszakban történt eseményekről minden félreértések és balvélemények elhárítása tekintetéből igen czélszerűnek vélné, ha a Táncsics Mihály által szerkesztett Munkások Újsága czimű, s különösen a jelen eseményeket tárgyazó folyóirat a czéhek számára közköltségen meghozatnék s könnyebb megérthetés végett a már eddig is igen sok fellelkesült ajánlkozók által vasárnaponként az öszvegyülekezettek előtt felolvastatnék, s ahol szükség meg is magyaráztatnék. Ugyanekkor olvastatott fel pesti lakos hazánkfia Szabó József úrnak a választmányhoz intézett e tárgyra vonatkozó indítványa is melyben az említett folyóiratot mindenik tized számára a közpénztár által meghozatni, s a már

különben is kevesebb míveltséggel bíró nép felfogásához alkalmazott lapot vasárnaponként vagy más ünnepnapokon a nép gyűlésében az arra ajánlkozók által felolvastatni és megmagyaráztatni óhajtja.

A választmány meglévén győződve a mostani események a népek között kellő felvilágosításának szükségességéről s ennek elérhetése tekintetéből szükségesnek tartja Táncsics Mihály Munkások Ujsága című folyóiratnak közpénztár általi meghozatását, de minthogy minden czéheknek saját pénztáraik vagynak, ezekről feltéve azt, hogy saját magok költségeiken is meghozatják csak a tizedek és a 4 örtanyák számára látta ezen folyóirat meghozatalát szükségesnek, melynek eszközléseért a polgári hatóságot megkeresni rendelte, bizva azon fellelkesült hazafiak ígérétében, kik ezen lapnak a nép gyűlése előtti felolvasását és megmagyarázását önként megajánlották.

B—KML. IV. 1604. I. téka 60. sz. irat. Jegyzőkönyvi fogalmazvány.

14. JÁSZBERÉNY, 1848. április 13.

A JÁSZKUN KERÜLET KISGYŰLÉSÉNEK HATÁROZATA A POLITIKAI VÉLEMÉNYKÜLÖNBSÉG MIATT FOLYTATOTT PEREK TÖRVÉNYELLENESSÉ NYILVÁNÍTÁSÁRÓL

A politikai szabadság századokig sűrű köd lepte napvilága a hazamentő martiusi események megváltó szorzatára teljes pombában kiderülvén ezen a türesben kiszenvedett kerületek kitisztult kék egére — hogy a multak keserű emléke a régi homályban soha fel nem támadás reményében eltemettethessék, s a türelmetlenség s miattai szenvedések sírján a polgári szabadság első örömeinek életadó sugarai az emberiséggel vele született, de eddig sokakra nézve véteknek tartott vélemény és szólás szabadság virágait költhessék ki, köz egyet értéssel karoltatott fel azon indítvány, mi szerint az eddig politicalai vélemény különbségért elítélt polgárok ellen e tekintetben lefojt perek törvény elleneseknek nyilváníttassanak. Mire nézve elhatározatott, hogy mindazok, kik ellen csupán és egyedül politicalai véleményükért s annak kijelentésért tisztai ügyészi vádper volt vagy vagyon folyamatban, e tekintetben a vád sullya, vagy amennyibenn pereik már bevégeztettek, elmarasztaló ítéleteik, polgári állásukra vonatkozó, különben törvényes következményeitől felmentessenek és szabadíttassanak. Melly végzés folytán a multak feledése ez ünnepén, a Kis-Kun kerület által hivatalából ítélet útján elmozdított egyik

rendes orvosa, Balogh József hivatalába leendő visszahelyezése egyhangúlag kívántatván nevezett orvos régi hivatalos állásába azonnal visszaállíttatni, s fizetése mai naptól (:aprilis 4:) számítva az illető pénztárnok által rendszeresen kiadatni rendeltetik.—

B—KML. V. 355. Körlevelek jegyzőkönyve 1842—1849. 345—346. p. Egykorú másolat.

15. BAJA, 1848. április 4.

A BAJAI TANÁCS A MINISZTERELNÖKTŐL KÉR SEGÍTSÉGET AZ ISMÉTLŐDŐ RENDZAVARÁSOK ELLEN

Fölemlítettén, miképpen a folyó hó 13^a folytán ujabban 19^{én} a piarczon népcsoportozati gyülekezet tartatván, nemcsak a városi tisztviselőség ellen illetlen kifakadások és sértések tétettek, sőt a rend s béke megbomlására és a tanácsközségi törvényes állás megsemmisítésére merényes fellépések intézettek.

Határozat:

Miután e zavaros időben méltán tarthatni attól, hogy e jelen elődidézett — némely egyesek törvénytelen és lázító kifejezései szülte — körülmények a vagyonos és betsületes szelid lakosság élete- és vagyona veszélyét idézhetnék elő, ministerelnök öméltóságához érzékeny panaszú, e jelen körülményt rajzoló folyamodvány gyorspostán felküldendő, megkéretni rendeltetvén öméltósága, miszerint a törvényes rendet és csendet fenntartatni elrendelni legkegyesebben méltóztassék.

B—KML. IV. 1001. b. Baja város községtanácsi jegyzőkönyve 1847—1849. 139—140. p. 145/1847—49. jkv.-i szám.

16. KECSKEMÉT, 1848. április 21.

A HELYI NEMZETŐRSÉG EGY LÖVÖLDE FELÁLLÍTÁSÁT SZORGALMAZZA

Az őrseregnek felállása egy lövöldét — melynek hiányát városunk eddig is érezvé, s a polgároknak puska s lövéstőli idegenkedések fő okául bátran felhozathatik — szükségessé s nélkülözhetetlenné tett. A polgári katona célszerű, és sikerdús kiképzése csak az által éretik el, ha fegyverét mindkét alakban ügyesen tudja használni, azaz: hogy lövő és szuronyzó ügyességgel bírjon. Mi végre alól irtak egy lövölde felállítására alakulunk, s ha az aláírtak száma harminczra megy, magát alakulnak nyilvánítván, a teendők iránt érvényesen tanácskozhatik, s határozatai a későbbi aláírókra is kötelező erővel bírának.

B—KML. X. 232 25. számú irat. — Eredeti irat 50 aláírással¹

A címzett pontosan nem tisztázható.

1 Az aláírók között szerepelnek többek között: Hajagos Illés Kecskemét 1848-as polgármestere, Horváth Döme, Csányi János főbíró, Bagi László, Lestár Péter, Gömörly Frigyes, Muraközy János stb.

17. KALOCSA, 1848. április 24.

MEGHÍVÓ AZ 1848. MÁJUS 1-I PEST VÁRMEGYEI KÖZGYŰLÉSRE

Pest megyének 848^{ik} esz. april 19^{én} Pesten tartatott kis gyűlésben.

Az 1847/8^{ik} tezik 7^{ik} évi 5^{ik} §^a rendeleteinél fogva a törvényczikk királyi szentesítése után legfőllebb 20 nap alatt közgyűlés leend. Határoztatik hogy a törvény kihirdetésére jövő majus hó 1° napján közgyűlés hivattassék össze.

És minthogy a már idézett tczikk rendeletinél fogva jövőre a nép képviselét alapján leendő választások fölött, nemkülönben a 16. tczikkben a megyei hatóság ideiglenes gyakorlatára a megszabott rendeletek felett is szükségképp intézkedés lesz teendői határozattal, hogy az illető főszolgabíró urak a meghívó levelekben a felhozott tczikk idézésével e körülményt is világosan említsék meg.

Minthogy továbbá a folyó évi 1843. és 44^{ik} számok alatt költ határozatnál

fogva az országosan elfogadott képviselet alapján a megye teremiben a megyének minden lakossa tanácskozási és szavazati joggal bír, a meghívások az eddigi gyakorlat alkalmazásán kívül még minden egyes helységben kihirdetessék, s a körülmények megmagyarázásával eszközlendők.

A meghívásokban megemlítendő lévén az körülmény is, mi szerint ezen közgyűlés tsak az 1847/8 évi tczikkel kihirdetése, s azok foganatosítása feletti rendelet megtételére hivatik egybe.

Vége a határozat mindenik főszolgabírónak lovas által azonnal kiküldendő.

Kiadta Balla Endre megyei főjegyző
Jelen megyei végzés szerint 1 majusra lévén határozva a közgyűlés, mellyre ezennel meghívának a kerületembeli községekben lévő nemesek, honoratiorok, minden telkes lakosok, továbbá mindazok, kik 100 pf évi jövedelmet kimutatni tudnak, s olly mesteremberek, kik éven áltul folyvást egy legénnyel dolgoznak.

Ezen végzést a lakosok között kihirdessék, azomba ha a lakosok közül senki sem menne, a község legalább is két képviselőt küldhet, ha akar. Ezen képviselőket a nép válassza meg. — Egyébbaránt ezen közgyűlésen a tczikkek fognak tsak kihirdettetni, s intézkedés fog tétetni a megyei hatóság ideiglenes gyakorlata fölött.

Mészáros Károly mk főszolgabíró

B—KML. V. 307. Bajaszentistván nagyközség iratai. Pest vármegye gyűléseiről felvett jegyzőkönyvek és rendeletek másolati könyve 1848—1850. 4—5. p.

18. KISKUNFÉLEGYHÁZA, 1848. április 29.

A LAKOSSÁG NÉPGYŰLÉSEN KINYILVÁNÍTOTT ELÉGEDETLENSÉGE HATÁSÁRA A KISKUNFÉLEGYHÁZI TANÁCS LEKÖSZÖN ÉS EGYBEN ÚJ VÁLASZTÁS KITŰZÉSÉT KÉRI

A mind inkább fejledező szabadsági mozgalmak, és események olly irányban, és alakban mutatkozáván városunkban; hogy a mostani rendkívüli állapotban — főkép az izgatásoknak további terjedésével — azoknak túl áradásától, a rend nagyobb megzavarása és kitörésre való fajulásától méltán

tartani lehet — különösen pedig az előjárásnak melly a tegnapi nép gyűlésben és a kerületi közgyűlésben szokott kapcsolatos részvétől — izgatás következtibe — el üttetett — állása tétetvén olly nehezé, hogy hivatásának meg nem felelhetne a köz ügyek vitelét legbuzgóbb jó akarata mellett is tovább nem tellyesítheti; a tanács kötelesnek érzi magát városunk e helyzetét tekintetes nádori al kapitány úrnak, mint jelenlegi kormányzónak feljelenteni, azon ki nyilatkozással, mikép a tanács mulhatlan szükséges és legelső teendőnek tartja: hogy a leg újabb törvények szerint a választások haladék nélkül és rögtön munkába vétessenek — mellynek ezen most be következő közgyűlés által leendő eszközlése, és azonnali életbe léptetése véget tisztelt nád.¹/al kapitány úr kéretni rendeltetik azon őszinte, és komoly kijelentéssel: mikép a tanács a köz gyűlés rendelkezését be várván, de annak végeztével eddig vitt előljároi hivataláról minden esetre le köszönend, s azt a népnek által adandja.

B—KML. Kf. V. 101. A. Prot. Pol. 25. p. 95.

19. JÁNOSHALMA, 1848. április 30.

JÁNOSHALMA AZ URBÉRRENDEZÉS SORÁN NEKIK ITÉLT LEGELŐRÉSZÉRT FOLYAMODIK AZ URALKODÓHOZ

Felséges Császár, s apostoli Király!

Folyó év, és hó 14-én kelt, s Feleségedhez általunk legalázatosabban bé nyujtott folyamodványunkban kitett sérelmeink legfőbbike az volt, hogy urbéri per következtében határunk szabályoztatván — az uradalom által részünkre kimutatott legelői rész minőségére olly rossz, hogy azt használható legelőnek mondhatni, vagy elfogadni lehetetlen; — miután pedig ezen szabályozási perünk megvizsgálatlanul még a megyei Törvényszéknél hever, s így még birói jóváhagyás kimondva nincsen — már is az uradalom — azon legelő részbe, melly határunkba a legjobb, és magának fenn tartott marháját bé hajtván — a mi vonóssainkat s egyéb barmainkat a legelőnek hiánya miatt csaknem éhen veszni látni kellett; — azért a végső szükség által kényszerítette — barmainkat azon legelői részre, a hol az uradalomé jár, legeltetés végett szinte beeresztettük. — Ezen tettünket legalázatosabban feljelenjtjük, térd-

1. nádori

hajtva esedezvéen — hogy arról, valjon ezt joggal tehattük e vagy sem; nekünk utasítást adatni legkegyelmesebben méltóztassék, — ha hogy ezt tennünk nem szabad, engedelmeskedve barmainkat kihajtani azonnal fogjuk. — legmélyebb alázattal elhalván — Jankovácson¹ 1848-i Aprilis 30-án.

Felségednek legalázatosabb Jobbágyi: Jankovác mező várossa községe.

Eredeti irat, „Jánoshalma 1808”. köriratú viaszpecséttel ellátva. — B-KML. V. 342 Urbéri ügyek iratai 8. doboz.

20. PEST, 1848. május 2.

DEÁK FERENC A MINISZTERELNÖK NEVÉBEN ÉRTESITI A KECSKEMÉTI NEMZETŐRSÉGET 500 DARAB FEGYVER KIUTALÁSÁRÓL

Kecskemét város Küldöttség általi folyamodása következtében ezen alkalommal szétosztás végett küldök 500 darab fegyvert a nemzetőrseregről szóló törvény azok qualificatióját már a nélkül is megszabja, kik a nemzet őrseregbe belépni tartoznak, — itten tehát még saját felelősségem mellett arra figyelmeztetem önt: miszerint mindazoknak, kik a nemzetiség tekintetében veszélyeseknek tarthatók, vagy kik a nemzetőrseregbe beállani vonakodnak, vagy pedig kik a belcsend és nyugalom megzavarhatása tekintetében gyanúsak lennének, fegyver ki ne szolgáltatassék.

A fegyverkiosztásra nézve, hivatkozva a nemzetőrségi törvény 12ik §ra rendelem: hogy csak azoknak osztassék ki ingyen a fegyver, kik azt megszerezni nem képesek, a többiek pedig ezen fegyverek 14 fr 18 xr¹ kiszabott árát tartoznak a helyhatóságban szoros és pontos vezetés mellett tartandó pénztárba lefizetni; melly rendeletem szigorú megtartása iránt szinte önt teszem felelőssé.

miniszterelnök úr távollétében
Deák Ferenc igazságügyminiszter

B—KML IV. 1604. I/2 33.

1 Két féle forinttal számoltak ekkor.

Pengő forint: egyenlő 60 krajcárral.

Váltó forint: egyenlő 24 krajcárral.

1 Jánoshalma korábbi neve: Jankovác volt.

21. KECSKEMÉT, 1848. május 5.

KECSKEMÉT VÁROS KÖZÖNSÉGE A KÖZLEKEDÉSI
MINISZTERTŐL A CEGLÉD-KECSKEMÉT
VASUTVONAL ÁLLAMI KÖLTSÉGEN VALÓ
KIÉPÍTÉSÉT KÉRI

Tisztelt Minisztérium!

Midőn a kereskedés, s evvel kapcsolatban álló hon felvirágzás emeltyüje, a vasutak, hazánkban is nemcsak elméletileg, hanem tettelegesen építetéseket által életbe léptettek, alolirt városi közönség, szomszéd N.Kőrös várossal egyesülve meggyőződve lévén e vállalat boldogító voltáról a M. Középponti Vasut Társasággal 1846^{ik} évi September 6^{án} az ./. alatt tisztelettel ide hajlitott másolat szerint olytén eggyességre lépett, hogy a vaspályához szükséges területeket a szerződő közönségek megtérítés nélkül engedvén át a M. K. vasuttársaság 1848^{ik} évi December utolsó napjára Czegléd Ketskemét között a vasutat felépíttetni fogja, s ezen egyezés a Magyar K. Vasuttársaságnak mult évben tanátsban tartott közgyűlése által is elfogadtatván, e szárnyvonal a már Pest Szolnok között készen álló fővonalba kebeleztetett be, s mint annak kiegészítő része a midőn a közben tett akadályok elhárítása, s a kieszközölt engedélynek legfelsőbb helyen másodizbeni megerősítése után — a M. Középponti Vasut Társaság által építésben vétetni czéloztatott, keletkezett a 847/8^{ik} évi 30. t. cz. melynek 1^{so} §^a a már megkezdett vasutak közálladalmi költségen folytattatni rendeli, — minek következtében alázatos tisztelettel kérjük a Tisztelt Minisztériumot, hogy ezen törvényrendelete nyomán a megkezdett Középponti Vasut kiegészítő részét tévő jelen szárnyvonalat, az előleges munkálatok s mérések átvételével felépíttetni, s e rövid alig 4 mérföldre terjedő vonal által több mint 70 ezer tiszta magyar ajkú honpolgárt a haza szívével szorosabb kapcsolatba hozni, s ez által a két város és vidéke felvirágzását eszközölni kegyeskedjék.

Sz. Kecskemét város
közönsége

B-KML. IV. 1604. I. téka 98. sz. irat. Aláírás nélküli fogalmazvány.

22. BÁTMONOSTOR, 1848. május 10.

BÁTMONOSTOR LAKÓINAK TANÚSÁGA ARRÓL, HOGY A SZEREMLEI LAKOSOK MÁR RÉGÓTA LEGELTETNEK A HAT SZIGETEN

Alább irottak Tekintetes Nemes Bács Bodrogh Vármegyében fekvő Báthmonostor helysége lakossai ezzel adjuk tudtára akinek illik avagy jövődöbeni a dolog megilletne. Hogy szomszédságból tudván tudjuk és igaz lelkiismerettel vallván valljuk azt minthogy tőszomszéd Szeremlye Helysége és annak adózó lakossai a tulajdon határukban ugynevezett hat szigetet ló és marha szabad legeltetéssel a mi emlékezetünkre évenként használnván, annak környékeit önmaguk hasznára kaszálták és használták legyen. Azon szinte tudván tudjuk és hit alatt tanusítottuk azt is hogy a fennebb érintett Helység azon kaszáló ló és marha legelők használatával ötven és több évektől önhatárjában szabadon élt, amellyekbe e máiglan léteznek. Végre hír után tudjuk azt is hogy azon Helységbeli közlegelő és rétségből T[isztelt] C[im] Kalotsai Érseki Uradalmi Tiszt urak által foglalások estek, de azok mi és mennyiségéről mit sem tanuzunk. Mellyekről és mindezekről e Bizonylatot hiteles alakban öntve kiadánk.

Ellőttünk: Szlavikovits Pál biró, Gál János esküdt, Tót György esküdt, Szekeres Antal népjegyző által Öreg Béda István, Szabó József, Papp Ferenc, Vida János, Turu Imre Báthmonostori lakosok.

B-KML. V. 380. 270. sz. irat (2 doboz).Pecsettél és aláírásokkal hitelesített eredeti irat.

23. PEST, 1848. május 10.

PEST MEGYE VÁLASZTMÁNYA NÉHÁNY KÖZSÉG RENDEZETT TANÁCCSAL VALÓ FELRUHÁZÁSÁT KÉRI A BELÜGYMINISZTERTŐL

Miniszter Ur!

Kebelünkben helyezett Abony, Gödöllő, Aszód, Monor, Irsa, Szalkszentmárton, Kalocsa, Izsák, Kiskőrös, Solt és Tétény községeket, mind lakosaik nagyobb száma s kedvező anyagi állásuk, mind azon tekintetből, miszerént az érdeklött helyeken kellő számmal találtnak annyi értelmi műveltség s

törvényes jártassággal bíró egyének, mennyi a tágasság közben gyakorlandó bírói eljárás s önkormányzás célszerű bevetéséhez megkívánatik — minősítetteknek találván arra, hogy rendezett tanácsú helyekké alakíttassanak; — hivatalosan kérjük Miniszter urat, hogy a javallatba tett községeknek rendezett tanácsali felruházását az 1848: XXIV. törvény cikkben kijelölt módon eszközölni, s az eredményt velünk tudatni méltóztassék.

Költ az 1848. évi Május 10-én Pesten tartott választmányi gyűlésből.

Pest megye közönsége¹

MOL H 12/c Iratok 1848. 2561. tételszámú irat. Eredeti, aláírás nélküli, de pecséttel hitelesített irat. —

24. BAJA, 1848. május 13.

RUDICS FŐSZOLGABÍRÓ KÖRLEVÉLLEN TÁJÉKOZTATJA A FELSŐJÁRÁS KÖZSÉGEIT A RÖGTÖNITÉLŐ BIRÓSÁG KINEVEZÉSÉRŐL

Isten velünk!

Bács Bodrogh megyének 1848-ik évi május hó 9-én Zombor sz[abad] kir[ályi] városban tartott bizottmányi ülése jegyzőkönyvéből.

A Torontál megyében kiütött lázongás elfojtása tárgyában kinevezett teljhatalmú királyi biztos Temesi gróf és főispány Csernovics Péter ebbeli felhatalmaztatását, kineveztetését érdeklő, s folyó Május hó 1-én tartott közgyűlésben meghirdetett K[irályi] helytartói levél kapcsában, folyó évi Ápril[is] 30-án költ levele kíséretében a rögtön ítélő biráskodásnak e jelen rendkívüli körülmények közt miként leendő gyakorlását tárgyzó rendszabályokat, melyekben ezen biráskodási jog különösen azokra is kik az uradalmak, vagy előljárók szántóföldeit, kaszállóit, rétjeit, erdeit erőhatalommal

1 A belügyminiszter válasziratában utasítja a megye állandó bizottmányát, hogy a fent nevezett helységekre három tagú bizottságot küldjön ki, amely bizottság kötelessége lesz kivizsgálni a helységek lakosságának számát, az igazgatás menetét, a helységek határait, valamint javaslatot kell tenniük:

„1-ör A tanácsstagok és tisztviselők ugy szolgák miségére, számára és rendszeritendő évdijára nézve.

2-ör Béjelentendi az árvaügy, valamint a községi és ha léteznek alapítványi pénztárak jelen állapotát, javaslatával azon főszabályoknak, melyek a biztos kezelés tekintetéből netalán szükségesek.

3-ör Előadja a község közbirtokának mennyiségét és minőségét; az évi jövedelmeket és kiadásokat.

4-er Ha az egyik vagy másik községben a helybeli körülmények tekintetéből külön intézkedések kívántatnának, vagy lennének szükségesek, ezeket az észrevételekben felsorolandja.” A belügyminiszter 3 hét határidőt ad a munka elvégzésére, a jelentés megtételére. — Kapcsolódó irat MOL. H 12/c Iratok 1848. 2561. tételszámú irat.

elfoglalták, kiterjesztetik e megyével közölvén, azoknak nyombani meghirdetését s életbe léptetését rendeli, minek nyomán a kérdéses szabályoknak közlendése mellett, járásbeli szolgabírák uraknak meghagyatott, miszerént ezen egész a visszahívásig tartandó rögtön biráskodási gyakorolhatási jogot megszerezte haladéktalanul, s legnyilvánosabban meghirdetvén, sőt minden hitfelekezetü lelkészek által az egyházukban szószékekbül is meghirdetvén, erről az idézett szabályok értelmében lehető legrövidebb idő alatt első alispán úrnak küldjék meg.

Egyébéránt a rögtön ítélő széke birákul ezek választattak meg ugymint: *Felsőjárásban* Latinovits Benjamin elnökül, helyettes elnökül Kardos János, közbírákul: Kovatsits Antal, Vermes Fábián, Scultéti János, valamelyikének akadályoztatása esetében Vojnits László, Sándor György.

Ezen kivontatot közlöm az előjárókkal, hogy azt minden haladék nélkül közhírré téve dobszó mellett több helyeken, sőt a határookban találtató csárdákban is kifüggeszék, eljárásukról engemet azonnal tudosítsanak. Jóakárójok Rudics fősz[olga]bíró.

B-KML. V. 360 Körlevelek jegyzőkönyve 1848. 11—12 p. Eredeti jegyzőkönyvi bejegyzés.

25. PEST, 1848. május 22.

A MÁRCIUS TIZENÖTÖDIKE TILTAKOZIK A TASSON TOVÁBBÉLŐ FEUDÁLIS KIVÁLTSÁGOK ELLEN

Tekintetes nemes, nemzetes és vitézlett Bernátfalvi Bernát György úr, tekintetes Pestvármegye néhai táblabírája, s illetőleg a solthi járás statariális elnöke, életkorára mintegy ötven éves, s körülbelül 30 éves táblabíró, Tas helységének, mely Pesthez, a magyarhoni műveltség gyupontjához mintegy nyolc órányira fekszik, néhai potior birtokosa;¹ — nem tudván azt, hogy az 1847—1848. évi országgyűlés eltörölte az úriszékeket, a hajdani hatalom, türelmetlenség, s a jelen mívelt kortóli borzasztó elmaradásának következő tanújelét adta: „Egy szép vasárnapon istenhez fohászokodás végett elmentem a tasi református templomba, s ott egy üres padba ültem, nem tudva azt, hogy a kiváltságos úriszék, s illetőleg a tisztelt táblabíró úrnak isten színe előtti elnöki széke, s midőn a tekintetes táblabíró, s illetőleg statariális elnök úr megjelent, a székbe tovább ülven, egész illedelemmel helyet adnék, a

¹ Legjelentősebb, legnagyobb.

tekintetes táblabíró úr ily statariális modorban támadta meg: „önnek ezen székben nincs helye”, én ki vele soha szóbeli érintkezésben nem voltam, gondolva, hogy ha ottani maradásom által a tekintetes úr szelíd indulatai felrázatnának, személyem sem lenne szomszédságában bátorságban, kimentem azon padból másikba, tőle mély alázattal búcsút véve.

Illés Benjamin

Az írás megjelent a Március Tizenötödike c. újság 1848. évi 58. számában 234. o. Tasról írják cím alatt.

26. KECSKEMÉT, 1848. május 26.

A HAZA JAVÁRA TÖRTÉNŐ ADAKOZÁSOK LEBONYOLÍTÁSÁRA KECSKEMÉTEN TIZEDENKÉNT BIZOTTSÁGOK ALAKÍTÁSÁT HATÁROZTÁK EL

Felolvastatott Szemere Bertalan belügyminiszter úrnak a megyékhez, városokhoz és kerületekhez intézett felhívása, melyben érintvén azon politikai mozgalmakat, melyek a magyar hon határain veszélyes alakban mutatkoznak, oda vezérlették a nemzeti kormányt s.a.t.

Végzés E város közönsége, valamint az elmúlt idők veszélyterhes körülményei között kitűnő, s dicsérettel elesmert készséget tanúsított a király és haza javára tett hasznos szolgálatokban, úgy ezennel óhajtván őseinek hazafiui áldozat készségét követni, a miniszteri felszólítások folytában a város tizegytizede szerint ugyanannyi küldöttségek neveztetnek ki a végett, hogy a lakosokat házanként személyesen meglátogatván, őket a veszélyben forgó haza részére tehetségeikhez képest teendő ajándék, vagy kölcsönadásra hathatósan buzdítsák, a készpénzbeli adományok letételére a városi pénztár, gabona és egyéb termény helyéül a Római Cath. Egyház magtára, illetőleg a cassinoi épület pinczéje kijelöltetvén, a készpénznek külön készítenő lajstrom melletti átvételére Bobis Sándor főpénztárnok úr, a termények gondviselésére pedig Téri János megbízattatnak. — A küldöttségek tagjaiul kineveztetnek: az I. tizedben. Simonyi János tanácsnok, Dékány József, Sik József vp., Sikari Kovács Gáspár, Cseh Zsigmond közpolgárok. II. tizedben Kiss Mihály tanácsnok, Vékony Károly, Kelemen István vp., Füredi Sándor, Horvát Péter közpolgárok. — III. tizedben Kun János tanácsnok, Elszánt Ferencz, Deák János vp., Bereczk Pál, Tóth János közpolgárok. — IV. tizedben Tóth Antal tanácsnok, Nyirádi László vp., Garzó István, Sántha

Sándor, Nagy Sándor közpolgárok. — V. tizedben Soos János tanácsnok, Tóbi János, Sallai György, vp., Gömöri Frigyes, Hartmann Pál közpolgárok. — VI. tizedben Tóth János tanácsnok, Cservenka István, Nagy Pál vp., Kovács István, Madi Sándor közpolgárok. — VII. tizedben Dugár Péter tanácsnok, Dömötör István, Kovács László vp., Csósz István, Sándor Ferencz közpolgárok. — VIII. tizedben Csertő Gábor, Szathmári Pál vp., Horváth Döme, Bodogh Károly, Sikari Kovács József közpolgárok. — IX. tizedben Drégely István tanácsnok Kasza László, Pogány László vp., Gyenes Ferencz, Macsina József közpolgárok. — X. tizedben Veress István tanácsnok, Sándor Mihály, Lipóczi László vp. Sütő Péter, Farkas Gergely közpolgárok. — XI. tizedben Kalmár János tanácsnok, Kovács Gábor, Turkevi Nagy Sándor vp., Pacsu Leonidas, Csorba István közpolgárok. — Végre mindezen külön küldöttségektől bemutatandó segély vagy kölcsön adományok átvételére a városházánál működendő központi bizottmány tagjaivá kineveztetnek: Bodog Antal tanácsnok, Sárközi Lajos jegyző, Fejes János, Kovács Gergely, Rhuz Mihály, Kovács István, Hajas József, Kozma János, Szabó György, Sárközy István, Gyenes Imre és Bagi László urak.

*B—KML IV. 1604. I. téka 111. sz. irat.
Tisztázat, a közgyűlési jegyzőkönyv kivonata. —*

27. BAJA, 1848. május 28.

A VÁROSI TANÁCS HATÁROZATA A KÖZRENDNEK A VÁROSI TISZTÚJÍTÁS IDEJÉN VALÓ FENNTARTÁSÁRÓL

Baján 1848_{ik} évi május hó 28_{ik} napján tartott — nyitott ajtók melletti tanácsközségülés alkalmával:

Szóba hozatván, miképpen: a jelen még rendszeresítetlen nemzetörség a közcsend — bátorság — és rend fenntartására nézve elő nem álhatlan, a jövő hó 8_{án} tartandó városi tisztújítás alkalmával netalán előfordulható zavarok, rendbontás esetében a város kellő biztosítékot nem talál.

Mire nézve megyei bizottmányi gyűlésre menendő követeink, Sebők József és Gyurinovics Mátyás urak oda utasítottak, hogy e városi tanács és község nevében szerkezendő folyamodványt Bács megyei első alispány úrhoz benyújtván, szükséges számmal és mennyiségben, a mondott napra katonaságnak ide leendő rendelését szorgalmazzák és kikérjék.

B—KML. IV. 1001. b. Baja város községi üléseinek jegyzőkönyve 1847—1849. 184—185. p. 178/1847—49. jkv.-i szám.

AZ ORSZÁGGYŰLÉSI KÖVETVÁLASZTÁST INTÉZŐ KÖZPONTI VÁLASZTMÁNY ÜLÉSEINEK JEGYZŐKÖNYVE

1848_{ik} évi Május 26_{ik} napján tartott választmányi ülés alkalmával jelen voltak: Csányi János fő bíró mint elnök, Bódogh Antal, Soós János, Hajagos Illés tanácsnokok — Csorba Mihály, Decsi János, Nagy László, Fejes János választott polgárok, Kovács István, Széll József, Dömötör Sándor, Szabó György, Pacsu Gergely közpolgárok és Hornyik János választmányi jegyző.

1. Azon sürgető körülményeknél fogva, melyek Kedves Magyar Hazánk láthatárán baljóslatú föllegekként emelkednek, az országgyűlés folyó évi Szent Jakab havának második napjára eső Pünkösöd utáni második vasárnapra kihirdettetvén, arra Városi Közönségünk is az 1847/8_{ik} évi V. törvény rendeletéhez képest választandó követek általi megjelenésre Királyi helytartói levéllel Ő Felsege nevében meghívattatott miután folyó hónap 19_{én} tartott közgyűlésben az idézett törvény által meghatározott ugyanannyi követ számához arányozott két választó kerületre a Város felosztatott, s a követválasztás ügyének minden ágazataibani kezelésére, s vezéreltére a fő bíró elnöklete alatt középponti választmányul ugyanazon 25 tagból álló küldöttség bízott meg, mely szint ezen folyó hónap 15-én tartott közgyűlésből a tisztújításra választói képességet igénylők összeírására kineveztetett, és ezen küldöttség a mai napon tartott közgyűlésben az érdeklött törvény 11. §_{hoz} képest meghiteltetett, s a helybeli körülményekre vonatkozó némely részletes utasításokkal ellátott — ezennel jelen középponti választmány a követválasztás vezéreltére alakultnak nyilatkozván, törvény szabta körében következőkép intézkedik:

a) a követek választását meghatározó törvény 12_{ik} §_a rendeletéhez képest minden választó kerületre három tagból álló küldöttség lévén kinevezendő, mely a választói képességet igénylőket összeírja, e célra az I. kerületbe, mely a 2-ik, 3-ik, 4-ik, 5-ik és 11-ik tizedeket foglalja magában Decsi János, Király Károly, Szappanos István, jegyzőül pedig Buttinger Antal; II kerülethez, mely az 1, 6, 7, 8, 9, és 10-ik tizedekből álland Nagy László, Búza János, Csorba Mihály, jegyzőül Búza Kiss Mihály urak kiküldetnek. —

b) Az összeírás helye és ideje kijelelendő lévén: ide vonatkozólag figyelembe vétetvén a helybeli körülmények, s az országgyűlés határidejének remény felett korán kitűzetése, a közgyűlésnek e részben tett utasításához képest a törvénynek részletes idő szerinti eljárást tárgyaló általános szabálya, különösen időkimélés tekintetéből, de azért is, mivel az abban kitűzött eljárási

időszakok világosan oda irányoztatvák, midőn egy megyei választó kerület több helységeket foglal magában, akképen módosittatik; hogy miután a 13-ik § az eljárás részleteinek lehető legnagyobb nyilvánossággal kihirdetését rendelí, ez pedig Városunkban 21, vagy 30. napnál nemcsak hamarabb végrehajthatatik, de ennyi idő vesztéssel a követválasztás az országgyűlés kitűzött idejére be sem végezethetnék, erre három nap; az összeírásra pedig, mint-hogy 14. napnál mindenestre korábban foganatosíthatatik, hét nap; végre az összeírott választók névjegyzékének kifüggesztésére, s netalán azok képessége erányában felmerülendő kérdések elintézésére két nap határoztatik, melyek szerint a hirdetésekre f. h. 28.29.30-ik, az összeírásra f.h.31. Junius 1.2.3.4.5. és 6-ik. a kifüggesztésre, s bírálatra Junius 7-ik és 8-ik napjai tüzetnek ki, — összeírás helyül pedig I kerületben a Casino épület belső szobái, választási helyül ugyanezen épület nagy tereme; — II kerületben Kovács László úr háza, választási helyül pedig a Városháza jelöltetik ki. —

c) A követválasztás előkészületeinek körlevelek, egyházi szószékből hirdetések, a hirdetményeknek nyilvános helyeken kifüggesztése, s más szokásban lévő módoknak használata mellett lehető legnagyobb nyilvánossággal haladéknélküli közönségesítése az idézett 13. § által rendeltetvén, a kijelölt ezen hirdetési eszközök mind igénybe vétetni határoztatnak: ugyanazért a helybeli R. Cath. anyatemplom Plébánussa Ft. Hoffmann János Prépost, a Ferencz rendi szerzetes zárda Gárgyánja nt. Fóris Ferdinánd, a görög n. e. egyház Plébánussa t. Hajdzsán Péter a Helvét vallású Egyház lelkésze f.t. Polgár Mihály Superintendens, és az ágostai vallású egyház lelkésze n.t. Torkos Károly urak azonnal hivatalos levéllel megkerestetni fognak, hogy a mellékletben megküldendő szabályos hirdetményt holnaputáni vasárnapon, vagyis f.h. 28-án hiveiknek egyházi szószékből felolvastassák, s azokat törvény adta joguk élvezésére hathatóssan buzdítsák, ezen kívül a jegyző által fogalmazandó hirdetmény meghitelesítés után azonnal több ezer példányban lehető leggyorsabban kinyomatni, s minden családfőnek házanként kiosztatni, több példányai egyszermind nyilvános helyeken kifüggesztetni rendeltetnek: figyelmeztetvén minden lakosok; hogy e tárgyban több meghívást ne várjanak, hanem a reájok várakozó diszes political jog élvezetére az országgyűlési követek választásábani részvételre siessenek.

1848-dik évi Május 31-én tartott választmányi ülésben jelen voltak: Csányi János főbíró mint elnök, Bódogh Antal, Soós János, Hajagos Illés, Kovács István Héjjas Mihály, Tormási Mihály, Gyenes Mihály urak és Hornyik János jegyző.

2. Felolvastatott Szemere Bertalan belügyminiszter úr rendelete, mely mellett megküldvén azon jegyzőkönyv mintáját, amelybe a kétségtelen választók nevei besorozandók lesznek — mennyiben a követválasztási előzmények nálunk eszközésbe még nem vétettek, abban a már kitűzött országgyűlés közelsége tekintetéből az illető törvény alapján foganatosítandó eljárásra vonatkozó utasítás foglaltatik.

Ugyanez alkalommal a választmányi jegyző bejelenti: miszerént múlt va-

sárnap mint a követválasztási előzmények közönségesítésére kitűzött határidő első napján az elrendelt kihirdetés minden egyházakban szószékekből megtéetett, ugyan az nap délután s hétfőn reggel a hirdetmény háromezer példányban a lakosok között tizedesek által házanként kiosztatott, s közhe-lyeken kifüggesztetett, mai napon pedig a kerületi összeírás a kiküldött alválasztmányok által már megkezdett legyen, egyszersmind a ministeri utasítás mellett megküldöttetett rovatos minta szerénti jegyzőkönyv ívei a nyomdában kellő mennyiségben már megrendelve vagynak.

A felolvasott ministeri utasítás tisztelettel fogadtatván, mennyiben a követválasztásra vonatkozó előleges intézkedés már részint elhatározva, részint munkába véve is van, tudomásul vétetik, további teendőiben a választmány ahhoz mint zsinor mértékhez alkalmazkodni szoros kötelességül tartja.

1848-ik évi Junius 2-ik napján tartott választmányi ülésben jelen voltak: Csányi János elnök, Bódogh Antal, Hajagos Illés, Szabó Antal, Tormássi Mihály, Karácsony Zsigmond, Vékony Károly, Széll József, Héjjas Mihály, Dömötör Sándor, Kovács István, Sárközy János, Dukai György és a jegyző.

3. A mai napon tartott közgyűlés figyelembe vévén azon körülményt; hogy midőn éppen a városi tisztújításra törvény által rendelt előkészületek megkezdettek, a közbejött sürgetős körülmények miatt f. é. Julius 2-ra kitűzött országgyűlésre meghívó levél, s belügyminiszteri utasítás hozzánk ugyanakkor érkezett, e végett a tisztújítás előzményeinek bevégezése után azonnal a követválasztás előkészületeit is meg kezdetni kellett; azonban a legközelebbi két napon megkezdett összeírás eredménye azt mutatja, hogy az illető lakosok többsége a két külön nemű, de nyomban egymást követő összeírás eszméjével tisztában nincsen, s a követválasztási képességgel bírók mind amellet is, hogy ezen utóbbi képesség a törvény által sokkal szélesebb alapra állittatott, magukat igen kevesen jelentik, miből könnyen következhetnék azon nem várt eredmény, hogy a legdiszesb polgári jog a követválasztási képesség csak egy töredék keze közt maradna, ennek eltávoztatása tekintetéből, de azért is, mivel az összeírás ideje éppen a Pesti vásár idejével együtt esik, a közgyűlés jónak látta ezen összeírásra, illetőleg a követválasztási képességgel bírók jelentkezésére kitűzött határidőt két nappal meg hosszabbítani, mely eránt az illető kerületbeli alválasztmányok értesítettvén, utasítatnak; ugyanezen napokon a képességgel ellátott választók eránti bírálat is folytatandó lévén, mely újabb intézkedésről a lakosság legközelebbi vasárnapon minden egyházakból szószékekből ujabban értesítettni rendeltetik.—

1848-ik évi Junius 11-én tartott választmányi ülésben jelen voltak. Csányi János elnök, Bódogh Antal, Hajagos Illés, Szabó Antal, Tormássy Mihály, Karácsony Zsigmond, Vékony Károly, Széll József, Héjjas Mihály, Dömötör Sándor, Kovács István, Sárközy János, Dukai György és a jegyző.

4. A követválasztási képességet nyert lakosok ellen a legközelebb lefolyt napok alatt semminemű észrevétel, avagy kifogás a középponti választmány előtt nem tétetvén, a kerületi alválasztmányok által készített összeírási jegyzék elfogadtatott, mely szerént az I kerületben 454, II kerületben 480 választó

jelentkezvén, összesen 934 személy számban állapodik meg a követválasztók száma.—

1848-dik évi Junius 16-kán tartott választmányi gyűlésben jelen voltak: Csányi János elnök, Bódogh Antal, Fejes János, Hajagos Illés, Decsi János, Nagy László, Szabó Antal, Tormássy Mihály, Karácsony Zsigmond, Vékony Károly, Széll József, Gyenes Mihály, Héjjas Mihály, Dömötör Sándor, Kovács István, Sárközi János, Búza Kiss József és a jegyző.

5. A követválasztás határnapja f.h. 18-ra lévén kitűzve I kerületbe elnökül Kovács István, helyetteseknek Bódogh Antal és Decsi János, jegyzőnek Sárközi Lajos — II kerületbe elnöknek Gyenes Mihály, helyetteseknek Széll József és Nagy László, jegyzőnek Gyenes Ferencz nevezetnek ki, egyszersmind rendeltetik: hogy aválasztók erről, és az eljárási szabályokrul hirdetmények által értékesíttessenek figyelmeztetésül pedig a választás napján hajnalban kezdve doboltatás útján serkentessenek.

1848-ik évi Junius 19-kén tartott választmányi gyűlésben jelen voltak: Csányi János elnök, Bódogh Antal, Fejes János, Hajagos Illés, Decsi János, Nagy László, Szabó Antal, Tormási Mihály, Karácsony Zsigmond, Vékony Károly, Gyenes Mihály, Héjjas Mihály, Dömötör Sándor, Kovács István, Sárközi János, Búza Kiss József és a jegyző.

6. A követválasztás vezérletére kiküldött elnökök bemutatván jegyzőkönyveiket, jelentik: miszerént az I kerületben Kossuth Lajos pénzügyminiszter úr, II kerületben Simonyi János úr felkiáltással országgyűlési követekül legszebb rendben megválasztattak légyen.

7. Ezek szerént a követválasztási eljárás befejeztetve lévén, a választók összeírása, középponti választmány és követválasztást vezérlett bizottmány jegyzőkönyveik egy-egy példánya belügyminiszter úrhoz, illetőleg a megválasztott követeknek megküldetni, szintegy példányban a Város levéltárába betétel végett a Városi Tanácsnak bemutatatni rendeltetik.

1848-ik évi Junius 23-án tartott választmányi ülésben jelen voltak: Csányi János elnök, Bódogh Antal, Kovács István, Decsi János, Nagy László, Rúza János, Tormássy Mihály, Karácsony Zsigmond, Széll József, Gyenes Mihály, Dömötör Sándor, Búza Kiss József és a jegyző.

8. Felvétellett az első kerületi követválasztást intéző alválasztmány jegyzőkönyve, melyben a f. hó 18-án azon kerületben elválasztott országgyűlési követ Kossuth Lajos úrhoz kinevezett küldöttség tudósítása foglaltatik, miszerint tisztelt Miniszter úr már előbb Pest Város egyik kerületébe követül ajánlkozván, Városunk részéről elválasztását el nem fogadhatta.—

E középponti választmány sajnálatát nyilvánítván a felett, hogy Kossuth Lajos pénzügyminiszter urat a Város részéről követi pályán nélkülözni kénytetik, az országgyűlés közel léte miatt újabb követválasztás határidejűl f. h. 25-ik napja tüzetik ki, miről az első kerületbeli minden választók értesítetni, ezen kívül a választás reggelén utszai doboltatás útján is figyelmeztetni rendeltetnek.—

9. *1848-ik évi Junius 26-án tartott választmányi ülésben felolvastatott az*

első kerületi alválasztmánynak f. hó 25-ről költ jegyzőkönyve, melyben foglaltatik Karika János tanár úrnak ugyanezen kerület részéről országgyűlési követté választatása.

Ezen jegyzőkönyv egy példányban megválasztott követ úrnak átadatni, másban belügyminiszter úrnak minden közbejött irományokkal együtt felküldetni, harmadikba a Város levéltárába tételés végett a Városi Tanácsnak bemutatni rendeltetik.—

Költ mint fent.

jegyzette Hornyik János mk.
választmányi jegyző

B-KML. IV. 1602.

Eredeti tisztázat, Hornyik János választmányi jegyző aláírásával és vörös viaszpecséttel — amelyen a város címere és „Kecskemét 1818” körirat szerepel — hitelesítve.

29. KUNSZENTMIKLÓS, 1848. május 30.

A JÁSZKUN KERÜLETEK KÖZGYŰLÉSE MEGHATÁROZZA A KATONASÁG RÉSZÉRE KIADOTT TERMÉNYEK ÁRÁT

Az 1848^{dik} évi május 2^{án} a ns, Jász-Kun kerületek részéről J. Berényben folytatva tartatott közgyűlés alkalmával következő tárgyak rendeltettek közzéadni.—

Nro 896. A szállásoló és átutazó katonaság részére kiadott természetmennyeknek piaczi ára eként határozatik meg az 1847/8 évi 1^{so} fertályra.

1 részlet kenyér ára	6 xr
1 részlet abrak	8 xr
1 részlet széna	7 xr
Ugyanazon év második fertályára	
1 részlet kenyér	5 xr
1 részlet abrak	8 xr
1 részlet széna	7 xr ezüstpénzbe

B—KML. V. 355. Kunszentmiklós nagyközség iratai. Körlevelek jegyzőkönyve 1842—1849. 357. 1.

Egykorú másolat.

30. KISKUNFÉLEGYHÁZA, 1848. június 1.

KISKUNFÉLEGYHÁZA TANÁCSA MEGHATÁROZZA A KÉPVISELŐTESTÜLET MEGVÁLASZTÁSÁNAK MÓDJÁT

A városi közgyűlési képviselők meg alakításának módja hozatván mindek előtt szóba. Félegyháza városának a törvény szerint 17200 népessége után városi képviselő 94 létszen választandó és ezen túl még közgyűlési képviselő¹ is 4 leend, kik a város érdekeit közgyűléseken fogják képviselni.

Ezen elő terjesztés folytában elnökileg köz hírré tétetett, hogy a képviselők megválasztására minden választó 94. egyéneknek neveit egy ivre feljegyezve adja be, melly ki jelelési iverk öszve szedetvén, az öszve szedés után kitűnő leg több szavazattal bíró egységek lesznek úgy a városi, mint a kerületi képviselők — és a kik a vároznál szinte úgy mint a közgyűléseken fogják a városi érdekeket képviselni.

B—KML. Kf. V. 101. A. Prot. Pol. 25. p. 125.

31. KECSKEMÉT, 1848. június 2.

KECSKEMÉT VÁROS TANÁCSA FELKÉRI AZ EGYHÁZAK VEZETŐIT, HOGY AZ ORSZÁGGYŰLÉSI KÖVETVÁLASZTÁS MÓDJÁRÓL ISTENTISZTELETEN TÁJÉKOZTASSÁK A HÍVEKET

1. Főtisztelendő Prépost s Plebánus úr!
2. Főtisztelendő Püspök úr!
3. Tisztelendő Plébánus úr!
4. Nagyon tisztelendő Gvardián úr!
5. Nagytiszteletű lelkész úr!

Éppen midőn a tisztújításra törvény által rendelt előkészületek Városunkban megkezdettek, a közbejött sürgető körülmények miatt f.é. Julis 2-ik napjára kitűzött országgyűlésre meghívó levél, s belügyminiszteri utasítás hozzánk érkezett, ugyanazért a tisztújítás előzményeinek bevégezése után

1 A Jászkun Kerület közgyűlésén Félegyháza városát képviselő 4 fő.

azonnal a követválasztás előkészületeit is megkezdeni kénytelenek voltunk, mint ezeket előbbi hivatalos megkereső leveleinknél fogva már tudni méltóztatik; azonban azt tapasztaljuk: hogy lakosaink a két külön természetű, de nyomban egymás után következő összeírási munkálat eszméjével tisztában nincsenek, s a követválasztási képességgel bírók, mind amellet is, hogy ezen utóbbi képesség a törvényben sokkal szélesebb alapra állítatott, magukat igen kevesen jelentik, miből könnyen következhetnék azon nem várt eredmény, hogy a legdíszesb polgári jog, a követválasztási képesség csak egy töredék kezei közt maradna, minek eltávoztatása tekintetéből hivatalos tisztelettel kérjük Főtisztelendő Prépost s Plebánus urat, hogy a holnapi Vasárnapon tartandó egyházi gyülekezetet a következőkről értesíttetni szíveskedjék:

1-ör A követválasztási képességgel bírók összeírására kitűzött határidő a közbejött Pesti országos vásár miatt két nappal meghosszabbított, és ennél fogva tartani fog a jövő héten Csütörtökig bezárólag.

2-ör Ez idő alatt az összeíró kerületi választmányok nemcsak délelőtti órákban, hanem délután is minden nap 3 órától hatig a kitűzött két helyen működni fognak.

3-ör A tisztújítás jövő héten Csütörtökön veendi kezdetét az elnöki gyűléssel, és kijelölők választásával a következő napokon folytattatni fog; a követválasztás pedig Pünkösddünnepe utáni héten fog megtartatni, melynek határnapjáról az illetők értesíttetni fognak.

Ismételve kérvén a főntebbieknek hathatós buzdítás melletti közönségiesítését, tisztelettel maradunk

B-KML. IV. 1602. Aláírás nélküli fogalmazvány. Hornyik János kézírása.

őszinte kötelezettjei

PÉTER ZSIGMOND NYUGALMAZOTT KISKUN KAPITÁNY 200 EZÜST FORINTOT AD A HALASI

NEMZETŐRÖK DÍJAZÁSÁRA

A jelenlevő tanácsi és képviselői nagy számú testületnek azon aggodalmi közepette, hogy a pénztáraknak szembetűnő üressége, s a parancsoló körülményeknek kényszerítő ereje mellett, mimódon szereztethetnék össze, akár kölcsön, akár behajtás útján a kebelből kiindítandó nemzetőrség díjazására elegendő pénzmennyiség, — felette kedves meglepetést okozott nyugalmazott kapitány Péter Zsigmond részéről tett azon nemes keblű nyilatkozat, mi szerént ő urasága, tekintvén a haza szorongató szükségait, honpolgári kötelességtől buzdítatva, a nemzetőrsereg költségei fedezésére, önként 200 ezüst forintokat¹ ajándékképpen és vissza térítés terhe nélkül ajánlani sziveskedett.

Ezen követésre méltó ajánlat jegyzőkönyvbe iktatás mellett oly kedvesen fogadtatott, s oly édes meglepetést okozott, hogy szünni nem akaró éljen rivalgások után, ajánló úrnak, legőszintébb hálás köszönet szavaztatott, egyszersmind az olly igen célszerű ajándéknak nyugtatóvány melletti általvételére Péter Antal hadügyész és Szuper József nemzetőri kapitány s városi jegyző, olly utasítással küldettek ki, hogy a tanács és képviselő testület hálás köszönetét élő szóval is tolmácsolják.

B-KML. Kh. V. 240. XLVI. jkv. 60. lap

¹ 1 ezüst forint = 20 rft

33. KISKUNFÉLEGYHÁZA, 1848. június 10.

ZENTA VÁROS SEGÍTSÉGET KÉR A TITEL KÖRNYÉKI SZERB MOZGOLÓDÁS MEGFÉKEZÉSÉHEZ

Zenta városa közönsége az alvidéken, különösen pedig Titelbe s környéken leg ujabban fel merült veszélyes irányú rác mozgalmakról értesítvén az előljáróságot, a közelgető vész meg gátlása tekintetéből rögtöni segély nyújtásra hija fel ezen városi közönséget.

Hazafiúi részvétellel osztja ezen gyülekezet Zenta várossának a jövőnd felőli aggodalmát, s a haza köz érdekében is készséggel nyújtana segéd kezeket a közelgő vész el hártására, minthogy azonban a helybeli nemzetőr sereg a közbe jött városi tisztviselőség változása s egyéb körülményeknél fogva még mind ez ideig alakítva és rendezve nem volna alig lát egyéb módot a segélyre mint önkéntes vállalkozóknak czilszerű fel szállítás és buzdítás általi fel hívását — é végből tehát holnapi napon a zentai levél tartalmának kirül tétele mellett, buzdító felszólítás fog a néphez intéztetni. — Egyébiránt a fenyegető veszélytől ovakodásul következők rendeltet nek.

1-ör A nemzetőr sereg haladék nélkül fel esketendő s egyéb fegyver hi já nyában hátra szegezett kaszákkal fel fegyverzendő, s é végre a szükséges kaszáknak öszve szerzésére Pethes Miklós, Szabó József tanácsnok, s Fekete Pál és Ficsór Mihály képviselők megbízatnak.

2-or Szeged városába egy küldöttség Seres László és Fazekas László tanácsnokok a dolgoknak állásáról bővebb ismeretet szerzendők azonnal mennyenek le, s a körülményekről az előljáróságot futár által rögtön értesít sék.

3-or A Csólyosi korcsmánál úgy a Kömpöczi és Ferencszállási csőszhá zaknál a Dorozsmáról e végre fel hitt Tábla Bíró Balajthy Vendel úrtól veendő tudósítások gyors át tételére lovasok állitassanak.

4-er A lakosok figyelmeztessenek hogy idegeneknek, s ösmeretleneknek sem a városban sem tanyáikon szállást ne adjanak hanem az ilyeneket ha tapasztaltatnak, a bíróságnak be jelentsék.

B-KML. 101. A. Prot. Pol. 25. p. 133.

34. KISKUNHALAS, 1848. június 10.

KISKUNHALAS VÁROS KÉPVISELŐTESTÜLETE TUDOMÁSUL VESZI NÉGY TANÁCSNOK LEMONDÁSÁT

Ugyan ez alkalommal a tanácsi szolgálatról lemondottak Keresztúry István, Füzik Pál, Kun István és Tumó János, — minthogy azonban ez úttal végzéssé vált az, hogy a jelen sürgető körülmények között a tanácsnokok sem maradhatnak általában idehaza, ennél fogva határozattá lön a még hiányzó tanácstagoknak megválasztása azon boldogabb időre halasztatik, midőn a

zentai hadmenetnek¹ vége szakadván, — addig pedig a mindöszve hat tagra szorított tanácsnak tétetett kötelességévé, hogy a város és illetőleg haza közügyei felett tellesen örködjék.

B-KML. Kh. V. 240. XLVI. kgy. jkv. 61. lap

¹ zentai hadmenet = A halasi nemzetőrök a szerb támadástól félő Zenta megsegítésére július 13-án indultak volna, de mivel a segítségre végül nem volt szükség, a halasiak nem is indultak el.

35. KISKUNFÉLEGYHÁZA, 1848. június 10.

KISKUNFÉLEGYHÁZÁN A KÉPVISELŐTESTÜLET FELSZÓLÍTÁSÁRA A MEGVÁLASZTOTT SZENÁTOROK ELFOGADJÁK A TISZTSÉGET, MEGALAKUL A TANÁCS

Elnök tábla bíró úr előterjeszti a kerületeknek tisztválasztási elnök Fazekas Pál úrnak f. 346-ik sz. folytában tett előterjesztésére a legközelebbi közgyűlésből költ rendeléseket, — mely szerint ezen város részéről közelebb tartott tiszt választáskor meg választott több hivatalnokoknak részint hivatalaiknak el nem fogadása, részint azokról való lemondása által újra meg üresedett hivatalok a képviselőtestület által helyettesítés képen be tölteni rendeltetnek — minek tellyesítésével tiszt. tábla bíró úr bizatott meg.

Elnök tábla bíró úr ezen gyülekezethez intézett, s mindenkit főkép a Honnak jelen aggasztó körülményei közt hazafiúi kötelességének tellyesítésére serkentő erélyes fel szóllítása után, egyenként fel hívá a közelebbi tiszt választás alkalmával köz bizodalom útján el választott egyéneket hivatalaiknak el fogadására, s miután Szabó János úr engedve e felhívásnak, nagy szó többséggel nyert fő bírói, Tarjányi József pedig fő jegyzői hivatalaiknak a jelen körülményekben el vállalására nyilatkoztak s székeiket el foglalták volna, a meg választott többi tanácsnokok is jelessen Seres László tanácsnok és adószedő Ring Mihál tanácsnok és erdő felügyelő, Balajthy Alajos tanácsnok, Móczár Ferencz tanácsnok, Szabó József, Pethes Miklós Hegedős Károly, szinte tanácsnoki hivatalaikat elfogadták — ellenben Fekete Pál, Mallár Albert, Tarjányi Sándor, Bibok Istvány, valamint helyettesített Rás Flórián is székeiket ismételt fel hívásra is el nem fogadván, helyettök a tiszt választás alkalmával nyert szó többséghez képest Mihálovits János tanácsnoknak és árvák attyának, ifj. Fazekas László tanácsnoknak és bátorsági felügyelőnek, Dobos András tanácsnoknak és rendőrnek — Czakó János tanácsnoknak és II-ik bírónak, végre Fazekas Alajos aljegyzőnek — a jelen volt képviselők által köz meg egyezéssel ideiglenessen s a jövő tiszt újításig helyettesítettek, — s hivatalaikba mindannyian — irnokká előbb már megválasztott if. Szabó Jánossal együtt eskü le tétel mellett be iktattattak.

B-KML. Kf. V. 101. A. Prot. Pol 25. p. 132.

36. KISKUNHALAS, 1848. június 11.

KALOCSA VÁROS NEMZETŐRI SEGÍTSÉGET AJÁNL HALAS VÉDELMEHEZ

Kedves Attyánkfiai Szeretett Polgár Társaink!

Futár által tegnapi napon hozzánk küldött megkereső levelük következtében van szerencsénk azon választ adni, — minekutánna Zenta várossa közönsége által, akik jelenleg a fenyegető veszély torkába léteznek: segítségadásra megkerestettek volna, amit nagy lelkűen fogadva levelük értelmében őrseregüket utnak is iditandják, s ne tan azon fegyvereseik távul léte miatt hason kiütendő vészely városukat és határaikat is fenyegetné, azon esetben hazafiui szent kötelességünknek tartjuk, alig első rögtönzött tudósításaira önöknek segéd kezeket azonnal nyujtani, s a kívánt helyen testvéri szeretettül ösztönöztetve megjeleni elnem mulasztandjuk.

Tisztelettel maradunk Kalocsán Junius 11^a 848.
Önöknek

Szíves rokoni s baráti
Kalocsa Város Közönsége

B-KML. V. 201. B. Mm 228. N° 4.

34. ZENTA, 1848. június 11.

ZENTA VÁROS TANÁCSA LEVÉLBEN KÉR SEGÍTSÉGET A SZERB TÁMADÁSSAL SZEMBEN KECSKEMÉT, KISKUNFÉLEGYHÁZA, STB. TANÁCSAITÓL

Kedves Rokonink és barátink!

Azon veszély, mely Kedves Hazánkat, Szeretett Királyunkat, s alkotmányos szabadságunkat s nemzeti létünket é folyó 8-kán Kedves Rokoninkhoz intézett levelünk mellé csatolt báró Jóvits Tábournagy Úr s Kerületi Őrsereg főparancsnokának rendelete nyomán szivrehatólag előadva fenyegeti, perczről perczre mind inkább aggasztóbb s veszedelmesb alakban mutatkozik; mert azon kedves hazánkat s javainkat dulni törekvő csoport mely a csajkások földén, az ugynevezett római sánczoknál értesítésünk szerint öszegyüle-

kezve táboroz, és az érintett csajkás századtól több álgyu teleppel ellátva van, napról napra az ő, vagyis szerb szellemű rokonai csatlakozásával szaporodván, jelenleg számuk hiteles kikémlelés szerint nyolcz ezerre megy, és ezen dúlásra borzasztó tettek elkövetésére már vetemült csoportnak fő czélja oda erányoztatik: miszerint a Karlóviczán összegyülekezett s hiteles kútfőből merített tudomás szerint mintegy tizenötezerre menő rablócsoporttal egyesülvén, a Horvátoktól nyerendő segedelemmel előbb tájékunkat, azután e vidéken lakó hitsorsosai által szaporodván, s nagyobb erőre kapva, kedves hazánkat a legiszonyúbb módon létünket s szabadságunk lerombolásával barbár módra szaporítsa.

Mínthogy azonban ezen felénk nemcsak közelítő, hanem küszöbünkön álló veszélynek meggátlására eddiglen tett rendeletek elegendők nem lennének, és mi saját erőnkkel minden törekvésünk mellett is képesek nem volnánk; Kedves rokoninkat újólág a haza szent nevében felszólítjuk s megkérjük: miként ezen már Óbecse városától csak másfél órányi távolságra dülő s létünket végveszéllyel fenyegető csoport vad pusztításainak meggátlására s tönkretételére az általuk felfegyverkezendő és ide hozzánk azonnal leküldendő egyéneiben s rokoninkban segílyt nyújtani méltóztatnának.

Akik egyébiránt rokoni szeretetükbe ajánlottak, hazafiúi tisztelettel maradjunk.

B-KML. IV. 1604 I/32. 52.

A csaknem változatlan szövegezésű levelet Kecskemét, Nagykőrös, Kiskunfélegyháza, Kiskunhalas stb. városok tanácsaihoz egyidőben küldték meg.

38. KISKUNHALAS, 1848. június 11.

HALAS VÁROS LEVELE A KECSKEMÉTI TANÁCSNAK A NEMZETŐRSÉGI SZERVEZKEDÉSSSEL KAPCSOLATOS FEGYVERELLÁTÁSRÓL

Az itt eredetiben s visszavárás mellett csatolt Hadügyminiszteri levél, oda utasít bennünket, hogy: szükség esetében, a tisztelt Tanácsot kérjük meg, lehető lőpor részletnek, részünkre leendő át engedésére. Mínthogy azonban nekünk ez ideig, csupán vadász puskáink vannak, csak azon esetben kérjük a löveteket, ha azok vadász puskákhoz alkalmasnak találtnak. Továbbá mínthogy az itt másolatban csatolt, és hozzánk ez előtt egy órával érkezett zentai levél által felkérve, minden nemzetőreinknek holnap után, u. m. f.

hó 13án leendő utnak indítását is elhatároztuk: arra is megkérjük a Tisztelt Tanácsot, hogy ha néhány kardokat nélkülözhetne, vagy felesleggel ellátva volna őrseregök, a felesleget nekünk kész pénz fizetés ajánlása mellett át engedni sziveskedjék.

A tisztelt Tanács hazafiúi buzgósága kezeskedik nekünk a felől, hogy kérelmeink, lehető módon tellyesedést nyerendek.

Kik is szives rokoni érzelmeikbe ajánlottak tisztelettel maradunk Halason. Június 11én 9 1/4 óraker 1848.

B-KML IV. 1604. I/35. 51.

* 39. PEST, 1848. június 12.

AZ OLASZ KATONASÁG ÉS A MAGYAR ÖNKÉNTESK KÖZÖTT PESTEN, JÚNIUS 11-ÉN LEZAJLOTT INCIDENSRŐL TUDÓSITJA GÖMÖRY FRIGYEST ROKONA

Szomorú dolog

Kedves Frida Bácsi!

Rémitő dolgot tudósítok önnek Frida bácsi, ámbár tegnap irtam már egy levelet, de nem tarthatom magamat vissza, hogy ne értesítem a szomorú eseményről, szörnyű és könnyezve, reszketve tartom tollam a kezembe, gondolja csak mink is éltünk baricadokat.

Mult éjjel az olasz katonaság megrohanták a szegény fegyvertelen önkéntes sereget, roppant öldökléseket és löveldezéseket tettek köztük, képzelheti Frida bácsi a sem tudom, hogy irjak, az eszmém oda van, kimondhatatlan lárma támadt egész Pesten, a harangok kongottak, hogy az ember megbolondult, kiáltás — árulás-árulás, mindenfelől fegyverhez, a város kivilágított a népnek, hogy láthassanak, ide-oda szaladgálás, rémülés, jajgatás, a vásár alkalmával még itt heverő sátorok elrontattak és valamennyi invalidusi kaszárnya kapuit az utsza felül igen magasságú torlaszokkal elláttattak, minden ember, kinek puskája vagy kardja nem volt, a bódékat szörnyű kárral széjjel szedettették, hogyha az olaszok ki találának rohanni, ki-ki védelmezhesse magát, a Mészáros miniszter mind valami dühös hijéna nyargalt, ő volt az adjutáns, kirendelte azonnal a gránátérosokat és Wasa nevű ezredeket, ezek a nagy épületet körös-körül blokirozták, az olaszokat megfogadtak, a fegyverüket elvették tőlük bezárattak a száma 400. —

Az önkéntes sereg elestek száma még nem tudatik mert a közönségnek a szabad ut elzárva van, hanem minden esetre 40—50 kimult a világbul köztük, főhadnagy Maszburg szörnyü halált halt, alhadnagy Szarvasnak egy golyó vállába be mélyen ment, mivel később az olaszok az ablakokból lőttek és nota bene „platonfeuer”-rel továbbá kik sebesültek azok között gróf Széchényi fia, ki szinte önkéntes közkatona volt oldalába lőttek.

Generál Mayor maga, kit a nép szobájából kihurczolták, félholtig verték, haja kitépetetett a nép dühe által, e volt mint mondják az judásoknak judása, hogy ő tette volna az árulást és a tiszték, kik legtöbbnyire osztrák és horvátokból áll a fő lázítók, akik merészelték az olasz közkatonát felizgatni.

Amint mondom nem akarok hazudni, és tudom a hir elterjedni fog, másképp hat, azért jelentem önnek Frida bácsi, és nekem tsak hidgyen, bátor vagyok holnap vagy holnap után tudtára adni mindent.

A nemzeti őrsereg, ki jól viselték magokat, 3 halva maradt, ezek voltak legelsők, kik jöttek segítségre, hanem nem jöhettek az olaszokhoz, mert a gazemberek ablakon kilövédeztek, a halottak száma sok.

Éppen a mint most levelem irom, jönnek, 24 ágyu, a kaszárnyát concentrirozák, a nép dühe csillapithatatlan, iszonyu dorongokkal járkálnak az utszákon.

Éppen most visznek 7 kotsi halottakat a Spítályba, iszonyu rémulés, a kaszárnya össze zuzatott. Az ablakok ezrei behányattattak.

Az olaszok elevenen el nem mehetnek és mivel ma bizonyosan még valamihez fog még jönni, tehát mindegyik retteg.

Még időm van postára adni a levelem, tehát ezért irok ennyit, ámbár alig jöhettem, mert gordont huzattak, egész a tulsó részint tölem, el kellett menni a postára.

Egy kecskeméti önkéntest megdicsérhető, mely megmenekült, minek előtte 3 olaszt agyonszurt, egy mellette való pajtását, ki szinte oda való, meglőtt egy olasz. Buzogánya volt szerencsére fejbe találja, lerohan fegyverét veszi és még 2 olaszt meggyilkolt. Éljen szép pünkösöd, így van addig a mi igaz [. . .]¹

(?) rokona

Az egész históriát bővebben olvashatja az újságban egy meghalt 2 polgár [. . .]²

— B-KML. IV. 1604. I. t.éka 78. sz. irat. Eredeti levél, az aláírás nem olvasható, mert leszakadt az irat aljáról.

¹ A levél ezen része erősen rongált, a szöveg pontosan nem olvasható, miként későbbi sorok esetében sem.

² A levélben sok a pontatlan és valótlan tényközlés. A sajnálatos összetűzésre azért került sor, mivel az egyazon laktanyában elszállásolt olasz sorezredi katonák közül az egyik meglopta egyik magyar honvédet. Az olasz katona a felszólítás ellenére sem volt hajlandó az elégtételre. Ez az összekoccanás fajult aztán fegyveres összetűzéssé. Az olaszok elbarikádozták magukat az épületben. Az okokról mit sem tudó nemzetőrök a honvédek segítségére siettek, az olaszok pedig az utcára kezdtek lövöldözni. Az éjszakán át tartó csetepatét a helyszínen személyesen megjelenő nádor csillapította le, majd a fegyverüket letevő olaszokat Komáromba szállították. A viszálykodásnak tehát nem volt semmiféle politikai jellege!

SZENTKIRÁLYI MÓRIC JÁSZKUN KERÜLETI FŐKAPITÁNY FELHÍVÁSA A NEMZETŐRSÉG MEGALAKÍTÁSÁRA, FELFEGYVERZÉSÉRE ÉS GYAKORLATOZTATÁSÁRA

Polgárok! Az ide másolatban mellékelt miniszteri körlevél tartalma szerint Bács megyének némely vidékein rabló csoportok dulván felszöllítettünk hogy erönk legnagyobb meg feszítésével a vakmerő gyülevész nép csoportokat vissza verve hazánk belbékéjét a királyi tron tekintélyét az ország épségét meg örizzük.

Polgárok! Már egyszer figyelmeztetem a nemzet ör sereg alakítása és fel fegyverzése iránt: — most újra ismétlem azt, mire önöket a haza és törvény nevében felszöllitottam alakítsuk gyakoroljuk lássuk el fegyverrel minél előbb a nemzet öröket, mert nem tudjuk mikor érkezik reánk az elvlasztó pillanat.

Nemzet örök! Nem a törvény nem a kötelesség, a haza szent szeretetének nevében ön fen tartásunk érdekében szöllitom fel önöket legyünk készen ha indulóra hív a haza.

Ha nemes ellenséggel találkoznánk ám azt be várni ön tűz helyeink körül lehetne, de rabló csoporttal van dolgunk mely ha be csap vetéseinket elpusztítja, házainkat feldulja, gyermekeinket leöldösi, ezeket be várnunk nem lehet, ezeket vissza kell vernünk mielőtt határainkon túl léptek volna. —

Férfiakhoz szollok ezért nem rémulést hanem tett erőt, várok hogy midön felsőbb rendelet érkezik készen legyünk — Katona hazánkban kevés számmal van ha ennek ereje elégtelen segéd kezét kell nyújtani, — ha mi nem védjük magunkat kire bizzuk a gondot hogy megmentsen bennünket.

Nemzet örök! én fogadást tevék hogy a veszély helyéről eltávozni nem fogok és szavamat be váltandó már készen is valék még ma indulni a Halasi ör sereggel mely kiindulásra felsőbb helyről különösen fel szollitattott. Azomban az isteni gondviselés e perczen s közbe jöttünk nélkül eltávoztatta a veszélyt de meddig tart a békés állapot? nem tudhatjuk — azért is fel hivatva a minisztérium által annyival szorgalmasban készülünk hogy majd midön ütend az óra bennünket készen találjon. —

Még egyszer emlékeztetem az előljáróságot hogy minden lövő eszközt bejegyeztetni igyekezzék, tartva meg ki-ki fegyverét tsak tudva legyen hányra számíthatni, ha a szükség kívánja. —

Különösen figyelmeztetem az előljáróságot, hogy a sereget egy forma hosszaságú fegyverrel igyekezzenek ellátni: kaszáknál egyik nyél ne legyen hosszab mint a másik, hanem egyarányos, ez ád egyforma erőt a seregnek.

Figyelmeztetem továbbá az egyen ruhára nem azért hogy nagyobb parádét tegyünk hanem az egyen ruhás sereg leg alább külsejére nézve inkább hasonlít a sorkatonasághoz s az ellenség előtt egyforma készülete által nagyobb behatást gyakorol.

Az egyen ruha hogy a leg szegényebb is megszerezhesse, házi vászonból készült nadrág és álló gallérú térdig érő kabát lehet elég tápok hogy alattuk más ruha is meg férjen, ezeket ha a szabó kiszabta ennek felügyelése alatt mindenki háza népe által megvarrathatja.

Szoktassák össze a nemzet őri tiszték a puskásokat a kaszásokkal elsőb sor kaszás a második puskás legyen. A puska melyen szurony nints közlőli védelemre alkalmatlan eszköz, szükség tehát hogy a kasza a szuronyt pótolja s a puskás a kaszás által erősíttessék, viszont a kasza távolba nem hat szükség tehát hogy a puska által támogattassék így mind közlőlől mind távolról fogadhatjuk az ellenséget.

Még egyszer polgárok! nem rémulést hanem tett erőt várok, készüljünk.

Minden város fő bírāja tudositani fog engem Jászberénybe a legrövidebb idő alatt az iránt és pedig tisztán nyiltan igazán világosan mire lehet számolni a kormányzása alatt lévő város őrseregeiből azon esetre ha fel szollittatnék hogy a kerület szomszédtságában vonatkozó sorkatonaságnak tulajdon határan kívül segítségére lehessen.

A környékben sehol a nemzet őr sereg a szolgálatot meg nem tagadta Halas, Félegyháza, Majsza, Dorosma, kész volt indulni. Azt hiszen egy város sem marad hátrább halasi polgártársainál. Költ Halason jún. 13. 1848. Szentkirályi Móricz fő kapitány

Érkezett június 18-kán 1848.

B-KML. V. 376. Körlevelek jegyzőkönyve 1847. december 13—1851. január 8. 51—52. p.

41. UJ VERBÁSZ, 1848. június 13.

KNÉZY ANTAL ELSŐ ALISPÁN TÁJÉKOZTATJA SZABADKA VÁROS TANÁCSÁT A KARLÓCAI ZENDÜLÉS KÖRÜLMÉNYEIRŐL

Szabadka városának

Az újvidéki s kárlóvczai lázadásnak tényei különbéle képp terjesztettek elő, mi nékem okot adott arra, hogy f. hó 12^{én} futárt küldöttem Uj Vidékre, a szállongó különbéle hírek valóját megtudandó, ez még a nap visszaérkez-

vén, következőképp adta elő: hogy miután Csernovits Péter tejhatalmú királyi biztos Uj Vidéken a nép kívánságainak némi kedvezéseket a minisztériumtól kieszközölni ígért volna, a várost f. hó 10^{én}, melly nap estvéjén az ő tiszteletére Uj Vidék városa ünnepélyesen ki vala világítva, Buda Pestre utazott. — Az idő alatt Hrabovszky hadi főparancsnok,¹ s tejhatalmú királyi biztos által Karlovtzán keresztül küldött futárát az ott már több napok óta össze tsődült nép sepredeke, mellynek számát némelyik tizenkét ezerre akarják tenni — elfogta, leveleitől megfosztotta, s azon levelek a fanatizált néptömegtől felbontattak, s összeégetettek, mi azonnal Hrabovszky főparancsnok királyi biztosnak feljelentetett. Ezen vakmerő tett a következményeket előidéző fő oknak lenni látszik, ugyanis Hrabovszky hadi főparancsnok Karlovtzán össze gyült néptömeget 24 óra idő alatti szétosztatásra szólította fel; azon esetre pedig, ha szétosztatni vonakodnának magát, őket erőhatalommal is szétosztatni késznek nyilvánította.

Azonban ezen néptömeg nemcsak hogy szétosztatni nem akart, sőt a legnagyobb vakmerőséggel Péterváradot is megtámadni készült. Erre Hrabovszky parantsából f. hó 12^{én} hajnalban hat század gyalogság, s egy század huszárok kilentz ágyúkkal indultak Péterváradjáról Kárlóvtzára, hir szerént egy küldöttséget neveztetett ki a városba menendő, de ezen küldöttség midőn a teplom felé, hol fegyveresek rejtve voltak, indultak volna — reájuk történt lövöldözések által visszamenni kényszerítetett, mire Kárlóvtzát ágyúkkal lövöldözni kezdék. A lövések és öszve ütközés kimenetele mindeddig még tudva nints, mivel a péterváradai várkapuk elzárása által a közlekedés megakadályoztatott, de az bizonyos, hogy ágyúzások történtek, mert annak dörgő lövései a szomszéd városok lakosait futásnak indította. Uj Vidék város lakossága legnagyobb rendben, de egyszersmind félelemben és feszültségben van.

A Thornai sántzon már több egy hétnél tartózkodó csajkások kordonja, melly a Kárlóvtzán öszvegyült néptömegnek kifolása ellenébe f. hó 12^{én} Zarini ezredbeli² egy zászlóaj Uj Vidéken tartózkodó zászlóajjal, s egy század lovassággal, hat ágyúkkal Czán generális vezérlete alatt anélkül, hogy egyik részről is legkisebb megtámadás történt volna, szemközt állitatott, ezen táborba délig két katonai futár érkezett a várfelé vágatva f. hó 12^{én} az egyik zászlóaj egy század lovassággal estvéli hat órakor Uj Vidék várossában visszavonult.

Ennél fogva a tegnapi futár által hozott hireken kívül mi sem történt.

Knézy Antal első alispány

*Szabadka Történelmi Levéltár 4. A. 6. pol. 1848/II.
— Pecsettél és aláírással hitelesített eredeti irat.*

¹ Hrabovszky János báró altábornagy Pétervárad főhadparancsnoka volt.

² A császári seregben minden ezred nevet kapott: uralkodókról, főhercegekről, jeles katonákról, esetleg első parancsnokáról

KECSKEMÉT VÁROS TANÁCSA
A KÖVETVÁLASZTÁS ÉS A HELYI
KÉPVISELŐVÁLASZTÁS IDEJÉRŐL TÁJÉKOZTATJA
A LAKOSSÁGOT

Hirdetmény

Miután a tisztviselők választása bevégeztetett, az országgyűlés határidejének közelítése végett az országgyűlési követek választása tovább nem halaszthatván, annak megtartására folyó hó 18-ka, vagyis legközelebbi vasárnap tüzetett ki: ismételve értesítettnek tehát a kerületi választmány előtt jelentkezett s képességet igazoló jegyekkel ellátott választók, hogy az első kerületben foglaltatik a 2, 3, 4, 5 és 11-dik tized, a választás helye a piaci új épületben a casinói nagy terem és ezen kerületben az előleges szabály szerint református követ fog választatni; második kerület foglalja magában az 1, 6, 7, 8, 9 és 10-dik tizedet, ennek választási helye a város házánál a tanácsterem, s ezen kerületben rom. cath. követ fog választatni, eképpen: a törvény rendeletéhez képest a középponti választmány által kinevezendő három tagból álló alválasztmány a kijelölt választási időben, folyó hó 18-án, vagyis legközelebbi vasárnap reggeli 6 órakor, a kerületi követválasztás helyén fog megjelenni, és ha a jelenlévő választók egy bizonyos ajánlottnak, vagy a netalán több ajánlottak közül egynek választásában közakarattal összpontosulni látszának, a választás befejezettnek nyilvánítatik; de ha legalább tiz választó szavazást kíván, azt az elnök megrendeli, és a szavazást az illető törvény világos rendeletéhez képest intézendi; elfogadtatik pedig a szavazás reggeli hat órától tiz óráig.

A követválasztás után következni fog a képviselők választása. Ezen képviselők száma városunk népességének arányához képest 168 tagban állapított meg, mely számból a négy választó kerület mindenikére 42 tag esik. — A választás titkos szavazással e képen történend: az első kerület, mely áll a 2, 3, és 11-dik tizedből, választani fog folyó hó 19-én, vagyis jövő héten hétfőn a város házánál, reggeli 7 órakor; — minden választó egy darab papirosra fog feljegyezni 42 nevet, az egész városból, t.i. 21 rom. cath. és 21 ref. vallású egyéneket, és ezen neveket magában foglaló papirost összehajtva, a középponti választmány előtt bizonyos edénybe leteendi, melyekről a választmány a szavazatokat kiszámítandja, s a többséget nyert egyéneket képviselőkül fogja nyilvánítani; — második kerület áll a 4, és 5-dik tizedből, ez a választást tartani fogja folyó hó 21-én, vagyis jövő héten szerdán szinte a város házánál, reggeli hét órakor, hol a megjelenendő választók előtt az első

kerület által megválasztott képviselők névsora ki fog hirdettetni, s a választás ugyanazon módon folytatatik, mint az első kerületben; a harmadik kerület választása, mely a 6, 7 és 9 tizedből áll, folyó hó 23-án, vagyis jövő héten pénteken; — a negyedik kerület választása pedig az 1, 8 és 10-dik tizedre nézve tartatni fog folyó hó 25-én, vasárnap, ugyanazon helyen, időben, és renddel, mint az előbbi kerületeké történt; megjegyeztetvén: hogy az elválasztott képviselők névsora minden kerületben az utóbb választandó kerület választása előtti napon is ki fog hirdettetni, és a város háza előtt kifüggesztetni a végett, hogy a már elválasztottak többé választás alá ne vétessenek; továbbá megjegyeztetik az is, hogy a romai catholicusok közé a n. e. görögök, a reformatusok közé pedig az evangelicusok is számíttatnak.

Ezen két rendbeli választások ideje, helye és rendje az illető polgárok tudomása végett közönségesítettvén, a választói képességgel bíró lakosok figyelmeztetnek, hogy mind az országgyűlési követek, mind a városi képviselők választásábani részvételre minél számosabban megjelenni igyekezzenek.

— *B-KML. IV. 1602. Korabeli nyomtatott szöveg.*

43. KISKUNMAJSA, 1848. június 16.

HADNAGYOK, UTCABÍRÁK, TIZEDESEK ÉS BAKTEREK FIZETÉSÜK „JOBBITÁSÁÉRT” FOLYAMODNAK A KISKUNMAJSAI TANÁCSHOZ

Kiváltságolt Nemes Tanács!

Nagy alázatossággal folyamodunk a Nemes Tanács kegyes színe elejében miképpen e mostani elfordult világban újabb szabályok vagynak, tehát kérjük egész tisztelettel Nemes Tanácsot hogy a bérünket megjobbitani méltóztatnának.

Mivel Félegyházán 1-ső májustól fogva a városházi polgárok, és hadnagyok béreik 5 öt pengő forintokkal holnaponkint emeltettek fel, a bakteroké szinte egy-egy pengő forinttal, és egy-egy kalap vagy sapkával, és egy-egy szekér szalmával melyért alázatossan kérésünket ujjítván, a Nemes Tanács előtt, hogy méltóztasson minket is vigasztalni csekély bérünk megjobbitásá-

val, az után is ajánjuk hivebb szolgálatunkat, amely kegyes végzések amidőn elvárjuk addig is egész tisztelettel maradunk

A Nemes Tanátsnak Majsán 16 Junius 1848.

két hadnagyok és
két utca biztosok
4 tizedes két bakter¹

B-KML. V. 350 közigazgatási iratok 367/1848. sz. — Eredeti irat.

44. KECSKEMÉT, 1848. június 16.

PEST MEGYE VÁLASZTMÁNYA ÁLTAL A HAZA
VÉDELMÉRE FELAJÁNLOTT PÉNZÖSSZEG
KECSKEMÉTRE ESŐ RÉSZÉT KIFIGÁSOLJA
A VÁROS

Tisztelt Esküdt Úr!

Pest megye választmányi nagygyűlésének f.é. Május 27^{kén} költ határozatát, — melynél fogva a hazának jelen aggasztó helyzetében a megyének azon része, mely eddig a közterheket nem osztotta, a törvény szerint csak november 1^{én} beállandó közteherviselési kötelezettséget megelőzve, a hon védelmére 400 000 pf-tot jövendő beszámítás melyet megajánlott — az eddigi kulcs alapján kidolgozott kivetési jegyzék mellékletében velünk hivatalosan közölni, és bennünket a városunkra és pusztáira kivetett összeg befizetésére felszólítani tetszett, mire tisztelettel kinyilatkoztatjuk: hogy a közölt kivetésnél fogva, melynél a megajánlott összeg első feléből, Kecskemét városra mint földesúri jussok birtokosára borbási pusztával együtt

Bugaci pusztára	3550. pft.
Monostorra	355. pft.
Szentkirályra	236. pft. 40.
Szentlőrincre	355. pft
	473. pft 20.

összesen 4970. pft

¹A segéd tisztiszemélyzet kérését a tanács nem teljesítette, ez olvasható az irat hátoldalán.

esik ugyan; de a városunk Bugacnak csupán kétharmadát birja, melyre vetett öszvegből tehát 118. pf. 20. Xr. Szentkirályból a Bónis juss 1/7-dét, vagyis az egésznek egy 56. részét Nagykőrös város birja, az erre vetett öszvegből ismét 6. pf. 20 és 5/14 xr. levonandó végre Szentlőrinczről a 473, pf. 20, xkat nem Kecskemét, hanem a haszonbérbe adó Szász Koburg hercegi család Vacsai uradalma köteles viselni, ugyanazért a föntebbi öszvegből levonandó lévén 598, pf. — fizetne Kecskemét 4 372. pf. —

E városi közönség azonban f.é. Majus 23^{án} azonnal amint a miniszteri felhívást hirlap útján megértette, a veszélyben forgó hazának ótalmára 10 000 pftot közgyűlésileg azonnal megszavazott, s abból már 8000 pf-kat be is fizetett, — oly feltétellel, hogy ha a Megyei Választmány által az egész megye részéről a veszélyben forgó haza közszükségei fedezésére ajánlandó öszveg kivetendő része a város ajánlatát ne talán haladná, arra csupán felül fizetni, ha pedig a megyei ajánlatbéli illetmény kevesebb leend, abból vissza kívánni semmit nem fog.

Ennél fogva városunk közönségének ezen kivetés útján rea háramlandó öszveg fizetésétöli felmentetése végett jelen nyilatkozatunkat a megyei választmány eleibe terjeszteni kérjük: ujabban is ajánlván, hogyha az egész 400 000 pf-ból városunkra és pusztáira kivetendő egész illetmény a 10 000 pftot haladná, a fölösséget késszéggel befizetni fogjuk.

Kecskemét város
főbirája s tanácsa

B-KML. IV. 1604. I. téka 141. sz. irat. — Aláírás nélküli fogalmazvány, Hornyik János kézírása.

45. NAGYKIKINDA, 1848. június 16.

NAGYKIKINDA MEZŐVÁROS KÖZÖNSÉGÉNEK LEVELE A KECSKEMÉTIEKNEK

Tisztelt Magyar és Németh ajkú Polgártársaink!

Az igazgatók által elterjesztett azon már elszárnyalt szomorú hír megczáfolására, mintha mi önök eránt idegenséggel viseltetvén, önöktől elpártolni, így következőleg örökre elválni törekednénk, mai alól irt napon községünk házánál összegyülekezvén közös akarattal, egy szóval és lélekkel elhatároztuk, miszerint önöket e tárgyban véleményünkről tudósítandjuk.

Szívünkbe vésvé fekszik szeretett Királyunknak vélünk éreztetett számtalan jótékonyágai, mellyeket előszámlálni elégtelenek vagyunk.

A magyar nemzet jószívüése és barátsága bennünket is vélük láncszemenként összekapcsolván e magyar honbani bejövételünk óta a mind jogában mind jó és balsorsban az idők körülményéhez képest velünk osztozkodott.

Mire nézve mind ezeket előismerve teljes bizodalmat szavazva a jelenlegi Magyar Minisztériumnak önöket magyar és német polgártársainkat ezennel tudósítjuk, s illetőleg biztosítjuk, hogy teljes hódolattal s szeretettel lévén Fenséges Királyunk a haza, a nemzet, és a Magyar Minisztérium eránt önöktől soha még e magyar haza fennáll, elpártolni avagy elválni nem fogunk, sőt önökkel kezét fogva és vállat vetve, szeretett magyar hazánkat minden ellenséges kül vagy belviszonyoktól s megtámadásoktól, mellyek hazánkra bárhonnan is erednének, valamint eddig úgy ezentúl is megóvni s védeni szent kötelességünknek tartjuk.

Fogadják tehát Tisztelt Polgártársaink e nyilatkozatunkat mint szívünk legtisztább zálogát, légyenek nyugodtan, ne adjanak hitelt bárkinek is ki felőlünk önöket bármi szín alatt is e tárgyban ferdén értesitené. Hisz mi csak azt mondjuk — Éljen a Király, éljen a haza, a nemzet, egyenlőség, testvériség s barátság.

B-KML IV. 1604. I/143. 53.

46. KISKUNHALAS, 1848. június 17.

A KISKUNHALASI KÉPVISELŐTESTÜLET HATÁROZATA A GAZDÁIKAT IGAZ OK NÉLKÜL ELHAGYÓ CSELÉDEK MEGBÜNTETÉSÉRŐL

Tapasztaltatván hogy a mostani zavargós időkben a cselédek gazdáikat, minden igaz ok nélkül, azoknak tudtok, megeggyezésök nélkül elhagyták, s még az általok okozott károk sem akarják önként megtéríteni: Minden a gazdák és cselédek közt fennforgó viszonyok elintézése és elbírálása, — a rendes bírónak tetemes elfoglaltatása tekintetéből, a rendőri hivatalhoz kapcsoltatott, — olly utasítással, hogy azon esetben, hol szigorúbb fenyték forog fenn, a tanácsnak teygen hivatalos jelentést.

B-KML. Kh. V. 240. XLVI. kgy. jkv. 70. lap

47. BAJA, 1848. június 19.

BAJA VÁROS RENDELETE A NEMZETŐRÖK FELFEGYVERZÉSÉRŐL

Hazánk jelen békétlen, felháborított viszonyai nemcsak hatóságok és testületek, hanem minden hű polgár s hazafi éber figyelmét s harczrai készültését komolyan igényelvén, illy körülmények között.

Miután nyilván tapasztaltatott az, hogy a legbuzgóbb nemzetőrök szegényebbjei magukat fegyverrel ellátni nem képesek, fő gondolai közé számítja ezen közgyűlés azt, hogy a közpénztár rovására száz darab szuronyos lőfegyver rendeltessék és készítettessék. E részbeni eljárulási intézkedés ezen városi tanácsra bizatván — egyébberánt a Nemzetőrség törvényszerűt öszveszerkesztése után szükséges —, hogy az illető osztályok dobbal is láttassanak el. Kapitányi hivatal, Volarich Antal tanácsnok, Koller István és Hankovszky József képviselő urak kiküldetnek és megbizatnak, hogy e célra tiz dobot nyilvános árlejtés utján szerevén, e részbeni eljárásokról szolló hivatalos jelentésüket annak idejében terjesszék. —

B-KML. IV. 1001. b. Baja város községi üléseinek jegyzőkönyvei 1847—1849. 191—192. p. 9/1847—49. jkv-i szám.

48. BAJA, 1848. június 19.

A HAZA MEGMENTÉSE ÉRDEKÉBEN INDÍTOTT GYÚJTÓAKCIÓ BAJAI EREDMÉNYEI

Szevics Döme képviselő úr indítványára, melly szerint a Haza e jelen vészes állapotában segély adást elrendeltetni óhajt. Sohasem késett Baja városának közönsége ott, hol a haza közjava kívánta erszényét megnyitni — e jelen körülmények és viszonyok között sem vala utolsó oda törekedni, miszerint szeretett honunk oltárára parányi áldozatát minél előbb megvinni siessen; e részben működött, segélypénz gyűjtésre kiküldött választmány jelentésekind készpénzül

ajándékkép befolyt pengő költsön		2975 f 29 $\frac{4}{5}$ xr 1090 f
aranynemükben	öszvesen	4065 ft 29 $\frac{4}{5}$ xr
ezüstmükben		50 aranyig 375 $\frac{5}{8}$ lat

gyűjtetett, és ezeknek a kellő helyre való juttatása iránt intézkedések is tétettek, — s ha városunkat az 1840^{ik} évi felejthetetlen emlékekben maradandó rettenetes tüzvész csaknem inséges sorsra nem juttatá, — mit sem mulasztott volna e város, hogy neve ott foglaljon helyet, hol az első segélyezőké tündököl, — olly bizalommal lévén, hogy a haza hü fiainak áldozatait, ha szívből erednek azok, kedvesen veszi, bármily csekély legyen is az, — ezennel a közpénztárból szinte 1000 pengő forint kirendeltetik, és amennyiben rendkívüli kiadásokkal terhelt pénztárunk ezt e jelen nem fedezhetné, kint lévő tartozásoknak törvény útján beszédetése elrendeltetik.

B-KML. IV. 1001. b. Baja város községi üléseinek jegyzőkönyve 1847—1849. 184-185. p. 4/1847—49. jkv.-i szám.

49. BAJA, 1848. június 20-a és június 1-je között

A SZENTISTVÁNI ELÖLJÁRÓK LEVELE A BAJAI VÁROSI TANÁCSHOZ, AMELYBEN A BAJÁN LAKÓ SZENTISTVÁNI BIRTOKOSOK KATONAÁLLÍTÁSI KÖTELEZETTSÉGÉNEK TELJESÍTÉSÉT KÉRIK

Szent-István helység bírása és tanácsa folyó június hó 22^{én} kelt levelében a város bíróját felkéri, hogy miután Pest megye határozata szerint a solti járás, mellyhez Szent-István is tartozik, az alsó vidéki lázongók szétűzésére 1500 fegyveres egyént kiállítani köteleztetik, — szollitsa fel Baján lakó Szent-Istváni földbirtokosokat, Khailbach József és Barakovits Alajos urakat —, hogy ezek egy-egy egyént fegyverrel ellátva öt nap alatt kiállítani köteleseknek ismerjék.

E megkeresés Khailbach József és Barakovits Alajos urakkal adandó nyilatkozat végett közölni rendeltetett.

B-KML. IV. 1002. b. Baja város tanácsülési jegyzőkönyve 1847—1849. 345—346. p. 1848. június 20-, 23-, 24-, 26-án és július 1-jén folytatva tartott tanácsülés. 886/1847—48. jkv.-i szám.

50. BAJA, 1848. június 22-e és július 1-je között

VOJNITS BÁLINT NEMZETŐRSÉGI PARANCSNOK JELENTÉSE A BAJAI VÁROSI TANÁCSNAK AZ ÓKÉRI TÁBORBÓL

Vojnits Bálint nemzetőrségi parancsnok az Ókéri táborból június 22^{én} városunk bírójának írt levelében jelenti, hogy a magokat beszánczó szerbekről semmi érdekes híreket nem hallott, Újvidéki hírek azonban dolgaink békés útoni kiegyenlítését reményltek, a — nemzetőrsereg naponként szaporodik, s hogy az elveszett puska Hekkenszhoffer által megtaláltatott, a 11 kasza megérkezett, s hogy Vukálovits nemzetőrt kihágásai miatt lefegyverkezettvén olly kérelemmel küldi vissza, hogy az illy izgága egyéneket el ne küldje, — egyszersmind tudtul adván Némethszeghy János nemzetőr megérkezését.

Tudomásul vétetett.

B-KML. IV. 1002. a. Baja város tanácsülési jegyzőkönyve 1847—1849. 343. p. 1848. június 20-, 23-, 24-, 26-án és július 1-jén folytatva tartott tanácsülés. 881/1847—48. jkv.-i szám.

51. KECSKEMÉT, 1848. június 23.

CSÁNYI JÁNOS FŐBÍRÓ JELENTÉSE A HADÜGYMINISZTERNEK A KECSKEMÉTI NEMZETŐRSÉG SZERVEZÉSÉNEK MUNKÁLATAIRÓL

Tisztelt Hadügy Miniszter Ur!

A kecskeméti nemzetőrök még május hónap utolsó heteiben összeirattatván, s a gyalogság száma 2272re a lovasságé pedig 230ra menván, ezen öszveírási tábla, tisztelt miniszter urnak leendő által adás végett Pest megyei első alispány urnak még e folyó június hónap 4^{én} fel is küldetett — s biztosan hiszem hogy már miniszter urnak be is mutattatott — ahhoz azonban nemzetőreink — magok által választható tiszteikkel egészben tisztában nem lévén — a tisztí rangok rubrucája üresen maradván, később mind a lovasságnál,

mind a gyalogságnál, a tisztek választását is bevégeztük — s azoknak neveik sorát az A. betű alá mellékelve ezennel pótlólag felküldöm.

Mínt hogy azonban szinte miniszteri rendelet következtében értésünkre adatott az is, hogyha helyben olyatén kiszolgált hadi tisztek találatnának — akiket, főbb és kormányozó tiszteknek kinevezetni óhajtanák — azokat miniszter ural tudassuk, a B. alá mellékelt tanátsi határozat következtében — magában Ketskémétben ki telvén 2 zászlóalj gyalogság — ezekhez Pensionatus¹ kapitány Szabó Mártony urat és nyugalmazott hadnagy Toth László urat, kitelvén továbbá egy zászlóalj lovasság is, ehhez nyugalmazott huszár főhadnagy Haraszi Imre urat mint helyben lakó derék hazánkfiait szivesen ajánlani bátorkodnak. —

Említvén egyszersmind azt is, hogy még eddig 500 puskánknál és 500 nyelestől együtt készen levő hadi kaszánknál több fegyverünk nincsen, kivéven — a házi és kézi puskákat s vasvillákat s.a.t.

Végre alázattal kérem, ne vegye rossznéven tisztelt miniszter úr, ha felhonom a nemzetőreink rendbetartása, és gyakorlása körül előforduló bajunkat is — úgy mint — a legnagyobb egész tüzzel és készséggel jön elő a gyakorlati órákon s áll ki a napi renden lévő órallásokra s egyéb szolgálatokra; de vannak sokan, kivált a mostani szoros mezei munka idején, akik magokat mindenestől elvonják, — a hivatásra meg nem jelennek — s.a.t. — s emiatt a többieket tulterhelhetik, sőt rossz példáikkal rongálják is bosszantják is — a törvény még egyéb büntetést nem szabott, mint azt, hogy az ilyen féktelenkedőket, a nemzetőrök közül ki kell törölni — de ezen az úton majd nagyon leolvadva a nemzetőrök száma — nemcsak itt, hanem országszerte is — óhajtvá és várva várnánk hát minél előbb, egy a kormány által kidolgozott nemzetőri — fenyítő rendszert — mert e nélkül, habár főbb kormányozó tisztek fognak is rendeltetni és annyi ezer ember akár merre ki indíttatnék — (amihez pedig már egyszer igen közel voltunk) — lehetetlen, hogy a Dózsa háború eszembe ne jusson — Esdekelve várjuk tehát a rendbeszedő és fenyítő rendszabályokat.

Csányi János főbíró

B-KML. IV. 1604. I. téka 154. sz. irat. — Valószínű Csányi János saját kezű fogalmazványa.

¹Nyugalomba vonult.

KÖRLEVÉL A JÁSZKUN KERÜLET ÁLTAL KIÁLLÍTANDÓ NEMZETŐRÖK SZÁMÁNAK HELYSÉGENKÉNTI FELOSZTÁSÁRÓL

Felosztása

azon nemzeti öröknek, kik legközelebb a kerületek kebeléből kirendelt 2500 főből állanak s utnak indulnak.

Közönség neve - 2500 felvételre jut ebből	Turkeve - - - - 116 felvételre jut ebből
Jászberény - - - 269	Madaras - - - 102
Árokszállás - - 129	Kunhegyes - - 87
Apáti - - - - - 106	Szentmárton - - 105
Kisér - - - - - 72	Kiskun Halas - 176
Ladány - - - - - 79	Félegyháza - - 259
Alsósz. György 54	Szentmiklós - - 81
Fénszaru - - - 74	Szabadszállás - - 67
Jákóhalma - - 36	Fülöpszállás - - 44
Dozsa - - - - 37	Lacháza - - - - 45
Miháltelek - - 29	Majsa - - - - - 90
Felsősz. György 23	Dorosma - - - - 125
Nagy K. Karcag 168	
Kisujszállás - - 127	össz 2500

B-KML. Kh. V. 201. C. Protocollum Currentale (Prot. Curr.) XXXI. p. 341.

BAJA VÁROS KÖZGYŰLÉSÉNEK HATÁROZATA A VÁROSI KEZELÉSBE KERÜLT BAJAI, MÁTÉHÁZI ÉS RÉMI FÖLDEK KIOSZTÁSÁRÓL

Felolvastatott Piukovics Ágostony megyei főjegyző úrnak, mint választmányi elnöknek folyó hó 22^{én} kelt azon levele, mely szerint Baja várossa községének a magas ministeriumhoz terjesztett azon folyamodvány kitételei, miként az örökös szerződés mellett uradalmilag a városi lakosoknak szánt, de később a városi köz kezelés alá került bajai, mátéházi és rémi földek a lakosok között házhely szerint felosztatni kérettek, e tárgyban kelt igazsá-

gügyministeri aprilis 25^{én} 47^{ik} szám alatt költ rendelet folytán tartandó vizsgálat tétel bizottmányi ülési végzés által elrendeltetvén, Thurszky Ferentz megyei főszámvevő, Györy János, Jankovits Mihály, Huntzman Albert tiszti alügyész, Rudits Máté főszolgabíró és egy segéd eskütt urakbul kirendelt választmány, vizsgálati eljárását tellyesitendő, mai napra képviselői gyűlés egybe hivatása a megyei választmány eljárulhatására segédül szolgálandó, elrendeltetik. — Felolvastatott egyúttal a városi nép nevében a tisztelt igazságügyministeriumhoz a városi tanács és község, úgy a tizedbeli megválasztottak által aláírt, fentebbi tárgyban kelt folyamodványi kérelem és az erre keletkezett k. igazságügyministeri april 25^{én} 47^{ik} szám alatt költ rendelet, melynek folytán.

Mielőtt a tisztelt megyei bizottmányi küldöttség, vizsgálati eljárulását megkezdenő, tanácskozmányát megnyitná, az öszvegyült képviseleti közgyűlés, ügyelve a városi lakosság felterjesztett kívánataira, ügyelve egyúttal arra is, hogy a nép által lévén megválasztva, s így ennek kívánatai s jobblétére törekvő igyekezetének ellenébe szándéka, s legkisebb oka annál is inkább, mert e tisztviselőség szinte a nép egy részét tévén, s ha a jótékonyság malasztai a népet éltetni fogják, éltetni fog ez által maga a városi tisztviselőség is, ennélfogva terhesítő gátokat előgördíteni célja nem lehet, továbbá miután e tárgy bővebb felsőbb és legfelsőbb vizsgálati szemügy alá kerülve a tiszta igazság útján onnét leend az e részbeni vég s eldöntő rendelet várandó, a földek elosztását illetőleg határosztatott:

1^{ör} A bajai és mátéházi szántóföldek házzal vagy telekkel bíró családfő, apa vagy tulajdonos sora s rendje szerént osztassanak fel olly nyíltan megszabott feltétel alatt, hogy miután némelly hatalmassabb lakossaink a városunk körünkben több telkeket birnak, s méltán félhetni attul, hogy ha minden ház s telekhez egyenlő osztályú, egyenlő mennyiségű föld juttatnék, szegényebb sorsu lakosságunk kijádzására nyílt mező s tág tér nyíttatnék, ennek kikerülésére, ha bármennyi telke vagy háza legyen is Baja várososa lakossának, egyedül egy számhoz fog a föld kijuttatni s illetőleg nékiek kiosztatni.

2^{ör} A kiosztandó földek azon ház vagy háztelektül elválhatlanul fentartatni rendeltetvén, elidegeníteni, eladni a háztul elválasztva szabad nem leend.

3^{ör} Azok, kik földet nyerendenek, a város fenntartására igazgatási, rend s bármi néven nevezendő évi költségek s kiadások kivetési öszvegét s terheit viselni kötelesek leendenek, nemkülömben amennyiben Baja városát illetőleg ezt szenvedő terhek találtatnának, hasonlóan egyforma kivetési arányban s mennyiségben viselni, s az adossági terheket lerovni köteleztetnek. 4er Héber vallásuak, mind akik eddig sem a városi hatóság intézkedéseit elősmerni nem akarták, sem a városi súlyosabb közterheket viselni nem kötelesttethettek, földnyerési kedvezésben nem részeltettek.

5^{ör} Olly házak s házi telkek, amelyekhez föld nem fog juttatni, katona tartási, vontatási közterhek viselésére nem köteleztetnek.

6^{ör} Minden, a földeket terhellőleg illető adosztatások évnegyedenként leen

beszedendők, és e tekintetből egyik évről a másikra semmi szín alatt tartozás nem vezethetik.

Rémi földek iránt szó emeltetvén jelen lévő uradalmi ügyész, Skultety János úr, a rémi földek elosztandása iránt ünnepélyes óvását vetvén közbe, a képviselő közönség azonban itt és e jelen a Rém pusztát jog tekintetbeni minőségére a Baja és Mátéházátul különbözőnek tekintvén, elosztása tárgyalás alá sem vétetik.

Ovását veté közbe továbbá fennebbi ügyész úr a Baja és Mátéházára nézve, és ezt írásban is előterjeszteni ohajtván, és a megyei bizottmányi választmányt ennek elfogadására megkérvén, a városi közgyűlés részéről ugyanitt és e jelen alkalommal ellen óvás tétetvén, a jegyzőkönyvbe iktatni rendeltetett, és igazságos s jogosnak találtatván az, hogy a városi közügyek s érdekek ellen benyújtandó írásbeli óvás szinte írásbeli ellen óvással részünkről is megcáfoltathassák, az illető tisztelt megyei bizottmány vélünk leendő közlésére tisztelettel megkéretvén ez által, e kívánat helyesnek is találtatván, szinte a jegyzőkönyvbe iktattatik.

Mínthogy pedig az igazságügyministeri rendelet értelmében a földosztást megelőzőleg legelőször a földeknek jog tekintetbeni minősége, másodsor az irántok eddig közbe jött törvényes tárgyalásoknak folyama, és harmadsor a közérdek mit kíván? ok adatolva a küldöttség magát felvilágosíttatni kívánta, és e körülmények megfejtésére s kellő felvilágosítására, a régi jelen föld jövedelmek mennyisége, továbbá a városi állandó és biztos jövedelmek, nem különben a városi szenvedőlegi adóssági terhek, s végre a várost illető követelési összeg mennyisége és minősége iránt ok adatolt felvilágosítás kívántatván, és ezeknek bemutatására jövő július hónap 19^{ik} napja határnapul kitűzetvén, elkészítendése s leendő bemutatása imíttent elrendeltetett.

B-KML. IV. 1001. b. Baja város községi üléseinek jegyzőkönyve 1847—1849.203—207. p. 24/1847—49. jkv.-i szám.

KISKUNFÉLEGYHÁZA VÁROS
KÉPVISELŐTESTÜLETE ORSZÁGGYÜLÉSI KÖVETÉ
VÁLASZTJA SZABÓ SÁNDORT, ÉS ISMERTETI
A VÁROS ORSZÁGGYÜLÉSHEZ TOVÁBBÍTANDÓ
KÍVÁNSÁGAIT

Az ország gyűlési követválasztás körüli intézkedések f. 4^{ik} sz. alatt meg bizott közép ponti választmány, a mikénti eljárásáról vezetett jegyző könyvet, s ide vonatkozó egyéb irományokat be adván, jelenti, hogy a követ választás folyó június hó 26^{án} történt, a midőn ezen város részéről országgyűlési követe általános szó többséggel Szabó Sándor ügyvéd választatott meg.

Ország gyűlési követté meg választott Szabó Sándor ügyvéd hálás köszönetet mondott ezen gyűlés előtt az iránta nyilvánított bizalom, s meg választására, s egyszersmind a követség elfogadását nyilvánította, ünnepélyes ígértett tön, hogy követi pályáján tehetsége szerint a haza, és ezen város jólétének előmozdítására s öregbitésére fog törekedni — Ámbár pedig az eddigi gyakorlatban volt követutasítások ideje lejártnak tekintethetik, mind azon által meg várja ezen gyűlekezet ország gyűlési követétől, hogy a város érdekében nyilvánuló köz kívánat eránt nem csak méltányos figyelemmel legyen, hanem azoknak foganatosítását, és életbe léptetését is tehetsége szerint eszközölni igyekezzen — ilyen köz kívánat képpen nyilvánult ez alkalommal.

1^{ör} Katonai laktanyáknak haladék nélküli, és annyi számban való építetése, hogy az ország polgárai a katona szállásolás terhétől tellyesen meg meneküljenek.

2^{ör} Az 1848^{ik} évi 16ⁱ törv. cikkben célba vett megyei új szerkezet rendezése esetében — ezen városnak közép ponti helyé leendő emeltetése.

3^{ör} A nemzeti őrseregről alkotott új törvénynek olly formán leendő módosítása, hogy az ország védelmére inkább sor katonaság vagy önkites mozgó őrsereg alakitassék.

4^{ör} Az ujjoncz állításban ne csupán a — népesség, — hanem ezzel együtt egyszersmind a föld terület vagy birtok is öszve véve vételessék alapul.

Melly előre bocsájtott köz kívánatokat a meg választott ország gyűlési követ saját egyéni kívánatának s ohajtásának is vallván, azoknak életbe léptetésére való, türekvését tellyes készséggel fel ajánlotta — egyebbiránt a követ választási eljárással szólló irományok az irástárba teendőök.

B-KML. Kf. V. 141. A. Prot. Pol. 1. p. 14—15.

Szabó Sándor (1811—1891) ügyvéd, kerületi majd városi hivatalnok, 1848—49-ben Félegyháza követe a népképviselői országgyűlésben, a szabadságharc bukása után az Újépület foglya.

PETŐFI SÁNDOR: A KIS-KUNOKHOZ

Polgártársaim és hazámfiak! hazámfiak nemcsak mint magyarok, hanem úgy is mint kunok, mert Kis-Kunságban születtem. Úgy hiszem emlékeztek még arra az alacsony köpczös mészárosra, ki egykor a félegyházi, szabadszállási és szentmiklósi mészárszékeket árendálta; az az én apám. Nem gondolnám, hogy őtet egészen elefelejtettétek volna, mert hiszen akkor, míg itt lakott, minden becsületes ember szerette őtet közületek, minthogy a becsületes emberek szeretik egymást. De én rá néhezzen fogtok emlékezni, én még gyermekkoromban elszakadtam közületek, s azóta csak nagyon ritkán juthattam ahhoz az örömhöz, hogy kedves szülőföldemet meglátogathattam. Ennél fogva, nem mervén bizvást remélni, hogy köztetek szószólóm akad magam vagyok kénytelen a szószóló lenni magamért.

Igazság szerint nem is magamért, hanem ti értetek szólok, legalább azon jó szándékból, hogy előmozdítsam a javatokat. Én szerszámnak ajánlom magamat a ti kezeitekbe, semmi másnak. Magyarország az utóbbi időben sokat tett, de még korán sem tett meg mindent arra, hogy boldog és szabad legyen . . . mert minden nemzetnek ez a két fő célja: boldogság és szabadság. Magyarország eddig egy nyers fenyőfa volt, most már le van vágva, és föl van deszkákra fűrészelve, de még nincsen ám meggyalulva, pedig előbb meg kell gyalulni, hogy asztal készüljön belőle, az a dicső asztal, mellyhez majd odaül vendégeskedni a két földi istenség: a boldogság és szabadság.

Amint mondám, Magyarország gyalulatlan deszka, ti most meg akarjátok gyalulni, jól van, én ajánlom magamat a ti kezeitekbe egyik gyalunak. Annyit jó lélekkel mondhatok, hogy én már megpróbált gyalu vagyok, meggyalultam sok faragatlan tuskót, és nem esett rajtam csorba. — Ennek a cifra beszédnek egyszerű értelme az, hogy közeledik az országgyűlés, az országgyűlésre követeket kell választani . . . ha engemet megválasztotok követnek, én azt dicsőségemnek fogom tartani, ti pedig úgy hiszem, nem vallotok velem sem kárt sem szégyent.

Ez elég világosan van megmondva, minden ember megértheti, sőt némelyek tán azt fogják rá mondani, hogy nagyon is világos. Meglehet, de nem tehetek róla. Már az a jó vagy rossz szokásom meg van, amint vesszük, hogy mindig őszintén és himezés hámozás nélkül szoktam beszélni. Abban a pillanatban vágnám ki nyelvemet, amellyben nem úgy szólna, mint szívem érez. Egyébiránt ha az őszinteség hiba, úgy az nem az én hibám, hanem az egész magyar nemzeté, melly őszinte volt a világ teremtése óta, és én, megvallom, nem akarok jobb lenni nemzetemnél, azt akarom, hogy legyenek meg bennem a magyar nemzet jó és rossz szokásai egyiránt, legyek tetőtől talpig magyar.

Így gondolkodom én, azért nem csürtem csavartam a dolgot, hanem kimondtam kereken, hogy szándékom követté lenni, ha megválasztotok, atyámfiak. Miért óhajtom épen azt, hogy ti válasszatok meg követnek? azért, mert ez a föld, amellyen ti laktok, ez a szép Kis-Kunság az én szülőföldem, s bármily közel áll az ember szívéhez az egész hazá, még közelebb áll az a hely a hazában, ahol született. Megnyerem-e bizodalmatokat vagy nem? azt ti tudjátok és az isten . . . nem becsülöm túl magamat, nem akarok dicsekedni, de isten szent ugye tehetségemhez képest tettem annyit a hazáért, különösen a köznépeért, hogy bizodalmaúra érdemes legyek. Olvassátok el azokat a könyveket, amellyeket írtam, jó rakás; abból meg fogjátok látni, mennyire szerettem mindég a népet és pártját fogtam és küzdöttem érte. Könnyű most a nép barátjának lenni, most, mikor a nép az úr a hazában és a világon, de én már akkor barátja voltam a népnek, mikor azt még parasztnak hiták és megvetették, s engemet szinte megvetettek és keserűségekkel illettek, mint a nép pártfogóját. Én fáradozásaimért egy jutalmat kívánok, azt a jutalmat kívánom, hogy olyan helyre állítsatok, ahol értetek tovább is fáradozhassak, s ahol tán többet használhatok nektek, mint eddig használtam.

Szükségesnek láttam ezeket elmondani magamról a végett, hogy némiképpen megismerjétek, hogy legalább tudják, ki és mi vagyok, akik még nem tudták. Azt, hogy az ember így nyilvánosan beszélget magáról, talán némiképpen orozatlanságnak lehet nevezni. Jól van nevezétek orozatlanságnak, vagy aminek tetszik, de tudjátok meg: a magam hasznáért soha senki előtt sem szólnék egy jó szót se, s ha most itt az orozatlanságig vetemedtem, ezt azon szent cél elérésének óhajtásából tevém, hogy a hazának szolgálhassak . . . ha ez a törekvés bűn, úgy itt a szemem, köpjétek bele, itt a fejem, kövezetek meg.

Ha valaki csakugyan dicsekedésnek veszi előbbeni szavaimat, ám vegye; megengedem hát, hogy olyan pimasz voltam, hogy hetvenkedtem, de olyan alávaló sohasem voltam, nem is leszek, hogy akárkinek is hizelkedjem. A legjobb alkalmam volna rá, most megszerettetni magamat veletek az által, ha az egekig magasztalnálak benneteket, hogy ti kunok, ti ilyen meg ilyen dicső, páratlan, hasonlíthatatlan remek emberek vagytok. Ha én ezt amúgy hosszan kacskaringósan kikanyargatnám, tudom, nem esnék rosszul egyiketeknek sem, sőt közületek többen megsimitanák a bajszukat és a hájukat, s azt mondanák: „ejnye, mégis derék ember ez a Petőfi, tegyük meg követnek.” Hanem azt korán sem várjátok, hogy én titeket magasztallak, mert akkor szemtelenül hazudnám. Becsületemre mondom, hogy ti nem vagytok remek emberek vagy eddig legalább nem voltatok. Marcius 15-kéig az egész Magyarország nagyon szolgálalkú, kutyai alázatosságú ország volt, és ti ebben a virtusban közelebb álltatok az elsőhöz, mint az utósókhoz. Gondoljatok csak vissza arra a Szluha kapitányra, hogy süvegeltétek, hogy csusztatok másztatok előtte. Ah, ha eszembe jut, még most is szégyenlem magamat a ti nevetekben. A zsidók hajdan Mózes idejében az isten helyett egy arany borjút imádtak, de ti még lejobb süljedtetek, ti egy ólom szamarat imádtatok.

Azonban ez az idő lejárt, és remélem, hogy lejárt mindörökre. Fölemeltétek fejeteket, fölteszem rólatok, hogy soha többé meg nem hajtjátok semmiféle ember előtt a kerek világon. Az isten az állatnak teremtett négy lábat, az embernek csak kettőt, azért hogy egyenesen járjon és embertársainak egyenest a szeme közé nézzen, mert az ég alatt minden ember egyenlő, egynek sem szabad másokra lenézni, egynek sem szabad másokra fölnézni. Nem ismerek magamnál se kisebbet se nagyobbat.

Ennyit akartam mondani, atyámfiak, ebből megítélhetitek, hogyan érzek és hogyan gondolkodom. Ha kedvetekre való vagyok, meg fogtok követnek választani s akkor minden örömet nagy és szent kötelességem teljesítésére fordítom; ha pedig meg nem választotok követnek, abból látni fogom, hogy különb embertek akadt, mint én, s ez hazafiúi szívem legszebb öröme lesz, mert főohajtásom, hogy én nálam minden ember nagyobb tehetségű és buzgóságú legyen a magyar hazában, a melly haza, adja a magyarok istene, hogy mindörökkön örökké éljen!

Petőfi Sándor

*B-KML. IV. 1604. XII/80 Nyomtatvány.
Az itt közölt dokumentum már megjelent: Petőfi Sándor Összes Művei III. k. Szépirodalmi K. 1955. 455—458. o.*

56. PEST, 1848. július 4.

KISKUNFÉLEGYHÁZA ORSZÁGGYŰLÉSI KÖVETE TUDÓSÍTÁSA A JÚLIUS 5-RE ÖSSZEHÍVOTT ORSZÁGGYŰLÉS ELŐKÉSZÜLETEIRŐL

Követi értesítés:

Az ./ alatt ide fektetett nyomtatott hirdetmény rendje s modorában az ország gyűlés a nádor által holnap az az szerdán fog meg nyittatni a képviselők számára készített redout¹ terembe. — A terem s a karzatok miként lett felszerelése fogalmazása tekintetéből, a rajzot ./ alatt ezennel meg küldöm.

Tegnap s ma a megye teremébe társalkodási modorba összevevőtelek tartattak az ülések miként leendő rendezése tárgyába: — különösen, hogy ki legyen a kor elnök, s ideiglenes jegyzők, — továbbá csak magyar ruhába történhessék a megjelenés, vagy foszlányokba is. — Szabad akarat hagyatassék é a kalapnak le, vagy fel tételére, — s végre az ülésének miként leendő

¹Redout épületben nyitotta meg István főherceg az első népképviselési országgyűlést

el foglalása eránt. — A kor elnökségre nézve általános meg állapodás Palóczyba összpontosult mint leg idősebbe, — a jegyzői székekre pedig a törvény értelmében a leg ifjabb követek hivattak fel; — a kalapnak le vagy fel vételére — s milly ruhába leendő meg jelenésre nézve, hosszas — csak nem az unalomig terjedő vitatkozások után fedetlen fő — s kard nélküli magyar ruházatbani meg jelenés, állíttatott meg, — a követi szék foglalás — mindenkinek szabad tétzésére hagyatván. — Indítvány tétetett még hogy az ország gyűlés az erdélyi követek meg jelenéséig el halasztassék — de ebbe nem történt semmi meg állapodás.

Mészáros had ügy miniszternek, éppen most olvasta n a kerületekhez intézett saját kezivel alá írt azon rendelvényét, miszerén a 2500 önkéntes Majsza alatt azonnal vonattassék öszve — az élelmezés — s egyéb költségek-rül az álladalom fog gondoskodni. — Az érintett rendelet minden órán várható lévén — jó leendő előre gondoskodni a szükségesekről.

Hir szerént Kossuth ez ország gyűlésen e haza meg mentésére 200 000 koronát kér — a pénz teremtésre nézve pedig papiros pénz ki bocsájtásáról gondoskodik. — Kelt Pesten Julius 4^{kén} 1848.

Szabó Sándor
követ

B-KML. V. 101. B. L. 31. F. 1. F. 1. Sz. 11.

57. KECSKEMÉT, 1848. július 5.

KECSKEMÉT FOLYAMODÁSA A KORMÁNYHOZ, HOGY KÖZVETLENÜL — A MEGYEHATÓSÁGTÓL FÜGGETLENÜL — LEVELEZZEN A VÁROSSAL

Tisztelt Nemzeti Kormány!

Értesülvén Pest Megye Választmányának legközelebbi nagy gyűlésében költ határozatáról, melynél fogva „megkeresni határozta a tisztelt Nemzeti Kormányt, miszerint Kecskemét, Kőrös és Czegléd Városokkal, mind amellet hogy rendezett tanáccsal bírnak, miután közigazgatási tekintetben mégis a megye alá rendelvek, ne levelezzen közvetlen, mert ebből a legnagyobb zavarok következhetnek” — sajtó fájdalom érzete s jövőnk iránti kétes sejtelem rezgi át kebleinket.

Mi azon hitben élünk: hogy az alapján hibás szerkezetű megyerendszer mint polgári intézmény, korunk igényeinek többé meg nem felelhet, s valamin a községi kifejlődést eddig hatalmasan gátolta, úgy az összes nemzet felvirágzásának, jelen állapotában, jövőre is legnagyobb akadályá leendő; annál fogva táplál bennünket a remény, hogy a legközelebbi honygyűlés, melynek eljárásához annyi remény kötve, reá annyi szem függesztve van, a gyámkezelés alul részben már kibontakozott községeket a megyerendszer polypkarjai közül kimentendi s az önkormányzás eddig óhajtott áldásos körében saját ügyeik elintézését a helybeli polgárok buzgóságára bizni fogja.

Mi bensőkép meggyőződve vagyunk arról, hogy a tisztelt Nemzeti Kormány amennyiben eddig velünk közvetlen érintkezésbe bocsájtkozni méltóztatott, részint a legújabb törvények alapján intézkedett, részint pedig a halasztást nem szenvedhető közügyek elintézését tárgyazó esetekre szoritkozott, és mi ezen esetekben minden kormányrendeletet a legnagyobb készséggel, lehető leggyorsabban teljesíteni szerencsénknek tartottuk; midőn ellenben a megyei úton hozzánk érkezett legsürgősb kormányrendeletek, legközelebbi időkben is soha 14 napnál hamarább hozzánk nem juthattak, némelyek pedig egy, sőt két hónap után vérgödtek át bonyodalmas pályájukon: mely rendellenes állapotban mi legkevésbé egyéni, hanem a fennálló megyerendszerben gyökerezett szerkezeti hibákat látunk s ezeknek eltávolítását epedő remény óhajtásával várjuk, és hazafiúi buzgósággal kívánjuk.

Ugyanazért a tisztelt Nemzeti Kormánynak irántunk tanusított eddigi leereszkedését hálás köszönettel vévén, tisztelettel kérjük: hogy hasonló esetekben tettekés buzgóságunkat mindenkor igénybe venni, s akár a törvény engedélyénél, akár a teendők sürgetőségénél fogva felmerüendő tárgyakban, velünk közvetlen érintkezését továbbra is fenntartani méltóztassék.

Költ Kecskeméten 1848-ik évi Július 5-én tartott közgyűlésünkéből

Kecskemét Város Közönsége

MOL. H 13 Országglászlazati Osztály 9. kútfő 38. tételszám. — Eredeti, 1 és 3/4 oldal terjedelmű, pecsét nélküli irat.

58. BAJA, 1848. július 6.

A BAJAI FŐBÍRÓ BESZÁMOLÓJA A VÁROSI TANÁCSNAK NEMZETŐRÖK KIÁLLÍTÁSÁRÓL

A város főbírája előterjesztvén, hogy miután Baja várossa az 1848^{ik} évi június 17^{én} Zomborban tartott bizottmányi ülés 422^{ik} sz. a. végzeménye, s az ezen végzeményt a városi tanáccsal közlött Rudits Máté főszolgabíró úr által

a megye határán tanyázó, úgy Károlovitz táján egybegyűlt sok ezer pártütőknek e megyebeliek általi táplálása, nem különben az azokkali kölcsönös értekezés meggátolása tekintetéből e megye nemzetőr seregéből Futak és a Csajkások kerülete közt állíttatni rendelt őrvonalhoz, s különösen az Ó Kéri táborba folyó évi június 20^{án} 360, s ezek felváltására ugyancsak június 27^{én} 375, s július 2^{án} harmadízben 416 nemzetört — lakossai nagy terheltetésével állított ki, — nem különben a ministerium által küldött hadszerek — puska-
por s egyebeknek Ó Kérre leszállítására e napokban ismét 50 nemzetört rendelt, s így hazafiúi kötelessége teljesítésében az első helyen állva, e megye egyéb községeinek is eme polgári tartozásuk lerovásában buzdító vezér gyanánt lépett elő, — ezekhez járulván még az is, hogy kebelében a kir. sóház s magtár őrzése naponkint 30—40 nemzetőr kiállítását igényli.

Ezeknél fogva tehát a megye első alispánját, Knézy Antal urat felkéretni kívánná, miszerint a folyó július ho 16^{ik} napjára eső bajai vásár idejére a napszám-munka, műipar mesterség s kereskedésből élő bajai lakosság ez alkalommal kenyerkereseti módja el nem vonása tekintetéből a jövő hétfőn, vagyis július 10^{én} az Ó Kéri táborból visszabocsátandó bajai őrseregnek más ujjakali felváltásától, elküldetésétől 10 vagy 12 napra Baja várossát felmenteni kegyeskedjék.

Határozat: Ennek folytában első alispány Knézy Antal úr ez érdemben felkéretni, s az eziránti hivatalos levél nekie azonnal elküldeni rendeltetett.

B-KML. IV. 1002. a. Baja város tanácsülési jegyzőkönyve 1847—1849. 351—353. p. — 1848. július 6—7-i tanácsülés, 895/1847—48. jkv.-i szám.

59. KECSKEMÉT, 1848. július 6.

KECSKEMÉT VÁROS KÉPVISELŐTESTÜLETI HÁZSZABÁLYAI

Ezen jegyzőkönyv 13^{ik} száma alatt megbízott küldöttség a közgyűlési tanácskozásra vonatkozó szabályokat kidolgozván ezennel bemutatja, melyek felolvasatván, némelly módosítások mellett helybenhagyattak, és ide igtattatta amint következnek:

1. Köteles az elnök a kitűzött rendszeres napokon, ezeken kívül pedig mindannyisszor, midőn a közügy kívánja, közgyűlést tartani, — a gyűlés elosztására a jelen lévők legalább két harmadának beleegyezése kívántatik.

2. Míg az elnöknek előterjesztendő tárgyai vannak, — a rendkívüli eseteket kivéve — más nem indítványozhat: azonban köteles az elnök a nevezetesebb

tárgyak sorozatát a rendszeres napokon tartandó közgyűlés előtti vasárnapon kifüggeszteni, Időközben előfordulandókat 24 órával előbb, minden tárgyak sorát pedig a gyűlés napja reggelén a teremben kitenni, valamint a felveendő tárgyakat a gyűlés kezdetén elsorolni; egyesek által indítványozott tárgyak, ha nem olyanok lesznek, hogy azonnal elintéztessenek, következő gyűlésre jelöltetnek ki; egyébként az indítványozott vagy elnökieleg feltett tárgyak felvételére, vagy elhalasztására, ha ez eránt kérdés támad, a jelenlévők kétharmadának megegyezése kívántatik.

3. Az elnöki szót, vagy egyes tag beszédét félbeszakasztani nem lehet; joga van azonban az elnöknek a szót figyelmeztetni.

4. Aki a felvett tárgyhöz szólni kíván, az elnöknek magát bejelenti, ki a jelentkezők között a sorozatot megtartatja, s a szót akadályozni nem engedi.

5. A jelen lévőek közül csendtiszteket az elnök nevez ki, ha zavar támad, az ezt okozót előbb rendre inti, másodszor a csendtiszt által felszólíttatja, harmadszor a többség megegyezésének hozzájárultával teremből kiutasítja.

6. A hallgatóságot az elnök a vitatás alatti tárgyakba avatkozni nem engedi, a netalán közbe szólókat előbb maga, azután a csendtiszt által felszólítja, harmadszor kitiltja.

7. Ha szavazás kívántatik oly esetben, midőn a többség ki nem vétethetik, vagy többen szavazást kívánnak, az elnök teszi fel a kérdést: kívánnak e a jelen lévőek szavazást, vagy sem? és ha tiz tag szavazást kíván, azt elrendelni köteles lészen.

8. Midőn az elnök szólni kíván, csengettyűvel figyelmezteti a gyűlés tagjait.

9. A személyes sértést elkövetőket az elnök rendre utasítja, a felszólított szavát visszavonhatja, de ha kimondott szava mellett marad, ez a sértett fél kívánatára jegyzőkönyvbe igtatandó, ki az illető úton sérelmét megkövetelheti.

— *B-KML. IV. 1601/a. 15. kgy. szám. 1848. Képviselőtestületi jegyzőkönyv részlet, eredeti, valószínű Hornyik János kézírása.* —

A képviselőtestületnek 168 választott tagja volt, ezeken kívül tagok voltak a főbb tisztviselők. Ezen az ülésen 91 fő volt jelen, köztük Csányi János főbíró, a 12 tanácsnok közül 7 fő, a képviselők között volt jelen Polgár Mihály ref. püspök, Horváth Dóme, Lestár Péter, Gömöri Frigyes, Gyenes Mihály városi mérnök, Hornyik János főjegyző stb.

TÁJÉKOZTATÓ A BÁCS-BODROG MEGYÉBEN TÁBOROZÓ NEMZETŐRSÉG ELLÁTÁSÁRÓL

Bács-Bodrog Vármegye kebelében tanyázó sorkatonaság és önkéntes nemzeti őrsereg elhelyeztetésének és tartásának alapja — *kihagyván a kihagyandókat.*

A kiszolgáltatás történik f. é. Julius hó 1-ő napjától

Nő	Részletek		Nő	Részletek	
	Kenyér	ló		Kenyér	ló
1. Almás	270	53	13. Katymár	166	33
2. Baja	85	17	14. Kolluth	93	19
3. Baracska	62	12	15. Krusevlya	39	8
4. Bátmonostor	19	4	16. Kunbaja	85	17
5. Béreg	70	14	17. Madaras	149	30
6. Bikity	138	28	18. Mélkut	189	38
7. Csataalja	81	16	19. Rigyicza	153	31
8. Csávoly	87	17	20. Szántova	67	13
9. Dentova	78	15	21. Felső Szent Ivány	91	18
10. Gákova	94	19	22. Sztanisits	213	43
11. Gara	150	30	23. Tataháza	62	13
12. Jankovác	268	54	24. Vaskuth	119	28

Kelt az Ókéri táborban 1848-ik Julius 6-án Thurszky Ferenc főszámvevő sk. kiadta Fitos István mk. tábori bizottmányi jegyző mk.

B-KML. V. 342 Körlevelek jegyzőkönyve. Eredeti jegyzőkönyvi bejegyzés.—

61. PEST, 1848. július 6.

MADARASSI LÁSZLÓ ALISPÁN TÁJÉKOZTATÓJA A KISKÖRÖSI TÁBORBA INDULÓ NEMZETŐRÖKRŐL

Tisztelt Szolgabíró Ur!

Nyári alispán urtól hallván, hogy beteg, úgy irtam Thenke Lászlónak, hogy jönné fel, a levelet egy megyei irnoktól küldöttem ki, s így ő holnap okvetlen Pesten lesz: vele értekezvén majd körülményesen mindenekről értesíteni fogja — röviden csak ennyit: 4000 nemzetőrt kell a Solti és Kecskeméti járásból mielőbb Kiskörös alá táborba állítanunk; 2000 a Kecskeméti és 2000 a Solti járásból. Ugy gondolom 650 Kecskemétről, 450 Czegléd és 450 Körösről, a többi 450 Abony és ott a környékből mehetne; — ha azonban ez az irány nem áll, ossza el a helyenként lévő nemzetőrség számához képest, ezt Thenke Lászlóval majd csinálja ki. Most csak annyit, a kecskeméti, nagykörösi és czeglédieknek adja tudtukra tüstént, hogy a nemzetőröknek jövő csütörtökön, azaz f. Julius hó 13^{án} Kiskörös felé utnak indulni kell. Lovas lehet közöttük összesen 100, amint hallom mind a három városban vannak lovasok, úgy gondolom Kecskemétről ötven, Körösről 25 és Czegléd-ről 25 lovas mehetne — napi bérük amint helyből kiidnulk jár, közembernek 8 krajcár naponként, a tiszték napi díjait is megirni fogom — Thenkétől küldöm a miniszteriális rendeletet is. Azért, hogy a sereg táborba mén, nem következés, hogy onnan tovább menjen, csak azért lesz táborban, hogy folytonos fegyvergyakorlatban és rakáson legyen, ha a szükség úgy hozná, készen álljanak. Csak 6 hétre állanak ki a nemzetőrök, ha még hat hét után is kell táborozni, más 4000 váltja fel őket. Kis Köröshez 2 órányira Halas város alatt fog a Kunságból 2500 nemzetőr más hasonló táborban lenni. Vagyok szives indulataiba zárt tisztelt főbíró urnak. Alázatos szolgálja Madarassi László M. alispán. Madarassi másod alispántól Nyári Miklós urnak Pestmegeye főszolgabírájának hivatalból igen sietve Nyáregyházán.

B-KML. IV. 1604. II. téka 28. sz. irat. — Másolat

A JÁSZKUN KERÜLET SZABÁLYZATA A NEMZETŐRSÉG EGÉSZSÉGÜGYI ELLÁTÁSÁRÓL

Alólírott hivatalos kötelességének tartja, a legújabb hazai törvények által rendelt nemzeti őrsereg eránt külön orvosi és közegészségügyi szabályokat megállapítani, és kerületi megerősítés végett hivatalosan előterjeszteni; t. i.,

A nemzeti őrsereg orvos ügyeinek szabályai:

Ezek tartalmazzák: az őrsereg orvosi sebészi személyzet: a községek, az őrseregi tisztikar, és kerületeknek teendőit.

I. A nemzeti őrsereg orvos-sebészi személyzete.

A törvények eránti engedelmisség minden honpolgárnak legszentebb kötelessége lévén, e kerületekben hivatalt viselő, vagy köz állomáson lévő orvos sebészek is minden készséggel, és örömmel a most rendezésben vett nemzeti őrsereghez orvos sebészeknek beálni kedves kötelességeknél ismerik; de — megfontolván más részről külön rendeltetésüket, t. i. hogy a közpénztárból fizetést a község egész népére nézve, és a köz egészségügyi személyzet mostani kettős, azaz a községek és az őrsereg irányábani rendeltetését, és hivatalos kötelességét bizonyos meghatározott szabályokba foglalni, melyek e következők:

a) A községek rendes orvos sebészei részéről

1. A község minden orvos sebésze tartozik a községben fennálló őrsereghez magát beiratni, és minden őrseregi közszolgálatokban, mint orvos sebész részt venni, t. i.,

a) A rendelt fegyvergyakorlati órákban pontosan megjelenni, és a gyakorlás egész idejét kitartani, — azon esetre pedig, ha valami hivatalos fontos oknál fogva a gyakorlatnál meg nem jelenhetnék, magát az illető parancsnok tisztánál jelenteni, vagy utólagosan igazolni tartozik.

b) Midőn az őrsereg vagy egész testületben, vagy részenként akár éjjel, akár nappal a háborgatott csend helyre állítása végett a szokott jel adásra gyülekezik, az orvos sebészek is az őrhelyen minden késedelem nélkül megjelenni legszorosabb kötelessége.

c) Ha az őrsereg rendes éjjeli őrjáratban oly csendháborgató eset adná elő magát, mely orvossebészi engedelmet kíván, a napi renden lévő (:közlött:) jelszót kimondónak felhívására az orvos sebész jelentő kíséretében azonnal a helyszínre sietni tartozik.

d) A szokott naponkénti napi parancsra az őrseregi parancsnok tisztnél megjelenni köteles.

2. A község és egyszersmind az őrsereg orvos sebészének további rendelkezése áll az őrsereg egészsége fenntartásában, és helyreállításában, miertis:

a) A fegyver gyakorlatban netalán előforduló sebeket, vagy más közeseteket azonnal műértőleg ápolni és a gyógyítást tökéletes egészség helyre állításáig lélekisméretesen minden legcsekélyebb jutalom nélkül folytatni.

b) Ha az őrsereg tagjai hivatalos működéseikben mások által megsebesítenének, az orvos sebész az egészséget azonnal a parancsnok tisztnek bejelentvén, ki egy tiszt, valamint község hatóságáról szinre egy tanácsnok kiküldetését minél hamarább s bizonyos megrendelő órára eszközli, említett törvényes tanúk által jelenlétükben sérüléseket legpontosabban vizsgálva, az őrsereg külön látéleti jegyző könyvébe beiktatja, és azt a tanúk által hitelesítve haladék nélkül a parancsnok tisztnek bemutatja.

Ha a kór eset életveszedelmeztető lenne, vagy nagyobb szerű mütételt kívánna, az orvossebész a tökéletesen körül irt esetet a parancsnok tiszt hitelesítésével ellátott hivatalos tudósításában az illető fő orvosnak bejelenti, halál esetében szinte úgy cselekedvén.

c) A köz igazság azt hozván magával, hogy a köz szolgálatban megsebesített őrseregi tag minden megkivántató mű, s gyógyszerrel közszükségen (:vagy a tudvalévő sértő rovására:) láttassék el; Etekintetben az orvos sebész felesleges kiadásokat nem teend, a megkivántatót gyógyszer árjegyzékét eredeti vényekkel együtt, úgy szinte a történt gyógyírásról való rendszeres tudósítást parancsnok tiszt által hitelesítve hivatalos vizsgálat végett illető fő orvosnak bemutatni köteles, a netalán megkivántató műszereket a kerületi műszertárból szinte attól kikéri.

d) Azon esetben, ha az őrsereg törvényesen felszólittva valamely külső megtámadással kéntelenitetnék szembeszállani, a kerületek a megkivántató számú orvos sebészeket választják, kik a kerületi fő orvos által minden szükséges műszerekkel ellátva, indulásoktól fogva állandó katonaság, tábori orvosok rendszabályai szerint működnek, de egyedül a csatatéren, általadván a betegeteket rendes katonai kórodákba; mellyeket azomban a felkelő őrseregi vezető orvossebész ellenörködve többször vizsgálja.

3^{or} A községi orvos sebésze itél az őrseregi tagok gyengült egészségi állapotja felől.

a) Mind azon egyének, kik a törvénynek nyilvános értelme szerint az őrseregi szolgálatra köteleztettek, de gyengült egészségi állapotjuk miatt vagy általában, vagy legalább ideiglen ezen diszes hazafiúi kötelességnek megfelelni képtelenek, mind azok szigorú orvosi felvizsgálat (:super arbitrium medicum:) alá eső, törvényesen csak ez által mentesíthetnek.

b) Gyökeres hibák, és bajok, mellyek az őrseregi szolgálatot lehetlenné teszik, és így a besoroztatást is gátolják (:nem figyelmezhetvén az 1840: 2^{dik} Tczikre:) következők: aa) Mor, morcos, látenyészet, jobb szemén saruhártya, hegjegy, rövidlátás, süketség, némaság, süketnémaság, északorság, külön-

fajai: nehéz kór, holdasság, sinlés, sérv, (:nagyobb szerű:) különösen derék-sérv; — mellbajok: fülladás, vérköpés, idült köhögés; sorvadás, sántaság, kéz merevenység, és egyéb gyógyíthatatlan bajok.

bb) Az őrseregi szolgálatot ideiglen gátolják ugyan, de a besorozástól az illető egyéneket fel nem mentik minden egyéb gyógyítható bajok.

C. A bepanaszolt gyengélkedés ekképen vizsgálattik:

A gyengélkedőnek az illető községi előljáró, és az őrseregi parancsnok tiszt-néli bejelentése és feljegyzés után minden községben bizonyos meghatározott napon egy községi törvényes tanú és őrseregi tiszt jelenléttökben a kerületi fő orvos, és az illető község őrseregi orvos sebésze együtt léttökben történik a szigorú orvosi vizsga melynek következménye minden jelenlévők aláírásával felsőbb helyen bemutatattik.

Ha a panaszolt baj olyan, mely inkább csak tapasztalás útján és nem bizonyos felőrlő kórtüneményekből határozható, akkor egy hites orvosse-bész bizonyítványa mellett, törvényes kifogás alá nem eshető két tanú hitleté-tele, és kezessége szükséges; a fent említett bajok megerősítésére.

E. A kerületi tiszt fő orvos-sebész részéről

1. A kerületi fő orvos és sebésznek az egész őrsereg eránti kötelessége.

a) A kerületi és Jász őrseregi fő orvos az a) 2) b) utó részlete, és c) 3) a) b) c) pontok szerinti szabályok értelmében lélekisméretessen, és pontosan mű-ködni köteles, — valamint a fősebész orvosnak hivatalos felszólítására mindenkor és mindenben kész engedelmességgel segéd kezet nyújtani, és akadályozásában a tőle írásban vett kiküldő utasítás szerint személyét képvise-lni tartozik. Minden működési esetekben a községek őrsereg orvos sebészei is rendelését tellyesíteni kötelesek.

B) Az őrsereg eltávozása előtt a kerületi fő orvos a megkívánható szüksé-ges mű és gyógyszerek felett gondoskodván, ezeket köz költségei megszere-zés végett a kerületeknél hivatalos jelentést tesz.

Jegyzések.

1) Mind azon őrseregi orvos sebészek, kik az őrsereggel távoznak, azon fizetéseiket, mellyet hivataljuk után kapnak, rendesen húzzák; azon kívül rendes katonaságnáli megállapított orvosi fizetést egész szolgálati távolléttök alatt kapnak. A hon maradt orvosi sebészek pedig emezek hivatalos foglalato-ságait helyettök ingyen viselni köteleztetnek; a kerületi fő orvos részint felügyelése részint tetleges befolyása mellett, kint léttük alatt választás alá nem eshetnek, a netalántáni akkori tisztújítás alkalmával.

2) Minthogy az előszámlált őrseregi orvos sebészek kötelességei igen terhe-sek, méltányos őket meghatározott tiszt rangal díszesíteni.

3) Nemzetőri orvos sebészek forma ruhája a ministeri rendelet szerint megállapított forma ruhával magát ellátni köteles minden nemzetőri orvos sebész.

4) A táborba szált orvos sebészek visszatérések alkalmával a rendes kato-nai orvos sebészekre nézve fenálló szabályzati minták szerint a betegek számáról, gyógyításáról, s annak eredményeiről, valamint az elfogyasztott

gyógyszerekről való kimerítő hivatalos tudósítást a kerületi fő orvosnak haladék nélkül tenni kötelesek, ki azt vizsgálva, kellő hivatalos használatra a kerületnek bemutatni tartozik.

II. A község helyhatósága

A község előjárói az őrsereg parancsnokának aláírásával ellátott orvos ügyi iratokat, és a kerületi fő orvosnak erre vonatkozó vagy egyéb közérdekű külön rendeleteit pontosan tellyesíteni, hivatalos működéseit pedig minden módon elősegíteni parkodjanak.

III. Az őrsereg tisztii kara

A tisztii kar tagjai, az őrsereg orvos sebészetének valóban terhes rendeltetését, és működését méltányolván, általában, és az előforduló sebészek, halál, és egyéb törvényes orvosi vizsgák esetében, melléjek, rendelt őrseregi orvos sebészek eránt tisztbarátiilag viseltetnek, ezeknek segédkezeket nyújtani fő czéljok az legyen, hogy az igazság, jó rend, bizodalom, tisztalelkű egyetértés, és kedv legkevésbé sem csökkentessék.

IV. Kerületi hatóság

A kerületi hatóság valamint a nemzeti őrsereg rendezésében általában úgy különösenis a nemzet őrséget érdeklő köz egészségi, és orvosi ügyekben a megkivántatóknak czélszerű eszközlését, pontos tellyesítését, és szigorú igazgatását mindenkor, és mindenben maga fentartja. Költ JBerényben Május 24-én 1848. Dr Linczbauer Ferencz mk. Jászok fő orvosa.

1848-ik évi Julius 8-kán a Ns Jászkun Kerületek által JBerényben tartott kis gyűlésben

Végeztetett:

Az 1376-ik számra: A bemutatott szabályok egész terjedelemben s általában jóvá hagyatván, ezennel megállapítatnak, s megerősítetnek; — s pontos alkalmazkodás végett mind a kebelbeli községekben köröztetni, mind a kerületi fő orvosoknak, a községi orvos és orvossebészekkeli közlés miatt kiadatni rendeltetnek.

Kiadta Hegedüs Zsigmond jegyző

GOTHAI—SZÁSZ—KOBURG FEJEDELMI HERCEG
FELSZÓLÍJTJA KECSKEMÉTE T A FÖLDESÚRI
CENZUS VÁLTSÁGÁBÓL FENNMARADT TŐKEPÉNZ
KAMATÁNAK FIZETÉSÉRE

25. Csányi János főbíró úr előadja: miszerént Gothai—Szász—Koburg fejedelmi herceg ő fenségének Vacsi tiszttartója által nyilatkozatra szólított fel a városi közönség a végett, vallyon a földesúri census váltságából fent maradt száztizezer pengő forint tőkepenz kamatának további fizetésére hajlandó légyen-e? melly kérdésre adandó felelet végett e tárgyat a közgyűlés elibe terjeszti.

Határozat: Minthogy az 1848_k évi X. törvény az úrbéri tartozásokat megszüntetvén, a tulajdonos földesurak kármentesítésének elvét kimondotta, s egyszersmint a XII. t. az eránt is intézkedett, hogy a már szerződés alapján megszüntetett úrbériségek miként kármentesíttessenek. Városunk ámbár volt földesuraitól magát tömérdek áldozattal megváltatta, de mivel a váltságöszeveket maig is tartozásban lévő költsön pénzzel fizette le, sőt Koburg hercegtől váltakozásának szerződéséből eredetileg a kérdéses 110.000 pf. fizetetlen, annak, mint valóságos úri census váltságának sem tőkéjét, sem kamatát fizetni nem fogja mindaddig, míg a törvényhozás útján, hova e czélból kérelem terjesztetni rendeltetik, e tárgyban intézkedést nem nyerend, miből a fejedelmi Herceg ő fensége tisztelettel értesíttetni és várokozásra kérettetni, Vacsi tiszttartó úr pedig maga alkalmazhatása tekintetéből tudósíttatni fog.

B-KML. IV. 1601/a. 25. kgy. sz. 1848. Képviselőtestületi jegyzőkönyv, részlet eredeti, Hornyik János kézírása.

A KECSKEMÉTI ÉS SOLTI JÁRÁS 4000 FŐNYI NEMZETŐRSEREGET ÁLLÍT KI A DÉLVIDÉKRE

Felolvastatott Mészáros Lázár hadügyminiszter úrnak Pest megye közönségéhez intézett rendelete, mellyben az alvidéken fellázadt rácz nép megfékezésére 4000 főnyi nemzetőrség kiállítására a megyét felszólítja.

Olvastatott ugyanez alkalommal Pest megye választmányának határozata, mellyben a hadügyminiszteri rendelet folytán táborba szállítandó 4000 főnyi nemzetőrsereg kiállítását a Kecskeméti és Solti járásnak tevén kötelességeül, az illető tisztviselőket utasítja, hogy az érdeklött két járásbeli nemzetőrséget lelkesítvén, a sorshúzás mellőztével önkénytesekből igyekezzenek a sereget kiállítani, bizonyossá tévén őket, hogy kiindulásuk napjától fejenként nyolcz pengő xr. napidíjat kapnak, a tisztek pedig a rendes katonaság fizetését húzzák, hat hét múlva pedig multhatatlanul felváltatni fognak, melly kiállítandó négy ezer főnyi sereg Kiskőrös alatt fog összevonatni, s ebből Kecskemétre 600 gyalog és 50 lovas esik, kik lőfegyver hijjányában, kiszegezett kaszákkal fegyvereztessenek fel, elegendő sátorokkal, ivó és főző edényekkel láttassanak el, az élelmiszerekről és fizetésekről a megye gondoskodandván.

Határozat:

E város közönsége, valamint az elmúlt századokban a haza és koronás király javára tetemes áldozatokkal járult, s ennél fogva érdemei kitünő elesmeréssel méltányoltatnak, ez idő szerént is híven követni kívánván őseinek példáját a veszedelemben lévő haza és nemzetiség védelmére kitelhetőleg óhajtja polgárainak tetterejét felhasználtatni, mire nézve ezennel elrendeltek, hogy a kimozdítandó Nemzetőrsereg közkölségen szereltessék fel, az egész seregnak fejenként töltenyláda, a lovasoknak köpenyzsák, minden tíz emberre egy bográts, elegendő kulacs és a sereg használatára három társzeker fog kiállítatni, s mivel jelenleg a közpénztár nincs olly állapotban, hogy ezen tetemes költségbe kerülő hadjáratot megbirhassa, e célra költsön elegendő tőkepenz felvételni határoztatik, és minthogy a kiskőrösi táborba indítandó Nemzetőrseregnek önkénytes aláírás útján kiállításához annyival több reménye van a közgyűlésnek, mivel a helybeli polgárok között a veszélyben lévő haza megmentésére folyvást kitünő buzgóságot és lelkesedést tapasztal, melyet annál inkább előmozdítani kíván, mivel így az önként vállalkozandó 600 gyalog és 50 lovas főnyi csapat kiállítása az egész közönségre nézve koránt sem leend annyira terhes, mintha sorshúzás útján ollyatén földművelő gazdák kénytelenítettének táborba szállani, kiknek éppen ezen időszakban terményeik betakarítása végett saját tűzhelyeiknél maradásuk szükségeltetik,

ezeknél fogva a lelkesedés buzdítása és a vállalkozók némi felsegállése, úgy szinte a táborban netalán előfordulandó rendkívüli szükség fedezésére elhatároztatik, hogy az elindulandó Nemzetőrség tagjai tisztelet díjjul fejenként egy-egy pengő forinttal eláttassanak, három ezer váltó forint pedig az erre kinevezendő Bizottmány kezéhez adatván, a tisztikar megállapodásához képest a táborban felmerülhető rendkívüli szükségek fedezésére forditassék. — Végre a közlekedés buzdítására megajánltatik, hogy a táborba menők családai különös gond és pártfogás alatt fognak a családfő megérkeztéig tartatni, a czéhek köteleztetnek, hogy a táborba menendő iparosok helyett, a család élémének beszerzésére alkalmas legényt adni tartozzanak, — a vállalkozók neveik örök emlékül jegyzőkönyvbe iktattatni, és kinyomattatni fognak, mellyekről a mai napon délutáni két órára a lovardába összehivatandó egész Nemzetőrsereg értesíttetni fog, s ugyanott a vállalkozók önkéntes aláírásra fognak buzdíttatni.

B-KML. IV. 1601/a. 24. kgy. sz. 1848. Képviselőtestületi jegyzőkönyv, részlet, eredeti, Hornyik János kézírása.

Ezen az ülésen jelen volt Hajagos Illés polgármester, Csányi János főbíró, 9 tanácsnok (a 12 közül) és 71 képviselő, köztük Gömöri Frigyes, Lestár Péter, Kovács István, Gyenes Mihály mérnök, Muraközy János, Horváth Döme stb.

65. KISKUNFÉLEGYHÁZA, 1848. július 9.

2500 JÁSZKUN NEMZETŐR, KÖZTÜK 259 ÖNKÉNTES KISKUNFÉLEGYHÁZI, ELSŐ TÁBORBA INDULÁSÁNAK FELTÉTELEI

1848_{ik} évi Julius 9_{én}

Olvastatott f. július hó 30_{ról} költ miniszter elnöki s hadügyminiszter rendeletek — mellyek szerint Jász Kun Kerületek részéről ki állítandó s Majsa alá táborba szállítandó 2500 nemzetőr, Kökényesi Szaniszló¹ (ideiglenes parancsnok vezérlete alatt, folyó július hó 15_{én} Majsa alatt táborba szállani köteleztetnek — hol 8 heteken túl semmi esetre sem fognak szolgáltra alkalmaztatni, — felolvastatott egyszersmind a kerületek ezen dologra vo-

¹ Kökényess Szaniszló 1848 nyarán a Jászkun kerület nemzetőreinek szervezője. Résztvett a Jellasics elleni harcokban. Ezredesként esett 1849-ben fogságba. 18 évi várfogságra ítélték.

natkozó s folyó július hó 5^{en} tartott kis gyűlésből költ határozatja melly szerint,

1^{ör} Minden közönség a reá eset nemzetörök felszerelése, s akép leendő utnak indítására utasítatik hogy azok július 15^{en} délutóján Halas alatt legyenek.

2^{or} a nemzetörök podgyaszaik valamint élelmi szerekik és a lovasok számára öt napra kivántató széna zab részletek Halasig kotsikon szállitassanak.

3^{or} Öt napra kivántató élelmi szerekkel magok a nemzetörök lássák el magokat, kiktől pedig ez nem telne olyanokról a közönségek gondoskodjanak — mellyek a kiszolgáltandó minden féle részletek annak idejében be fognak tudatni.

4er Utazás közben a nemzetörök városokba vagy falukba meg szállni nem szabad, hanem a mezőn táborba fognak telepedni.

5^{ör} Sátor ponyvák és sátor karókról a közönségek gondoskodjanak — töltés tartó tarisznyával pedig magok lássák el magokat a nemzetörök.

6^{or} A nemzetörök 8 pengő² napidíjat, a lovasok pedig azon túl ló részleteket is kapnak.

7er Az utazás alatt rendfentartásra az ideiglenes tisztiek ügyeljenek.

8^{or} A néppel és nemzetörökkel tudatandó hogy 8 heteken túl a szolgálatra nem köteleztettek, s ekkor ujjak által fognak fel váltatni e végre szoros kötelességévé tétetik a közönségeknek, hogy a megirt 8 hetek alatt a jelenleg honmarandó nemzetörök közül a magok illeteiket ki állítsák, s azokat a parancs érkezteig test gyakorlatokban és fegyver forgatásban gyakorolják.

A felolvasott miniszteri és kerületi rendeletek tartalma felől az illető nemzetörök értesítendőök, és az utnak induláshoz való haladéktalan készültre fel szállitandók — ennek folytában a további készület és felszerelésre nézve rendeltetik.

1^{ör} Miután ezenneli jelentés szerint a helybeli nemzetörök nagyobb része részint saját, részint a lakosoktól beszedett puskákkal ellátva volna, hogy azok is kik még fegyver nélkül vannak, puskákkal el láttathassanak, az illető lakosok puskáiknak kölcsön képen való be adására szóllitassanak fel azon hozzá adással, hogy az olyanoknak, kik körülményeiknél fogva a fegyvert éppen nem nélkülözhetnék ideiglenesen pisztolyok fognak kölcsönöztetni minek tellyesítése szükséges jegyzék és öszveírás mellett Hegedüs Károly tanácsnok és Fekete Pál képviselőre bizatik.

2^{or} Szóllitassanak fel a nemzet örök hogy a lövések és fehér ruha tartáshoz kivántató vászon tarisznyákról gondoskodjanak, s azzal magokat el lássák.

3^{or} Panasz tétetvén ez uttal a szabó mesterek ellen hogy a vászon egyen ruha készítéséért az illetteket szerfelet taksálják, e részben rendeltetett, hogy az illető mester emberek egy öltönyt és nadrágot az ezzennel 2 Vft³ határozott munka bérért a jelen rendkívüli körülményekben el készíteni tartozzanak, mire a fő bíró ur által ollyatén képen lesznek utasítandók, hogy a mennyiben a munka nagyobb mennyiségben kivántatnék azt a czéhbeliek közt lessz széjjel osztandó.

4er A táborba kelő nemzetőrök vissza jövetelökig minden kincstári és városi fel szolgálatok alól fel mentetnek.

5^{or} A nemzetőrök szállítására kivántató előfogatok ki állítása Rás Flórián képviselő és Sallai László katonai biztosra — sátor karok beszerzésre Czako János 2^{ik} bíróra — a sátorhoz való ponyvákrol való gondoskodás mit magok adnak a nemzetőrök Fekete Pál képviselőre bizandó — egyébbiránt mint-hogy a most utnak indítandó 259 nemzetőr — a törvény szerint öszve irottak közül — önkénytessen állott ki — válalkozáskor pedig a teendő szolgálat ideje nem tudatott, s csak három, vagy legfellyebb négy hétig tartoznak gondoltatott, s az illetők is csak ennyi időre válalkoztak, s iratták be magokat, az e tekintetben ez alkalommal tett felszollalás és panasz megszüntetés-sül, — a Jász kerületi nemzetőr sereggel pár nap alatt ide meg érkezendő fő kapitány ur utasítása és közben járásának ki kérése mellett — a miniszteium-hoz felírás határoztatott, mellyben az a megirt, s egyéb körülményeknél fogva a 8 hétre kiszabott szolgálati időnek négy hétre leendő levonására meg fog kerestetni. — Különben az indulás f. hó 14^{en} határoztatik.

B-KML. Kf. V. 141. A. Prot. Pol. 1. p. 21—22.

66. KUNSZENTMIKLÓS, 1848. július 15.

SZENTKIRÁLYI MÓRIC JÁSZKUN KERÜLETI FŐKAPITÁNY A KUNSZENTMIKÓSRÁ ÉRKEZŐ ÁGYÚTELEP ŐRZÉSÉRE ÉS TOVÁBBSZÁLLÍTÁSÁRA FEGYVERES NEMZETŐRSZÁZADOT KÉR

Szent-Királyi Moricz Jász-Kun kerületi főkapitány és királyi biztos ur levele olvastatott, melybe parancsolja a város főbirájának, hogy a Halas alatt táborozandó jász s kun őrsereg számára hadügyministeri rendelet szerént f. évi július 23ⁿ Kun Szent Miklosra egy ágyutelep s ahhoz szükséges társzeke-
rek fogván érkezni, ezen ágyutelep őrzésire s továbbszállítására egy század fegyveres nemzetőr csapatot, s a csapat alá szekereket rendeljen, továbbá hogy Kun Szent Miklos városa részéről az ágyutelep vontatásához két alkalmas lovat és egy kocsist adván, azt juli. 19ere JBerénybe küldje: minden Jász-Kun kerületi város tartozván négy vagy két lovat és egy kocsist küldeni¹ az ágyutelephez.

¹ A küldeni szó nincs benne a szövegben

Burján János 2^{ik} bíró² utasittatik, hogy a város hámos lovai közül a két legalkalmasabbat átadván nyereggel, hámmal, s mindenféle szükséges szer-
számmal elkészítse, és folyó hó 17^{én} délbe elindítsa Toth Lajos kocssal, ki
is tanács gyűlésiben magát ezen hadi szolgálatnak állandóan leendő teljesíté-
sire még t.i.³ kívántatni fog — hazafiúilag következő feltételek [mellett]⁴
föjlajánlotta: bért többet nem kíván, mit a vele egy sorsú kocsisoknak, fog
adatni, ellenbe ruházattal kívánja magát ellátatni, s abba az esetben, ha ezen
hadi szolgálatban sérülést szenvedne, biztosítást a várostól az eránt, hogy
sorsárol gondoskodni fog, végezetre Jász Berényig a város résziről utiköltsé-
get — melly föjlajánlást Toth Lajos résziről a tanács méltánylattal vévén,
mindezen feltételek teljesítéséről jegyzőkönyvileg biztosítja, úgy, hogy ha az
országos pénztár vagy a kerületek napibérrel és ruházattal el nem látnák is,
kötelességinek tartja a tanács ezen költségeket a város résziről elviselni,
valamint sérülése esetiben őt élelmezése felől biztosítani, jelenleg pedig egy
váltó forintot rendel naponként Jászberényi útjára, ezen fizetés a mai napon
vévén kezdetét.

*B-KML. V. 355. Kunszentmiklós nagyközség iratai. Tanácsülési jegyzőkönyv 1848—1849. 94
—95 p.*

67. NAGYKÖRÖS, 1848. július 15.

A KISKÖRÖSI TÁBORBA INDULÓ NAGYKÖRÖSI ÉS CEGLÉDI NEMZETŐRÖK ÉLELEMMEL, SZÁLLÁSSAL VALÓ ELLÁTÁSÁT KÉRI A SZOLGABIRÓ

Tisztelt Főbiró Ur!

Megyénk Alispánjának a kiskörösi táborba induló nemzetőrségre vonat-
kozó rendeletét értesítés, s hozzá alkalmazkodás végett ide mellékelve oly
hozzáadással küldöm, hogy annak utba indítása hétfőn, Jul 17^{én} okvetlenül
eszközöltessék.

Hivatalosan értesitem, t. Főbiró Urat arról is eleve, hogy hétfőn este
Nagykörösről 25 lovas, kedden délelőtt pedig szinte 25 ceglédi lovas nemze-
tőr fog Ketskemétre érkezni, kiknek netán szükséges élelmezése, s szállásolá-

² Második bíró vagy másodbíró, a főbíró helyettese.

³ Valószínűleg: továbbra is, továbbiakban is

⁴ A mellett szó nincs benne a szövegben

sa iránt addig is, míg én magam hétfőn délelőtt Ketskémén megjelennék, szükséges előrendeletek megtételére t. Főbíró urat hivatalosan felkérem.

hivatalos kötelezettje
Thenke László
szolgabíró¹

Thenke László szolgabíró valószínűleg sajátkezű levele. —

B-KML. IV. 1604. II. téka 48. sz. irat

¹ A szolgabíró egyttal megküldte a kecskeméti főbírónak Madarassy László másodalispán rendeletét a kiskőrösi táborba induló Pest megyei nemzetőrségre nézve.

„1. A Nemzetőrség szabadégalatt fogván táborozni a sátorokhoz szükséges ponyva, és egyéb eszközökkel magok fogják magukat ellátni.

2. Helységükből való kiindulás napjától számítva az álladalomtól fizetésük jár —, azt azonban csak Kis Kőrösön fogják felvenni, — s így indulásuktól Táborba érkezésig megkivántató élelemmel szinte maguk lássák el magukat,

— egyszersmind a községek utasítatnak, hogy a nemzeti őrsereg táborba szállításához szükséges podgyász szekereket olly számba állítsák ki, mint azt ugyan annyi főből álló rendes katonaság szállításánál szokták kiszolgáltatni, mivel annyi és nem több előfogat fog nekik jöendő adó beszámításuk fejében nyugtáványoztatni.

3., A nemzetőr fizetése ugyan az leendő, mi a honvéd seregé; — jelesül: — Százados havi díja: 80 fr. főhadnagyé 40 fr. Hadnagyé 30 fr., főorvosé 50 fr., alorvosé 30 frpf., zászlótartó és őrmester napi díja 24 fr. Tizedesé 16 fr. Köznemzetőre Dobosé Ácsé 8 fr. mid pénzben mely fizetésüket — mindenkor a táborba fogják időnként az e végre rendelt pénztárnoktól kikapni.—

4., A táborba menők szolgálati idejük oda érkezésöktől számítva — figyelmezővén a nagy munka idejére, — a ministérium beleegyezése reményében csak 4 hétre határozatlik. — mi végből utasítatnak megbízott Tiszviselő urak, hogy az ezen Táborn felváltandókat, jó előre írják össze, és annak idejében kiálítván, rendeltetésök helyére vezessék.

5., Az egyes csapatok a következő hét elején az az Julius 17-én indittassanak útnak.—

6., Rendelések már tétettek, hogy a táborba hus és kenyér naponkint illő mértékben, és jó minéműségben szolgáltatassék ki.”

Kapcsolódó irat: B-KML. IV. 1604. II. téka 48. sz. irat

PETŐFI SÁNDOR LEVELE BACSÓ JÁNOS FÜLÖPSZÁLLÁSI SEGÉDLELKÉSZHEZ

Barátom Jancsi!¹

Nem szeretem a levélírást, nem is igen érek rá a levélíráásra, azonfölül épen ma adtam postára egy hozzád szóló leveletem mindezek daczára sem hagyhatom felelet nélkül most kapott leveledet. Mi annak első részét illeti, sok hamis állítás között sok igazat mondasz. Igaz, hogy olyan a nép, amilyennek te rajzolod, de csalatkozol abban, ha hiszed, hogy én valami ideális testületnek képzelem, nem, barátom, én egy szikrával sem képzelem különbnek, mint a millyennek lenni te állítod, de életem főtörekvése az, hogy olyan ne maradjon, a millyen jelenleg. Sokan a nép nemesítését, művelését, sysiphusi munkának tartják: én nem, s épen azért van erőm csüggedetlenül küzdeni az ő érdekében, s ha én nem érném meg a boldogabb szebb időt, megéri más, s enyészék el bár az óriási munkában az én fáradozásim nyomdoka, ne említsék bár az én nevemet a népregenerátorok nevei között, azért én boldogan halok meg azon öntudattal, hogy lelkemből is cseppent egy harmat azon szentelt vízbe, melly az emberiséget ujonnan meg fogja keresztelni. Leveled második részét a párbajt² illetőleg, attól én nem kevésbé undorodom, vagy is nem tartom kisebb bolondságnak, esztelenségének, mint te. Tudom én, hogy becsületedet senki el nem veszi, el nem veheti, és ha valaki elvenné, azt ugyan párbajjal vissza nem szerezhethném; de itt nem is becsületedem jött kérdésbe, hanem bátorságom, s annak tanuját, fényes tanuját kellett adnom, nehogy feljogosítsak, felbátorítsak minden pimaszt, minden sehonnait, hogy velem paczkázzék, hogy insultáljon, hogy piszkoljon. Nagy Károly azt mondja azon szemét cikkében, hogy „ha bajom van vele, álljak ki nyílt sisakkal, ő nem fog hátrálni előttem semmiben!” Nem a meghiúsult követség, nem Nagy Károly cikkének csárdai gorombaságai, hanem ezen szavai, ezen

¹ Bacsó János, akihez Petőfi levelét írta, Kiskunhalason született 1818. február 8-án. 1843-ban Szalkszentmártonban 1846-ban Lacházán káplánkodott, ezeken a helyeken Petőfi is többször megfordult. 1848. május 1-től kezdve Fülöpszálláson volt segédlelkész, s még ugyanebben az évben ságvári lelkésznek választották meg.

² Az első magyar népképviselői országgyűlés összehívásának hírére Petőfi nyomtatott proklamációban közölte nézeteit és követjelöltként lépett fel a szabadszállási választási kerületben. (A kerület székhelye Szabadszállás volt, és hozzá tartozott Kunszentmiklós, Lacháza, Dorozsma, Majsza, Fülöpszállás.) A kerület konzervatív, vagyonos elemei és a közülük kikerült értelmiség tagjai, az ún. kaputosok nem akarták Petőfit követüknek, mivel apja nem volt kunredemptus polgár, Petőfi elveitől pedig félték. Távolléte alatt ellenjelöltet állítottak Nagy Károly személyében, aki a szabadszállási református pap fia és egyben a kunkerület egyik tisztviselője volt. A kaputosok egész korthadjáratot indítottak Petőfi ellen: rágalmazták, megakadályozták abban, hogy nézeteit a nép előtt kifejtse, Kunszentmiklóson agyonkövezéssel, Szabadszálláson agyonlövéssel fenyegették, végül a leitatott választókkal erőszakosan megbuktatták.

hetvenkedése tetette velem, amit tettem. Ez nyilvános kihívás a párbajra, s ha én hátrálok, vagy is ki nem lépek, minden ember leköphetett volna, és leköpött volna s diadalmaskodott volna bizonyosan Nagy Károly, pedig ezt sohasem fogja velem tenni nem csak olyan ember, kinek a vezeték neve Nagy, hanem még olyan sem, a kinek a *nagy* epithetona! — Soha magam iránt mellőzhetőbb kötelességem nem volt, mint ezen nyilatkozata után őt provocálnom, s ezt megtettem Jókai és Pálfi által. Ők elmentek hozzá, s kihitták, de ő semmi szín alatt el nem fogadta a párbajt, s miután secundánsaim³ elhagyták őt, rohant Perczelhez, s fölradott bennünket. Perczel kinevette őt... épen azután találkoztam vele, hogy Nagy Károly eltávozott tőle s kaczagva beszélt el a megtörtént jelenést. Ekkor irtam azon néhány sornyi kis nyilatkozatot, mely a Pesti Hirlapban,⁴ s egyéb lapokban megjelent, melyben előadom, hogy Nagy Károly⁵ gyáván hátrált. Másnap azon hir terjedt, hogy már kész elfogadni a párbajt, s én — tulságos lovagiasságból — azonnal küldtem secundánsaimat az övéhez, Szeleshez ki a kihivott nevében kijelenté, hogy ez kész vini karddal, mibe secundánsaim nem egyeztek bele, ajánlván a párbaj szabályaival megegyezőleg a pisztolyt, mint erősebb fegyvert. Én nem akartam pusztá parádét, pusztá kardpengetést, vagy legfőlebb néhány karczolást, én koczkára akartam tenni életemet azon remény fejében, hogy lelövöm azt a silány fattyút, ki vakmerő volt olyan veszett kutya módon nekem rohanni... de, aki néhány nap előtt azon hetvenkedő phrassissal ijesztett a közönség előtt, nyomorúságosan visszahökken a pisztoly előtt. És ennyiből áll az egész affaire. Én eleget tettem magam iránti kötelességemnek, ő pedig szép mellékneveit a *gyávával* szaporította. Hogy föl nem pofoztam, annak köszönheti, mert nem akarom tenyeremet bemocskolni piszkos pofájával... a mit mások tesznek vele, ahhoz semmi közöm, én

3) Párbajsegéd

4) *Petőfi a választások után keserű nyilatkozatban számolt be a lapokban a példátlan választási visszaélésekről. Alátámasztotta a költő közléseit Bankós Károly is, Petőfi fő támogatója és barátja. 176 aláírással ellátott petíciót intéztek a minisztériumhoz (ennek fogalmazványa megtalálható: B-KML. XV. 11/67—4.). A kunszentmiklósi és lacházi választók kijelentették: „a június 15-én tartott szabadszállási kerületbeni országgyűlési követválasztást nem ismerjük el törvényesnek, miután számtalan törvénytelen lépés követtetett el”, s ezzel „legszebb jogunk ... tapodtatott meg”. Nagy Károly is megírta a maga választát, valóságos tollharcba kezdtek a Pesti Hirlap hasábjain, ami személyes sértegetésekké fajult. Nagy Károly „A Pegasus farkába ... fölkapaszkodott”-nak „higvelejtű”-nek, „pusztai betyár”-nak nevezte Petőfit. Ezekre válaszul a költő részéről már csak a párbajra való kihívás következhetett.*

Petőfi követválasztási küzdelmeiről többen irtak már:

Csizmadia Andor: Petőfi választása Szabadszálláson. (= A magyar választási rendszer 1848/49-ben Bp. 1963. 120—127 p.)

Mezősi Károly: Petőfi megbuktatása Szabadszálláson

(= Közlebb Petőfihez. Bp. 1972. 344—356. p.)

Bankós Károly 1897-ben leányához irt levelében leírja hogyan buktatták meg Petőfit Szabadszálláson (B-KML. XV. 11/67—6. sz. irat).

5) *Petőfi bukásának ismertetésével kapcsolatosan nem lehet említés nélkül hagyni, hogy a vele szemben győzedelmeskedő Nagy Károly nem a jobboldalt erősítette, hanem az alig három tucat főt számláló radikális képviselőcsoporthoz tartozott, a szabadságharc mellett mindvégig következetesen kitartott, és a nemzetgyűlést még annak végóráiban sem hagyta oda.*

senkit se nem csillapítok, se nem ingerlek ellene. — A ki ennyit mond az ügyről, mint én mondtam, az igazat beszél, a ki kevesebbet vagy többet mond, annak ne higgy, mert hazudik. — Végre ami a követséget illeti, annak megnyerése végett soha és sehol egy lépést sem teszek többé ez életben... ha széles e hazában egyetlen egy kerületnek sem lesz annyi becsületérvése vagy tulajdonképen belátása, hogy engem megválasszon, úgy isten szentháromság ugyse nem érdemli meg Magyarországot, hogy képviseljem! Isten veled!

Őszinte barátod
Petőfi Sándor

B-KML. XV. 11/67—15. sz. irat.

Eredeti levél, Petőfi Sándor sajátkezű írása nyolcérét összehajtott papíron. Kívül: Bacsó Jánosnak barátságilag Fülöpszálláson. Postabélyegen: Pesth 17/7. A vörös viaszba nyomott töredezett pecséten. P S betűk felső vonásai látszanak.—

Megjelent az Irodalomtörténeti Közlemények VIII. évf. 1898. 113—115. lapján.

69. KISKUNHALAS, 1848. július 7.

KÖKÉNYESSY NEMZETŐRPARANCSNOK 2600 FŐ SZÁMÁRA KÉR SZÁLLÁST SZABADKÁN

Halas alatt fekvő nemzetőrsereg főparancsnoksága Jászkun kerületből

Tisztelt Szabadkai Előljáróságnak!

A fentebbi parancsolat következtében bátor vagyok uraságtokkal tudatni, hogy Halas alatt fekvő táborom Július 18-án útba idittatik, a sereg áll 2600 főből, kiknek a szükségességekkel való ellátásukra a hatóságot tisztelettel felkérni bátorkodunk, a tábor felállítására a legalkalmasabb és legszárazabb helyért intézkedni, és ebben működő mérnöknek kijelöltetni méltóztassanak.

Többnyire atyafiságokban ajánlott maradok tisztelettel a tisztelt előljáróságnak

Kökényessy¹
parancsnok

gyalogság   2004
lovass nemzetőr   502

Szabadka Történelmi Levéltár 4. A 23/pol. 1848/II. Aláírással, pecséttel, hitelesített eredeti irat.

¹ Kökényessy Szaniszló a szabadságharc végén hovéd ezredes volt.

KNÉZY ANTAL ELSŐ ALISPÁN JELENTÉSE A BELÜGYMINISZTERNEK A DÉLVIDÉKI ESEMÉNYEKRŐL

Abbeli többszöri felterjesztésünknek, miszerint ügyeink mind inkább a polgárháború részei felé bonyolulnak, nagyobb erősségére, sietek újabb eseményeink adatait előterjeszteni.

Fratricsevics Péter szolgabíránk jelentéséből értjük, miként a moholi csekély magyarság a rácok közti zavargásokat éber szemmel kísérve, a veszedelem elleni bitosítás céljából, magát a falu végére vette, és a veszedelemről szomszéd adatai magyar testvéreiket értesítették. A megkeresett adatai nemzetőség derék kapitányjának, ki az adatai rácok lefegyverzése által már azelőtt érdemet szerzett magának, vezérlete alatt tüstént sietett moholi testvéreink segedelmére. A moholi ráctság ezt megértvén, követeket küldött ki a magyarokhoz, kik ezeket csókok s barátságos kézszorítások közt kérték egy részről fegyvereik letételére, más részről a helységbe leendő visszajövetelre, a békének kölcsönös megkötése végett. A jóhiszemű magyarság a békeajánlatokat őszintének gondolván, az adatai kapitány tanácsára fegyveresen bár, de a legjobb szándékkal vonult be a helység házához.

Itt azonban az áruló rácok, a szomszéd pap- és jegyzőházakból, s a helység házából golyók záporával köszöntötték: de, mintha Isten keze vezelné golyóik útját, emberölés nélkül. A méltán felingerlett magyarság úgy felelt erre, mint kellett, s a tüzre jelt adott pópával együtt 57 holt test borítja Moholnak utzáit. A többiek szét futottak, részint a Tisza rétégeibe, s onnan a vizen túl, részint amint értesültem, a Szenttamási azilumba. Ez esett folyó hó 15-én.

Bezerédi Miklós, novoszellói kis nemzetőr táborunk erélyes parancsnokától július 16-ai következő értesítést vettük: Délután 4 óra tájban a szerbek Banostor és Cserevits közt a szigetnél átjöttek, egy gőzöst megtámadtak és elvettek, a hajós kapitány embereivel nálam van, miután a hajót a tulsó felére vitték, vissza jöttek Begecsre, a hol is a nép már felzendült.

Folyó hó 17-ről az e hírel Ófutakra küldött Szabadkai nemzetőreink parancsnokától Karasay őrnagy urtól következő tudósítást vettük ma reggel 5 óra utáni, közel szomszéd helységben t.i. Begus faluba Cserevits és Barasz-tornán szerviánusokkal keverve felette nagy számú rácok ütöttek be, azon helység rácz ugyan, de mind emellett a kiállított örök hírnökök szerint vészlármat ütött s harangoztatott. Erre a tegnap estve későn ide ért nemzetőreimmel, újfutaki német lakosok vagy 15 Donmiguel, és mintegy 40 császári huszárokkal [rongált szöveg, egy szó nem olvasható] szállottunk, egy órai kétes s nehéz harcz után az ellen megfutamodott. Közülük számosan elestek,

25 pedig kemény sebbel fogva van, miután azonban Ófutam mezőváros ilyes lakosai nagy számmal vagynak, és az eddigi tényekből világos, hogy a legdühösebb ellenei a magyarnak, minden rácz helységgel s bitortlott főnök-hivatalbeliekkel érintkezésben vagynak, továbbá az is szent, hogy a futamodottak híradására rokonaik nagy mennyiségben vonultak Szerémségből a Dunán át, és csatlakozván az ófutamki ráczokkal, a legrosszabbat várhatjuk. Ennek folytán megkérem főparancsnokságodat, hogy a táborba hagyott, s parancsnokságom alá tartozó nemzet örökét mindnyáját mihamarább, e szorultságban lévő lakosok s ön magunk továbbra fenntartása tekintetéből ide Ujfutakra szállíttatni sziveskedjen. A Don migueli sorkatonaság kapitánya, a csata leghevesebb folytatában, néhány közlegényével és két alhadnaggyal visszavonult, s bennünket elhagyott, alkalmasin magát a várba befészkelendő, ehhez sem kell magyarázat. Egy huszár főhadnagy vagy 40 embereivel több napok óta kemény időket állta ki, s mai napig is hősileg viselik magokat. A Donmiguelek közül vagy 40 itt maradt élni vagy halni a hazáért. M. i. Rác vagy 80 esett el, nemzetőreink közül egy, sorkatonaság közül sok nagy sebes, s tán hol is közzülük.

Végül kötelességemnek ismerem Ódry András főszolgabiránk egy igen nevezetes tanukihallgatását közölni.

Zvonár Márk, 28 évü, pápista, feleséges, szontai lakos, vallja: hogy f. július hó 4-én korán reggel a megyei raktárból, mint előfogati soros fuvaros (forspont) egy bizonyos magos rangu tisztviselőnek tovább szállítása végett Zomborban, az ugy nevezett maison féle vendéglő udvarában lévén rendelve, ott a vett utasítás szerint egyik hintoba tanu lovát befogta s mintegy 5 óra körül Bezdeb felé utnak indult. Ezen hintóban volt egy magas öreg úr, generális öltözetben, s egy asszonyság, útközben, mindön a bezdáni erdő közé értek, azon tábornagyí öltözetben volt úr tanutól rácz nyelven kérdé „hova való volna?” tanu felfelé „Szontára”. — A tábornagy ismét „ki részét tartjátok?” — tanu válaszolá: „magyar földön lakván, a magyarokét” — erre a tábornagy mondá: „állajatok ti is hozzánk, mert Temesvár környékén már 25 sokácz falut nyertünk a mi részünkre” — s azt is mondá: ti régen elvesztetek, ha a magyarokkal tartotok, meg fogod látni négy öt nap múlva miként lesztek” — Előhozta továbbá: hogy Csernovits temesi gróf az ő rokona, ő Eszékre utaz, a várba, mint generális — nevét tanu az érintett generálisnak nem tudja, de a legénytől neve után kérdezősködvén, az kijelentette, hogy Csernovits Péternek, a generálist pedig kereszt nevéen Istvánnak hívják. Az is értette tanu, hogy a tábornok 70 esztendősnél idősebb, s hogy ezentúl Eszéken fogna lakni. A tábornagy nem más, mint báró Jovich István, eszéki várparancsnok.

Vajdasági Levéltár, Bács—Bodrog vármegye alispánjának iratai, 1848—49. 1608. doboz, 35. sz. irat.

HARTMANN PÁL KIKÜLDÖTT KECSKEMÉTI KÉPVISELŐ BESZÁMOL A SZENTTAMÁSNÁL LEFOLYT CSATÁRÓL

Hartmann Pál képviselő úr folyó hónap 17-én Budapestre küldetvén a végett, hogy az alvidéken lázongó rácز nép által Szent Tamás helységnél hír szerént a magyar hadseregen elkövetett vereség bizonyos voltáról hiteles tudomást szerezvén, netalán veszedelemmel fenyegetett vidékünk fedezésére a kormány figyelmét hívja fel, — ezennel a közgyűlésbe megérkezvén előterjeszti: miszerént az itten futárként keresztül utazott gróf Károlyi Ede szavai gerjesztvén a rémulést, ő ugyan Budapesten hasonlóképpen adta elő a tárgyat, egyébaránt más két futár vele egészen ellenkezően beszélt: igaz, hogy múlt pénteken vagyis f.h. 14-én volt Szent Tamásnál csata, de nem olly jelentékeny, hogy annak bár nem kedvező eredménye távolabb vidékre kihatson, mert csak 800 Ferdinánd ezredbeli huszár, néhány száz nemzetőr kíséretében küldetett Szent Tamás felé szemlélődni, de ezek kelleténél tovább menvén, midőn a helységet megközelítették annak sáncaiból a rácзok részéről ágyúlövésekkel fogadtattak, az elsánczolt lázadóknak viszonzott lövésekkel nem árthatván, visszavonultak, de minden nagyobb kár nélkül; egyébaránt kellő rendelések vannak már téve a lázadók eltiprására, 22 ezer főnyi rendes hadsereg táboroz ellenük, s éppen most küldött a kormány röppen-tyüket sánczokbuli kiűzetések végett, — további rendeletet a kormány nem adott, mert ezt általános népfelkelésre lehetne magyarázni, arra pedig most még szükség nincsen, hanem Madarassy László másodalispán úr azt javalja, hogy a fegyverek házanként összairtván, serkentessenek a lakosok, hogy mindenki puskával, vagy kiegyenesített kaszával magát a netalán előfordulható veszedelem esetére védállapotba helyezze.

Határozat: Ezen tudósítás tudomásul vétetvén, amennyiben az alvidék felőli bátorságosítást tárgyazza, a lakosság megnyugtatósa tekintetéből köz-hirül tétetni rendeltetik, hogy koholt álhireknek hitelt ne adjanak, s bizzanak az előljáráóság éber őrködésében, melly valamint a jó hírekről mindenkit értesitend, úgy a netalán támadható veszély elhárításáról kitelhetőképpen gondoskodni fog, egyébaránt miután a táborba ment Nemzetőrség a fegyvereket a városból kivitte, serkentetnek a lakosok, hogy puskát, kaszát, vasvil-lát, vagy kitől milly fegyver telik, kéznél tartsanak, s történhető szerencsétlen-ség esetében védelmi eszközökkel ellátva legyenek. — Az itthon maradt Nemzetőrség nappali őrködése megszüntetvén, ez csupán a lőpor rakhelyre terjesztetik ki, hanem a helyett éji őrködés állittatik fel, aképpen, hogy a „rendes éji őrkön kívül tizedenként két-két egyén közlakosokbul” — a város négy részében pedig négy-négy emberből álló nemzetőri csapat fog

éjenként czirkálni, s aki bátorság fenntartására ügyelni a kirendelt egyének közül aki ezen polgári közkötelesség alul magát elvonni törekedvén kimaradna, mindannyiszor 30 pxr. birságban leszen marasztalendő, melly rajta birói eljárás útján is megvétetni fog.

B-KML. IV. 1601/a. 30. kgy sz. 1848. — Képviselőtestületi jegyzőkönyv részlet, eredeti, Hornyik János kézírása.

72. KISKÖRÖS, 1848. július 20.

SZAPPANOS ISTVÁN TANÁCSNOK LEVÉLBEN TÁJÉKOZTATJA KECSKEMÉT FŐBÍRÓJÁT A KISKÖRÖSI TÁBORBAN IDŐZŐ NEMZETŐRÖKRŐL, A TÁBORI ÁLLAPOTOKRŐL

Tisztelt Főbíró Úr!

Ide érkezünk olta, daczára a hazulról kapott rossz híreknek folyvást jól és vigan vagyunk, — s a tábor némely hiányait kivéve mind meg vagyunk elégedve, minthogy azonban még a kirendelt 600 gyalog nemzetőrök mint az ide 1., 2., 3. alá mellékelt századi öszve irásokból is által méltóztatik látni, itt nincsenek, s e miatt már némelyek annyira ingerültek, hogy inkább késznek mondják magokat a hazamenetelre, mintsem azok otthon maradjanak, kik magokat az önkéntesek közé, magukat szinte úgy aláírták mint ők, e végett a hiány mielőbbi elküldését, az itteniek csendben tartása végett felette szükséges — tegnapi napon a tartalék pénztár kezelésére megbízott választmány és a főbb tisztek vegyes gyűlést tartván, szükségesnek találták: minthogy a közgyűlés határozata szerint az önkénteseknek adatni rendelt egy-egy pengő forint elő pénz, az ezek kiosztására nevezett küldöttség által Orgoványon ki nem osztathatott, s mindenik század számára a hátra lévők elő pénze századbeli kapitány uraknak adatták át, azonban Hertzeg Kálmán kapitány úrnak kevesebb pénzt adatott által, mint amennyi ember századában volt, s a hiány magából pótolta, ebbeli hiánya kipótlása, és többi kapitány urak e részbeni számolásaik tisztába hozatala végett, mind az Orgoványon élő pénzüket kivett egyének névjegyzékét, mind pedig azon öszveg pénzt, melyet a tisztelt küldöttség a 600 gyalog önkéntesek számára adott elő pénzből vissza vitt, ide átküldetni kéri a választmány azért, hogy az öszveg 600 gyalog önkéntesek elő pénzéről, s annak kiosztásáról biztos tudomása lehessen, továbbá minthogy többen az önkéntesek közül sátorok-

ról nem is gondoskodtak, s még most is szabad ég alatt vagynak, több sátorokban pedig annyira tömötten vagynak, hogy mozdulni is alig lehet, s e miatt már többen türelmetlenek, s hazamenni készülnek, e végett ezek számára 10 sáturnak való ponyvát és karókat kér a választmány küldetni, úgy szinte a három kapitányi sátorba, hol az irodák is vagynak, három lámpást kér küldetni, mivel itt Kis Kőrösön egy általában nem lehet kapni. — Végül mind az itt lévők, mind az oda haza maradottak megnyugtatósa, és a közlekedés gyorsabb és pontosabb előmozdítása tekintetéből a közgyűlés azon határozatát, miszerint naponként egy futár fog Kecskemétről táborunkban jönni és közlekedést fenntartani, — felette szükségesnek látja a választmány foganatba vétetni, s annak mielőbbi elküldetését kéri eszközöltetni.

Szappanos István m. p.
bizottmányi elnök
B Kiss Mihály m. p.
bizottmányi jegyző

U.i. Városunkbeli tanuló nemzetőri dobosok jelentették magokat, hogy nékiek a tanulási és gyakorlati időkre 10 pkr. ajánlatott naponként, azonban itt csak 8 pengőkrajczárt rendes napi díjat húzzák, míg két pengőkrajczárt kérnek naponként adatni, ez aránt, úgy szinte az itt lévő három sorkatonaságbeli egyének napi díjáról is intézkedést kérünk tétetni.

B-KML. IV. 1604. II. téka 50. sz. — Szappanos István és B. Kiss Mihály aláírásával, valószínű B. Kiss Mihály kézírása. —

Az irat hátlapján a tanács végzése, mely szerint az 1848. július 21-én tartott tanácsülésben a levélben foglalt kérést „méltányosnak, sőt mulhatatlannak” ítélte.

A KECSKEMÉTI KÉPVISELŐTESTÜLET HATÁROZATA SZERINT IZRAELITÁK IS TAGJAI LEHETNEK A NEMZETŐRSÉGNEK

A kiskőrösi táborban lévő Kecskeméti Nemzetőrség tiszti karához.

Folyó hónap 19-ik napján tartott közgyűlésben indítványoztatott: hogy miután a helybeli nemzetőrség egy része táborba szállítottatott, más rész pedig a lőszer körül éjjeli-nappali őrködéssel, s a városban különösen elhatározott nagyobb számú éji őrjáráttal terhelhetnék, a nemzetőri szolgálatra a helybeli israeliták is alkalmaztassanak, annyival inkább, mivel az illető törvény ezen szolgálatot minden képesített honlakosnak kötelességévé tette, az israeliták pedig az 1840:XXIX. törvény szerint az ország valóságos lakosainak tekintetnek, — mivel a helybeli israeliták között találtató számos tehetős kereskedők, és házbirtokosok, valamint a személybátorság tekintetéből általában, úgy a vagyon biztosság szempontjából különösen is érdekeltetnek a közcsend és belbéke fenntartásában, — és mivel a nemzetőrség felállítását tárgyozó törvény világosan fennhagyja, hogy ezen szolgálatra az illető hatóságok még a kijelölt képességgel ellátottakon kívül azokat is alkalmaztathatják, kik az alkotmányos rend fenntartásában érdekelve vannak, vagy ezen kitüntetésre méltóknak ítéltetnek, — s végre, mivel a nemzetőrségi intézet felállításakor, csupán a végett mellőztettek az israeliták, mert ellenök sok helyen ingerültség mutatkozott, melynek már megszűntével, nincs többé ok arra, hogy akár a szolgálat terhe alól felmentessenek, akár szolgálati készségük elutasíttassék, sőt jelen idő szerint felmerült mozgalmak között a hazának, s egyes közönségnek minden haszonvehető karra szüksége van: melly fontos okok, s azokkal kapcsolatban álló közbiztonsági elveknél fogva a közgyűlés elhatározta a helybeli israelitáknak törvényszabta képesség szerint leendő köteleztetésüket a nemzetőr szolgálatbani részvételre, s azoknak összeírását megrendelte; azonban a mind e mellett is ne talán támadható ingerültség eltávolítása tekintetéből úgy intézkedett, hogy mielőtt jelen határozat foganatba vételével a helybeli israeliták nemzetőri szolgálatra alkalmaztatnának, erről mind itthon, mind a kiskőrösi táborban lévő nemzetőrség a tiszti kar által értesíttessék.

Ugyanezért tisztelettel felkérem a kiskőrösi táborban állomásozó Kecskeméti Nemzetőrség tiszti karát, hogy ezen közgyűlési határozatról a tábort értesíteni, s az israeliták erényében nyilvánítandó közérzelemről engem viszont tudósítani sziveskedjék.

H. I.
polgármester

B-KML. IV. 1604. II. téka 55. sz. irat. — Hajagos Illés polgármester névjegyével ellátott fogalmazvány, Hornyik János kézírása. —

A KECSKEMÉTI TANÁCS ELLÁTÁSSAL KAPCSOLATOS VÁLASZA A KISKÖRÖSI TÁBORBAN ÁLLOMÁSOZÓ NEMZETŐRSÉGI BIZOTTMÁNYNAK

A tisztelt Bizottnánynak folyó hónap 20-ról hozzánk intézett hivatalos levelére tisztelettel válaszoljuk: miszerént az abban elsoroltak teljesítését nem csak méltányosnak, sőt multhatatlannak látjuk; — a sátorokkali ellátást a levél érkezete előtt megrendeltük s az erre szükséges készlet már el is indított; — a futárok által fentartandó folytonos közlekedés szinte felállított, ezekre nézve tehát a további intézkedés fent nem forog; — a kapitányi sátorokhoz küldetni kért három lámpa kiszolgáltatását már elhatároztuk, s az útközben kiosztott pénzről a Küldöttség számadását másolatban ide mellékelve megküldjük, mellyből meg fog tetszeni, kiknek adta ki az egy-egy pftot a Küldöttség fejenként, és mennyi pénzt adott át illető Kapitány urak kezéhez: mi ezen számadást össze hasonlítván a Bizottnány levele mellett megküldött századokra osztott nemzetőrség névsorát magában foglaló ívekkel, azt tapasztaltuk, hogy a gyalog nemzetőrség száma 588, a Küldöttség pedig kifizetett a lovasoknak 55 pftot, gyalogságnak 593 pftot, három szerezdi egyénnek 3 pftot, és így még 5 pftokkal többet fizettek ki, mint kellett volna, sziveskedjék a Bizottnány vizsgálatot tenni, vallyon azon első századbeli 203 egyén közül, kiknek a küldöttség a pénzt fejenként osztotta ki, nem kapta-e ki néhány ismét illelményét a Kapitány uraknál letett pénzből, mi onnan is gyanítható, mert a táborból megküldött jegyzék szerént az első századba nem 203, hanem csak 197 egyén van sorozva; — továbbá az aláírottak közül itthon maradtak neveit a századok jegyzékének az aláírási ívekkel leendő összevetése után kikeresvén, nem mulasztandjuk őket szigorúan is kötelezni a táborbani megjelenésre, hogy az ottani ingerültség lecsillapíthatassék; — végre arra kérjük a Bizottnányt, hogy mind a tanuló Dobosoknak 2 pfr napi pótlékszoldot, mind a szerezdi három rendes katona megállapított napi bérét időnként fizesse ki a tartalék pénztárból, míg az itthoni közpénztár részéről ezen kiadás megtérítettni fog. Kik egyéberánt állandó jó egészség kívánása mellett maradunk Kecskeméten.

Tisztelt Bizottnánynak

Őszinte polgártársai
Kecskemét Város főbírája
s Tanácsa

75. BAJA, 1848. július 22.

ORSZÁG SÁNDOR KÖZVITÉZ A BAJAI NEMZETŐRÖK KIKÉPZÉSÉRE AJÁNLKOZIK

Ország Sándor közvitész a bajai nemzetőrségnek fegyverbei betanítására ajánlkozván, magát erre felfogadtatni, s az illető ministeriumtól ezredjéti elbocsátását kikéretni könyörög.

Határozat: A folyamodó oda utasittatik, hogy ezredjétől arról szolló bizonyítványt szerezzen, hogy ő a fegyvergyakorlatokban jártas, s hogy ennél fogva a bajai nemzetőrségnek tanítására alkalmas — mely esetben nemzetőrségünk fegyverbei betanítására alkalmaztatni, s a ministériumtól erre nézve kikéretni fog.

B-KML. IV. 1002. a. Baja város tanácsülési jegyzőkönyve 1847—1849. 379. p. 1848. július 22-i tanácsülés, 935/1847—48. jkv.-i. szám.

76. KISKÖRÖS, 1848. július 23.

FÓRIÁN GYÖRGY KECSKEMÉTI NEMZETŐR LEVELE APJÁHOZ A KISKÖRÖSI TÁBORBÓL¹

Kedves Édes Apám!

Kedvessen vett soraira midőn talán nem éppen megnyugtatólag válaszolhatok, mint bizonyost írhatom, hogy a héten csütörtökön vagy pénteken, de szombaton bizonyosan eltávoztunk jelenlegi helyezetünkből, mint másod alispánynak előttünk, a tisztikar előtt tett nyilatkozata után írhatom, ki bennünket arra szóllított egyszersmind fel, hogy a táborból csak egypár órára is senkit el ne bocsájsunk, s embereinket lehetőleg bátoriccsuk. Menetelünk kitűzött helye Verbász. Én eszerént haza — mit örömet tettem volna — nem mehetek, de talán édes Apám által felhozott okoknál fogva kedvezőbb is reám nézve, ha kikerülhetem a már egyszer kiállott végbúcsú kínait. —

¹Fórián György kecskeméti ügyvéd (1823—1866), elszegényedett nemesi család sarja. A szabadságharcban elért legmagasabb rangja főhadnagy. 1849. július elejétől a kecskeméti járás szolgabírája volt.

Egéségem hála Istennek a legjobb, még eddig semmibe szükségét nem szenvedtem, mit Kedveseimnek is odahaza mindnyájuknak kívánok, s egyszersmind köszönöm a három alkalom által is tanúsított megemlékezésüket. — Lestár Peti szinte köszöni Uram Atyámnak ötét illető figyelmét, s édes Anyámnak kezeit csókolva minden jót kíván. — Ma tartottunk tábori Isten tiszteletet, mit a látogatóban mai napon itt lévő, s a tábori seregnek számát háromszorosan is haladó vendégek sokasága nagyszerűsített. — Továbbá érdekesnek találtam még azt is tudokra adni, hogy az itt lévő tábor küldöttséget utasított az Ókéri táborba, hogy onnan kimerítő és bizonyos híreket hozzon — a küldöttség tagja Kecskemétről Fejes. — Ha indulásunk napja bizonyos lesz, vagy érdekes körülmény adandja magát elő, azonnal irandok. Most mindnyájukat csokolom, maradok szerető s tisztelő fia

Gyuri

B-KML. XIII. 3. A Fórián család iratai. Levelek. Fórián György 1848. július 23-án kelt levele apjához.

77. KISKUNHALAS, 1848. július 23.

KISKUNHALAS KÉPVISELŐTESTÜLETE SZABÁLYOZZA A NEMZETŐRÖK HADBAÁLLÍTHATÓSÁGÁT

Tapasztalván, hogy a most táborozó 167. nemzetőrök közé sok szegény sorsú és gyenge alkotású polgárok soroztattak bé, melly miatt sok panaszok keletkeztek: ennél fogva jónak látta a képviselő testület maga kebeléből nevezni ki a polgárságot, mind személy szerint, mint vagyoni állásukról közelebbről esmerőket; s így kinevezették e következő képviselők: Póter Lajos, if. Egyed János, Bangó Péter, id: Szentpéteri Imre, Zseni Imre, Kis István, Vas András, Baky Károly, Tallér Mihál, Balázs István, Szentpétery Gergely, Vajna Mihál, Jakab János, Búza László, Babud Sándor, id: Musa Sándor, id: Berki István, Végh István, Gál József, Kis Sándor, Bikády Sándor, Józsa Gábor, Szalay K. János, Józsa János, Bodócsi Mihál, Darányi Mihál, és Szántai Mihál; — ezekentúl az illető nemzetőr kapitányok, tollvivőnek a főjegyző, — e következő utasítással: hogy a mennyire lehet, a jövő szeptember elején kiállítandó osztályhoz csak olly egyéneket sorozzon, kiknek elmenetelökkel a mezei gazdaság nagy hátramaradást nem szenved, itthon mara-

dandó családjuk pedig legkisebb szükségét sem fog látni, ennél fogva e következő elvek állapítottak meg:

1-^{ör} Olly fiú besorozható, kinek atya, még a gazdaságra való felügyelésre alkalmas, sőt ha jelen nem volna cselédje, egy pár hónapra bérest is képes fogadni.

2-^{ör} Olly testvér szinte besorozható, kinek alkalmas testvére marad itthon, a gazdaság vitelére.

3-^{ör} Olly javabeli polgártárs is besorozható, kinek nevezetes mennyiségű földbirtoka másnak haszonbérbe van ki adva — végre

4-^{er} Szükség esetében még olly testvér is, besorozható, kinek fivére most a táborban van, és így ötet, a gazdaság vitelben felválthatja.

Kiküldöttek utasítása bevárattatik.

B-KML. Kh. V. 240. Prot. XLVI. p. 92-93.

78. BUDAPEST, 1848. július 24., 29.

BELÜGYMINISZTERI RENDELET A FEGYVERMŰVESEK ÉS A FEGYVEREK ÖSSZEÍRÁSÁRÓL

Pest vármegye alispányának

A hazafiak bátor serege ezereknél tódulván az ország déli részére, az onnani fegyveres pártütésnek elnyomására, s ennek folytában egyrésztől szükséges lévén, hogy mind ezek fegyverrel kellőleg elláttassanak, másrésztől pedig, hogy a hadi eszközök és szerek készítése, árulása, szállítása még szorosabb országos felügyelet alá helyezzessék, rendelem amint következik:

1^{ör} A fegyverművesek rendőri vigyázat alá vétetvén, számuk ha lehet, szaporíttatván, csupán hadi fegyverek készítésére szoríttassanak, és ha a hatóság által nem veszi tőlük a készítményeiket, ezeket csak a hatóság szabályos rendelete szerint lesz szabad eladniok.

2^{ör} Minden hatóság tüstént tudósítani fog engemet, úgy arról, mint s mennyit s mi idő alatt készíthetnek a fegyverművesek, mint arról is, ami nálók jelenleg eladásra készen van, hogy vagy a nemzetőrök, vagy a katonaság részére átvétethessenek.

A hová szállítása iránt rendeletet sürgöny útján veendenek.

Árát a fegyvernek (legyen az puska, kard, dzsida) a kintstár tüstént megfizeti igazság és méltán szerént.

3^{or} A fegyver és vasáros boltok rendőri felügyelés alá vétetnek, a bennök található fegyvernemű összeíratik árával együtt. Midőn új szállítmányt kap a kereskedő, azt bejelenteni tartozik. Eladni belőle a hatóság által kiadandó szabályok ellenére nem szabad, 500 pftig terjedhető büntetés terhe alatt.

4er Fegyvereket, hadi és lőszereket az illető törvényhatósági vagy katonai bizonyítvány nélkül egy vidékről más vidékre elszállítani tiltatik, mely végből a kellő helyeken biztosok tartadók, kik a tiltott szállítót és szállítmányt erőhatalommal is letartoztatják.

5^{or} Kereskedőknél lőpor és golyó-efféle szer időnként összeírandó, és ki az olly szállítmányt be nem jelenti, vagy a hatóság szabályos engedelmé nélkül nagyobb mennyiségben ad el, a 3^{ik} pont alatti módon fog büntettetni.

Ezen lőszer mennyiségének jegyzékét is 2 hetenként elvárom.

A szabályok által azt kell biztosítani, hogy a fegyver és lőszer mennyiség mindig tudva legyen, hogy azt vagy az álladalom vehesse át, vagy csak ollyan vehesse, kibén a közrend fenntartására nézve erköltsi és anyagi biztosíték találtatik. Amint reménylem önnek lelkes hazafiuságától, hogy e rendelete-met tüstént erélyesen és sikeresen végrehajtani siet, úgy másrésztől kéntelen vagyok mellékötni a legnagyobb felelősségnek sullyát.

Budapest július 24^{en} 848.

belügyminiszter Szemere Bertalan mk.

Pest megyének 1848^{ik} július 29^{en} Pesten tartott kis gyűlése.

5180. Kiadatik ezen rendelet mindnyája tisztviselőknék, hogy először a kerületeikben lévő fegyverműveseket összeírván, azokat csupán hadi fegyver készítésére utasítván, e határozat vételétől számított 10 nap alatt tegyenek tudósítást arról, mennyit s mi idő alatt készíthetnek a fegyverművesek.

2^{or} A fegyveres és vasáros boltokat összeírandják a bennök található fegyverneműekkel, ezek árával együtt. Kötelességül teendik a kereskedőnek, hogy mihelyest új szállítmányt kap, azt azonnal tartozik bejelenteni. Tisztviselő urak időnként megvizsgálándják a boltokat, s ha olly új szállítmányra találandnának, melly feljelentve nints, ez eránt tüstént teendének tudósítást, miszerint az ily kereskedő, mint felsőbb rendeletet megvető, szigorú felelet alá vonattathassék. A fegyver és vasárosok fegyvert nem adhatnak el csak megyebeli lakosnak, a vevő nevét e részben vezetendő külön jegyzőkönyvbe iktatándják lakásával együtt. Fegyvert egy egyénnek csak egyet adhatnak, ha valaki többet venni kívánna, azt az illető előljároságnak bejelenteni tartozik, ennek engedelmé nélkül eladni tilos. Az olly kereskedőt, ki a rendeleteket által hágia, a 3^{ik} pontban foglalt büntetés érendi annyiszor amennyiszor.

3^{or} Tisztviselők az illető nemzetörök parantsnokainak, helybeli előljárosnak, és még a pusztázó hadnagyoknak is felelősség terhe alatt meghagyándják, miszerint szorossan ügyeljenek, hogy a fegyverek és lőszer katonai

vagy hatósági bizonyítván nélkül egy vidékről a másikra ne szállíttassanak. Az illy szállítmányt erőhatalommal is letartoztathassák, és az illető szolgabírónak adják által, mely el fog koboztatni, ha be fog bizonyíttatni, hogy egy helyről a másikra illy nemű szállítások történtek.

E szabály megtartása körül a legéberebb vigyázat, a legszigorúbb pontosság gyakorlandó.

4er A kereskedőknél a lőpor, golyó és eféle szerek összeírandók, ezeknek mennyiségéről szinte 10 nap alatt szoros felelősség terhe alatt jelentést teendek. Figyelmüket oda irányozzák, miként a lőszer mennyiség mindég tudva légyen, a kereskedőknek itt is kötelességül teendik, hogy a nyerendett szállítmányaikat a rendelet 3^{ik} pontjában meghatározott büntetés terhe alatt fejlelteni tartozzanak.

Ezen rendkívüli intézkedéseket a hazának rendkívüli veszélye idézván elő, a tisztviselőknél az eljárásban szigorú lelkiismeretesség követeltetik, a legcsekélyebb hanyagság kellemetlen következéseket vonand maga után.

Azon szolgabírák távollétében, kik a Kiskőrösi táborba mentek, az illető esküttek fognak utasíttani.

Kiadta Mukovits mk főjegyző

B-KML. V. 307. Bajaszentistván nagyközség iratai. Pest vármegye gyűléseiről felvett jegyzőkönyvek és rendeletek másolati könyve 1848—1850. 24-27. p.

79. KECSKEMÉT, 1848. július 26.

A KECSKEMÉT VÁROS TULAJDONÁT KÉPEZŐ ÍVÓ- ÉS ITATÓKUTAK FELÜLVIZSGÁLATÁT SZORGALMAZZA A GAZDASÁGI BIZOTTMÁNY

Szóba hozatott a tized ívó- s a pusztákon levő kutaknak jó karbani tartása, kiigazítása, s az, hogy a fa rovássali kiigazíttatás nem lévén gazdaságos, hanem a városi közönség téglát égettetvén téglából készíttessen kutakat — ez iránti gazd. ü. javallat a közgy. elébe terjesztendő. —

Szóba hozatott a tized s minden a városi közönség felügyelete alá tartozó kutaknak összeírása a jókarbani fentartás végett — mi elhatározatván ezen összeírásra Szakál Pál küldetik ki, — a pusztabeli kutaknak megvizsgálására a pusztabírók — a csorda kutak megvizsgálására pedig a hadnagyok. —

B-KML. IV. 1505. — Eredeti jegyzőkönyvi bejegyzés.

SZAPPANOS ISTVÁN TANÁCSNOK BESZÁMOL A KECSKEMÉTI TANÁCSNAK A KISKÖRÖSI TÁBORBÓL DÉLRE VONULÓ NEMZETŐRÖK ÚTJÁRÓL

Tisztelt Tanács!

Kötelességemnek ismervén a Kecskeméti Nemzetőrsereg hogylétirőli tudósítást megküldeni, annak következtiben tudatandóim e következők: tegnap reggel, azaz folyó hó 27^{én} a kiskörösi táborból a Kecskeméti járásbeli nemzetőrsereget Palocsai őrnagy úr vezérlete alatt a rácok ellen harczolandók az alvidékekre, mi is utnak indittatánk, hova az nap Keczelre — megérkezve a legjobban fogadtatánk minek következtiben az éjjel egy órakor megindittatva, még ma délelőtt Jankovácra érkezénk, mely utazás közbe sok nemzetőreink eltikkadtak ugyan, mert a hosszas utazást nem szokva, gyalog tenni — legnagyobb részben — ily hosszas állomást nem kis feladat volt; de most már tekintetes Bács vármegye jobban ellát bennönket, mert ő egyetlen embert sem ereszt tovább gyalog, hanem minden seregeket ellátva elegendő kocsikkal, kocsin szállítat. — Az itteni hír szerént a rácok erőre nézve meg nem felelhetnének a sokkal nagyobb számú és erejű magyar seregeknek, de jól be lévén sánczolva, még eddig lyukaikból ki nem vehették őket, miután azt tenni többek szerént nem is akarták; — a helybeli már megérkezett nemzetőrök, kik mások által már másodszor váltatnak fel állítják, hogy őket tönkre tenni, ha kiszoríthatnának, mesterség nem volna. Egyébiránt a magyarok iránt a legdurvább és kegyetlenebb bánásmódot beszélnek rólok, különösen e közőlök menekvők ellen, kiket mint mondják égetnek, nyuznak, fejeiket sánczokra téve karókra húzzák, no de ezek mennyire légyenek igazak, nem tudni, ezt tehát csak beszélnek, hanem hiszem, hogy rövid idő múlva kimerítőbb tudósításokkal foghatnók szolgálhatni. — Többire nézve miután ugy van a táborba szállt nemzetőrség értesítette, miként az önkéntesek buzgalma igen leolvadt, ámbár még két hétig a megkívántatók számu kikerülhet, sőt azt felül is haladhatja, mindaz által, mint közvéleményt van szerencsém tudatni a tisztelt tanáccsal a táborba szállt nemzetőrök abbéli óhajtatát miként azt eszközteni, hogy az eljövendő határidőn a táborozók, mások által felváltassanak a lehető módon eszközölni méltóztassék. — Mint közbeszúrásst teszem ide, hogy tudok helységbelieket, hogy a megkívántató szám kiállítására kényszerítő módokhoz is nyultak, és sikeresen, sőt a hátramaradtakat a sereg után erővel

is elvitették. — Ezek mellett az egek áldását esdve, jó istenünktől szeretett városunkra, s a magyar hazára, e tisztelt elöljáróság és lakosság minden tagjaira — magamat mindenkor nagyrabecsült kedvezéseibe ajánlott tellyes tisztelettel vagyok

alázatos szolgálja
Szappanos István m.p. tanácsnok
köznemzetőr

B-KML. IV. 1604 II. téka 65. sz. irat. — Valószínű Szappanos István tanácsnok kézírása.

81. KISKUNHALAS, 1848. július 30.

A KISKUNHALASI KÉPVISELŐTESTÜLET HATÁROZATA A KÖZTEHERVISELÉSRŐL

Kérdésbe tétetett, hogy: miután a hazának rendkívüli terhei vannak, ennélfogva a szorongató körülmények rendkívüli szolgálatokat igényelnek, ámbar az 1848^{dik} évi VIII^{ik} t. cikkelyt némellyek oda magyarázzák is, hogy akik eddig tehermentesek voltak, azok még a jövő november 1-^ő napjáig, a közös és aránylagos teherviselés alól felmenthetők volnának, — mitsoda kimérettel lehet a bíróság olly egvények iránt kik eddig teher mentesek voltak?

végeztetett.

Miután az újjonon felválasztott tanács tagjai is oda nyilatkoztak, hogy tehermentességi előnyökkel a mostani körülmények között élni nem akarnak, — de az eddig teher mentes osztálynak némelly tagjai is önként felajánlották magokat a közteher viselésre, mindezeknél fogva, azon fő tekintetből, hogy a Hazát veszély idején mindenki szolgálni tartozik, — senkit rendkívüli esetben tehermentessétenni nem lehet.

B-KML. Kh. V. 240. Prot. XLVI. p. 95-96.

82. KECSKEMÉT, 1848. július 30.

A KECSKEMÉTI KÉPVISELŐTESTÜLET MEGTÁRGYALJA A DÉLVIDÉKEN HARCOLÓ NEMZETŐREIRŐL KAPOTT JELENTÉST

Olvastatott Szappanos István tanácsnok úrnak a táborba szállott Nemzetőrsereg állapotáról f. h. 28-án Jankováczon költ levele, mellyben előadja, hogy e hónap 27-én az egész Pest megyei Nemzetőrség a kiskőrösi táborból kimozdíttatván, az napon Keczelre, másnap Jankovácra érkeztek, mely útban sokan eltikkadtak, minthogy a hosszas gyalogláshoz szokatlanok voltak, de Bács megye a továbbszállításra kocsikat rendelt, az ottani hírek szerént a lázongó ráczok ellen már annyi haderő vonatott össze, hogy azokat, ha sáncaikból síkra jönnének, semmivé tenni nem nagy munkába kerülne, de megerősített állomásaikból kimozdulni nem akarnak, a magyarok ellen pedig, különösen kik közülök menekülni kívánnak borzasztó kegyetlenkedést követnek el; egyébaránt a táborozók részéről azon óhajást terjeszti elő, hogy azok a kitzűött határidő elteltével múlhatatlanul felváltassanak.

Tudomásul vétetik.

B-KML. IV. 1601/A 52. kgy. sz. 1848. Képviselőtestületi jegyzőkönyv részlet, eredeti, Hornyik János kézírása.

83. KALOCSA, 1848. július 31.

A KALOCSAI JÁRÁSI FŐSZOLGABÍRÓ RENDELETE A VERBÁSZI TÁBORBAN LÉVŐ NEMZETŐRŐK FELVÁLTÁSÁRÓL

A nemzetőrsereg azon része, mely a múlt héten Verbácz alá szállott, a jövő augusztus hó 13^{ikán} újakkal léssen felváltandó — ugyanezért rendeli és parantsolja a megye, hogy újabb besorozottakat a felváltás végett küldjünk. E célbul kiindulva meghagyom a községek bíráinak, hogy az otthon lévő őrsereget az alább írt napon és órába rendeljék be a községházába, hogy azokat, kik a lementeket felváltják, besorozhassam. Nagyon kívánatos, ha mielőbb egyik vagy másik helyre lemegyék, önkéntesen kiállanának, hogy a

sorshúzással baj ne lenne, mivel az üdő külömben is rövid, mert már 7^{ik} aug. estve mindenkinek az egész vármegyéből (értvén az őrsereget) Kis Kőrösön kellett lenni. E szerint rendeljék be a községek bírái a nemzetőröket, jelessen:

Bátya augustus hó	2 ^{án} délelőtti 11 órára
Dusnok augustus hó	2 ^{án} délután 4 órára
Miske augustus hó	3 ^{án} regvel 6 órára
Hajós augustus hó	3 ^{án} d. e. 10 órára
Nádudvar augustus hó	3 ^{án} d. u. 3 órára
Sükösd augustus hó	3 ^{án} d. u. 6 órára
Csanád augustus hó	4 ^{én} regveli 6 órára
Szent István augustus	4 ^{én} délelőtti 10 órára
Szeremle augustus hó	4 ^{én} d. u. 4 órára.

A fent írt üdőben mindenütt meg fogok jelenni és az őrsereget kiállítani. Addig is kinek fegyvere nem volna, készíttessen.

Mészáros Károly mk főszolgabíró

B-KML. V. 307. Bajaszentistván nagyközség iratai. Pest vármegye gyűléseiről felvett jegyzőkönyvek és rendeletek másolati könyve 1848—1850. 17. p. Egykorú másolat.

84. KECSKEMÉT, 1848. augusztus 2.

KECSKEMÉT VÁROS GAZDASÁGI BIZOTTMÁNYA EGY MÉNES FELÁLLÍTÁSÁRÓL ÉS A LAKOSSÁG LOVAINAK NEMESÍTÉSÉRŐL INTÉZKEDIK

A Közgyűlés által oda lévén utasítva a gazd[asági] küld[öttség], hogy a városi lakosság lovai nemesítésére egy czélszerű javallatot terjesszen elő, és ezen nemesítendő lovak járására egy alkalmas jó járást jeljen ki; mire nézve véleménye a gazd[asági] vál[asztmány] oda járul, hogy a ménes járására a Ballószegi erdő között az úgy nevezett belső Hugyéri lapos kolompoltassék ki, — 50 darab szebb 14 1/2 markos kancák pedig a gazdák által össze verettvén, azokhoz két mén ló vétetvén, erre a városi Közönség megkérendő, — ha pedig a megállapított 50 szám be nem telnék az oda kancákat adni szándéklók sorshúzás után adhatják be oda czélszerű kancáikat, a csödör csikókat senkinek eladni mindaddig míg meg nem vizsgáltattak eladni nem

szabad, sem pedig kiheréltetni, és miután megvizsgáltattak, s a tenyésztésre alkalmasoknak találhattak, akkor az így alkalmasoknak vélt mének a többi ménesekhez tartozandók.

B-KML. IV. 1505. Eredeti jegyzőkönyvi bejegyzés.—

85. ÓVERBÁSZ, 1848. augusztus 2.

TÓTH ISTVÁN NEMZETŐR LEVELE KLINGERT TERÉZNEK

Nagyon tisztelt Teréz kisasszony!

Óverbászi táborunkból írom soraimat, azonban nehogy soraimmal unalmat szerezsek, rövid leszek: Július 27-én Kiskőrösről kiindulván elértük Keczelt, 28-án Jankovácot, 29-én Mélykút nevezetű falun által Szabadkát, 30-án Topolyát, 31-én Hegyesen keresztül Ó és Újverbászt, azon napjaink, melyeket ezen táborban eltöltünk, alkalmasint életünk egyik legszebb részét teszik, éjjel-nappal mindig ébren fegyverben kell lennünk, Szent Tamásnak, ahol a Rácság be van zárkózva, éppen szemközt, egy ágyú lövésnyire fekszünk, azomban, ha a sánczot megtámadjuk, a győzelem bizonyos, mint-hogy tízannyi nemzetőr és rendes katonaság vagyon a körülötte fekvő táborokban, ha ütközetre kerül a dolog, a rendes katonaság fog elől menni, már most is egyebet nem látunk, mint minden felé tüzet és nagy füstöt, a magyar lovasság a pártütő szerbek körül fekvő jóságait gyűjtogatja s rabolja, napenkénti élelmünk a Ráczoktul elhajtott marhákból áll, mindekkoráig ámbár ellenség között vagyunk, semmi bajunk sem történt, bízunk az Istenben, hogy pár hét múlva városunkat sértetlenül fogjuk meglátni ép egészségben. Isten önökkel kedves kisasszonyok, emlékezzenek olykor olykor az Óverbász alatti táborban lévőkrül, gondolják és tudják meg önök, hogy a hazáért küzdő ifjak keblei még a harc moraja között is kegyetekért, a lelkes nőkért emelkednék, nincs egy perc mellyben önök feledkezni tudnának, a hazáért küzdőknek elegendő jutalom leend az, hogy ha jobb napjaikban felőlünk hálásan megemlékeznek, hidje el kedves Teréz kisasszony, hogy ha csak pár fiatal beszélget is, beszédjük tárgya a haza mostani állapotján kívül, legtöbb a kecskeméti nőkről, mert való az, mit a népdal mond „a falumat nem bánom, de rózsámat sajnálom”, Isten önnel kedves Teréz kisasszony, napja-

imban legtöbbet ön felől gondolkozom, Isten önnel, kívánok minden jót, minden szerencsét, egészséget, csókolom kedves Rozi kisasszony kezeit, kedves szüleit tisztelve, kezeit csókolva maradok örök tisztelőjük.

Tóth István
kir. táblai hites jegyző

Vilmos barátom levélírára rá nem érven, tiszteli, csókolatja kedves atyját, anyját, kedves testvérét.

Legújabb hír, Alexovits testvér ötsétét éppen most akasztották itten fel.

B-KML IV. 1604 II/79 63.

Ugyancsak a verbászi táborból írt a kecskeméti tanácsnak a nemzetőrségi bizottmány. Beszámolójukból csupán néhány fontosabb részt és adatot említünk meg. Táborhelyük a Ferenc-csatorna partján volt, szemben a jász-kun nemzetőrökkel. A Három Város (Kecskemét, Nagykőrös, Cegléd) szoros kapcsolatának nyomát itt is megfigyelhetjük, amikor e három városbeli lovas nemzetőrök együttes táborba érkezéséről írnak. A pusztai beszámolóban még lényegesebb mondanivalójuk van: felhívják a figyelmet arra, hogy négy hét leforgása után a „hon levő” nemzetőröket időben indítsák el leváltásukra. Ugyanitt kérik, hogy a „bonczolási eszközöket óvatos módon” juttassák el a táborba.

Levelükből a következő, közlésre érdemes részletet idézzük: „Ide érkezünk alkalmával egy olyatén ráczot láttunk a Jász-Kun táborszélien lévő akasztófán függeni, aki itt sörkocsmárossági szerepet játszva kémkedett, tegnap délután szinte két rácz akasztatott, kiknek egyike néhány évvel ezelőtt Demetrovics úr városunkbeli kereskedőnél practisált, és aki hír szerint több féle nyelvek betanulásánál fogva a vélünk ellenségeskedő ráczok között oly annyira nevezetes szerepet vívott ki magának, hogy az ő vissza válthatásául általuk elfogott egy lovas huszártisztünket egész készséggel visszaadták volna. Szinte tegnapi napon történt, hogy a jász nemzetőrségből egy osztály lovasság a szenttamási földre portyázni bemenvén, az ottani tanyai épületeket, és lábón lévő gabonanemüket gyújtogatták, s miként a közvélemény mutatkozik, szenttamási ellenfeleink részint az előbb említett kedvenc emberök fölakasztása, részint pedig fölporköltetések miatti dühösségből szenttamási menedékhelyökről kitörvén, a portyásaton kint lévő jász-kunokkal összecsaptak, melly összeütközésnek részünkről azon kedvezőtlen következménye lón, hogy 8 jász-kun, ezek közt különösen szabadszállási lakos Varga Gergely úr véráldozatul esvén, ennek feje a ráczok által diadal jelül, fej nélküli teste pedig szomorúságunkul a magyar táborba hozatott.”

B-KML IV. 1604. II/78. 62.

KECSKEMÉT VÁROS KÉPVISELŐTESTÜLETE A DÉLVIDÉKEN HARCOLÓ NEMZETŐRSÉGNEK ÚJAKKAL VALÓ FELVÁLTÁSÁRÓL INTÉZKEDIK

Felolvastatott Pest megye kisgyűlésének f. é. Július 29^{kéről} költ, s köröztetés útján megküldött határozata, melly szerént azon veszedelem elhárítására, melly az alvidéki lázadás miatt a hazát fenyegeti, négy ezer embert olly kijelentés mellett állítván ki, hogy azon sereg négy hét múlva mással váltassék fel, miután a felváltás ideje folyó hónap 13^{án} kitellik, hogy az újonnan kiállítandó sereg a hartz helyszínén akkorra megjelenhessen, ezen kiállítás foganatosítását megrendeli, Kecskemét részéről ezen újabb kivetés szerént 270 gyalog, 4 főtiszt és 40 lovas lévén kiállítandó, ezeknek kiindítása, illetőleg Kiskörös alá szállítása f. h. 7^{kére} határoztatott, a kiállítás módjára nézve, ha önkényt vállkozókbul a kiállítandó sereg ki nem tellenek, sorshúzás útján fog kiegészíttetni, kiknek felszerelésekről a megyei, s városi tisztviselők gondoskodjanak, jó példa és buzdítás tekintetéből minden járásból tisztviselők is neveztetnek ki, akik a táborozásban részt venni fognak.

Felolvastatott ugyanaz alkalommal Mészáros Lázár hadügyminiszter úr rendelete, mellyben előadatik, hogy miután a kiindított Nemzetőrseregnek felállításánál némelly hatóságok tapasztalatlanságból nem úgy jártak el, mint célra vezető lett volna, s aggastyánok, beteges emberek, gazdasági, s családi gondokkal túlterhelt egyének szinte kiindulásra kényszerítettek, kiktől hasznos hadi szolgálatot várni nem lehet, hogy tehát többé olly kellemetlen helyzetbe ne kellessék jönni, hogy a már kindított Nemzetőr sereget éppen akkor kelljen haza küldeni, mikor már néhány heti táborozás által némi gyakorlatot szerzett, rendeli, hogy a kiindítás előtt jelentés tétessen elibe: hány összeirt nemzetőr van a megyében, vagy városban? mennyi van némileg kiképezve, felfegyverezve? hány önkéntest, vagy hosszabb hadi szolgálatra alkalmast lehetne kiindítani? s ezen jelentés után fog az újabb kiindulás eránt rendelkezni: végre figyelmezteti az előljárókat, hogy ne mind a megyei vagy más hivatalnokok, posta, só és uradalmi tiszték, lelkészek és orvosok késztesenek a kimozdulásra, mert az illy nyilvános tisztviselőkre helyben nagy szükség van.

Kovács József tanácsnok és Soós János képviselő urak legközelebb némelly közügyek előmozdítása végett Pestre küldetvén, eljárásukról előterjesztik: miszerént küldetésük egyik fő tárgya volt azon folyamodás benyújtása, és kedvező határozat kieszközlése, hogy mivel a nemzetőrsereg első izben csupán a megye alsó járásából indított ki, a felváltás a három felső járasra vettessék ki, — továbbá, hogy az illető helyről nemzetőrségünk számára

fegyvereket kérjenek — küldetésükből megérkezvén azt adják elő, hogy e tárgyban a kezekhez vett folyamodványt be nem adhatták, mert akkor már a megye bizottmányi gyűlésnek vége volt, s a Nemzetőrség felváltása elrendeltetett, némelly helyekre kivetett személyzet már ki is állított, azon különbséggel, hogy most a 4000 főnyi sereg kiállítása az egész megyének mind az öt járására vettetett ki, s ennél fogva Kecskemétre csupán 270 gyalog és 40 lovas esik, — fegyvereket sem kaphattak, mert Marziani ezredes úr, kire a fegyverek kiszolgáltatása bizva van, nem adhatott, oda utasítván őket, hogy a felváltásra kimozdítandó sereg végyen olly fegyvert, millyent lehet, s a felváltás alkalmával cseréljék ki a felváltandó nemzetőrségtől.

A felváltásra kimozdítandó Nemzetőrsereget kiállításában mindenekelőtt az önkéntes aláírás útja határoztatik igénybe vétetni, mire nézve azonnal készítendő hirdetmény útján felszólíttatni rendeltetnek a nemzetőr polgárok, hogy vasárnap reggeli 7 óráig minden nemzetőri főbb tiszt, bíró és polgármesternél megnyitandó ivekre önként ajánlkozva magukat beirathatják, s ha akkorra sem önkénytesekből, sem pedig a körülményekhez képest ezennel megengedett helyettesítés útján a meghatározott számú sereg ki nem állíttathatnék, a lovardában összehivandó nemzetőrök közül sorshúzás útján fog a hiány kiegészítettetni, s közméltánylat tekintetéből a városi közönség részéről ez alkalommal is megajánltatik, hogy az önként vállalkozók részekre fejenként egy-egy pengő forint tiszteletdíj fog adatni, neveik emlékül jegyzőkönyvbe vétetni és kinyomattatni fognak, ezen kívül czélszerűnek találtatván, hogy a kiindítandó sereggel a tanácsbeliek közzül is legalább egy szintén elmenjen, miután Hajagos Illés polgármester úr az ezt indítványozó Soós János képviselő úrrali vállalkozásra magát felajánlotta, Csányi János főbíró úr pedig a tisztviselői kar halmos teendői miatt a hivatalnokok, különösen polgármester úr kimozdulása ellen óvást tett, nem állhatván eként jót a közügyek rendes kezeléséről, és az igazság pontos kiszolgáltatásáról, elhatároztatott, hogy a városi tisztviselők, kiknek száma jelenleg az előbb táborba szállottakkal különben is megkevesedett, a sorshúzás alól a hadügyminiszteri rendelet értelmében is felmentessenek, a törzstisztek pedig önkénytes vállalkozás esetében is el nem bocsájtathatnak, egyébaránt Dömötör Károly tanácsnok úr a közkivátnak megfelelő, és a lelkesedés előmozdítása végett is önként vállalkozván az elmenetelre, ajánlkozása elfogadtatott, a kiindulás idejére nézve, tekintetbe vétetvén azon körülmények, hogy a megye által meghatározott napra esik a helybeli országos vásár, e végett az indulás egy nappal halasztatván f. h. 8ra vagyis jövő keddre tüzetik ki; egyszersmind a netalán eszközlésbe veendő sorshúzás által kötelezendő nemzetőröknek, a hadügyministeri renDELETEH képest a kimozdulást gatolható testi bajaik, vagy házi és családi körülményeik megvissgalására, illetőleg megbírálására, s azokhoz képest az illetőknek felmentésére egy bizottmány állíttatván, an-

nak tagjaiul Bódogh Antal, Posta István, Matkovics Pál, Magyar Antal, Tasnádi Józef, Gyöngyi Pál, Dékány Józef és Kolozsi Mihály urak kinevezetnek.

*B-KML. IV. 1601/a. 63. kgy sz. 1848
Képviselőtestületi jegyzőkönyv részlet, eredeti, Hornyik János kézírása.*

87. ÓVERBÁSZ, 1848. augusztus 4.

A DÉLI HADSZINTÉREN HARCOLÓ NEMZETŐRÖK FELVÁLTÁSUKAT KÉRIK KECSKEMÉT POLGÁRMESTERÉTŐL

Tisztelt Polgármester Úr!

Néhány nap múlva lefolyik az egy hónap, melyre mi járásbeli főszolgabíró úr, és városunk érdemes főbírája felhívása nyomán, magunkat hadi szolgálatra önkéntesen felajánlottuk, s mivel azt véljük, hogy ezen idő multával is igénybe vétetik a Kecskeméti őrseregnek a Verbászi táborbani szolgálata, — de másrésről családjainknak távollétünk által okozott kárát, veszteségét eddig is súlyosan érezvén, őszinte bizodalommal és tisztelettel keressük meg polgármester urat az eránt: hogy jelen sorainknak a közgyűlés előtti felolvasatása mellett azt, miszerént mi nemzetőrtársaink által e táborban felváltva az egy hónap leteltével — jövetett és menetet is belé tudva — családi körünkbe ismét visszatérhessünk, kieszközölni méltóztassék.

Tisztelettel maradván polgármester úrnak
készköteles polgártársai

B-KML. IV. 1604. II. téka 82. sz. irat. — 170 aláírást tartalmazó eredeti irat.

88. VERBÁSZ, 1848. augusztus 4.

SZENTKIRÁLYI MÓRIC, A JÁSZKUNOK KAPITÁNYA
FEGYVERKÉSZÍTŐK TEMESVÁRRA VALÓ
IRÁNYÍTÁSÁT KÉRI SZABADKA
POLGÁRMESTERÉTŐL

Jászkun kapitány s kir. biztostól

Szabadka város Polgármesterének!

Temesvárott van 3000 darab lőfegyver, mellyek kevés igazítás mellett használhatókká válnának.

Mivel azonban a temesvári fegyverkészítőknek a rögtön kívánt kijavításra elegendő számú segédek nincsenek, sőt a környékből berendelt fegyverművesek sem lennének képesek rövid idő alatt a kívánt fegyvereket elkészíteni, megbizom Önt, miszerint városában létező, s nélkülözhető puskakészítőket Temesvárra utasítsa, olly érintéssel, hogy ön őket ebbéli járatokról bizonyítvánnyal ellátván, útjokban az illető, s általam már értesített hatóságok által fogmány útján fognak rendeltetési helyükre szállíttatni.

Szentkirályi Móric
kir. biztos

Szabadka Történelmi Levéltár 4. A. 29/pol. 1848/II. — Aláírással, pecséttel hitelesített eredeti irat.

89. KISKÖRÖS, 1848. augusztus 8.

MADARASSI MÁSODALISPÁN A KISKÖRÖSI
TÁBORBÓL A DÉLVIDÉKRE KIMOZDULÓ
NEMZETŐRSEREG RÉSZÉRE SZÁLLÁST ÉS ÉLELEM
BIZTOSÍTÁSÁT KÉRI SZABADKA
POLGÁRMESTERÉTŐL

Főpolgármester Úr!

A verbászi, s feketehegyi táborban állomásozó Pest megyei nemzetőrséget felváltandólag folyó Augusztus 11^{én} 2 őrnaggyal, s 36 tiszttel 2000 gyalog nemzetőr érkezend Szabadkára 660 kotsin, f. Augusztus 12^{én} szinte 2000 gyalog 2 őrnaggyal, s 36 főtiszttel és 120 lovas 1 őrnaggyal, s 4 főtiszttel, szinte 660 kotsin ugyancsak Szabadkára. Mindegyik csapat másnap Topolyán keresztül legalább Hegyesig útját folytatandó. Mire nézve hivatalosan felkérem Főpolgármester urat, hogy ezeknek csapatoknak *szállásolása, élelmezése, s mindegyik csapatnak külön külön 660 kotsin Hegyesig fuvarozása* iránt *szükséges* rendelkezéseket megtenni méltóztassék.

Madarasy László
Pest megyei m(ásod) alispán

Szabadka Történelmi Levéltár 4. A. 35/pol. 1848/II. Aláírással, pecséttel hitelesített eredeti irat.

90. KISKUNFÉLEGYHÁZA, 1848. augusztus 9.

KISKUNFÉLEGYHÁZA VÁROS TANÁCSÁNAK JELENTÉSE A HADÜGYMINISZTERNEK A FÉLEGYHÁZI NEMZETŐRÖK MÁSODIK CSOPORTJÁNAK HADBAÁLLÍTÁSÁRÓL

Tisztelt Miniszter Úr!

A táborba szállított nemzetőreinknek fel váltásáról gondoskodva a felváltó sereg alakítását meg kezdtük múlt július hó 27^{-kén} s miután az Önkéntes vállalkozásrai fel hívásokkal célzt nem érhattünk, mint f. hó 11^{én} költ felterjesztésünkben is említettük f. hó 8^{-kán} sorshuzást határoztunk. Ezen hátrnap el érkezével az egybe gyűjtött nemzetőröknek lármás ingerültsége közt a sorshuzást meg is kezdtük, de az néhány percz múlva a zajongó tömeg fenyegetődzései és ellent állása által tetlegesen meg akadályoztatott, s félben szakasztatott, az jelentvén ki különösen az egybe gyűlt nemzetőrök által miképp a sorshuzást lealacsonyításnak tartják, s ugy szinte mind a szomszéd hátóságbeliek, — és nem több időre — ökönytesen és szivessen ki álnak, csak néhány általok ki szemelt egyének is személyesen áljanak ki, és miután a ki szemeltek közül egy kettő fel ajánlkozott, az önkénytesek öszve írása ujjabban meg kezdetett. Azomban csak 160 egyén vállalkozott, s nincs reménységünk, hogy a még hijányzó 100, egyén akár önkénytesen vállalkozék, akár jó móddal ki állitathassék.

A szolgálatóli idegenkedés okát az idő hosszúságán kívül a helyettesítések eránti ellen szemvben is, s leginkább azon körülményben látjuk, s tapasztaljuk hogy nemzetőreink nem a múlt július hó 3^{-kal} kelt miniszter elnöki, s hadügyminiszteri rendeletben ki jelölt helyen Majsán, hanem távol vidéken s a vész torkában kényszerítettnek szolgálatot tenni.

Ezeket szükséges tájékoztatás végett Önnek hivatalossan be jelenteni kötelességünknek tartottuk.

Kelt. Félegyházán, augusztus 9^{-kén} 1848.

N. N. Félegyháza Városa
Közönsége

Félegyházán 1256 nemzetőrt írtak össze, közülük 259 már táborba szállt. Felváltásukra július 27-én kezdték a szervezést. A helység tehetősebb polgárai maguk helyett fogadott helyetteseket állítottak, s ez felháborodást keltett a többi nemzetőrben és jelentkezésüket a helyetteseket állítók személyes hadbaállásának feltételéhez kötötték.

A lelkesedést csökkentette a fegyverhiány és a táborozás hosszú időtartama is. A nemzetőrök kiállítására végül a képviselőtestület sorshúzást rendelt el.

91. KISKUNHALAS, 1848. augusztus 10.

KISKUNHALAS VÁROS KÉPVISELŐTESTÜLET HATÁROZATA A NEMZETŐRSÉG KIÁLLÍTÁSÁHOZ SZÜKSÉGES KÖLTSÉGEK KÖZADÓKÉNT TÖRTÉNŐ KIVETÉSÉRŐL

Köztudomására tévén az egész képviselő testületnek azon tagadhatatlan igazság, hogy városunk pénztára nem csak igen gyenge lábon áll, hanem tetemes adósságokkal is terhelve van, öszvehangzó egyetértéssel meghatározott; hogy az önkéntes sereg kiállítására megkívántató, mintegy 30 ezer Vfra számított öszveg az egész lakosságra birtok s adó arányban mint rendkívüli segedelem a jegyzői hivatal által vettessék ki, és ezen öszveg beszedésével s kezelésével ifj. Szentpéteri Imre ügyvéd s képviselő társ, attya Szentpéteri Gergely kezessége s felügyellése mellett megbízott.

B-KML. Kh. V. 240. Prot. XLVI. p. 104.

92. KISKUNHALAS, 1848. augusztus 10.

KISKUNHALAS VÁROS KÉPVISELŐTESTÜLETE A VÁROSI KÖZPÉNZTÁR TERHÉRE JUTALMAT AJÁNL A TOBORZÁSON 3 ÉVI NEMZETŐRI HADSZOLGÁLATOT VÁLLALÓKNAK

Felolvastott gr. Battyányi Lajos miniszter elnök urnak a Közlöny 66^{ik} számában kihirdetett és minden törvényhatóságokhoz intézett rendelete, mellyben meghagyatik, hogy mivel a nemzetőröknek ide s tova való szállítása, és a már valamennyire gyakorlottaknak újabb gyakorlatlanokkal felvál-

tása a kincstárnak temérdek költségbe kerül, de e felett azon okból is, mivel a családi és gazdasági gondokkal túlterhelt nemzetőrből, kinek minden pillanatban tulajdon ügyeivel s bajaival van feje s keble elfoglalva, jó honvédet nem lehet reményleni, igyekezzenek a hatóságok önkéntesség útján állítani ki szükséges számú nemzetőreiket, kik ezután magokat a hazának háború végéig, vagy addig való szolgálatra ajánlják fel, míg a haza szolgálatukat igényleni fogja.

A 96-^{ik} számra: Méltó aggodalmat szült ezen rendelet minden jelenvolt képviselők lelkében, főképpen annak meggondolása által, hogy hozzánk a veszedelem oly közel van, és az által is, hogy a már előbb kitűzött 8 heti szolgáltnak vége közelget a mikor az Óverbásznál lévő nemzetőreinket ujjakkal kell felváltani, holott már azoknak számukat, kik a ministeri rendeletnek nyomán legalkalmasabban elmehettek volna, tizheti szolgáltra tökéletesen kiegészítette a képviselő gyűlés.

Illy aggodalmak közt öszhangzólag kimondatott azon igazság, hogy meghatározott jutalom nélkül minden erőnk megfeszítése mellett sem fogunk annyival inkább illy rövid idő alatt, és 176 számmal önkénteseket találni, azért is közakarattal megállapítottak a következő pontok:

1-^{ör} Állittassék fel rögtön mindjárt templom után zenével és az ünnepélyes zászlónak kitűzésével toborzás, — a mikor

2-^{ör} Nyilváníttassék hogy minden önkéntes kap egy egy évre a város közpénztárából száz váltóforintot melly öszveg még akkor sem fog megtagadtani, ha al, vagy főtisztásra emelkedvén, sorsa jobb állapotra fordul, mint a honvédeké ezen 100 vforintból pedig tüstént ki fogadatni foglalólul 12 frt 30 kor. elindulásakkor kiadatik mindenkinek 37 frt 30 kor. az év végével pedig 50 vfrt és ez így fog folytonosan menni.

3-^{ör} Mínthogy a miniszterelnöki rendeletnek azon kivétele „míg a haza szolgálatukat igénylendő” nagyon bizonytalan, s könnyen elvehetné az ifjúság kedvét, elhatároztatott kimondatni hogy: három évnél hosszabb szolgáltra semmi esetben sem fog egyik is kényszeríttetni, ugy gondolkozván a gyűlés, hogy három év mulva új, és a katonai étellel jobban megbarátkozott sarjadék nevelkedvén, azok közül ismét majd lehet ujoncokat fogadni.

4-^{er} Nagyobb ösztönszerzés végett az ifjúságnak tudtára adatni rendeltetik még az is, hogy ha a háborúnak egyikét hónap alatt vége szakadna is, a megígért jutalom csalhattatlanul megadatik. — továbbá

5-^{ör} Hogy azon öszvegről melly a város pénztárában részére benmarad, mindenik szabadon fog rendelkezhetni, mint tulajdonáról, — ugyszinte

6-^{ör} az is, hogyha a 2-^{ik} vagy 3-^{ik} évből, csak egy két hétig tartand is a haza szolgálata, az ő jutalmok egész évre kiadatik.

7-^{er} Hogy mindenik kap a várostól nyári felöltőt, nadrágot, kalapot és jó csizmát, posztó ruhájokról a miniszterium fog gondoskodni, és ezen ruhájok töllök semmi esetben sem fog visszavéttetni, egyéb aprólékosságról, különösen fehér ruháról, mindenik a 100 Vforintból könnyen gondoskodhatik.

8^{or} A mint kezét adja, s alkalmasnak találtatik, mindenik kap naponként 20 krc váltóban, de kenyeret felesküvésig nem kap.

9er Meghatározott, hogy ezen toborzásnál nem szükség sem nemzetöri qualificatióra¹, sem test magasságra szoroson tekinteni, hanem csak az alkalmas testalkotásra, — végre

10er A toborzás vezetésével megbizattak Berki János tanácsnok, mint főfelügyelő, s a foglalópénzeknek kiosztogatója, olly utasítással, hogy a szükséges költséget ugyan ne kimélje — de a mellett tekintve a város pénztárának temérdek költségeit, az italnemüeknek vesztegetését távoztatni igyekezzék, vezérekül szinte felügyelői hatalommal Tegzes Imre jegyző, Bikády Benedek tanácsnok, Józsa István, Spüller Károly és Vas András képviselők.

B-KML. Kh. V. 240. Prot. XLVI. p. 100—102.

¹ *A nemzetörségbe eredetileg csak bizonyos vagyon birtokában jelentkezhetett valaki. Ezúttal ettől a „minősítéstől” eltekintett a város tisztikara.*

93. KISKUNHALAS, 1848. augusztus 10.

BIKÁDI BENEDEK KISKUNHALASI TANÁCSNOK ÖNKÉNTESNEK JELENTKEZIK, CSERÉBE HADNAGYI RANGOT KÉR

Bikádi Benedek tanácsnok felálván a gyűlésben, előszóval kijelentette, hogy ő a haza szolgálatjára felajánlja magát, de tanácsnoki állását közhonvédi állapottal cserélni fel illetlennek látván, olly feltételt köt jelen nyilatkozatához hogy ő, elmegy az önkéntesekkel együtt, és a századok alakulásáig semmi megkülönböztetést nem kíván, ha mindazáltal akkor, olly szerencsés nem lehetne, hogy hadnagynak felválasztassék, azon esetre vissza léphetésre jogát fenntartja.

Jelen nyilatkozatot elfogadtatott, és nyilatkozó tanácsnok biztosításául jegyzőkönyvbe hozatni rendeltetett: — e felett nagyobb remény szerzés végett mind a kerületeknek, mind az illető honvédi Előljárásnak ajánltni rendeltetett.

B-KML. Kh. V. 240. XLVI. p. 103—104.

FÓRIÁN GYÖRGY KECSKEMÉTI NEMZETŐR LEVELE APJÁHOZ A VERBÁSZI TÁBORBÓL

Kedves Édes Apám!

Hosszas várakozásom után igen kedvessen esett most a napokba édes Uram Atyámnak két levelét is vehetni, minek végigolvastával méginkább megörvendeszettett édes Uram Atyámnak s minden hozzám közelebb tartozóknak fris egészségben lételüknek megértése, mi hála Istennek nékem sem hibázik, ámbár az összes három századnak egynegyed része fekvő beteg úgy annyira, hogy kórházakba már helyük nem találkozáván, privát házaknál is sokan fekszenek. — Igen nagy kétkedéstől mentődtem fel annak megtudása után, hogy felváltásunkra egyik a Károly öcsém is jön, mert ellenkező esetben aligha tudtam volna mindannak ellenére is, hogy az itteni rendetlenséget már nagyon meguntam, annélkül hazamenni, hogy idejövetelem s fáradságom eredmény a csatábani tapasztalás nélkül törten légyen; de már a dolog öcsém jövetelével — édes Uram Atyámnak megszolgálhatatlan atyai kegyeit s jóságát tekintve, s azt által látva, hogy mindkettőnknek nélkülözésével atyai gondossága kötöztetnék — változáván, a felváltó sereg ideérkeztevel örömtől szomjuhozva sietek mindnyájuknak csokolásukra, — ha a mai hírek tervünket meg nem hiúsítják, mi úgy hangzik, hogy a mi felváltóinkat Szabadkánál tovább nem bocsájtják, hanem az ütközet a napokba véllünk vagy általunk történik meg, azok pedig az ütközet bevégeztéig ott maradnak, s a dolog jóra fordultával hazamennek, s úgy utánnuk a közüllök megmaradandók. Hogy ezen hír nem éppen alap nélküli, igazolja az, hogy ide s a körül lévő táborokba tegnap és tegnapelőtt Hevesből, Baranyából, Bécsből és honvéd seregbeli rendes katonákból annyi érkezett, hogy a kormányzóink által már vissza is utasítottak a nemzetörök, továbbá valószínűvé teszi a napokbanni megütközésünket a ma és tegnap ide s a környékbe érkezett ágyuknak sokasága, Mészáros hadügyministernek Becsére tett lejövele, a mi naponként Szent Tamáshoz közelebbi vonulásunk az elő csapatainkkal, úgyszintén az őrnagyunknak ma kiadott abbeli parancsa, hogy a századosok a táborból, meg a faluban is, senkit el ne bocsájsanak de végre azon ön tapasztalásom, hogy amidőn ma az Ó Kéri táborba, mi hozzánk egy órányira esik, Hajos Menyhér pénztárnoknál a zászlóaljunk részére pénzért oda által voltam, a Római sántok és Temerini tábor felé nagy ágyuzajt hallottam és füst gömbölyegeket láttam. Éjszerint tehát mégiscsak részesülünk egy kis csatába, s ha a jó Isten megsegítene, nem is bánám. — Mint a Szent Tamáshoz közel állott örök állítják, Szent Tamásba már alig van ember, vagy talán nincs is, mit a

nagy csendességből következtek. — Majtényi a honvédszázadjával itt van nállunk. — Tegnap nap, dicséretére legyen a kecskeméti lovasságnak, igen szép történt véllük. Mint halljuk, Hegyről, hol szálvá vannak, Topolyára küldettek volna az ágyuk eleibe, s nyíltan kinyilatkoztatták volt, hogy ők nem mennek; minek következésébe a Kunsági táborba, a lovassághoz írt az őrnagyuk, hogy miután a Pestieknek nincs bátorságuk az ágyuk eleibe menni, menjenek ők. Hogy ez való lehet, tegnap itt volt Haraszti kapitányuknak bátorságuk feltett nyilatkozatánál fogva — ki azt állította, hogy századjával egy serbet nem merne megtámadni — lehet következteni. — Több Kecskemétről érkezett levelekből érthető, hogy felülünk igen balga és veszedelmes hírek, mégpedig különbözők szárnyalnak. Ne tessék semmit hinni, még mivelünk eddig semmi veszedelem nem történt. Ha történend s nekem tehetőségembe fog állani, megnyugtatójukra azonnal irandok. A felhozott hírekből egyéb nem igaz, mint hogy terhes szolgálatt van rajtunk. — Isten áldja meg minnyájukat, s addig is, még szerencsés lehetném hazajutni. — Kezeit s édes anyámét is csokolom, s maradok tisztelő fia

Gyuri

B-KML. XIII. 3. A Fórián család iratai. Levelek. Fórián György 1848. augusztus 11-én kelt levele apjához.

95. BAJA, 1848. augusztus 12.

BAJA VÁROS TANÁCSÁNAK HATÁROZATA AZ IZGATÁS VÉTSÉGÉT ELKÖVETŐ DECSY KÁROLY, GUNICS MIHÁLY ÉS BÁRCZY KÁROLY ELLEN

Folyó évi augusztus 10-én, az Oroszlán czimű vendéglőben, a Városi Tanácsot becstelenítő, a garázdálkodásaik miatt főbíránk által bekisértetett Decsy Károly Ügyvéd, és Gunics Mihály, — úgy Bárczi Károly. Szent Istváni Kasznár, mint é botrányos jelenet előidézője ellen kivett tanúvallomások.

(Határozat:)

Királyi biztos Szentkirályi Móríczt Úrnak felterjesztetni, s Városunkban már a Martiusi napok óta lázító szonoklataikról ismeretes Decsy Károly és Gunics Mihály megfenyítettése iránt nevezett biztos úr megkéretni, — valamint a Kalocsai Érseki Uradalmi igazgatóság is aziránt, hogy Barczi Károlyt

komolyan meginteni, s illy botrányos, a köz csendet veszélyeztethető jelene-
tek előidézésétől eltiltani sziveskedjen, — megkerestetni rendeltetett. Egyéb-
biránt városi főbíránk azon tette, miszerint Decsy Károly Ügyvédet, s Gunics
Mihályt, az említett időben véghez vitt féktelenségeik miatt, s a csendet
rendet veszélyeztethető botrányos viseletükért, a hely színéről eltávolította,
s biztos ovalom alá helyezte, — helyeseltetvén, azt a Tanács magáévá teszi.

B-KML. IV. 1002. a. Baja város törvénykezési jegyzőkönyve, 1847—1848. 429—430. p.

A tanúvallomások sajnos nem állanak rendelkezésünkre, így pontosan nem tudjuk, mivel
vádolták a város tanácsát, illetve pontosan miben merült ki az izgatás.

96. KECSKEMÉT, 1848. augusztus 12.

KISS LÁSZLÓ KECSKEMÉTI FÖLDBIRTOKOS LEVELÉBEN PANASZOLJA, HOGY BÉRESE AZ Ő TUDTA NÉLKÜL ÁLLT BE NEMZETŐRNEK

Tisztelt Polgármester Úr!

Babszem Pista béresem, ki azt gondolám, hogy a tanyán van, nemzetőri
süvegben éppen most jött hozzám: kérdezem mindjárt az ujság okát, azt
mondja, hogy ő bé van írva nemzetőrnek, s holnap néki menni kell. Ezen
előadásán tsudálkoztam, mivel néki semmije sints, gondolom az apjának is
kevés, de különben is a nemzetőrségi törvény 1^{so} paragrafusa szerént, mint
gazdai hatalom alatt lévő cseléd, az örködés alól ki van véve. Azért én azon
gondolatra jöttem, hogy ötet valaki maga helyett megfogadta, már pedig
mint fogadott is helyt állhat-é, kételkedem? Minthogy Polgármester urnak
e részben kell bizonyosan tudományának lenni, hogy ezen béresem maga
helyett köteles é menni, vagy más helyett: Szépen kérem méltasson engem e
részben felvilágosítani: mert noha nekem a tselédre most kivált szükségem
van, és néki fentebbi észrevételem ellenére is elmenni kellene, abban ellenkez-
ni nem célom, de ha az érintett törvény rendelete ötet mentesíti, amint én
hiszem, s beiratásában tévedés történt volna, kérem szolgálatábani vissza
bocsájtását. Ki egyébiránt tisztelettel maradtam
polgármester úrnak

készköteles szolgálója
Kiss László m. p.

B-KML. IV. 1604. II. téka 92. sz. irat. — Eredeti.

A levél kültetésén: Szab[ados] Kecskeméth Várossa Polgár mesterének Hajagos Illés Úrnak tisztelettel. Helyben.

A levéllel kapcsolatos intézkedésnek, illetve döntésnek semmi nyoma.

97. SZEGED, 1848. augusztus 13.

SZEGED POLGÁRMESTERE KIKINDAI RABOK PESTRE SZÁLLÍTÁSÁHOZ KÉR SEGÍTSÉGET KECSKEMÉT TANÁCSÁTÓL

Kecskemét város közönségének!

Kebelünkben megjelent 2^{ik} oláh zászlóalj¹ tőlünk mai napon hajnalban, alattomban, jól felfegyverkezve eltávozván, uttyát a lázas kikindai kerületnek vette, ha sikerülend néki ezekkel egyesülni, félhetünk a rácok megrohanásától, mivel pedig a kikindai rabok közül 103 hozzánk van szállítva, s ezek kiszabadítása czéloztatik, azoknak Pestre leendő szállítását elhatároztuk, s annál fogva megkérjük barátságokat: sziveskedjenek az oda szállítandó raboknak tovább leendő biztos szállithatásuk tekintetéből, nem csak a kipi-henés alatt biztos helyet adni, hol őriztethetnek — hanem a további szállítás-hoz elegendő kocsit és nemzetőröket kiszolgáltatni.

Biztosan hisszük, hogy ezen megkeresésünk siker nélküli nem leend, mi-után csak hazánk megmentésére czéloztatik.

Vadász János
polgármester

B-KML. IV. 1604. II. téka 93. sz. irat. — Pecsét nélküli, csak aláírással hitelesített irat.

¹ A hadügyminisztérium a délvidéki szerb felkelők ellen többek közt kirendelte a II. (nászódi) román gyalog határőrezred egyik zászlóalját is, amely azonban először megkísérelte az átállást a felkelőkhez, majd Szegedtől Erdélybe próbált visszazökní, de lefegyverezték.

AZ ÓVERBÁSZON TÁBOROZÓ FÉLEGYHÁZI NEMZETŐRÖK FELVÁLTÁSUKAT KÉRIK A TANÁCSTÓL

Nemes Tanács!
és Képviselő Testület!

Meggyőződve azon hitben, mikép a NS Tanács, s Képviselő Testület valamint egy részről örömmel veszi azon keveseknek kik itt e tábor lakjuk a haza melletti ön feláldozásukat, úgy más részről nem akarja nem is kívánja magán vagyónkainkban kárainkat, sőt tekintve az itteni legnagyobb részt lehet mondani vesztünket, ha valóban önkéntes lekötelezésünk s első felhívásunk ellenére az egy hónap helyett kettőig leendünk kénytelenek a táborban szolgálni; e szempontból kiindulva már egy párszor felkértük a nemes Tanácsot s Képviselő Testületet mind írásban levelek által, mind szóval innen távozó Kalmár József fő fiskális úr által, hogy a haza terhes szolgálatát egyesek magán javával megegyeztetve részünkről felváltókról gondoskodni sziveskedjék, azomban eredményt mind eddig nem tapasztalánk ámbár az egy hó. (rendes capitulációnk) elmúlt. Ns Tanács! nem keressük, nem akarjuk feszegetni e tétlenségnek valódi okát, mert mi a Ns Tanács legjobb szándékáról megvagyunk győződve, hanem ha kósza híreknek hinni lehet, s valóban igaz az, hogy 3 vagy 4 ember szükkeblü csökönysége az egyetlen egy ok a miért a felváltó sereg ki nem áll, a mi miatt mi fel nem váltatunk, a mi miatt mi akarunk ellenére bününkön kívül két hóig sánczra kárhóztatva vagyunk akkor valamint azon 3 vagy 4 jó úr ki mint gát — szikla kárta fel a malmukra jól folyó vizet nagy felelőségnek teszi ki magát, úgy más részről fájdalmasan esik szivünknek, hogy hon maradt felebarátaink midőn őket a haza köz, s a mi privát javunk tette szállítja inkább keresnek menedéket a ki bujásra egy két szükkeblü maga viseletében mint keresnek ön feláldozásuk jutalmát saját öntudatukban. Ezeket tájékozásul előre bocsátva még egyszer s avégre bátorodunk megkérteni a Ns Tanácsot, s Képviselő Testületet, hogy tekintve azt mikép közölünk a legnagyobb rész olly szerencsétlen állapotban van hogy bizonyosan végső inségre jut, ha azon két hónapot, melly alatt hon kenyerét kereshetné itt a táborban eltölteni leend kénytelen; — a szükséges 259 nemzetört köz költségen ide szállatni s így bennünket felváltatni sziveskedjék. — Lehet hogy a dolognak törvény szerinti lehetősége, vagy a költség fedezés iránt gazdálkodási tekintetben némi ellenvetéseket szenved e dolog, — azomban mind kettőt sokkal könnyebben lehet feloldani, mint tán egyelőre látszik. t. i. ki állítván 259 nemzetört szállitassék fel kiki hogy magát 4 napig élelemmel lássa el, melly idő alatt hazulról táborunkba megérkezhetnek a

fuvarokat Félégyházától idáig részint azoknak, kik más egyébképpen szolgáltnak, részint pedig az ittlévőknek saját kocsjai, teljesítvén, kik egyszersmind felkérlik a Ns. Tanácsot hogy ha valóban a felváltás megtörténék az ő alkalmatosságokat e célra bátran használhatja, melly alkalmakon miután mi haza mehetnének, ez a dolognak [. .]

vagy inkább ugynevezett pénzbeli legczélszerűbb teljesítése: — de nincs a felváltásban [. .]¹ lehetetlenség sem, mert sem főkapitányi, sem miniszteriális rendelet ezt nem tiltja van ugyan a minisztériumnak rendelete melly parancsolja hogy a jászok, kunok 8 hétig legyenek a táborban, de az nincs mellé téve, hogy ugyan azon egyének tartozzanak szolgálni, ha tehát mások is szolgálhatnak lehetséges juridice a dolog, s miként a Ns Tanács már ide apródonként 12 nemzetőrt szállított, kik másokat váltottak fel épen úgy a fent előadott módon kiállithatja a 259 nemzetőrt is. Megtartva mégis azon arányt mely a mostani gyalog s lovas nemzetőreink között van, ahhoz ezeknek más aránybani kiállítására által a századok s 4 zászlóaljok össze kerestessenek.

Felszólítjuk tehát még egyszer a Ns Tanácsot, s a Képviselő Testületet, hogy a 6-dik századnak ezen egyetemes óhajtását tellyesítse, sőt tellyesítését erélyességöktől elvárjuk, mert hiszen valamint közös a haza, úgy közös annak szolgálata, — s ha más nemzetőröket mint például a Pestieket felváltani lehetséges volt, ugy a mienkben sincs semmi lehetetlenség.

Kelt Ó Verbászi táborban Aug. 14. 1848.
a Jász Kun Nemzetőri 2-dik Zászlóalja
hatodik százada²

Kiskun Múzeum adattára D—A. 59. 52. 1—54.

¹ A jelzett helyeken az irat rongált, néhány szó nem olvasható.

² A levelet 68 nemzetőr név szerinti felsorolásával a táborozó 259 nemzetőr nevében írták. Utólag csatolták a 259 nemzetőr teljes névsorát.

99. BUDA-PEST, 1848. augusztus 19.

HADÜGYMINISZTERI RENDELET A CSÁSZÁR HUSZÁREZRED SZÁMVEVŐ IRODÁJÁNAK KECSKEMÉTRE HELYEZÉSÉRŐL

A hadügyminiszter Pest vármegye közönségének. A magyar hadi főparancsnokság útján tett rendelkezésem szerint a császár huszár ezred számvevő irodája és tartaléka Kecskemétre fogván helyeztetni, e megye közönségét felszólítom, hogy az említett iroda és tartalékkal járó szerek alkalmazására kivántató biztos hely és hivatal szobák kijelölése, valamint a személyzet hasonló alkalmazása, és szabályszerű élelmezése iránt kellő rendelkezéseket mielőbb tegyen. — Hadügyminiszter Mészáros Lázár.

Felolvastatott 848. évi Augusztus 22^{én} Pesten tartott kisgyűlésén — A rendelet értelmében, és Kecskemét várossal egyértőleg teendő intézkedésre főszolgabíró Nyáry Miklós ezennel utasítván, eljárásáról tudósítás váratik. Kiadta Jankovich főjegyző.

E miniszteri rendelet másolata a szükséges rendelkezés végett a beszállásról illetőleg Kecskemét város főbirájának adatik ki. Nyáregyháza, szept. 12. 848.

Nyáry Miklós
főszolgabíró

B-KML. IV. 1604. II. téka 103. sz. irat. — A rendeletet másolatban küldi meg Nyáry Miklós főszolgabíró.

100. [1848. augusztus 19.]

SZALAY JÓZSEF¹ HONVÉD VISSZAEMLEKEZÉSEI A SZENTTAMÁS KÖRÜLI HARCOKRA

Étkezés után a parancsnak is megfelelőleg, heverészve csendesen beszélgettünk, pár óráig heverészgettünk, amikor Sz. Tamás felől néhány tompa ágyuhang ütötte meg fülünket; egész csapatunk izgatottan ugrált fel és csaknem csodálkoztunk, hogy mi lehet az oka ennek a délutáni ágyuzásnak; eleinte azt hittük, hogy azért nem hallottuk a délelőtti ágyuzást, mert a szél

felőlünk fujt Sz. Tamás felé; csakis estenden jött egy futár, jelentve gr. Lázárnak, hogy az ostrom ismét meghiusult. Ez a hír igen leverőleg hatott ránk, kivált mikor a futár azt is elbeszélte, hogy Sz Tamást ostromló 3 és 9 zászlóalj Sz. Tamásból kilőtt golyók nagyon megtizedelték; hát még mikor néhány nap mulva megtudtuk, hogy az ostromot vezénylő Bechtold császári generális akkor vezényelte Sz. Tamás alól a visszavonulást, amikor már a fentebb említett zászlóaljak Sz. Tamás külső sáncait bevették és épen az alatt a visszavonulás alatt pusztíták legerősebben Sz. Tamásból a veres sipkásokat.

No de nem is volt csoda, hogy Sz. Tamás a bevehetetlenség hírében állott, hiszen Bechtold is a camarilla hive és megbizottja volt és ő neki is ki volt adva a titkos rendelet, hogy a ráczokban kárt ne tegyen.

A következő nap visszamentünk Futakra, s ha jól emlékszem, gr. Lázár² a huszárokkal és az ágyukkal Begecsen maradt. Mi pedig folytatánk Futakon Kulán a fárasztó öröködést.

Futakon ismét pár hetet töltöttünk. Egy éjjel századommal a Dunapart őrzésére valánk kirendelve. Ezen az éjen a tul parton fekvő Cserevicsből több erősen fénylő tűz jelet láttunk fellobbanni; ezen jelekből sejténk, hogy a ráczok valamiben mesterkednek; mivel pedig Futakban maradt főtisztek is látták a jeleket, már éjfél után az egész zászlóalj fegyveresen felállított és csakhamar egy egész század jött hozzánk a partörököt megkettőzni. Igen setét éj volt, úgyhogy az egymáshoz alig huszonöt lépésnyire felállított örök alig látták egymást. Hogy szürkülni kezdett, Cserevicsből ágyuzni kezdtek reánk, néhány puszkagolyó is elrepült felénk, de legtöbbszörre a Dunába hullott. Egyszer azonban azt vesszük észre, hogy a Duna innenső partján elterülő s hozzánk öt hatszáz lépésnyire levő nádas és gyékényesből ugyancsak ropogtatják ránk a kézi fegyvereket. A nádastól mintegy háromszáz lépésnyire széles tiszta térség terült el és a tisztáson innen igen vastag fűzfák állottak, hat tíz lépésnyire egymástól, hogy tehát a nádasban rejtőzött a reánk lövöldöző ellenséget megközelítsük és amennyire lehet golyóiktól is fedve legyünk, az éjjel megkettőzött partöröknek egy harmada őrhelyeiken maradt, mi pedig a pihentebb század a fűzekhez siettünk. És mivel ez a lövöldözés volt az ötödik zászlóalj első komolyabb megtámadtatása, mi tagadás benne, eleinte furcsán esett, mikor egy-egy puska golyó elzizent melletünk vagy Cserevicsből felénk lövöldözött három és hat fontos golyó elzugott fejünk fölött.

Már alig valánk ötven lépésnyire a fűzekhez, midőn a mellettem siető Halmi Miska homlokát egy három fontos úgy széjjel csapta, hogy a véréből és az agyvelejéből még az én arcomra is freccsent. Miska elbukott, én pedig csaknem megdermedve állottam meg a szeretett bajtárs hullája felett, de úgy bugott és zizegett körülöttem a golyó, hogy pár pillanat mulva észre térítetek, futottam hát a fűzekhez; utamban egy három fontos csapta szét a homokot; akkorát ugrottam, hogy egy paripának is dicséretére vált volna, s pár perc mulva egy vastag fűzfa derekánál fujtam ki magam.

Ugyancsak ideje is volt a vastag fűz fedezetét elérnem, mert a nádasból reánk lövöldözött apró fegyver golyók úgy kopogtak a fűzek oldalába, mintha mindenik fűz oldalát néhány harkály kopácsolná; Cserevicsből meg a kartács a három és hat fontos úgy tépte-törte a szegény fűzek galyait, leveleit, hogy csakhamar úgy néztek ki, mintha a kemény fagyoktól hullajtották volna el leveleiket.

Szalay József: Egy csonka honvéd emlékei a forradalomból c. kézírásos visszaemlékezésből vett részlet. Nagykőrösi Arany János Múzeum gyűjteménye, A 678. 19—21. oldalak

¹ Szalay egy abonyi középnemesi család tagja, aki 1830 végén született. A forradalom kitörésekor Pozsonyban tanult. 1848 tavaszán Győrben önkéntesnek belépett az egyik honvéd zászlóaljba. A nyár folyamán résztvett a Délvidéken kibontakozó harcokban. Innen visszatérve Kecskeméten is időzött rokonainál. A szabadságharc végén súlyosan megsebesült, és visszaemlékezéseit, emlékeit környezetének tagjai rögzítették. A füzetet több kéz írta, készítette.

² Valószínűleg gr. Lázár Dénes, nemzetőralezredesről van szó.

101. KECSKEMÉT, 1848. augusztus 20.

KECSKEMÉT 318 ÖNKÉNTES NEMZETŐRT ÁLLÍT KI

Felolvastatott Gróf Batthyány Lajos miniszterelnök f.h. 13^{ról} minden hatóságokhoz intézett rendelete, melyben foglaltatik: hogy miután a tapasztalás a Nemzetőrseregek összes kimozdítását célszerűtlennek mutatja, mert ezáltal nemcsak sok munkás kéz elvonatik szokott foglalatosságaitól, de számos családfő, beteges, gyenge egyén is jelenik meg a csatatéren, kik részint viszonyaik, részint testalkotásuk miatt hosszab háborúi szolgálatra alkalmatlanok, s a gyakoribb felváltást éppen akkor teszik szükségessé mikor a nagyobb rész már a hosszab táborozás által a hadi szolgálatra alkalmas lett volna, ide járul még a tetemes költség, mely a felváltások véghez vitelére szükséges; — elhatározta tehát a Ministerium, hogy ezentúl nem fogja a Nemzetőrseregeket minden egyéni kivétel nélkül kimozdítani. Minthogy azonban a hazának vésteljes helyzete a lehető legrövidebb idő alatt nagy had-erőnek kiállítását igényli, azt rendeli, hogy mihelyt jelen rendeletet a Megyék, Városok, Kerületek, egy szóval minden törvényhatóságok megkapják, a Közlöny, vagy bármely hírlap útján olvassák, azonnal egy nemzetőrökből álló hadi erőt teremtsenek, mely önkéntesen ajánlkozó erős egészséges egyénekből legyen alkotva, kik kötelezvék mindaddig, míg a harc tart, vagy a haza szolgálatukat igényleni fogja, a kormány rendelete alá helyezni magokat: az ajánlkozók osztassanak századokba, fegyvereztessenek fel legjobb

fegyverekkel, ha másképp nem lehetne requisitio útján szedessenek be nyugtatvány mellett minden jó lőfegyverek, adassanak melléjük katonaszolgált egyének, a fegyverben gyakoroltassanak, számuk jelentessék be a haditanácsnak, megneveztetvén azon őrnagy, vagy más egyén, kinek vezérlete alatt leginkább szeret szolgálni a nép, hogy azt parancsnokul tüstént ki lehessen nevezni; az önkéntes csapatok kiindulása és útba igazítása tudatni fog a hadügyminister által, mind a tisztek, mind a legénység kiindulása napjától azon fizetést húzza, hazajöttéig, mint a honvédsereg, melynek fegyelmi szabályai ezekre is alkalmaztatni fog. Minden egyéb a Nemzetőrseregek kimozdítására vonatkozó rendeletek megszüntetnek, kivéven a már kimozdított, vagy még e hónapban kimozdítandókat illetik, kiknek az előbbi határozathoz kell magokat alkalmazni, míglen az önkéntesek által fel fognak váltatni.

Kovács József tanácsnok, és Szél József képviselő urak legközelebb tartott Megyeválasztmányi nagy gyűlésre lévén kiküldetve, ugyan e tárgyban előterjesztik: miszerént a Megyei Választmány tárgyalás alá vévén a főnebbi Kormányrendeletet, annak foganatba vételére nézve elhatározta, hogy Pest megye részéről, 3,000. önkéntes állíttassék, mely számból Kecskemétre 40,000. népség arányban 318. fő esik, minden község a helybeli körülményekhez képest maga találja el a kiállítás legcélszerűbb módját, s ha a meghatározott szám önkéntesekből f.h. 29^{ig} ki nem állíttathatnék, az illető járásbeli tisztviselők vonassanak sorsot a helységben találtató 19. és folytatólag 20, 21, 22, 23, 24. éves egyénekkel, a kiállítandókat fegyverezze fel lehető legjobban a Község; különösen pedig szólíttassanak fel önkéntesekül a 19. 20. 21. 22. éves egyének, kik a tárgyalás alatt lévő katona állítási törvények szerint különben néhány hónap múlva katonai szolgálatra fognak alkalmaztatni, s így azon előnyük leend, hogy addig a fegyverviselésben magukat gyakorolván, akkor altiszteküli alkalmaztatásra reményük lehet.

Határozat:

A felolvasott kormányrendelet által kijelölt, és a küldöttség által előterjesztett megyei határozatban megállapított eljárási módok között azon lényeges különbség lévén: hogy a kormány egyedül nemzetőrökből rendeli, a Megyei Választmány pedig különböztetés nélkül bármely hadi szolgálatra alkalmas egyénekből jónak látja az önkéntes haderő kiállítását eszközölni, sőt az önkéntes ajánkozás nem sikerültével, sorshúzás útján leendő kényszerítés által is célt érni kíván; mely kiállítási két mód között ezen közgyűlés mindezek előtt a veszélyben lévő közhaza eránti lelkesedést kívánja a helybeli Nemzetőrség erányában felhasználni, ösztönül fejenként minden önként ajánkozó részére ötven váltó forint jutalmat tűzvé ki, s e célból hathatósan buzdító felhívások és aláírási ívek fognak köröztetni; ha a mindazonáltal a Városra kivetett 318 egyén kiállítása ez úton nem sikerülne, azon esetben, a még tábori hadjáratban részt nem vett Nemzetőrök, s az egyházi anyakönyvek szerint a 19. 20. 21. 22. éves egyének minden személy és állapot különb-

ség nélkül összeíratni fognak, hogy ha a megyei határozat foganatba vétele igényeltetnék, az előmunkálatok készen találtassanak. Az önként vállalkozandók jutalmául kiosztandó összvesen 15,900. v[áltó]f[orinto]k pedig birtokearánylag az ingatlan javakra fognak kivettetni, ezek közé számíttatván minden haszonbéres, úgy a monostori, s egyéb beneficalis földek is, de ezen teher alól azon családok melynek tagjai a legközelebbi két hadjáratban részt vettek; ezúttal felmentetni fognak.

B-KML. IV.1601/a 80. kgy. szám.1848, — Eredeti jegyzőkönyvi bejegyzés, Hornyik János kézírása.

Fennmaradt a toborzást elősegítő egyik „szórólap” is: „Kecskemét Városa 318 önkéntest állít a háború végéig: a ki ezek közé önként vállalkozik, ötven váltó forint jutalmat, és nemzetőri egyenruhát fog kapni; a mesterlegényekcézbe ingyen és remeklés nélkül bevétetnek, a nem helybeliek pedig ingyen lakosi jogot nyerendének.
(*B-KML IV. 1604. II. 98/a*)

102. BAJA, 1848. augusztus 21.

BAJA VÁROS TANÁCSA TUDOMÁSUL VETTE A PÁRTÜTŐKKÉ VÁLT GÖRÖG NEM EGYESÜLT VALLÁSÚ LAKOSOK VAGYONÁNAK ZÁR ALÁ VÉTELET

Felolvastatott a tábori bizotmány élelmezési osztályának folyó évi augusztus 10^{en} 26^{ik} szám alatt kelt határozata, mely szerint a pártütőkke vált s a szerbek sáncaiba vonult görög nem egyesült lakosok minden ingó és ingatlan vagyonai — mint az álladalom részére elfogalandók —, haladék nélkül öszeíratni, zár alá vétetni, s minden lábas marháik feljegyzés s leírás mellett, biztos őrizet kíséretében, Verbászra küldetni rendeltetnek.

Ezen rendelet ahoz való alkalmazkodás végett tudomásul vétetvén, tanácsnok uraknak olly utasítás mellett kiadatik, hogy tizedeikben szigorúan felügyelve, a netán előfordulandó illynemű esetben a hazaárulók minden vagyónát azonnal zár alá vegyék, tapasztalandókróli tudósításuk elváratván.

B-KML. IV. 1002.a. Baja város tanácsülési jegyzőkönyve 1847—1849. 440.p. 1848. augusztus 21-én és 25-én tartott tanácsülés, 1023/1847-48. jkv.-i. szám.

103. BAJA, 1848. augusztus 21.

SCHVANDA JÁNOS ÉLELMEZÉSI BIZTOS A VERBÁSZI TÁBOR RÉSZÉRE SZÁLLÍTANDÓ ZAB ÁRÁNAK FELEMEELÉSÉRŐL TÁJÉKOZTATJA BAJA VÁROS TANÁCSÁT

Felolvastatott Schvanda János állandalmi ispán és élelmezési biztos úrnak hivatalos levele, mely szerint e város tanácsát értesíti, hogy a tábori bizottmány vegyes osztályától érkezett hivatalos tudósítás folytán a tábor szükségére ezentul kiszolgálandó zabmennyiség nem egy, hanem 1 ft 12 krjával pengő pénzben, nem jövőrei beszámítás, hanem készpénz fizetés mellett fog az illetőktől a tartandó összeszámolás alkalmával átvétetni.

Melly intézkedés kellő tudomásul vétetvén jegyzőkönyvbe iktatni, s az errőli kivonat — ahoz való alkalmazás végett — a városi királyi adószedő és kasznár Ivánovics István uraknak kiadatni rendeltetett.

B-KML. IV. 1002.a. Baja város tanácsülési jegyzőkönyve 1847—1849. 439-440.p. 1848. augusztus 21-én és 25-én tartott tanácsülés, 1022/1847-48. jkv.-i szám.

104. JÁSZBERÉNY, 1848. augusztus 21.

A JÁSZKUN KERÜLET KÖZGYŰLÉSE KÖRLEVÉLBE RENDELKEZIK A MEGAJÁNLOTT 500 ÖNKÉNTES NEMZETŐR HADBAÁLLÍTÁSÁNAK MÓDJÁRÓL

Ugyan ezen választmány a honvédelemre 1526^{ik} szám alatt ajánlott önkéntes nemzet örök kiállítására feletti tanácskozásának eredmény és jegyző könyve be adásával felmutatja. — mely szerint

1-^{ör} Minden közönség a rá eső illetőséget maga tartozzék, körülményekhez alkalmazott szabados eszközök által ki állítani.

2-^{ör} A kiállítás véghatár napja Sept. 12-^{ke} a kiállított önkéntes nemzet örök mind a három kerületből Jászberénybe szállítandók.

3-^{ör} A felfegyverzést és a ruházást a felkelési pénztár telyesítse.

4. A kiállításra teendő költségek pótolása tekintetéből a vagyonos gyermek nélküli előregedett polgárok s polgárnők adakozásra buzdítassanak.

5-ör A minisztérium a szállítás országos eszközlésére fölkeressék. -

A választmány munkálata folytán, a kiállításra nézve következők állapítanak meg.

1-ör Minden közösség az 500 önkéntesből illetőségét saját költségén, ön maga köteles ki állítani szabadságába lévén minden körülményeivel összeférő szabad eszközök használata.

2. A kiállítás véghatárnapja Sept. 12-e ekkor, vagy ha hamarabb ki lenne a szám, a kerületi központi, választmány tudósíttassék, hogy a ruházat, és fegyver feletti intézkedések, azonnal meg tétessék.

3. A vászonkítli², nadrág, kalap csizma, és szűr, a községek által a közfelkelési pénztár megtérítése mellett szereztessék meg, a posztó ruházat kelméit és varratását, a központi választmány eszközli melynek tagjai Petes Mihály kapitány, Ördög András pénztárnok, Muharay János tiszti ügyész Horváth Pál tábla bíró, Varga Imre fő és Hegedűs Zsigmond al jegyzők. A ruházatra nézve a minisztérium értesíttetni fog, hogy ezen egy rendbeli ruhán kívül, többé a kerületek ha ugyan oly tartósan oda maradnának önkénteseink ruhát adni nem fognak, hanem erről a minisztérium gondoskodik, fegyver már lévén mozgó nemzet őrünknel az önkénteseknek ezektől fog átvétetni.

4-er Önkénteseink a miniszteri rendelet értelmében a háború végéig állíttatnak, kivéve azon esetet, ha az ország által meg ajánlott katonaság, a törvény értelmében még a háború végezte előtt ki állíttatnék mert akkor önkénteseinket vissza követeljük.

5-ör A minisztérium felfog kéretni, hogy a szállítást országos intézkedés útján eszközölje, oly formán hogy a kiskunokat Dorozsma, a nagy kunok és jászokat Szolnok alól szállítsa el, az indulási határ napnak, a minisztériumtoli kitudása s közönségekkeli közlése a központi választmány tiszte leend.

6-ör A nagy kunsági már egészen kiállított önkéntesek Kisújszállásán, s kiskunok Dorozsmán, a jászok Jászberényben öszpontosítandók, hol az indulás tudtul adásáig a fegyverben gyakoroltatni fognak. —

B-KML. Szs. V. 376.

1) A felkelési pénztárt a Jászkun Kerület megváltásakor 1745-ben azzal a céllal létesítették, hogy a nemesi felkelés esetén könnyebb legyen a költségeket elviselni. A pénztár évi bevétele 5000 Ft volt, melyet a redemptusok fizettek a redempció aránya szerinti kivetés alapján.

2) durván szőtt vastag vászomból készült ing vagy kabát

KECSKEMÉT VÁROS TANÁCSA PÉNZZEL, RUHÁVAL LÁTJA EL 318 ÖNKÉNTES NEMZETŐRÉT

Felolvastatott Pest Megye Választmányi gyűlésének f.h. 17^{en} költ határozata, mely szerént a szinte f.h. 13^{an} költ s ezen közgyűlés által f.h. 20^{an} tárgyalatott Minister elnöki rendelethez képest a Megye részéről 3000. főnyi haderő kiállítása határozatván, Városunkra 318. egyén vettetett ki; a kiállítás módját illetőleg szolgabíró urak utasítottak, hogy az illető Községeket a kivetett szám szerénti önkénytesek állítására szólítsák fel, és ha ezt f.h. 26-ik napjáig bezárólag nem teljesítenék, ugyanezen hónap 27-^{kén} a Községben minden egyént 19. évtől 22. évesig írjanak össze, és az össze írottakkal sorsot húzassanak, megjegyeztetvén, hogy a kik már táboroztak, azok is összeírandók, és a kit ekép a sors ér, az maga helyett nem helyettesíthet. Tekintve a felszerelést, az illető községek gondoskodnak, hogy a kiállítottak fegyverrel, s amennyiben lehet egyenlő ruházattal elláttassanak, mely tekintetben a Nemzetőri egyenruhák tüzetnek ki mintául.

Határozat:

Az e tárgyban költ Ministerelnöki rendeletnek azon kitétele, mely szerént a kormány rendeletére önkéntesekből alkotandó haderőt nemzetőrökből kívánja kiállítani, azt feltételezvén, hogy e hadsereg az álladalom részéről ruházattal elláttatni nem fog; a megyei határozat pedig a kiállítandó egyének fegyverrel s ruházattal felszerelését nyilván az illető Községek kötelességévé teszi: ennél fogva ezen közgyűlés a Városra a Megye által kivetett 318. egyénnek állapot különbség nélküli önkénytesekből leendő kiállítását határozza el, s a már megajánlott 50. v[áltó]f[orint] jutalmon fölül mindeniket Nemzetőri egyenruhával fogja elláttatni, mely fog állani sapka, attilla dolmány, nadrág, köpeny és egy pár új csizmából, s mivel e tetemes költséget a közpénztár folyó jövedelmei el nem viselhetik, az egész Városi Közönség nevére felveendő s ingatlan javakra és minden beneficialis földekre arány szerént kivetendő költsön útján rendeltetik az beszereztetni, e teher alól azonban a már táborozott Nemzetőrök ezennelis felmentetnek: a kiállítás eszközlése tekintetéből a Város minden lakoshoz több ezer példányban kinyomatandó felhívás lévén intézendő, különösen figyelmeztetni fognak a mesterlegények s nem helybeli származású iparosok, hogy ha ez alkalommal a Város részéről fegyverre kelnek, a hadi vállalat végeztével költség és remeklés nélkül céhbe felvétetni fognak, illetőleg díjmentesen lakosi jogot nyeren-

denek; Hajagos Illés polgármester úr pedig utasíttatik, hogy a ruházat elkészítése eránt a helybeli mesterekkel mielőbb értekezék, s a megkívántató kelméket legközelebb Pestre menendése alkalmával szerezze be.

*B-KML. IV. 1601/a 89. kgy. szám. 1848.
Eredeti jegyzőkönyvi bejegyzés, Hornyik János kézírása. -*

106. KECSKEMÉT, 1848. augusztus 23.

HORVÁTH GYÖRGY A KÖZGYŰLÉS ELŐTT KÖRVONALAZZA KECSKEMÉT VÁROS MÉRNÖKÉNEK TEENDŐIT

Tisztelt Köz Gyűlés!
Polgártársaim!

Azt kell tapasztalnom, hogy azon válasz levelem, melyben ez előtt néhány hetekkel városi mérnökké lett megválasztatásom ügyében nyilatkoztam, s mely Önök előtt fölolvastatott — Önök által annak betűi és nem szelleme után ítéltetett meg; legalább személyemre nézve betűi és nem szelleme szerént alkalmaztatott.

Ugyanis — tagadhatlanul írva van abban ez, „hogy a városi mérnökséget a jelen körülmények között el nem vállalhatom” — és személyemre nézve e képpen is alkalmaztatott. És helyesen. — De az is tagadhatlan, hogy ugyan abban érintve vannak a városi mérnökséget érdeklő bizonyos körülmények is, a melyekre nézve levelem végén írva van; hogy *három hét múlva értekezés végett haza jövök*. És ez a levél szelleme, mely személyemre nézve mind e korig nem alkalmaztatott; bár hogy megértetett: mutatja az eredmény, mely szerént a városi mérnökség némü részben az olta rendeztetett, vagy legalább rendezése föladatul kitűzetett.

Tisztelt Köz Gyűlés! Később ugyan mint ígértem vala — de korábban csak szökevény kép jöhettem volna — folyó év Augusztus 20-21.^{én} és még néhány napjain megjelentem Önök közt, két üléseikben valóba tanulságos részt vettem; megjelentem pedig küldött levelem szelleme szerént azon hitben, hogy én Kecskemét városa megválasztott mérnökének jogterén állok; azonban megütközve vettem észre, hogy egyesek által igenis, de hivatalos úton sem értekezés, sem nyilatkozás végett föl nem szollítottam. Bocsásson meg a tisztelt köz gyűlés e kitételnek, az csak gyöngye kifejezése azon szégyenforma érelemnek, mely fölébredt bennem annak gondolatára, hogy e szerént az én

tisztelt hazámfiak — csak a mérnökség rendezetlenebb korszakáig ismerték el említett jogtéreni állásomat; azon túl azon tér más — tán éppen concursualis egyén által lesz betöltendő. Ha ez így áll — vagy így állana, bár tán jogom volna apellálni a választókra, én a tisztelt közgyűlés és képviselő polgártársak akarata előtt, melyet a nép törvényesen kifolyt akaratának elismerek, — annyival inkább meghajlok. Fejet hajtok, mert személyem iránt bizodalmat erőtetni nem természetem. Az esetben azonban szabadjon nekem azon kissé hiúság szerű megjegyzést tennem: miképen én nem ismerem az okot, mely miatt én csak váltóban érek annyit, a mennyit egy tán Concursus¹ útján kapott Collegam pengőben egy előre megér.

Ezek után szinte képezem, hogy a tisztelt közgyűlés azt várja tőlem, hogy kimondom; miképen én tehát a városi mérnökséget elvállalom. Helyzetem furcsasága okozza, hogy azt hígvelejtőség gyanúja nélkül nem tehetem; még pedig azért 1^{or} mert arra az ügynek jelen állapotában hivatalos fölszólítást miért miért nem — elég a hozzá, hogy nem kaptam. 2^{or} mert az ügynek jelen állapotát tehát — hivatalosan nem ismerem.

És mivel annyiszor hivatkozom arra a rendezett mérnöki állomásra: kifejtem mint értem én és fogtam föl egy kecskeméti városi mérnök jelen állását, mi csoda teendők kell hogy várokozzanak reája:

Legelsőben mindazon fölmérésekből, melyekre a város 1836 olt a mai napig annyi pénzt fordított, egy ép egész munkát elő állítani, és pontos telekkönyvet készíteni, ha lehető, — és ha nem lehető: az iránt fölvilágosítást adni, hogy a dolgom valahára segítve legyen.

Másodszor: a telekkönyvet jövőre evidentiába tartani osztályuk adás-vevések és mindennemű változások szerint.

Harmadszor: a város belrendezése özönvíz előtti modorát abba hagyva — mert az legalább reám nézve magába elég ok volna a mérnökséget semmi áron el nem vállalni — tervet készíteni a város jövőre czélszerűbb rendezésére, mely elfogadtatás és meghitelesítettetés esetében egy szabályozó választmány felügyelete alatt a mérnök által annak idejében akkor amikor megkezdetik, folytatattatik, és pedig legszorosabb felelet terhe alatt kezeltetik.

Negyedszer: a város utcáinak derivációja iránt azokat lejt mérvén szinte tervet beadni, mely szerint azok igazítassanak, ha nem egyszerre is, de lassanként, különben abból se lesz soha semmi.

Ötödször: Legalább a fő utcákra nézve nagyvárosias építési modort behozni; különben utcáink soha se öltének magokra nagyvárosi alakot. Erre nézve minden építő mester tartozék bemutatni épületrajzait a szabályozó választmány előtt.

Hatodszor: Mindenféle utakra szoroson felügyelni -sat.

És utoljára mindezekért és még egyebekért a mérnöknek illendő fizetés. Mert aki ezeket elvállalja, az ugyan számot vessen idejével, erejével; mert azt ne méltotassék gondolni, hogy mindezek az embernek a fejében készen hevernek. A jó pap holtig tanul — mondja a példa beszéd, és helyesen mondja. Én legalább megvallom, hogy az említetteknek némely ágai részem-

ről bővebb készüllet, olvasást és tapasztalást fognának igénybe venni. Ugyanazért előttem mindig szent kötelesség volt és lesz, hogy bármi állással kínáltatom meg: annak mind előnyeivel, mind nehézségeivel számot vetek előre; nehogy úgy járjak mint a debreceni mérnök, kitől azt kívánták, hogy építsen gőzmalmost, pedig biz arra ő készülve nem volt, én sem volnék.

Egyébiránt, hogy mi a céloom jelen nyilatkozatom által az iránt pár bezáró szóért könyörgök. Céloom az tisztelt köz gyűlés, hogy legalább magam a mérnökség iránt tisztába jöjjek, tisztába fogok pedig jönni — ha e nyilatkozatom akár von, akár nem von maga után eredményt, — én magamat tájékozni tudni fogom; valamint azon polgártársaim is, kiktől azt hallottam, hogy a mérnöki állás jelenleg interium² van betöltve, és arra Concursus lesz hirdetve. A Concursusra nézve — azon kívül mit már feljebb érintettem — még az a véleményem van: hogy az bajosan fogja helypótolni azon előttem tiszteletben álló szaktársamat, ki a mérnökséget jelenleg interium kezeli, és akinek városunk körüli érdemeit megismerem, ki mellett Concursus esetében nem — mások mellett pedig tán fellépni eszembe juttandna.

Ki is teljes tisztelettel vagyok

Tisztelt Köz Gyűlésnek
Polgártársaimnak

alázatos szolgálók
Horváth Görgy mérnök³

— B-KML. IV. 1604. II. téka 108. sz. irat. Horváth György kézírása.

1 verseny, pályázat.

2 Megbízással, ideiglenesen.

3 Horváth Györgyöt (1817—1874.) 1848. június 14-én választották meg városi mérnöknek. Az év július 2-án lemondott, és helyette Gyenes Mihályt bízták meg a mérnöki teendők ellátásával.

DÖMÖTÖR KÁROLY TANÁCSNOK, TÁBORI PÉNZKEZELŐ BESZÁMOL A KECSKEMÉTI TANÁCSNAK A SZENTTAMÁSNÁL FOLYT HARCOKRÓL

Tisztelt Tanács!

Fő kellék az embernek egészsége, különösen táborozás alkalmával, köztünk máris többen gyengélkedő egészséggel bírnak, orvosainkban kik számra ketten vannak, igen kevés a bizodalom, pedig beteg embernek, ha orvosában bízik, fél gyógyszerül szolgál, ennek következtében kérem a tisztelt tanácsot, hogyha lehetséges, minket is, de ha ezt tenni idő rövidsége nem engedné, legalább jövendőre táborba szállítandó nemzetőreinket egy orvos úrral ellátni szíveskedjenek.

Mióta Sz. Tamás ostroma nem sikerült, a ráczok szeme nagyon felnyíltott, az ostrom napján délután Ókerrác lakosai kotsikon nyargalva tértek vissza falujokba, éljenzések, és örömkialtások között, hogy rácz rokonaikat nem sikerült nekünk rabló fészkeikből kipörzsölni, tegnapelőtt a papjaikat, egy 62 éves vén hunczfut gazembert, aki már rég idő óta gyanúban állott, de csak most bizonyosult be, több, tulajdon ráczai feladása után, folyó hó 22-én éji 2 óraker Verbászra elvitték, a lakosok közül pedig 5 fogatott be folyó hó 23-án délután 6 óraker, kik rögtön miután bűnösöknek találtattak, szintén Verbászra szállítottak által, ezen 5 rácz közül egynek Sz. Tamásban jelenleg két fia lakik, kikkel folytonos levelezésben volt, több írásokat találtak is nála, melyekből tudunkra esett az is, hogyha mi Sz. Tamás megtámadásakor táborunktól messzibb vonulunk, (mert alig voltunk 200 lépésnyire a táborunktól) ők azonnal rajtaütnek az ott maradott néhány táborőreinkre, kiket semmivé tévén, utánunk fognak indulni, és bennünket akadályozni, hogy Sz. Tamás ellen ne mehessünk, ily gázságok felfedezése után rögtön Verbászra küldettek, mind az öten ottan a megérdemlett büntetést kisenvedendők. — Teli van táborunk mindenféle rosz hírekkel, én tehát, hogy bizonyost tudhassak, által mentem Verbászra, hol egyazon napon Szent Tamásból kiszökött magyar csaplárostól hallottam, hogy 2500 Szerb 30 ágyúval a Sz. Tamásiak segítségére már útban van, ezen hír különösen a mi táborunknak igen rossz, mert számra alig kétezeren és többnyire fegyvertelenek vagyunk, csupán 660 honvéd van a táborunkba, összekötetésben egyik közelebbi táborral sem vagyunk, és mindezt őrnagyunk hanyagságának köszönhetjük, a Sz. Tamási és más részről ráczok megtámadásának pedig minden órán ki vagyunk téve, és ily gondatlanságok miatt, könnyen áldozatul lehetnénk. Hír

szerént Sz. Tamás megtámadása legközelebbi szombaton, azaz 26.^{án} leend, mit különben abból is gyanítunk, hogy önkénteseink szombatra Sz. Tamás alá vannak rendelve, Szentkirályi Móricz tegnap éjjel 2 órakor érkezett meg a Verbászi táborba azon örvendetes hírrel, hogy négy nap alatt, azaz 25.^{ére} hadügyminiszterünk, Mészáros Lázár közibénk fog jönni, és hihető, hogy ő fogja az ütközetet vezérelni, mert Bechtold uramban igen kevés a bizodalom, sőt mitöbb a huszárok közül úgy nyilatkoztak, hogyha e harcot Bechtold fogja vezérelni, agyonlövik. — Utban van segítségünkre 2500 részint lovas, részint gyalog rendes katonaság 12 ágyúval, és ehhez megkívántató lövésszel. Ezen hírre még gróf Károlyi őrnagy vezérlete alatt álló nemzetőreink is neki bátorodtak, és készek elleneiket ha kenyértőrésre kerülend a dolog, még sarkaikból is fenyegetni, ezen zászlóalj dicséretet érdemel, Sz. Tamás ostromzásakor igen jól viselte magát (megfordítva), mert alig szólt az első ágyúlövés, ők minden parancsszó nélkül jobbraátot csinálván, egész tulajdon táboraikhoz szaladtak, hol alig lehetett még fegyveres erővel is őket feltartóztatni. Minden holmijokat, még fegyvereiket is a csata mezején feledték (csupa vitézségből) melyeket jász, s kunjaink összeszedvén áruba bocsájtottak, egy ruhaneműt két, három garasért és meglehetőes készületű fegyvert huszonöt, harminc garasért adtak el azon felül ki van adva köztük parancsolatba hogy Pest megyei nemzetört még csak táborokba se bocsássanak bé. -Alig maradhatok nemzetőreinktől a felváltás végett, azért is kérem a tisztelt tanácsot, hogy felváltásunkról intézkedjék, mert tovább september 5.^{énél} miután e négy hét éppen akkor telik, semmi szín alatt maradni nem akarnak. — Ezek után minden jókat kívánva, magamat a tisztelt tanács jóakaratóba ajánlom. - Tisztelt tanácsnak

alázatos szolgálója
Dömötör Károly
tábori pénzkezelő

Címem: Pest megyei 3-ik zászlóalj, 1-ő század. U.I. Felváltásunkról a tisztelt tanácsnak tudósítását mielőbb elvárom, mert szünetlen tudakozódnak róla, úgyszintén egy dobosról mielőbb leendő ideszállításáról a szükséges intézkedést tegye meg, mert dobos nélkül semmire sem megyünk.

*B-KML. IV. 1604. II. téka 110. sz. irat.
Eredeti levél, Dömötör Károly kézírása*

108. KECSKEMÉT, 1848. augusztus 25.

KECSKEMÉT VÁROS TANÁCSA FELLÉP AZ ELLEN, HOGY A CSIZMADIA ÉS SZABÓ MESTEREK TÚLZOTT ÁRAT KÉRNEK A NEMZETŐRI FELSZERELÉSEK ELKÉSZÍTÉSÉÉRT

Polgármester úr jelenti: miszerént a Városi Közönség részéről kiállítandó önkénytes Nemzetőrök ruházatának készíttetése eránt különösen a Csizmadia és Szabó mesterekkel értekezvén, azok a munkát szembetűnően drága árért kívánják elvállalni, minthogy pedig ezen temérdek költséget fölemészto felszerelés minél olcsóbb kiállítása volna óhajtandó, kéri az illető céheket közgyűlésileg felszöllíttatni az önhaszon távoztatása mellett azon munkát lehető jutányos áron kiszolgáltatni igyekezzenek.

Határozat:

Ezen jelentés folytában utasíttatnak Kovács József és Decsi János tanácsnok úrak, mint a Szabó, és Csizmadia Céhek biztosai, hogy mielőbb céhgyűléseket tartatván, a jelentésben érdekelt okok elsorolása mellett igyekezzenek a vállalkozó mestereket oda vezérleni hogy a munkát illendő és jutányos árért elkészítsék.

B-KML. IV. 1601/a 97. kgy. szám. 1848. Eredeti jegyzőkönyvi bejegyzés, Hornyik János kézírása.

109. KECSKEMÉT, 1848. augusztus 25.

A KECSKEMÉTI FŐBÍRÓ ÉRTEŚÍTI A TÁBORBAN LEVŐ NEMZETŐRÖKET HOGY ÖNKÉNTESSEKKEL VÁLTJÁK FEL ŐKET

Tisztelt Tanácsnok Úr!

Folyó hónap 17.^{ről} hozzánk intézett leveléből érzékeny részvétellel értettük kárvallását s a tábornak azon kívánságát, hogy dobossal elláttassék; az itthoni dobos elküldése eránt polgármester úr már rendelkezett is.

A felváltás éránt kifejtett nézete erányában tudatjuk tanácsnok Úrral, s általa a táborozó ketskeméti nemzetőrsereggel, hogy a minisztérium f. h. 13.^{án} költ rendeleténél fogva megváltoztatván a Nemzetőrseregek eddigi mód szerénti kimozdítását, annak helyébe egy ollyatén önkéntes Nemzetőrsereg kiállítását rendelte, melly mind addig, mit a hartz tart, vagy a haza szolgálátukat igényli, a kormány rendelete alatt légyenek;

a Megyei Választmány pedig Pest megyében 3000 önkéntes kiállítását határozván el, ezen számból Kecskemétre 318. vettetett ki, ezeket tartozunk legrovidebb idő alatt ruhával és fegyverrel együtt kiállítani, és ezek által fog a most táborban lévő Nemzetőrség felváltatni, a mellynek kiindítása a felváltás idejére szorososan parancsoltatik, s igyekezni is fogunk, hogy polgártársaink szolgálatuk idejének lejárása után azonnal felváltassanak; hanem mivel ezentúl a Nemzetőrség az eddigi mód szerént már többé kimozdulni nem fog, illető kapitány uraknak adja tudtára Tanácsnok úr azt is, hogy haza jöttük-kor a zászlókat is, mind a gyalogság, mind pedig a lovasság hozza vissza, — úgy szinte a dobokat, sátorokat és egyébbb tábori készüléteket is mind szállítsák haza.

Egyébbbaránt a haza védelmére felvállalt terhes szolgálatukban mindnyájuknak állhatatos kitűrést, tartós jó egészséget, és kedvező szerencsét óhajtva — maradunk

tisztelő polgártársai
Tanácsnok Úrnak

Kecskemét város főbírája
és tanácsa

— *B-KML. IV. 1604. II. téka 112. sz. irat. Fogalmazvány, valószínűleg Hornyik János kézírása.*

A levelet a város főbírája Dömötör Károly tanácsnoknak címezte, aki a déli országrészen harcoló kecskeméti nemzetőrök ellátására felügyelt.

KNÉZY ALISPÁN A VERBÁSZI TÁBORBÓL
HAZATÉRŐ NEMZETŐRSEREG RÉSZÉRE KOCSIK,
ÉLELEM, ZAB ÉS SZÉNA BIZTOSÍTÁSÁT KÉRI
SZABADKA TANÁCSÁTÓL

A tábori bizottmány élelmezési osztálya

Nemes Tanács

Királyi biztos Szentkirályi Móric úrnak rendelete következtében, az eddig itt a verbászi táborban tanyázó Jász-Kún 1975 főből álló sereg hat gyalog századja a 489 főből álló, s mind öszve 499 lóval ellátott három lovas századja folyó év Augusztus 29^{én} hajnalban Új-Verbászról az nap Topolyáig Augusztus 30^{án} Szabadkára, s onnan részint Dorozsma, részint Halas felé hazájába vissza indulni rendeltetett.

Minek folytában megkérem a Nemes Tanácsot, hogy minden század alá a szükséges 12, és így öszvesen 108 kocsit Augusztus 30^{án} délre készen tartani, úgy az öszves 2500 főnyi Jász-Kún sereg élelmezését fedező kenyér részleteket, valamint 499 részlet zab, s szénának — a tiszték lovai járandóságát ide nem számítva — a reá kivetett repartitionális öszvegbe leendő bétudása mellett szinte kiszolgáltatását elrendelje.

Knézy alispány

— Szabadka, Történelmi Levéltár. 4. A. 50/pol. 1848/II. Aláírással hitelesített eredeti irat.

BAJAI LAKOSOK FOLYAMODVÁNYA ALAPJÁN A VÁROSI KÖZGYŰLÉS AZ ÚRBÉRI TERHEK MEGSZÜNTETÉSÉNEK KÖVETKEZMÉNYEIRŐL HOZOTT HATÁROZATOT

Felvetetett több bajai lakosok aláírásával benyújtott azon folyamodvány, melly szerint a legközelebb országgyűlésen alkotott törvények azon következményeire, mely szerint az úrbér és azt pótló szerződések alapján eddig gyakorlatban volt szolgálatok örökre megszüntetésével a földesurak, kik egyébiránt eddig jobbágyi és robotbeli erővel művelték földjeiket, azokat elegendő erő hiányában magánylag műveltetni megszűnvn, majorsági földjeiket bérbeadják, és ezáltal a föld becse is tetemesen alább szálván a kézi erő s napszámber pedig aránytalanul emelkedvén, s a földművesek tőlök a kezeiken lévő földeket egyáltalján kibérelni nem akarván, tetemes károsodással fenyegettetnek. Továbbá az ország békéjének, s különösen e megyének ellenséges úton történt megzavarása által egyesek békés állapota szinte megzavartatván a Hon védelmére tőlük nemcsak pénzbeli, de személyi szolgálati erő is igényeltetvén, a jövődő kétes reményű helyzetében hosszabb időre terjedő üzletbe bocsájtkozni nem merészelkedvén, az általuk kibérlett rémi és máthéhazi földek iránt fenálló szerződések megszüntetésével ezeket új árverés alá bocsájtatni, és ekként magukat az ebből eredhető érzékeny károsodástól megóvatni könyörögnek, kijelentvén egyúttal a folyamodok, hogy ők ebbeli kérelmük nem tellyesítése esetében a földhaszonbérleti válalattól önként is elállani fognak, melly kérelem következtében határozatott:

Az 1848^{ik} évi IX. t. cz. által dézma úri járandoságnak történt megszüntetésével a folyamodok által kihaszonbérlett földek legnagyobb része, amennyiben t.i. ez idő előtt dézmai adoztatással terhelve valának, e jelen nemcsak hogy értékükben alább nem szállottak, hanem az adonak e terhes neme megszüntetése után tetemesen emelkedni fognak, — továbbá a hazai és különösen e megyének megzavart polgári békéje városunk lakosságát, s így a folyamodókat különösen és mértéken túl még eddig a sors különös kedvezéséből sújtó csapással nem illetvén, az iparüzlet megakasztására s a földművelés abbahagyására éppen nem kényszeritvén, folyamodoknak ereje s pénzbeli áldozat amennyiben honnunk békéje megvédésére kívántatott, mások felett igénybe nem vétetett, — de egyébiránt is ezen a városi közpénztárra nézve legkárossabb következménnyel hatható kívánatnak annál is inkább, mert a közöttük és a város között kötött szerződések megszüntetésével újabb

és előre nem látható bajok és körülmények merülhetnek fel, a megtörtént kötések megismétlése tanácsos nem is lévén, azok a maguk épségében fentartatni rendeltetvén, folyamodok kérelmének hely nem adathatik.

B-KML. IV. 1001. b. Baja város községi üléseinek jegyzőkönyve 1847—1849. 249—250. p. 59/1847—49. jkv.-i szám.

112. ÓKÉR, 1848. augusztus 27.

DÖMÖTÖR KÁROLY TANÁCSNOK A SZIREGI SÁNCOKNÁL LEFOLYT CSATÁRÓL TUDÓSÍTJA A KECSKEMÉTI TANÁCSOT

Tisztelt Tanács!

Folyó hó 26^{án} délutáni 5 órakor a Sziregi Sáncot, mely hozzánk alig 3 fertálynyi távolságra van, ahol mint sajátunkban a mi embereink örökdenek, 1 300 Sz. Tamási rácz, és köztük néhány szerb megtámadta, mind kotsikon jöttek ki Szent Tamásból, a mi embereink számra voltak 60 kecskeméti és 60 több apró helyekből összegyűjtött nemzetőrökből, 3 század honvédből, egy divízió (:Sándor:) gyalog, és 20 huszárból, kik két órai tüzelés után, miután Temeréből részünkre két ágyú érkezett, a ráczokat kevesebb veszteséggel vissza verték. — A mieink közül megsebesült két honvéd, egy huszár és egy nemzetőr, (de nem kecskeméti) a ráczok részéről a helyszínen holtan maradt egy szerb, kinek öltönye és fegyvere táborunkba mindjárt behozatott, többen pedig számra mintegy huszonnégyen — részint holtak, részint sebesültek a ráczok által kotsikon Sz. Tamásba bevitettek, egy kotsijokat is elfogtak embereink két lóval és egy emberrel. — Hogy Sz. Tamás ostroma mikor lesz, sőt hogy lesz e? még azt sem tudjuk, legközelebbi kedden, az az 29^{én} a Jász Kunok is haza fognak menni, nekünk is jövő September hó 6^{án} elindulásunkra szabadság adatott, minek következtében, miután egy kotsit sem fogunk kapni, mindnyájunk nevében kérem a tisztelt tanácsot, hogy mindnyájunk számára September 4^{ére} ide Ó Kérre a szükséges kotsikat megrendelni sziveskedjék, hogy itt 5^{én} pihenvén, 6^{án} reggel elindulhassunk, mert gyalog menni embereinknek éppen nincs kedvök, miután az itt lévő többi nemzetőrökről illető előljáróik szinte gondoskodnak, annyival is inkább szükségünk van kotsikra, mert sok beteg van köztünk, akik gyalog semmi esetre sem mehet-

nek. — Ezen kérésünket a tisztelt tanátsnak elejbe terjeszteni minél előbb annyival is inkább kötelességemnek tartottam, hogy róllunk gondoskodni, és a kotsik ide küldéséről elég ideje lehessen.

Dömötör Károly
tanátsnok

legegyenesebb út van:

Ketskemét

Majsa

Szabadka

Topolya

Kis Hegyes

Verbász

Új Kér

Ó Kéri táborig

Szabadkáról Ó Kéri táborig egy napi járás.

B-KML. IV. 1604. II. téka 121. sz. irat. Valószínűleg Dömötör Károly kézírása.

113. ÓKÉR, 1848. augusztus 28.

A SZERBEK ELLENI AUGUSZTUS 26-I ÜTKÖZET LEÍRÁSA FÓRIÁN KÁROLYNAK¹ APJÁHOZ ÍRT LEVELÉBŐL

Kedves Édes jó Atyám!

....²

Hogy életem megmaradt, azt csak a Jó Istennek köszönhetem, mert igazán az Isteni gondviselés tartotta meg életemet. Van táborunkhoz egy órányi járásra egy sáncz, ahonnan a rácokat kikergették, s annak őrizetére mindég mitőlünk is küldenek. Éppen szombaton, 26-án, a nemzetőrök közül a mi századunk következett, s én velük tiszt 60 emberrel. Az egész sánczba volt 2 század honvéd, éppen Majtényi kapitány kormányja alatt, de azt akkor, amikor mi az előttünk lévő felváltottuk, őket is felváltották a rendes katonaságbul. 40 ember a 20 huszár minden ágyú nélkül, tökéletes sírkertye volt az oda strázsálni kijáróknak. Még mi a kotsikrul le se szálltunk, amikor a forpostjárul³ lövöldözni kezdettek, hírül adván azt, hogy jönnek a rácok.

A kormányzótól sebesen parancsot kaptam az embereket rendbe szedni, és a jobbszárnyára állani, a legveszedelmesebb helyre; balszárnyán a rendes és honvédek állottak, mink meg hozzájuk jó messzi distantiára állottunk tőlük. Még alig hogy felállítottam, úgy jött az álgú golyó, mint a zápor ránk, és egyedül a jobbszárnyára; mi hogy soha még golyó előtt nem voltunk, bizony iszonyú változást csinált, az embernek mindég kiabáltak a rendes katonák: bukj le, és úgy hason másztunk jó messzirül a sánczba, még végre a rendes katonaság reterálni kezdett onnan is, mivel borzaszton lövöldöztek akkor; utánna mi is, de amint a sánczbul kijöttünk még jobban álgúztak, s akkor úgy szétoszlottunk, hogy össze többet tíz embernél nem sehedtem, azt is a sáncztul egy órányira. Azomba Temerinbül álgújuk érkeztek segítségünkre és sorkatonaság, a honvédek pedig, különösen Majtényi kapitány, ki az útbul visszafordult, még a sorkatonaság meg nem érkezett, a sánczot megtartották. Ketskemétiek közül valami Burián nevezetű esett el és még a sorkatonaságbul vagy 4-5.

Károl

B-KML. XIII. 3. Fórián család iratai. Levelek. Fórián Károly 1848. augusztus 28-án kelt levele apjához.

¹ Fórián Károly (1826—1880) kecskeméti ügyvéd, elszegényedett nemesi család sarja, a kötetben többször szereplő Fórián György testvére.

² A levél első része, mintegy két és fél oldal terjedelemben, Fórián Károly felesége családjának gazdasági helyzetéről szól, amit mint a kötet tárgya szerint érdektelent, nem közlünk.

³ Valószínűleg: őrszem, megfigyelő értelmében használta a kifejezést.

114. PEST, 1848. augusztus 30.

NÉGY SZEREMLEI ZSELLÉR KÉRI A HADÜGYMINISZTERT, HOGY A SORSHÚZÁSSAL NEMZETŐRNEK BESOROZOTT FIAIKAT A SZOLGÁLATTÓL MENTESÍTSE

Méltóságos Minister Úr!

Minthogy Hazánkban lévő mostani borzasztó s dühöngő villongások miatt — kivált a szegény földnélkül *napszámból* éledgelő zselléreknek élelmi keresete valójában végképpen megszűnt legyen, s minékünk — minden rendjén — és ön igazság kiszolgáltatásán kívül egyetlen egynemzett szegény

Lázároknak fiaink — *mostani sors húzás* alkalmával — mint legszegényebb teremtetéseknek örökségünkre szolgáló *életi istapjaink katonáknak felíratattak*, — más gazdagabb népeknek pedig minden földdel, — kinttsel — és számos tökéletes korú fiakkal bővelkedőknek fiaik — világ előtt kijázdási daczánkra — katonáknak fel nem íratottak, — és törvénytelenül otthon hagyottak, az illy rajtunk — és fiainkra itteni *Bíróságok által történt kegyetlenségek miatt*, — ezen alázatos folyamodásainkat szerencsénk van következőképpen elő terjeszteni, — úgymint:

1 ször Mivelhogy én Aranyos János 54 éves feleséges — semmi földdel nem bíró — szemem világától megfosztott — egyetlen egy fiamat — nekem és hitvesemnek életi ápolásunk végett;

2-or Én Bárdos András szinte feleséges — semmi földdel nem bíró — köszvény által koldus botra jutott 50 éves,

3-or S én Ungvári József 55 éves — feleséges, — bélem leszállt séréssel nyomorgó megfosztott egészségemtől; És

4-er Én Dancsa János 48 éves feleséges, és Ferdinand Eszte Regimentnél 10 esztendőig és 6 hónapokig katonáskodván — világ Lázárja — világ eleibe igazságtalan történetet elő mutattván — öszvesen mind a Végen már feleséges fiainkat, — úgymint 2. éves házast Aranyos Ferenczet, 2. éves házast Bárdos Jánost — esztendő házast Ungvári Ferenczet, — és 2. éves házast Dancsa Jánost fogadott, — Csáki János nevű fiamat, — emezen egyetlen egy fiainkat katonáknak igazságtalanul elfogván, illy erőhatalomnál fogva, — minthogy a gazdagoktól több fiakból álló kényesen élő cselédek — nyugottan otthon hagyottak, — a beírt sorshúzás — és katonáskodó terhek alól, — mind addig ministerileg fiainkat felmentetni határnélküli alázatossággal esedezünk, — míg a minden gazdagnak több fiaiból álló előlegesen mindegyike Nemzeti Örnek Helységünk Bírósága által pontosan beiktatva nem léssen;

Mellyek után honi bátorító igazság örje zsengején létezők — a Méltóságos Minister Úrnak szegény elhagyott árvák és szegény földművelő semmivel bíró Zsellérek eránt viseltető tárva nyílt kegyeibe szönetnélkül alázatossággal ajánlottak, — Méltóságos Minister Urat példás igasságánál — lángolt szívvel arra kérve kérünk, — Méltóztatna az .|. alatt fentebb előhozott véres vejtékkal felnevelt 4 sors alatt lévő fiainkat, — a sors húzás alól mindaddig törvényesen felmentetni, — míg minden dús gazdagnak fia fegyver alá magát nem veti, s sors húzás alatt nem léssen; melly Jogainkat magunk részünkről — honi egyenlőségi — testvéri polgártársi szabadságunknál örökön fentartván — s kegyelmesen pártolni kívánván, — gyám édes atyai igazság szereteténél lángolt szívvel ajánlottak minden hűséggel örökölvén

Méltóságos Minister Úrnak

Pesten Augusztus 30 kán 1848.

legalazatosabb szolgálói

Aranyos János ksa

Bárdos Andra ksa

Ungvári József ksa

Dancsa János kiszolgált katona;

mint Szeremlei lakosok.

b.)

Jelen levelünk elől mutatói u. m. C. Aranyos János 54 éves Ref. feleséges szeremlei lakos s házas zsellér. — L. Bárdos András 50 éves Ref. feleséges szeremlei (sic!) lakos s házas zsellér. — Ungvári József 55 éves Ref. feleséges, szeremlei lakos s házas zsellér. — Dancs János 48 éves Refor. feleséges szeremlei lakos :|8 résztelkes: utaznak gőzhajón Buda Pestre a Ministeriumhoz a végett hogy több lakos társaikkal együtt sorshúzás útján nemzet öröknek állított fiaikat ki kérjék — vagy magokat a részben felvilágosításák hogy gyermekeik 19. és 22 évesek között lévén mint többnyire tsak házatlan zsellér ekéi, tartoznak e ebbéli szolgálattal t.i. ez utóbbi Ministeri rendelet folytán parantsolt — s megyeileg meg hagyott sors húzásban részt venni.

Mellyre nézve magok igazolása végett e jelen úti Levél Helység szokott petsétjével hitelesítve kiadatott. — Kelt Szeremlén August 28 án 1848. — Szeremle Helység N. N. Előjárói nevenben Kovács Péter Bíró s. k. — Kiadta Kudar Lajos H. Jegyző s. k. (P. H.)

Az a.) eredeti tisztázat, a b.), amely egyúttal az a.)-ban jelzett .|. -tal azonos, egykorú másolat, de mindkettő ugyanazon kéz írása. Az a.) hátoldalán a címzés: „Méltóságos Mészáros Lázár Úr Magyarország Fejedelem hadügyi Ministeréhez hართalan alázatossággal intézett

legalázatosabb folyamodás

mellynél fogva Aranyos János, Bárdos András, Ungvári József és Dancsa János Nemes Pest Megyében kebelezett Kalocsai Érsek uradalma alá tartozandó Jobbágyok, — és földnélküli zsellérek, — most egy pár nap előtt egyetlen egy 4. már feleséges fiaikat — sors húzás alkalmával beírt katonáskodás terhe alól rögtön felmentetni kérik, — a bent elősorolt vellős okaiknál fogva az.|. szerint.”

Az iratot a Hadügyminiszteriumban augusztus 31-kén iktatták és piros ceruzával ráírták: „elintéztetett rövid úton”.

E kérvény rávilágít, hogy mennyiben voltak önkéntesek azok a mozgó nemzetőrök, akiket Batthyány miniszterelnök augusztus 13-i rendelete a néhány hetes szolgálatot tevő és állandóan váltakozó rendes nemzetőrök helyett a harc végéig, de legalábbbi hosszabb szolgálatra önkéntes vállalkozásból kívánt kiállítani.

Magyar Országos Levéltár, Hadügyminisztérium 1848. Általános iratok (H 75) No. 5745.

115. PEST, 1848. augusztus 30.

VÉGH IGNÁC FŐSZOLGABÍRÓ SZOLGÁLATRA HÍVJA A KISZOLGÁLT ALTISZTEKET ÉS KÖZKATONÁKAT

Minden jót a Bíráknak!

Egressy Sámuel megbízott úrnak hozzám intézett hivatalos megkereső levele következtiben ezennel felhívom a bírákat, hogy helységeikbe található kiszolgált altiszteket és közlegényeket, kik végképp elbótsájtattak, s erős akaratot éreznek magokban a szolgálatra, szállítsák fel, hogy magukat a megbízott úrnál Pesten 2 hét elfolyása alatt jelentsék megjegyezvén, hogy akik őrmesterek hadnagyi, akik pedig káplárok voltak strázsamesteri rangra fognak emeltetni.

Végh Ignátz mk. főszolgabíró

*B-KML. V. 307. Bajaszentistván nagyközség iratai. Pest vármegye gyűléseiről felvett jegyzőkönyvek és rendeletek másolati könyve 1848—1850. 30. p.
Egykorú másolat.*

116. VERBÁSZ, 1848. augusztus 31.

DÖMÖTÖR KÁROLY TANÁCSNOK LEVÉLBEN SZÁMOL BE A KECSKEMÉTI TANÁCSNAK A DÉLVIDÉKI HADI ESEMÉNYEKRŐL

Tisztelt Tanács!

Temerin¹ alatt folyó hó 29 lett megveretésöket fájlalván a rácok, egész éjjeli 3/4 tizenkettőkor 14 ágyúval de kevés néppel kezdték ostromolni Temerint egy oldalról, ahova a katonaság alig csak hogy védelmül felállhatott, a más oldalról meglopván őket a rácok, a városba igen nagy tömegben betörték és gyújtogattak, úgy hogy alig egy negyed óra alatt egész Temesvár lángba borult, lakosai pedig kénytelenek voltak szétvándorolni. Igazán szívrázó jelenet volt egy kocsin 10-12 apró gyereket, és az anyákat kisírt szemek-

kel, mindenektől megfosztva, táborunk mellett a verbászi úton elvonulva látni. Midőn tehát Temerin és mellette levő Járek² falu a rácok felgyújtották, és bevették, temerini katonaságunkkal az ókéri táborba, mi pedig Ó Kértől Kis Kérre vonultunk, ahol minden pillanatban, miután a rácokkal szerepet cseréltünk, mert most már nem mi, hanem ők támadnak minden felől meg bennünket, a veszedelemnek kitéve vagyunk, és ezért embereinket legközelebbi hétfőnél tovább itt nem tartóztathatjuk, itt kocsikat csak podjászaink számára kaphatunk, ha tehát onnan hazulról fognak jönni kocsikkal elejünk, amire a tisztelt tanácsot legközelebbi levelemben fel is kértem, igen jól fog esni. Itteni zászlótartónk Kátai Vigh László tegnapi napon egy kocsit, kinek gazdája ekkor jelen nem volt, az ókéri városházától podjászaink számára illető városi bírótól kikért és magával a táborba el is hozott, amelyre miután homik felrakódtak, Kátai Vigh Lászlóné (zászlótartónéék) más két asszonnyal felült, Dimó Stefi pedig mint kocsisuk eljött velök, és egy nemzetőrünk is, azon szándékkal, hogy Kecskemétre fognak ugyanazon kocsin hazamenni, mivel tehát a kocsiroló való felelet teher zászlótartónkon fekszik, felkérem a tisztelt tanácsot, hogy Dimó Istvántól a kért lovat rögtön elvetetni szíveskedjék, ami a reájuk netán tett útiköltséget illeti, arra való nézve miután Dimó István 3-ik tizedbeli lakos Tamási József helyén volt megfogadva, kérem Dimó Istváynak, Tamási Józsefnek még hátralevő pénzét letartóztatni. Ezután ha netalán a sors végzete következtében városom határába többé nem léphetnék, mind a tisztelt előljárásságnak, mind az egész lakosságnak sok jókat kívánok, magamat pedig emlékezetőkbe ajánlom

tisztelő polgártársuk
Dömötör Károly
táborozó nemzetőr

U.i. Táborunk jelenleg Kis Kéren van, de mivel pénz 9 . . .)³ végett ide Sárközi János kapitány úrral jöttem, ezért leveletem is csak itt tevém postára.

B-KML IV. 1604. II. téka 127. sz. irat. Eredeti levél, Dömötör Károly kézírása.

¹ Temerin: Bács-Bodrog vármegye déli részén lévő település Újvidék és Óbecse között.

² Járek: német lakosú falu Temerin szomszédságában.

³ Olvashatatlan szó.

117. BAJA, 1848. szeptember 1.

A BAJAI GÖRÖG NEM EGYESÜLT HITKÖZSÉG ELHATÁROLJA MAGÁT A „SZEPARATIZMUS GYŰLÖLETES ESZMÉJÉTŐL”

Felolvastatván a bajai görög nem egyesült vallású községnek nyilatkozata, mely szerint hazánk alsó vidékein hitsorsosik által előidézett lázas s vészt hozó mozgalmakat határozottan s álhatalosan kárhozhatóva kijelentik, hogy ők a separatismus gyűlöletes eszméjétől távol lévén, valamint azelőtt, úgy most is — őseik példájára — azon testvéries egyetértést, mely őket a hon minden ajku s vallású népeivel a közös célra, szeretett hazánk boldogságára iránylott haladásban öszvefűzte, fenntartani kívánják.

Ezen hazafiui nyilatkozat tudomásul vétetvén, — a Közlöny hivatalos lapbani közhírré tétel végett e lap szerkeztőségének megküldetni, s egyszers-mint több példányban leiratva, városunkban szétosztatni rendeltetett.

B-KML. IV.1002.a. Baja város tanácsülési jegyzőkönyve 1847—1849. 457-458.p. 1056/1847—48. jkv.-i szám.

118. KECSKEMÉT, 1848. szeptember 2.

KECSKEMÉT KÖLCSÖN FELVÉTELÉHEZ KOSSUTH LAJOS PÉNZÜGYMINISZTER TÁMOGATÁSÁT KÉRI

Tisztelt Miniszter Úr!

Kecskemét város közönségének a földes úri cenzus megváltásába, s a város határán kívül fekvő nyolcz pusztájának megszerzésébe 1.416.088 ft. az az Egymillió négyszáztizenhatezer nyolczvannolcz pengő forint tőke pénze van beruházva, melyek egy részben a múlt század második felében szereztetvén, mostani becők két annyinál bizonyosan többre rúg, s a beruházások nagy része a közönség sajátjából vétetvén, azok jövedelme jelenleg nemcsak a város házi költségeit, s a szerzeményekbe ruházott költsön pénzek kamatait fedezik, sőt időnként egy részben a közönség nevére felvett tőkepénzek törlesztésére is fordíthatatnak, minthogy a puszták egyes lakosok használatukra lévén felosztva, addig is míg a beruházott tőkepénzeket részletesen

vissza fizethetik, azoknak kamata haszonbér cím alatt van birtokaikra kivetve.

Azonban a várossal határos három pusztában, mellyeknek megszerzésére a közönség legfelsőbb jóváhagyás mellett nyert engedelmet, utóbbi évekig voltak olytán osztatlan részek, mellyeket a város a tulajdonosoktól zálogban bírt, s ezek örökös megszerzésére kötelezett összegek fizetése egy részben e folyó évre esik, midőn a köztudomány szerint fölmerült világmozgalom Európa szerte, de különösen Magyar Hazánkban a földművelés, ipar, kereskedelem s minden pénzviszony erányában hatalmasan nyomasztólag dűl, és a legbiztosb hitelalpra is kész költsönhez jutni lehetetlen.

Ezen kívül egy olytán körülmény tűnt elő közönségünkre nézve, mellynél fogva bár nem rögtönös jogi kötelezettség, de hazafiúi buzgóság fölvételezése mellett városunk részéről jelenleg a pénz szűke miatt tárunk kész erejét meghaladó öszveg előállítására igényeltetik: ugyanis a vésszel fenyegetett haza oltárához eddig is nagy áldozattal járult Lo-Preszti Lajos báró úrnak 50.000 pengő forint tőkepénze van kamaton közönségünknel, s ámbár a tisztelt báró hajlandó lévén pénzét tovább is nálunk gyümölcsöztetni, eddig fel sem mondotta, azt kéri, hogy a haza ótalmára Bécsben általa készítettett 3000 darab fegyver ára kifizetésére tőkepénzének rögtön vissza fizetésével segítenénk, különben a megrendelt fegyverek a hon ellenségei számukra fognak kiadni — s mi ezen buzgó derék hazafi kérelmét a nyomasztó pénzviszony miatt legforrób óhajlás, legjobb igyekezet mellett is jelenleg tellyesíthetni képesek nem vagyunk.

Most pedig, miután a haza oltárára 20.000 vftot ajándokul letettünk, az országos mozgalom, s Nemzetország kétszeri táborba szállítása és felszerelése mintegy 20.000 vfkba került, ez idő szerént Pest megye által kiállítandó három ezer önkéntes honvédből városunkra kivetett 318 egyén kiállítására, felruházására és felszerelésére mintegy 35.000 vforint kívántatik — illy körülmények között az ez idő szerént szükséglett rendkívüli kiadásokat Közpénztárunknak előállítania annyival inkább lehetetlen, mivel az országos pénzviszony, s közterhek viselése egyes lakosainkra is nyomasztólag nehezédvén, ez esetben reájuk nem számíthatunk, idegen tőkepenzesektől pedig huzamos utánjárásunkra is kölcsönt nem nyerhettünk.

Ugyanazért alázatos tisztelettel folyamodunk tisztelt Minister úrhoz, hogy népes városi közönségünknek a haza javára, valamint múlt századokban, úgy ez idő szerént is tett teendő áldozatkészségét kegyesen figyelembe vévén, hatályos befolyásával a Magyar Kereskedelmi Társaságnál a honi ipar, s kereskedelem előmozdítására letett tőkepenzből, vagy bölcs belátása szerint valamely más módon, városunk részére egy nagyobb mennyiségű öszvegnek költsön adatását kieszközölni méltóztassék.

Akik egyébként magunkat s városi közönségünket tapasztalt nagybetsű pártfogásába ajánlván, vagyunk

Tisztelt Miniszter Úrnak

alázatos szolgálói
Kecskemét város
főbírája s tanácsa

*B-KML. IV. 1604. II. téka 134. sz. irat.
Aláírás nélküli fogalmazvány, Hornyik János kézírása. -*

119. KECSKEMÉT, 1848. szeptember 2.

KECSKEMÉT VÁROS MEGBÍZÓLEVELE KÖLCSÖN FELVÉTELÉHEZ

Mi szabad Kecskemét város n.n. főbírája s tanácsa jelen levelünk rendiben adjuk tudtokra kiket illet, hogy városunk közönségének ez idő szerént nagyobb mennyiségű tőkepénzre lévén szüksége, annak tisztelt pénzügyi Miniszter Úr közbejárása melletti eszközöltetésére, vagy már útoni megszerzésére, és a kezekhez adatott Albákra leendő felvételére, — úgy szinte Lo-Prezsti Lajos báró úr ötven ezer pengő forint tőkepénzének vissza fizetése eránti egyezkedésre megbíztuk, és meghatalmáztuk Kovács Josef tanácsnok és Kun János képviselő polgártársainkat, kinyilatkoztatván, hogy a fent írt tárgyakban, amit tenni, ajánlani, vagy kötelezni fognak, azt saját tettünknek, ajánlantunknak vagy kötelezésünknek esmerendjük, s megtartására magunkat, s városi közönségünket kötelezzük.

Mellynek hitelére kiadtuk jelen megbízó, s meghatalmazó levelünket városunk pecsétével erősítve.

megpecsételte és kiadta
Hornyik János m.k.
Kecskemét város főjegyzője

*- B-KML. IV. 1604. II. téka 135. sz. irat.
Eredeti irat Hornyik János főjegyző aláírásával és a város 1818-as dátumozású pecsétjével hitelesítve.*

KECSKEMÉT TÁJÉKOZTATJA A FŐSZOLGABÍRÓT A KIÁLLÍTANDÓ 318 NEMZETŐR FELSZERELÉSÉRŐL

Tisztelt Főszolgabíró Úr!

Becses levelét, melly az önkénytes sereg feállítására tárgyában tegnapi napon költ, máj nap reggelén vévén és az egybehívott tanácscsal is közölvén; azonnal válaszolni kötelességemnek tartom e következőkben:

Mi a múlt hét derekán megkapván a tisztelt megye azon rendeletét, hogy Kecskemétre 318 egyén kiállítására vettett (ami reánk nézve igen nyomasztó) és ezeknek vagy önkénytesekből kell kiállani — vagy az egyházi könyvekből összevevő 19. 20. 21, s 22. évesek sors húzása útján kipótolni, — meglehetősen aggodásba jöttünk — látván, hogy ez utóbbi eset az országgyűlés által elrendelt 200 000 rendes hadi ujjoncok kiállítására rendelt fundusba való belémarkolás lenne —: Ollyatén utat s módot kívántunk kigondolni, hogy ezt mindenképp kikerülhessük, tehát — közgyűlés útján elrendeltük, hogy aki önként beáll, az először kap a várostól egész egyenruhát, dolmánt, nadrágot, csizmát, sapkát és köpönt — e felett fejenként 50 Vforintokat — s hozzáfogunk a toborzáshoz már annyira mentünk, hogy már 280^{an} vannak — a ruhakelméknek is nagyobb részét már Pestről lehozattuk — és varrásukon dolgoztatunk — reményljük is, hogy a kívánt számot ezen az úton elő is állíthatjuk — de hogy már e f. h. 3^{an} bizonyosan ki is fognak mind állani, jót nem állhatunk, s úgy hiszem tanácsosabb lesz még elvárni néhány napokat, mint sem a könnyen zavart, és nyugtalanságot okozandható húzáshoz fogni, annyival is inkább, mert mi ugyan a matriculákból¹ összeírtattuk már az 1826. 27. 28 és 29^{ben} születettek, de hogy ezen körülbelöl 5 s 6000re vagy csak a férfiakat véve 3 s több ezerre mehetőkből mennyi van életben, mennyi az ép és egészséges? — ezeket kipuhatolni nem néhány napok, hanem néhány hetek kívántatnának — szélyel terjedő lakosainak 9. 10. pusztákon lakozó kertészeink arányában.

Amikor lehető kiindítást, és Vácra leendő szállítást illeti: ha erre nézve elegendő volna a honért lángoló szeretetünk, s azon segíteni való készségünk — úgy már 4^{en} estvére kívánatunk szerint mind Vácra lennének, de mivel azok egészen felszerelve és fegyverezve kívántatnak beszállítatni —, természetesen, hogy erre két földolog is szükséges, pénz és ruhák előállítására való idő.

Ami a pénzt illeti: mi látván édes hazánk veszélyes állását, tehetségünk és arányunk felett is kívántuk azt segíteni és kívánjuk is továbbá, még a folyó költségeinkre valókat is a haza oltárára áldoztuk a jövő helyreépítés fejében, a városi domesticára² leendő kivetésre támaszkodva; de olly sűrűen

jönnek az áldozatra való alkalmak, hogy a lehetetlenséggel már csak küzdeni, de bírni nem tudunk! — és keservesen tapasztaljuk, hogy némely eddigi rendeletek, csak haszontalan pazarlásokká törpültek le!

Az ország pénztára felsegellésére, a legelőször kívánt honvédek kiállítása, a már két ízben kívántatott 910 gyalog és 90 lovas nemzetőrök felszerelésére már több mint 50 ezer forintokat költöttünk, a most kívánt 318. honvédek kiállítása, táborozása, tartása s felszállítása s.a.t. 70 s 80 ezer forintokat igényel, tehát mintegy 120 ezer váltó forint rendkívüli kiadás négy öt hónap alatt! — s mellyik városi közpénztár az, amely ezeket előre nem tudva a kívánt időre pontosan kiállíthassa? — próbálgatjuk tehát ezen utóbbi sumrát is rendkívüli utakon is kiállítani; de mivel most költsönt kaphatni is a legnagyobb ritkaság — magános lakosaink pedig minekutána csak a már elment 1000 nemzetőreink fejenként legeslegalább véve 100 és is öszvesen százezer forint költségbe keveredtek, pénzdolgában úgy ki mezzgelvék, hogy tőlök a köztartozásokat ez időben bévenni lehetetlen — amikori és mellyik napot meg nem határozhatjuk.

Ami a ruhák előállítására való időt illeti — már mai nap délután az illető mesterek a készítéshez hozzá fogtak — de hány nap alatt készítik el még most meg nem írhatom — mi sürgetjük minden kitellhető módon.

A mai gyűlésben abban állapotunk meg, hogy mihelyest 100 emberünk ruházatja készen lesz, azokat azonnal Vácra szállítjuk, s így utánuk a többit, s az első szállítás aligha lehet hamarább szerdán reggelnél.

Ami végre a fegyvereket illeti — Kecskemét a megye útján vagy attól egyetlen egy puskát se kapott, hanem kapta azt a minisztériumtól és arról való kötelezvényét annak adván bé, annak köteles számolni is — tehát más helységek számára mi egyet sem adhatunk — sőt magunkkal is az a bajunk, hogy most 270 gyalog nemzetőreinknek 270 puskák lévén a táborban, még majd csak e hó 10.^{én} haza érkehetnek, a magunk ujjonczaik 310 számára sincs több fegyverünk 230.^{nál} és így még 80.^{nak} kell a fegyverek hazajöttére várakozni, és így ha a mi 500 puskáinkból 310 embereink elviendnek, itthon a magunk biztonságára is és gyakorlatra nem marad több 190 darabnál — és így ha a tisztelt Főszolgabíró úr levele szerint Czeplédnél is maradhat 100, úgy hiszem, hogy arány szerint is szükség, hogy nállunk 190 maradjon.

Méltóztassék megengedni tisztelt főszolgabíró úr, hogy illy hosszasan írok, de annyi gonddal és bajjal vagyok elborítva — hogy röviden írnom lehetetlen. Egyébiránt egész tisztelettel vagyok

kész köteles szolgálója

*B-KML. IV. 1604. II. téka 131. sz. irat.
Aláírás nélküli fogalmazvány. —*

*1. Anyakönyv.
2. Házi pénztár*

AZ ÓKÉCSKEI ÚJONCÁLLÍTÁS KÖLTSÉGEIT A LAKOSSÁG BIRTOKARÁNYLAG FIZETI

A mai napi gyűlésnek egyedüli tárgya a felsőbb helyről meghagyott újoncállítás volt, mely rendelet szerint Ó Kécske tartozik kiállítani 16 egyént, ezeket minden szükségesekkel felszerelni és Vácra beszállítani maga a község birtokaránylag minden személyrei tekintet nélkül tartozván teljesíteni. Mely felsőbbi parancsolat nyomán az Elöljáróság ekként intézkedett:

Határozat:

Szemei előtt tartván az előljáróság egyeseknek úgy mint az egésznek jóllétét, a jelen súlyos idők közepette úgy kívánt intézkedni az újoncállítás mind módjáról, mind az erre megkívántató közös költségviselésről: hogy intézkedései által lehető legtöbb polgártársainak megnyugovását eszközölje. E szempontból elhatározta, hogy a toborzás megkezdessék istentisztelet végeztével, és minden önként beálló újoncnak 10 ezüst forint ajándékpénz adassék buzdításul.

A költségviselésre nézve pedig ez határozott: minden fertály földtől annak tulajdonosa egy ezüst forintot fizetend, ezen sorozatba jönnek a jobb módú házas zsellérek is, továbbá a most említetteken kívül minden házas zsellér 30 ezüst krajcárt, a házatlan zsellérek pedig személyenként 15 krajcárt fizetendnek. Ennek kivetésivel Jegyző Úr megbízott.

Ugyanez alkalommal a kiállítandó újonczoknak Vácra szállíttatásával Végh Károly, Pápai Ferenc és Szijj Beniamin megbízottak.

*B-KML. V. 364. 1. doboz. Tanácsülési jegyzőkönyv 1848./9. szám
Eredeti jegyzőkönyvi bejegyzés. —*

122. KECSKEMÉT, 1848. szeptember 4.

GÖMÖRI FRIGYES KECSKEMÉTI ÜGYVÉD TISZTI KINEVEZÉSÉT KÉRI A KIÁLLÍTANDÓ ÖNKÉNTESEKHEZ

Akkoron ügy. Gömöri Frigyes úr azon kérését nyújtotta előnkbe, miszerint őtet, mint aki a hazának szolgálatot kíván tenni a most kiállítandó önkéntesekhez főbb tisztül neveznék ki, s mint kinevezett főtisztet t.e: Jovánka Imre¹ őrnagy úrnak ajánlanánk, mely kérését méltányosnak találván, őtet mint aki a nemzetörség felállása olta a fegyverforgatásban és hadi gyakorlatokban minden a legnagyobb szorgalommal gyakorolta magát, s már egy holnapig az alvidéki táborban táborozott is, s magát mind táborozás ideje alatt, mind az előtt a legbetsületesebben viselte, a most kiindulandó kecskeméti önkéntesek századához alhadnagynak kineveztük, s mint kinevezett alhadnagyot t.e: őrnagy Ivánka Imre úrnak ajánljuk.

Melyről is kiadtuk

*B-KML. IV. 1604. II. téka 139. sz irat.
Aláírás nélküli jegyzőkönyvi kivonat. —*

1. Helyesen Ivánka Imre

123. DUNAPATAJ, 1848. szeptember 8.

TÜZKŰ IMRE DUNAPATAJI LAKOS PANASZOLJA, HOGY A SZEGÉNYEBB SORSÚAK, NAPSZÁMOSOK HELYZETE A JOBBÁGYFELSZABADÍTÁS RÉVÉN NEM VÁLTOZOTT

Szegénynek, szerencséje is szegény!

Mi azt hittük, hogy a magyar kormány alakulásával a tiszta igazság fénye fog felettünk virítani, mellynél meg fogják látni a sötétben heverő elnyomatott ártatlanságot; azt hittük, hogy lesz fül, melly meghallja, lesz szív, melly

megszánja, a pártfogásért, orvoslásért esdeklő ügyet: de fájdalom, minden tárgy úgy mutatja, hogy a régi van meg, csak mondúrt húztak rá ujjat, de hallgatok, mert statarium van kiszégezve.

Mit nyertünk mi a magyar szabadsággal? röviden elmondom: van sajtószabadság! de van esküdszék is — nagy öszveg pénzbüntetéssel; szabad a gondolat, szabad a szó! de kötéllel biztatnak érte; van egyenlőség! táborba menni a ráczok ellen, de nincs egyenlőség a közös jövedelemhez!

Ha valaha robotoltunk volna, úgy nyertünk volna a szabadsággal felmentetvén az úri szolgálat terhe alól; ha robotosok lettünk volna, akkor legalább egy kis kender s káposzta földünk csak lett volna, melly most birtokunkban maradt volna, de robotot nem szolgáltunk soha, sem egy talpnyi földet nem bírván, annyit nyertünk a szabadsággal, mint Bertók a csikkal.¹

Mi napszámi munkánkkal szerzünk be mindenünket és csak hogy az adót fizethessük le, még sokszor a kenyérben sem ettünk eleget, húst pedig csak 1/2 fontonként is igen ritkán, mert munkánkért sokszor papgarassal fizettek, de azért harczolunk a ráczok, illyrek ellen, hogy ezutánra azon ismert zsarnokoknak ne húzzunk-vonjunk, kik véres verejtékinket ingyen kívánták; azért mi készen vagyunk harczolni a legnagyobb elszántsággal édes honunkért, bátran megyünk szemközt a halállal, tudván, hogy a halál reánk nézve a legjobb jótétemény lenne.

65 ifjú ment el már városunkból önkéntesen katonának és közöttök csak kettő volt földes ember gyermeke, a többi mind szegény gyalog polgárok gyermekei, és mi okozta, hogy ezek önkényt mentek? egyedül csak az, hogy esmerék nyomorúságos helyzetünket, mert ha lóggón is, de ők is nyomták a jármot.

A tisztelt képviselőkhöz is volna szavam, de most nem tehetem, most röviden csak azt mondom, hogy az Istenre kérem, vegyék szívökre, hogy ők külön-külön nem egy ember, hanem 30 000 ember képét képviselik, 377-en 15 millió népnek képviselői, kik boldogságokat tőlök várják, nagy a remény, feszült a várakozás; úgy igyekezzenek a haza megmentésén, felvirágzásán, hogy magoknak dicsőséget arathassanak: az idő becses s rövid, a veszély közelget s nagy, minél előbb jól végezzenek, ébren legyenek, emlékezzenek a szülőhegyre, mely a sok várakozásra is csak kis egeret szült. Óh ha ez így történnék, akkor nem hogy az 5 pengő[f]lorin]tnyi díjt, de azt a napot, mellyet választásokért eltöltöttünk is, sajnáljuk. A siklósi választó kerület kívánatait helyeslén, mi is mellette szavazunk.

Tisztelt honfitárs! Ön nekünk kedveskedni akarván az által, hogy újságát két fél íven, egy héten kétszer adja ki, bizonyítványa ez hozzánk való szeretetének, de nekünk nem használhatott ily jó szívből származott igyekezetével, mert 1. a két fél ívét csak egy borítékban egyszerre kapjuk, 2. mert sok ... kapjuk; ugyanis eddig 3-ad napra kaptuk, most pedig 12-kettő napra kapjuk, a 24 augusztusi sept[ember] 5-kén jött kezünkbe, így ismét teljesült: a szegénynek szerencséje is szegény. Azonban azt is hallám, hogy önt az újság szerkesztésitől eltöltötték; ha való, nagyon sajnáljuk: vagy a minister urak

eltílták a kés árulókat is az árulástól, mert gyerek kezeibe akad, bele esik: mit ártott a munkások újsága?

Még arról is tudósítson, hogy követünk, ügyvédje is városunknak, de most követ! valjon kötelesek vagyunk-e neki a fiscalisi pénzt megfizetni? Eszközölje hát azt, hogy újsága minél gyorsabban jöhessen kezünkbe. — Isten áldása légyen önön és édes övéin.

Tüzkü Imre²

Én azt vallom, hogy valamint egy rókának két bőrét nem lehet húzni, úgy egy ember két hivatali fizetést sem húzhat, hanem húzza csupán egyik valamelyiket. Az újságok iránt pedig majd jobb intézkedés lesz a postán.

Szerkeszt.

B-KML. IV. 1604. II. téka 156. sz. irat. Megjelent a Munkások Újsága 33. számában, 1848. szeptember 24-én. Ez az irat valószínűleg egy erről készült másolat.

1 Jócskán ráfizetett, megjárta értelemben.

2 Tüzkü Imre személyéről semmi közelebbit nem tudunk. Ilyen nevű család élt Patajon, tehát nem valószínű, hogy írói álnév lenne.

124. KECSKEMÉT, 1848. szeptember 12.

A KECSKEMÉTI REFORMÁTUS EGYHÁZ ISPOLTÁLYUK TELKE HELYETT MÁSIKAT KÉR CSERÉBE A KÖZGYŰLÉSTŐL¹

Tisztelt Közgyűlés!

A Sz. Erzsébeth templomi piacz tér mellett eső ispita házunk², most legközelebb összedűlvén, mi azon funduson — mivelhogy Sáros környékű, és különben is a szabályozás szerint aligha a nevezett piacz térhez nem lenne csatolandó — többé semmi épületet tétetni határozottak vagyunk, minthogy pedig szegényeinket illető ispita házról gondoskodni, valamint felekezetünknek, úgy az egész városi közönségnek közszüksége, mi egy ispita házat a Mezővárosban töb' okoknál fogva legczélszerűbnek lenni ismervén: azt kérjük a tisztelt közgyűlés előtt, hogy említett ispita házunk fundusa helyett, a

Mezővárosnak ha lehet, homokosab részén egy czélszerű építésre alkalmas helyet a még ott lévő üres fundusok közül részünkre cserébe adni méltóztatásék.

a Kecskeméti Református Sz. Egyház
N. N. előjárói

*B-KML. IV. 1604. II. téka 160. sz. irat.
Aláírás és pecsét nélküli irat. —*

1 A ref. egyház telke a közpiac mellett állt, a városszabályozási tervben szerepelt ennek a piachoz való csatolása. A város egy másik alkalmas házhelyet kínált fel a ref. egyháznak, de nem kórházépítés céljára — ugyanis a város előljárósága elhatározta, hogy építtet egy polgári kórházat. A város ennek építéséhez az egyházak támogatását is meg akarta szerezni.

2 Ispita, ispotály = kórház, betegápolásra szolgáló ház.

125. KECSKEMÉT, 1848. szeptember 17. (?)

A HÁROM VÁROS — NAGYKÖRÖS, CEGLÉD, KECSKEMÉT — FELAJÁNLIJA SZOLGÁLATAIT A HAZA JAVÁRA¹

Tisztelt Hongyülés s Nemzeti Kormány!

Miután nemzeti függetlenségünk legközelebb lefolyt néhány hónapja tényleg bizonyítja, hogy a majd különböző, majd ellenkező Kormányrendeletek, s honvédelem tárgyában egymást gyakran követett változó parancsok, a polgárok lángra élesztett tüzét elhidegítették, — a kimozdított sok ezer Nemzetörök személyes fáradozásaikat, több milliókra tehető saját költségeiket hasztalanul fölemésztették, — az állodalom tömérdek költekezése mellett a községi pénztárakat is tetemes költségbe s adósságokba keverték, — sőt a lelkesítő felszólításokat is már csaknem köz gúny tárgyává tették, — végre oda jutottunk, hogy midőn fent az ármány leigázó cselszövényt kohol, alant pedig egy elámított néptöredék a Magyar ellen irtó háborút visel — a Nemzeti enyészet borzasztó réme áll előttünk.

Tapasztalván azt is, hogy a Nemzeti kormánynak legüdvösb rendeletei végrehajtásában sokszor ellenhatással kellett küzdenie, s midőn kizárólag a fenn álló törvények ösvényén kívánt haladni, nem talált oly védpontot, oly összesített erőt, melyre a kivitel biztos sikerét alapíthassa: mi alulírt három tiszta ős magyar Város Közönsége, az összes Magyar Haza színe előtt ünne-

pélyesen ki nyilatkoztatjuk: hogy Hazánk, Nemzetiségünk, és ön magunk védelmére vagyonunkat és vérünket felajánljuk, a tőlünk kitelhető legnagyobb áldozatra készek vagyunk, inkább óhajtván utolsó emberig dicsően elhullani, mint gyáván elenyészni.

Tisztelt Honatyák és Nemzeti Kormány! 70-80 ezer lélekből álló három közönségnek varázs erejű hatalmat ugyan nem tulajdonítunk; de lángoló honszerelmünk buzgóságában bizton reméljük, hogy e példát néhány millió romlatlan tiszta magyar vérű polgártársaink követni fogják, s e nép összes akaratán áldozatkész elszántságán, mint vihar közepett rendületlenül álló kőszirt ormán, megtörik az ármány, s elporlik elleneink átkos fegyvere, hogy isten és világ előtt ügyünk tisztasága győzzön s Nemzeti függetlenségünk a hálás maradék számára is felviruljék.

Hogy pedig e cél többé ne kockáztassék, a Haza szent nevében arra kérjük a tisztelt Hongyűlést, s Nemzeti Kormányt, nyúljon a legrendkívülibb eszközökhöz, melyek bennünket a végenyészettől megmenthetnek, és mi vak engedelmességgel hajolunk meg az erélyes rendeleteknek, vérünket és vagyonunkat ismételve felajánlván.

És mivel eddig köztudomány szerént oly állapotban nem lehettünk hogy alkalmas minőségű és elegendő számú fegyvereket szerezhettünk volna, azt kérjük, hogy miután értesültünk arról miszerint az állodalom részéről megrendelt fegyverek már leérkeztek, Nemzetőreink fejenként fegyverrel és lőszerral elláttassanak.

A kik egyéb aránt hódoló mély tisztelettel vagyunk a tisztelthongyűlésnek és nemzeti kormánynak

alázatos szolgálai
Kecskemét, Nagykőrös, és Cegléd Városok
Közönsége

B-KML. IV. 1604. 171/II. sz. irat.

Fogalmazvány, Hornyik János kézírása. —

1 Nagykőrös 1848. szeptember 16-án kelt levélben egy nyilatkozattervezetet küldött meg Kecskemétnek és Ceglédnek. A nyilatkozatban bírálták a kormány politikáját, eddigi tevékenységét, a haza védelmére azonban mindenüket felajánlották. A nagykőrösiek csatlakozásra hívták fel a két szomszéd város közönségét, javasolták: intézzenek közös felterjesztést a kormányhoz és az országgyűléshez e tárgyban, egyben felkérték Kecskemét és Cegléd közönségét; hogy az általuk fogalmazott szövegben javasolt módosításait tegyék meg. Kecskemét közgyűlése 1848. szeptember 17-én tárgyalta meg a nyilatkozat szövegét. A felterjesztést — némely keményebb kifejezés tompítása mellett — lényegében a fenti szövegezésben fogadták el.

Kapcsolódó iratok: B-KML. IV. 1604. II. téka 173. sz. irat, IV. 1601/a 103. kg. szám./1848.

A VÁROS KÖZGYŰLÉSÉNEK HATÁROZATA ALAPJÁN IZRAELITÁK IS TAGJAI LESZNEK A KECSKEMÉTI NEMZETŐRSÉGNEK

Folyó évi Július hónap 19-ik napján tartott közgyűlés alkalmával ezen jegyzőkönyv 31. számú pontja alatt a helybeli Israelitáknak a Nemzetőrség közé leendő felvételek eránt költ határozat életbe léptetése többé gátoltatva nem lehetvén, minthogy ez a fen forgó körülmények által is igényeltetik, a helybeli israeliták a Nemzetőrségbe ezennel bekebeleztetnek, s minden azzal járó szolgálatok teljesítésére köteleztetnek, miről a Nemzetőrségi parancsnokság hivatalosan értesítettni rendeltetik.

B-KML. IV. 1601/a 105. kgy. sz. 1848.

Eredeti jegyzőkönyvi bejegyzés, Hornyik János kézírása

127. PEST, 1848. szeptember 18.

SIMONYI JÁNOS KECSKEMÉT EGYIK ORSZÁGGYŰLÉSI KÉPVISELŐJE AZ ÚRBÉRISÉGI KÁRMENTESÍTÉSÉRŐL FOLYTATOTT ORSZÁGGYŰLÉSI VITÁRÓL SZÁMOL BE A VÁROS FŐBÍRÓJÁNAK

Tisztelt Főbíró Úr!

A tegnapi napon tanátskozás alá vétettvén Kossuth Lajos Pest belvárosi képviselő úrnak az úrbériségi kármentesítésről készített törvényjavaslata, az 1848-dik évi 12-dik törvénycikkelynek 9-dik paragrafusá nyomán szóba jött azon községeknek mikénti kármentesítések, melyek már eddig úrbéri örök-váltsági szerződéseket kötöttek.

E tárgy némi ingerültséggel mind tegnap, mind a mái napon megvitattván, végre sikerült a képviselő ház többségét oda bírni, hogy mindazon községek, melyek magokat az 1833-dik évi Januarius hónap 1-ső napja után váltották meg, kármentesítettnek fognak. E szerint tehát azon váltságainkra nézve,

melyek a mondott határnap után történtek, a kármentesítésre nézve biztosan számíthatunk. Az, hogy a kármentesítés alapjául a kötött szerződésekben megállapított özveg fog é alapul vétetni, vagy pedig a megváltott javadalmak betse? még elhatározva nints, s é részben a minisztérium fog utasíttatni, hogy miután a szerződések igen különbözőek, tervet és törvényjavaslatot terjesszen a jövő országos ülésre.

Hogy reánk nézve kedvező eredményt eszközölhattünk, köszönettel tartozunk Nyári Pál és Klauzál Gábor képviselő urak erélyes fellépéseknek.¹

Ennyit előlegesen sietvén megírni, a bővebb körülményeket, mivel a hírlapok elől terjesztendik, mellőzve tisztelettel vagyok tisztelt főbíró úrnak

Kész kötelességű szolgálja
Simonyi János m. p.
Ketskeméti képviselő

*B-KML. IV. 1604. II. téka 177. sz. irat.
Eredeti irat, Simonyi János sajátkezű írása. —*

1 Kecskemét a 19. sz. elejétől folytatott örökváltási tárgyalásokat a város földesuraival. 1834. nov. 15-én léptek egyezsége Szász—Coburg—Gothai Ferdinánddal — a Koháry birtok örökösével —, ennek értelmében a város az egykori Koháry-rész váltása fejében 170 000 forintot fizet, egyúttal a kecskeméti lakosok által használt vacsi pusztát a város rögtön átadja. Kecskemét a váltásösszegből 60 000 forintot lefizetett, a hátralevő 110 000 forintról kötelezvényt állított ki. A legnagyobb földesúri illetmény megváltása után a többi földesurak kielégítése már könnyebben ment. A váltásösszeget, mely 303 620 frt 05 kr-ra rügött, 1847 végére már teljesen rendezték.

Magyarország vármegyéi és városai. Pest—Pilis—Solt—Kiskun vármegye monográfiája II. köt. 338. l.

128. KALOCSA, 1848. szeptember 23.

A SOLTI JÁRÁSI FŐSZOLGABÍRÓ RENDELETE A KÖZSÉGEK ÁLTAL KIÁLLÍTANDÓ ÚJONCOK SZÁMÁRÓL

A nemzeti gyűlés a hon védelmére szükséges fegyveres erő szaporítását elhatározván, a kiállítás zsinor mértékül szolgáló és ./. alatt ide tsatolt kormánybiztosi rendelet foganatosítása végett folyó hó 26^{án} regveli 8 óraker Bányán, 11 óraker Dusnokon, délután 3 óraker Sükösdön, september 27^{én} regveli 8 óraker Csanádon, 10 óraker Szent Istvánon, d.u. 3 óraker Szeremlén, september 28^{án} reggeli 8 óraker Nádudvaron, 10 óraker Hajóson, d.u. 3 óraker Miskén megjelenendek. Ugyanazért a községek előljáróinak felelet

terhe alatt meghagyatik, hogy a fent kitett időre a reájok kivetett ujonczok illetményét önkéntesekből ki nem állíthatná, miután a toborzás annak terhei miatt semmi szín alatt sem engedtetik meg, az őszveírásban foglalt 19, 20, 21 éves alkalmas egyéneket személessen leendő megjelenésre szólítsák, sőt kényszerítsék.

Ahol pedig az őszveírás szigorú megvizsgálása után az előljárók látják, hogy a 19-20 évesek elegendő számmal vannak, ott a 21 évesek elmaradhatnak.

A kormánybiztosi ívekből minden község maga részire egy példányt vegyen ki.

Költ sept 23^{án} 848

Bátya állít	13 ujonczot 4 évre
Dusnok	10 ujonczot 4 évre
Miske	10 ujonczot 4 évre
Hajos	14 ujonczot 4 évre
Nádudvar	8 ujonczot 4 évre
Sükösd	11 ujonczot 4 évre
Csanád állít	8 ujonczot 4 évre
Szent István	11 ujonczot 4 évre
Szeremle	10 ujonczot 4 évre

Mészáros mk. főbíró

*B-KML. V. 307. Bajszentistván nagyközség iratai. Pest vármegye gyűléseiről felvett jegyzőkönyvek és rendeletek másolati könyve 1848—1850. 31. p.
Egykorú másolat.*

129. KECSKEMÉT, 1848. szeptember 23.

A KÖZGYŰLÉS MEGHATÁROZTA A VÁROSI TANÁCSNOKOK TEENDŐIT EGY ESETLEGES NÉPFELKELÉS SZERVEZÉSÉBEN

A legközelebb tartandó tizedgyűlés alkalmával — az illető tanácsbeli urak — világosítsák fel és lelkesítsék polgártársainkat, — kitűzőleg e következő pontokra nézve:

1.-ör Hogy a Magyar hont megsemmisítéssel, rabigába döntéssel fenyegető veszély, az istentelen reactio és Camarilla alattomos munkássága által napról

napra növekedik és úgy akarják elpusztítani egész Magyarhont, mint 1707^{-ben} elpusztították a rátzok által Kecskemétet.

2^{-or}Hogyha a dúló rátzoknak is útkövekben más oldalról is reánk kitört horváth rabló csoportoknak seregestől elejökbe nem állunk, itthon keresnek fel bennünket, itthon prédálják fel vagyunkat, öldölnek le bennünket.

3^{-or}Hogy a nádor már kiállott a csatatérre Keszthely alá — és ha hirtelen segítségére nem megyünk, csekély erővel nem győzhetvén, el fogjuk veszteni a hazát és magunkat —, tehát küldjék és állítsák ki mielőbb fegyvert fogható ifjajaikat.

4^{-er}Készen legyenek arra is, hogy a veszély elhárítására, a mely napon vagy órában kívántatik a népfelkelés, magunk is akik fegyverforgatásra ép erővel bírunk, személy és élet idő különbség nélkül kiállhassunk, — addig is magunkat a tömeges állásban, tömeges hadi mozdulatokban gyakoroljuk, mert ha magunk nem segítjük magunkat, — Isten se segíthet bennünket. Köztartozások fizetésére serkentendők a lakosok.

B-KML. IV. 1604. II téka 170. sz. irat. Fogalmazvány aláírás nélkül.

130. KECSKEMÉT, 1848. szeptember 24.

KARIKA JÁNOS, KECSKEMÉT ORSZÁGGYŰLÉSI KÖVETE, HÍRT HOZ JELLASICS TÁMADÁSÁRÓL ÉS A NÉPFELKELÉS ELRENDELÉSÉRŐL

A magyar hazát általában, különösen pedig a magyar nemzetet enyészettel fenyegető veszedelem elhárítására Gróf Batthyány Lajos miniszterelnök úr által több megyékben népfelkelés rendeletvén, annak rendezése végett Pest megyében Nyáry Pál első alispán úr kormánybiztosul neveztetett ki, azonban jelen veszély közepette országos ügyekbeni elfoglaltsága miatt tisztelt kormánybiztos úr ezennel személyesen a fővárosból nem távozhatván, Kecskemét, Nagykőrös és Cegléd Városok országgyűlési követeiket bocsájtotta haza, s ennek következtében Karika János úr Városunk egyik képviselője kinek jelentése folytán a közgyűlés összehívattatott, itten személyesen jelen lévén, előterjeszti: miszerint Jellacsics József pártütő horvátországi bánnak a drávai vonalon áttörése következtében az Ország dunántúli részei megtámadva, s a főváros is a naponként közeledő ellenség által fenyegetve lévén, különösen kettős könnyen megtörténhető szerencsétlenség teszi Pest megye részéről a népfelkelést szükségessé — nevezetesen a Jellacsics által vezérlett horvát had Balaton melletti útvonalát változtatván, olyatén irányt vón,

miből gyanítható, hogy a csak erővel s vérontással bevehető Budát kikerül-
vén, Csepel sziget alatt a Dunán átkelni s Pestet a síkról megtámadni töreke-
dik, ennek akadályozása végett már a sziget alsó részén ágyútelepek vannak
felállítva, s ugyanezen átkelés gátlására a felkelt nép az innenső part őrizetére
fog fordíthatni; ha pedig mindezen intézkedés mellett is az ellenség a vizen
áttörne, a felkelt nép által akadályozva csupán a folyam partjain s folytonos
háboríttatás között késleltetve vonulhatván fölfelé, pusztításaitól a Dunán
innen népes helyek megóvattatnának; — a másik megtörténhető szerencsét-
lenség az, hogy ha netalán a f. h. 21^{kén} Sztamásznak ismét siker nélkül történt
ostrománál felbátorult az alvidéki fellázadt Rácok kitörvén, Dunatisza kö-
zött felfelé nyomulnának, őket a felkelt nép serege által előhaladásukban
meggátolni vagy visszaverni lehessen: e végett Nyáry Pál Kormány biztos úr
hajlandó Kecskemét város részére az állodalomtul egy pár ágyút is eszközle-
ni, addig is ajánlja, hogy mind a három Város a védelemre megkívántató
eszközöket s készületet felhasználni igyekezzék, a Nemzetőrséget s fegyver-
fogható lakosokat gyakoroltassa, és e tárgyban egymással folytonos érteke-
zésben álljanak.

E népes Magyar Közönség mindazon kísérletek s ellenséges mozgalmak
által, melyek az egész haza s összes Magyar Nemzet ellenében bűnös merény-
let s elvetemült árulás útján intéztetnek, mélyen és elkeseredve érdekeltnek
s azok elhárítására minden polgárát kötelezettnek tekintvén, a kormánybiz-
tosi rendelethez alkalmazkodás mellett rendezendő Népfelkelésre hazafias
kész buzgósággal ajánlkozik; s hogy e tárgyban a további lépések célravezet-
őleg és sikeresen tétethessenek a három közönség megbízottainak egyértőle-
ges tanácskozása szükséges lévén, Nagykőrösre, hol Cegléd Város küldöttei
is várattatnak holnap reggel értekezés végett Csányi János főbíró, Kovács
József tanácsnok, Ferenczi Gergely, Fejes János, Soós János és Király Ká-
roly Képviselő Urak kiküldetnek.

B-KML. IV. 1601/a 116. kgy. szám. 1848.

Eredeti jegyzőkönyvi bejegyzés, Hornyik János kézírása. —

KOSSUTH LAJOS NÉPGYŰLÉSEN MONDOTT TOBORZÓ BESZÉDET KECSKEMÉTEN

Népgyűlés

Mai nap reggelén azon tudósítás érkezvén, hogy az általános népfelkelés eszközlésére teljes hatalommal kiküldött országos biztos Kossuth Lajos úr a fővárosból kiindulván, lelkesítő szónoklatával a Magyar Népet felkelésre serkentendő, körútját tegnap Cegléden megkezdette s Nagykőrösön folytatván, ma délre ugyan e czélból Kecskeméten megjelenend s népgyűlésben fogja felhívását előterjeszteni. E napon helybeni Országos Vásár tartatván, a gyűlés helye a Vásártéren jelöltetett ki, s Országos Biztos úr déli tizenegy óra után több tagokból álló kíséretével a Városházánál megjelenvén, innen a magával hozott Nemzeti zászló előlvetése mellett a gyűlés helyére kiment, hol összegyülekezett sok ezer helybeli s vidéki nép között, a felállított szószékre lépven, lelkiig ható s velőket rázó szavaival adta elő a Hazának s összes Magyar Nemzetnek veszedelmét, mely pártütés, honárulás, cselszövény által, némely népfajok fellázításával, horvátország erőszakos felbujtásával, a megcsalatott beteges Király nevében ellenünk forraltatik, s melyet csak az összes Magyar Nemzet minden fegyverfogható fiainak általános felkelése képes elhárítani, — ezután felolvastatta azon felhívását, melyet az Országos Képviselő tábla megbízásából a Magyar Néphez intézett, s végre szóval előadta, hogy mint a Nép embere minden ép Magyarot felhív, s mint népfelkelési országos biztos, teljes hatalmánál fogva kötelezi is a fegyverfogásra, bár nem reményli, hogy a kiirtatással fenyegetett Magyar Nép erányában hatalmának felhasználása igényeltessék, sőt hiszi, hogy az egész Nemzet mintegy férfiú álland fel, hogy a sokfelől fenyegetett Hazának elbizakodott ellenségeit csupán lehelletével fúvja le a Hon szent földéről, melyet ezer év lefolyta alatt annyi hős magyar vér áztatott s utódaik számára sértetlenül fentartott, — mire a jelen volt néptömeg a szónok hatalmas szavai által ihletve általános felkiáltással nyilvánította készségét a felkelésre a szószékről lelépett országos biztost vállalkra emelve szünni nem akaró éljenkiáltások közt vitték ki a tömeg közül.

A népgyűlés után szerencséje volt a Városi Közönségnek Kossuth Lajos országos biztos urat kíséretével együtt magyar vendégszeretettel ebédrel elláthatni.

Esti hat órakor a Városi tanács, képviselő testület s Nemzetőrség tiszteivel országos biztos úr a népfelkelés rendezése tárgyában nyilvános értekezést

tartott, hogy ahhoz képest rendeleteit írásban kiadhassa; — később ugyanezen esten nagyszerű fáklyás zenével s szónoklattal tiszteltetett meg.

B-KML. IV. 1601/a 117. kgy. szám. 1848.

Eredeti jegyzőkönyvi bejegyzés, Hornyik János kézírása.

Kossuthot a város népe nevében Torkos Károly evangélikus lelkész köszöntötte a népgyűlésen. (Kossuth Lajos az Országos Honvédelmi Bizottmány élén I. köt. 37-38. old.)

132. KECSKEMÉT, 1848. szeptember 25.

KOSSUTH LAJOS A KORMÁNY NEVÉBEN HAJAGOS ILLÉS POLGÁRMESTERT KORMÁNYBIZTOSNAK NEVEZI KI, ÉS RENDELKEZIK A NÉPFELKELÉS AZONNALI MEGSZERVEZÉSÉRŐL

Kossuth Lajos teljhatalmú országos biztostól Hajagos Illés és Fejes János népfelkelési kormánybiztos uraknak!

A pártütő Jelasich tábora a világ történetében példátlan árulás által kalauzolja Pest vármegye szélén áll.

A haza megmentésének egyedüli, de ha lelkesen használtatik, biztos eszköze az általános népfelkelés.

Ezt parancsolja ily esetben a törvény, ezt rendelte meg az ország kormánya, s engem teljes hatalommal felruházva országos biztosul küldött ki, hogy ezen általános népfelkelést eszközöljem, rendezzem, s a felkelt népet biztos és hű vezérek parancsnoksága alatt a Duna bal partjának védelmére indítsam.

Azoknak következtében, miket Kecskeméten a megyei és helybeli hatóságoknak közre dolgozásában is e célra intéztem és rendeztem, a végrehajtásnak minden részletekben sikeres biztosítására önt, Hajagos Illés polgármester úr első, és önt, Fejes János úr második kormánybiztosul azon telj. hatalomnál fogva, mellyel fel vagyok ruházva, ezennel Kecskemét várossára, nem különben Alpár, Ó- és Új Kécske helységekre, Pusztá Péterire és általában a körülbelől fekvő pusztákra nézve, miket Nyári Miklós főszolgabíró úr önöknek kijelölend, ezennel kinevezem, oly világos kijelentéssel, hogy önök ezen körben a népfelkelés rögtöni kiállítására, rendezésére, megindítására és saját személyökbeni elvesztésére nézve, magokat azon egész teljhatalommal felru-

háztornak tekintsek, mellyel én az ország más vidékeire nézve is felruházva vagyok. Ennél fogva Önök rendeleteit Kecskemét városának tanácsa, s minden tisztviselői oly szorosan teljesíteni tartoznak, mint az én saját biztosi rendeleteimet teljesíteni kötelesek, amiről a szükséges értesítést megtettem, s e rendelet teljesítését, különösen a város főbírájának személyes felelőssége alá helyeztem.

A felkelő népet katonai tekintetben Haraszi és Tóth László nemzetőr százados urak, kiket e végett őrnagyokká neveztem ki, fogják vezérelni e város és a hozzá csatolt kösségek részéről és pedig Haraszi őrnagy úr a lovasságot, Tóth László őrnagy úr pedig a gyalogságot.

Értesítem a ceglédi és nagykőrösi felkelt lovasság parancsnokait arról is, hogy e három városnak lovassága Haraszi őrnagy úrnak parancsa alatt fog állani, önök pedig, mint teljhatalmú polgárbiztosok a hadi mozdulatokat kivéve, magokat a kecskeméti s hozzá csatolt népfelkelés polgári vezéreinek tekintsek, a szerént intézkedjenek, a felkelt népet rendeltetése helyére vezessék. E szó — népfelkelés — és az önökre bízott teljes hatalom eléggé kifejezi önök eljárásának körít, s rendeltetését, ezért elégnek tartom a következő rövid utasításokra szorítkozni.

1^{or} Az általános népfelkelésben külömbség nélkül mindenki részt venni tartozik saját személyében, aki csak testi erejére nézve fegyverfogható állapotba van.

2^{or} Népfelkelés rendezésénél az engedetlenség vagy éppen az ellenszegülés katonai törvények súlya alá esik és önök a reájuk ruházott teljhatalomnál fogva e szerént járandnak el, mely végre az illető közönségeknek tudokra adandják, hogy addig míg a népfelkelés tart az illető vidéki ostrom állapotba van helyezve.

3^{or} E végett, addig míg a népfelkelés e városból és környékéből tart, a polgári perlekedés felfüggesztetik, a fegyver fogható nép eltávoztával hátra maradó lakosság életének s vagyonának biztosítása végett pedig a közbátorságnak háborítása hadi törvény szigorú büntetése alá helyeztetik. Írok e végett a megyei hatóságnak, hogy ennek sikeresítése végett ide helybe azonnal rögtön ítélő bírakat rendeljen, mert ezen biztosítást e nagy és népes városnak állapota mulhatatlanul megkívánja.

4^{or} Az általános népfelkelés kiállításában önök a teljesen nélkülözhetetlen cselédségnek honmaradására méltányos figyelemmel leendnek, de a nélkülözhetlenségen túl kivételt e tekintetben sem engedend meg.

5^{or} Ezen kívül a város közigazgatásának és közbátorságának tekintetéből Szeles János megyei adószedőn kívül a helybeli összes lakosságból mégcsak e következők vétetnek ki a népfelkelésbeni személyes részvét kötelessége alól u.m.: Kecskemét városa főbírája, s Bódogh Antal és Gassich János tanácsnok urak, kik közül az utolsó Hajagos Illés polgármester, s kormánybiztos úr távolléte idejében a polgármesteri hivatalt is pótolandja a jegyzőségből Hornyik és Sárközi urak kik különben is betegesek, továbbá Bagi ügyész úr, az ügyészi hivatalból, az irnokok közül Keresztes András, nemkülönben az

árva gondnokok és a város közpénztárainak kezelői továbbá a közbátorsági cseledség, nevezetesen hadnagyok, a mezei biztos, a tömlőtztartó, s tömlőtztőr személyzet 3. forspontozási hadnagy, egy belső biztos, a Drabantság fele a csendőrök, egy polgár, minden tizedben egy tizedes és az udvar gazda, ezeken kívül csak a honvédelemre tehetetlenség, vagyis a fegyvert nem fogható erőtlenség menthet fel a népfelkelés kötelességétől, egyéb semmi. Azonban figyeljenek önök, hogy valamint a felkelő tábori lelkészekkel, orvosokkal és sebészekkel ellátva legyen, úgy a honmaradó lakosság is ezekben fogatkozást ne szenvedjen.

A Kecskeméthez csatolt többi községeknél a közbátorság tekintetéből nélkülözhetetlen kivételeket főszolgabíró úr jelelendi ki.

6er A nemzetőrség századonként már organizálva lévén a felkelő népnek azon része, mely a nemzetőrséghez nem tartozik, az illető tizedbeli nemzetőr századhoz csatoltassék, s amennyiben a századoknak ekénti szaporítása a már aktivitásban lévő nemzetőri tiszturakon felül még több tiszteknek kinevezését tenné szükségessé, önöket ezen kinevezésekre felhatalmazom, azonban a lovassághoz Szeles László főhadnagy urat, a gyalogsághoz Fórián György főhadnagy urat parancsnoki segédekül ezennel országos biztos hatóságomnál fogva kinevezem.

7er A miniszter elnöktől e pertzben azon rendeletet, s illetőleg tudósítást veszem, hogy a Duna bal partján összepontosítandó felkelő népet Szalk Szent Mártonba utasítsam, hol mind az ellátás, mind a felfegyverzés iránt miniszter elnök úr már kellő rendelkezést tett, azt is tudtomra adván, hogy Szalk Sz. Mártonban 10 000 darab kaszát szállíttat, önök tehát a felkelő népet ezen renDELETEH képest fogják elvezérelni Szalk Szent Mártonig, a sereg ellátásáról itt helyben a városi előljároság útján gondoskodandnak.

8er Holnap reggel mindjárt a népfelkelés kiállítását gyors munkába veendik, a lovasságot a lehetőségig szaporítani igyekezendnek s két legfeljebb 3 nap alatt az egész felkelő népet rendeltetése helyére viendik, úgy azonban, hogy ami holnap kiállíttatik, azt rögtön útnak indítsák, útnak indításával az egész seregnek harmadnapon túl a legszorosabb felelet terhe alatt semmi esetre nem halasztható kiállításáig ne váraKOZZANAK.

9er Amint a sereget egészen vagy részben megindítják, annak számáról a miniszter elnököt Pestre, engem pedig Szolnokra futár által értesítsenek, megírván ezen tudósításukban a kiindított sereg számát körülbelül az időt midőn a Szalk Sz. Mártonba érkezend, és azt is, hogy minő szám az, amely fegyverrel nintsen ellátva, amennél jobb fegyverkezésrőli gondoskodást önöknek különös figyelmökbe ajánlom, e végett különösen felhatalmazom, hogy ami lőfegyver Kecskeméten felfedezhető azt használatul requirálni el ne mulasszák, akik ezen requisitionak engedni nem akarnának, azokkal az ostromállapot szigorúságával bánjanak. Tudósítom egyszersmind önöket, hogy a miniszter elnököt sürgetőleg felkértem, miszerént önök serege számára, vagy 900 szuronyos fegyvert, s karabinokat, 100 kardot és 100 pár pisztolyt kiszolgáltasson.

Ezen részletek megemlítését egyelőre elegendőnek vélvén önök eljárásuk további szabályait a népfelkelés és ostromállapot természetében az önökre bízott teljhatalomban és hazafiúi buzgalmukban találandják fel.

A nemzetnek siker kell minden áron az önök utasítása nem lévén idő ezen utasításom tartalmát több példányokban leíratni, legyenek önök szívesek azt az őrnagy urakkal, s a város főbírájával is közölni, s egy példányban Nyári Miklós főszolgabíró úrnak is kiadni.

Isten vezérelje, s a nemzet hálája kísérendje önöket.

Kossuth Lajos
m. k. népfelkelési teljhatalmú országos biztos

B-KML. IV. 1604. II. téka 161. sz. irat. Eredeti irat. — A szöveg megjelent: Magyarország újabbkori történetének forrásai c. sorozatban, Kossuth Lajos összes munkái XIII. Kossuth Lajos 1848/49-ben III. Kossuth Lajos az Országos Honvédelmi Bizottság élén (Sajtó alá rendezte Bartha István/Bp. 1952. 34-36. l.

133. KECSKEMÉT, 1848. szeptember 26.

KECSKEMÉT VÁROS KÖZGYŰLÉSE KOSSUTH LAJOS ELŐZŐ NAPI RENDELETEI ALAPJÁN INTÉZKEDIK A NÉPFELKELÉS MEGSZERVEZÉSÉRŐL

Kossuth Lajos úr az általános népfelkelés rendezésére kiküldött teljhatalmú országos biztos mai nap reggelén elutazván küldetési körútjának folytatására, Hajagos Illés és Fejes János Urak mint általa kinevezett helybeli kormánybiztosok részekre kiadott, s a Városi hatósággal, úgy szinte a Nemzetőrségi Őrnagyokkal közlendő rendelete felolvastatott, melyben foglaltatik: miszerént a Világtörténetben példátlan ámulás által kalauzoltatva, a pártütő Jellacsics tábora már Pest megye szélén áll, a haza megmentésének egyedüli s ha lelkesen vezéreltetik biztos eszköze az általános népfelkelés, melyet ily esetben parancsol a törvény s az Ország Kormánya megrendelte, hogy a felkelt nép biztos és hű vezérek parancsnoksága alatt a Duna bal partjának védelmére megindíttassék, ezennel pedig a felkelés rendezésére, s a végrehajtásnak a helybeli hatóság közremunkálásával minden részletekben sikeres biztosítására Hajagos Illés urat első, Fejes János urat pedig második kormánybiztosoknak szintoly teljes hatalommal, mint ő az Ország Kormánya által kiküldetett kinevezi, Kecskemét Városán kívül Alpár, Ó és Új Kécske helységek, úgy szinte a körül fekvő pusztákra nézve általában hatáskörüket

kiterjesztvén, — az ezekből kiállítandó gyalogság részéről parancsnokká Tóth László, az egész pest megyei lovasságnál pedig Haraszi Imre nemzetőrségi Százados Urakat őrnagyi ranggal katonai vezérekké kinevezi, — a teljes hatalommal felruházott polgári biztosok utasításául részletesen megállapítván, hogy ezen általános népfelkelésben különbség nélkül mindenki résztvenni tartozik saját személyében, aki testi erejére nézve fegyverfogható állapotban van, ugyanazért az engedetlenség vagy éppen ellenszegülés katonai törvény súlya alá esvén, addig, míg a népfelkelés tart, a Város és hozzá kapcsolt vidék ostromállapotba helyeztetik, a polgári perlekedés felfüggesztetik, a fegyverfogható nép eltávoztával hon maradó lakosság életének s vagyonának biztosítása végett a közbátorság háborítása hadi törvény szigorú büntetése alá esik, — a népfelkelés kiállításában egyedül a teljesen nélkülözhetetlen cselédség hon maradására légyen figyelem, ezeken kívül a Város közigazgatásának és közbátorságnak tekintetéből Szeles János megyei adószedőn kívül Csányi János főbíró, Bódogh Antal tanácsnok, Gassich János mint helyettes polgármester, Hornyik János és Sárközi Lajos jegyzők, Keresztes András írnok, Bagi László tiszti főügyész, az árva gondnokok, és pénztárnokok, közbátorságra ügyelő cselédség. — Figyelem legyen arra is hogy a tábor lelkészekkel és orvosokkal elláttassék, — a felkelő nép a már rendezett Nemzetőrség századaiba soroztassék, melyet polgári biztos urak Szalk Szent Mártonhoz a kijelölt táborhelyre vezetendik, hova elegendő fegyver és élelem szállításáról az országos kormány részéről gondoskodva leend, — a felkelés kiállítását biztos urak azonnal munkába vévén két, legfőlebb három nap alatt az egészet útnak indítsák, ennél tovább szoros felelet teher alatt a táborba szállást nem halaszthatván.

Határozat:

Az elrendelt általános felkelés foganatosításában mind a helybeli lakosságnak a veszélyben lévő haza megmentése eránt mutatkozó buzgósága, mind kormánybiztos urak erélye kitűnő sikert reményltetvén, ami a kiindulást illeti, ez a fen forgó körülményeknél fogva azonnal szükségeltetvén, az első osztály kiindítására holnap reggeli 10 óra, összejövetel helyeül a Vásártér úgy szinte a következő két nap s ugyanazon hely jelöltetik ki, utasítatván tanácsnok Urak, hogy tizedeikben azonnal házanként s illetőleg utszánkenti körutat tévén, a lakosokat a kimozdulásra serkentsék, az illetőket felvilágosítsák s a vállalat nagyszerűségéhez képest a körülményekről részletesen is értesítsék, tudtokra adván, hogy aki bővebb tudomást szerezni kíván, holnap reggel hét óraker illető szentegyházban jelenjen meg, azt az ezennel arra hazafias készséggel ajánlkozott lelkész uraktól veendik, — fegyvert mindenki, különösen aki alkalmas lőfegyverrel bír, úgy szinte három napi eleséget vegyen magához, a tábor helyen élelemmel az állodalom által lévén ellátandók, a jelentkező fegyvertelenek között a Város által készítettett kaszák kiosztatni, többiek a táborban fognak ellátatni; — a Város határában és pusztákon lévő

tanyai lakosok a Mezei biztos és hadnagyok által eljárattván serkentetni és köteleztetni fognak a felkelésre; — minthogy pedig a szüret e héten már felszabadítva lévén, némelyek arra készületet tettek, nehogy a nép legnagyobb részének távollétében ez a táborozók károsításával folytattassék, közelebbi Octóber hónap 12^{ik} napjáig a szüretelés általánosan felfüggesztetvén betiltatik.

B-KML IV. 1601/a 118. kg. szám. 1848. Eredeti jegyzőkönyvi bejegyzés, Hornyik János kézírása.

134. KECSKEMÉT, 1848. szeptember 27.

FEJES JÁNOS A KECSKEMÉTI FŐBÍRÓT A NÉPFELKELÉS HATÉKONYABB TÁMOGATÁSÁRA SZÓLÍTTJA FEL

Kecskemét város Főbírájának!

A népből felkeltek máj naponi elszállítása körül botrányosan tűnt fel a szükséges kotsik és szekerek hiánya, s személyesen tapasztaltam, hogy szegényebb sorsú lakos társainkra felette leverő hatást gyakorolt az, miszerént podgyászaikat is hátukon vinni kéntelenítették, minek folytán számosak zúgolódva vissza is tértek.

Nehogy tehát a holnapi napon tízszerte nagyobb számban útra indulandó felkelőknél hasonló botrány történjék, mely előre láthatlan rossz következményt könnyen idézhetne elő:

Ezért azon hivatalos hatalomnál fogva, mely a népfelkelés tárgyában működő orsz. biztos által reám ruháztatott, kötelességivé tészem Önnek, hogy a holnapi nap reggeli 7 órára legalább 40 kotsit vagy szekeret a vásártéri Czédula házhoz felelet terhe alatt kiállítani hivatalos kötelességeinek tartsa.

Őszinte tisztelője
Fejes János kormánybiztos

B-KML. IV. 1604. II. téka 162. sz. irat. Eredeti irat, Fejes János kézírása.

KOSSUTH LAJOS PISZTOLYOK ÉS KARDOK KUNSZENTMIKLÓSRA VALÓ SZÁLLÍTÁSÁRA AD KI UTASÍTÁST

Haraszty Imre úrnak a kecskeméti népfelkelési lovasság őrnagyának. Ezennel van alkalmam őrnagy urat értesíteni, miszerint önnek vezérlete alatti lovasság számára kívántató 75 pár pisztoly és 100 kard rendeltetésök helyére, Kunszentmiklósra át fognak szállíttatni.

Maradván Szolnokon
Őrnagy Úrnak

Kossuth Lajos
orsz. biztos

B-KML. IV. 1604. II. téka 163. sz. irat. Eredeti irat Kossuth Lajos aláírásával és épen maradt pecsétjével.

136. BAJA, 1848. szeptember 29.

GRÜNVALD FERDINÁND TANÁCSNOK ELŐTERJESZTÉSE BAJA VÁROS TANÁCSÁNAK AZ ÖNKÉNTESK FELPÉNZÉNEK KIFIZETÉSÉRŐL

Grünvald Ferdinánd tanácsnok s helyettes bíró ur előterjesztvén, miként a folyó évi september 24^{én} tartott városi közgyűlés által — királyi biztosi rendelet következtében — toborzás útján kiállíttatni rendelt, s 20 pengő forint felcsapó pénzzel ellátandó 104 önkéntesek díja kifizetése végett a városnak rögtön pénzre lévén szüksége, — ahoz csak költsön útján juthatna, mivel a tábori szállítmányok s egyéb honvédelem igényelte kiadások miatt rendkívül terhelt városi pénztár egészen kiürült.

Miután a jelen honvészes zavarok közt — a műipar s kereskedés fennakadása miatt — nem pénzeltető városi lakosainknál hátra lévő föld árendai s egyéb tartozások egyhamar behajthatók nem lennének, városunknak pedig a toborzási költségek fedezése, de leginkább a kiállított 104 önkénteseknek felcsapó díja kifizetése végett rögtön pénzre lenne szüksége, — illy helyzetben háromezer pengő forint költsön felvétele elhatározatván, eziranti szük-

séges előlépések megtétele végett Grünvald Ferdinánd s Vojnics Imre tanácsnok, Sámuel István szószolló és Mikosevics Alajos aljegyző urak kiküldetnek. Tudósításuk elváratván.

B-KML. IV. 1002. a. Baja város tanácsülési jegyzőkönyve 1847—1849. 506-507. p. 1128/1847-48. jkv.-i szám.

137. MARTONVÁSÁR, 1848. szeptember 30.

GÖMÖRI FRIGYES LEVÉL FORMÁJÁBAN SZÁMOL BE KECSKEMÉT VÁROS FŐBÍRÁJÁNAK A PÁKOZDI CSATÁRÓL ÉS A KECSKEMÉTI NEMZETŐRÖK HELYTÁLLÁSÁRÓL

Tisztelt Főbíró Úr!

Felügyelő tiszt lévén ma, s alkalmam adódván Martonvásárba jöhetni a táborból, veszek magamnak néhány pillanatot egykét sor föltevéséhez. Tegnap ugyanis meleg napunk volt. A horvátok Fehérvárt oda hagyván táborukat, Pákozdi és Kuczoró¹ között megtámadák. Mi kecskemétiak valánk azelőtti éjjel előőrségi szolgálatban, hajnalban még sötéttel 5 ember bukkant egyik előőrsünk lánczára, kik legényesen reájok tüzelvén, elvonultak a kémek.² Kilenc óra körül jött a horvátok elősapata az átelleni hegyeken felfelé. A második félszázadunkat Ivánka őrnagy és segéde felvezette a közel levő hegyek sziklás helyei közé. E félszázad vezére ekkor én valék s a belső postot foglalám el öt derék legénnyel. A horvátok előre nyomultak, a tüzelést megkezdők s tüzelés között húzódtunk az innenső hegyekre, hol jobb állomást vettünk magunknak. Én tized magammal a hegylánc azon gerinczén valék ekkor, mellynek ellenében szinte nagy hegy volt, mintegy 500 lépésnyire, melly meg volt rakva szerbekkel. Bal szárnyunkon húzódtak a többi kecskeméti bajtársaim. Az első félszázad Herczeg vezérlete alatt a másik oldalon volt. A kecskemétiak általános dicséretet arattak. Kiállották a tüzet mint kőfal egész délután 4 óráig — azaz míg töltényeik el nem fogytak, azután húzódtak lejjebb, s hátra álltak pihenni és töltényeket venni. Gió őrnagy³ hozzánk jött és hosszas dicséret után mondá miszerint bennünket magunkra hagyand s oda megy hol a népet hajtani kell az ütközetre. Általában ezen őrnagy egész második zászlóalja mindvégig hatalmasan működött, a horvátokat egyenesen mi állítottuk meg további előnyomulhatásukban, a mennyiben gyors tüzelésünk azt eszközle, egyébiránt az ágyú telepek tevék

meg az egészet. Négy álgúy a mi oldalunkon annyira operált, hogy az ellenség a mi táborunk partját el nem foglalhatta. Órnagy Ivánka derék lelkes harcos, úgy szinte Gió is, előljártak ők mindig bátorítva, nem ügyelve a golyók záporára. Azonban a hegyláncz tetején egy csapat horvátot környül kanyarítottak, s annyira megrátkoztak az ottani harcosok, hogy egymást csókoltatták; azonban sarmány volt a dologban, a határőrök mieinket jobb és balról körül fogták s sortüzelés által vagy hatot elejtettek közülük, miután lehúzódtak a hegyekről. Ivánka mint parlamentair ezután elment Jellassichhoz, mi pedig vezér nélkül maradván s azt híven, hogy elfogatott egész seregünkkel itt Martonvásár alatt üténk tábort. Ma reggel azonban Ivánka visszajött s mi roppant éljenekkel üdvözlöttük. Azt mondá, hogy Jellassich nyilvánította miszerint, ha tudta volna, hogy a magyar ily elkeseredve fog harcolni, tehát ő nem jött volna be Magyarországba. Két napi fegyverszünetet kért, hogy majd a diétára⁴ comissáriusokat küld⁵ s ha a dolgot jóra lehet kiegyenlíteni nem jövend, de ha nem, úgy tovább vezérli seregét. Ivánka a fegyverszünetet sem ígérheté s most mindenesetre új harcot várunk. E tábor két annyi erőből áll mint a tegnapi. A sorgyalogság nemigen működött, s a huszárok kevesen lehettek a hegyek mögött. Este azonban nagy szerencsétlenség történt. A honvédek megett a szőlő hegyek sorgyalogsággal voltak ellátva, ezek — gyanúsítani nem akarok — horvátoknak vélvén embereinket, rájuk tüzeltek, 7 honvédet és 4 huszárt lőttek le. Én a (...) ⁶ oldalon hasaltomban 2 szerbet lőttem le mit bizonyosan tudok s mellettem levő embereimbe ez adott legnagyobb biztonságot. Ellöttünk egyébként 24 töltént; én nekem embereim adtak 24-et, magamnál volt 24 s a harczban mind elküldözém a haza javára. — Isten önökkel sietnem kell, többet nem írhatok. — A kepenyegeket és író eszközöket szíveskedjenek küldeni.

Polgártársuk Gömöri Frigyes

Nincs tintám: a korcsmában jegyzem soraim iszonyú lárma közt. Kecskeméti-
iek közül kettő sebet kapott, egyet agyon lőttek, neveiket még nem tudom.

B-KML IV. 1604. II. 158. A grafit ceruzával írt levél külfetén: Csányi János úrnak Kecskemét város főbírájának, Pesten keresztül, Kecskeméten.

1. Helyesen: Sukoró

2 Valójában járőrök.

3 Guyon Richárd a szabadságharc későbbi legendás híré, kiváló tábornoka.

4 Az országgyűlésre.

5 Politikai, ill. katonai megbízott.

6 A pecsét helyén néhány szó, illetve betű nem olvasható.

A DUNAMENTI ÁLTALÁNOS NÉPFELKELÉSI
ALPARANCSNOKSÁG A VESZÉLYBEN LÉVŐ BUDA
VÉDELMÉRE NÉPFELKELÉSRE SZÓLÍTTJA
A FÉLEGYHÁZIAKAT

A Dunamenti Általános Nép felkelés Alparancsnokságától Fél Egy
Ház Várossa Közönségének

K. Kun Szent Miklós 1848. Sept. 30^{an}

Az ellenség Pest Budáról egy két óra, és a legközelebbi napokban ostrommal fenyegeti az anya várost, sárba dönti e dicső nemzetet ha még Hazafiakra nem talál. —

Ennek következtében és épen most kapott legfelsőbb rendelet nyomán a legnyomasztóbb és legsújosabb felelet terhe alatt megparancsoltatik a városi hatóságnak, kit a közbizodalom tekintélyre méltatott és a nemzetország tisztjeinek röktön és haladéktalan olly erélyes intézkedéseket tenni, hogy a nép legyen az akár nemzet ör akár nem ezen levél vételének napján azonnal olly fegyverekkel a millyenek kaphatók okvetetlen Pestre beszállítassék.

Atyafiak! a ki becsületes és hív hazafi és polgár az fegyvert fog ragadni és nem fogja gyalázatosan és gyáván ezen viharokat mellyek Magyarország szívébe már behatoltak sem szemtelenül nézni.—

Fogja meg az eke szarvát a nő, által kell adni a gazdaságot egy elagott és a csata terén haszon vehetetlen szolgának, és így minden becsületes ember tudni fogja mi a teendője! A ki pedig azt nem teszi pedig tehetné nem érdemi, hogy a nyomorult föld hátát tapossa. —

Magyarok! a vészharang megkondult magyar zászló alá sok fiatalság összegyűlt, Buda vára ostrom állapotba van téve — e vész kondulására már mintegy három ezer czeglédi magyarvérűek Pestre be is indultak, kőrösi mintegy három ezer, kecskeméti mintegy hatezer holnap korán reggel induland. A solti járásból pedig mintegy 8000, további parancsot várva lelkesülten a Duna partján táboroz, — a Kis Kunság szinte be van rendelve. Elvárja tehát önöktől szegény elárult hazánk, elvárja önöktől a becsület és az emberiség hogy önök a Kis Kun névnek, valamint mindenkor úgy annyival inkább most férfiasan megfeleljenek. Meghagyom a városi hatóságnak hogy ezen hivatalos felszólításomat egész kiterjedésében a néppel tudassa és kötelességéről röktön intézkedjék. —

Kökényesi őrnagy

139. PEST, 1848. szeptember 30.

HAJAGOS ILLÉS KORMÁNYBIZTOS LEVELE CSÁNYI JÁNOS KECSKEMÉTI FŐBÍRÓNAK A TÖLTÉNYSZÁLLÍTÁSRÓL

A rendeletnél fogva, melly által táborunk túldunai csapatvezér s őrnagy Görgey Artúr parancsa alá rendeltetett, meghagyatott egyszersmind, hogy minden honn levő gyutacsos töltényeinket annak rendelkezése alá bocsássuk s szállítsuk. Minél fogva hivatalosan kérem főbíró urat, miszerént a puskaporos háznál levő minden gyutacsos töltényeket Szappanos István úrnak felügyelete s biztos őrizete alatt, úgy nemkülönben az esőtől fedve azonnal a dunapentelei révhez indíttassa, s küldje el, hogy még mi ott leszünk az az holnap estélig múlhatatlanul oda érkezenek. Isten mindannyiukkal. Pest, Sept. 30án 848.

Hajagos Illés
kormánybiztos

B-KML IV. 1604. II. 159. 83.

140. SZALKSZENTMÁRTONI tábor, 1848. szeptember 30.

FEJES JÁNOS KECSKEMÉTI NÉPFELKELÉSI BIZTOS JELENTÉSE A VÁROS FŐBÍRÓJÁNAK A NÉPFELKELÉS ÁLLÁSÁRÓL

Tisztelt Főbíró Úr!

Mái napon tizenegy órakor értem a táborba, hol reménységemen felüli rendben találtam mindent. Hozzánk délutáni 4 órakor érkezett hiteles tudósítás szerént a mieink részletes — nem döntő — csatát nyertek Lovas Berélynél tegnapi napon. A Kossuth úr által ígért fegyverek még most sincsenek nálunk, pedig nagy szükség volna reá, mert némely helyről piszkafás vitézek vagynak. Biztos társam még tegnap felment Pestre; kétségkívül a fegyverek küldésit szorgalmazandó.

Ez órában, midőn e sorokat sötétben mázoló, értesítettem alispán Madarassy úr mint futár által, hogy holnap reggel, Budapestre megyünk az értünk lejövő gőzössel, kik pedig arra nem férnek (tízezer ember), az itt lévő kotsikon, melyeknek nagy része kecskeméti.

A város kotsiját én minden esetre Pestre viszem, mert arra nekünk sokszor szükségünk lehet, ha pedig szükség nem lenne reá, majd onnan haza küldöm.

Sokaknak honn maradásán zúgolódik a nép ilyenek Bentsik Sándor, Csorba Mihály, Szappanos János 3. tizedben, Szabó Sándor Eörhalmi féle házban.

Mái napon délután Gál Imre igen becsületes polgártársunk a kotsiról leugortában derekához tűzött, s véletlen elsült pisztoly által meglőtte magát, haza akarván küldeni, de az orvosi vélemény nem engedte; e szerencsétlenséget családjának tudtul adatni kérem. Ezen kívül van 13 betegünk, kik közül négyet u.m. Treckó Mihályt, Kis Istvánt, Kis Jósefet, Zana Mihályt küldöm haza.

Holnap reggel várom a gőzössel biztos társamat Hajagos urat, s ha mi tudatni vagy kérni való adja magát elő, az útból valakit haza küldendek.

Ismételve kérem a Főbíró urat, hogy a hon maradottakat küldje utánunk, hadd lássák, miként parancsaink nem pusztá szavak; s hadd nyerjenek az eljöttek elégtételt.

Kedvező hajlamiba ajánlott tisztelt főbíró úrnak

alázatos szolgája
Fejes János m. p.

Az ide mellékelt névsort Szeles János úrnak átadatni kérem.

B-KML. IV. 1604. II. téka 191. sz. irat. Eredeti irat, Fejes János sajátkezű írása.

141. BUDAPEST, 1848. október 1.

AZ ORSZÁGOS HONVÉDELMI BIZOTTMÁNY RENDELETE A KUNSZENTMIKLÓSON ÖSSZEVONT NÉPFELKELŐK RÁCKEVÉRE IRÁNYÍTÁSÁRÓL

Az országos honvédelmi bizottmány Forster Ernő őrnagy úrnak.

A kiskunsági felkelt népsereg és mindazok, kik KSz Mikloson Pest megyéből ott összevonva vannak, e rendelet vételével Ráczevi felé tüstént induljanak el, futárt küldvén jó eleve Görgei Arthur csepeli főparancsnok úrhoz,

hogy a menetel és elhelyezés iránt a közelebbi parancsot tőle megkapják. Ugyanannak kijelentendő, hogy elindulások után 3 nap múlva élélmeztetésekéről gondoskodás jó eleve tétessék. Budapest, october 1° 1848. A minis-terelnök távollétében az országos honvédelmi bizottmány tagjai Szemere, Sem-beri Imre, Madarász.

Tessék Szabadszállás és Fülöpszállási polgártársaknak magokat ezen ren-delethez alkalmazni. K Sz Miklós october 2. 1848. Szabad K. Sz. Miklós város főbírája és tanácsa.

B-KML. V. 376. Szabadszállás nagyközség iratai. Körlevelek jegyzőkönyve 1847. december 13 —1851. január 8. 109. p. Egykorú másolat.

142. KECSKEMÉT, 1848. október 1.

KECSKEMÉT VÁROS KÖZGYŰLÉSE ÖRÖMMEL VESZI TUDOMÁSUL, HOGY KOSSUTH LAJOS ELISMERÉSÉT FEJEZI KI A VÁROSNAK A NÉPFELKELÉSBEN VALÓ RÉSZVÉTELÉÉRT

Kossuth Lajos népfelkelési országos biztos úr a tiszamelléki Magyar lakos-ság felhívására tegnapi napon Városunkon átutazván, a helybeli lakosoknak a felkelésben kitüntetett buzgóságukat egész meglelégedéssel esmerte el, s mint a képviselő ház honvédelmi bizottmányának tagja s teljes hatalmú országos biztos e Város helyhatóságához intézett újabb rendeletében egy részről köszönettel veszi s őszinte örömmel érzi azon buzgalmat, mellyel az általános népfelkelésre vonatkozó rendelete foganatosított, s kinyilatkoz-tatván, hogy azon siker, mely intézkedését követte, merészebb reményeit is meghaladta; más részről az előljáróság által elibe terjesztett azon kívánságot, hogy a városi belcsend biztosítására hon maradt 12. nemzetőr e célra további rendeletéig hon tartassék, helyben hagyja, s megkívánja hogy a közbátorság és rend fentartására minden lehető eszközök felhasználtassanak: egyszers-mind arról is tudósítja az előljáróságot, miszerént a helybeli katonaság kormányzóját Kutassi főhadnagy urat utasította, hogy a parancsnoksága alatti személyzetet a városi előljáróság intézkedéseinek alárendelje s hogy magát azokhoz tarthassa, az előljáróság is őt minden rendeleteiről értsítse: mire nézve meghagyja, hogy ha bárki bármely törvényes hatósági intézkedés-nek ellene szegülne, vagy a reá bízottakat nem teljesitené, arra nézve a Város

ostrom állapotba helyzetetéséhez képest, személykülönség nélkül, nem tekintve sem katonai sem polgári helyzetét, ellene a törvények teljes szigorúsága alkalmaztassék.

Határozat:

Ezen rendelet amennyiben a Város lakosságának a haza védelmének felállásában buzgósága abban megdicsértetik, örömmel, amennyiben a teljesítendőket teljesítését tartalmazza tisztelettel fogadtatván mint e népes Város polgárainak a Haza közjávára mindenkor kimutatott készségét tanúsító becses okirat a levéltárba tétetni elhatároztatik.

B-KML. IV. 1601/a 121. kgy. szám. — Eredeti jegyzőkönyvi bejegyzés, Hornyik János kézírása.

143. KECSKEMÉT, 1848. október 1.

KECSKEMÉT VÁROS KÖZGYŰLÉSE HATÁROZATOT HOZOTT A VÁROS VÉDELMÉNEK A NÉPFELKELÉS IDEJÉRE SZÓLÓ MEGSZERVEZÉSÉRE

Tegnap tartott közös tanácskozásból kinevezett tizedbeli választmányok összeírási munkálatukat nagy részben elvégezvén, előadásukból jelen gyűlést megértette, hogy az általános népfelkelés útján az ép és erősebb férfi nem a Városból annyira kitakarodott legyen, hogy az öregek, gyermekek és betegeseken kívül csupán az asszonyi nem maradt hon, s az éji őrökös mely jelenleg annyival pontosabban megkívántatik, hacsak az itthon lévő férfi egyének folytonosan minden éjjel nem terhelhetnek, ki nem állíthatatik: ennél fogva elhatározatott hogy a tizedbíróóságok tizedeiket kerületekre osztván, kerületenként két férfi egyént rendeljenek ki éjjel előtt s ugyan annyit éjjel utánra, kik az egész tizedben cirkáló rendes éji őrökön kívül körül járva felvigyázzanak, úgy szinte a kapukra, vagy Városba vezető főbb utszák fejéhez szinte két-két őr rendeljenek, kik az éjjelenként ki avagy bevonulókat megállítani s járatuk céljáról kikérdezni fogják, ezeken kívül az éji őrökösre férfiak hijjányában az asszonyi személyek is alkalmaztatnak, úgy azonban hogy ezek a körjáratról felmentetvén, minden hatodik ház előtt kiülve, és felváltva a közcsendre felügyeljenek, maguk tizedbírák urak, ügyelni fognak

az éji őrk kiállítására s a rendes őrség közbe jöttével arra is, hogy ezen őrködés minden éjjel folytonosan és pontosan megtartassék, a hon maradt 12. Nemzetőr pedig mind éjjel, mind nappal a Város házánál őrködjék.

B-KML. IV. 1601/a 120. kgy szám. 1848.— Eredeti jegyzőkönyvi bejegyzés, Hornyik János kézírása.

144. KISKUNFÉLEGYHÁZA, 1848. október 1.

KISKUNFÉLEGYHÁZA KÉPVISELŐTESTÜLETE A KISKUN KAPITÁNY FELSZÓLÍTÁSÁRA ELRENDELI A NÉPFELKELÉST ÉS ELHALASZTJA A SZÜRETET

Helyettes fő bíró Dobos András előterjeszti, mikép kerületi kapitány Balajthy Vendel úr tegnap ezen városban megjelenvén a felsőbb helyről parancsolt nép felkelés tárgyában erélyes eljárásra szólítja fel az előljárást, s annak alakításával és rendezésével különösen a köz gyűlést bízta meg — jelentő főbíró tehát ezen dolgot tanácskozás tárgyául tűzi ki azon megjegyzéssel hogy a vett értesítés szerint a felkelő sereg a Duna mellékin lenne öszve vonandó, s haladék nélkül K. Szent Miklós városa felé indítandó.

A házának jelenlegi vész tellyes helyzetében, annak meg mentéséhez minden hon polgárnak tehetsége szerint járulni mulaszthatatlan kötelessége lévén, ha bár ehez képest ezen városi lakosságnak öszves felkelése, s a Duna melléki leendő táborba öszvevonulása igényeltetnek is, miután azonban az alvidéki rabló csoportoknak netaláni kirohanásától s határunkbai becsapásától is lehetne tartani, s ezen szentpontból az öszves erőt ezen városból ki vonni nem volna tanácsos, ehez képpeszt abban állapotott meg ezen gyülekezett, hogy mindenek előtt a hazai fenytő veszélynek a népelőtti megmagyarázása és a felkelő tömegnek rendeltetése s fel adatának, a meg küldött felsőbb utasítás értelmében köz hírül tétele mellett a lakosok az önkénytes fel kelésre szállítassanak fel, azon túl pedig minden házi gazda vagy bár melly csekély ingatlan vagyonnak tulajdonossai akár személyessen, akár helyettesítendő embereik által ezen felkelésben részt venni, s haladék nélkül útnak indulni köteleztetnek, kik jó példa s serkentés buzdításul az ez úttal ajálkozott előbb kelők, és köz hivatalnokok által lesznek rendeltetésök helyére vezérlendők, és ezekhez képest a különben holnapi napon kezdetét veendő szüretelés is ezen hét utolsó napjaira halasztatik el, melly elhalasztás a nép előtt szinte ki hirdetendő lesz.

B-KML. Kf. V. 141. A. Prot. Pol. 1. p. 56--57.

145. KISKUNHALAS, 1848. október 1.

KISKUNHALAS VÁROS KÉPVISELŐTESTÜLETÉNEK HATÁROZATA A NÉPFÖLKELOK ÖSSZEÍRÁSÁRÓL

Közelebb érkezett felsőbb rendeletek felolvastatván, ámbár a fentebbi 130^{ik} sz. alatt kiküldött polgártársak, mindkét részről meglehetősen megnyugtató híreket s tudósításokat hoztak, s a felső kis kun helyekre csak egynehány lovasok küldettek el, mind a mellett is mivel városunknak szellemet esmérni s azt világosságban tartani szükséges. —

végeztetett

A városnak minden fegyverfogható lakossa, nem tekintve a nemzetőri képességet, — írassék öszve, — az öszveírandó tömeg osztassék fel 6. egyenlő részre, és mind, bár melly szigorúan paracsolt népfelkelés esetében sem lehet a várost egészen védtelen állapotban hagyni, ha csakugyan meg kell is történni a felkelésnek: az első esetben sors húzás fogja elhatározni mellyik osztályon kezdődik az elmenetel kötelessége.

B-KML. Kh. V. 240. Prot. XLVI. p. 119.

146. BAJA, 1848. október 3.

BAJA VÁROS FŐBÍRÁJA LEVÉLBEN ÉRTESÍTI BÁCS-BODROG VÁRMEGYE ALISPÁNJÁT EGY LÁDA FEGYVER ELVESZTÉSÉRŐL

Tekintetes Alispán Úr!

Panaszkép kell elő adnom, hogy most Verbászon létemkor, hadügyminiszter úr által a Bajai Nemzetőrsereg között kiosztandó 20 1/2 ládában 492 fegyvert kaptam, mellynek mi hamarábbi által szállítására új-verbászi Sneider Ferentz, Kust Fridrich, Viller Miklós és Mór Kritián lakosokat 7 kotsival fogadtam fel, — ott az első alispán úr rendeletéből hét ottandi nemzetőrök késéretében.

A másik hét szerda estvefeléjén által adván nékiek a falu udvarában lévő

fegyvereket, és egy levelet Baja városi tanácshoz — úgy mindazonáltal, hogy a fegyverekkel hitre, azokat korán reggel fel-rakják, és az nap Bajára tartoz-
zanak hozni.

A fent nevezett vállalkozó fuvarosok 28-án reggel jókor megis rakodván, de csak 29-én délelőtt értek Bajára — a levelet, mellyet a puskákhoz adtam Bajára érkezükkor nem adták által, és ennél fogva, Bajára érkeztekkor a puskákkal a tanács tsak annyit vehetett által a mennyit magok vallottak be, hogy által volt nekik adva — most hogy haza jövék, egy egész láda puska hijányzik — a puskákkal adott leveletem pedig 30-án küldték által.

Itt vagy készakarva tett gazemberség forog fent, vagy ahol éjszakákat, ott lopatták el a fegyvereket.

Kérem alispán urat, legyen szíves maga eleibe hívatni a fent nevezett fuvarosokat maga elé rendelni, és a puskák hova létéről számoltatni velek — Pischof Ferentz szinte jelen volt, mikor által adtam a ládákat, és levelet, a ládákat Pischof Ferentz fehér krétával még meg is számozta.

Alázatos szolgálja:

Piltszanovits József

Vajdasági Levéltár, Bács-Bodrog vármegye alispánjának iratai, 1848—49. 1608. doboz.
A levél küzletén: Tekintetes Piukovits Agoston Úrnak, Tekintetes Bács Megye Másod All Ispánjának tisztelettel. Új-Verbász.
Ugyanitt található feljegyzés: Hoffman Mihály szolgabíró úr a keresett puskák, és hivatalos levél iránt — a fuvarosok kihallgatása mellett — szigorú vizsgálatot tegyen, az eredményeiről iratokat mi elébb mutassa be. Új-Verbászon, október 18. 1848.

Piukovics Alispán

147. 1848. szeptember 25.—október 7.

A KECSKEMÉTI NÉPFELKELÉS RÖVID VÁZLATA

A Mártiusi nagy napok után szegény hazánk több viszályokba keveredett, kivívott szabadsága meg buktatására a gaz ármány mindent elkövetett, minek is előbb a ráczok pusztítása, majd a Horvátoknak hazánkba való beütése lett következménye. Ez utóbbiak addig, míg a Magyarok figyelmét a ráczok lekötve tartották, Jelachich horvát bán vezérlete alatt betörve már Fehérmegyébe Pestmegye szélén állottak, midőn lelkes hazánkfia, telj hatalmú kormány biztos Kossuth Lajos általános népfelkelés felhívására elindult, — működését Czegléden, Kőrösön a legnagyobb sikerrel elkezdve, éppen vásár hétfőjén Sz. Mihály hava 25-én városunkba érkezett, már reggel tudatva volt a nagy hazafi jövele honnan a vásár terén, hova jöendő vala, temérdek nép gyűlt öszve, s végre mintegy déli 12 órakor csakugyan a nép

roppant éljen! -zései között megérkezett. A már előre elkészített szószékre fellépve előadá röviden szegény hazánk szomorú sorsát, lélek hatólag festé, mit tesz gaz ármány a szabadságot még csak most ízelő magyarok megbuktatására, egyszersmind egy felhívást olvastatott fel, mely hazánknak Ausztriávali viszonyát, annak sarnokságát, s legujabbi undok fondoskodásait tárgyalá, — s a népet itt Isten szabad ege alatt a király és haza nevében a felkelésre a horvátoknak vissza üzésére, s a hon megmentésére szólítá fel. — Beszédének kívánt sikere lön, a fel lelkesült nép a „megyünk”! szót szívből eredőleg hangoztatá, s az általános felkelést elhatározá. Estendend a nagy hazafi a tanács teremében a város elöljáróival Nemzet-Őrségi tisztekkel a népfelkelés iránt tanácskozott, hol is ez törvényszerűleg meglévén határozva. Népfelkelési Kormánybiztosokúl: polgármester Hajagos Illés és Fejes János Urakat nevezte ki, az őrsereget pedig és pedig a gyalogságot az Alpári, Ó — és Uj Kécskei, s Pusztá-Péteri Őrséggel kapcsolatba Foth László — a lovasságot pedig ide foglalva a Kőrösi, Czeglédi lovasságot is, Haraszi őrnagy Urak vezetése, s parancsnoksága alá helyezte. Másnap reggel mielőtt ugyan azon estve éjji zenével, általa is viszonzott, köszöntéssel tiszteltetett volna meg: városunkat elhagyta, útját a népfelkelésben tovább is folytatandó. — A másnap minden részről tett készülétek közben haladott el. — 27-én reggel minden egyházakban tartott könyörgés s népfelkelési törvények felolvasása után a sereg egy részbe, mind két részről őrnagyai vezetése mellett a táborba elindult, kiket is 28 án és 29 én is minnyájan követtek. A sereg Szalk Sz: Márton alatt, mely Kecskeméttől mintegy hat mértföld távolságra esik egy kellemes helyen a Duna bal partján táborba szállott. Itt táborozásunk alatti apróbb események elmellőztével elég legyen kiemelnem azt, hogy Szombaton Szeptember 30-án délutáni két óra tájban derék hadügyesünk Mészáros Lázár megérkezve a fel állított sereget megtekintette, s az egész tábor előtt végig ment. — Ugyan ezen a napon a gőzösön érkezett kaszák a fegyvernélküliek közt felosztattak. — Már az úton, mielőtt a táborozás helyére értünk volna, különféle hírek keringtenek a sereg máshová való viteléről ez azonban csak vasárnap Ősz hó 1-én teljesedett, midőn is a sereggel érkezett a kocsik, a sereg egy nagy részével Ercsibe, hová majd őket a többiek is követendik, parancsoltattak. — a többieknek pedig meghagyatott, hogy az indulásra készen álva, a gőzös vissza jöttére — mely őket a kitűzött helyre szállítja — várakozzanak. Másnap 2-án csakugyan megérkezett, mellyen akkor a Kőrösiek vitettek el, míg a Kecskeméti elmenetele másnap reggelre határozódott. — Felvirradt ez is, a nép feszült várakozottsággal tekinté gyakran a duna — síkjára, de a gőzös mit annyira vártak, nem érkezett meg, — míg nem szerdán Ősz hó 4-én a távolban feltoluló füstje volt észrevehető, — s a gőzös megérkezett. A Kecskeméti népfelkelési sereg, mintegy 5500 főből áll tizedenként 12 századra osztva fel, minden század saját századosa vezérlete alatt indult, s ment a hajóra, ez azonban már nem Ercsibe, mint elébb rólla szó volt, hova a kocsik is mentek, hanem Adony felé parancsoltattak, s Csepel szigetén Lóré alatt szállott ki. — Már fentebb említve volt,

hogy a Kecskeméti sereggel az Alpári, Ó- és Új Kécskei, s Pusztá Péteri Őrség öszve olvasztva volt, tehát öszvessen e négy századdal 16 századot képzett, a Kecskemétiak elmentekor a helyszűke miatt e négy század az Őrnaggal s a sereg lőporával hátramaradt oly czélból, — hogy a már elment sereget a még azon napon visszatérendő gőzössel kövesse, — ez azonban csak másnap az az Őszhó 5-én délután mintegy két óra tájon érkezett meg az Őrnagnak azon rendeletet hozva, hogy hátra lévő seregével tüstént indulva, másnap reggel Seregélyes tályékán lévő táborral egyesüljön, mivel mintegy 9000 főből álló horvát csapat a felfelé vonuló Jelachich vezérlete alatti nagyobb seregtől elválva, e tájon tartózkodott. — Mintegy öt óra lehetett délután, midőn e négy század a hajóra felrakodott, s a túlparton letétetett. — Itt a lőpor, kenyér, kocsikra rakatva, a már elindult sereget követte, — már az est közeledett, midőn így Pentelét elértük, hol is egy az útát jól tudó kalaúzt vettünk magunk mellé, s utunkat tovább folytattuk. — A láthatárt azonban felhők boríták be, az eső mind egyre permetezett: éjji tíz óra tájon lehetett az idő, midőn Perkáta alatt egy térségen megállapodánk, hogy ott kissé kinyúgodva, utunkat tovább folytassuk. Itt a lakosságot egészen megrémülten találtuk, kik a helységtől távol, — azon hírre, hogy a horvátok a helység alatti erdőben vagynak rémülten futottak haza. — Másnap reggel elindulva mintegy nyolcz óra tájon értük el Közép Szolgaegyházát, hol némely Kecskemétiakkal találkoztunk, s már tőlük hallottuk, hogy más felé nem pedig Seregélyesre kell mennünk, — hol már a Kecskeméti sereg sincs. — Bővebb tudomást szerzendő — az Őrnagy gyorsan Seregélyes felé indul: az úton a Hunyadi csapat egy részével találkozott, kik a Bárándi pusztáról, hol azon reggel mintegy 1500 főnyi horváth bekerítettve, lefegyverkeztetődött, melyben a Kecskeméti sereg is részt vett — ki indulva Aba felé tartottak, ezektől halja, hogy ott voltak ugyan a Kecskemétiak, de már Seregélyest elhagyták, s az ellenség nyomában Aba felé indultak, — ily utasítással tehát vissza térve, sereget a kisebb hely felé megindította, mely is Sárosdon keresztül akkor nap Csütörtökön Őszhó 5-én alkonyat tájon Aba alatt megállapodott, — míg Sár-Keresztúr alatt, mely Abától fél óra járásra esik a Kőrösi sereg ütötte fel táborát. Itt hallottuk, hogy az ellenség azon éjjel Abát megtámadta, honnan azonban a lakosság, s egy csapat Hunyadi sereg által, kik őket egyszerre két helyről támadták meg, több lövések után vissza veretett. — A horvátok közül egy tiszt is egy másikkal együtt elesett, holt testeik egy a helység alatti árokban másnap is szemlélhetők voltak. — Ugyan ez éjjel innen Sárkeresztúrra mentek, honnan hasonlólag kiverettek. — Az ellenség közel léte szoros vigyázatot igényelt, éjjeli kétszeri fegyverbe állás után reggel midőn még nagy része a seregnek szunyadozott, hirtelen „fegyverre! fegyverre!” — kiáltás által ébreszteténk fel, az ellenség egy közel levő völgyben lenni mondatott, — tüstént az elöl menő Hunyadi csapat után vonulánk, azonban egy elfogott kocsin kívül a hír nem valósult, s a sereg állomására vissza ment. Megemlítendő itt a Kecskeméti seregnek egy része,

mely ott léve Kiss József Százados úr vezérlete alatt a harc szomjától égve legelől sietett a hír szeréni ellenség elé.

Ezen reggel érkezett meg Budapest nagy lelkű lakossai által ajándékozott különbféle ételmi szer, mi is a sereg közt felosztatott. — Reggeli mintegy kilencz óra lehetett, midőn a Káloz felé vonuló ellenség üldözésére a sereg az Abai táborból el indult, az út Kálozon vitt keresztül, hol is a horvátok ugyan azon reggel mentek keresztül Dég felé, — seregünk is tehát nyomba követte, s délután öt óra tájon ugyan azon helyen, hol délbe a horvátok állottak, honnan azonban rövid imádság után, mit minyájan térden álva végeztek el, tova siettek, állapotánk meg míg a helység másik végén a Kőrösi sereg állomásozott. — A helység közepén a templom mellett egy kis térség terül el, a segítségül érkezett, s nyolcz ágyúval ellátott tüzérek itt állapotának meg. — Dég helységétől egy óra járásnyira esik Ozora, erdővel vétéve körül, melynek alsó részén egy majorság mellett folyik a Sió vize a Balaton egy ága, keskeny, de mély víz, az átmenetre hiddal ellátottan. A horvát sereg pénteken idáig jött, s az erdősébe vonult be, hol a Sió vizén a híd felszedetve, az előttök álló Tolna megyei Nemzet-Őrség által a tovább menetelbe megakadályozódott. — Szombaton Őszó 7-én már reggeli három órakor a sereg megindult Dégről, — a kevés számmal lévő Kecskeméti Perczel Mór főparancsnok rendelete, s fáradozásaik köszönete mellett e reggel már vissza indítottak, annnyival is inkább, mivel a nagy sereg, mely az éjjel Lángon volt, hasonlólag vissza indult, míg derék őrnagyuk a vezetése alatti négy századdal Ozora felé vonult. — Reggeli nyolcz óra lehetett, midőn az erdőt elértük. — A sereg itt csatarendbe állítatott fel, ezen rendbe való menetet azonban az erdő csak nem át törhetetlen sűrűsége, a nagy dombok s völgyek feletébb akadályoztatták, — s végre mintegy két negyed órai menet után egy síkságon állapotánk meg, az ellenségtől alig 150 lépésnyire. — Már itt feltűnő volt, hogy az ellenség, bár az ellenkező fél egészen mellette volt, magát igen csendesesen viselte. — A sereg mindenütt körül fel volt állítva, a mintegy 40—50 000 torokból kiáltott „Éljen a Magyar!” kiáltást az erdő meg hatólag vizhangoztatá. — E nap a történet évkönyveiben örökre emlékezetes fog lenni, melynek hasábjain hasonló még eddig nem olvasható, — hogy mintegy 9000 főből álló sereg 12 ágyúval ellátottan oly helyen, mely a maga védésére oly igen alkalmas, minden ellent állás nélkül magát fel adta!! — Megemlést érdemel itt a Kecskeméti őrnagy, ki akkor, midőn még fegyvereik nállok voltak, a főparancsnok által elő terjesztett feltételt bizonyosan sem fogadták el, másod magával közibök menve, mintegy 20 főből álló előcsapatot fegyverkezettett le. — Midőn a feladás meg történt, a mintegy 300 főből álló Miklós nevet viselő huszárok az ellenség háta megé kerülve a töllök elfoglalt 12 ágyút sebessen hajtották magok előtt a mienkhez. — A horvátok vezérei Roth tábornok egy időses ember és Filippovics valának, kik is hadi foglyok-

ká lettek. — Mi pedig, kik jelen voltunk a történetek után édes örömmel hagyának el helyünket ismét haza térendők, s az öntudat, hogy szegény elárult hazánk jobb létre segéllésében mi is mivel lehetett, járultunk, fáradozásunkért bő jutalmat nyújtott.

Egy önkéntes népfelkelési sereg tagja.

Láttam Tóth László őrnagy.

B-KML IV. 1604. II. téka 137. sz. irat.

A kézírásos feljegyzés szerzőjét és a keletkezés időpontját nem ismerjük. Az irat kezdetétől fogva a szabadságharcra foglalkozó levéltári anyagon belül volt nyilvántartva. Az események, a hely és személynevek pontos használata, főleg pedig az a tény, hogy a későbbi katonai és politikai fejleményekre semmiféle utalás nem történt a vázlatos leírásban, valószínűvé teszik, hogy a felkelés utáni napokban rögzítette azt az egyik népfelkelő.

148. MOSON, 1848. október 8.

GÖMÖRI FRIGYES LEVELÉBEN BESZÁMOL CSÁNYI JÁNOS KECSKEMÉTI FŐBÍRÓNAK A PÁKOZDI CSATA UTÁNI ESEMÉNYEKRŐL

Gyalázatosabb hadvitelről, mint a Horvát—Magyaré, a hisztoria nem igen fog beszélni: Jellasich 4 napi itteni múlatása után — mely nyakra főrei futása alkalmával történt — tegnap délután sebes marschban megindult — mint mondják — Bécs felé. Mi egy hét olta olly meneteket teszünk, minőket alig tett valaha egyik vagy másik hadsereg. Tegnap este értünk ide: az egész város pompásan volt kivilágítva. A város alatt a Horvátok ágakból csinált sátraiakat találtuk s tüzeik még ki sem aludtak és mindent cserben hagyva szöknek előttünk. Mi hajtó vadászatot tartunk nagyban és emberekre s noha temérdek a vad előttünk, mégis nehezen fogunk velök síkra szállhatni. Nap után kocsikra raknak bennünket s ezen második zászlóaljunk — a legvitézebb — előre fog sietni, ha valahogy beérhetnék őket, de az valószínűbb, miszerint még délig a sorkatonáit vasútra rakatja, kiszökik Ausztriába — ha lehet — s mi csak hűlt helyit találандjuk. A vele lévő földnépet, ha beérjük, ütközetre is kerülend — úgy hisszük — fegyvereit le fogja rakni. De az is igen valószínű, Bécsbe mi is meghordozandjuk győzelmes fegyvereinket s Ausztria szabadítója a magyar léendő. Szép álmok, adja ég sikerülését. A Horvátok Győrött s mind az egyéb falvakban iszonyú rablásokat tesz — a nép alig képes bennünket élelmiszerekkel, s gyalázat, mit végbe vittek mindenhol a gyámoltalan hölgyekkel. A panasz mindenfelől iszonyú, az embert bosszú s megtorlás vágya fogja el. Most többet nem írhatok, e sorokat is, kocsikért

beküldve, egy zabbal teli zsákon írom. Ha valami módon később egy-két pillanatot nyerendek, ismét irandok, tán érdekesebbekről. Népünk fázik, jó volnának a köpenyegek, tudom hogy amennyire zúgolódnak, annyira hálát mondanának, ha megnyerhetnék az ajánlott öltözékeket.

Tisztelem Főbíró úrnak egész kedvelt családját s vagyok

igaz szívű polgár társa
Gömöri Frigyes

hadnagy

A polgári élet kedvesebb nékem, mint ezen katonai, főképp illy háborgós időben; ugyanazért, ha tisztába jövünk ezen egyszeri hadjárattal, elhagyandom századunkat s hadnagyi állomásomat, noha szép jövő vár reánk, mert 4 évre honvédekké átalakulandunk. Egy évig szolgálni folyvást tartozandunk, a többiekben haza bocsájtandunk s időszakonként, hadi gyakorlatra, vagy szükség esetén, össze gyülemünk. Ez a cél ezen Ivánka féle sereggel. Adieu!

B-KML. IV. 1604. III/14. 87.

149. SZABADSZÁLLÁS, 1848. október 8.

PATAY LAJOS KORMÁNYBIZTOS LEVELE A KISKUN KÖZSÉGEKHEZ A KATONASÁG ÉLELMEZÉSÉRŐL

Ma d.e. 9 orakor kaptam, ministeri rendelet nyomán, azon kerületi határozatot¹, mi szerént a hadi mozgalmak elkerülhetetlenül szükségessé tévén azt, hogy a nagyobb számmal öszvevonandó katonaság Pest megye és a 4 felső kis-kun közönség által élelmeztessek, ugyanazért a fent írt határozat értelmében felszollítom ezennel mind a 4 felső közönség előljáróit, miképp az öszvevonandó katonaság részére elegendő természetmennyekkel magokat haladék nélkül ellássák, egyszersmind oly sütőről gondoskodjanak, kik az első felszollításra a közönségbe érkező katonaságot kenyérrel rögtön elláthassák, mely rendeletnek tüsténti foganatba vételét felelet terhe mellett hivatalosan követelem addig is, míg én ez eránt a legrövidebb idő alatt minden közönségnél megjelenendek.

Patay Lajos kormánybiztos.

B-KML. V. 355. Kunszentmiklós nagyközség iratai. Körlevelek jegyzőkönyve 1842—1849. 443.

p.
Egykorú másolat.

¹Ti. jászkun kerületi

GÖMÖRI FRIGYES LEVELÉBEN A JELLASICHOT ÜLDÖZŐ MAGYAR SEREG ÚTJÁRÓL SZÁMOL BE KECSKEMÉT VÁROS FŐBÍRÓJÁNAK

Tisztelt Főbíró Úr!

Sikerült megtaposhatnunk Ausztria földét s meghordoznunk rajta magyar zászlainkat. Mint barátok jövének be ezen városba, nyilvánítani rokonszenvünket az ausztriai nép irányában, mellynek ügyei, szabadság küzdelmei sok tekintetbe rokonok a mieinkkel. Rokonszenvvel fogadtatánk itt mi jó német testvéreink által; itt, hol még csak tegnap húzódott keresztül Jellassich rongyos, lankadt, s többnyire elsántult csorda népe. Táborunk egy óra negyednyire Magyarország határszélén egy nagy dombon fekszik, s áll Ivánka vezérőrnagy úr második zászlóaljából, az önkénytes nemzetőrökből, s a borsodi seregből, melly csapatok egész hadjáratunkban szerencsések valának, előharcosokul vezetetni. A Bruckiáknak üdvözetet mondani, s nemzeti zászlónkat a határon kitűzni két szakasszal jövének be. Ezen ünnepélyességnél kimondhatlan kedves érzelem lépé meg kebleinket, s a német lakosok vivát kiáltási, a mi éljen harsogásainkkal testvéresülve, harsogták keresztül az ég boltozatait. Istenem! Ki hitte volna, hogy a rögtönzött magyar haderő illy rendkívüli, mondhatnám históriai emléké művet — olly rövid idő alatt — kivívni képes leérendjen! Jellassichot Márton vásári táborunkból kiindultunk oltá, s miolta e dicső hadvezér, tatár féle futását megkezdé, mindig képzelhetlen sebeséggel előre nyomulva lépten-nyomon üldöztük, s szépen kiszalajtottuk azon országból, mellyet elég vakmerő feltételével meghódítani szándokolt. Budapestet elfoglalni, Kossuthot felkötteni, volt elhatározott szándoka, de egy pákozdi kemény ütközet, mellyben a magyar harciasságát, rendületlen élet feláldozását megtanulá, mégpedig véres emlékekben tanulá megismerni, ő kegyelmét, Báró Jellassichot, magyar hon gubernátorát¹, miképen utalványaiiban itt-ott irogatá, tökéletesen megakadályzá szándokában, s olly utat mutatott nékie, mellyen csak gyors futás által mentheté meg magát, s csorda seregét. Mosony alatt 3. napig pihent, s meghallván, hogy a magyar sereg — a három napi fegyverszünét miatt elkésve bár — nyomon követi, tisztii gyűlést tartatott, s daczára némelly vérmesebb lelkületű horvát tisztjei unszolásának, miszerint bevárandjanak, s megütközzenek velünk, oda ment ki véghatározatuk, hogy biz ott csakugyan jobb lesz a Mekka-Medinai fu

¹Jellassichot horvát báni méltóságába helyezték vissza.

követni, hogysen megütközni. Közönségesebb embereik azt mondák: „Gehen wir, kommen die Ungarischen [. . .]”²

Egyébiránt tegnapelőtt a kecskeméti lovasok érte Czepléd, s körösiekkal egyetemben megtámadtak egy csapat horvátot, 7^{et} levágtak, 40^{et} elfogtak. Egy kecskeméti, Soós nevezetű azonban golyó által szíven találva, szörnyet halt, tegnap pedig a Würtemberg huszárok bukkantak egy utócsapatra, s elfogtak vagy 60^{at}, számosat megsebesítvén, s leölvén közülük. Ezen csata csak egy órával történt előbb, mint mi a helyszínére értünk; pedig egész zászlóaljunk kocsikon szállítattott; de a lovas ember csak mégis gyorsabban halad. — Éppen e perczen hallom, miszerint Jellassich 10 000 emberét már hazaküldé, s többi seregével, s ágyúival, tehát vagy 20 000 emberrel és vagy 30 ágyúval, már Bécs alatt, valami puskaporos tornyok mellett áll; nem tudom mostmár mit leszünk teendők, elmegyünk e idegen földre is harcolni, vagy abbaahagyjuk az idegen ügyet. Én úgy hiszem Bécs — az ifjú szabadsá-gért harczoló Bécszet, melly olly jó sympathiával van hozzánk, s ügye sokban a mi ügyünk is, el nem hagyandjuk, sőt haderőnkkel támogatni fogjuk, nehogy az ő bukása a mi szabadságunkat is veszélyesítse.

Azokban, hogy fog-e szabadságharcz itt is, ott is még ez őszi időkbén végződni, nem tudom. Ha a téli rossz idők bekövetkezendnek, nem sokat tehetünk hadseregeinkkel, hanem majd téli szállásokra fogunk húzódni, hacsak tüzes vezérünk, Ivánka őrnagy úr minden áron Bécsbe nem fogja akarni — mégpedig nyakrafőre — vinni vitéz seregeit. Majd rövid időn — egy-két nap múlva — tudni fogjuk a változásokat.

Szóval: a magyar örvendhet, hogy tisztán nemzet erővel üze hírneves, fenyegetődző, büszke ellenségét, a Mein [. . .]”³ Jellassichot; mert sorkatona keveset segített.

Isten önökkel, jelen sorokat csak azon körülménynél fogva vehetik tőlem, minthogy egy iszonyú zápor itt bent a városba szorított bennünket, azaz csak a tiszt kar többjeit, kik az ünnepélynél jelen voltak, de szegény közzítézeink ismét sokat fognak szenvedni, bárcsak már kepenyekhez juthatnának, hogy zúgolódásaiknak már vég vettetnék, s az éjjeli fázások ne csigáznák el annyira szegényeket.

Éppen jön szobánkba egy tiszt, ki hírül hozá őrnagyunknak, miszerint a vasút visszajött Bécsből, hogy Bécsbe senkinek bemenni nem lehet, a vasút fel van szedve: hogy Bécs egészen ostromállapotban van, s hogy a bécsieknek egész bizodalruk és reménységük egyedül csak mi bennünk van. Holnap hajnalban hihető már útban leszünk Bécs felé, s mire e sorokat olvasandják vagy megveretve, vagy győzve állandunk Bécs alatt.

Isten önökkel még egyszer, s emlékezzenek hü polgártársuk

Gömöri Frigyesestől

B-KML. IV. 1604. III. téka 17. sz. irat. — Eredeti irat, valószínű Gömöri Frigyes sajátkezű írása.

²A grafit ceruzával írott levél szövege több helyen elmosódott, és így nehezen olvasható. A német nyelvű betoldás utolsó szava olvashatatlan. A kiolvasható rész jelentése: „...Menjünk, jönnek a magyar . . .”

³A másik szó olvashatatlan.

A JÁSZKUN KERÜLET HELYSÉGEIBŐL A LEHEL
HUSZÁREZRED SZÁMÁRA A MEGAJÁNLOTT 500 LÓ
MELLÉ MÉG 500 LOVAT VÁSÁROL HEGEDŰS
ZSIGMOND KERÜLETI VÁSÁRLÁSI BIZTOS

A község fő bírójának

A Jászkun Kerületek által felállítandó Lehel lovas ezred száma ezerre emeltetni meg engedtetvén azon 500 lókat mit a községek fő kapitány úr fölhívására megajánlottak még 500 ló szükséges.

Az ezred alakításával megbízott fő kapitány úr hogy az mi hamarabb felállíthatassék a harci lovak ösze vásárlását a K Kun Kerületben őrnagy Szabó Lászlóra¹ s reám bízta mely czélből fojó október 16ⁿ Félegyházán megjelenvén

- 17-^{kén} dél előtt Félegyházán innen dél u. Majsán
- 18-ⁿ dél előtt Majsán innen dél u. Dorozsmán
- 19-ⁿ dél előtt Dorozsmán innen dél u. Halasra
- 20-ⁿ dél előtt Halason innen dél u. Fülöpszállás
- 21-ⁿ dél előtt Fülöpszálláson innen dél u. Szabadszálláson
- 22-ⁿ dél előtt Szabadszállásán innen dél u. Sz. Miklóstra
- 23-ⁿ dél előtt Sz. Miklóson innen dél u. Laczházára
- 24ⁿ dél előtt Laczházán fogunk lovakat vásárolni.

Fölhívom tehát a község fő bíróját hogy ezen irat vitelével azonnal tegye köz hírré mind a ló vásárlás idejét mind pedig azt hogy 14 1/4 markos² legfeljebb 8 éves egészséges lovak akkoron meg vizsgáltatván alku szerént készpénz fizetés mellett meg fognak vásároltatni. — Költ J Berényben oktob. 13. 1848. Hegedűs Zsigmond vásárlási biztos.

B—KML. Szsz. V. 376. Körlevelek jegyzőkönyve 1847—1851. III. l.

¹) Szabó László Kiskunfélegyházi birtokos, jogász. 1848. június 19-től a Jászkun Kerületi lovas nemzetőrség őrnagya. Július—augusztusban részt vett a délvidéki harcokban.

²) 1 marok = 10,536 cm 14 1/4 markos ló = 149,92 cm magasságú

KECSKEMÉT VÁROS KÖZGYŰLÉSE HATÁROZATOT HOZOTT AZ ÖNKÉNTESOK RUHÁZATTAL VALÓ ELLÁTÁSÁRÓL ÉS KÖLCSÖN FELVÉTELÉRŐL

Szóba hozatott, miszerint a 318 önkénteseknek ajánlott köpönyegek több akadályok el nem készíttethetvén, még mind ezideig köpönyeg nélkül vannak, ezek elkészíttetése és az illető helyre szállíttatása eránt tétessenek intézkedések, úgyszint a most legközelebb Pestre felszállított 174 újoncokból csak 131 találtatván alkalmasnak, a visszaküldött 43 újoncnak a megye által 50 v[áltó]f[orin]tjával ajánlott összeg kifizetése eránt is a megye kerestessék meg, végül a Város jelenlegi szükségei fedezése, és több ezen időre tett kötelezések kifizetése végett mind a kereskedelmi bank, mind némely magánosok kölcsönért kerestessenek meg.

Határozat:

Ezen jelentéshez képest tan[ácsnok] Kovács József és Képviselő Fejes János úr Pestre küldötték kineveztetvén, utasítottak, hogy a másodízben elment önkénteseknek ajánlott köpönyegeket Pesten jó minőségű szürke posztóból 5-től 6 p[engő]f[orin]tig valamely vállalkozó által a legrövidebb idő alatt készíttessék el, és az önkéntesekhez leendő gyors elszállítás végett a hadigazgatóságot keressék meg, mely megkeresést, a hadigazgatóság vagy el nem fogadná, vagy az köpönyegek elszállítását csak hosszabb idő alatt ajánlaná, ez esetben ők magok szállítsák el az újoncokhoz és adják által nékiek. — Utasítottak továbbá hogy a legközelebb Pestre szállított 174 újoncokból alkalmatlanoknak talált 43 újoncnak 50 v[áltó]f[orin]tjával a megye által ajánlott összegnek 860 p[engő]f[orin]tokban leendő kifizetése és általadása végett te[kintetes] alispán Nyári Pál urat keressék meg, mivel ezen újoncok helyett mások sokkal hamarabb fognak beállni, ha itt helyben fogják az előpénzüket kikapni, — ami a felveendő kölcsönt illeti, meghagyatik a küldötteknek, hogy mind a Kereskedelmi bankot, mind pedig azon magánosokat, kik kölcsönt több ízben ajánlottak, megkeressék s pénzt kölcsönözzenek, s evégett kezeikben 2 azaz két albák át is adattak, egy megbízó levéllel együtt.

A HAZATÉRT NÉPFÖLKEKNEK PERCZEL MÓR ÉS KECSKEMÉT VÁROS VEZETŐI KÖSZÖNETET MONDANAK

Ez alkalommal a közgyűlésben számos hallgatóság lévén jelen miután az általános népfelkelésből a kimozdult lakosság megtért s Isten segedelmével hadjáratát nemcsak szerencsésen végezte, amennyiben minden emberhiány, avagy más veszély nélkül haza érkezett, hanem két seregre oszolva mintegy nyolcz ezeren jelenvén meg a táborozásban, az első hat ezer főnyi seregnek Dégről f.h. 6^{án} történt elbocsájtásakor Perczel Móric főparancsnok úr nyilván köszönetet mond, s annak vitéz előre törtetését megdicséri mint amelynek segedelmével az ellenség tízezer főnyi tábora minden tábori szereivel lefegyvereztetvén, elfogattatott, — ezen hazafias készség s önfeláldozásukért főbíró Csányi János úr ezennel a felkelésben résztvetteknek a Városi közönség és egész haza nevében buzgóságukat megköszönte.

B—KML. IV. 1601/a 127. kgy. szám. 1848. Eredeti jegyzőkönyvi bejegyzés, Hornyik János kézírása.

153/b DÉG, 1848. október 6.

PERCZEL MÓR KÖSZÖNETET MOND A KECSKEMÉTI NEMZETŐRÖK HELYTÁLLÁSÁÉRT

A Kecskeméti Nemzetőrségnek Hazafiúi áldozataiért alólirott köszönetet mond. És miután az Ellenség a Kecskeméti Nemzetőrség vitéz előretörése és az általam kiadott rendeletek pontos tellyesítése által sebes futásnak eredve nem csekély veszteséggel táboron által üzetik. Főleg az élmezés nehézségei miatt felhiva érzem magamat őket Hazájukba viszabocsájtani. Hol is ők a Nemzet háláját derék viseletükért megérdemelvén. Bizonyosan veszély idején ismét készen állandanak a Hon védelmére.

Perczel Mór
főparancsnok

Az élelmezés iránt a csapat vezetője a szükséges és mérsékelt ellátást az átutazandó helységekből rendes számtartás mellett követelheti.

B—KML IV. 1604. III/10 84.

A levélhez a következő szöveget csatolták: „Ezen parancs folytában, mindaddig, míg alábbírt őrnagy a kecskeméti egy részének, s a hozzájuk tartozó vidékbelieknek tovább vezérése gondjaival lésszen elfoglalva; a Lánghon táborozó kecskeméti felkelő csapatnak vezérése Körmöczy János százados úrra bízatik és ruháztatik által: ki egyéberánt mint az egész felkent sereg, úgy különösen a tiszt kar magaviselete eránti elismerést nyilvánítva, a fájdalom azon nemével, hogy kedves honunk eránti kötelességünket ezúttal bővebben tanúsítani alkalmunk nincs, válok meg addig is kedves honfitársaim seregítől.”

Tóth őrnagy

153/c BUDAPEST, 1848. október 14.

KOSSUTH LAJOS KÖSZÖNŐLEVELE KECSKEMÉT VÁROSÁNAK A NÉPFELKELÉSBEN VALÓ EREDMÉNYES RÉSZVÉTELÉRT

Önök azon hív polgárai közé tartoznak a hazának, kik megérték a szabadság szózatát és védelmére sietve, bátor lélekkel felkeltek. Fogadják méltányló elismerésünket és köszönetünket, mellyet Önöknek a haza nevében jelentünk ki. Azok méltók a szabadságra, kik azt megvédeni készek is. Azok készek megvédeni a szabadságot, kik arra méltók.

De midőn önök hazafiúi hivatásuk erélyes teljesítése után, vezérük utasítása szerint a csatatérről tűzhelyeikre visszatértek, maradjanak ébren, mert a nagy kérdés még nincs megoldva, a nagy kincs teljesen nincs megszerelve.

Es a haza számít Önökre, hogy amit vitézül megkezdtek, azt, ha kell, vitézül újra megkezdni, és bevégeztetni is fogják.

az országos honvédelmi bizottmány
Kossuth Lajos
elnök

B—KML IV. 1604. III. 23.

JEGYZÉK A SZEREMLEI ÖNKÉNTES NEMZETŐRÖK FELSZERELÉSÉRE FORDÍTOTT KÖLTSÉGEKRŐL

Azon pénzmennyiségnek mely Szeremle helység által Aug. 29-én sorsot húzott s szeptember 7-én Vácra szállított önkénytes nemzetőrök felszerelésére fordított.

		váltó f.	forintban xr.
1. Szeptember	5-én Baján vásárolt 9 pár csizmaért 7 forintjával	63	—
2. Szeptember	5-én Ismét Baján vett 7 pár csizmaért 6 forint 30 krajcárjával	45	30
3. Szeptember	5-én 16 pár csizma patkolásáért fizettetett	3	12
4. Szeptember	6-án 13 darab csákoért fizettetett	27	5
5. Szeptember	6-án 13 atilla 13 nadrág és 13 köpönyegért fizetett	650	—
6. Szeptember	7-én 13 nadrágba való szíjjért fizettetett	7	48
7. Szeptember	7-én Sátornak való vászonért fizettetett	17	50
8. Szeptember	9-én Vácon vett sátorfákért fizettetett	1	12
9. Szeptember	21-én ismét Pestig szállított 3 legénynek vett 3 atilla, 3 nadrág, 3 sipkáért fizettetett	120	—
10. Szeptember	21-én 3 nadrágszíjért fizettetett	2	30
	Összesen	938	7

B—KML. V. 380. 1.doboz. Aláírás nélküli eredeti irat.

A KISKUNHALASI KÉVPSELŐTESTÜLET HATÁROZATA A KEVÉS SIKERREL JÁRT TOBORZÁS FOLYTATÁSÁRÓL

Szönyegre hozatott, hogy a városra eső 217 újjoncز mennyiségből még 50 szám hibázik, s kérdésbe tetetett, hogy mind különben is felette sok költséggel járó toborzásnak is igen csekély sikere látszik, nem jobb volna e, miután az öszveírás készen van, az öszveírottakból a hiányzó számot sorshúzás útján besorozni —, melly kérdésre

végeztetett

Miután az öszveírottaknak besorozása igen kevés helyen van életbe léptetve, de maga a honvédelmi bizottmány is csak a toborzás mellett nyilatkozott, tanácsosabbnak találta jelen gyűlés a toborzásnak folytatását elrendelni, mint most a dolog végén új rendszert léptetni életbe. — Minthogy pedig tapasztaltattott, hogy az eddig fogadott újonczok sok botrányokat, kihágásokat követtek el, — Bikádi Benedek és Spriller Károly toborzást vezénylő polgártársak oda utasítottak, hogy a részegítő italoknak okos kimélése mellett, a magukat felajánló ifjaknak a becsületes magaviseletet kössék lelkökre, mert ha a jó rend és törvény ellen véteni fognak, minthogy honvédekké léttökkel, honpolgárai lenni meg nem szűntek, — a büntetést el nem kerülendik.

B—KML. Kh. V. 240. Prot. XLVI. p. 123—124.

156. KISKUNHALAS, 1848. október 1.

A KISKUNHALASI KÉPVISELŐTESTÜLET INTÉZKEDIK A NÉPFELKELŐK ÉS NEMZETŐRÖK ÁLTAL ELKÖVETETT FEGYELMEZETLENSÉGEK ÉS KIHÁGÁSOK KIVIZSGÁLÁSÁRÓL

Elnök főbíránk fájdalmas érzettel jelentette, miképpen azon népfelkelésnek, melly kormánybiztosi parancs nyomán folyó hó 15^{én} Szeged városába megindítottatott, — temérdek sok rosz következései lettek, ugyanis az idei kemény bortól elittasodott lakosság, részint még ithon bent a városban, részint a magunk pusztáin, sőt még Dorozsma város határában is igen sok kihágásokat követett el. — Indítványozza tehát, hogy ezen kihágások kipuhatólása, úgy szinte a korlátot ismerni nem tudó zabolátlanságoknak kinyomozása, de egyszersmind a vagyon és személy bátorság biztosítása végett is, egy állandó belbátorságra felügyelő választmány neveztessek ki, mellynek feladata légyen

1. Az itt szóval felhordott panaszokat és vádakokat az illető felek által előadatva írásba foglalni, vádlottaknak vallomásaikat venni, s azokat a bűn súlyhoz képest illő helyre felterjeszteni.

2. A nemzetőrséget melly a városházánál eddig gyakorlott örökórással felhagyva, magát csak nem egészen feloszlottnak és függetlennek tekinti, organizálja; — a vadász csapatot melly úgy látszik, magának a több nemzetőrség felett valamelly tekintélyt igényel, a többiek közt oszlassa fel, úgy, hogy csak hétszázad legyen.

3. Az így alakítandó nemzetőrségből azokat, kiket szelídebb erkölcsűeknek, józanabb magukviséletűeknek, egyszersmind a köz jólét üdvét tisztában felfogó buzgó hazafiaknak tapasztaland, — szemelje és válogassa ki, a városban lévő fegyvereket ezek között ossza el, és adja értésükre, hogy a haza, és a képviselőtestület bár mely, magát előadható bajban, s a törvénytelen kihágások zabolázásánál, az ő becsületökre, buzgóságokra, és erélyességekre számít.

Ezen választmány tagjai lesznek:

1. Elnök: Tóth József, rendes tagok: Szilády László lelkész, id. Péter István, Péter Lajos, id: Gózon Imre, if: Szuper József, Révész György, Berki János, ifj. Pap Sándor, Kiss István, id: Keresztúry István, Ván József képviselő polgártársak, — egyszersmind a jegyzői hivatalból egyik vagy másik tag.

B—KML. Kh. V. 240. Prot. XLVI. p. 121—122.

157. BAJA, 1848. október 18.

A FŐSZOLGABÍRÓ TÁJÉKOZTATJA A JÁRÁSBAN ÉLŐ ZSIDÓKAT, HOGY 31 KATONA KIÁLLÍTÁSÁRA VANNAK KÖTELEZVE

Isten megáldja az Előljárókat!

Felsőbbi rendelet következtében Bács vármegye felső járása zsidó közönségeinek 31 katonát — az álladalom és ország védelmére adni kellestven, — mivégből a zsidó közönség e tárgyban intézkedések tekintetéből most folyók 22-re Baján, Boschán Sámuel bajai főbírájuknál reggeli órákban gyűlést tartand, — erre való nézve az Előljáróknak szoros felelet terhe alatt meghagyatik: hogy kebelükben találtató minden 19. 20. 21. 22. éves zsidó katonának való és megtermett fiaikat öszveírván, az öszveírást ide vasárnapig okvetetlen beküldjék. — Meghagyatván egyszersmint az is, miszerint minden községbeli helyről, az ottani zsidóság által választandó képviselő, most említett és vasárnap Baján tartandó közgyűlésükön, általa is behozandó összeírással megjelenjen, — különösen a hol Előljáróságok vagynak a zsidóknál, az ilyes helyekről két Előljáró jelesen: *Madarasról* Bech József — *Sztanisitsról* két Előljáró, — *Almásról* Grünbaum Simon, Bech Jakab, Rózenberg Gerd. — *Jankovácztól* Löwy Áron s két Előljáró, avagy ezek honnem létében más képviselők, ugyan a mondott összeírással ők is külön ellátva okvetetlen bejöjjenek, a tárgynak velősségét tanátskozásukban felvéve, a legjobb sikert előmozdítandók. jóakarójok Rudits Máté fősz[olga]bíró mk.

B—KML. V. 342. Körlevelek jegyzőkönyve sz.n. Eredeti jegyzőkönyvi bejegyzés.

158. KECSKEMÉT, 1848. október 22.

A KÖZGYŰLÉS DICSÉRETBEN RÉSZESÍTI AZOKAT A KECSKEMÉTI LOVAS NEMZETŐRÖKET, AKIK RÉSzt VETTEK AZ ELLENSÉGNEK AZ ORSZÁGHATÁRIG VALÓ ÜLDÖZÉSÉBEN

A tömeges népfelkelés alkalmával táborba szállott helybeli lovas Nemzetőrök őrnagya Haraszi Imre úr bemutatja Csányi László királyi biztos és Ivánka Imre ezredes urak bizonyítványát, mely szerint lovas Nemzetőreinknek jelen vészes körülmények közt mind az ellenség üldözésében az Ország határáig tett hasznos szolgálataik, mind az illető parancsnokság által kiadott rendeletek hű és pontos teljesítésében kitüntetett serénységek megdicsértetvén, Pándorfról haza bocsájtattak. —

Határozat:

A felolvasott bizonyítványból megtetszván a lovas Nemzetőrségnek a vésszel fenyegetett haza és nemzetiség eránt kimutatott hasznos szolgálata, mellyel nemcsak saját egyéni kötelezettségüket hűségesen teljesíteni, hanem Városunknak közjóra célzó s minden alkalommal kitüntetett érdemit is öregbíteni törekedtek, ezen buzgóságuk a közgyűlés részéről illően méltányoltván, a közönség nevében Csányi János főbíró úr fáradozásait dicsérő szónoklatban megköszönte.

B—KML IV. 1601/a 135. kgy. szám. 1848. Eredeti jegyzőkönyvi bejegyzés, Hornyik János kézírása.

159. KISKUNHALAS, 1848. október 22.

A KISKUNHALASI KÉPVISELŐTESTÜLET A BORMÉRÉSI JOG SZABAD GYAKORLÁSÁT MINDEN LAKOSRA KITERJESZTI

Azon zsidók kik a város korcsmáit haszonbérbe kivették kérték szerződéseiket kiadatni, és azokba világosan betétni, hogy hány polgárnak lessz joga a jövő kurzusban bort mérni, egyszersmind magokat arról biztosítani,

hogy több nem fog mérni, ha pedig mérnének, az olyanok szigorúan fognak megbüntettetni, oda nyilatkozván, hogy ha ezek felől a képviselő testület őket nem biztosíthatja, vagy azt látja által, hogy ezen biztosítás felette sok alkalmazatlansággal jár: azon esetben ők készek lesznek a szerződéstől el állni, éppen úgy, mintha árverés nem is történt volna.

Ezen nyilatkozatot fontolóra vévén a képviselői testület, előre látván jelenen azt, hogy az alattomos bormérők elleni vádaknak nem lessz vége hossza, miáltal a különben is sok foglalatosságokkal terhelt fizetéstelen tanács rendes munkálataiban igen nagyon fentartóztatnék, szeme előtt tartván továbbá azt, hogy jelen zavargós időkben a rendet fentartani, és mindenkit maga korlátai közé szorítani csak azért sem lehet, mivel a köznépnek a szabadságról és egyenlőségről fogalma csak a szabad bor és húsmérésben központosúl, — s azt hiszi hogy ezzel mindent megnyert, — mind ezen, s több okoknál fogva

elhatározottat:

A jövő folyamra a szabad bormérés joga általjában mind azon lakosokra kiterjesztetik, kik adót fizetnek, de egyszersmind a városi pénztár részéről ezen engedély által elvesztett öszvegnek adó útjáni részletes megfizetésére minden ember is köteleztetik a ki csak adót fizet, mégpedig minthogy mindenkire egyenlő bormérhetési jog terjesztetik ki, tehát az is szavazat többséggel (: 26—11 elenében:) megállapítottatott, hogy minden ember egyformán fog fizetni, akár mér, vagy méret bort, akár sem; — mert most szabadságában áll gyakorolhatni, vagy nem gyakorolni ezen jogot.

B—KML. Kh. V. 240. Prot. XLVI. p. 129.

Bormérési joga eddig csupán a redemptusoknak volt egy évben 3 hónapi időtartamra. Az év többi időszakában a bormérés jogát a város gyakorolta a kocsmák bérbeadásával.

160. SOLT, 1848. október 22.(?)

JEGYZÉK SOLT VÁROSÁNAK AZ ÖNKÉNTESÉK ÉS ÚJONCOK KIÁLLÍTÁSAKOR FELMERÜLT KIADÁSAIRÓL 1848-BAN

1848. augusztus 22.

Kiállított	30 önkényteseknek adatott fogdbér per 10 forint	300 f.	— xr.
	30 pár csizma per 2 forint 48 xr	84	—
	30 puská, töltés és szuronytartó per 21 forint	630	—
	30 darab zubbony és pantallók per 1 f. 36 xr.	78	—
	30 csákó	17	—
Orvosnak vizsgálás alkalmával honorarium		5	—

Szeptember 4-én

28 katonaköponyeg, 3 sátor elkészítésére, 3 bogrács, kanta s az utiköltség 226 f. 52 xr.

Szeptember 15-én

Ismét két köponyeg ára per 6 forint	12	—
Másod ízben Váci utiköltség	8	51 xr.
Két dobért	30	—
Toborzás alkalmával 14 nap alatt húsrá költség	52	10 xr.
14 nap alatt 840 darab kenyér per 3 xr.	42	—
Bor és pálinkára	61	16 xr.

Október 22.

Soós Pál és Kun János esküttek az újoncokkal Pestre küldetvén utiköltség összesen	28	49
Pödör Mihály eskütt és Ronga József tizedes az elmaradt újoncokkal Pestre küldetvén utiköltség volt	11	26
Az önkénytesek és újoncoknak adatott pántlika ára összesen	34	16.
Muzsikusoknak több napokra	10	—

Kisbíró Értékes János kiadása

1848. aug[usztus] 22. Horvát István contoja	5 f.	14 xr.
szept[ember] 10. Horvát István contoja	7	9
okt[óber] 2. Horvát István contoja	2	4
okt[óber] 2. Újoncok kiállításakor tett költség	12	46
okt[óber] 15. Az elmaradott újoncok kiállításakor költség	14	37
summa	1661 f.	30 xr.
Foglalópénz 18 újoncnak per 20 forint	360	
	2109 f.	30 xr.
	14	
	2123 f.	30 xr.

A volt földesurak fentebbi summából fizetni fognak 981 forintot — 1/9-re esik 109 forint — az uraságok részéről 4905 hold birtok és a regálék helyett a közlakosok részéről 5803 hold rovatva meg.

B-KML. V. 372. 11. doboz sz. n. irat. — Aláírás és hitelesítés nélkül eredeti irat.

161. BAJA, 1848. október 25.

RUDICS MÁTÉ FŐSZOLGABÍRÓ KÖRLEVÉLBEN INTI MEG A KÖZSÉGEKET, MERT A DUNAI VONAL BIZTOSÍTÁSÁRA A NEMZETŐRÖK KIÁLLÍTÁSÁT AZ EGYES KÖZSÉGEK NEM TELJESÍTIK

Isten megáldja az Előjárókat!

A Tábor bizottmány vegyes osztályának 1848-iki october hó 17-én Újverbáson tartott ülése jegyzőkönyvének ezen kivonatja. 504. A szabadkai nemzetőrség őrnagya Vég Bertalan úr f.é. octóber hó 15-éről kelt levelénél fogva előadja, hogy a Dunai vonal biztosítására vezérlete alatt szabadkai, almási, jankovátzci és mélykúti nemzetőrök kirendelve, és ezeknek összes száma 1200 egyénbe megállapítva lévén, jöllehet mindennek nyomán Szabadkáról 800, Almásról 150, Jankovátszról 150 és Mélykútról 100 nemzetőrnek megjelenni kellett volna, mindennek daczára azonban Szabadkáról 708, Jankovácztól 26, Mélykútról 85 nemzetőr jelent meg, Almás pedig egyetlen egyet sem küldött, kérvén e főben kellő intézkedést tétetni.

Ezen levél párban oly meghagyás mellett főszolgabíró Rudics Máté, és alszolgabíró Pál Antal urak[na]k kiadatni rendeltetett, miszerént Jankovátcz, Mélykút és Almás községeket hátralévő nemzetőreinek Vég Bertalan őrnagy úr rendelése alá leendő azonnali kiállítására felelet terhe alatt legott utasítsák, mely intézkedésről a levelező őrnagy úr oly megjegyzéssel értesítetni határozottatott, hogy jövődre előforduló ily esetben a nevezett sz[olga]bírák urakhoz forduljon. — Kiadta Ast Ferdinánd első aljegyző mk. *Jankovátz*

B—KML. V. 342. Körlevelek jegyzőkönyve 72. számú körlevél. Eredeti jegyzőkönyvi bejegyzés.

162. APOSTAG, 1848. október 29.

TANÁCSÜLÉSI JEGYZŐKÖNYVBEN RÖGZÍTIK AZ ELŐJÁRÓK MEGVÁLASZTÁSÁT APOSTAGON

Hegedűs Sándor megyei esküdt úr Apostag helységében a bírótételre e napot tűzvéni ki. Számos lakosság jelenlétében négy egyént jelelt ki a bíróságra nevezetesen

Szokolai István volt bírót

Ifj Kováts János

Badaházi Sándor és

Kőhegyi Pált kik közül a nép közös megegyezéssel s általános felkiáltással bírónak választotta *Ifj Kováts Jánost* ki is hivatalában megerősítetvén azt magára vállalva. Az előjárók választása hozatott fel kiknek is névsora a jegyző által a következőképp olvastatott fel jelesül

Szokolai István

Kara Mihály

Ötvös József

Ifj Kováts István

Német János

Puskás János

Agárdi András

Zlinszki János

Kőhegyi Pál

Botz Dániel

Rajos György és

Badaházi Dániel kik is hivatalaikban a nép beleegyezésével általánosan meghagyattak és megerősítettek. Ezek után a szolgák választása jövén elő kik is az előjáróság egyetértésével ezen módon választattak.

Kisbírónak tétetett Takáts János

Hadnagyak Szabados Pál

Tizedesnek Vida Sámuel oly formán hogy ez utolsó aratásba kimehet.

Bakternak választatott pedig Ösztöke István egész esztendőre,

kinek is bére 6 pesti mérő búza

2 pár új csizma és

50 v[áltó]f[orin]t, meg nem engedtetvén neki hogy aratást vállaljon.

Turtsány János kocsisnak oly formán hagyatott meg hogy lakni elmehet a maga házához és így fűteni valót az eddigi béren felül kap egy öl szalmát, bérből pedig kihagyatik a feleségének volt egy pár csizmája.

Csöszöknek választattak Bolemányi András és

Maróti András, kik is helyeiket elfoglalván kötelességük pontos teljesítésére utasítottak.

B—KML. V. 303 Tanácsülési jegyzőkönyv 1848. 99. szám. Eredeti jegyzőkönyvi bejegyzés.

163. BAJA, 1848. október 31.

BAJA VÁROS TANÁCSA TUDOMÁSUL VESZI, HOGY A TÁBORI BIZOTTMÁNY MEGHATÁROZZA AZ ÚJONCOZÁS MÓDJÁT

Felolvastatott a tábori bizottmány vegyes osztályának Új Verbászon 1848 évi október 22^{én} tartott ülése jegyzőkönyvének 535^k szám alatti rendelete, melyben

1) Az újonczok sorában eső ifiak ott sorsot huzni köteleztetnek, hol öszveíratnak.

2) Olly ifiak, kik önkéntesen a haza védelmére felajánlották magokat, vagy bármi feltétel alatt más helység helyett katonának beállottak, a sorshuzástól mentesek, s illető helyeik által vissza nem követelhetnek.

3) Az izrealitáknak megengedtetik, hogy önkénteseiket más felekezeti egyénekből kiállíthassák.

4) Azok, kik családfenntartás ürügye alatt magokat a felavatástól felmenthetőknek hiszik, a folyó évi november 15^{én} Piukovics Ágoston alispán ur elnöklete alatt Zomborban tartandó bizottmány előtt mentségekre szolgálható okaik előadására köteleztetnek, ellenkező esetben felavatásuk elrendeltetvén.

Ahoz való alkalmazás, teljesítés és megtartás végett tudomásul vétetvén, szokott módon meghirdetni, s jegyzőkönyvbe iktatni rendeltetett.

B—KML. IV. 1002.a. Baja város tanácsülési jegyzőkönyve 1847—1849. 542—543. p. 1201/1847—48. jkv.-i szám.

164. KISKUNFÉLEGYHÁZA, 1848. október 31.

A KISKUNFÉLEGYHÁZI KÉPVISELŐTESTÜLET INTÉZKEDIK A TÁBOROZÁSI ÉS TOBORZÁSI KÖLTSÉGEK MIATT KIÜRÜLT VÁROSI PÉNZTÁR BEVÉTELEINEK NÖVELÉSÉRŐL

Miután a városi közpénztár, a mostani zavaros időszakban rendkívüli s tetemes költségekkel végképen kiürült a — rendszeres jövedelmeiből nem csak a reá várakozó újabb nagyszerű kiadásokat, hanem napi szükségeit sem

fedezhetné, más részről pedig a már közgyűlésileg rendelt pénz költsönzés körül idáig tett lépések is sikertelenek voltak — ezen köz gyűlés rendkívüli eszközök és segéd forrásokról gondoskodásra érezvén magát fel hívta, az ezek feletti értekezés és tanácskozás folytatában következők alapítatnak meg:

1^{ör} Az epres-erdőben található már különben is többnyire elvénült szál és körös fák, nyilvános árverés mellett, melyre a szomszéd helyeken és városokban lakó mesteremberek is meghívandók lesznek — adattassanak el — mely fának ki jelölésére s számba vételére, egyszersmind az árverés tellyesítésére, is Ring Mihály tanácsnok Rás Flórián, Ficsór István, és Bakos Istvány képviselők ki küldetnek az árverés határ napja jövő 9^{ber} 27^{en} 1 és következő napjaira tüzetvén ki.

2^{or} A város alsó részén a régi homokos helyén létező s már mérnökileg is házhelyeknek ki jelölt térség, — szokott díj mellet, a magokat már jelentett s ne talán még jelentendő s köz gyűlésileg e végre ki jelelendő váltáságos birtokos lakosok közt házhelyeknek osztassék ki.

3^{or} A ferenczszállási tó mellett létező tavali nád, egy kúpnak előre nem látható köz szükségei meg hagyása mellett árverés útján adassék el — minek tellyesítésével Szabó József tanácsnok és Bibok Istvány képviselők megbizatnak — s mind ezeknek ára a városi pénztár fel segéllésére lészen fordítandó.

4er Miután a só méretés a következő haszonbéri szakaszra különben is haszonbérbe adatott, ezen pénztárból 3000 Vft tétessék általa városi pénztárba, — azon tul pedig mint hogy a mérés bérbe adásával az eddigi kezelési rendszer s azzal egybe kapcsolt számadói foglalatosság meg kevesbedik, — ezen pénztárt illető kötelezvények az Ó templom pénztár kezelőjének Moczár Ferencz tanácsnoknak adassanak további kezelés végett által — külön számadás lévén minden esetre tovább is ezen pénztárról vezetendő.

B—KML. Kf. V. 141. A. Prot. 1. p. 62—64.

1) november 27-én

KECSKEMÉT VÁROS KÖZGYŰLÉSE HATÁROZATOT HOZ A KÁROLYI LOVASEZRED SZERVEZÉSÉNEK ELŐKÉSZÍTÉSÉRE

Felolvastatott Nyári Pál pestmegyei alispán úrnak mint a honvédelmi bizottmány tagjának e Város Közönségéhez intézett levele, melyben arra serkenti és buzdítja, hogy miután a Hazát árulóként megtámadt ellenség mozdulataiból hihető, miszerént az Bécs Város bevétele után Magyarhonba fog becsapni, ez esetre oly számmal és lelkesedéssel legyünk készen a felkelésre, mint Jellacsics betörésekor s a nép e tárgyban kiadandó kormányrendelet-höz alkalmazva készen tartassék; továbbá jelenti: miszerént az ellenség lovaságának száma vitéz huszáraink seregét majd három annyival meghaladván, e végett Pest megye lelkes főispánja Gróf Károlyi István úr egy lovas ezrednek Pest megyéből leendő kiállítását, és vezérletét magára vállalta, mely hazafiúi cél elérhetése végett f.h. 8^{ik} napján Városunkban megjelenend, ugyanazért a köz haza javára intézett ezen munkájában elősegítésére a Közönséget felszólítja.

Határozat:

Tisztelt alispán honvédelmi bizottmányi tag Nyári Pál úr levelének első részében érintett tömeges népfelkelés bekövetkezhető esetére hogy a Közönség eleve készen lehessen, e végett a tárgyhöz alkalmazott népszerű felszólítás készítése s kiosztása elhatározatik; Gróf Károlyi István főispán úr ünnepélyes fogadására pedig mind a gyalog, mind lovas Nemzetőrség tisztii kara felszólítottatik.

B—KML. IV. 1601/a. 160. kgy. szám. 1848. Eredeti jegyzőkönyvi bejegyzés, Hornyik János kézírása.

166. KECSKEMÉT, 1848. november 10.

KECSKEMÉT VÁROS KÖZGYŰLÉSE HATÁROZATOT HOZ A 16. HUSZÁREZRED KATONÁINAK FELSZERELÉSÉRE

Pest megye főispánja gróf Károlyi István úr, mint ezen megyéből kiállítandó 16-ik Huszár ezred ezredese f. h. 8-kán délután Városunkban megjelenvén, az általa alakítandó lovas ezredbe lépni kívánók részére zsinormértékül szolgálható feltételeket ugyanaz napon kihirdetette, melyek másnapra nyomtatásban is elosztatván, népgyűlésben közönségesítették, mire nagy számú fiatalság, az ifjú nemzedék virága, magának az ezredes grófnak kezét adván felcsapott, kik közül többeket azonnal tisztükül kinevezett, a továbbra vállalkozók elfogadására, s lovak vételére ügyelendő bizottmányt nevezvén ki f. h. 9-kén délben eltávozott. — Ezen lovas Ezredbe lépni kívánó helybeli szegényebb sorsúak felszerelésére jelen közgyűlés alkalmával a jelen levők részéről ajánlatok tétetvén, azok jegyzékbe vétettek, utasítatván tizedbeli tanácsnok urak, hogy e tárgyban az illető Képviselő urakkal egyértőleg tizedeikben körutat tévén, az ajánlatokat szedjék be.

B-KML. IV. 1601/a 167. kgy. szám. 1848. — Eredeti jegyzőkönyvi bejegyzés, Hornyik János kézírása.

167. KECSKEMÉT, 1848. november 10.

A KECSKEMÉTI NEMZETŐRSÉG SZABÁLYZATA

A Kecskeméti Nemzeti Őrsereg Kötelező Szabályai.

I.

1. §. A nemzetörnek első bírái lévén a törvényesen választott fő- és altisztek: ha valamely kisebb következményű hibát, vagy szolgálati vétséget követ el, azok által négszemközt megintetik.

2. §. Illyetén kihágásért másodízben megintetvén, szigorúbb fenyítékre figyelmeztetik, s ekkor az illető századosnál neve tudomás végett feljegyzetik.

3. §. Kétszer sikertelenül megintett nemzetőr harmadszorikihágásért Becsületszék elibe állíttatik.

4. §. Minden fő- és altisztek, úgyszinte az őrvitézeknek közkötelessége nemzetőr társaik polgári becsületességére felvigyázni, a szolgálatbeli hibákat legfőllebb egy hét, a sürgetősbbeket 24. óra alatt bejelenteni.

5. §. A nemzetőrök közt ne talán tapasztalando ollyatén kihágásokat, mellyek nyilvános polgári vétséggé fajultak, köteles a Becsületszék indokolt körülményes jelentés mellett a polgári hatóságnál feljelenteni.

II.

1. §. A helybeli nemzetőrség két zászlóaljra lévén osztva, a Becsületszék tagjait mindenik maga kebeléből szabadon választja.

2. §. Az esküdtszéki szerkezetben alakítandó Becsületszék az elnök és helyettese beszámításával 30. tagból állandó, t. i. fokozatos szolgálati minőséghez képest minden század saját kebeléből öt tagot választ.

3. §. Elnök és helyettese mindenkor a főtisztek közül választatnak.

4. §. A Becsületszéki tanács tagjai következő esküt tesznek: Én NN. esküszöm az élő Istenre, hogy a becsület- illetőleg esküdtszéki hivatásomat, a kihirdetett felsőbb rendeletek, s megállapított fegyszabályokhoz képest, nemzetőrtársaim erányában részrehajlás nélkül mindenkor igazán, s jó lelkiismerettel fogom teljesíteni. Isten engem úgy segítjen.

5. §. A Becsületszéki tanács tagjai hivatalukat tartoznak legalább fél évig folytatni, fél évenként újabb választás tartatván, ha ekkor a volt tanácsstagok tovább szolgálni nem kívánnak, három évig megkíméltetnek, de azután ha ismét felválasztatnak, e hivatást elvállalni köteleztetnek.

6. §. A Becsületszéki tanács érvényes eljárásához megkívántatik, hogy az öt esküdtszéki bírakon kívül legalább 13, azokkal együtt öszvesen 18. tag jelen legyen; nagyobb számú személyzet jelenlétekor megjegyztetik: hogy ha páros számmal volnának, illy esetben a páratlan szám megtarthatása végett egy tag sorshúzás útján kilépend.

7. §. Előadandó esetek alkalmával a Becsületszéki tanács mindenkor maga kebeléből öt esküdtszéki tagot választ, kik a vétség természetének megvitatásánál jelen lehetnek ugyan, de sem felvilágosító, sem elhatározó szavazattal nem bírnak.

8. §. Kisebb fegyelmi eseteknél a Becsületszéki tanács békebírószékot gyakorland; terhesb vád erányában feladata leendő a vétség valóságát kipuhatolni, s annak természete fölött ítélni.

9. §. Ha vádlottat a becsületszék egyhangúlag, vagy szótöbbséggel fenytendőnek ítéli, a fenyték módja és minőségének elhatározását az ott jelenlévő öt esküdtszéki bírakra bízza, kik a fegyszabályok értelmében ítéletet hoznak, annak kihirdetését és végrehajtását az illető százados vagy helyettese által eszközöltetik.

10. §. Ha pedig vádlott a becsületszéki tanács által büntelennel találtatnék,

vagy panaszos felek közt a tárgy kiegyenlítettnek, minden további eljárás megszűnik.

11. §. A becsület- illetőleg eskütszék az előtte tárgyalatott esetekről egy saját kebeléből választandó jegyző által pontos jegyzőkönyvet tartozik vitetni.

III.

1. §. A Nemzetőrség fő hivatása lévén különösen a fegyverrel bánás s hadi mozdulatokbani gyakorlottság, ennek czélszerű kifejlesztése végett minden Nemzetőrnek mellözhetetlen kötelessége a kiszabott időben fegyvergyakorlatokra pontosan megjelenni s illető tisztektől e tárgyban oktatást venni.

2. §. A tömegestőli gyakorlat ideje Május és September hónapokban minden héten Kedd, és Csőtörtői napokra: ezen kívül a fegyverrel bánásbani oktatás közönségesen minden Vasárnap délutánra határoztatik.

IV.

Törvény által kiszabott kötelessége lévén a Nemzetőrségnek személy- és vagyónbátorság fentartása; e tekintetből határoztatik:

1. A helybeli Nemzetőrség éjjel s nappal őrködni fog.

2. A felállított őrháznál reggeli hat óraker őrködésre kiállítandó hat Nemzetört, esti hat óraker ugyanannyi személy fogja felváltani.

3. Minden tized a Város tizenegy tizedei közzül két részre osztatván, éjenként házsor szerént kiállítandó négynegy személyből álló czirkász csapat fog egész éjjel őrködni, az esti 8. óraker kiállítottakat éji 12. óraker más négy személy váltja fel, kik reggeli 4. óráig czirkálni fognak.

4. A czirkász csapat vezetője leend mindenkor a közöttök házsor szerént találtató egyik Nemzetör.

5. A czirkász csapat kötelessége szolgálatideje alatt a kijelölt városrészt folytonosan és lelkiismeretes buzgósággal őrködve körüljárni, az utszai rendetlenkedőket csendre utasítani, ellenszegülés esetében úgy ezeket mint a ne talán elibök került gyanús személyeket, vagy éppen rosz tettben találttatkat a hatósági házhoz bekisértetni.

6. Nagyobb erő szükségében a czirkászcsapat a Nemzetőri őrházból kér segítséget.

7. Valamint az őrháznál lévő Nemzetör csapat vezére, úgy a czirkászok vezetője is, a további eljárást igénylő esetekről jelentést tesz, s illetőleg a véghez vittekről számot ad.

V.

1. §. A mely Nemzetör szolgálati ideje alatt tisztjei, vagy polgári előljároi eránt magát illetlenül viseli: első ízben századosa által négy szem közt megintetik, másodsor legfőlebb 24. órai házi fogsággal fenýttetik.

2. §. A lakhelyét változtató, vagy hosszabb időre eltávozó Nemzetőr tartozik ezt illető tisztjénél bejelenteni, hogy mulasztott szolgálatát soron kívül is teljesíthesse.

3. §. Ki a vett parancsot nem teljesíti: ha netalán ebbeli feledékenysége által a szolgálat tetemesen nem csorbult, ezért első ízben megintetik; többszeri mulasztás esetében helyette a szolgálat teljesítésére más Nemzetőr állíttatik, kinek 30. pengő xr. díjját a mulasztó lefizetni tartozik, vonakodása esetében ez öszveg rajta köztörvény útján is megvétetik.

4. §. Hivatalos parancsokat engedetlenül nem teljesítő makacs, első ízben egy, másodsor 4. harmadsor 6. napi közfogsággal fenyítetik.

5. §. A rendből és sorból ok és engedelem nélkül kilépő előszer megintetik, másod ízben legfőlebb 2. napi fogsággal lakol.

6. §. A rendből kiszólló, s fegyverét magától ellökő, legfőlebb 6. napi fogsággal büntetetik.

7. §. A szolgálatra tisztátalan fegyverrel megjelenőnek fegyvere saját költségére megtisztíttatik, s a gondatlanság által elpusztult, megigazíttatik; ha pedig ily hanyagság miatt nagyobb szolgálat mulasztatnék el, az illető Nemzetőr legfőlebb 2. napi fogsággal lakol.

8. §. Akinek löpora, töltése gondatlanság miatt elromlik, az állodalom részére kárpótlással tartozik; ki pedig fegyverét elzalogolja, vagy éppen eladná, a kártérítésen kívül 2 legfőlebb 6. napi fogsággal fenyítetik.

9. §. Szolgálatra kirendeltetés alkalmával kiosztandó töltényeket, felváltás után magány használatra fordítani, vagy éppen a Városban ellődözni szigorúan tiltatik; minden Nemzetőr a szolgálatra átvett töltényekről, mint az állodalom tulajdonáról számolni köteles; ellenkező esetben nemcsak becsárát, s a lödőzés által netalán okozandó kárt megtérítendi, sőt a kihágás fokozatához képest szigorúan fenyíttetni fog.

10. §. Aki szolgálat ideje alatt megrészegszik, előszer megintetik s az okozandó kárt megtéríti; más alkalommal, minden kár megtérítésén kívül legfőlebb 6. napi fogsággal bűnhődik.

11. §. A fegyvergyakorlatra elfogadható ok nélkül meg nem jelenő Nemzetőr előszer 1, másodsor 4, harmadsor 6. órai soronkívüli szolgálatot tenni tartozand, negyedsor legfőlebb 6. napi fogsággal fenyítetik.

12. §. Szolgálat idején az Örtanyáról engedelem nélkül távozó, vagy ott illetlenkedő Nemzetőr, a kihágás, vagy mulasztás fokozatához képest egyszeres, vagy háromszoros soronkívüli szolgálat tételre köteleztetik.

13. §. Az őrhelyen elalvó, legfőlebb háromszoros soronkívüli szolgálatot teend; az őrhelyet bejelentés, vagy felváltás nélkül elhagyó Nemzetőr legfőlebb 6. napi fogsággal lakol.

14. §. A fő és altisztek az örtanyát meglátogatni, illetőleg ott jelen lenni, a netalán mutatkozó visszaélést gátolni tartoznak; a tisztségben hanyagok legfőlebb háromnapig terjedhető fokozatos fenyítéssel illetetnek.

15. §. Az őrszolgálatban lévő Nemzetőrnek, vagy katonának ellenszegülő, legfőlebb 6. napi fogsággal lakol.

16. §. Az őrizete alá bízott rabot elbocsájtó, vagy annak elillanását elősegítő Nemzetőr, innen következhető minden kár megtérítésére köteleztetik, s a rab elleni vád súlyához képest, a Becsületszék által legfőlebb 4. napi fogsággal fenytítettik, vagy büntetés végett a polgári hatóságnak átadatik.

17. §. Az állodalmi közvagyonban kárt tevő Nemzetőr, vétke súlyához képesti büntetés elvétele végett polgári hatóság elibe állttatik; kisebb esetekben legfőlebb 4. napi fogsággal fenytítettik.

18. §. Az előljáróit, vagy Nemzetőrtársait szolgálatban rágalmozó, előszer 2, másodízben legfőlebb 6. napi fogsággal lakol; fennmaradván a sértett félnek köztörvényútján is elégtételt eszközölhetni.

19. §. A fegyverviselés — kivéve tisztelgés esetében a díszöltözet melletti kardviselést — szolgálaton kívül általában tiltatik; az állodalmi fegyvert magán használatra fordítani nem szabad; ki azt teszi, előszer megintetik, ismétlés esetében fél naptól két napig terjedhető fogságot szenved.

20. §. A visszaélést be nem jelentő fő vagy altiszt 2, legfőlebb 6. napig tartó fogsággal fenytítettik.

21. §. Az ok nélküli elmaradás, hivatalos jelentések s kimutatások gondatlanszerkesztése, mások hibáinak elnézése, vagy elpalástolása, netalán okozandó kár megtérítésén túl 2. legfőlebb 6. napi fogsággal büntettetik.

22. §. A büntetést kiállani vonakodó, vagy fogházból kitörő eránt az illető polgári hatóságnak, kellő fenytítés végett indokolt jelentés tétetik.

23. §. A Nemzetőrség közt netalán mutatkozó lázadási szellem, a polgári törvényhatóságnak azonnal bejelentendő.

24. §. Rablás, lopás, gyilkosság, vagy más főben járó bűnnel vádolt Nemzetőr, az ellene indítandó bűnper befejeztéig is a Nemzetőrök sorából kitöröltetik s tőle a fegyver elvétetik.

Költ Kecskeméten az 1848-ik évi November Hónap 10-ik napján tartott közgyűlésből.

B-KML. IV. 1604. III. t.éka 48. sz. ir. Fogalmazvány, Hornyik János kézírása.—

168. KECSKEMÉT, 1848. november 11.

KECSKEMÉT 50 000 FORINT KÖLCSÖNT KÉR A HONVÉDELMI BIZOTTMÁNYTÓL

Tisztelt Honvédelmi Bizottmány!

Jelenleg — midőn a köztudomány szerént fölmerült világmozgalom európaszerte, de különösen Magyar Hazánkban, a földmívelés, ipar, kereskedelem s minden pénzviszony erányában hatalmasan nyomasztólag dúl, s egyes

tőkepenzeseknél a legbiztosb hitel alapra is kész kölcsönhöz jutni lehetetlen — városi közönségünk részéről nevezetes mennyiségű tőkepenz kiállítása igényeltetik; — nevezetesen

1^{or} Két rendbeli zálogos pusztarész megörökítése eránt kötött szerződés beváltása, melly a reménytelenül kitért kedvetlen pénzviszony előtt kevéssel köttetvén, tetemes károsodás nélkül nem halaszthatatik.

2^{or} Némelly kamatos tőkepenzek felmondattván, azok visszafizetését a város hitelének koczkáztatása nélkül nem mulasztathatjuk.

3^{or} A nemzetőrség táborba szállítása, felszerelése, előbb 318. önkénytes nemzetőr kiállítása s felszerelése, utóbb 174. honvéd beszerzése, a honvédelemre tett több rendű költségekkel együtt, s a haza oltárára letett 20. ezer váltó forinton kívül már száz ezer váltó forintnál többbe kerülvén; ámbár elhatároztuk, hogy ezen rendkívüli kiadások fedezésére költsönpénzt fogunk fordítani, de minthogy jelen idő szerént költsönhöz nem juthattunk, azokra pénztárunk folyó jövedelmeit költeni kénytelenítettünk, s miután polgártársaink adakozáságát is kimerítettük, a már lejárt némelly haszonbéri kötelezettségünket nem képes pénztárunk ezennel teljesíteni — ugyanazért

Mély alázattal folyamodunk a tisztelt Honvédelmi Bizottmányhoz, hogy városunkat, mellynek tetemes örök birtokba kellő biztosítékot nyújt, s különben is a földesúri váltság fejében nevezetes összegre terjedő kárpótlást reményl — jelen pénzszükség idején 50 000 azaz Ötvenezer pengő forint tőkepenzzel az országos pénztárból kamatos költsönül felsegíteni méltóztatásék, mely tisztelettel maradván.

B-KML. IV. 1604. III. téka 58. sz. irat. Fogalmazvány, Hornyik János kézírása.

169. KISKUNHALAS, 1848. november 11.

A NEMZETŐRI SZOLGÁLATRA KÖTELEZETT KOLOZSVÁRI ISTVÁN SZERZŐDÉST KÖT DEÁK JÓZSEFFEL, AKI DÍJAZÁS FEJÉBEN KÉSZ ÖT HELYETTESÍTENI

Szerződési levél, — mi szerént alább is meg nevezett Kolozsvári István adom tudtára mindenkinek, hogy én mai naptól fogva egy évig Deák Józsefet mindenféle lovas nemzetőrök szolgálata telyesítésére, — én adván lovat, s azt tartva — magam helyett helyettesitettem, a ki is érettem, helyettem bár mely pillanatban, bármi időszakban a haza szorongó pillanatai kívánják, szolgálni köteles, — mely érettem teendő kötelességeként neki egy évig 600~hat száz

vftban¹, egy szekér szalmát, egy malacot fogok fizetni, — és adni, a kész pénz fizetés határideje egy év alatt háromszor fog történni, jelenleg tüstént 200 vft, — az év közepén ismét 200^{at}, így végeztével, és utoljára ujjolag 200 vftban tartozok fizetni, — hogy ha pedig ő a harcz téren meghalna, vagy oda nem is, de hon az egy év alatt éltét bevégezné, — azon időig, — meddig érettem tette hű szolgálatát, fáradalmaiért érdemlett jutalmát, s fizetését telyesíteni szoros kötelességemnek ismerem, — ezeken kívül élelmezése tulajdon asztalomnál vélem egygyütt fog történni, — ellenkező esetben kötelezem magamat az 1836: XX és 1840: XI tcz. értelmére, hogy ha a ki tett időszakra néki nem fizetnek — Kelt K. Halason 1848. nov. hó 11.^{én}.

Más részről én is Deák József a fentebb ki tett szolgálatok telyesítésére magamat kötelezem, s a nevezett úrnál hozzám illő díszes szolgálatok telyesítésére magamat ígérem. Kelt mint fentebb. Kolozsvári István keze + vonása Deák József m k. előttem Tegzes Imre m k. jegyző
Hogy a túl lapon jelen mai napon két száz vftot felvettem, elismerem 1848. Nov. 11.^{én} Deák József m k.

*B—KML. Kh. V. 201. B. Mm 226. 144. tan. sz.
1. 100 vft = 5 Ft*

Deák József a szerződés értelmében 1848. november és december hónapban mint lovas nemzetőr rész vett a bánáti táborozásban ahol megbetegedett és betegsége miatt hazatért. Az őt felfogadó Kolozsvári István ekkor a felvett — a szolgálat idejére kiszámított 71 Ft 3 krajcár kivételével — fogadási összeget visszakérte és más helyettest fogadott. A halasi tanács által jóváhagyott követelést Deák kérelmére 1849. április 9-én a kiskun kapitány jogtalannak ítélte.

170. BAJA, 1848. november 12.

PETROVICS ISTVÁN TANÁCSNOK JELENTÉSE A KÖZGYŰLÉSNEK A BAJAI ÚJONCTOBORZÁSRÓL

Beadván Petrovics István tanácsnok úr hivatalos tudósítását jelenti: miképen e jegyzőkönyv 69. sz. a. hozott határozathoz képest a város részéről kiállítandó, 80 pengő forint jutalom s 20 pengő forint beavatási pénzzel ellátandó 104 ujoncz egyénnek toborzás útján leendő összeszedésére Furó Samuel és Oravec Ignác polgártársak hozzájárulásával nyílt toborzást kezdvén, 4 napi idő alatt 115 egyén állott be az ujonczok sorába, ezekből a tudósításhoz mellékelt A. betű alatti jegyzék szerint 8 foglaló, vagyis előpénz-

zel ellátott egyén megszökött, a többiek october 14^{én} Zombor szab. kir. várossába felavatás végett leszállítottván, közülök 98 egyén alkalmasnak találtván be is soroztatott, 9 pedig testi hiba miatt alkalmatlan lévén visszavetett. Jelenti egyúttal miképpen a B. alatti okirat szerint a toborzási költség 215 ft 45 xr, az ujonczok egy heti tartása C. alatti nyugtatóvány szerint 166 ft 26 xr, a telt egy napi zsold D. alatti okirat szerint 34 ft 40 xr, Zombori költség E. alatti csatolványként 7 ft 52 xr, a besoroztattak közül minden egyén az F. alatti csatolványként 20 p. forint előpénzt nyervén a kiadás 4900 forint, a megszökött és magokkal a foglalópénzt is elvitt A. alatti 8 egyén nyert 50 ft 20 xrt, — az el nem fogadott 9 ujoncz kapott 99 forint 20 xrt, — ez szerint az öszves toborzási költség váltó 5474 ft 23 xra telt légyen, kérvén ezen öszveget a közpénztár kezellőjének számadása kiadásába rendeltetni.¹

Eljáruló tanácsnok úr eme hivatalos jelentése tudományul vétetik. És ezen, a hazai köz-ügy iránt tanúsított buzgó fáradoalmainak, valamint Fúró Samuel és Oravecz Ignác urak szíves készségének méltánlatául nyílt előismerés emlékére a jegyzőkönyvbe igtatni rendeltetett. Oda utasítottván Hárlikovits Benjámin pénztárnok úr, hogy az öszves 2189 ft és 45 xrt igtassa számadásának kiadási sorába. Igazságos lévén azonban az, hogy azon egyének, kik az imént említett toborzás útján öszszeszedett egyénekből fiaik helyett helyettesítettek ujonczokat, minden, az ezen intézkedésből kifolyó költségeket szinte viseljék, minél fogva az aprobb kiadások öszvege 574 ft 23 xr váltó mindannyiak között egyformán felosztandó és rajtok megveendő, minthogy pedig e tudósítás A. és G. melléklete szerint részint a megszökött, részint pedig a jóknak nem talált egyéneknél 149 forint 40 xr illetéktelen kiadás lenne, s különösen azoknál, kik a foglaló pénzzel ellátatván, semmi modon kinhagyható nem lenne, oda utasítatik és ezennel kiküldetik Imrédy József úr, e város kapitánya, miszerint az A betű alatt jegyzett szökevény egyéneket a legszigorúbban kerestetvén elfogassa azokat, és további intézkedésig és illetőleg beavattatásig biztos ovalom alatt tartsa, úgy a testi hiba miatt jóknak nem talált egyénektől, amennyiben netalán vagyoni helyheztetésökhöz képpes, s netalán önkényleg is a felvett öszveget visszatéríteni képesek lennének avagy visszatéríteni akarnák, beszedje, és e részbeni minden intézkedéseiről annak idejében jelentését ide terjessze. Minthogy pedig Gozovits Tobiás városi írnök szinte önkéntesen állott volna be Baja városa helyett katonának, azonban némely kissebb s mulékony betegeskedési baja miatt e jelen fel nem avattatott, azonban jónak találtatott, reá nézve is szinte az e jegyzőkönyv 69. sz. a. hozott végzemény kedvezése kiterjesztendő.

B-KML. IV. 1001. b. Baja város községi üléseinek jegyzőkönyve 1847—1849. 273—276. p. 88/1847—49. jkv.-i szám.

¹ A hivatkozott, A.—F. jelű mellékletek hiányoznak. Ezek szövegét a jegyzőkönyv nem tartalmazza.

171. BAJA, 1848. november 14.

A KISSZÁLLÁSI URADALOM ISPÁNJA A GŐZHAJÓN VALÓ SZÁLLÍTÁS NEHÉZSÉGEIRŐL TÁJÉKOZTATJA A SZÁMVEVŐT

Nemzetes Számvevő Úr!

Gőzhajóról újobban semmi sem jöven — a kívánt summát ki nem vihetem.

Hallom, hogy Bécsbe már a közlekedés megkezdett, de mégis szoros felügyelés van. — A granitsárok¹ kimutatták az ő gyilkoló természeteket még most is kirabolják a köztök elmenő bármi polgárt is — órájától, pénzétől — és ruhájától.

Az alsó táborból vitetik újobban fel 8 ágyú — és 380 kotsikon hadi szerek 1320 hordóval. — Katonáság is gyalogság jön, 8 század, már rendelkeznek szállásaikról. Kik is szintén fel tartanak. Köztök sok ujoncz van.

A lovasság majd holnap érkezik, szintén 8 század. Jut már ebből majd az Uradalmi Házhoz is.

Nem tudom T[iszelt] Felügyelő úr odahaza van e? oda azért nem írok, de nemzetes uraságod tudom megvan a puszván, s így levelem kézbe hamarabb jön.

Melyeknek jelentése után szíves indulataiban ajánlott igaz tisztelettel vagyok

alázatos szolgálja
Tóth Sándor
Isp[án]

Gabonának Bajai piaci ára pozsonyi mérő² — váltó forinton:

November 14-kén 1848.

Tiszta Búza	5 f.	50 xr.	— 5 f.	30 xr.	— 5 f.	6 xr.
Kétszeres Búza	4 f.	24 xr.	— 4 f.	6 xr.	— 3 f.	46 xr.
Rozs	3 f.	18 xr.				
Árpa	2 f.	—				
Zab	1 f.	32 xr.				
Kukorica morzsolt	2 f.	—				
Kukorica csutás	—	38 xr.				

Tóth Sándor mk.
ispány

B-KML. XI. 607. 29/1848 szövi irat (12. d.) Aláírással, pecséttel hitelesített eredeti levél.

1) Granicsár jelentése: határőr
(A levelet Huber Endrének, a jankováci uradalom számvevőjéhez írta Tóth Sándor.)
2) Gabonamérték, 61,49 liter.

VÉGH BERTALAN ŐRNAGY PANASZT TESZ A NEMZETŐRI BIZOTMÁNY ELNÖKÉNEK A DUNA VONALÁN ÁLLOMÁSOZÓ NEMZETŐRÖK RENDBONTÁSÁRÓL

Tisztelt Elnök Úr!

Szabadka k. Város közgyűlése rendelete vételével, erre vonatkozólag, a szükséges parancsot azonnal kiadtam a Duna vonalon felállított zászlóalj századosainak, kiknek is meghagytam, hogy a tisztelt közgyűlés rendeletét a nemzetőrökkel anyanyelvükön, egész kiterjedésében tudassák.

Fájdalmasan kéntelenítottam egyéberánt tisztelt Elnök Úrnak tudomásul adni, miszerint, különösen a 3^{ik} századhoz tartozandó n[emzet]őrök olyan-tanképp viselik magokat, amint n[emzet]őrtől valóban éppen nem várható, mert ezek nem tsak hogy a körülmények mivoltához képest szükségesen kiadott, és vélek anyanyelven ismételve tudatott parancsokat tapodták láb-bal — sőt f. hó 16 és 17^{en} közülük többen örködésökre bízott vonalakat hír nélkül elhagyván, Szabadkára visszatértek.

Azt, hogy különösen a jelenlegi körülményeknél fogva, az illy tettből kiszámíthatatlan szerencsétlenség következhetik, nem tsak a vidékre, de talán az egész honra is, ezt mindenki belátja.

Ennél fogva bátor vagyok tisztelt Elnök Urat a hon érdeke, és a rend fenntarthatása szent ügyében megkérni, miszerént kieszközölni szíveskedjék, hogy ezen kötelességeiket lábbal tapodók, kiknek névsorát ide mellékelve átküldöm, — további szolgálatjok teljesítésére azonnal Bácsba vissza küldes-senek.

A nemzetőrök további elszökéseknek pedig csak úgy remélném elejét vehetni, ha hogy a város hatóság által a polgároknak megparancsoltatnék, hogy ezen túl senki ne merészeljen a város hatóság előleges tudta nélkül a felváltandókért a táborba lejönni.

A szökéseket illetőleg van szerencsém Elnök Úrral tudatni, miszerint a tartalékból 5000 lövésnél többet nem nélkülözhetvén, többet át nem is küld-hetek, ezt pedig különösen azért, mivel a százados urak a felváltásoknál a kiadottakat nem szedvén be rendesen, sok hiányzik, mennél fogva én

Kapitány Ur Vermest	2918
Kapitány Ur Cserkovitsot	1200
Kapitány Ur Sztántitsot	1090
Kapitány Ur Vojnitsot	1000
Kapitány Ur Veszszelinovitsot	600
és Kapitány Ur Gábrit	190

töltések megfizetésében elmarasztaltam — még pedig 1 töltést á 4 krajcár, mely összeg beszolgáltatását a városi hatóság kieszközölni igen is teljes joggal bír.

A kívánt 250 fegyver helyett 200-nál többet nem küldhetek, és ezt is azért, mivel a N[emzet]őrök minden felváltás alkalmával magokkal többeket elvittek, amiről az illető százados urak jelentést azonban nem tettek.

A fegyvereket én át nem vévén, rólok nem is számolhatok. A százados urakat pedig felelősségre nem vonhatom, mivel azok közül csak 3 vannak jelenleg a Duna vonalon.

Végh Bertalan
őrnagy

Szabadka Történelmi Levéltár, 4. A. 99. pol. 1848. II. aláírással hitelesített eredeti irat. Mellékletben az az engedély nélkül eltávozott 38 nemzetőr neve.

173. JÁSZBERÉNY, 1848. november 20.

A JÁSZKUN KERÜLET KÖZGYŰLÉSI VÁLASZTMÁNYÁNAK JAVASLATAI A NEMZETŐRSÉG RENDJÉRŐL, VÁLTÁSÁRÓL ÉS GYAKORLATOZTATÁSÁRÓL, VALAMINT AZ EGYES KERÜLETEK FELADATAIRÓL

Az Országos Honvédelmi Bizottmány folyó évi 2787. szám alatt költ s mind főkapitány úrhoz, mind a Ker. küldött rendelete életbe léptetésének tervezésére, ezen közgyűlés kebeléből alólirott küldöttség nevezetvén ki, javallatát következőkben terjeszti elő.

A haza mostani gyászos helyzetében, midőn a régi zsarnokság zsoldosai, s a fanatizált idegen ajkú nép rablócsordái által, csaknem minden oldalról megtámadva, s legyőzetés esetében végpusztulásnak kitéve van, a Ker. leginkább veszélyeztetvük az alvidéki mozgalmak által, mert miután Bács és Torontál megyék végképp kimerítve, Horvátország és a végvidékek teljes lázadásban, Temes és Arad megyék a hazaáruló várparancsnokok által ostromállapotban vagynak, ha Csongrád és Csanád megyék felkelő népének, s az ezzel egyesült vitéz kis hadseregnek fegyverei diadalt nem aratnának, legközelebb Kiskunság, s Pest megye alsó része lenne a megtámadásnak bizonytal kitéve. Ezen helyzetet rajzoló, és különösen a Kiskunságot segély-

nyújtásra felhívó számos kormánybiztosi levelekből azon meggyőződéshez jutott a Küldöttség, hogy a Kiskun Kerületet a beállott télszakban, midőn a folyók és lapályok befagyása az ellenségnek eddig természet által elgátolt utakat felnyitja, a valószínű veszélynek kitenni nem szabad, hogy kerülhetlen szükség a védelem organisatiójáról előlegesen is gondoskodni, sőt másfelől ha az oláh lázadás Erdélyben el nem nyomathatna, netalán Bihar megyében is el találna terjedni, ez esetben a Nagykunság is veszélynek lenne kitéve, a védelem rendezése kétszeresen múlhatatlan.

E célból a küldöttség a következő pontokat véleményezi: 1. Mind a Ker. önvédelme, mind az alvidéken igénybe vett segélynyújtás végett, mindenekelőtt szükséges a nemzetőrség organisatioja. Mint alapja az egész védelmi rendszernek, ez pedig következőleg eszközözendő.

a. A községi előjárók által mind a lovas, mind a gyalog nemzetőrség régi összeírása kiigazítandó, oly módon, hogy akik az összeírásban foglaltatnak, a gyakorlatokra, s kimozdításra köteleztethetők legyenek.

b. Alakíttassanak minden községben a valósággal kimozdíthatók századokká, s ahol hat század leendő, zászlóaljja, s a kisebb községek zászlóaljak alakítása végett foglaltassanak össze.

c. Különösen mind a 3 kerület állíttasson ki 600 lovas nemzetőrt az ... alatt idezárt arányos kivetés szerént.

d. Mind a gyalogság, mind a lovasság folyvást gyakoroltassék oly formán, hogy az egész csapat első harmada a hét első napján, a második harmada második napján, harmadik harmada a hét harmadik napján, a hét negyedik, ötödik és hatodik napján ismételve, vasárnap pedig az egész csapat álljon ki.

2. Szükségesnek látja a küldöttség az eképp rendezett nemzetőrség mozgóvá tételét, mi következőképp lenne eszközözendő.

a. A gyalogság, miután a Kiskunság alsó helyétől 1200 nemzetőr három heti táborozást már bevégezt, a felső helytől pedig ugyanannyi jelenleg táborozik, s miután ezek felváltására az alsó helyeken meg van téve ismét az intézkedés, ezeket ismét a felső helyeken most hon maradt csapat váltandja fel: önként következik, hogy a Kiskunság kötelességeit megtéve, csak a belső védelmére szorítható, s az alvidékre kellő segély a másik két Kerületből, s mivel a Nagykunság az oláh mozgalmak miatt inkább veszélyeztetve van, főleg a Jász Kerületből küldendő, e végett szükség, hogy a Kiskunság hadjárata bevégezéséig ne csak alakíttassék, hanem le is küldessék 1200 gyalog nemzetőr a Jász Kerületből, s ennek ugyanonnan felváltására előleges intézkedés tétessék, s csak aztán hozassék a Nagykunság hason sorozatba, s ezen hadjárat folyama alatt a Kiskun Kerület csak belveszedelmére legyen szorítkozva.

b. A fentebbi pont szerint alakítandó 600 főnyi lovasságból mindig csak 200 lenne kimozdítandó, míg a többiek hon gyakoroltatnának, ezen 200-ból 100 az őrvonal ellátására, s az itteni előőrök szolgálati tételére, hírhozásra szorítkoznék, 100 pedig benn a táborban tenne szolgálatot, s három heti táborozás után az őrvonalon maradtakkal helyzetet cserélvén, más három

hét után az egész csapat újabb 200 lovas nemzetőrrel, és így tovább váltatnék fel.

c. A kimozdított nemzetőrség kötelességei; jelesül a gyalogságé, mely mindig csak táborban mozdíthatók, a kincstár által, a mozgó 200 lovasságból táborozó 100-é szinte a kincstár által, az őrvonalon szolgálatot tevő 100 lovasé pedig, minthogy a Ker. kebelében tenne szolgálatot, valamely Ker. pénztárból lenne fedezendő.

3. Ezen intézkedések végrehajtására szükségesnek tartja a küldöttség.

a. Minden községben egy három tagú nemzetőrségi bizottmány alakítását, mely az Országos Nemzetőrségi Haditanács által kiadott fegyelmi szabályok szerint a nemzetőrök közt a rendet és fegyelmet fenntartaná, s az alább nevezendők működéseit a község támogatná, s rendeleteit végrehajtaná.

b. Minden községnek egy nemzetőrségi biztos kinevezését, mit jelenleg a Kerületek neveznének, s később, ha kell, a Ker. biztosok helyettesíthetnének, ki a nemzetőri gyakorlatok pontos megjelenése felett örködnék, s a kimozdítást a községi bizottmány közremunkálásával végrehajtaná.

c. Mindenik kerületben egy Ker. biztos kinevezését, ki az egész kerületben a községek közt a szükséges egységet fentartaná a szükséghez képest az egész kerületi nemzetőrség eránt rendelkezne, a községi biztosok, és bizottmányok működéseit ellenőrizné.

d. S végre miután Szentkirályi Móric főkapitány úr, a Honvédelmi Bizottmány által e részre különben is utasítva van, az egésznek összetartására, s kormányzására a Ker. által is megbízandó lenne.

e. A gyakorlatokra nézve a községi biztosok gondoskodnának oly kiszolgált katonák alkalmazásával, akik a csapatokat betaníthatnák, az őrnaggyal pedig a begyakorlást, egész Ker. kebelében kormányoznák.

Hogy pedig ezen intézkedések, bármily pontos végrehajtásnak is sikere lehessen, átlátta a bizottmány, hogy legfőképpen fegyverekről kell gondoskodni. A fegyvertelen vagy kaszás nemzetőr kedvetlen, s fél, és méltán a fegyveres erővel szemben szállani, ellenben ha a csak a némileg gyakorlott nemzetőr is nyer fegyvert, lelkesedése kipótolja a katonai szigor hiányát. A Verbász alatt nyert fegyverekből 500, Halason pedig 200 szuronyos puska áll a Ker. rendelkezése alatt, hogy mind a táborozó nemzetőrség, mind az azt felváltó csapat fel lenne fegyverezve, amaz viadal, emez gyakorlat végett 2400 szuronyos puskára lenne szükség, s miután jelenleg 200-al bírunk, ezen intézkedések felterjesztése mellett egy feliratban meg lenne kérendő az Országos Honvédelmi Bizottmány, hogy 2000 darab szuronyos puskát vagy adjon számunkra, vagy bárhonnán megszerzésre alkalmat nyújtson.

Így ha mind a fentebb leírt kormányzók intézkedéseikben, az okos mérsékletet szem előtt tartva, erélyesen járnak el, mind a kormánytól istápolást nyerhetünk hatósági körünkhöz képest, a télszaki védelemről lehetőleg gondoskodva lesz. Mely javallatot átvizsgálás, javítás vagy helybenhagyás, a kinevezések megvétele végett a közgyűlés eleibe terjesztetik.

A JÁSZKUN KERÜLET KÖZGYŰLÉSE ELUTASÍTTJA A FÉLEGYHÁZI BIRTOKTALAN LAKOSOK FÜBÉR ELTÖRLÉSE IRÁNTI KÉRELME¹

Foglalattya

1848^k évi Nov. 20^{án} a Jkun kerület részéről JBerényben tartott köz gyűlés jegyző könyvének.

N° 1870. Több félegyházi birtoktalan polgárok az iránt folyamodnak, hogy a szőlő taxa, és legelőbér czim alatti adóztatástól mentessenek fel, egyszersmind esedeznek, hogy a kor kívánatahoz képest mint különben is polgárok — azon esetre ha szőlőt bírnak — boraikat a birtokos polgárokkal egyenlő joggal és egyideig mérhessék.

Jelen közgyűlés úgy a szőlő birtokból folyó jog alapján, mint a többet nem bíró osztály anyagi és szellemi emelkedését szíven hordozva a szőlő taxát eltörli, egyszersmind a község határáan termett boroknak mérhetését a birtokos osztály által gyakorolni szokott 3 hónapok alatt a földet nem bíróknak is megengedi. Azomban a legelő bért illetőleg — miután a legelő a magán birtokosok által váltott osztott földek járuléka, s az 1840^k 30^{ik} t: cz: is az összesítés alapjául a birtok mennyisége váltásági árát veszi, látni való, hogy birtoktalanoknak sem szántó, sem kaszáló, sem legelőhöz, mellyek az utolsó lépésig mind váltáságiak, legkisebb joguk sincs. — A legeltetési ügy nevezett szájbér tehát semmi mód elnem engedhető. —

Kiadta Hegedűs Imre jegyző

B-KML. Kf. V. 101. B. L 31 F 2 F 1 Sz 40.

¹ Fübért az egyes állatfajták szerint meghatározott összegben minden állatot tartó birtoktalan köteles volt fizetni.

175. NÁKÓFALVA, 1848. november 25.¹

THOTT JÓZSEF SZÁZADOS TÁJÉKOZTATJA KISKUNHALAS VÁROS KÖZGYŰLÉSÉT A NEMZETŐRÖK ÚTVONALÁRÓL ÉS ÁLLAPOTÁRÓL

Tisztelt polgári Elöljáróság!

Nagy Sz. Miklósról való szándékunk tudósítani, de irányunk bizonytalansága miatt Komlóra ² kell tennünk a levelet. Ma Nákófalván szállásolunk — lovasaink azonban kelet felé indítottak. Vannak 80 körül öszvesen Kis Kunok még eddig a Kun Sz Miklósiakkal a Szabadszállásiakkal együtt most 4 századot formálva vagyunk az örnagy alatt, a Lacháziaiak hónap jönnek utánunk. Ellenkező hírek és vélemények kószálnak az ellenség felől. Itt németek közt vagyunk, eddig nem barátságosabb indulatú oláhok s rácok közt döcözöttünk előre. Utunk hiba baj s rendetlenség nélkül folyt a ránk bámuló népek közt. Nagy Becskerekre vagy felé vagy tájára lesz rendeltetésünk. Legkevésbé érdekelve a haza szent ügye iránt lett kikelésünknek szomorú jele kivált az I. halasi századnak számbani tsekélysege az enyimből valami 6 maradt el úgymint Piac Gergel Varga Nagy András, a többit a helettesek miatt még nem tudjuk de az 1 ből temérdek úgymint: Egyed Isák Mihály, Lelhőcsz Sándor, N. Tyukos József, Szétsén Mihály, Tóth Sándor, Kis Péter Illés, Tufet János, Kultsár János, Oláh István, Orbán Gergely, Gózon István, Biró János, Kozma János, Dobrádi Sándor, László Sándor, Kis Ábrahám Sándor, Simon Sándor, Gál József, Barta Kovács József, Modok József, Molnár János, Paprika Sándor, Nagy Czirok Mihály, ifj. Vékei János, Füle János, Juhász Mihály, Unoka György, Pinke István, Daczi József, Varga Sz. Mihály, ifj. Figura József, Hírháger Ferencz.

Ezeket az elmaradt embereket legalább készen tartani méltóztassanak, hogy a statióról mikor oda megérkezünk, tüstént tudósítást küldhessek, és oda rendelődtesse nek a hova kell.

Thott József
százados

B-KML. Kh. V. 201. B. Mm. 228 N_o 12.

¹ Nákófalva: Torontál megyében lévő település, Komlós és Kikinda között.

² Komlós: Torontál megyében lévő település a Törökkanizsa és Szeged közötti postaút mellett.

LESTÁR PÉTER ¹ LEVELE BARÁTJÁHOZ ² A GÖRGEI IRÁNYÍTÁSA ALATT LÉVŐ FELDUNAI SEREG KECSKEMÉTI NEMZETŐREIRŐL

Barátom Gyuri!

Ezer forint a zsebembe, parancsomtul függ több 200 embernél, foglalatosággal, mégpedig mondhatom férfiasokkal, vagyok elfoglalva egyik nap mint más nap, nem ettem néha 3 nap sem, mennyei manna volt egy kis peniszes profunt³, hányszor ütötték meg a dobot éjféltkor, s elindulva 8-10 mérföldet mentem gyalog, s ez én vagyok, kinek zsebébe annyszor nem volt egy xr sem, kinek senki nem parancsolt, de ki nem is parancsolt senkinek, kinek fő gondja az volt, hogy hogy töltsse el idejét, ki 11 órától mindég azt leste, lesszé már 12, hogy ehessen, kinek ha reggel 7 óra előtt fel kellett kelni ágyából, rettenetes rossz napot számított. Ily élet átváltozaton osztán csak büszke lehet az ember, ha hogy meg nem hal bele, hogy pedig én meg nem haltam, azt bizonyítom e sorok által, mit hogy hamarább és többször nem tettem, ne annak tulajdonicsd, mintha naponként rád s rátok ne gondoltam volna, de tulajdonicsd egyedül eddigi viszontagság telyes életünknek, de hogy te mind ekkoráig csak egy sort is sajnáltál tőlem, ki a golyok zápora közt őrizi és védi othoni kényelmes nyugalmatokat, azt meg nem foghatom, s e részbeni menteségedet a legrövidebb idő alatt elvárom.

10-ik novemberig táborba, a fent leírt életmód mellett, amikor visszatértünk Holicsrul N.Szombatba Simonics üldözéséből, melly elég rosszul sikerült Gyon ezredes vezérlése mellett, úgyhogy az ellenség elillant szerencsésen, mi vesztettünk inkább, nevezetesen 3 kapitányt agyonlőttek, a mi zászlóaljunkból egy hadnagyot elfogtak, s több ilyen, s végtére is eljöttünk vissza Holicsrul N.Szombatba, innen 3 nap múlva visszajöttünk Kádashoz, hol positiót vettünk magunknak a Jabloniczai hegycsúcson és erdőségbe, hova jelenleg is minden 4-ik nap forposztra⁴ járunk, mi igen érdekes mulattság; a szállási helyünktől mintegy 3 ora járás roppant hegyeket mászva, ezen hegyek között elosztanak bennünket, azaz a szolgálatot tevő 4 századot, hol a hideg szél havat hordva, füstel felelesztve, 36 óráig mulattatván az embert,

¹ Lestár Péter (1819—1896) ügyvéd, a szabadságharc századosa. A szabadságharc bukása és az üld. évei után Kecskeméten ügyvéd, majd a városi árvaszék tisztviselője. A kiegyezés után a Kecskeméti Takarékpénztár Rt. elnöke, 1880-tól haláláig a város polgármestere.

² A levél címzettjének neve ismeretlen, mivel a levélboríték nem maradt ránk.

³ Hosszúkás barna kenyér, amit katonák számára készítettek.

⁴ Előőr.

nézzük az ellenséget s lessük minden lépését, ki meg a Jabloniczi völgyön van, kik egy kis tréfát csaptak egy malomnál lévő forposti századdal, ti rajtuk ütöttek éjszaka, megkerülvén a posztot, csak azt vették észre, mikor a tűzbe belelöttek, mit a rezerv⁵ körül ült, s agyonlöttek egyet, elfogtak 3-t, megsebesült 3, a honvédek voltak, mert mikor mi vagyunk forposztón, meg sem mernek mozdulni.

Mintegy 4 napja, hogy megjött a parancs, miszerént ha kedve van a zászlóaljnak honvédekké átalakulni, tehát esküdjének fel, s embereink nagyon csúful viselték magokat, mert alig találkozott 20, ki felesküdt, pedig éppen az én századomat rukkoltatták ki először, mint ki mindenbe oly jó példával ment elő, de biz azok compromittáltak⁶; — mi tiszték mind honvédekké lettünk 4 évre, hanem nehéz lesz megtérni, mert már eddig is nagyon sok golyó elment az ember körül, hanem engem sok elkerül, mert a fejem felett igen sok elmegy, teszem már amelyik szegény Csemniczkinek a fejibe megakadt, s megölte, azt én kutyába sem vettem volna, hanem hogy a cholera miként kerüljem ki, az már nagyobb baj, no de se baj, iszom veres bort, — nem fejezem be most, mert éppen most vesszük a parancsot, hogy az éjjel senki le ne vetkezzen, mert aligha patalia nem lesz, fenthagyom hát e kis helyet, hogy holnap leírhassem, mi történt, vagy hogy semmi nem történt, addig fére penna, s gyere kardom, ha elesek meghagytam, hogy küldjék el e sorokat, s akkor áldjon meg Istened.

Estve 10 orakor ismét elővettem e papirost, még írni hozzá, mi eddig történt. 1 1/2 órával később az előbbeninél jött egy más parancs, miszerént 60 ember, kiválogatva a legbátrabbakat, holnap reggel mennyen által a mi zászlóaljunktól Nádasra, hol a Comando vagy egy tiszt vezetése mellett, hol öszve fog jönni még a többi zászlóaljból is 30-30 ember. E parancs mint hozzánk érkezett, szaladtunk az őrnagyunkhoz, mind kérve, hogy ki legyen azon egy tiszt, nem akarta egyik is a másiknak engedni, s másként nem tudtunk rajta megegyezni, hanem sorsot húztunk, és a sors engem talált, ennek célja volna hajnalba az ellenség balszárnyát megrohanni, s díj volt kitéve, hogy minden elfogott emberért 10 pft, egy lóért 20, egy ágyú elfogásáért 200 pft díj fog adatni, s képzeld barátom, amint már a fogadoba mulatek, traktálok, és búcsúzunk estve, jön egy parancs hogy a reggelre planizált⁷ megtámadás nem fog megtörténni és így nem szükséges a kirukkulás; Hanem alkalmasint Simonics fog támadni az utolsó kétségbe esés végpróbáját megkísértendő. Különbén most itt igen jó hírek vagynak, hogy Vindisgrác beteg, a sok vezér egymással veszekszik, és hogy Olaszországba kellett nekik küldeni 6000 embert, valamint Lengyelországba is, a királyt be nem eresztették Prágába, s több efélék, szoval mireánk szép jövő vár, ha Isten segít.

⁵ Tartalék.

⁶ Szégyenbe hoz.

⁷ Nyíltzini, általános.

Leírom röviden azt is, hogy milyen helyen quartéloztunk⁸ és szállásoltunk eddig. Ezelőtt voltunk valami Nyestich nevű nyomorult tot faluba, fekszik roppant két hegysor közt, hol sok szarvas és vaddisznó lakik, s bár mindég készültünk, nem vehettünk annyi időt magunknak, hogy vadászni kimehettünk volna. E faluba sem pap, sem bíró, sem notarius, szóval ott kaputos⁹ embernek híre sincs, iszonyu szegénység, s egy háznál 15-20 ember. Nekem a szállásom volt egy csizmadiánál, kinek 3 gyereke s felesége, és mi ketten Visztel, együtt tanyáztunk a csizmadia műhelybe, innen átjöttünk Binyocza-ra, hol jelenleg vagyunk valamivel jobb, de nem sokkal, itt legalább van egy fogadó, hol összejövünk, s mondhatom, víg estvéket töltünk most bevégzem, mert álmos vagyok, de nem pecsételem be reggelig, mert holnap aligha valami nem történik.

Eljött a reggel, és semmi nem történt az éjjel, hogy mi történik a napokban, nem tudhatjuk most sietek elküldeni ez összevissza írt és hányt levél valamit, ily körülmények között nem lehet valami rendeset tenni.

Volt őrnagyunk, Gyon, többé nem őrnagyunk, ő már ezredes, s kaptunk egy igen derék új őrnagyot gr. Almási Albertet; tőle s általa igen sok jót várunk zászlóaljunk érdekében, mely eddig büszke a maga tetteire, de azon szenvedések, nyomorúság, és emberi erőt csaknem fejül haladó strapatio¹⁰ után nagyon megrongált.

Tisztelem szüleidet s testvéreidet.

Megemlékszem a Casinorul, meg annak minden tagjárul, kiket hasonloul tisztelek.

De megemlékszem még egyrül, s az nem más, mint a Ring bót, s annak kis szobája, s ezeknek kicsiny de vastag birtokosáról, s mindezeknek pedig uráról, a háziasszonyról, legyenek ők is általam tisztelvek, különben ezt egészítsd ki te.

Őrnagyunk megígérte, hogy a legközelebb elvisz bennünket téli szállásra Győrbe, vagy meglehet Pestre, mindkét esetben, hacsak történhet, a télen haza fogok menni, s akkor, akkor te csak hallgass, majd beszélek én. Addig legyen köztünk meg a levelezés, mit utasított Pozsonyba, így Ivánka 2^{ik} zászlóaljánál L. P. főhadnagynak, Pozsonyba vagy ott ahol. — Áldjon meg Istenem s légy boldog

Őszinte barátod
Lestár Péter
főhadnagy

B-KML. IV. 1930. b. Kecskemét város Levéltárának iratai. Vegyes okiratok 667. szám.

⁸ Elszállásol.

⁹ Városi, tanult, hivatalnokféle ember.

¹⁰ Igénybevétel, elhasználás.

177. BAJA, 1848. november 27.

BAJA VÁROS KÖZGYŰLÉSE A JÓTÉKONYSÁGI EST BEVÉTELÉT A FELVIDÉKI TÁBOR KATONÁINAK MEGSEGÍTÉSÉRE FORDÍTJA

Beadván Volarics Antal tanácsnok és Kanyó Alajos képviselő urak — városi főbíró, Pilaszanovics József úr által történt kiküldetésök következtében, a Bárány vendéglőben katonai hangászkar mellett rendezett, s a felvidéki vitéz tábor fehér ruhaneműinek beszerzésére szánt zeneestélyből beszedett pénzeszveg iránti hivatalos tudósításukat, jelentik, hogy ezen célra hetvennégy pengő forint jött be.

Sonnleitner Ferencz vendéglőnek s az 1^{so} számú huszár ezred zenekarának ezen, a magyar vitéz tábor fehér ruhabeli szükségei pótlására szánt, s illy szép sikerrel koronázott estély rendezése körül tett hazafiui áldozatkészségök, méltányos elismerésül, jegyzőkönyvbe iktatni, a befolyt hetvennégy pengő forinton pedig alkotmányos szabadságunkért vivő felső tábor számára fehér ruhaneműk készíttetni rendeltettek, az ehez szükséges vászon megvétele Simics Pál tanácsnok és Schneider János képviselő urakra bízván. Végre, e tárgy fonalán, városi közönségünk is fehér ruhaneműk adakozására felszólíttatni határozatván, ennek az egyházi szószékekről leendő meghirdetése végett Bartok Mátyás plébános úr s a Szent Ferencziek zárdafőnöke hivatalos levél által lesznek megkeresendők.

B—KML. IV. 1002. a. Baja város tanácsülési jegyzőkönyve 1847—1849. 564—565. p. 1848. november 27-, 28- és 29-én folytatva tartott tanácsülés, 1239/1847—48. jkv.-i szám.

178. PEST, 1848. november 28.

PEST MEGYE VÁLASZTMÁNYI GYŰLÉSE MEGSZABJA A SOLTI JÁRÁS KÖZSÉGEIRE KIVETETT ÚJONCOK LÉTSZÁMÁT

Pest megyének 848^{ik} évi nov. 28^{án} Pesten tartott választmányi gyűlése.

7324. Magyarország egyhangúlag elhatározá, hogy az ellene annyi méltatlansággal indított leigázási hartznak győzedelmesebb bevégzésére hadseregét kétszázezer főre emelje, kötelessége tehát minden hatóságnak a reá kivett újontz illetéket a lehető legnagyobb pontossággal kiállítani.

E megyére minden 127. lélek után egy katona esvén, öszvessen 6200 újontz vettetett ki. Ez illetményből 3000, ismét 1600, és így 4600 már kiállítatván, még állítandó 1600 újontz.

Minden újontz a törvény által meghatározott négy évi szolgálatra köteleztetik.

Minden újontz az eskületétel alkalmával 20 pfrt fogadási díjt fog kapni. Ezen összegnek kifizetésére az illető községek utasítatván, miért is tisztviselő urak a községeknek kötelességül teendik, hogy amennyi újontz reájuk esik, ugyanannyi 20 pfrt-ot külömbség nélkül beszédvén az újontzok Pestre szállítása alkalmával magokkal oly végre hozzanak be, hogy a fogadási díj annak, ki a katonaságra alkalmas lesz, által adathassék. Minden község által jelenleg ugyanannyi újontz állítandó, mind amennyi a legutóbbi állításkor reá kivetett. — Tehát ha valamelyik helység az illetéknél több újontzot adott volna, a történt előlegezés nekie beszámíttatik.

A kiállításra nézve mindazon szabályok, mellyek a múltkor hozattak, életbe léptetendők.

Egyébiránt megjegyeztetik, hogy az újontzállításnak jövő január 8^{ig} okvetetlen és szoros felelet teher alatt oly formán kellend megtörténni, hogy a legfellyebb ugyanazon napra minden újontz ide Pestre beszállítva legyen. Ha a bizonyos időre megengedhető toborzás útján az újontzok ki nem kerülnének, és sorshúzáshoz kellene folyamodni, amennyiben 19, 20, 21 és 22 évesek nem lennének, az idősbek is a sorshúzás alkalmával összeírandók és a sorshúzásra kötelezendők.

Az újontzállításnak minden kitelhető eréllyel eszközzésére a tisztviselők utasítandók oly hozzáadással, hogy miután a múltkor állított újontzoknak orvosilag történt megvizsgáltatásuk alkalmával oly visszaélések tapasztaltak, miszerént az egészséges testalkatúak, minden tekintetben alkalmas egyének alkalmatlanoknak nyilvánítatván, visszautasítatván, ezen visszautasított egyéneket orvosilag vizsgáltassák meg ujonnan, és ha a vizsgálat után továbbá is alkalmasoknak fognak tekintetni, besorozás végett szinte rendeljék be. — Ezekre nézve a m. alispány Madarasy Lászlónak különösen meghagyatván, miképp az illető katonai hatóság előtt erélyessen fellépve eszközölje azt, hogy az újontzok, ha a megyei főorvos által fellyebb vizsgáltatva szinte alkalmasoknak fognak találtatni, minden tétova nélkül bévétessenek.

Végül tudomás, illetőleg hozzá alkalmazás végett minden tisztviselővel közöltetni fog az egyes községekre kivetett újontz illetőség, amint következik:

Solti járásban

Akasztó ád 12, Apostag 9, Bática 13, Bogyiszló 9, Csanád 8, Császártöltés 6, Dab 3, Dunavetse 25, Dusnok 10, Dömsöd 13, Egyház 9, Faisz 10, Foktű 12, Hajós 14, Harta 10, Izsák 12, Kalotsa 43, Ketzelt 15, Kiskörös 23, Lak 5, Miske 10, Nádudvar 8, Ordas 5, Pataj 22, Szt Márton 10, Szt Benedek 5, Szt Istvány 11, Szeremle 10, Solt 17, Sükösd 11, Tas 6, Uszód 7, Vadkert 15.

Kiadta Jankovits főjegyző

Ezen megyei végzés folytában meghagyatik az illető kerületembeli községek bírójának, hogy mindenek előtt próbálják meg, ha toborzás útján kiállíthatna a kívánt szám, ugyanazért a toborzáshoz azonnal hozzáfogjanak a bírák, és ha decemb. hó 26^{ára} bezárólag a kivetett számú honvédeket kiállítani nem lehetne, akkoron 27^{én} sorshúzás által fognak kiállíttatni, ugyanazért minden község engemet arról, hogy toborzás által kiállíttattak-e 27^{ig} decemberig, szoros felelet terhe alatt tudósítson.
Kelt Kalotsán dec 12 848

Mészáros Károl főszolgabíró

*B—KML. V. 307. Bajaszentistván nagyközség iratai. Pest vármegye gyűléseiről felvett jegyzőkönyvek és rendeletek másolati könyve 1848—1850. 41—42. p.
Egykorú másolat.*

179. BAJA, 1848. december 6.

A BAJAI IZRAELITA HITKÖZSÉG FOLYAMODVÁNYA A MÁSODALISPÁNHOZ ÖNKÉNTESEINEK A VÁROS ÁLTAL TOBORZÁS ÚTJÁN KIÁLLÍTOTT ÚJONCOKKAL VALÓ HELYETTESÍTÉSÉÉRT

A bajai izraelita községnek másodalispán Piukovics Ágoston úrhoz nyújtott, s a tanáccsal nyilatkozat végett közlött abbeli folyamodványára, mely szerint az állítólag sorsot húzott hat ifaiknak Baja város által toborzás útján kiállított ujonczokból való helyettesítést megengedtetni kéri.

Baja városa tejhatalmú királyi biztos Beöthy Ödön úrnak az ujonczok toborzás útján kiállítása iránt folyó 1848^{ik} évi szeptember 17^{én} kelt felszólítása következtében szeptember 24^{én} tartott közgyűlési határozata szerint 20 pengő forint felcsapó pénznek egy-egy ujoncz részerei előleges, 80 pengő forintnak pedig négy évi szolgálati idő eltelte utáni kifizetendése mellett, toborzás útján 104 ujonczot kiállítani határozván, az ekként összevgyűlt önkéntesekből folyó évi october 15^{én} Zomborban 98 ujonczot beavatott. Csakhamar azután, országgyűlési határozat következtében, 127 lakos után két ujoncz kiállítása elrendeltetvén, a toborzási tetemes költségek fedezhetése végett közgyűlésileg határozottatott, hogy a folyó évi szeptember 3^{án} Verbászon tartott táborig bizottmányi ülés 250. számú rendeletére összevrt 19, 20, 21, 22 éves fiaknak, a toborzás útján állított s beavatott ujonczokból azon

summának, mellybe egy egy ujoncz kiállítására került, tüsténti lefizetése mellett a helyettesítés megengedtesék. S így történt, hogy az életkoruknál fogva katonáskodni tartozó, s a választmány által öszeírt izraeliták közül is hatan a kiállítási illetőséget letették. Miután azonban az izraeliták később — megyei kivetés nyomán — Baja városától elszakítottak, s maguk külön a felsőjárásban 31 ujonczot állítani köteleztettek, Baja városa a maga beavattott ujonczaiboli helyettesítést nékiek megtagadta, nem lévén köteles a maga pénzén állított ujonczait más községeknek, s így az izraelitáknak sem adni annyival is inkább, mivel az izraelitáknak a város többi lakosaitoli kiszakítása ellen illető helyekre nyujtott három rendbeli folyamodványára is ki nem nyerhette, hogy azok a városnak betudassanak. Egyébiránt a folyamodványi azon kitétel, mintha a toborzás útján kiállított ujonczok közt hat önkéntes izraelita találtatnék, nem áll, mert csak 3 állott be, az sem mind bajai születésű, de ha a kitétel állana is, a tábori bizottmány october 22^{en} 535. sz. alatt kelt, s a folyó évi tanácsi iratok közt 1202. szám alatt létező rendelete szerint vissza nem követelhetők. Illy értelemben leend a nyilatkozat szerkezendő.

B—KML. IV. 1002. a. Baja város tanácsülési jegyzőkönyve 1847—1849. 585—588. p. 1282/1847—48. jkv.-i szám.

180. LÁZÁRFÖLD, 1848. december 7.¹

KISKUNHALASI NEMZETŐR LEVELE CSALÁDJÁHOZ A THOMASOVACZI CSATÁRÓL

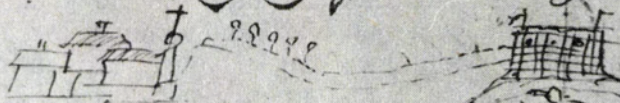
KEDVESEK!

Bezzeg nem volt köd a múlt kedden az az Dec: 5 kén, hétfő estve felkerekedtünk, s a legszebb fényben jött fel a nap, s mi észak felől a Thomasovaczi sánczoknak szembeszálltunk. Volt 4 ágyúnk huszárok elöl hunyadi lovagok ezek után, aztán nemzetőrök, végre kétfele honvédek a mi oldalunkon, Délre Kiss Ernő fetter 1 nyugotra más honvéd zászlóalj talán a halasi lovasok is itt voltak. A többi oldalon lévő mind késett, mi legelőször kaptuk a [. . .]² s rácz elénkbe de jó távolra ki lovaglott ellenségnek ördögi gunyolódása is s lövése is Thomassovaczi helység ily formán áll sánczainkhoz

¹ Lázárföld: Torontál megyei település Nagybecskerek szomszédságában.
² Olvashatatlan szó.

honvédek a mi oldalunkon. Délre Kis Ernesztől
 nyugatra más honvéd. Délkeletre a falu
 a Lovasok és a többi oldalán lévő
 minden helyen, mely legelőjére kapunk a sáncra
 a ráca elérése de jó várakra ki lovagolnak ellen
 fejezet ördögi ganyotlására és lövésire. Tho
 masovacz helység ily Jozsán áll Janczárthy

A' miat minket észrevettek, az úgy látszik hogy job
 badán a faluban éjjelezett sáncok, tódultak ki
 a sáncokba. Mi ágyúkkal oly rettentőket lőttünk
 a sáncra. Mi ágyúkkal oly rettentőket lőttünk
 a sáncra, hogy már nagyobbak ilyen nép mint mi
 nem is képzelhetett, s 10 óra

A mint minket észrevettek, az úgy látszik hogy jobbadán a faluban éjjelezett ráczok, tódultak ki a sáncokba. Mi ágyúkkal oly rettentőket lőttünk a sáncra, hogy már nagyobbak ilyen nép mint mi nem is képzelhetett, s 10 óra tájban a többi feleink is a magok állásából úgy durrogtattak, hogy igazán veszély nélkül ily jelenetnek tanújának lenni valami isteni. Legalább lőttünk ágyúval ezeken fölül azaz délután 3 óra tájig, a sánc még is felse vette. Ők keveset ágyúztak felénk, hanem többet mint mondják át ellenünkben. Délután nem várván be a mi honvédjeink, vagy mint mondják Kis Ernesztől kapván parancsot, a kartátsok használatát, fetter ellenére, megrohanták a sáncokat. Hullott mindenfelől mind két felekezetből. A mieinkből legkevesebb — valami 4 kapott gyógyulható sebet, kettőt eltsiptek a ráczok — hanem Fetter oldalán mondják hogy sok meg halt, sok megsebesült. Tegnap este volt ki adva az őrmestereknek hogy szedjék össze a halottakat. A délelőtti elkésés itt is megtermette a gyümölcsét, mert esteledni kezdvén hátorságba kelle magunkat helyezettetni. A napnak érdeme volt Thomasovacznak felgyújtása, de noha szél lengedezett, ez se égett oly vígan mint kellett volna. Halott a mi részünkről 50 nél kevesebb nem volt — sebesült sok. Hanem a ráczból is hullott ám elég. Csak mindég ritkák voltak a világon a kemény gondolatok, azonban még is csuda a világ a sok fél munka fél gondolatközt megvan. Én legszívről vagyok tul rajtam az isten és a rác, az őrnagy Betskereken, a többi mind beljebb még is még eddig hiba nincs pedig tsak a subás 200 ból álló II dik század van velem Lázárföldön. Azonba mi lesz míg itt leszünk meg nem

mondhatni. Kis Ernő alól 2 ezer ftos lovat lőttek ki. Egy köz huszár lován ült azután. Dec: 6 kán éjszaka meg valom szepegtem, mert magamra hagyatva maradtam legszélről, azonban 12 óra felé jött Lovas és Márjussi és két ágyú kik reggeli 7 óra előtt ismét eltűntek Becskereken. A többi szóval — csókollak benneteket

Apátok

B-KML Kh. V. 201. B. Mm 228 N° 21

181. DUNAPATAJ, 1848. december 16.

SOMOGYI JÓZSEF ŐRNAGY KÖZLI A DUNAPATAJI ELŐLJÁRÓKKAL A NEMZETŐRSÉGRŐL PESTEN, NOVEMBER 27-ÉN HOZOTT HATÁROZATOT

Follyó évi nov. 27-dikén Pesten, gróf Károlyi István főispán elnökle alatt nemzetőrségi tárgyban tanácskozmány tartatván, mely alkalommal hozott határozatok következtében hivatalosan tudatom a kívül nevezett községek¹ előljáróinak e következőket

I^{ör} Ezen megye nemzetőrségi osztályra nézve 8 kerületekre osztatott fel, minden kerületre 4000 nemzetőr számíttatván, — rendelkezésem alá a 8^{ik} kerület adatván, mellyből 6 század alakult e következő községekből

1° század Pataj, Ordas, Lak, Sz.Benedek

2^{ik} század Uszod, Fogtő, Bátya, Faisz, Bogyiszló, Dusnok

3^{ik} század Kalocsa

4^{ik} század Kiskőrös, Vadkert

5^{ik} század Keczel, Császártöltés, Hajos, Miske

6^{ik} század Nádudvar, Sükösd, Csanád, Sz.István és Szeremle.

Megjegyeztetvén, miszerént a fentebb kijelelt századok csak azon esetre lesznek akkép alakítandó, ha a haza védelmére kebelökből ki lesznek mozdu-

¹ A körlevelet a küldője összehajtotta, majd viasszal lepecsételte úgy, hogy a szöveg a pecsét feltörése nélkül ne legyen olvasható. A küldő a levél másik, nem pecsételt oldalára írta a címzetteket, esetünkben a szövegben alább felsorolt községek egy csoportját. A levelet az érintett községek a legrövidebb úton adták tovább egymásnak a saját pecsétjükkel lezárva, és feltüntetve a vétel idejét. (A korszakban a boríték alkalmazása ritka, de ha borítékot használtak is, az előbb ismertetett eljárást követték: mindig az eredeti borítékban küldték tovább a levelet.) Hogy kik voltak a konkrét címzettek, pontosan nem lehet tudni, mert a külső címzést a körlevelek jegyzőkönyvei általában nem tartalmazzák.

landók, egyébaránt a rendes gyakorlatra és helybeli szolgálatra nézve minden községben úgy fog maradni a nemzetőrség és tisztjei, valamint azt a mult tavasszal magok a községek elrendezték s illetőleg tisztjeiket megválasztották, a kimozdulás esetére az ujonnan választandó tisztek csak az eddig hivataloskodott tisztekből választatván meg.

^{3^{or2}} A nemzetőrséggel értekezni s rendelkezni kívánván, szólítsák fel az előjárók azokat, hogy az alább irt napokon s órákban a községek házaiknál tellyes számmal megjelenjenek u.m. Patajon dec. 18. reggeli 8 órakor, Kalocsán s.t.³

^{4^{er}} Megkerestetnek általam minden községbeli jegyző urak, miszerént jelen körlevelemet a helybeli nemzetőri tisztekkel közölvén jegyzőkönyveikbe ittassák nemcsak, hanem azt láttamosítván is, az utolsó község nékem Vecsére visszaküldeni legyen szíves.—

Kelt D.Patajon dec. 16. 1848.

Somogyi Jozsef őrnagy

*B-KML. V. 320. Dunapataj nagyközség iratai. Körlevelek jegyzőkönyve 1836—1849. 334—335. p.
Egykorú másolat.*

² A második pont — valószínűleg tévedés folytán — kimaradt a másolatból.

³ A másoló csak a saját községére vonatkozó időpontot másolta le, a többit — mint számára érdektelen — nem.

182. DUNAPATAJ, 1848. december 25.

UJVÁRY LÁSZLÓ SZOLGABÍRÓ RENDELKEZÉSE A DECEMBER 28-ÁN ÉS 29-ÉN PATAJRA ÉRKEZŐ KATONASÁG ELLÁTÁSÁRÓL

A Honvédelmi Bizottmány elnökének f. e. decz 19^{ikéröl} költ 6083^{ik} számú rendelete folytán két zászló alj gyalogság és két ágyú üteg rögtön Pestre menendő lévén, az illető előjáróság következőket tellyesíttesse.

1. f. e. decz hó 28^{ikán} fog érkezni Patajra 1055 vitéz, 78 ló, és így ezen napra legyen készen 1038 kenyér részlet, 116 zab és 154 széna részlet, decz 29 pedig 215 kocsi lóval.

2. f. e. decz hó 29^{ikén} fog érkezni ugyan csak Patajon 1164 vitéz, 117 ló; — ekkor fog Pataj részéről szinte kiszolgáltatni 1130 kenyér, 175 zab 231

széna részlet, — s ugyan ezen zászló alj számára 30^k reggelére kiállítandó lészén 215 kocsi elégséges lóval.

Az előfogatokat valamint 29^k, úgy 30^k reggelére is így fogják kiállítani: Pataj fog mindkét napra száz-száz kocsit kiállítani.

Harta szinte mindkét napra 40—40 kocsit.

Solt mindkét napra 50—50 kocsit.

Ordas mindkét napra 20—20 kocsit.

Lak mindkét napra 25—25 kocsit.

Ezek teszik mindkét napra D.Vecség a fuvarozást.

Ezen rendeletem közöltessék Harta és Solt előljáróival. Kalocsán decz 25^k 1848.

Ujváry László mk. szolgabíró.

B—KML. V. 320. Dunapataj nagyközség iratai. Körlevelek jegyzőkönyve 1836—1849. 336. p. Egykorú másolat.

183. KECSKEMÉT, 1848. december 19.

KECSKEMÉT VÁROS TANÁCSÁNAK JELENTÉSE A HONVÉDELMI BIZOTTMÁNYNAK A KECSKEMÉTI NŐK ÁLTAL, A KATONÁK RÉSZÉRE KÉSZÍTETT RUHANEMÚKRÓL

Tisztelt Honvédelmi Bizottmány!

A felső-dunai hadseregnél működő kormánybiztos, Csányi László úrnak „Magyarhon lelkes leányaihoz” intézett szózata hozzánk elérkezvén, városunk polgárnőinek esmert buzgóságát igénybe venni elhatároztuk a haza szabadságáért harczoló derék hadsereg részére készítendő fehérruhák eránt, s e tárgyban Csányi János főbíráknak az ide néhány példányban mellékelt felszólítását kiosztottuk minek eredményeül a legközelebb lefolyt 15 nap alatt városunk minden osztályú polgárnői által beadott készítményeiket, addig is, míg a később begyülemdőket szinte felküldhetnénk rendeltetési helyre juttatás végett, ezennel az alanti jegyzék szerint bemutatjuk — úgy-mint

593—darab inget

580—darab lábravalót

431—darab pólyát

93 font 29 lat tépést, s

több darab sebruhát, 2 font sebtapaszt
43 darab lepedőt, 23 darab törölköző.

Kik egyébaránt hazafiúi készséggel hódolva maradunk Kecskeméten a
Tisztelt Honvédelmi
Bizottmánynak

alázatos szolgálái
Kecskemét város tanácsa

B—KML. IV. 1604. III. téka 110. sz. irat. Fogalmazvány, Hornyik János kézírása.

184. BAJA, 1848. december 30.

BAJA VÁROS FELAJÁNLIJA A KORMÁNYNAK HARANGJAIT ÁGYÜÖNTÉS CÉLJÁRA

Városi főbíró úr hazánk vészes helyzetét, s más városok hazafias azon jeles tettét kiemelve, miszerint e szorult helyzetben ágyúk öntésére szükséges ércanyag pótlására harangjait hazafias feláldozással a haza oltárára már sokan felajánlották, nehogy e város, mely különben sok tekintetben kereskedelmi s műveltségi, úgy szabadalmi állásánál fogva a haza előtt ösmeretes, s legújában is törvényes kikülböztetésre méltatott, a többi városoknál alantabb maradjon, kér e részben, úgy, mind a hazai közérdek és e város becsülete kíványa, intézkedni.

Méltányolván főbíró úr előterjesztését, de különben is a haza szorult helyzetén a lehetőleg segíteni kötelességének ismervén, a Baja várossában lévő templomokból némely nélkülözhető harangjait ezennel felajánlja, jelesen: a Parochialis templom¹ tornyában meghagyatván a nagy harang, ezen kívül egy az oraütéshez szükséges, úgy még egy más, az úgy nevezett „lélek” harang, a többi leszedendő. Rochusi kápolnánál kettő, Kálváriánál egy, a külső temetőekben egy, Vodiczán egy hagyatván a toronban, a többi harang leveendő.² Tisztelendő barátok hivatalossan megkeresendők, miszerint főnöküknél illető helyen a város ebbeli intézkedését tudtul adván, minél előbb részükről is e részben illő felajánlat és áldozat eszközöltessék. Nem különben

¹ A Tóth Kálmán téren lévő Szent Péter-Pál templom.

² A felajánlás megtörtént. Kossuth Debrecenben, 1849. január 16-án kelt levelében köszönte meg a város áldozatkésztségét, és úgy rendelkezett, hogy a harangokat Nagybányára szállítsák. A levél szövegét közli: Kossuth Lajos 1848/1849-ben IV. Kossuth Lajos az Országos Honvédelmi Bizottmány élén. II. rész. Bp. 1953. Akadémia. 148. p.

a helybeli görög nem egyesült atyánkfiai szinte buzdítólag e jeles példa követésére felhívatni, és részükről is a nélkülözhető harang felajánlatni kéretni határozottat; mindezen intézkedés és eljárás sikeresítése városi főjegyző Gergits Imre, Dömötör István és Dikán Pál képviselő urakra bízott.³

B—KML. IV. 1001. b. Baja város községi üléseinek jegyzőkönyve 1847—1849. 305—307. p. 129/1847—49. jkv.-i szám.

³ Az önkéntes felajánlások, majd a szervezett begyűjtések során összeszedett harangok nagy részéből nem készült ágyú. Piukovics alispán 1849. október 28-i körlevelében értesítette a községeket, hogy az aradi várban több mint 200 kisebb-nagyobb harang van, Szegeden is mintegy 200 mázsa harang található. A községek visszavihetik harangjaikat. (Vajdasági Levéltár, Bács-Bodrog vármegye Levéltára, Novoszeloí főszoigabíró iratai, 1848—49. 1638. sz. doboz.)

185. BAJA, 1848. december 30.

TANÁCSNOKI JELENTÉS A KÖZGYŰLÉS SZÁMÁRA A TÁBORBA KÜLDÖTT BAJAI NEMZETŐRÖK ZSOLDPÓTLÉKÁNAK ADAKOZÁSÁBÓL VALÓ FEDEZÉSÉRŐL

Felolvastatott Simits Pál, Vojnits Imre, Grünvald Ferdinánd, Volarich Antal, Gilk Sándor, Imredy Jozsef, Petrovics István, Petrovác István, Harlikovits Benjamin tanácsnok urak hivatalos tudósítása. Jelentik, miképpen négy hétre táborba küldött nemzetőrök zsold potlékának adakozás útján történendő beszédetését illető képviselő urakkal intézven, az ide rekesztett 12 tizedbeli jegyzékek szerint¹ öszvessen pengő 1046 ft 46 $\frac{2}{3}$ xr folyt légyen be, kérvén ezen sommát a kameralis számadás bevételebe rendeltetni.

Eljárulásuk tudományul vétetik, az adakozás útján befolyt pengő 1046 ft 46 $\frac{2}{3}$ xrnyi öszveg Harlikovits Benjamin pénztárnok úrnak átadatván, iktassa ezt számadásának bevételi sorába.

B—KML. IV. 1001. b. Baja város községi üléseinek jegyzőkönyve 1847—1849. 299—300. p. 117/1847—49. jkv.-i szám.

¹ A hivatkozott jegyzékek szövegét a jegyzőkönyv nem tartalmazza.

A SZABADCSAPATOK ALAKÍTÁSÁRA KINEVEZETT BIZOTTMÁNY FELHÍVÁSA A KECSKEMÉTI POLGÁROKHOZ

Hazánkat több részről megtámadó s a magyar nemzetet kiirtással fenyegető ellenség hadai pusztítására az országos főkormány önkénytes mozgó nemzetőrség és száguldó csapatok kiállítását rendelte.

Ezen csapatok, mint ideiglenesen fölkelő nép, nem csatarendben állanak az ellenség homloka előtt, hanem hogy azt ezernyi ezreiknek számával, mint a hangya-sereg körül keringessék, ki gyalog, ki lóháton, ki szekeres csoportban; használják az éj sötéttségét, midőn az ágyúk hijjában dörögnek, és használják azon alkalmat, hogy a nép minden utat, ösvényt, hidat, bokrot ismer, eltakarít az ellenség elől minden élelmet, nyakára gyűjt amit nyakára gyűjtani lehet, elvágja társzekereit, nem hagyja soha pihenni, felriasztja az álom karjaiból, reá csap oldalt, reá csap hátulról; ha az ellenség csatarendbe sorozza magát ellene, akkor visszavonul s egypár óra múlva újra kezdi, — ha a nép ekként kél fel a kisebb csapatokban, mint hangya-sereg örökké mozog az ellenség körül — így a nép győzhetetlen. Nem kell, a népnek puska, mert nem mindenik tud bánni vele, aki tud, az szerez magának; nem is puffogva, lármázva kell a felkelt népnek járni, hanem alattomban, a csendes éj oltalma alatt rohanni meg az ellenséget, melly szegény hazánk kebelét marcangolja, s ha megrohanta, fejszével, kaszával, bottal, késsel szórni a halált maga körül, kanóczot vetni az ellenség társzekereibe, puskaporos gyűjtelékeibe. Ez a népfelkelés és száguldó szabadcsapatok feladata.

E célból alakíttatnak országszerte gyalog és lovas mozgó nemzetőrségi szabad csapatok olyan egyénekből, kik erre magukat önként felajánlják. A lovasságra, mint a száguldó csatározás rendeltetésének leginkább megfelelő csapatokra, legkitünőbb gond fordítottik. A fegyverben ne igen legyen válogatás, szuronyos fegyverrel, karddal, pisztollyal most rögtön mindeniket ellátni nem lehet. Üljön kiki saját lovára, használjon fegyvert aminővel bír. Ezen mozgó szabadcsapatok alkalmas helyeken azonnal összevonatván, gyakorolni fogják magukat, nem a tömött csatarendi szabályokban, hanem a száguldó csatározásban.

Ezek folytatában közhírül tétetik: miszerint

1-ször Az ilyen mozgó csapatok, az alakulás napjától számítva, legalább négy hónapra kötelesek vállalkozni, akár lovasok, akár pedig gyalogok, vagy szekeres hadak legyenek azok, minden egy legényre 5 p. fr. foglalót kapnak; fő és altisztei, úgy a legénység is ugyanazon zsoldot és díjt húzza az országtól, mellyben a rendes katonaság részesül, ezen kívül a városi közönség a helybeliekre nézve, őrmestertől lefelé közemberig minden személyre naponként 12

p. kr. pótlékdíjt ajánl, és így a közember pénzbeli napi fizetése leend egy ezüst huszas.

2-szor A készpénzbeli fizetésen kívül minden személy kenyér részletet is kap; a lovasságnak pedig lótartást az ország rendel.

3-szor Az 5 pengő forint foglaló díj előre, a készpénzbeli fizetés is mindenkor egy egész hónapra egyszerre, és előre fog kifizettetni.

4-szer Kiki magát jó ruhával és alkalmas fegyverrel, amint lehet lássa el; a rendes fegyvernek mérsékelt árát az álladalom szinte kifizetni fogja.

5-ször Ezen szabad mozgó csapatok a rendes hadsereghez nem csatoltatnak, hanem minden csapat maga kezére szabadon fog az ellenség ellen működni: ugyanazért

6-szor Ami zsákmányt az ellenségtől elfoglalnak, az az ő tulajdonuk; minden fogolyért, mellyet átadnak, 5 p. forint díjt nyernek; minden szuronyos fegyverért pedig váltságbérül 8, 12 p. forintot; sőt ezeken kívül

7-szer A lovas csapatbeliek biztosítatnak, hogyha lovaikban a táborozás alatt, bár ha ellenséggel nem találkoznának is, a honvédelmi szolgálatban kárt szenvednének, ezen kár azonnal az ország által meg fog térítettni.

8-szor Aki ezen szabad csapatbeliek közül az ellenség által olly sérülést szenvedne, hogy további szolgálatra vagy kenyérkeresetre képtelen lenne, annak az ország választást enged e három ajánlat közül: úgymint:

1. Vagy becsületes tartás holtig.
2. Vagy tíz hold örökös földbirtok.
3. Vagy ezer pengő forint.

Azért az Isten és haza szent nevében szólíttatnak fel minden hazafiak, hogy a haza és nemzet megmentésére keljenek fel, s az ellenséggel szemközt álló magyar hadseregnek az ellenség megsemmisítésében segítségére legyenek.

a szabad mozgó csapatok alakítására kinevezett
bizottmány nevében
Csányi János s. k.
bizottmányi elnök

SZEKULICS ALEZREDES PEST FELÉ MENET 500 KOC SIT KÉR A KISKUN VÁROSOKTÓL

Tisztelt Főbíró Urak!

Az ide csatolt, s Laczháza városához érkezett, onnan pedig intézkedés végett hozzám által küldött hadi parancsnoksági rendelet értelmében, szigorú és multhatatlan kötelességökké teszem önöknek, hogy f. ho 4ⁿ estére 200 kocsit Laczházára küldjenek, mégpedig Szabadszállás 125^{öt}, Fülöpszállás 75^{öt}. Sz Miklós ugyan hadsereg számára egy másik rendelet szerént az 500 kocsin felyül 200(-at)¹ fogván kiállítani, — egyébiránt legközelebbi ujságul írhatom, hogy Görgei tábornok az ellenség balszárnyát megverte, és hogy Vindisgräcz visszahuzodik, minthogy Bécs a háta megett újra feltámadt. Nagyrabecsüléssel lévén főbíró uraknak hivatalos szolgája Toth Pál kerületi ülnök.

A hadosztály-parancsnokságtól Laczháza bírójának

A parancsnokságom alatt álló honvédek egy része velem együtt már több idő óta kettőztetett állomásokat tett naponként, mit a gatyában és nagyrészen botskorban levők közzül nehezen tehetnek meg e hideg időkben. Azomban a Mura-közből feljövételünk ideje alatt az ellenség sebes nyomulása által elvágta utunkat, s azért vagyok kénytelen e hosszú és tekervényes uton jutni Pestre, ha még jókor lenne. E tekinteteket megértve emberi és hazafi kötelességénél is felszollitom, de hivatalánál fogva követelem, és mulasztás esetében minden, a seregen eshető szerezésetelenségre nézve személyesen felelőssé teszem, hogy magam a huszárokkal, tüzérekkel és 2500 gyalogsággal érkezem f. h. 4ⁿ —, mikorra gyalogságom számára 500 kocsit rendeljen Soroksárig, vagy e levelet s rendeletet közölve az illető megyei tisztviselővel, azzal együtt a kocsik kiállítását 5^{en} reggeli 4 órára foganatba vegye. Előttünk megy sok poggyász, s kocsikat azzal nem kell összezavarni. — ² Szekulics alezredes.³

— *B-KML. V. 376. Szabadszállás nagyközség iratai. Körlevelek jegyzőkönyve 1847. december 13 — 1851. január 8. 129—130.p. Egykorú másolat.*

¹ A zárójelbe tett betűk nincsenek benne a szövegben.

² A levél nincs dátumozva, vagy lemaradt a másolat készítésekor. Bizonytalan a levélnek Szabadszállásra érkezése is, mivel a rendelkezés körlevélbe másolása előtt nem tüntették fel az érkezési időt. Annyi bizonyos, hogy a levél január legelején kelt, minthogy az alezredes levelében a folyó hó kitétel szerepel, a kocsikat pedig január 4-re kéri.

³ Szekulics István később ezredesi rangot kapott. Aradon 1849-ben halálra ítélték, majd 18 évi várfogságra enyhítették a büntetést. 1850 januárjában kegyelmet kapott.

188. DUNAPATAJ, 1849. január 4.

A JÁRÁSI FŐSZOLGABIRÓ RENDELETE A DUNAI ÁTKELŐHELYEK ŐRZÉSÉRŐL

A mult éjjel járásbeli főszolgabírótól jött rendelet következtiben a Dunai átjárásoknál azonnal örök lévén kiállítandók, ehhez képpst a Szeremlei Révben állítsanak naponkénti felvigyázásra minden 24 órára

Szent István 5 gyalog és 1 lovas

Szeremle 5 gyalog és 1 lovas

Jelen levelem értelmében a fentebbieket az illető bírák azonnal, legszigorúbb felelet terhe alatt, tellyesítsék. Kelt DPatajon 4^{ik} januar 849.

Somogyi József őrnagy

*B-KML. V. 307. Bajaszentistván nagyközség iratai. Pest vármegye gyűléseiről felvett jegyzőkönyvek és rendeletek másolati könyve 1848—1850. 49. p.
Egykorú másolat*

189. ELEMÉR, 1849. január 4.

LEVÉL A KISKUN MOZGÓ NEMZETŐRSÉG HARMADIK ZÁSZLÓALJÁNAK PARANCSOKÁTÓL KISKUNFÉLEGYHÁZA FŐBÍRÁJÁNAK

A kis kun mozgó nzt őrség 3^{ik} zászlóalj parancsokságától Van szerencsém, főbíró úrnak ezennel hivatalosan jelenteni, hogy f. h. ó 7-^{én} itt maradási időnk kitelvén, s így ha a fölső helyekről jövendő, s minket felváltandó 4.^{dik} zászlóalj akkorára megjelenend, és ha más valami véletlen, s rendkívüli akadály közbe nem jövend, úgy január 8-^{án} minden bizonnyal innét kifogunk indulni, és 10-^{én} éjszakára, vagy 11^{én} délre okvetetlen Dorozsmán leendünk.

Fölkérem tehát főbíró urat, ha hogy a 490 főből álló félegyházi csapat számára, a megkívántató, mennyiségű kocsikat, annak idejére Dorozsmára kirendelni sziveskedne. Különben embereimben mindekkoráig semmi kár, és vesztesség nem történt, kivéven hogy több hideglelős betegünk van. Elemeren január hó 4-^{én} 1849.

Abay István mk.
a 3^{ik} zászlóalj h. parancsnoka

Kiskun Múzeum adattára D—A. 59. 53. 1. -2.

190. C EGLÉD, 1849. január 8.

PERCZEL MÓR FELSZÓLITJA A KECSKEMÉTI ÖNKÉNTESÉKET, HOGY CSATLAKOZZANAK SEREGÉHEZ

A kecskeméti önkénytesek hovahamarébb századokba rendezve iparkodjanak hadsereggel csatlakozni, mely is folyó hó 9-kén Abony és Szolnokon fog szállásolni.

Fő hadiszállásom Szolnokon leend.

Mi fegyver találkozna, Szolnokra szállítandó.

Lelkesedés mellett kitartás ajánltatik. Nem állunk olly rosszul. Én 16 ezer emberrel, Görgey mintegy 20 000, Mészáros 15 000-rel, Bem generál ugyanannyival és Kis Ernő szinte 14 000-rel még mindég készen áll a hon védelmére. Komárom, Pétervárad, Eszék a mienk. Erdély nagy részt visszafoglalva.

Perczel Mór

Az önkénytesek mig táboromban szolgálnak élelmezéssel és fizetéssel rendszeren fognak elláttatni.

— B-KML. IV. 1604. III. téka 153. sz. irat. Eredeti irat, Perczel Mór sajátkezű írása.

191. ÓCSA, 1849. január 8.

ÓCSA ELŐLJÁRÓSÁGA TÁJÉKOZTATJA A KECSKEMÉTI TANÁCSOT AZ ELLENSÉG TARTÓZKODÁSI HELYÉRŐL

Szabados Kecskeméth városa ns. tanácsához alázatos tudósítása Ócsa helység előljáróinak a mostani, háborús környül állások eránt: u.m.

Mai alól irt napig sem császári, sem pedig hazai katonaság meg nem jelent helységünkben; hanem az bizonyos, hogy Soroksáron a közelebb múlt éjszaka, valamint Úlló helységben is megjelentek a Pesten levő császári katonaság résziről nagy számmal, de a helységen kívül megállapodván, mivel ellenséges mozdulatra nem találtak, azon módon minden bántalom nélkül visszatértek Pestre.

Továbbá mai alólírt napon járásbeli szolgabíró úr által tudósítottunk az eránt, hogy csendességben legyünk, — egyéb aránt minden órában készek legyünk a Pesten lévő császári seregek Ócsán keresztül jövőendő csapatjainak szállítással és egyéb élelem szerekkel, valamint előfogatokkal és ellátására, — egyéb iránt Pestre a bemenetel szabados.

Ebbeli szíves tudósításunk után a legszivesebb tisztelettel vagyunk Ócsán a Tisztelt Városi Tanácsnak

délutáni 3 2/4 óraker
semmi nem mutatkozott
Ű Szabó János bíró
Pekler György j. bíró és a
több esküdtek

alázatos szolgálái

— *B-KML. IV. 1604. III. téka 155. sz. irat. Eredeti pecséttel, aláírásokkal hitelesített irat.*

192. KECSKEMÉT, 1849. január 9.

KECSKEMÉT VÁROS TANÁCSA ELHATÁROZZA, HOGY MINDEN NAP TARTANAK KÖZGYŰLÉST A VÉSZTERHES IDŐKBEN

Jelen vészterhes idő közepette, miután a Császári hadsereg Budapestet elfoglalván, hihetőleg városunkat is megközelítendi, az országos Nemzeti Kormány részéről érkezhető rendeletek szinte pontos, és azonnali teljesítést igénylenek, a Kormányzó testület ébersége különösen ezek végett szükségeltetvén, elnök Polgármester ur az eránt hívja fel a közgyűlést, hogy a Városi közönséghez netalán érkezendő rendkívüli rendeletek foganatosítása eránt rögtön intézkedhetés tekintetéből egy Választmányt nevezzen ki, vagy e tárgyban czélszerűen rendelkezék.

Határozat:

Nem látja e közgyűlés célra vezetőnek azt, hogy ily nehéz körülmények közt, a Városi Közönség nevébeni intézkedés egy, habár több tagokból álló Választmányra bízattassék, annyival inkább mert alig reményli, hogy ily ropant felelősség terhét rendkívüli eljárás útján a közgyűlés tagjai közzül a netalán kinevezendők elvállalják; hanem ezennel a jelenlévőknek is személy szerinti megjelenendés eránt tett ajánlatukhoz képest elhatározza, hogy min-

dennap rendszeren, míg a jelen körülmények változni fognak reggeli kilenc órakor közgyűlés tartassék, hogyha pedig a nap más részében valamely rögtöni intézkedést igénylő fontos tárgy merülne fel, rendes elnök úr, vagy helyettese a gyűlést azonnal hívassa össze.

B-KML IV. 1601/a 1/kgy. szám/1849. Eredeti jegyzőkönyvi bejegyzés, Hornyik János kézírása.

193. KECSKEMÉT, 1849. január 9.

KECSKEMÉT VÁROS KÖZGYŰLÉSE MEGTILTJA A LAKOSOKNAK A TANYÁKRA VALÓ KIKÖLTÖZÉST

Bejelentetvén ez alkalommal, miszerént több lakosok tartván az ellenséges Császári hadseregnek Városunkba bevonulásától, házaikat lezárván elhagyják s minden holmijaikkal s családukkal tanyákra kivonulnak, miáltal nemcsak a túlterheltetésig megnehezült közszolgálatok alúl magokat kivonják, hanem a többi lakosokban is rémülést gerjesztenek, — melynek meggátlása végett elhatároztatik:

Hogy a lakosság utszákoni doboltatás és falragaszokkali hirdetés útján értesíttessék arról, miszerént a Városból gondatlan, és alattomos eltávozásuk sem magukra nézve nem bátorságos, sem a jó renddel meg nem egyeztethető, ugyanazért az ily kivonulás mind a közszolgálatok kellőképeni teljesíthetése, mind pedig a közbátorság fentartása tekintetéből szigorúan tiltatik, s erről a már elvonultak is értesíttetvén haza parancsoltassanak: különben a tilalomtörők, vagy visszatérni vonakodók helyett mások által teljesítendő közszolgálat díjja, amazok erányában bírói eljárás útján is megvétetni fog.

B-KML IV. 1601/a 2. kgy. szám/1849. Eredeti jegyzőkönyvi bejegyzés, Hornyik János kézírása.

KECSKEMÉT VÁROS KÖZGYŰLÉSÉNEK HATÁROZATA A KÁROLYI HUSZÁREZRED SZERVEZÉSÉRŐL

A Kecskemétről vállalkozott 160 főnyi önkénytes nemzetőrség és száguldó szabad csapat részéről a mai napon tartott közgyűlés elébe terjesztett azon kérés következtében, hogy miután már 900 p[engő] f[orint] részökre első hónapi felemelt napidíjuk pótlására a közpénztárból kifizettetett, s már részint kimozdultak, részint indulófélben volnának az p[engő] f[orint] felfogadási díj is előlegezetnék, ezen Bizottmány utasított a végett, hogy mivel a város pénztára jelenleg ezen kiadással nem terhelhető, az önkénytes adományokból kezénél lévő készletből a kérelmezőket csak részben is kielégítené Hornyik János bizottmányi jegyző előterjeszti: miszerént a szabad csapat alakítására, és felemelt napidíjjai pótlására rendelt források jelen körülmények közt még meg nem nyitthatván, nincs egyéb készlet, mint a Károlyi-Huszár ezred felszerelésére begyűlt pénzösszev, melly szinte e célra rendeltetett fordíthatni, miután a nevezett ezred felszerelését az állodalom vette át, s mellyből mintegy 500 p[engő] f[orint] van kezénél, kire az önkénytes ajánlatok ideiglenes bevétele bizattatott, de ezen összegből f. h. 4^{kén} Vargha József ugyanazon ezred részére helyben toborzó főhadnagy úr ideiglenes nyugtató mellett a városi tanács előtt tett bejelentés folytában felvett 200 p[engő] f[orint]okat, mivel a toborzásra lehozott pénzből kifogyván, az ujjoczkok fogadási díjja fizetésére szüksége volt, ajánlván, hogy minden órán pénzt vár, és visszatérítendő; de Budapestnek a császári seregek általi elfoglalatása következtében egész csapatával rögtön eltávozott, és így már csak mintegy 300 p[engő] f[orint] van készpénzben kezénél.

Határozat:

Ezen jelentéshez képest Vargha József főhadnagy úr által felvett összev még nem lévén visszafizetve, miután a mai napon tartott Közgyűlés ezen Bizottmányt utasította, a jelentést tevő jegyző kezénél lévő készpénzből 250 p[engő] f[orint] úgy szinte az érdeklött nyugtató 200 p[engő] f[orint]ban, és így összesen 450 p[engő] f[orint]ok a szabad csapat részére átadatnak, utasítván a csapat kormányzó tisztség, hogy a nemzeti hadsereg kormánya, mellyhez csatlakozni fog, illetőleg a Hadügyi Minisztérium útján Vargha József főhadnagy úr nyugtatóját váltassa be, és az egész összevet fordítsa a helybeli szabad csapat fizetésére.

B-KML. IV. 1604. III. téka 170. sz. irat. Aláírás nélküli fogalmazvány, a szabadcsapat szervezésére alakult bizottmány jegyzőkönyvi kivonata.

195. KECSKEMÉT, 1849. január 13.

KECSKEMÉT VÁROS KÖZGYŰLÉSE MEGHATÁROZZA A 160 FŐS SZABADCSAPAT RÉSZÉRE A VÁROS ÁLTAL FIZETENDŐ NAPIDÍJAT

Jelentvén ez alkalommal, hogy miután a helyben vállalkozott szabad száguldó csapatbeliek száma már 160. főre szaporodott, azoknak egy hónapi felemelt napi díjjaik 12. p $\bar{x}$ jával¹ 960 p $\bar{f}$ kat² tesznek, azonban fejenként 5. pft. felfogadási díj is lévén nekik ajánlva, mely jelenleg az Országos Kormány és pénztárnak Budapestről eltávolítása miatt, Csányi László Kormánybiztos úr felhívása következtében is előlegezendő volna, kéri annak kifizetését elrendeltetni.

Határozat:

Jelentés tétetvén ugyanez alkalommal az eránt: hogy az érdeklött szabad csapat részére 900 p $\bar{f}$ k már a Város pénztára részéről a múlt évi December 29^{kén} költ közgyűlési határozat folytában kifizettek s ez alkalommal a pénztár több rendű terhei miatt abból a kért összeg nem előlegeztethetik, oda utasítatik ezen szabad csapat alakítására szinte közgyűlésileg kinevezett Választmány, hogy az e célra önkénytes adományokból rendelkezése alatt álló készletből a kívánt összeget, vagy a körülményekhez képest annak egy részét is fizesse ki.

B-KML IV. 1601/a 18. kgy. szám/1849. Eredeti jegyzőkönyvi bejegyzés, Hornyik János kézírása.

1) px annyimint pengő krajcár

2) pft annyimint pengő forint. Egy pengő forintba 60 krajcárt számoltak. (30 napot véve alapul a számítás pontos.)

196. BÁTMONOSTOR, 1849. január 18.

BÁTMONOSTOR KÖZSÉG MÉSZÁROS MIHÁLY NEMZETŐRNEK LOVAT VÁSÁROL

Alul írottak ezen iratunkal elismerjük, hogy 1849-k évben Mozgó Nemzetőrési csapatok alakítása idein a M. Kormány k. rendelete következtében helyiségünkért lovas katonának önkintesen be állott Mészáros Mihály Tolna vármegyei Szent Lőrincz helysigről származott takáts mester legényt, annak számára nyolcvan ezüst forintokon nyergesnek vett paripa lóért, foglalóba adott ött ezüst forintért négy honapi katonának azon vállalkozással fel fogadtuk, hogy azon katona köteles magát önköltségen felfegyverezni. Ellenben ha az allománytól avagy a tisztelt megyétől a katona fegyvert kapna, azon fegyvert a lóval együtt a katonának vissza tértekor örök birtoklásába átengedjük. Miértis min magunkat lekötelezván e bizonylat levelet hiteles alakban öntve azt helységünk pecséttyével erősítvén ki adtuk.

Bírónak betegeskedésével
Zrínyi József h. bíró

Vajdasági levéltár, Bács-Bodrog vármegye Bajai járás főszolgabírájának iratai. 1849. szám nélkül. 1630. doboz. A község pecsétjével ellátott levelet négy esküdt és a jegyző is aláírta. Az irat hátlapján Mészáros Mihály elismervénye az öt ezüst forint és a nyerges ló átvételéről.

197. SZABADKA, 1849. január 23.

SZABADKA POLGÁRMESTERÉNEK KÖSZÖNŐ LEVELE A HALASRÓL SEGÍTSÉGÜKRE KÜLDÖTT 1000 GYALOGOST ÉS 100 LOVAST KITEVŐ CSAPATÉRT

Tisztelt Barátink!

Értesültünk Arnold főbíránk által, hogy Halas város lelkes lakossága a rabló rácz csorda visszaverésére egy ezer gyalog és egyszáz lovas segély erőt engedni szíveskedett. Ezen vessző alatti másolatban zárt tudósítás kétségtelenné teszi, miképp a rácz rablók kirabolván először tisztára Verbász helysége-

gét, Feketehegy és Hegyes magyar közönségeket felgyújtották, s e borzasztó pusztítások után, még ezen éjjel Topolya városának tartanak, kétségkívül a városnak rombadöntése után Szabadka városát adván a lángok martalékjának. Barátink a veszély tetőpontját elérte. Szabadka eleste után Halasra kerülni a sor, azért e város nevében kérem az érdemes tanácsot, miként semmit nem késedelmezve, azonnal segítségünkre siessenek, hogy itt a tömegestől Szabadka népességével egyesülve e rabló csordát visszanyomhassuk és személyünk s vagyonunkat a végveszélytől megmenthessük, ölelő karokkal vár benneteket szomszéd barátunk Szabadkának lakossága, egysítsen bennünket a közös veszély, elvárásukkal maradván

Koloncsics István polgármester
Másolat hitelül
Baky József levéltárnok

B-KML IV. 1604. III. téka 199. sz. irat. Kecskemét városának másolatban megküldött irat.

198. KALOCSA, 1849. január 24.

GRÓF NÁDASDY FERENC KALOCSAI ÉRSEK AZ ŐT ÉRT RÁGALMAK ALÓLI TISZTÁZÁSÁT KÉRI SZABADKA VÁROS TANÁCSÁTÓL¹

Nemes Városi Tanács!

Egymást érő, égbe kiáltó rágalmas kényszerítnek a Nemes Városi Tanácsnak becsületem megmentésére, s jó hírnevem biztosítására irányzó közremunkálását, elvégre hazafiúi bizodalommal jelen nyílt soraim által felkérni.

Már néhány hetek előtt azon galádul koholt rágalmas hír lőn Kalocsán elterjesztve, mintha Szabadka városa piaczn egy szekér lett volna letartóztatva, melly állítólag általam a Sz. Tamási lázangó ráczok számára küldött pénzzel és puskaporral lett volna terhelve.

Barna István és Fekete István, Kalocsa városának Ó—Becsei táborba küldött, s tegnap visszatért követi, — valamint kocsissuk is Kis Jozsef Szöke (ki ez alkalommal Szabadka városába kocsis képpen ismét visszaküldetik) pedig azon rosszlelkű gonoszság koholta, állítólag a Fekete Sasról nevezett Szabadkai vendéglőtől hallott hirt hozták, mintha bizonyos Duna—Patajon e napokban lefoglalt, s hír szerint Szegedre szállított ládáknban, általam és más főpapok által a német sereg számára küldött roppant pénzüsszeg találtott volna.

Hazafiúi kérelmem tehát odajárul, miszerint a Nemes Városi Tanács szíveskednék ilyféle életveszélyeztető rágalmak koholóit kinyomozva kellőleg megfenyíteni; más részről pedig a Kalocsa városi közönség felvilágosítására és megnyugtatóására, hazafiúi jó hírnevemnek pedig biztosítására, főlebb érintett (valószínűleg a Karlóczi rász érseknek, a Kalocsaival való felcsereléséből származható) rágalmakat hiteles alakú bizonyítványban megczáfolni.

Mit a Nemes Városi Tanácsnak igazság szeretetétől jó reménnyel elvárva, hazafiúi bizodalommal maradok.

Nemes Városi Tanácsnak

kész kötelességű szolgája
Gróf Nádasdy Ferencz
Kalocsai Érsek

*Szabadka Történelmi Levéltár 4.A.31/pol. 1849/I.
Aláírással hitelesített eredeti irat. —*

1 Szabadka város tanácsa 1849. jan 27-én tartott tanácsüléséből tanúsványt adott ki arról, hogy semminemű feyvereket szállító szekeret nem tartóztattak fel, amit állítólag az érsek küldött volna a rációk támogatására. Az egész „rosszlelkű koholmány”. A Dunapatajról állítólag Szegedre szállított pénzről sem volt tudomásuk. Ezt is „álhírnek” ismerték el.

Kapcsolódó irat: Szabadka Történelmi Levéltár 4.A.31/pol. 1849/I.

199. KISSZÁLLÁS, 1849. január 24.

A KISSZÁLLÁSI PUSZTÁRÓL 30 LEGÉNY INDUL SZABADKÁRA

Tisztelt Főbíró Úr!

Örömmel tudtára adom Kegyednek, hogy a kisszállási pusztáról még 30 legényeket küldhetek, melyeket Rózsa Józef béres gazdánk T(isztelt) Főbíró Úr eleibe és a Szabadkai város érdemes előljáróiknak további parancsolatja alá által fogja adni.

Egan
felügyelő

*Szabadka Történelmi Levéltár 4.A.28/pol. 1849/I.
Aláírással hitelesített, a külső borítón pecséttel lezárt eredeti irat.*

KECSKEMÉT NÉPGYŰLÉSEN SZAVAZOTT BIZALMAT A HONVÉDELMI BIZOTTMÁNYNAK

A honvédelmi bizottmány elnöke Kossuth Lajos úrtól — nemkülönben K.K. Halas város közönségétől, a Ráczok kiütése tárgyában, Kecskemét város közönségéhez érkezett leveleknek a nép tudomására jöven, e mai nap reggelén a városháznál roppant számmal megjelent és az érdeklett két rendbeli levelek felolvasása — s azok nyomán netalán szükséges intézkedések megtétele végett a szokott közgyűlés tartását sürgette. — Mely tekintetben helyettes főbíró Decsi János úr az egybegyűlteket türelemre szólítván fel, előadá, hogy ő — mint ezennel helyettes főbíró, úgy a Tanács is — a jelen ismeretes körülményeknél fogva nincs jogosítva a sürgetett közgyűlés elfogadására, s abbani részvételle, — de sőt ettől el van tiltva. — Miután azonban helyettes polgármester Gassich János úr — ki a közgyűlés vezetésére felszólított, szinte hason értelemben nyilatkozott, s az elnökséget elvállalni vonakodott, az egybegyűlte népgyűlés tartását elhatározták; s rögtöni intézkedés tekintetéből mindenek előtt szükségesnek látván a kiindulási pontok részletes kiemelésére, s a tárgyalandó kérdések egyenkénti kijelölésére elnököt választani, e tekintetben Tanácsnok Dömötör Károly urat hívták föl, ki is e kívánatnak engedve, az elnöki széket azonnal elfoglalta. A gyülekezet jegyzőkönyvének szerkesztésével pedig városi aljegyző Sárközi Lajos bízott meg.

Ezek után: Elnök úr előadá, mikép a gyülekezetnek ez alkalommal teendői iránt, előkészítésül — e város közönségéhez intézett, s a gyülekezet kezénél lévő érdekelt két rendbeli levelek lennének felolvasandók, s tartalmuk irányánál fogva tárgyalandók.

A gyülekezet azonban semmi más intézkedésekbe bocsátkozni nem kívánt mindaddig, míg e város közönségének, a közgyűlés tartását gátló s ép azért alkotmányi szempontból nem is tűrhető akadályok elhárítottak nem nyilvánítottak. Ehhez képest kijelenté, mikép:

a./ E nép alkotmányos szabadságához ragaszkodva, az addigi törvényes ösvényen kíván maradni, s rendeleteket csak a magyar Kormánytól fogad el.
b./ Babarcsi Antal Kir. biztos úrnak, vagy bárkinek is — azon jogát, miszerint a szokott közgyűlés tartását akadályozza, annyival inkább csak úgy odavetőleg megsemmisítse, el nem esmeri.

Ugyanazért: A Tanácstól s képviselőktől megkívánja a gyülekezet, mikép ezentúl, amidőn szükség hozandja magával, a nép s közhaza érdekében közgyűléseket tartani kötelességüknek esmerjék.

Ezek után: Olvastatott az országos honvédelmi bizottmány elnöke Kossuth Lajos úrnak — a képviselő háznak f. hó 13án kelt határozatait, s a

honvédelmi bizottmánynak felhívását magában foglaló, — e város közönségéhez intézett azon levele, mely szerént megvárja a honvédelmi bizottmány elnöke, hogy: e város közönsége, tapasztalt hazafiai buzgalmánál, s erélyességénél fogva magát azon határozat, s felhívás értelméhez tartva, ez értelemben köréhez képest híven közre munkálанд. — Felolvasattak továbbá: a honvédelmi bizottmánynak 439ik sz. a. Debreczenben költ s különösen is e város közönségéhez intézett felhívása, — úgy a képviselő háznak f. hó 13án ugyan-csak Debreczenben tartott ülése jegyzőkönyvének kivonatai.

A honvédelmi bizottmány érdekelt felhívása, s annak folytán keletkezett rendeletei, — nemkülönben a képviselő ház határozatai — mint a közhaza megmentésére irányzottak lelkes tudomásul vétetvén, a gyülekezet elhatározá azoknak több példányokbani után nyomtatásukat, egyszersmind a helybeni lelkészek által minden egyházakban — a jövő vasárnapi isteni tisztelet után felolvasatni rendelvén. Továbbá a honvédelmi bizottmány felhívásának azon záradékát illetőleg, miszerént: a Kormány elvárja, hogy e város közönsége biztos futárok által fentartandja a kormánnyal a folytonos hivatalos érintkezést — ennek eszközzésére s fogamatba vételére, a közgyűlés utasítja.

Ugyanez alkalommal felolvasatott K.K. Halas város közönségének Kecskemét Város közönségéhez futár által küldött azon levele, melyben városi közönségünk felszólíttatik, hogy miután a Ráczok dúló vad csordája Verbász, Feketehegy, és Hegyes rokon községeket kipusztította, s hamuba döntötte, legközelebb pedig Szabadka várost fenyegeti, segedelmet rendeljen, s e két város egyesülve siessen Szabadka megmentésére.

Valamint eddig sem maradt el a város közönsége segéllyel járulni oda, hol a közhazát vész fenyegette, úgy e felhívásra sem késik rokon feleinek a toruló veszély ellen segedelmet nyújtani. Ugyanazért a gyülekezet 1000 gyalog és 100 lovas főből álló segélyerő küldését elhatározván, annak miképeni és minél hamarábbi kiállítását egy választmányra bízza, melynek tagjai lesznek: Horváth Pál, Király Sándor, Muraközi József, Horváth György, Horváth József, Haraszi Imre és Tóth László urak, kikhez hogy csatlakozzék, fölhívott elnöklő Dömötör Károly úr is. Míg azonban a választmány e munkálatát végzendí, megbízatik ügyvéd Horváth Döme úr, hogy az alatt menjen futár-kép Szabadkára, s a dolgok állását megismervén, e városi közönséget tudósítani siessen. Egyszersmind az érdeklött levél a népnek buzdításául a lelkészek által a templomokban is felolvasatni rendeltetik.

Szóba hozatván, miszerént városi közönségünk eddigi tétlenségének s hallgatagságának nem lehet a nyilvánosság őrszemeit kerülni, sőt inkább óhajtandó, hogy a haza — minél előbb pedig az országos kormány annak okait esmerje — e tekintetben a gyülekezet elhatározá, felírni az országos kormányhoz, hogy e város közönsége az eddig történetek miatt nem csüggedve s reményét nem veszítve, a Kormány intézkedéseire híven ragaszkodik, s a kormány e közönség cselekvési készségére a haza megmentése körül mindenkor bizton számíthat.

200/b DEBRECEN, 1849. január 26.

KOSSUTH LAJOS LEVÉLBEN SZÓLÍTTJA FEL KECSKEMÉT LAKOSSÁGÁT A NÉPFELKELESRE

Az olly annyiszor és annyiak által megcsalatott magyar nép nyelvén olly valami gyanúsítás forog, mintha Kecskemét városának népe hitszegő bűjtogatók sugallatainak engedve, a haza és önfentartás iránti kötelességének mulasztásával, a Budapesten székelő ellenségnek alázatos hódolatát s jobbágyi megadását lett volna hajlandó bemutatni.

Nem, nem! a nemzet kormánya nem hiheti, nem teheti fel Kecskemét városáról, hogy a hazának benne vetett erős bizalmáról így megfélemedezett volna s nem hiheti, hogy illy lépésre ép azon város népe vetemedett volna, melly büszkeséggel mutat egyik határára, hol az elődei által semmivé tett ellenségnek rácz temetője fekszik s melly őseinek emlékéhez a magyar szabadság védelméhez hű maradni olly benső ihletettséggel esküdött, melly eskünek én a nép igénytelen, de hű szolgája magasztos örömmel valék tanúja s melly esküt Kecskemét népe a közel múlt időszakban olly vitéz bátorsággal váltott be.

Nem! Kecskemétnek romlatlan népe nem sülyedhet annyira, hogy a szolgálómba önként nyújtsa nyakát.

Azért én a nemzet és a kormány nevében meghagyom és parancsolom e város elöljáróságának, miszerint ide e hír mibenlétéről — melyet elhinni képes nem vagyok — a kormányt rögtön ide küldendő megbízottjai által tudósítsa, továbbá azonnal népgyűlést hirdessen, hivatkozva s felolvassa a honvédelmi bizottmánynak a Budapest feladását illető két rendbeli, a Közönyben kijött tudósításait, elmondassék és megmagyaráztassék a népnek, hogy Budával — melly 150 évi török iga alatt sem szűnt meg magyar lenni — a nemzetnek szent ügye elveszve nincs, de sőt általa a győzelem és diadal biztosabbá, kétségtelenebbé tétetett, mert az ellenség egy szabadság mellett küzdő nép közepébe szorítá magát, honnan menekülnie alig fog sikerülni, mert helyzete ollyan mint a farkasé, melly tanyáját egy szigeten ütvén fel, a tél fagyának jégbilincsei alól szabadult folyó körülrohanó árjai közt találja magát, s az éhhalál vagy a hideg habok martaléka leend.

Azért ki a népnek azt hirdeti, hogy a magyarnak ügye már annyira veszve van, mikép nem maradna egyéb hátra, mint magát jó szántából megadni, az hazaáruló, galád bűjtogató, kit a hitvány ellenség bérelt fel, hogy a népet — mellynek hatalma legyőzhetetlen — a felkeléstől elrettentse, magábani hitét megingassa.

Ha tehát volna a városban olly bűjtogató, rögtönítélő bíróság elébe állíttassék, vagy küldessék a legközelebbi csapatvezérhez, hogy a hadbírótság ítéljen fölötte.

És kelljen fel a nép s rendezze magát, hogy seregeinknek, mellyek máris a legjobb sikerrel működnek mindenfelé támaszul, segédül lehessen és elmondhassa Istenének, hogy: „uram! hála neked, hogy segített elhatározásomban és kitartásomban.”

Hogy a nép ezekről felvilágosítva, a kétkedők felbátorítva, a magyar szív hazája iránti szent szeretetében megedzve legyen, ezennel az ország nemzeti kormánya által kiküldetik Kecskemét városába és környékébe Madarász József képviselő, adatván neki hatalom és hatóság megtenni, rendelni és végrehajtani, mit az ország védelme s a magyar szabadság megőrzése megkíván, s e város közönsége az ő intézkedései iránt engedelmességre utasíttatik, egyszersmind újabban is köröztetik köteles alkalmazásul azon rendelet, mellyet a kormány a haza védelme tekintetéből közrebocsátott s mellynek teljesítésére Kecskemét magyar népétől legőszintébb készséget vár.

Vitéz seregeink számos győzelmet vívtak ki a legközelébbi napokban, Kecskemét lakosai láthaták közel szomszédságukban előre nyomulni Perczel győzelmes seregét, látandják kevés napok alatt hasonló előnyomulásban egy másikat is.

Keljen fel Kecskemét tömegestől! segítse e vitéz seregeket az ellenség kiirtásában; s vegyen olly férfias tekintetet, melly múltjának emlékezetéhez s jelen erejéhez illik; — és legyen meggyőződve, hogy nincs ollyan ellenség, melly Kecskemét lelkesült 40 000nyi népének haragját közeledésével egy könnyen magára vonni merészelhetné.

De ha Kecskemét is annyira süllyedhetne, hogy egy embernek, ki magát császári biztosnak nevezi, de kinek múltja eléggé ismeretes — fenhéjazó parancsa következtében — egy olly tisztviselő rendeletére, ki hazafiúi kötelességéről, esküjéről, becsületéről megfejtkezve, magát az önkény vak eszközévé alacsonyítá s ezzel hazaárulási bűnbe esett — ha Kecskemét városa nem az erőszaknak, hanem egy fenyegető üres szónak engedve, képes volna megtagadni magyar hazáját — akkor azt fogná róla átokkal mondani az Istennek ítélete

„Légy rabszolga, mert nem érdemléd a szabadságot”

A hazának hű fia pillanatig sem kétkedik a diadal felől, mellyet Isten egy élni akaró nemzet igazságos ügyétől megtagadni bizonyosan nem fog.

Kitartás, hazafiúi kötelességérzet, és szilárdság legyen azért a jelszó, melly alatt minden magyar, úgy Kecskemét népe is vívjon, és melly alatt szabadságát Isten és gyermekeinek áldását nyerendi meg.

a honvédelmi bizottmány elnöke
Kossuth Lajos

A PEST MEGYEI ÉS KISKUN KÖZSÉGEK KÉSZEK SZABADKA MEGVÉDÉSÉHEZ SEGÍTSÉGET NYÚJTANI¹

Kedves szomszédink és barátink!

Vészt hirdető levelüket azonnal közlöttük Vadkert, Kiskőrös, Keczel, Kalocsa, Kecskemét Pest megyei és Fülöpszállás, Szabadszállás, Kun Sz. Miklós, Laczháza felső kiskun, Majsza, Félegyháza alsó kiskun községekkel; a Pest megyei helységekből tegnap Kiskőrös küldöttei voltak nálunk bővebb tudomással nyeres végett, kiktől értettük, hogy Kiskőrös az indulásra 500 emberrel már készen áll, Keczel pedig tegnap el is indult Szabadkára; Kalocsa is tetemes erőt gyűjt; a kiskun felső községekben szinte bámulatos a munkás buzgóság, mellyel szabadkai rokonaik segítségére sietnek; ezeket azonban tegnap esetve futár által tudósítottuk, miként már Szegedről tetemes katonai erőt nyervén, mely által a vész legyőzhető, legalább elborításában feltartóztatható lesz, a 4 kiskun felső községek, mint akik 10-15 mérföld távolságra vannak Szabadkától, minden perczben az elindulásra fegyveres erejökkel készen, azonban tőlünk újabb felszólítás vételéig honn maradjanak. — Kecskeméti futárunk még mind eddig meg nem érkezett. Jelen levelünket átadó Félegyháza követi az ő nagy községek felkelési és segélynyújtási készségekről élőszóval adnak tudósítást Önöknek. Mely sietve tett tudósításunk után vagyunk rokoni szeretettel Halas város községe

*Szabadka Történelmi Levéltár 4. A. 29/pol. 1849/I.
Eredeti irat, aláírás nélkül.*

¹ Szabadka jan. 29-én keltezett átiratában köszönetét fejezte ki a segítő készségeért Halas városának. A város védelmére addig már Szegedről megérkezett az 5. honvédezászlóalj, egy huszár század a 3. ezredből és fél lovas ágyú üteg. A felajánlott segítséget egyelőre megköszönik, nagyobb veszély esetén számítanak rá. A szerb felkelők útjáról így írnak:
„... A Szerb rablók három ágyúval 500—600. számban Kula mezőváros allá érkezvén, az első ágyú lövésre megszalatt a nép, s a rablók Kulára bevonultak; Cservenka tő Szomszéd Helység hír szerént megadta magát ellenállás nélkül; a népet a félelem megszállotta, s rendes katonaság nélkül alig érhetünk czélt.”

202. MÉLYKÚT, 1849. január 27.

TEMESSÉNYI KAPITÁNY NEMZETŐRÖK ÉRKEZÉSÉRŐL TÁJÉKOZTATJA SZABADKA FŐBÍRÓJÁT

Tisztelt Főbíró úr!

Pest megye Faisz községéből 160 ember érkezik még ma Szabadkára — mivégből tisztelettel megkérem Főbíró urat, hogy azok részére szállást rendeltetni szíveskedjék. Kérésem után tisztelettel vagyok:

Főbíró Úrnak

kész szolgája
Tessényi Józef
nemzetőr kapitány

*Szabadka Történelmi Levéltár 4.A.33/pol. 1849/I.
Eredeti irat, aláírással hitelesítve. —*

203. BAJA, január 28.

A BÁCS—BODROG MEGYEI FŐISPÁN JELENTÉSE A HONVÉDELMI BIZOTTMÁNYNAK MEGYÉJE HELYZETÉRŐL

Az, hogy a katonaság innen való elvonulása, nem egyes érdekből vagy a haza más részének megmentése, hanem egyenesen a nemzet létének fentartása tekintetéből történt, előttem is tudva vagyon. — Ámde itt e megye 40 000 lakossága minden véderő nélkül egy oly ellenség irányában hagyatott, mely egyenesen a magyarnak nemcsak vagyona, hanem élete ellen is törekszik. . .

. . . A nép minden lelkesedése dacára az ellenség naponta pusztít, és felfelé vonul. . . A legborzasztóbb azonban, hogy a nép dühétől kell tartanunk s főleg a németiség az egész megyében fellázad. . . a nép egyenesen a civilisált osztálynak, illetőleg a tisztviselőségnek tulajdonítja, hogy a katonaság megyénkből kivonult, bosszút forral ennek irányában s minden igyekezetét annak kiirtására fordítja.

Kettős ellenség közepette állunk — a dühöngő rác ellenség és a felingerült

nép között. Nincs vezérünk, nincs fegyverünk, nincs municiónk. . . . .Lelkes itt azért még a magyar lakosság, megtesz nemzetiségünkért mindent, csak küldjenek önök vezetőket. . .

Bácsmegye tisztikara ellen terjesztett azon hír, mintha megadásról tanácsozott volna, alaptalan. . . .

Uram, a nép dühe rettenetes, mi legrosszabb a németiség a rácokhoz kapcsolódik és irgalmatlanul gyilkol.

Dr. Thim József: A magyarországi 1848—49-iki szerb fölkelés története. III. köt. Budapest, 1935. 361. o.

204. KECSKEMÉT, 1849. január 28.

KECSKEMÉT VÁROS KÖZGYŰLÉSE — BABARCZY ANTAL KIRÁLYI BIZTOSNAK I. FERENCZ JÓZSEF IRÁNTI HÓDOLATTÉTELRE FELSZÓLÍTÓ LEVELÉVEL SZEMBEN — A HONVÉDELMI BIZOTTMÁNY MELLETT KÖTELEZI EL MAGÁT

Hajagos Illés Polgármester úr megnyitván a közgyűlést, előterjeszti: miszerint a közelebbi napokban mutatkozott mozgalom, nevezetesen f. h. 26-^{ikán} tartott Népgyűlés alkalmával történtek által kényszerülve látja magát az előjáróság, hogy a történetekről, és saját eljárásáról a Közönséget felvilágossítsa, ugyanazért felolvastatja ezennel Babarczy Antal úr Ó Méltóságának, mint Pest megyére s a Jász és Kun Kerületekre nézve kinevezett Királyi Biztosnak f. h. 16-^{án} Pest megye Szolgabíráihoz intézett redeletét, mely szerént Szolgabírák uraknak legszorosabb felelet terhe alatt meghagyatik, hogy a járásaikban és kerületeikben találtató Községek Elöljáróit az Ó Felsőge törvényes Királyunk első Ferencz József eránti hódolatnak írásos nyilatkozatban leendő előterjesztésére utasítsák, a nagyobb Községeket egyszersmind ebbeli hódolatuknak — Ó Felsőgeinek teljhatalmú képviselője és a Csász. Kir. Hadseregek Főhadvezére Herceg Windisch-Grätz Alfréd úr Ó Nagyméltósága előtti személyes bemutatására felszólítsák, és pedig úgy, hogy az írásbeli nyilatkozatok legfőlebb öt nap alatt beküldessenek, a személyesen megjeleendő hódolati Küldöttségek pedig négy napok alatt beérkezzenek. Minden a Községekben előfordulható csendháborításokért valamint átaljában a Tisztviselők, úgy különösen a Községi Elöljárók, nem különben Jegyzők felelősek — ezen rendeleteket nem teljesítők, annyival inkább azoknak ellenszegülők, mint felségsértők fognak katonai rögtön ítélő törvényszék

elibe állíttatni. Meghagyatik továbbá ugyanazon Tisztviselő uraknak, hogy Kir. Biztos úr Ö Méltósága által kézbesített Proclamatiokat szorgalmasan terjesszék, azok szellemében a félrevezetett népet felvilágosítsák, és felvilágosíttassák, egyszersmind az illető lelkipásztorokat hivatalosan felszólítsák, hogy a lelki gondviselésök alatt lévő Népből a törvényes Király eránti hűségnek szent érzetét újobban felköltse, és erősítse. Hol a honvédelmi név alatt ösmeretes pártütő Kormány rendelkezéseinek legkisebb nyoma mutatkozand, főfeladása leendő a Tisztviselőknek, azok sikerét hathatósan gátolni, az azoknak engedelmeskedőket rögtön ítélő bíróság elibe állíthatás végett azonnal bejelenteni, és ha katonai segély nélkül önmaguk eszközölhetik, be is fogatni; Felsőszékhelyeknek pedig nemcsak azok fognak tekinteni, kik a pártütők rendeleteinek engedelmeskednek, vagy azoknak bármiben segédkezést nyújtanak, de azok is, kik az ilyeseket rögtön bejelenteni vétkezés elmulasztják. (. . .)¹ Ennyiből állván az Elöljáróság azon tette, melyet egyedül maga, nem pedig az egész Közönség nevében vitt véghez, minthogy erre felhíva sem volt, és amelyet úgy saját, mint az egész Város épségben tartása s lakostársai sértetlensége tekintetéből teljesített, méltányosan fakad panaszra, midőn a Küldöttség távolléte idején annak tagjai ellen némely rossz akaratúak által felbujtott néptömeg alaptalan gyanúsítás, és fenyegetésekben tört ki; de miután tapasztalja az Elöljáróság azt, hogy a közcsendet, és belső bátorságot a Városban már egyedül az által tarthatja fenn, ha méltatlanul gyanúsított eljárása eránt a Közönséget kellően felvilágosítja, kénytelen volt ezen közgyűlést tartani, melyben számot adván eljárásáról, egyszersmind felszólítja polgártársait, hogy a csend, és béke fentartásában vele egyetértve közremunkálni sziveskedjenek, a ne talán mutatkozható bujtogatók ámitásai ellen a könnyen félrevezethető tömeget óvják, s az Elöljáróság eránti bizodalom szent kapcsolatát fentartani igyekezzenek; egyébiránt ha a Tisztviselői kar a Közönség nyugalomát csak személyes lelépése által eszközölheti, bár ettől is szigorúan tiltva van, a közcsend, és belbékének bármilyen ároni fentartására kész.

1 A szöveget túl nagy terjedelme miatt nem közöljük teljes egészében. A kihagyott — kéziratban mintegy kettő és fél oldalnyi — rész tartalma a következő:

A kecskeméti járás főszolgabírája — Nyáry Miklós — szintén a hódoló nyilatkozat megtételére szólította fel a város vezetőit, valamint elrendelte, hogy ettől kezdve sem közgyűlést, sem tanácsulást nem tarthat a város. Nyáry Miklós január 20-án Kecskeméten járt és az összegyűlt tisztviselők előtt felolvasta azt a hódoló nyilatkozatot, amelyet Pest megye tisztviselői január 15-én, Cegléd és Nagykőrösön 19-én aláírtak. Felső a kecskeméti tisztkart, hogy azt minden észrevétel és változtatás nélkül írja alá. A tisztviselők ilyen körülmények között kénytelenek voltak azt aláírni, majd 8 tagból álló küldöttséget választottak a hódoló nyilatkozat szóban előterjesztésére. A küldöttség január 23-án tárgyalta Babarczy kormánybiszossal, aki a lakosság tájékoztatását engedélyezte, de közgyűlés és egyéb gyűlések tartását betiltotta. 1849. január 24-én de. 11 órakor mutatták be Kecskemét küldötseit Windischgrätz hercegnek, aki a tisztviselőket az alkotmányos rend fenntartására és a törvényes király iránti hűségre intette, felszólította őket, hogy a lakosságot is erre buzdítsák. A küldöttség tagjai ezekről az eseményekről számoltak be a városi képviselőknek a közgyűlésen.

Határozat:

Ezen Közönség valamint eddig folytonosan kitűnő bizodalommal viseltett a Városi Tisztviselői kar eránt úgy ezen bizodalmat az Elöljáróságnak némi-kép erkölcsi kényszerítésen alapult hódolati nyilatkozata sem gyengíthette meg, de ezen hódolatból, mint amely csupán a tisztviselőktől követeltetett, s általuk is saját személyekre nézve tétetett, ezen Közönség magára legkisebb kötelezettséget sem hiszen háromolhatni, annál fogva mind addig, míg e Város fegyveres erő közbejöttével a Császári hadsereg által el nem foglaltatik a Honvédelmi Bizottmánynak mint amelytől eddig is függött, rendeleteihez kívánja magát alkalmazni, egyedül így reménylhetvén a nép hangulatához képest jelen körülmények közt a Városbani csendet és belbékét fentarthatni, annál fogva a Tisztviselőket is ez ösvényen leendő haladásra utasítja.

B-KML. IV. 1601/a 19. kgy. szám/1849.

Eredeti jegyzőkönyvi bejegyzés, Hornyik János kézírása. —

205. KISKUNHALAS, 1849. január 31.

KISKUNHALAS VÁROS KÖZGYŰLÉSE ZSENI JÓZSEF KAPITÁNY JENENTÉSE ALAPJÁN INTÉZKEDIK A VÁROS VÉDELME ÉRDEKÉBEN

Zseni József, lovas nemzetőri kapitány, jelenti: hogy a most legközelebb január 25-én Szabadka város küldöttei fölszólítására hozott határozat következtében visszajövetelők okairól is szóbeli jelentést tevén, előadta: miképen Szabadka város, oda értével szívesen fogadta seregünket, és ez másod nap Topolyára indíttatott, azonban Szabadka város nemzetőreinek csak kis része, ellenben a Szegedről oda érkezett rendes honvéd seregnek csak egy tagja által sem kísértetett, azért is ő, következő nap visszatérvén Szabadkára, kérte a rendes katonaság parancsnokait, szíveskednének seregünkhöz, seregüknek legalább egy részét, és néhány ágyút csatlakoztatni, a mi meg is ígértetett azonban ez még akkor sem érkezett utánnok, mikor már Bajáig letörekedtek. Itt tehát seregünk magát a visszatérésre annyival inkább elhatározta, mivel kellő eleséggel sem láttatott el. Elindulása után pedig tapasztalta seregünk Bajsán, hogy a mint ez kivonult a helyséből, másik végén már tolakodott befelé a ráczság, melyekből azt következteti: hogy a veszély közelebb van városunkhoz, mint azt gyanítanánk, s javasolja, hogy annak tehető eltávolítására, tenné meg a képviselő gyűlés, a szükséges intézkedéseket; — továbbá,

hogy a lovas nemzetőrségnek egy részével ő maga ment le Szabadkára, s annak határában 3 napokig czirkált, — azonban úgy tapasztalta, hogy a rablások szűnnek, azért is csapatjával együtt visszatért. — Minek rendiben végeztetett:

1 Pap Richárd képviselő polgártárs, menjen le Szabadkára, hol is a rácz mozgalmakat kísérvé éber figyelemmel, és a bíróságot értesítse naponként kétszer, akár tud valami nevezetést írni, akár sem. Leveleit naponként által fogja adni a kasszálási uradalom által e végett oda rendelendő két csősznek, ennél fogva a bíróság rendelkezék a felől, hogy Kis Szállásán, a város részéről is két lovasok álljanak készen a Szabadkáról küldendő levelek pontos hazaszállításuk végett.

2 Kérettesék meg a szegedi sereg parancsnoka a végett — hogy városunk védelmére, egy belátása szerint elegendőnek ítélendő csapatot küldeni kegyeskedjék, mely kérelemnek előterjesztése végett Gyárfás István¹ és Latabár Endre kiküldessék.²

3 Szolítottassanak fel a szomszéd rokon városok, miszerint a szükségelhető segedelem adásra nemzetőreiket készen tartani szíveskedjenek. —

4 Belbátorságunk s ön védelmezhetésünk tekintetéből pedig minden tizedben írassanak össze pontosan a fegyverfogható egyének. Mely összeírásnak pontos teljesítésére kiküldettek tizedenként Ferencz István, Sárosi József, Musa Sándor, ifj. Végh István, Spühler Károly, ifj. Bikádi János, Babó János, ifj. Szentpéteri Imre, Józsa János, Pázsith Antal, Buza István, Rébék István. A pusztákra szinte e végett nevezzen ki elnök főbíró, alkalmas egyéneket.

5 Azokra nézve, kik a parancsolatoknak nem engedelmeskednek, rendelkezék: hogy minden kihágásokat, az illető nemzetőri tiszték jelentsenek be, — magok közül alakítsanak egy törvényszéket, mondják ki a szabályok szerint a büntetéseket, és azokat a bíróság hajtsa végre szigorúan. —

B-KML. Kh. V. 240. Prot. XLVI. p. 157—158.

¹ Gyárfás István (1822—1883) ügyvéd a szabadságharc leverése után bujdosott. 1850-ben felmentették. Később mint a Jászkunság történetírója vált ismertté.

² Latabár Endre (1811—1873) Kiskunhalason született és lakott, de mint színiigazgató az ország számos helyén tevékenykedett.

KISKUNHALAS KÉPVISELŐTESTÜLETE MEGTILTJA A FÉRFI LAKOSSÁGNAK A VÁROS ELHAGYÁSÁT

Szinte indítványba hozatott, az is, tétetnék az iránt rendelet, hogy veszedelem közelgetés esetében erőben levő, s a védelemnél használható egyének városunkat hűtlenül el ne hagyják. —

Bár nem teszi is fel, jelen gyűlés egyik polgártársáról is azon lelketlenséget, hogy veszedelem közelgetése esetében városunkat, s ebben minden vagyonát elhagyni elég gyáva legyen, történető esetre mindazáltal, általános törvényül s szabályul mondatik ki, hogy egyetlen egy erőben levő férfinak sem szabad városunkat, a veszedelem közeledtével elhagyni, — azért is meghagyatik a jegyzői hivatalnak, hogy mind azokat, kik útlevelet kívánnának, szorosán kérdezzék ki, hányad magukkal, s milyen készüllettel akarnak utazni, s ha gyanúsoknak láttatnának, jelentsék fel a bíróságnak; továbbá kötelességévé tétetik minden becsületes polgárnak, hogy ha valamely szomszédjának költözési szándokát tapasztalandja, azonnal jelentse fel. — Minthogy azonban ezen ovatkozások mellett is rá szánhatná magát valamely gyáva lelkű lakos az elköltözésre, meghatározott és változhatlan szabályul tétetik: miszerint ezen várost, mielőtt a veszedelem megszűnnék, egy erőben levő embernek sem szabad minden vagyonainak elvesztése büntetése alatt, a bíróság tudta, — s írásbeli engedelmé nélkül elhagyni. Azonban a gyenge szívű nőket, családayákat, gyermekeket, s másod gyermekségre jutott öregeket, kik csak alkalmatlanságot okoznának, tanyákra vagy más biztos helyekre kiszállítani, nem csak nem tilalmaztatik, sőt javasoltatik, de nem parancsoltatik.

KISKUNHALAS KÉPVISELŐTESTÜLETE
INTÉZKEDIK FEKETEHEGY, MAGYAR BECSE,
Ó MORAVICA ÉS PACSÉR IDE MENEKÜLT
LAKOSAINAK ÖSSZEÍRÁSÁRÓL

Kerületi ülnök Péter Antal úr indítványba tette, hogy miután a Szenttamáson felyül eső helységek, jelesen Feketehegy, M. Becse, Ó moravica, Pacsér, a rácság által elpusztítottak, s azoknak lakosaik, a szó teljes értelmében, földön futókká tétettek, ezek közül pedig többen városunkban kerestek menedékhelyet, ezen menekvőknek neveiket, állapotjokat, családjokat szükséges volna számba venni, s nyilvánosságban tartani. —

Mint hogy a menekvők magukat nem jelentették, tétessék közhírré, hogy az ilyeneket jólelkűleg befogadott polgárok tartásuk kötelességöknek a nálók tartózkodoknak neveiket, családjuk számát, és állapotjokat, a bíróságnak feljelenteni, a bíróság pedig ezeknek jegyzékét mutassa be a képviselő gyűlésnek, sőt oly további rendelés is tétetik, hogy ritkulván a bíróság foglalatosságai, a menekülők átaljában értesíttessenek a felől miként magok eránti kötelességök is parancsolja ugyan, de a képviselő testület is megkívánja tőlök, miképen becsületes magokviselete mellett, szükség esetében városunkat velünk együtt őrzeni, védelmezni el ne mulassák, e felett azon esetben, hogy ha valaki hozzájok eddigi honosaik közül csatlakoznék, az eránt már maguk tegyenek jelentést. —

208. KISKUNHALAS, 1849. február 2.

**KISKUNHALAS KÉPVISELŐTESTÜLETE ÉRTEŚÍTI
A SZABADKAI POLGÁRMESTERT, HOGY
KECSKEMÉT NEM TUD SEGÍTSÉGET NYÚJTANI
SEM SZABADKÁNAK SEM HALASNAK**

Szabadka város tisztelt polgármesterének, s Képviselő Testületének.

Ma reggel Kecskemétről érkezett megbízottaink a felől értesítettek bennünket, hogy azon város polgármestere és főbírája, előttök oda nyilatkoztak, miképpen ők, felette kétes helyzetben vannak, amidőn egyfelől Pestről, más felől Debreczenből vévén a rendeleteket, magukat arra, mellyik kormánynak engedelmeskedjenek, elhatározni nem képesek, és ebben rejlik annak is oka, hogy a kívánt nemzetőri segedelmet Bács megyének, s illetőleg Szabadka városának meg nem küldhették; sőt arra mi sem számíthatunk.

Midőn tehát e felől tisztelt Polgármester urat, s a képviselő testületet értesíteni sietnénk, szomszéd rokon üdvözlettel, s boldogabb idők kívánásával maradunk

Halas város képviselő testülete

*Szabadka Történelmi Levéltár 4. A. 41/pol. 1849/I.
Eredeti, aláírás nélküli irat.*

209. APOSTAG, 1849. február 3.

**HAJMA PÉTER SEGÍTSÉGET KÉR A TANÁCSTÓL,
MERT HÁZÁT ELMOSTA AZ ÁRVÍZ**

Hajma Péter miután több évekig katonáskodott s most is nyilatkozik, hogy kész a szolgálatra — háza pedig a víz által összetörtvén, kéri hogy háza felépítésére részére segedelem nyújtasson.

Végzés: A kéregetés a faluban részére megengedettik, oly formán, hogy vele egy helység szolgálja járván vegye be, s mit kap jegyezze fel.

*B-KML. V. 303. Tanácsülési jegyzőkönyv 1849./7. számú bejegyzés.
Eredeti jegyzőkönyvi bejegyzés. —*

210. KISKUNHALAS, 1849. február 5.

A SZERB ELŐNYOMULÁSTÓL MEGRÉMÜLT MÉLYKÚT KÖZSÉG A KISKUNHALASI NEMZETŐRÖK SEGÍTSÉGÉT KÉRI

Rémülésbe hozta városunkat, Mélykút községének, tegnap estveli 11 órakor érkezett levele, melyben a felől értesít, hogy mint az Almási jegyző leveléből érzik, már oda Február 4- délben, a rácz csorda levelet küldött azon meghagyással, hogy azon kérdésre, megadják é magukat a vajvodaságnak vagy sem? 48 óra alatt nyilatkozzanak, egyszersmind felszólítja a várost rögtöni segedelem adásra. Azonban ugyan azon éjjel reggeli 3 órakor, egy másik levele is érkezett Mélykútnak, melyben kérelmét oda módosítja, hogy a segedelmet csak készen tarcsa az előljáróság, egyszersmind arról, milyen számú erővel segítheti, értesítse. Mindezek nyomán:

Biztosíttatni rendeltetett Mélykút közönsége a felől, hogy szükség esetében elegendő segedelemre minden esetre számíthat: oly módon, hogy csak akkor kívánja a segedelmet, mikor nagyon közel lesz a veszély, mert hasztalanul kimozdítani a nemzetőrséget felette bajos, továbbá ha oda érkezik csapatunk, azt a szükségesekkel ellássa; végre naponként tudósítsa a helybeli előljáróságot dolgainak miben állásáról. —

B-KML. Kh. V. 240. Prot. XLVI. p. 162.

211. SZABADKA, 1849. február 5.

SZÁRITS MÓRIC NEMZETŐR FŐHADNAGY JELENTÉSE A HONVÉDELMI BIZOTTMÁNYNAK A BÁCSKÁBAN KIALAKULT ANARCHIKUS ÁLLAPOTOKRÓL

Győzelemre semmi kilátás, mert nemzetőreink meg vannak rémülve... Látlak-e még titeket, azt a jó isten tudja... Zentán 1849 február 1-én — szégyen és gyalázat — a magyarok Demtsa nevű nemzetőrnagyot meggyilkolták, mivel rácz volt, ámbár a leglelkesebb magyar. Február 2-án Kanizsán Tar nevű nemzetőri őrnagyot szintén maguk a magyarok gyilkol-

ták meg, mivel a felbőszült népnek, mely minden kaputos embert kiirtani akar, nem akart puskaport kiszolgáltatni. . .

A szabadság és egyenlőség reánk nézve rosszul ütött ki, a vége valóságos tragédia!

Horváth Antal bácsmegyei főispán pedig kétségbeesetten írja 1849 február 2-án a Honvédelmi Bizottmánynak:

„Uraim, az istenért segínyt! másként veszve vagyunk”. — (O. L.; H. B. 1849. 1411. és 1467. sz.)

Hunkár kormánybiztos pedig 1849 február 1-én írja Bajáról:

„A nép gyáva. . . sem debreceni, se túladunai lelkeket itt nem talállok, a magyar, mivel kiirtására céloznak, egészen le van hangulva. . .

Zentán megölte a kalocsai nép Demtsa őrnagyot. . . a szegedi lovas nemzetőrök Kanizsán Tar őrnagyot. (O. L.; H. B. 1849. 1587. sz.)

Vukovics Sebő kormánybiztos pedig 1849 február 6 án jelenti Szegedről:

„A nép rossz hangulatának (az urak bárgyuk, levertek, szintúgy félnek a bundás magyartól, mint a rácoktól, a széleskalapú polgárok gyűlöléssel telvék a kaputosok ellen) főoka, hogy e két osztály közt semmi kapcsolatot tevő népszerű egyéniség nincs. (O. L.; H. B. 1849. 1680. sz.)

Thim József: A magyarországi 1848—49-iki szerb fölkelés története. III. kötet. Budapest, 1935. 405—406 old.

212. KISKUNHALAS, 1849. február 6.

KISKUNHALAS 12 000 pft. KÖLCSÖNT KÉR A HONVÉDELMI BIZOTTMÁNYTÓL

Indítványba hozatott, hogy miután hír szerint a honvédelmi bizottmány Bács megyének, és vásárhely városnak nevezetes pénz mennyiséget adott kölcsön, tanácsos volna városunk részére is 12 ezer pftot felkérni, mivel a mostani szorongató körülmények közt, a polgárság igen nehezen vagy épen nem lesz képes, a reá esendő üszveget a majorkodási pénztárba befizetni, minek oka abban rejlik, hogy semminek sincs kelendősege, különösen pedig a marha ára, melyből most lehetne pénzelni, szinte felényire, mint volt le esett. —

Bizonyos tudomás szerzés végett, levél által kerestessék meg a honvédelmi bizottmány elnöke, képes lehet é, a kinstár ezen város részére, — úgy szinte megkeresendő lesz ifj: Gózon Imre polg. társunk az iránt, hogy a

fentebbi kérelemre, s kérdésre nézve, hovahamarább választ sürgetni szíveskedjék. Azon esetre ha a válasz kedvező leend, egy választmány fog kineveztetni. —

B—KML. Kh. V. 240. Prot. XLVI. p. 165.

213. KECSKEMÉT, 1849. február 8.

KECSKEMÉT VÁROS TANÁCSA ÉRTESÍTI OTTINGER VEZÉRŐRNAGYOT, HOGY A CSÁSZÁRI HADSEREG ELLÁTÁSÁT NEM TUDJA TELJESÍTENI

Kecskemét város Tanácsa Ottinger Ferencz Cs. Kir. Vezérőrnagy úr ő méltóságának!

Folyó hónap 7^{-kén} költ meghagyása következtében, miszerént a császári királyi hadsereg szükségleteire Abonyba 4000 részlet zab szállíttatását megrendelni méltóztatott, tisztelettel tudósítjuk: miszerént a katonai élelmezés kiszolgáltatásáról maga t. Pest megye szokott gondoskodni, s a tisztelt megye által városunkra kivetett élelmezési mennyiséget már régen kiszolgáltattuk, városunknak helyben saját magtára nincs, azon mennyiség vétel útján előállítására pedig pénztárunk tehetetlen; hanem lévén városunkban t. Pest megyének a katonai élelmezés kiszolgáltatására rendelt biztosa, t. Főrián György úr, a kívánt zabmennyiség csupán ennek útján eszközölthetik.

Kecskemét város
N. N. főbírája s tanácsa

*B—KML. IV. 1604. III. téka 208. sz. irat.
Fogalmazvány, Hornyik János kézírása. —*

A kitérő válasz az ellenállás egyik formája volt.

KOSSUTH LAJOS KISKUNSAĞHOZ INTÉZETT SZÓZATÁNAK ISMERTETÉSE A KISKUNFÉLEGYHÁZI KÖZGYŰLÉSEN

Olvastatott a Honvédelmi bizottmány Kossuth Lajos úrnak debreczenben f. 1849. évi Január 25-^e kelt, s a Kis Kunság népéhez intézett szózata, — mellyben a magyar haza érdekébeni fegyver ragadásra hívatik fel a kiskunsági nép, — hírül tétetvén egyszersmind mikép a kormány részéről a Kis Kunságra nézve biztosul ker. kapitány Balajthy Vendel úr nevezetett ki.

A felolvasott kormány elnöki szózat tudomásul vétetvén annak öszve köttetésében, — miután előbb ezen város hongyülési képviselőjének a nemzet gyűlésnek Debreczenbeni áttétele ottani hon tartózkodása erányában tétetek volna némely észre vételek — elő terjesztetett: mikép kívánatos volna a jelen kétes időben egy küldöttség által a hazai körülményekről közelebbi biztos tudomást, egyszersmind elő fordulható esetekbeni alkalmazodásra nézve célra vezető irányt s utasítást a Honvédelmi bizottmányul szerezni, ámbár pedig ennek ellenében előadott, hogy miután a fel olvasott felszólítás, úgy az azzal meg küldött kormány rendeletekből, valamint az eddig ki maradt, de leg közelebb ismét megindított Közlöny hivatalos kormány lapból mind a napi eseményekről, mind a kormány által követtetni irányról elegendő tudomás szerezethetnék, s annál fogva a küldöttség általi tudakozódás helyén kívülinek s feleslegesnek latzatnék, az egyéb okoknál fogva is mellőztetnek el, — mindaz által a többségnek kívánatához képest, melly a nép között elterjedt különféle álhírek s bal vélekedéseknek, mellyek leginkább a császári hadak fő parancsnokának Pest megye és a jász Kun Kerületekre vonatkozó nyomtatásban megjelent és egy két Pesten megfordult egyén által hírül hozott rendeletéből látzanak származni — csak ezzel a móddal látja elejét vehetni — a küldöttség küldés határozatban ment, — melynek tagjaiul Dobos András tanácsnok, a népből pedig ennek elegendően nyilvánult s ezen gyűlés alkalmával ki jelentett kivonatához képpest Katona János választattak meg — utasításul adatván ezen küldöttségnek:

1-^{or} Katonai segély eszközlése a Bácskában dühöngő s ezen vidéket is el borítással és feldullással fenyegető ráczok ellen.

2-^{or} A közelebb itt szállásolt 10-ⁱ számú huszár ezred tartalék százada részére kiszolgáltatott termékek piaczi ára kifizetésének sürgetése.

A kijelölt küldöttség visszatérve magával hozta Kossuth Lajos írásos válaszát, „mely szerint ki nyilatkoztatja, hogy a Város előljárósága, hazafiúi s tisztviselői kötelesség tekintetében előtte tisztán áll.” A katonai kiadásokat megtérítik.

B-KML. Kf. V. 141. A. Prot. 1. p. 99.

215. KECSKEMÉT, 1849. február 9.

KECSKEMÉT VÁROS FŐBÍRÓJA ATTÓL TART, HOGY A KIRÁLY IRÁNTI HÓDOLAT MEGTÉTELE MIATT A LAKOSSÁG LÁZONGANI FOG, ÉS ELHÁRÍTTJA A NYOLC NAPONKÉNTI HANGULATJELENTÉS KÖTELEZETTSÉGÉT

Tisztelt Főszolgabíró Úr!

Méltóságos Babarczy Antal királyi biztos úrnak, folyó évi Januárus hónap 26^{-ról} 45^{-ik} szám alatt kiadott, s tisztelt főszolgabíró úr által velünk hivatalos úton közlött azon rendelete következtében, mellynél fogva a nép hangulatáról, s arra vonatkozó egyéb körülményekről nyolcz naponként időszakos jelentés tétel rendeltetik — miután e végett tisztelt Főszolgabíró úr. f. h. 7^{-ik} napján költ hivatalos meghagyása által felszólítottunk, tisztelettel terjesztjük elő: miszerént városunk tisztviselői részéről az ő császári királyi felsége eránt annak teljhatalmú képviselője előtt nyilvánítandó hódolat személyes bemutatására kinevezett többtagú küldöttség eljárása némileg gyanúsítottván, annak hazaérkeztekor leginkább félreértésből olytán mozgalmak voltak kitörő félben, mellyeket maga az előljáróság a körülmények kénytelensége által sodortatva, nem másképp, mint a legújabb korszakban nyilvánossághoz szokott népnek kellő felvilágosítása által reménylett lecsillapíthatni, mire nézve múlt hónap 28^{-kán} kellő renddel közgyűlést tartatván, sikerült a kedélyeket megnyugtatania, s a népet lecsillapítania, elannyira, hogy az ólta a nép hangulata mind eddig csendes, mellynek további fenntartásán az előljáróság folytonosan szorgalmatoskodik. A császári királyi manifesztumok és proclatmatiók többszeri kifüggesztés által már közönségesítettnek, s a templomokban ünnepi alkalommal hirdettetnek, ugyanazért reményljük, hogy hacsak valamelly váratlan körülmény e csendes állapot felzavarására újabb tápszert nem nyújtand, sikerülni fog városunk különben jó hajlamú, s százados tapasztalás szerént a törvényes király eránti tántoríthatatlan

hűségéről általában esmert népét továbbra is ezen csillapult hangulatban megtarthatni.

Egyébaránt, minthogy királyi biztos úr ő méltóságának főnt tisztelt rendelete ezen időszaki jelentés megtételét a megyei járásbeli tisztviselő uraknak személyesen és kizárólag teszi feladatul, — azt mi továbbra el nem vállalhatjuk, — mert az előjáróság a néppel legközelebbi viszonyban állván, ezen eljárás jelen körülmények közt reánk nézve legkellemetlenebb következmények forrásává lehet, annyival inkább, mivel közelebbi alkalommal is a nép azzal volt elhitetve, mintha a tisztviselők az ő helyzetét, s polgári állását elárulták volna.

Tisztelettel maradván
alázatos szolgálói
Tisztelt főszolgabíró úrnak

Kecskemét város
N.N. főbírája s tanácsa

B-KML. IV. 1604. III. téka 209. sz. irat. Fogalmazvány, Hornyik János kézírása.

216. SZABADSZÁLLÁS, 1849. február 14.

SZABADSZÁLLÁS TANÁCSA TUDATJA KISKUNHALASSAL, HOGY A PEST FELŐL KÖZELEDŐ ELLENSÉG ELFOGLALTA LACHÁZÁT ÉS KUNSZENTMIKLÓST

Tisztelt Polgártársak!

Részvétellel olvastuk a veszélyt melly önöket Szeged felől a rác csorda miatt fenyegeti. Szomorúan kell azonban tudatnunk, hogy minket Pest felől szinte katonai erő fenyegetvén, alkalmasint nem teljesíthetjük önök irányában kötelességünket.

Bizonyosan hiteles adatok után még semmit sem tudunk, mindent a mint mondunk, hírből mondjuk — hanem azt, hogy az ellenség immár sarkunkban van, bizonyosan tudjuk — Vasárnap — február 12-én d. u. ment be hír szerint 600 vasas német egy alezredes vezetése alatt Latchházába, ott a lelkészt, s az egyik jegyzőt elfogta, Deák jegyző elfutott. Sok egyebet is beszélnek, de az mind bizonytalan, nem terheljük vele Önöket — február 13-án d. e. Szent Miklóson volt, s a városház előtt megállapodván, bement az ott talált második bírót elfogta és elvitte — útját [. . . .]¹ révén Madarassy

vezetése mellett senkit nem talált mást otthon, s szét futott az intelligencia városunkon keresztül a pusztákra. Katonai erőnk semmi! s az ellenség közeledő [. . . .] két ágyúja van, ellentálni illy körülmények között minden siker nélkül valónak tartják és tartjuk — Ma alkalmasint Szabadszállásán járt az ellen — a fülöpszállásiak írják, mint tudjuk, a szegedi katonai parancsnokságnak segítségért, de nem hisszük olyanoknak a körülményeket, hogy adhasson.

Isten Önökkel a történendőkről ismét tudósítják

Szabadszállás Febr. 14. 1849.

Önöket

Testvéreinket
K Kun Szabadszállás
városa bírása és tanácsa

B-KML. — Kh. V. 201. B. Mm 228 N° 70

1 Két helyen egy-egy szó olvashatatlan.

217. KISKUNFÉLEGYHÁZA, 1849. február 15.

**KISKUNFÉLEGYHÁZA KÉPVISELŐTESTÜLETE
A CSÁSZÁRI CSAPATOK PARANCSNOKÁTÓL
ÉRKEZETT LEVELET FELBONTATLANUL
TOVÁBBKÜLDI A MEGYEI KORMÁNYBIZTOSHOZ**

Fő bíró úr előterjeszti, hogy tegnap délután Kecskemét várossa pecsété alatt következő kül irattal „A Kecskeméten szállásoló Császári Királyi Katonaság kormányzójától — Szabad Kis Kun Félegyháza Város Tanácsának — Hivatalból — Félegyházán” egy levél érkezvén, miután a Honvédelmi bizottmány rendelete szerint minden a császári seregekkel való érintkezés hon árulási büntetés terhe alatt tilalmaztatnék, fő bíró úr a levelet fel töretlenül ezen gyűlésnek bemutatja, s annak fel, vagy nem bontását s a további teendőket tanácskozás tárgyául tűzi ki.

Miután ezen város a mai napig a magyar kormány alatt áll, ennek leg szigorúbb rendeletei által pedig minden a császári tábor s katonasággalli érintkezés haza árulás bűne alatt tilalmazva volna a be mutatott levél melly egyébiránt külső alakjára nézve is a mennyiben nem az illető katonai parancsnokság, hanem Kecskemét várossa pecsété alatt küldetett, hiányosnak és fogyatkozatnak találattik, — fel bontatlanul át küldetni határozottat.

B-KML. Kf. V. 141. A. Prot. 1. p. 97-98.

218. IZSÁK, 1849. február 26.

AZ IZSÁKI BÍRÓ JELENTÉSE A SZOLGABÍRÓNAK A HADI HELYZETRŐL

Az Izsáki előjáróktól tegnapi napon hozzám intézett, s tulsó lapon mellékelt hivatalos tudósítást kérem az alább feljegyzett községek előjárói s lakossáival tudatni.

Költ Kalocsán 27 febr 849

Ács Károly bizott. elnök

Tisztelt Elnök Szolgabíró Ur!

Ekkoráig az ellenség hol létéről Kis Körösön tettük a tudósítást, remélvén, hogy onnan Kalocsára megteszik. Éppen ez órába, febr 26-án délelőtti 10 órakor Kecskemétre érkezett futárunk jelentése szerint a múlt héten pénteken délután Kecskemétre mind eltakarodott az ellenség, s NKörösről kimentek, s Gödöllő körül szándékoznak tábort ütni. A mi seregünk egy része Bagon és Aszodon vannak. Szinte a múlt héten pénteken Alpár és Cibakháza körül volt egy kis ütközet, de bizonyos eredményét még nem tudjuk, hanem szemtanúk mondják, miszerint az ellen 9 kotsin vitette a sebesültjeit, melynek jelentése után tisztelettel maradok Tisztelt Elnök Szolgabíró Urnak

Izsákon febr 26 1849.

alázatos szolgája Fábíán Josef mk. város bírāja

Érkezett 28 febr 849 délbe.

*B-KML. V. 307. Bajszentistván nagyközség iratai. Pest vármegye gyűlésein felvett jegyzőkönyvek és rendeletek másolati könyve 1848—1850. 51. p.
Egykorú másolat.*

KECSKEMÉT VÁROS TANÁCSA A LAKOSSÁG
TILTAKOZÁSÁTÓL FÉLVE ARRA KÉRI A KIRÁLYI
HADSEREG OLDALÁN FELLÉPŐ FŐSZOLGABÍRÓT,
HOGY HALASSZÁK EL A FEGYVEREK
BESZOLGÁLTATÁSÁT

Tisztelt Főszolgabíró Úr!

Folyó hó 23^{án} költ, s a fegyverek beszerzése tárgyában a Főbíránkhoz intézett levelét vévén, van szerentsénk válaszolni, miszerint az álladalom által közelebb múlt évben a nemzetőrség számára adott álladalmi fegyvereket, részint a városi közönség által kiállított, s később honvédekké alakított önkéntesek, részint a későbbben elment szabadcsapat beliek mind elvitték, sőt ez utóbbiak, az álladalmi fegyverek számakra elegendők nem lévén, magánosoktól vadászfegyvereket is vittel el, egyébiránt az ezeken felül lévő vadászfegyverek beszedése eránt ez ideig felsőbb lépések nem tétetvén, azok tulajdonosaiknál vagynak; — ami ezek beszedését illeti, miután a jelen zavaros körülményekben igen sok lopások, sőt rablások is történtek, a városi lakosság birtokai pedig a várostól messze és egymástól távol esnek, mind itt, de különösen a naponként hallatszó hírek, s az alvidékről városunkba menekültek előadásaiak szerint felfelé nyomuló ráczok kegyetlenségeik miatt megrémült lakosság idehaza a városban saját vadászfegyvereiben némi biztosítékot érezvén, azoknak beszedése, a nép kedélyének újabb felingerülése nélkül nem igen reménylhető, ezeknél fogva felkéri a tanácsot t. Főszolgabíró urat, miszerint közbenjárása által M. Királyi biztos úrnál legyen szíves kieszközölni azt, hogy a fegyverek beszedése, — a lakosság kedélyének jelenleg lecsendesedett állapotában leendő megtartása tekintetéből, egy időre halasztassék el, — melyet ha kieszközölni nem lehetne, ez esetben a tanács a fegyverek beszedését meg nem kísérthetvén, az érintett rendelet foganatba vételét közvetlen maga T. Főszolgabíró úr légyen szíves eszközölni.

— B-KML. IV. 1604. III. téka 221. sz. irat. Fogalmazvány.

220. KALOCSA, 1849. március 3.

BATTYÁNYI KÁZMÉR KÖSZÖNŐLEVELE PEST MEGYE ALSÓ RÉSZÉNEK LAKOSAIHOZ LELKES HAZAFIÚI MAGATARTÁSUKÉRT

A járás védelmi bizottmányától a járás községeinek.

Gróf Battyányi Kázmér vezér főispán és országos tellyes hatalmú biztos urnak a járás védelmi bizottmányához Szegedről 849 évi februar 27^{en} intézett levele által, Pest megye alsó vidékének lakossai részéről mindeddig az ellenség irányában történt lelkes hazafiúi bátor ellentállás magasztoltatván, ugyanazon lakósok további álhatatosságra s kitartásra serkentetnek, hogy így, ezen segedelemmel is, néhány nap vagy hét alatt diadalmas seregeink által az ellenség lekaszaboltathassék.

Gróf Battyányi Kázmér m. k.

*B-KML. V. 307. Bajaszentistván nagyközség iratai. Pest vármegye gyűléseiről felvett jegyzőkönyvek és rendeletek másolati könyve 1848—1850. 55. p.
Egykorú másolat.*

221. KALOCSA, 1849. március 3.

A KALOCSAI JÁRÁSI VÉDELMI BIZOTTMÁNY AZ IDEGEN FEGYVEREK BESZOLGÁLTATÁSÁRA HÍVJA FEL A LAKOSSÁGOT

A járás védelmi bizottmányától a községek lakosaihoz.

A járás védelmi bizottmányának f.é. marc 3^{án} kelt rendelete következtiben meghagyatik, hogy mindazon egyének, kiknél más tulajdonához tartozó fegyverek találatnak, ezen rendelet kihirdetése után 48 óra alatt minden illy fegyvert a község házához behozza, hogy az illető tulajdonosának kézbesíthessék, külömben aki ezt nem tellyesítendi, mint rabló fog tekintetni, s a Szegedi Törvényszék eleibe állíttatni.——

Áts Károly m.k. elnök

B-KML. V. 307. Bajaszentistván nagyközség iratai. Pest vármegye gyűléseiről felvett jegyzőkönyvek és rendeletek másolati könyve 1848—1850. 55. p.

Egykorú másolat.

222. KALOCSA, 1849. március 6.

DAMJANICH TÁBORNOK A DUNA—TISZA KÖZE FELÉ TARTÓ SEREGE TÁMOGATÁSÁT KÉRI

A Járás Védelmi Bizottmányától a községek lakosaihoz.

Damjanits tábornok úrtul a következő rövid, de fontos felszólítás érkezett, melyet minden magyarázat nélkül hazafiúi örömmel közöl a bizottmány.

„Duna és Tisza közti lelkes magyarok!

A szabadulási óra üt, készen legyetek, és gondoskodjatok hasznos segélyről. Midőn e sorokat olvassátok, a Tiszán már átléptem hatalmas hadammal, nem hibázhat, tsak ti is akarjátok. — Terjesszéték ezen üdvöt hozó hírt mindenfelé.

Damjanich mk. tábornok”

Ács Károly elnök

*B-KML. V. 307. Bajaszentistván nagyközség iratai. Pest vármegye gyűléseiről felvett jegyzőkönyvek és rendeletek másolati könyve 1848—1850. 58. p.
Egykorú másolat.*

223. SZOLNOK, 1849. március 8.

DAMJANICH TÁBORNOK HALÁLBÜNTETÉS TERHE ALATT MEGTILTJA KECSKEMÉT POLGÁRMESTERÉNEK, HOGY AZ ELLENSÉGNEK ÉLELMISZERT JUTTASSON

Értésemre esett, hogy ön az ellenség számára élelmezési szereket kiszolgál, mely eljárás engemet kényszerít önt azon hozzátétellel meginteni, hogy az eféle kiszolgáltatásokért — mint hazaárulásért az illetőt bárki legyen az — személy válogatás, és minden tekintet nélkül fel fogom akasztatni.

Damjanich
Tábornok

B-KML IV. 1604. 106.

224. NAGYKÖRÖS, 1849. március 10.

HORVÁTH DÖME LEVELE HAJAGOS ILLÉS POLGÁRMESTERNEK A KECSKEMÉTIEK TÁBORBA VONULÁSÁRÓL

Itt hallom, hogy Körösrül már mintegy 2000 lélek elment, ez okon megkérem Önt: szíveskedjék mindent elkövetni, hogy tőlünk legalább 3000 ember a táborba jöjjön, mert itteniektől, hiteles egyénektől értettem, hogy Kecskemétről várnak a táborban vagy 4000-ret; különben is Kecskemét becsületét nem igen szeretnék kockáztatni.

Tisztelettel maradván.

alázatos szolgája:
Horváth Döme
felügyelő

Innen a tisztviselő urak fiataljai mind elmentek, és helyettesek pótolják; s ebben a tekintetben minket igen piszkolnak.

B-KML. IV. 1604. 113.

225. ORDAS, 1849. március 17.

AZ ORDASI TANÁCS JEGYZŐKÖNYVBEN RÖGZÍTI A CSÁSZÁRI KATONÁKNAK A HELYSÉGBEN VÉGBEVITT FOSZTOGATÁSÁT

Szabó Péter bíró és a Tanács jelenlétében az utódoknak tudomásokra bejegyeztetett: hogy folyó év március havának 13-án délelőtt 10 órakor a Császári seregek Pestről a Dunán 4 gőzösökön, több slepekkel a Helység alatt kiállván — bár a lakosság részéről semmi ellenállás nem tétetett, még is 10 órától kezdve délután 4 óráig folytonosan élelmiszereket rabolt — sőt a helység házánál a ládákat feltörve, az azokban talált pénzt is magokkal vivén — a levelestár szinte minden kímélet nélkül feldulva az irományokat nagy részben szétszórván, többeket elvitt és összetépett, mit bizonyít az, hogy

a testamentumok közül elmenések után még a Duna partjáról is hozattak vissza, elvitték ugyanekkor a Helység pecsétjét is. — ezen időtől kezdve a helység által hitelesen nem használt régi pecsétnyomót addig, míg új metztetnék, ezennel használhatóvá fordítjuk, melynek körül írása ez „ORDAS FALU PÖCZET” a közepén lévő metzés szinte hasonlít az előbbienhez.

B-KML. V. 365/a Tanácsülési jegyzőkönyv 1849. 4. sz. Eredeti jegyzőkönyvi bejegyzés.

226. KISKUNHALAS, 1849. március 18.

A KISKUNHALASI KÉPVISELŐTESTÜLET ÁLLÁSFOGLALÁSA A KÖZELGŐ CSÁSZÁRI CSAPATOKKAL SZEMBEN TANÚSÍTANDÓ MAGATARTÁSRÓL

Indítványoztatott, hogy miután a naponként szállongó hírek, azt mutatják, hogy a cs. sereg az általa megszállott szomszéd községekben, az előljárókkal bánás módja, kellemetlen kutatások, s élelmezési követelései, sőt egyeseken zsarolások által közrémületet terjeszt, melynek jelen helyzetünkben, városunk is minden perczben ki levén téve, hogy szükség esetében a polgárok életök, s vagyonuk megmentéséről gondoskodhassanak, s a jelen zavarteljes körülmények következtében ingerült állapotban levő nép is, az előljárást ne talán szenvedendő káraiért, mint ezek közvetlen szerzőit ne okolja, szükség lesz általános szabályul kimondani: akarunk é ellentállani a fenyegető vésznek vagy nem? Egyébiránt, miután ennek elhatározása, a cs. had száma, s hadi készületei nagyságáról feltételeztetik: nehogy vagy oktalan, s városunkat rom s hamuba döntő, s életünket veszélyeztetendő merész ellenszegülésre tegyük ki magunkat, vagy önkéntesség színét viselő meghodolásunk által a magyar kormány büntetését, s kárvallásokért a nép üldöző átkait vonjuk magunkra; egyelőre okszerű politica útján csak annyit kellene kimondani, hogy igen is gyáván elfutni, s meghódolni a cs. seregnek nem fogunk, — hanem az okszerű önvédelem, s egy polgár életének, s vagyonának is haszon nélküli fel nem áldozása eszméjénél, s elvénél fogva, magunkat a lehető körülményekhez képest megvédeni, legalább kárvallásokról megóvni elhatározott akaratunk. Ezen indítvány következtében kifejtett tárgyalás után:

Az indítvány elfogadtatván, az abban kimondott általános elvet, a polgároknak tudtára adni, s tisztán megmagyarázni minden képviselő szoros kötelességének ösmerje.

B-KML. Kh. V. 240. Prot. XLVI. p. 186-187.

A CSÁSZÁRI CSAPATOKHOZ ÁTÁLLT JÁSZKUN
FŐKAPITÁNY ÁLTAL KÜLDÖTT RENDELETEKET
KISKUNFÉLEGYHÁZA KÖZGYŰLÉSE
OLVASATLANUL TOVÁBBÍTJA AZ ÚJ
KORMÁNYBIZTOSHOZ

Fő bíró előterjeszti, hogy tegnap ezen felírás alatt „a Jász Kun Kerületek Fő Kapitányától — Félegyháza Városa Fő Bírójának, és általa a Városi Tanácsnak — Hivatalból — Félegyházán” — egy levél s azzal együtt egy csomó lepecsételt iromány érkezvén, minthogy a fel nyitott levélből annyi ki vehető volt, hogy az azzal megküldött csomóban valószínűleg rendeletek és proclamatikok — mellyek nem a Magyar Kormánytól jönnek — vagynak lepecsételve — Fő Bíró úr tanácskozás tárgyául tűzi ki azon pecsét alatt lévő irományoknak fel vagy nem bontását s ez a tekintetbeni további teendőket.

Nem titkolhatja el ezen köz gyűlés mostani vizsás idők által elő idézett súlyos állása feletti aggodalmát, midőn egyrészt a császáriak által ilyen, és a fentebbi 29.^{ei} és 39-ei számok alatt megírt alkalmazkodásokra fel hivatik, — más részről pedig a Magyar Kormány részéről, melly alatt e mai napig áll — minden a császáriakkali érintkezéstől honárulási bűn, és büntetés terhe alatt el tiltatik, — és különösen a jelen esetben annyival kétesebb állásba tétetik, minthogy egy részről Fő Kapitány Úrnak a magyar ügytőli elszakadásáról elég biztos tudomással bír, más részről még is a Magyar Kormány által a Főkapitány állásáról s annak hatás köréről hivatalosan értesítve nincs — ezen kényes helyzetben tehát, onnan indulva hogy ezen város e mai napig a Magyar Kormány alatt áll, a szóban forgó levél, az azzal együtt érkezet, s felbontatlanul lévő iratcsomaggal együtt Jász Kun Kerületi teljhatalmú Kormánybiztos Illési János Úrhoz¹ át küldetni rendeltetik.

B-KML. Kf. V. 141. A. prot. 1. p. 104.

1) Illéssy János (1791—1867) 1828-tól a Nagykun Kerület kapitánya, 1830—1834-ig a Jászkun Kerület országgyűlési követe. 1849-ben, amikor Szentkirályi Móric jászkun kapitány a császáriak oldalára állt, Kossuth őt nevezte ki a kerületek kormánybiztosává. 1852-ben vagyonekobbásra és kötél általi halálra ítélték, de kegyelemből 10 évi várfogságot kapott. Josefstadból 1856-ban szabadult.

MILASSIN SZOLGABÍRÓ KÖRLEVÉLBEN SZÓLÍTTJA
FEL A KÖZSÉGEK BÍRÁIT, HOGY A DUNÁN
ÁTKELT ELLENSÉG ÚTJÁRÓL TÁJÉKOZÓDJANAK,
ÉS ANNAK MINDENFÉLE MÓDON VALÓ
GYENGÍTÉSÉRŐL GONDOSKODJANAK

Isten megáldja a Bírót és Elöljárókat!

A napokban a német ellenséges hadseregnek egyik portyázó csapatja — a Dunáról Kalocsára kiszállván, minekutána itt, és a környéken rablásokat követett el, Hajósra is 24 legénnyel kiszárnyalt, ott Rudics József volt Bács vármegyei főispán urat, feleségével, gyermekeivel, cselédjeivel együtt a mondott csapat parancsnok erőhatalommal elfogta, és magával nem tudni havá? elvitte; — a tisztelt úr eként fogságba esvén, minekutánna még körülményesen nem tudhatni miokból történt elfogatását, — sőt lehető, hogy pártunk kijátszásából tétetett az elfogatás, mind ezen körülményeknél fogva, de különben is az egyes szerencsétlenek javaira ügyelő tekintetből, a magyar kormány és álladalom részéről, általam mai naptul kezdve, az ellenség által elfogott Rudics József úrnak, almási és Kunbajai úgy Szabadkai határookban fekvő és tulajdonához tartozó minden javaira bírói zár és foglalás tétetik; — mi okból az Elöljáróságok oda utasítatnak, miszerint eljárásomról és a dolog mibeni állásáról községüket értesítvén, az egyeseknek szigorún tudtokra adják, hogy bárki ezen jelenleg már bírói zár alá vett és elfoglalt javakat szentségtelen kezekkel illetné, avagy rabolná, mindazokra felsőbbi meghagyás szerint, esetlegesen a halálos büntetést kimondom, és a véstörvényszék hatósága alá vetem, mert ez jelenleg az állodalom javaihoz tartozik, és valamint az egyesekét, úgy annál kevésbé az álladalom javait bántani nem szabad és tilos.

Méltó figyelembe kell tartanunk, tulajdon magyar igazságos úton harcoló pártunk szent javát, mert ha ezt nem tesszük, és egyet nem értünk, okvetetlen veszünk kell, ellenben okvetetlen nyernünk, — méltán azért megvárja a magyar haza minden hű fiától, hogy amennyiben lehet, az ellenséget bármi módon nyomja, gyengítse, és károsítsa, mert ez által is az ellenségnek kárt, pártunknak pedig üdvös hasznot hoz; — a nép nyomhatja az ellenséget, ha élelelemszerekben nem segíti, sőt aki ilyest mit elmerészelve követni, hátráltatja, — az ilyesek tényezőit és az ellenség károsítóit a haza iránti szent vonzalma és áldásunk boldogítsa; — p. o. Baja szabadalmas várossa ellenséges kezekbe adta magát, sőt mint köztudomásunkra van, az ottani ellenséges gondolkodású, és a hazának ártani szerető nagy rész lakosság, a magyar

bankjegyeket elfogadni nem akarja, ha el is fogadja, az egyesek nagy megkárosításával teszi, — ilyen gondolkozása a lakosságnak — méltán maga után vonja a haza haragját, mert ezekbe haza szeretet és lelkesedés nem létezik, de bizonyára hiszem és tudom, hogy ily hazaáruló gondokozásuknál fogva a bajai lakosság, szent ügyünk megbuktatása tekintetéből is, mint kereskedői szellemű, gabonánkat bevásárolja, és az ellenségnek hatalmába szolgáltatni kész; — e nézetemnél fogva meghagyatik a Bírónak és Elöljáróknak, hogy községökből Bajára gabonát eladás végett szállítani ne engedjenek, sőt ha határukon keresztül bárki Bajára szállítaná, az egyesek által is az egyeseket elfogattassa, és a gabonát az álladalom részére Szabadkára beszállítsa, — a mezei gazdák és egyesek, találhatnak piacot Szabadkán és Szegeden is szenvedjen ezen osztály is, ha a haza szenvedni kénytelen, mert közös boldogságinkért szenvedünk; — majd ha pár napok múlva, a jó Isten megsegít! kereskedésünk e helyre is kiterjedend; — megjegyeztetvén, hogy az egyesek, ha gabonával eladás végett Bajára utazó terhes kocsikat fognának el, nálam tett bejelentés és ítélet hozás után, a gabonának felét nyerendik jutalmul, de minden esetre, a megfogónak ki kell mutatni azt, hogy a terhes gabonás kocsi Bajára menni szándékozott, — ez okvetetlen szükséges, mert különben sok kihágásoknak nyújtanánk alkalmat, — az egyes kocsik elfogását, a gabona minőségét és mennyiségét mindenkor és azonnal bemondani és átadni köteleztetik, az Elöljáróság pedig nekem azonnal jelentést teend.

jó akarójuk Milassin Zsigmond sz[olgabíró]

B-KML. V. 342. Körlevelek jegyzőkönyve. Eredeti jegyzőkönyvi bejegyzés.

229. KISKUNHALAS, 1849. április 6.

KÖZGYŰLÉSI BESZÁMOLÓ A KISKUNHALASRÓL 1703-BAN ELHURCOLT HARANG ELŐKERÜLÉSÉRŐL

Jelentetett, miként a közhagyomány, de városunk, s az ennek kebelében virágzó ref. egyház történetírása szerint is, a múlt század elején, e vidéket pusztító sivákok és ráczok városunkból egy harangot is elvittek magukkal 1703-ban, — melyet azután, a múlt század végén, a török háború alkalmával az alvidékre leparancsolt halasi lakosok láttak is Oporván, most pedig a városunkba menekült bácsmegyeiek közül többen, mint szemmel látott tanúk állítják, miként Halas városának egy harangját, melyen a városi egyház neve is olvasható Sz. Tamási toronyban több ízben látták; — miután tehát a harci szerencse Sz. Tamást, a magyarok birtokába juttatta, s ennek

következtében, a Sz. Tamási, és szomszéd községkbeli tornyokból a harangok Szabadkára szállítottak, hol azokból ágyúk fognak öntetni, a majd másfél századdal ez előtt elrablott harangunk visszanyerhetése végett, mely régisége s gyászos emlékénel fogva némi érdeklél bír reánk nézve, szükséges volna a szabadkai kormánybiztost hivatalosan megkeresni az iránt, hogy ha historiai emlékü régi harangunk a Sz. Tamásról Szabadkára szállítottak közt találatnék, addig, míg ez iránt felsőbb helyre teendő felterjesztésünkre válasz érkeznék, annak ágyúvá olvasztása elhalasztatnék.—

Ezen jelentés, s illetőleg indítvány helyeseltetvén, annak megtudása végett, ha valjon másfél századdal ez előtt elrablott harangunk valósággal a Szabadkára szállítottak közt van é, s ha csak ugyan ott találatnék, miután már csak azért is, mert a városunk kebelebeli ref. egyház hazafiúi lelkesedésből egy 17 mázsás harangját a haza szükségeire felajánlotta, ezen régi harangunk visszanyerhetését bizton reményljük, — ez esetben annak ágyúvá olvasztásának elhalasztását kérő hivatalos levéllel városunk nevében gr. Battyáni Kázmér országos biztos úr megkerestetni rendeltetett.—

B-KML. Kh. V. 240. Prot. XLVI. p. 198.

230. NAGYKÁTA, 1849. április 6.

DANIELIS EZREDES NYÍLT PARANCSBAN RENDELI EL A HÁROM VÁROSNAK A MAGYAR HADSEREG RÉSZÉRE TÖRTÉNŐ ÉLELMISZER SZÁLLÍTÁST

Nyílt rendelet Cegléd, Nagykőrös s Kecskemét Elöljáróihoz!

Bicskén kelt rendeletemnél fogva Ceglédről ma reggelre ide vártam 60 000 részlet kenyeret, s ugyanazon túl mind a három városból naponként ugyan 60 000 részlet kenyeret és 20 000 részlet zabot, s ezen rendelésem foganatosításával Szilassy János szolgabíró urat megbíztam.

Hogy s miképpen járt el legyen ebbeli megbízásomban szolgabíró úr, nem tudom, elég az hozzá, hogy délutáni 4 órára a ceglédi kenyérnek híre sincs.

Előre bocsátván és biztosítván az Elöljáróság által az összes lakosságot még arról is, hogy az állodalom egyebet készségeél nem kíván, és hogy egy-egy részlet kenyeret 5. p[engő] xkon, pesti mérejét a zabnak 2. f. 36. p[engő]kon, zab helyében pedig pesti mérejét az árpának 3 p[engő]kon nem nyugtatványokkal, hanem készpénzül fizetend, már most nem kérem s nem követelem, hanem hazaárulási bűn terhe alatt parancsolom, hogy a fen megnevezett

három város ezen rendelkezésem vétele után naponként multhatatlanul 60 000 részlet kenyeret, és 20 000 zabot, akár árpát (: ha földből teremti is, mert a haza készséget és áldozatot is kívánhat :) a hadsereg után egyetértőleg szállítsanak.

Szállítsák pedig Nagykátára megyei biztos Redl Ferenc úr kezelése, vagy további utasítása alá, biztosítván az illető fuvarosokat még arról is, hogy a fuvarbér állomásonként 1. pft. és 12. fizettetni fog, még pedig készpénzül.

Ezen rendelkezésem az illető Elöljáróságok által látomásozva, visszavárom, hogy a szükség esetében mint a magam eljárását, azon nem remélt esetben, hogy ha foganatja nem lenne, táborunkat lelkesítő Elnök úrnak magam igazolása végett bemutathassam.

Vitéz seregünk halad, naponta vérzik, s Cegléd, Nagykőrös és Kecskemét, kiknek hazafiúságukról is mint szomszéd Abonyi közbirtokos meggyőződve vagyok, azt étlenül nem hagyhatja!!!

Ezredes és főintendáns
Danielis mk.¹

B-KML. IV. 1604. IV. téka 104. sz. irat. Korabeli másolat, az eredetiről átírva, Hornyik János kézírása.—

1) Az iraton szerepel, hogy a három város vette a rendeletet. Ceglédre április 6-án este 9 órakor érkezett az irat, igazolta Csizmadia Mihály főbíró és Lohonyai Pál jegyző. Nagykőrös április „6-án éjfél után 1 órakor” vette a parancsot, amit Magyar Pál h. főjegyző és Szűcs Pál helyettes főbíró irt alá. Kecskemétre április 7-én reggeli 5 órára ért a levél, igazolta aláírásával Hajagos Illés polgármester és Hornyik János főjegyző Danielis János honvéd ezredes a feldunai hadtest főhadbizosa volt 1849 márciusától.

231. DUNAPATAJ, 1849. április 8.

SZELES LAJOS KORMÁNYBIZTOS A SOLTI JÁRÁSI ÖNKÉNTES LOVASCSPAT FELBOMLÁSÁRÓL TÁJÉKOZTATJA A KÖZSÉGEK BIRÁIT

A kívül megírt községek bíráinak!

Miután a Solti járás a haza védelmére önkéntes lovas csapatot alakított;-eme lovas csapat azomban magosztos hazafiui céljától eltérően, aljas rabló csapattal alakult át, s miután az általam kinevezett kapitány, Fülöp György, csapatját hosszabb üdö óta elhagyta, addig is, míg Fülöp György az általa elkövetett hűtlenségiért annak utján a rögtön ítélő törvényszék elibe állíthatnák, ezennel minden községek bíráinak szigoruan meghagyom, hogy

azokat, kik a Fülöp-féle csapatból akár gyalogossan, akár lóval hazatértek, tüstént öszveírassák nemcsak, hanem a volt tiszt vagy altiszt vezérlete alatt mindenestől hozzám utasítsák, hogy velök a magas honvédelmi bizottmány rendeletéhez képest végezhessek.

Költ D Patajon april 8.^{án} 849

Szeles Lajos t. h. kor. biztos.

B-KML. V. 307. Bajaszentistván nagyközség iratai. Pest vármegye gyűléseiről felvett jegyzőkönyvek és rendeletek másolati könyve 1848—1850. 70. p. Egykorú másolat.

232. KECSKEMÉT, 1849. április 8.

KECSKEMÉT VÁROS TANÁCSA HATÁROZATOT
HOZOTT BARABÁS PÉTER ORSZÁGOS
RENDŐRBIZTOSNAK AZ ÁLTALÁNOS
NÉPFELKELÉssel ÉS A MAGYAR HADSEREG
ÉLELMEZÉSÉVEL KAPCSOLATOS NYÍLT
RENDELETÉRŐL

Felolvastatott Barabás Péter országos rendőri biztos úrnak f. h. 7.^{ről} Ceglédén költ Nyílt rendelete, melynél fogva e Város minden fegyverfogható férfiai általános népfelkelésre szólítja fel, a rendes Magyar hadsereg által szétverendő ellenség maradványainak megsemmisítése végett, kik mindnyájan négy vagy öt napi étellel ellátva f. h. 10.^{én} délre Ceglédén mint középponton jelenjenek meg, az Elöljáróság pedig az ételmi szerek s egyéb szükséges dolgok vitelére elegendő kocsikat állítson.

Felolvastatott ugyanez alkalommal Danielis Magyar ezredes és hadélemezési főgondnok úrnak f. h. 6.^{ről} Nagykátán költ Nyíltrendelete, melyben legszorosabb felelet teher alatt meghagyja, hogy Kecskemét, Nagykőrös és Cegléd Városok a Magyar hadsereg számára naponként 60. ezer részlet kenyeret, és 20. ezer részlet zabot, vagy árpát szállítsanak Nagykátára, biztosítván a Városi Közönségeket, hogy a kenyér részleteket 5. xřjával a zabnak pesti mérejét 2. f. 36. xřjával, az árpának szinte pesti mérejét 3. řval, az előfogatokat pedig állomásonkint 1. f. 12. xřjával kész pengő pénzben fogja kifizettetni.

Határozat:

Ezen két rendelet a foganatosítás tekintetében annyira összeütközvén, hogy ha az élmezést tárgyazó rendelet végre hajtatik, melyre nézve már a Tanács által kellő intézkedés tétevé, az élmezszerek három nap óta folytonosan szállíttatnak, naponként 100. kocsi lévén arra kirendelve, akkor az örletés, kenyérsütetés s ezeknek felhordása miatt a házi gazdák, és lovat hajtó cselédjeik ki nem mozdulhatnának; ha pedig a népfelkelést érdeklő rendelet szerént minden fegyverfogható férfiak kimozdíttatnának, úgy nemcsak az örletés, házi kenyér sütetés akadna fen, hanem a sok ezerek kimozdulása majd minden kocsi és szekereket igénybe vévén, a kenyér és gabona szállítás is egészen lehetetlenítették, holott a fegyverben álló vitéz Magyar hadseregnek élelem hiánya nagyobb kárt okozna, mint a felkelő népnek kevesebb számmal kiállása; e fölött a szöllők is még nagy részben kikapálatlanul lévén egy-két hét alatti földben maradás által végképen elromolhatnának, és a nép nagy része majd egyetlen jövedelem s éllemi forrásától foszthaték meg; sőt azon esetben, ha az eképen minden védelmezőktől megfosztott Várost valamely kisebb számú futó ellenség lepné is meg, azt egészen kirabolhatná, vagy fölégethetné: ily egymásba ütköző körülmények között azon eszme tétetett fel, miszerént a népfelkelést tárgyazó rendeletnek elégtétetnék úgy, ha minden ház egy felkelőt kiállít s a magános gazdák helyettesíthetnek is, és e képen 3. vagy negyedfél ezer ember felkelvén, számukra kocsi is kevesebb lészen szükséges, a kenyér előállítás s annak és a gabonának felvitele is kellőkép folytattatnék, — mely eszme a nagy többség által elfogadtatott, s annál fogva az illető Nemzetőrségi Századosok utasíttatnak, hogy tizedenként a házakat eljárván, a kiállandó egyéneket írják össze s századonként rendezvén, s kijelelt helyre vezessék, minden 20. ember eleségének s egyéb nélkülözhetetlen holmijának vitelére egy kocsi rendeltetvén; az elkerülhetetlen szükségek fedezésére pedig Horváth Döme és Gyenes Ferenc urak biztosokul kineveztetvén, kezekhez 1000. pft. vagyis váltóban 2500. ftk. rendeltetnek a közpénztárból Bóbis Sándor főpénztárnok úr által kiadatni, mely összegről a felkelés után számolandanak.

*B-KML. IV. 1601/a 24. kgy. szám/1849.
Eredeti jegyzőkönyvi bejegyzés, Hornyik János kézírása.*

233. ÜLLŐ, 1849. április 12.

HORVÁTH DÖME ÉLELMET KÉR A VÁROS POLGÁRMESTERÉTŐL A KECSKEMÉTI KATONÁK SZÁMÁRA

Tisztelt Polgármester Úr!

Ismét írok Önnek; a kecskeméti, fájdalom csak 61 lovas éppen most ért ide, s azonnal Vecsésre rendeltettek; különben újabban kérem Önt, sziveskedjék élelelemlről gondoskodni, legalább szalonnát és kenyeret hozzánk szombat délig okvetetlen felküldeni, mert itt, és följebb ember számárai élelelemre igen kevés kilátásom van.

Tegnap Steinbrucknál¹ egy kis csata volt, s a mieink a Bocskayakban történt némi kis veszteség után a császáriaktul két röppentyűt vettek el. A nagy csata alkalmasint holnap lesz.

Tisztelettel maradván, Üllőn Martius 12. 849.²

alázatos szolgája:
Horváth Döme
felügyelő

B-KML. IV. 1604. IV. téka 132. sz. irat. Eredeti irat, Horváth Döme kézírása.—

1) Steinbruck: Kótelek nevű falu Szolnok közelében.

2) Téves dátum. Helyesen: április 12.

NÉMETI IMRE LEVELE A KISKUNFÉLEGYHÁZI PLÉBÁNOSNAK A SZABADSÁGHARC ESEMÉNYEIRŐL

Kedves Főtisztelendő Úr!

Megengedjen, ha levelemben rövid leszek s pusztán adott szavam beváltására szorítkozom, mert hivatalom minden időt elrabol magán ügyeimtől, most csak mint tudósító a jövő alkalommal pedig egy kis időt keríték magamnak s úgy teszem fel soraimat mint azoknak szoktam kiknek érzés s eszméik rokonok az enyimekkel.

Tudva lesz főtisztelő úr előtt a váczai győzelem, erről írnom fölösleges.¹

A szegedi tábor Igmándi² alezredes vezérlete alatt 14-^{kén} elindult a Bánság kitisztítására és Török Kanizsáig ellentállás nélkül hatolt hol több ezer mérő gabonát foglalt el, mit a ma általunk elindítatott Károl hadi gőzös hozand Szegedre. Éppen most érkezett futárjától tudjuk hogy az alezredes súlyosan megbetegedett pedig holnap Mokinnak indul a sereg, hol összpontosulva van a rácz fölkelő nép Igmándi serege csupán mozgókból áll 16 ágyúval, meglátandjuk mennyire használható e nép magára hagyva rendezett erő nélkül.

Perczel Újvidéken van, mind két győzelmét a szegedi mozgóknak köszönheti, mint ezt a csaták részleteiből megtudtuk. Bemről mit sem tudunk, nagy kopé az öreg nem mondja meg merre jár.

Kosuth szózatot bocsájtot a néphez és újra 200 000 katonát kíván megszávatatni, e tárgynál szeretnék egy kissé időzni, s nézeteimet főtisztelendő úrral közölni, de sietnem kell. Hír szerint Hammerstein generál beütött Zemplénbe 4 000 emberrel most erre oda sem nézünk, majd ha Vindisgretzet Pest és Buda felől bekerítve végkép megverjük csak akkor veszünk figyelembe.

Minden farsangnak meg van a maga böjtje azt szokta mondani Szüts barátom így az én farsangolásomnak is elkövetkezett a böjtje, mert úgy vagyok mint a Sz. atya Veszprém vármegyében, hogy nekem is ott jön föl a nap a hol lement t-i. az irodában.

Tisztelve a tisztelendő urakat s becses tudósítását különösen egészségi állapotáról szívesen várva, maradok szíves barátságá kedves emlékében

a főtisztelendő prépost úrnak

őszinte tisztelője
Németi Imre

Ui. A múlt szerdán Sz. Ivánnál Perczel táborát megtámadták a rácok, de 5 ágyú veszteséggel visszaverettek.

Kiskun Múzeum adattára D-A. 59. 53. 1—14. A címzett minden bizonnyal Müller Mihály Kiskunfélegyháza ekkori prépost plébánosa volt.

1. A váci csata 1849. április 10-én zajlott le.

2. Igmándy Sándor 1849. VII. 19-től honvéd ezredes.

235. KECSKEMÉT, 1849. április 18.

HORVÁTH DÖME ÉS GYENES FERENC BESZÁMOL A VÁROS KÖZGYŰLÉSÉNEK A KECSKEMÉTI NÉPFELKELŐK ÚTJÁRÓL

Alolírottak f. hó 9-én a Városi Közgyűlés által a közelebbi népfölkelés alkalmával felügyelők — és élelmezési biztosok gyanánt bizattván meg, tisztelettel jelentjük: miszerént f. hó 10-én a fölkelt néppel Cegléd Városába érván, az éjszakát ott töltöttük, s ott több szomszéd városokbuli fölkelt néppel megszorodván, még akkor nap Monor Városáig jutottunk; a mint-hogy a közgyűlés által minden századhoz kirendelt 11 kocsibeli lovagnak, s a magyar táborba élelmet szállított, és egymástul elmaradozott polgártársaink lovaiknak edelük már akkor megfogyott, a tehervívő jószágok részére mingyárt Monorban, s azután folyvást egész a visszaindulás napjáig másutt is, amennyire lehetett, s amennyire szükségesnek láttuk — élelmet utalványoztunk s adattunk.

F. hó. 12-én Üllőig érván, miután Asboth ezredes¹ és dandárparancsnok táborábuli értesítés után bennünket másnap azon ponton az ellen részéről veszély fenyegetett, a gyalog fölkelt nép Monorra — a már akkor nap reggelén Vecsésre kimozdított lovasság ismét Üllőre visszaparancsoltatott, azonban véletlen katonai lovas fedezetet nyervén Vecsésnél, újonnan, és még azon nap Üllőre mozdítottunk; s ott lévén egy tömegben, és némi részben szolgálatban 13 és 14-én, amidőn ezúttal a népfölkelés a felsőbbség által mellőzhetőnek találtatván, a nép készségének dicsérete és megköszönése mellett Asboth ezredes és Bódi népfölkelési őrnagy² által az 1./ és 2./ szerint hazabocsájtattunk.

Se szerint megbízatásunkat befejezván, s a népfölkelés alkalmávali kiadások és utalványok jegyzékét a 3./- alatt ide csatolván, e jelentésünket a Tekintetes Tanácsnak ezennel bemutatjuk.

Horváth Döme
népfölkelési felügyelő
Gyenes Ferenc
felügyelő s élelmezési biztos

B-KML. IV. 1604. IV. téka 147. sz. Eredeti irat Horváth Döme és Gyenes Ferenc aláírásával hitelesítve, Horváth Döme kézírása,—

A szövegben jelzett három melléklet hiányzik.

1. Asbóth Lajos honvéd ezredes.

2. Neve nem lelhető fel sem Gracza, sem Bona sem pedig Spira munkáiban.

236. KECSKEMÉT, 1849. április 19.

KECSKEMÉT ELFOGADJA ÉS JEGYZŐKÖNYVBE IKTATJA A FÜGGETLENSÉGI NYILATKOZATOT

Felolvastattott a Közlöny hivatalos lapból az ország gyűlésnek f. h. 14-^{én} költ határozata, melyben kimondattott 1.^{ör} hogy Magyarország a vele törvényesen egyesült Erdéllyel, és hozzá tartozó minden országokkal, részekkel, és tartományokkal egyetemben szabad önálló és független európai status, melynek területi egysége feloszthatatlan s épsége sérthetetlen. 2.^{ör} A habsburg-lotharingiai ház a Magyar Nemzet elleni árulása, hitszegése, és fegyverfogása által, nemkülönben azon merény által miszerént az ország területi épségének eldarabolását, Erdélynek és Horváth országnak Magyarországtóli elszakítását, és az ország önálló statuséletének eltörlését fegyveres erőszakkal megkísérteni s e végett idegen hatalom fegyveres erejét is a Nemzet legyilkolására használni nem iszonyodott, saját kezeivel szaggatván szét úgy a pragmatica Sanctiot, mint általában azon kapcsolatot, mely két oldalú kötések alapján közötté s Magyarország és tartományai között fenállott: ezen hitszegő habsburg-lotharingiai ház Magyarország, a vele egyesült Erdély, és hozzá tartozó minden országok s tartományok feletti uralkodásból a Nemzet nevében örökre kizáratik, kirekesztetik és az ország területéből és minden polgárjogok élvezetéből számkivettetik. 3.^{ör} Midőn a Magyar nemzet elidegeníthe-

tetlen természetes jogánál fogva az európai Statuscsaládba önálló s független Statusként belép, egyszersmind kinyilatkoztatja, hogy minden más statusok irányában, ha saját jogai nem sértetnek, békét és barátságot tartani, s különösen azon népekkel, melyek ezelőtt velünk egy fejedelem alatt állottak, valamint a szomszéd török birodalmi és olasz tartományokkal jó szomszéd-ságot alapítani, s folytatni, és a költsönös érdekek alapján barátságos kötésekkel szövetkezni elhatározott akarata. —4er Az ország jövőendő kormányrendszerét minden részleteiben a Nemzetgyűlés fogja megállapítani; addig pedig míg ez a fentebbi alapelvek nyomán megállapíthatnák, az országot egész egyetemes kiterjedésében egy Kormányzó Elnök fogja a maga mellé veendő miniszterekkel, úgy saját magának mint az általa nevezendő Minisztereknek személyes felelősségek és számadási kötelezettségek mellett kormányozni, — és ezen 4^{ik} pont értelméhez képest Kossuth Lajos úr ország kormányzó elnökének osztatlan birodalommal el is választott.

Végzés:

Az Országgyűlés által kimondott függetlenségi nyilatkozatot ezen Város közönsége elfogadni köteles lévén, az tudomás végett jegyzőkönyvbe igtattatik.¹

B-KML. IV. 1601/a 25. ky. szám/1849. Eredeti jegyzőkönyvi bejegyzés, Hornyik János kézírása.

1) A „Végzés” szövegét valószínűleg politikai kényszer hatására később írták be a jegyzőkönyvbe az eredeti, sűrűn áthúzott határozat szövege mellé.

A későbbi keletkezést több formai és tartalmi jegy is igazolja. A gyakorlat szerint a jegyzőkönyvi bejegyzések formailag a lap baloldali részén a tárgyaló témát ismertetik, ezt követően a lap jobb oldalán folytatólagosan a közgyűlés határozatát. Az eredeti — áthúzott határozat ennek szellemében készült. Ha a tárgyalás idején módosították volna a szöveget az áthúzott rész alá írták volna. A más időpontban való keletkezésre utal a tinta színének különbözősége is. Tartalmilag pedig az eredeti bejegyzés a lelkesedés, együttérzés örömet fejezi ki, s mivel a közgyűlés tagjai nem győzik eléggé hangsúlyozni rokonszenvéüket, terjengősen fogalmaztak. A „Végzés” lakonikus, rövid, a kényszerűséget sugallja.

Az eredeti — áthúzott — határozat szövege:

„Miótán a legméltatlanabbul üldözött Magyar Nemzet fegyverei nemcsak az elbizakodott ellenség hatalmas hadait legyőzték — áldassék isten ereite! hanem az oly nemes irányú hongyülés ezen magasztos határozata által Magyarországot az önállós fénykörébe visszaállította ezen Város Közönsége nemes kötelességének esmeri, hogy kinyilatkoztassa, miszerént a Nemzet kimondott függetlensége biztosításának nagy munkájában hozzá méltó s tőle várt részt venni, és az ország önállósát utolsó emberig védeni kész légyen, mely ünnepélyes nyilatkozatát, s új örömet jegyzőkönyvbe vétetvén, a tárgyhoz alkalmazott Felírás alakjában az országos Képviselőház Elnökének oly kérelemmel rendeltetik megküldetni, hogy arról a hongyülést értesíteni s a mindeddig férfias eréllyel és nemes kitartással működött képviselőháznak e Közönség őszinte köszönetét nyilvánítani sziveskedjék.

237. KISKÖRÖS, 1849. május 1.

BATA SÁMUEL KORMÁNYBIZTOS RENDELETE SÁFÁRI JÓZSEF ALKORMÁNYBIZTOSHOZ ÉS A DUNA MENTI KÖZSÉGEK ELÖLJÁRÓIHOZ

Sáfári József alkormánybiztos

1. szám Batta Samuel t. h. kormánybiztosnak következő nyílt rendeleteit közli.

Nyílt rendelet

Sáfári József urat ezennel kiküldöm, megbízom és felhatalmazom, hogy Pest megye Solti járásában a magyar hadsereg számára szükséges előfogatok és hadi élelmek pontos kiszolgáltatását eszközölje, úgy a közrend s csendre is felügyelvén a Solti járásban létező megyei szabad védcsapatokkal (querilákkal) az időszakonként tőlem nyerendő utasítás szerint rendelkezék. — Parancsának engedelmeskedni fog minden község, minden ember, kit megkeresend.-

Azok, kik felhívására a fuvart és hadi élelmet netalán megtagadnák, mint honárulók, jelentéseire törvény elibe állíttatni, s akkint büntettetni fognak.

A magyar álladalom a maga hú fiainak minden fuvart és minden élelmet készpénzzel fizetteti meg.

Továbbá miután Hajos József Dunavetsei kerületi képviselő f. e. martius. 23.^{án} 918 szám alatt kelt határozatnál fogva lemondott képviselőnek tekintetvén, ugyanazon év és hó 31. napján kelt ebbeli rendelvényben új képviselő választatása rendeltetik. Minél fogva megbízatik ön, hogy az érintett Dunavetsei kerületben értesítvén s felhíván erre a kerületi elnököt, a törvény szabta út és mód megtartása mellett új képviselő választást rendeljen, máskép nem cselekedvén.

Kelt Ketskeméten april 30.^{án} 1849.

Batta Samuel t. h. kormánybiztos

2-ik szám

Sáfári József alkormánybiztos ur a Duna mentében fekvő községek előljáróinak megparantsolja, hogy a Duna mentin öröket állítsanak, miután a hős magyar sereg elől megfutamlott császári sereg túl a Dunán nagyobb csapatokba gyalázatosan fut, s nehogy áttörések történjenek, minden legkisebb mozgalomról tudósíttassam.

Kelt Kiss Körösön majus 1^{ően} 849

3^{-ik} szám

Sáfári József alkormánybiztos úr Batta Samuel t. h. kormánybiztos urnak rendelése következtiben a Solti járás részire 300 lovas egyénekből álló portyázó csapat kiállítását, és névjegyzék mellet Apathi Gyula lovas kapitány rendelkezése alá be Soltra szállíttatni rendeli — azok, tudni illik az időközben hazabocsátottak, öszveszedessenek.

Kelt Kiss Körösön majus 1-ön 849.

B-KML. V. 307. Bajaszentistván nagyközség iratai. Pest vármegye gyűléseiről felvett jegyzőkönyvek és rendeletek másolati könyve 1848—1850. 73—74. p.
Egykorú másolat

238. KECSKEMÉT, 1849. május 3.

A PEST MEGYEI KORMÁNYBIZTOS FELSZÓLÍTÁSÁRA KECSKEMÉT VÁROS TANÁCSA INTÉZKEDIK A FÜGGETLENSÉGI NYILATKOZAT POLGÁRI ÉS EGYHÁZI MEGÜNNEPLÉSÉRŐL

Felolvastatott Pestmegye teljhatalmú Kormánybiztosa t. Batta Sámuel urnak közelebb múlt Április 27-^{én} Sz. Márton Kátán költ levele, melyben előterjeszti: miszerint a nemzetgyűlés által Hazánk és nemzetünk önállása, függetlensége egész Európa és a művelt világ előtt ünnepélyesen kimondatván, méltó hogy ezen függetlenség kinyilatkoztatása, mely hazánkra új fényt derítő időszakot képez, minden Községekben valamint egyházilag, úgy polgárilag és meginnepeltessék; — ugyanazért folyó évi május 6-^{án} polgári ünnepély rendeztessék, mely alkalommal minden köz és nyilvános helyekről, az Osztrák Önkénynek még netalán található jelei: úgymint a kétfejű sasok, sárgafekete zászlók s:a:t: örökre eltávolíttatván, helyükre az Ország czimere, és a nemzeti háromszínű lobogó tűzessék ki, — hogy azok légyenek mutatói a nemzet szabad szellemének s ernyedetlen hős lelkületének. — E mellett, a hazának, a nemzetgyűlésnek, a Kormányzó Elnöknek, és teljhatalmú Biztos urnak kedves dolgot tesz a Közönség, ha ez ünnepet, a haza védelmére önkéntes honvédek felajánlásával, vagy sebesült vitézeink ápolására célzó jótékony cselekedetekkel is dicsőíteni fogják.

Felolvasatott továbbá teljhatalmú Kormány Biztos úrnak folyó évi Április 27-én költ, s a lelkész urakhoz címzett levele, — melyben meghagyja, hogy a magyar nemzet függetlenségi ünnepét, folyó hó 6-án egyházilag tartsák meg, és a függetlenségi nyilatkozatot a nép felfogásához képest magyarázzák meg.

Határozat:

A felolvasott levélben a függetlenségi ünnepély polgárilag leendő megtartása kötelességül tétetvén a Városi Közönségnek, ezen ünnepély részletesb rendezésére bizottmányi tagokul Polgármester Hajagos Illés, Főbíró Csányi János, Tanácsnok Kovács József, Tóbi János, Képviselő Kun János, Horváth Döme és Tasnádi József urak kinevezetnek, utasítván, hogy ezen polgári ünnepély rendezése körüli intézkedéseiket kinyomatván, a lakosságnak adják tudtára, — ami ezen ünnepély egyházilag leendő megtartását illeti: ez az illető Lelkész urak által lévén megtartandó, abba a közgyűlés avatkozni nem kíván.

B-KML. IV. 1601/a 35. kgy. sz./1849. Eredeti jegyzőkönyvi bejegyzés.—

239. BAJA, 1849. május 20.

BAJA VÁROS INTÉZKEDIK AZ APRÓPÉNZ HIÁNYÁNAK MEGSZÜNTETÉSE ÉRDEKÉBEN

az aprópéNZ hiánya miatt nemcsak a kereskedés, hanem az iparüzlet és minden ágai a kenyérkeresetnek nemcsak nehezítettvén, hanem szinte meg is szüNvén, nagyobb bankjegyeknek kissebbre történendő beváltása szükségesnek találtatott.

Melly célból Gyurinovits Mátyás és Volanits Antal tanácsnok urak Debreczenbe küldetni rendeltetvén egyúttal az árvatári iratokat is visszahozandják, maguk mellé vévén egy pár nemzetőrt, ezeknek napi zsoldul 30 pengő xr határoztatik, különben a pénznek itten történendő beszédésére Koller István, Kopper György, Ott Márton és Bálint János képviselő urak megbízatnak, utasításul adatván a kiküldött uraknak, miszerint fogadott fuvaros kocsin tegyék ezen utjokat.

B-KML. IV. 1001. b. Baja város községi üléseinek jegyzőkönyve 1847—1849. 315. p. 57/1847—49. jkv.-i. szám.

FÓRIÁN GYÖRGY SZOLGABÍRÓ JELENTÉSE
A KECSKEMÉTI JÁRÁSI FŐSZOLGABÍRÓNAK
A KECSKEMÉTEN, ALPÁRON, ÓKÉCSKÉN,
ÚJKÉCSKÉN, TÓSZEGEN ÉS PÉTERIN TÖRTÉNT
ÚJONCOZÁSOKRÓL¹

Török Sándor kecskeméti járás főszolgabírájának!

Közelebb tartott közgyűlésnek azon rendeleténél fogva, miszerént a községekre a k. m. 848.^{ik} évben kivetett újonczoknak mennyiségéről, úgyszintén az abból kiállítottoknak öszves számáról kerületenkint aképp kívántatik tétetni tudósítás, hogy abból a községeknek tartozása avagy fölössége kiderüljön, kerületemet illetőleg van szerencsém jelenteni:

1. Kecskemét városra a mult évben az országgyűlés által kiállítani rendelt 200 000 főnyi hadseregből megyeileg két ízben részletessen kivetetett 174, öszvessen 348 ujoncz.

2. A helyekből kimozdított nemzetőrség használlása czélszerűtlennek mutatkoztaival, a belügyminiszterium által állandó önkénytes hadtest kiállításának rendeletkor Pest megyére kivetett mennyiségből Kecskemétre esett 318, mely az úgynevezett Ivánka csapathoz a Váci táborba volt szállítandó.

3. Ehhez hozzáadván a most f. évben az ujonlag kiállítani rendelt 50 000 ujonczboli illetőségét, melly teszi a 200 000-böli illetőségnek 1/4 részét, azaz 87^{tel}.

Észerént az öszves tartozása lenne 753.

Ebből kiállított következőleg:

a) A Pesti hadfogadó kormánynál, annak bizonyítványa szerént, besoroztatott azon 10 zászló aljakhoz, mellyek a m. évben legelőször a rácz lázadás elnyomására lettek felállítva, 141 honvédet.

b) Ugyancsak a Pesti hadfogadó kormánynál a 200 000-nyi ujonczok kiállításának megrendelése után ismét besoroztatott 145.

c) A 16.^{dik}, vagy másképp Károlyi huszár ezredhez, kinek ott helyben toborzat felállítása rendeltetvén, besoroztatott először 180, másodsor 32 és harmadsor 28 ujonczot — öszvessen 240.

d) A szinte ott helyben szállásolt 8.^{dik} vagy Khoburg huszár ezredhez 10.

e) Az Ivánka csapatához kiállítani rendelt 318 egyént ruhával ellátva és felszerelve — kik később szinte honvédekké alakítottak — szinte mind kiállította.

f) A jelenleg helyben lévő ujonczozó telepnél szinte besoroztatott 110.

És így öszvessen kiállított: 964.

Tehát eszerént a most ujonlag az 50 000 főből illetőségén felül, az esetben, ha a huszárokhoz és az elsőbb felállított 10 zászló aljakhoz besorozottak a most már 250 000-nyiből illetőségükbe betudandók — miről is a megyétől utasítást kérek —, Kecskemét város 211 ujoncczal fölös.

2. Alpár helységének a m. 1848-ik összes tartozása a 200 000-nyi hadseregbe lévén 14.

Folyó évi tartozása az 50 000-nyi hadseregbe a fentebbinek, vagyis a m. évinek 1/4 része, 4.

Az Ivánka csapatához a Váczi táborba: 12.

Öszvessen: 30.

Ebből a) A múlt évben Pesten a hadfogadó kormányánál besoroztatott 3.

b) A Váczi táborba felszerelten felvitt: 12.

c) Folyó hó 16^{án} és 20^{án} Kecskeméten a m. évi tartozása és az újonlagi illetősége fejében az ujonczozó telepnél — fejenként 20 pft díjjal ellátva — besoroztatott 14.

Öszvessen a lerovás: 29.

3. Ó Kécske helységnek a m. 1848-ik évi összes tartozása a 200 000-nyi hadseregbe lévén 20.

Folyó évi tartozása az 50 000-nyi hadseregbe a fentebbinek, vagyis a m. évinek 1/4 része: 5.

Az Ivánka csapathoz a Váczi táborba: 16.

Öszvessen: 41.

Ebből a) Múlt évben Pesten besoroztatott 3^{at}, egyet pedig a Károlyi huszárokhoz Abonyba, s így öszvessen: 4.

b) Folyó hó 21^{én} és 23^{án} Kecskeméten a m. évi tartozás és az újonlagi illetősége lerovására az ujonczozó telepnél — fejenként 20 pft díjjal ellátva — besoroztatott: 21.

c) a Váczi táborba felszerelve állított: 16.

Öszvessen: 41.

4. Uj Kécske népesített pusztának m. 1848^{ik} évi összes tartozása a 200 000 főnyi hadseregbe lévén 12.

Folyó évi tartozása az 50 000 főnyi hadseregbe a fentebbi, vagyis a múlt évinek 1/4 része, azaz 3.

A Váczi táborba szállítandó nem volt rá kivetve.

Öszvessen: 15.

Ebből a) Múlt évben Pesten besoroztatott két ízben: 8.

b) Folyó hó 20^{án} Kecskeméten a múlt évi tartozása és az újonlagi illetősége lerovására az ujonczozó telepnél — 20 pfort díjjal fejenként ellátva — besoroztatott: 10.

Öszvessen: 18 — Fölös: 3.

5. Tószeg községnek a m. 848^{ik} évi összes tartozása a 200 000 főnyi hadseregbe lévén 12.

Folyó évi tartozása az 50 000 főnyi hadseregbe a fentebbi, vagyis a m. évinek 1/4 része, azaz 3.

Az Ivánka csapatához a Váczi táborba: 11.

Őszvessen: 26.

Ebből a) Mult évben Pesten besoroztatott: 3.

b) Folyó évi május hó 18^{án} Kecskeméten a mult évi tartozása és az újonlagi illetősége lerovására az ujonczozó telepnél — fejenként 20 pfort díjjal ellátva — besoroztatott: 14.

c) A Váczi táborba felszerelve állított: 11.

Őszvessen: 28. — Fölös: 2.

6. Péderi népesített pusztára a mult évben kivette semmi sem lévén, nem állított, hanem a f. évben hozzájuk bocsájtott t. h. kormánybiztosi rendelet általam történt felszollításuk következtében toborzás útján állítottak 12^{töt}, akiket is fejenként 20 pfort díjjal ellátottan Kecskeméten besoroztattak.

Miről is midön jelen tudósításumat tenném, van szerencsém jelenteni, hogy mindazon itt előforduló községek, kik ujonczaiokkal felelnek, toborzás útján állították ki, valamint Kecskemét város is, ki még jelenleg is folytatja toborzását, s még mindig szép sikerrel.

Fórián György
szolgabíró

B-KML. XIII. 3. A Fórián család iratai. Fórián György szolgabíróságában keletkezett iratok.

¹ Az eredeti jelentéseket — a tószegi és a Péteri pusztai kivételével — lásd alább. Ezek lelőhelye ugyanaz, mint az összesítő jelentésé, ezért külön nem tüntetjük fel.

(a/

Kecskemét, 1849. május 18.

Kecskemét Város Tanácsa Fórián György szolgabíró úrnak

Folyó hónap 16^{rol} hozzánk intézett hivatalos megkereső levelére, melyben a közelebb tartott megyei közgyűlés meghagyása következtében tudósítást tétetni kíván arról, hogy mult évben városi közönségünkre hány újoncz volt kivette, s a kivetett illetményből részletesen hova mennyit állított, úgy szinte arról is, hogy a most újjólag kiállítandó számból már hány van besoroztatva, s mi még a tartozás vagy fölöség? — tisztelettel előterjesztjük, mi szerént a mult évi kivetés városunk irányában következőleg állott:

1. Az alföldi rácz lázadók ellen kimozdított nemzetőrség felhasználása célszerűtlennek mutatkozván, a belügyministerium állandó önkényes hadtest kiállítását határozta úgy, hogy az abba felveendő egyének mindaddig, míg a harcz tart, vagy a Haza szolgálatukat igényli, hadi szolgálatra köteleztesenek. Mult évi augusztus 17^{én} Pest megye illetén 3000 főnyi sereg kiállítását rendelte el ruházattal, fegyverrel s minden felszereléssel, mellyből városunkra esett — — — — — 318

2. Ugyancsak mult évi szeptember hónapban a horváth had beütésekor mutatkozott veszély alkalmával Pest megye 1600 honvéd kiállítását rendelte el, mellyből reánk kivetettett 174.

3. Az országgyűlés által kiállítatni rendelt 200 000 főnyi hadseregből Pest megyére 6200 fő esvén, miután előbb 3000, később 1600 újonczot kiállított, mult évi 7324. sz.a. végzésében elhatározta, hogy a még hiányzó 1600 főnyi honvéd is f. é. január 8^{ig} kiállítassék, ezen harmadszori mennyiségből városunkra ismét esett

174

Őszvessen a mult évi illetményünk a 200 000^{ből} tészen 666 számot, mellyet következőképpen állítottunk ki:
a) Midön a mult évi tavaszon a Nemzeti Kormány 10 zászlóalj kiállítását elhatározta, a költség kimelés tekintetéből városunkban kérésünkre sem állított hadfogadás, mi tehát városi köz költségre toborzást nyitván, Pesten besoroztattunk két ízben 141 honvédet — — — — — 141

b) A reánk kivetett 318 önkényes honvédet olly kötelezéssel, mint a kormányrendelet határozza, hogy míg a harez tart, vagy a Haza szolgálatukat igényli, fejenként 20 pfgó firtal díjjazva, s egyéb városi jótéteményekről biztosítva, nemzetőri egyenruhával s fegyverrel és tisztekkel ellátva kiállítottuk, kik amint értesülve vagyunk, midőn Görgei Arthur fővezér úr a magyar hadsereget rendezte, mind 4 évre rendes honvédekül beszegődtek, egyébbiránt ezek voltak, kik az úgynevezett Ivánka-dandárhoz Vácra szállíttatni rendeltettek, s kiket tisztelt szolgabíró úr levelében különösen érdekelteni kíván: — — — — — 318

c) A 2^{ik} szám alatt reánk vetett 174 honvédet szinte mind kiállítottuk, de Pesten azok közzül 47 visszavetett, s midőn e hiányt ismét kipótoltuk, ámbár itthon is szigorú orvosi vizsgálatot tartottunk, megint visszavetett 29, miért akkor az illető helyen panaszt is emeltünk; kiállítottunk tehát ezen számból valósággal 145

d) A 3^{ik} szám alatt kivetett 174 honvédet ki nem állíthattuk, mert akkor már a Pest megyéből kiállítandó 16^{ik} huszár ezred toborzása megindított. Kinyilvánított, hogy ezen ezredbe állott ifjaink a honvéd illetménybe fognak beszámíttatni. Hogy hányan vállalkoztak ide valósággal, arról hiteles okirataink még nincsenek, mert Vargha József főhadnagy úr az általunk vezetett névjegyzéket Nagy Kátára magával vitte, később pedig, a főváros elfoglaltatása után hirtelen eltávozván, a létszámhoz nem juthattunk, hanem a hadügyministeriumnál tettünk kellő lépéseket, hogy az részünkre megküldessék: egyébbiránt e részben tudomásunk van arról, hogy Vargha főhadnagy úr november 30^{án} elvitt magával 180 ifjút, lovakkal ellátva, — december 5^{én} utána indítottunk 32^{öt} napi díjjal ellátva, Karácsony ünnepekben nevezett főhadnagy úr toborzott 28-at, öszvessen — — — — — 240

e) A Nagykőrösön alakult Hunyadi huszárokhoz, úgy szinte a helyben szállásolt Császár és Koburg huszárokhoz szinte beállottak számosan, kiknek névsora megnyerhetőségért szinte a hadügyi ministeriumhoz folyamodtunk. Ezeknek számát ha csak 10re tesszük is — — — — — 10
múlt évben kiállítottunk öszvessen — — — — — 854
honvédet, és így illetményünkön felyül 188^{at}.

De mindezt nem tekintve, oda irányozzuk tellyes készségünket, hogy e nagy népességű város a nemzet függetlenségi harczában hozzá méltó részt vegyen, s minél több honvédet állítson, ugyanazért a múlt évben 200 000 fő után reánk esett 666^{nak} egynegyedét, vagyis az újabb 50 000^{hez} képest 167 honvédnek kiállításán is igyekezni fogunk, a toborzást már megkezdettük, és 110^{öt} be is soroztattunk, s reméljük, hogy a hiányzó 57^{et} is kevés idő alatt kiállítandjuk, következőleg nállunk, kik a kivetett illetményt már eddig is felesleg kiállítottuk, a sorsolásra szükség nem leend.
Kecskemét Város Tanácsa

(b.)

Alpár, 1849. május 18.

Tisztelt Szolgabíró Úr!
Jó akaró Urunk!

Helyégünk részéről van szerencsénk azon alázatos jelentésünket az ujonczok kiállítása tárgyában tehetni, miképp Alpár és Ujfalu a Váci táborban 12 ujonczokat szolgáltatt. — A 200 000 kivetett ujonczokból Alpár és Ujfalura először kivetett 8, másodízben 6, öszvessen 14 ujoncz. Ebből Alpár a múlt esztendei october havában Pesten által adott 3 ujonczot, akiknek az előlegezési summa fejenkint 20 pft az álladalom részéről fizettetett ki. — Folyó hó 16^{án} Ketskeméten által adott 9, Ujfalu 2, öszvessen 11 ujonczot, az első 200 000^{ben} hátra lévő tartozást. Ugyan az alkalommal az utolsó kivetett 50 000^{ből} Alpár megadott egyet. Ezen itt fentebb elősorolt 12 ujonczoknak a nevezett községeink részéről az előlegezési 20 pftat fejenkint kifizettük. Alpárnak az 50 000^{ben} tartozásban van 1, Ujfalunak szinte, akiket a legrövidebb üdő alatt Ketskemétre által adás végett bevinni el nem mulasztjuk.

Ki midőn ebbeli tudosításunk után tapasztalt úri kegyeiben magunkat ajánlottak tisztelettek maradtunk

Tisztelt Szolgabíró Úrnak

Alpáron majus 18ⁿ1849

alázatos szolgálói
Alpár helysége előljároi

Ókéske, 1849. május 17.

/c.

Méjjen Tisztelt Alsoligabiró Úr!

Van szerentsénk ezúttal alázatos tudosításunkat tenni az eránt, hogy Ó Kétske helységére a múlt 1848^{ik} évre 20 ujjontz lévén kivette, abbol tsak négy egyént adott be. 3 Pesten assentalodott, egy pedig Abonyba a Károlyi regementjébe állott, amidön Pestről visszaküldetett, és ha ezen egy egyén számba jöhető, úgy Ó Kétske a múlt évről 16^{al} maradt adós, és ehez ha az 1849^{ik} évre járó tartozásunk 1/4 részét kell tsak kiállítani, úgy 21 ujjontzot kell kiállítanunk, ha pedig azon egy a Károlyi regementjébe beállott számba nem jöhet, úgy 22^{ot} kell kiállítanunk. Azt is alázatosan jelentjük, hogy nálunk van egy ...¹ által subpassal hazabotsájtott, és Ketskeméten toborzás útján beállott egyén, Szilágyi Mihály, ezzel mitévők lögyünk, utasítását kérjük Szoligabiró úrnak. Mi mint ide való születést szeretnénk tartozásunkba ismét beadni. Melly alázatos jelentésünk után tisztelettel vagyunk Ó Kétskén majus 17^{en} 1849.

Méjjen tisztelt Szoligabiró Úrnak

tisztelő polgártársai
Pápai Ferentz biró és
N. N. előljárók

Utólagos rájegyzés, más kéz írásával: Vácra adott önkéntessen által 16.—

¹ *Olvashatatlan személynév*

/d.

Újkécske, 1849. május 17.

Különösen tisztelt Szoligabiró Úr!

Többször vett parancsolatok következtében van szerencsénk az ujonczok kiállításáról nyilatkozatunkat küldeni, hogy a múlt 1848^{ik} évre köteleztettünk adni három ízben négy ujonczot, öszvessen 12^{ot}, melyek közül 8^{at} Pestre felszállítottunk a Magyar Álladalom részire felszerelve, 4^{el} pedig adóság maradtunk. E jelen 1849^{ik} évre a parancsolat szerént szinte 12 ujonczot köteleztettünk adni, a toborzást tüstént megkezdettük, és Gubodi esküdt úr meghagyásából mind az elmaradott 4 ujonczot, mind a mostani kivetésnek egynegyed részét, azaz ismét hozzá 3^{at} Kecskemétre szállítandgyuk.

Melly jelentésünk után tisztelettel vagyunk Új Kécskén május 17^{en} 1849.

Tisztelt Szoligabiró Úrnak

kész szolgálai,
Új Kécskei előljárók.

241. BÁTYA, 1849. május 26.

KATONAI SZERZŐDÉS OKVÁTOVITY JÁNOS ÉS KEMÉNY SÁNDOR KÖZÖTT

Szerződés

Mely egy részről Okvátovity János bátyai lakos, más részről palisi születésű Kemény Sándor közt tétetett katona állítás tárgyában.

1. Alul írott Okvátovity János miután János fiam az ujonczok közé besoroztatván, azt kiváltani, s helyette mást állítani eltökéltettem volna, megfogadtam a fiam helett katonának négy évi szolgálatra Kemény Sándort ötszáz, azaz: 500 [forinto]kért s oly formán: hogy ezen summából most katonai beavatáskor fogok nékie Ketskeméten fizetni százötven [forinto]kat, a hátra lévő háromszázötven [forinto]kat pedig folyó évi Sz. András napra 6 [per]cent törvényes kamat mellett köteles leszek lefizetni; ellenkező esetben ha ezen szerződésnek eleget nem tennék, szabadságot adok az 1836-ik 20-ik és 1840-ik évi 11. törvénycikk értelme szerint az okozandó költségekkel együtt, bármely bíróság által rajtam, avagy vagyonaimból megvétetni.

2. Én is alolírott Kemény Sándor a fent nevezett gazdám fia helett katonának beállván, a fent írott szerződésre reá állván, magamat a független Országunk védelmére feláldozom, a szerződés értelme szerint pedig a hátra maradt háromszázötven [forinto]kat hagyom és rendelem Kemény Sándor édesatyám, és anyám nevelésire, úgy, hogy azt a fent írt időre okvetlen megfizetnem kívánván, nékiek kezéhez szolgáltatassa a gazdám.

Mellynek hitelesebb voltára nézve kiadtuk két párban, ezen szerződési levelünket Bátyán Május 26-án 1849.

Okvátovity János sk.¹
Kemény Sándor sk.

előttünk Perity Pál esküdt
Koprivánatz Józef esküdt
Topcsin Mártony esküdt
Fekete Józef bíró

*B-KML. V. 309. Szerződések jegyzőkönyve 1846—1853. 73 sz. bejegyzés.
Eredeti jegyzőkönyvi bejegyzés, aláírásokkal hitelesítve.*

1) Több ízben előfordult hasonló eset Bátyán, hogy egy gazda fiát mással helyettesítette, ezzel megváltva őt a katonai besorozás alól. Ugyanilyen szerződés jött létre 1849. május 27-én Miklosits Mihály és Kothencz János dentói születésű legény között. A szerződött összeg egy részét — 150 váltóforintot — Kothencz szintén

kézhez kapta, másik részéről pedig így rendelkezett: „... a hátra lévő 350 [forint]ok évenkénti törvényes kamattját 21. [forint]okat minden évben édesanyámnak Kothentz Annának fizesse le; halálom esetében pedig, az egész tőkét a túlsó lapon tett szerződés értelme szerént, szinte hagyom és rendelem a többször tisztelt édesanyámnak”. (B-KML. V. 309. Szerződések jegyzőkönyve 1846—1853 74. sz. bejegyzés.)

242. BAJA, 1849. június 1.

A BAJAI VÁROSI TANÁCS PANASZA A MEGYEI KORMÁNYBIZTOSNAK ÉS EGYES MEGYEI TISZTVISELŐKNEK A VÁROSI ÜGYEKBE VALÓ BEAVATKOZÁSA MIATT

Előterjesztetvén, miképpen a városi tanács tekintetének és bírósági hatósági körének nem kis lealacsonyításával e megyei kormánybiztos úr részéről kibocsájtott rendeletek nyomán e megyei járásbeli főszolgabíró úr és mások részéről e város körében tétetnek intézkedések. Illyen eset a helybeli ohitű ráczok renden kívül intézett összevívása, s javaik zár alá vétele, nemzetörség alakítása és kórház rendezése és más esetek.

E részben szerzendő orvoslandás tekintetéből e megyei teljhatalmú kormánybiztos úrhoz panaszfolyamodvány intézendő.

B-KML. IV. 1001. b. Baja város községi üléseinek jegyzőkönyve 1847—1849. 359—360. p. 81/1847—49. jkv.-i szám.

243. BAJA, 1849. június 1.

BALÁZS JÓZSEF BAJAI LEVÉLTÁRNOK ÖNKÉNTES HONVÉDNEK ÁLL

Balázs József levéltárnok úr a haza szeretetétől ösztönöztetve, annak védelmére kiállani, magát önkéntessen honvédnek felavattatni hajlandó lévén, eddig viselt hivatalát leteszi, magát elbocsájtatni és eddigi hivataloskodása s viseletéről bizonyítványt kiadatni könyörög.

Szerencse kívánatok között Balázs József levéltárnok úr körünkől elbocsájtatik. Kísérje őtet a harcosok védő nemtője s szép lelkesedése mélytanla-

tául. Miután az ujonczi rovatba nem esik, e jegyzőkönyv 77-ik sz. a. kikötött kedvezményekben ő — és általa az imént maga Balázs Jozsef úr által tett ünnepélyes engedmény után — szülei részesítendők. Különbösen arról, hogy hivatalát becsületesen, híven és szorgalmatosan viselte, magát pedig hivatalnokhoz illő becsületeséggel kitüntette, bizonyítvány kiadandó. A levéltárra való felügyelés és annak kezelése Mikossevic Alojz városi aljegyző úrra bízatik addig is, még levéltárnok választását e közgyűlés helyesnek nem találandja.

B—KML. IV. 1001 b. Baja város községi üléseinek jegyzőkönyve 1847—1849. 358-359. p. 80/1847—49. jkv-i szám.

244. BAJA, 1849. június 1.

BAJÁN A JÓTÉKONYSÁGI EST BEVÉTELÉT A BUDA VISSZAFOGLALÁSÁNÁL MEGSEBESÜLT HONVÉDEK FELSEGÉLYEZÉSÉRE FORDÍTJÁK

Felolvastatott Vojnits Imre és Hárlikovits Benjamin tanácsnok, ugy Pajha Pál és Csopor Jozsef képviselő uraknak hivatalos tudósítása. Jelentik, miképpen a Budavár bevételénél megsebesült honvédek némü felsegélésére rendezett tánczvigalom eredménye az lón, melly szerint befolyt öszvesen 310 ft 8 xr pengő pénzben, mellyből is 65 ft 8 xr költség levonatván 245 ft és egy darab arany természetben Budapestre az illető helyre felküldetett légyen.

E városi közönségnek tanúsított buzgó érzelme hálással vétetvén, tudományul feljegyeztetik.

B—KML. IV. 1001 b. Baja város tanácsközségi jegyzőkönyve 1847—1849. 352-353. p. 68/1847—49. közgy. szám.

245. KISKÖRÖS, 1849. június 1.

SÁFÁRI ÁGOSTON SOLTI JÁRÁSI FŐSZOLGABÍRÓ RENDELETE A JÁRÁS KÖZSÉGEIHEZ

A Solti járás főbírójától a kívül megírt községeknek!

A magyar hadsereg számára kiszolgáltatott bárminémű szerek, élelembeli-eket értvén, ugymint: a gabona minden nemei, zab, hús, tűzifa, gyertya, széna, szalma, szarvasmarha, szalonna, pálinka, bor felől a szerződéseket, egyező leveleket, úgy a kiszolgáltatásról szóló nyugtatványait minden vállalkozók a Solti járásban, kellő intézkedés végett, nékem bemutassák.

Az ellenség mozdulatairól, vagy egyes hiteles hírekről, úgy szinte a körösztül vonuló idegen utasok szorossan és pontosan megvizsgált útleveleik jegyzékéről minden községi hatóságtól időről időre pontos tudósítást várok.

Sáfári Ágoston mk főbíró

B—KML. V. 307. Bajaszentistván nagyközség iratai. Pest vármegye gyűléseiről felvett jegyzőkönyvek és rendeletek másolati könyve 1848—50. 84. p. Egykorú másolat.

246. KECSKEMÉT, 1849. június 18.

KECSKEMÉT VÁROS JELENTÉSE FÓRIÁN GYÖRGY SZOLGABÍRÓNAK AZ ÖNKÉNYESEN TÁVOL MARADÓ ÉS SZÖKÖTT KATONÁKRÓL

Kecskemét Város Tanácsa

Fórián Görgy Szolgabíró Urnak.

T. Pest megye választmányi nagy gyűléséből f. hó 13-án költ azon körlevél folytában, melynél fogva a még hiányzó újonczok rögtöni kiállítása szorgalmaztatván, egyszersmind a hazabocsájtott önkéntesek és elbocsájtó leveleik szigorú vizsgálat alá vétele rendeltetvén, akik ezek közül elbocsájtásukat kellőleg igazolni nem tudják, az illető hadfogó parancsnokságnak rögtön

átadatni rendeltetnek. Minthogy a körlevél első részére vonatkozó nyilatkozatot már külön megtettük¹, annak második részében foglaltakra tisztelettel előterjesztjük: mi szerént városunk részéről a mult évben kiállított önkénytesek és honvédek között némellyek a mult télen részint ideiglenes szabadságlevéllel, minthogy amint leveleikben is érintetik, szolgálati idejüket lejártanak állították, elbocsájtattak, részint pedig a Nagyszombati szerencsétlen csata és Lipótvár feladása után vagy elszéledve hazaszállongottak, vagy pedig mint hadifoglyok az osztrák kormány által elbocsájtattak, s nagyobb számmal itthon tartózkodtak. Az osztrák hadifogságból hazajöttek között némellyek még mult télen jelentvén magukat, útlevéllel általunk elláttattak, és önként a Tiszán túli magyar táborhoz béköltöztek, de a többieket akkor kényszerítvén nem lehetett, mivel az osztrák tábor részint közelükben, részint nálunk állomásozván, magunk és városunkra háromolható veszély nélkül ezt nem tehetjük; hanem azonnal midőn a győzelmes magyar hadsereg az ellenséget vidékünkön leszorította, egyrészt az újonnan állítandó újonczok toborzását megkezdettük, másrészt pedig az itthon talált önkényteseket és honvédeket öszveszedettük, s mihelyt a helybeli újoncztelep-parancsnokság megérkezett, azok átvétele végett azt hivatalosan megkerestük, utóbb a helybeli térparancsnokság felállítatván, egy részben az illy egyéneket annak adattuk által, aminthogy kiknek eddig nyomába jöhettünk, az ./ alatti névjegyzék² szerént eddig már 88 egyént átadtunk és elszállítattunk, 11 pedig az átadás előtt megszökvén, kerestetés alatt van. Ezeknél több, tudomásunk szerént, jelenleg itthon nincs, de ha még továbbra ilyenekről értesítve lennénk, azoknak azonnali beállítását legszorosb polgári és hatósági kötelességünknek tartandjuk.

Kecskemét Város
N. N. főbírája és tanácsa

B—KML. XIII. 3. A Fórián család iratai. Fórián György szolgabíróságában keletkezett iratok.

¹ A hivatkozott jelentés nem áll a rendelkezésünkre.

² A névjegyzék nincs meg.

ALPÁR KÖZSÉG JELENTÉSE FÓRIÁN GYÖRGY SZOLGABÍRÓNAK AZ UJONCOZÁS LEFOLYÁSÁRÓL

Pest megyének 1849_{ik} évi június 5_n Pesten tartott nagy gyűlésiben hozott határozatra Alpár helysége részéről alázatos jelentése az ujonczok mikép történt öszveírása és kiállításáról.

1_{öre} A mult évi szeptember 9_n Thenke László szolgabíró, Mészáros Zsigmond esküdt és Morovitz megyei kiküldött jelenléttiben az anyakönyvből a katonáskodásra történt az öszveírás

a 19 évesek —	szám szerint	31
a 20 évesek —	szám szerint	20
a 21 évesek —	szám szerint	24
a 22 évesek —	szám szerint	9

öszvesen: 84

2_{ik} A kivetett 200 000 ujonczoknak 1/4 részit — melyből Alpárt illette 5, Ujfalu pusztát 1.

3. 6 sorsot huzott Alpárról és 1 Ujfalurool önkéntessen öszveszen 7.

4. A Váczi táborba 12 önkéntessen állott be, akiket Ivánka örnagy vett által.

Az 1848_{ik} évi october havában 2 ujonczokat Pesten a megyeházánál nyugtatvány nélkül — Hegedüs János udvari kapitánynak.

November holnapjában Pesten 1 ujonczot.

1849 majus 16_{an} Ketskeméten Elek örnagnak 17, kik közül Alpár adott 14_t, Ujfalu 3 ujonczot. Öszveszen 32 ujoncz.

5. A Váczi táborba adott 12 ujoncz ott maradt mind, és a Pesten által adott 3 ujonczok nem nyugtatványoztattak (ez alkalommal vitetett 7_n, minthogy jognak nem találtattak).

A Ketskeméten Elek örnagy úr nyugtatványa szerint 17 ujoncznak 340 frint kiadatott a helység részéről — ahol 24 ujonczok mutattattak be, kik közül 7 ujonczok alkalmatlanok.

6. A Váczon és Pesten által adott 15 ujonczokrol semmi jegyzőkönyv tudomásunk szerint nem vitetett, az utolsó 17, mely Ketskemétre adatott, jegyzőkönyvbe vétetett.

7. Alpár illetőséget 26_{ot} kiállított, Ujfalu 6_{ot}, 1 hiányzik.

Névsora a kiállított ujonczoknak

Váczi táborban Ivánka őrnagynak

1. Krichonovitz Mihály	Alpár, önkéntes
2. Liprok János	Alpár, önkéntes
3. Kis Sándor	Alpár, önkéntes
4. Czinege József	Alpár, önkéntes
5. Fejes József	Alpár, önkéntes
6. Kürti János	Alpár, önkéntes
7. Vékony Páll	Alpár, önkéntes
8. Szabó János	Alpár, önkéntes
9. Mészáros István	Alpár, önkéntes
10. Dékány Páll	Alpár, önkéntes
11. Szabó Páll	Ujfalu, önkéntes
12. Hopsza Istvány	Ujfalu, önkéntes

Pesten october hó 1848, Hegedűs János udvari kapitán jelenléttiben:

13. Iván Gergely	önkéntes
14. Barta János	önkéntes
15. Kürti Istvány	önkéntes
Majus 1849, Elek őrnagy	
16. Kováts Péter	Alpár, Verébeli Illés helyettesnek
17. Német Nagy Istvány	Alpár, Kása János helyettesnek
18. Zelina György	Alpár, Kutsa Páll helyettesnek
19. Nagy György	Alpár, Kürti Josef helyettesnek
20. Virág Antal	Alpár, Kamasz Péter helyettesnek
21. Czinege Istvány	Alpár, maga helyett
22. Pataki Ferencz	Alpár, Kamasz György helyettesnek
23. Kürti Dániel	Alpár, Magyar Mihály helyettesnek
24. Vintze János	Alpár maga helyett
25. Kérér János	Ujfalusi
26. Szilágyi József	Ujfalusi
27. Csikós Ferencz	maga helyett
28. Berkes István	maga helyett
29. Almási Mihály	Seres Mihály helyettesnek
30. Tar András	maga helyett
31. Glumercz István	maga helyett.

B-KML XIII. 3. A Fórián család iratai. Fórián György szolgabíróságában keletkezett iratok.

PÉTERI KÖZSÉG JELENTÉSE FORIÁN GYÖRGY SZOLGABÍRÓNAK AZ ÚJONCOZÁSRÓL

Tellyes Czimű Szolgabíró Úr!

Ide küldött betses levelét véve ezennel hivatalosan jelentjük, miképpen a most legközelebb általunk állított 12 ujoncz általunk miképpen állíttatott ki. Ezek úgy állíttattak ki, minthogy a megye tüstént kívánván, hogy a község költségére, annak beleegyezésével verbunk állíttatott, és azon verbunk íme következőket fogadta, — kihagyván a hazajötteket, mellyek nem kellett, u. m.

1. Balogh János	7. Czombos Ádám
2. Barta István	8. Kurucz Mihály
3. Barta Mihály	9. Kiss Josef
4. Kiss Mátyás	10. Farkas Antal
5. Tanczos István	11. Botra Josef
6. Feró László	12. Borsi Pál

Kimondatott ezen ujonczoknak, hogy foglalóul kapnak ötven, ötven váltó fkat, melyet f. évi adónkbul ki is fizettünk, mint azt az ország rendelte. E hivatalos tudósításunk, mely után tisztelettel vagyunk Tellyes Czimű Szolgabíró Urnak Péterin junii 20_{ik} Reg 7_{ön} 1849

kész szolgálai
Péteri kösségnek
N. N. bírái

B-KML XIII. 3. A Fórián család iratai. Fórián György szolgabíróságában keletkezett iratok.

ÚJKÉCSKE KÖZSÉG JELENTÉSE FÓRIÁN GYÖRGY SZOLGABÍRÓNAK AZ ÚJONCOZÁSRÓL

Pest megyének 1849^{ik} évi június 5. Pesten tartott nagy gyűlésében hozott határozatra Új Kécske község részéről alázatos jelentése az ujonczok mikép történt összeírása és kiállításáról.

1^{őre} A mult évi szeptember 9^{én} Thenke László szolgabíró, Mészáros Sigmond esküdt és Moravec megyei kiküldöttek jelenlétekben az anyakönyvből a katonáskodásra történt az összeírás.

19 évesek	—	szám szerint	19
20 évesek		szám szerint	20
21 évesek		szám szerint	28
22 évesek		szám szerint	12
Öszvesen			79

2^{ik} A kivetett 200 000 ujonczoknak 1/4 részit — Helyből Új Kécskét illetve 4.

3. Senki sorsot nem huzott, önkéntessen állítottak ki, s Vácra szállítottak.

4. Másodszeri adásra ismét illetve Új Kécskét a megyei rendelet szerént 4, ezek is önkéntessen kiállítottak és Pestre szállítottak.

5. A harmadszori parancsolatra és ujoncz adásra ismét illetve Új Kécskét, Kerekdombot és Bőghöt 4. Ezek is toborozás úttján kiállítottak, s midőn elszállítódni akartak, Thenke László szolgabíró úr meghagyásából feltartani parancsoltattak, míg a körülmények megváltoztak.

6. A Vácson és Pesten által adott 8 ujonczok nyugtatványoztattak. A későbbi rendelet következtében az elmaradott 4 ujonczok, mellyek hon maradtak, az új illetőséggel edgyütt ismét toborzás úttján kiállítottak, és Kecskemétre majus 16^{án}, Elek Ferencz őrnagy nyugtatványa mellett által adattak.

1848^{ik} évbe önkéntes katonákká lettek

1. Balla Istvány
2. Tarcsi Imre
3. Balog János
4. Demeter András
5. Támadi Istvány
6. Sándor József
7. Szakmári Istvány
8. Vass János

1849^{ik} évbe toborzás úttján katonákká lettek

1. Nagy Imre
2. Szegedi László
3. Zoboki Jakab
4. Lovas Pál
5. Cse Istvány
6. Cse Mihály
7. Barta László
8. Buzsár József
9. Juhász Istvány
10. Burián József

Mind önkéntesek, összesen 18. Ezen tíz ujonczok a felsőbb rendeleteknél fogva 20 pengő forinttal kifizettek és nyugtatóványoztattak.

B-KML XIII. 3. A Fórián család iratai. Fórián György szolgabíróóságában keletkezett iratok.

250. ÓKÉCSKE, 1849. június 21.

ÓKÉCSKE KÖZSÉG JELENTÉSE FÓRIÁN GYÖRGY SZOLGABÍRÓNAK AZ ÚJONCOZÁSRÓL

Pest megyének 1849_{ik} évi június 5_{én} Pesten tartatott nagy gyűlésébe hozott határozata O Kétske helysége részéről tett alázatos jelentése az ujonczok miképp történt öszveírásáról és kiállításáról

Az 1_{sőre} 1848_{ik} év sept. 6_{án} Mészáros Sigmond eskütt ur jelenlétebe az anyakönyvből történt öszveírás szerint.

19 _{ik} évesek szám szerint voltak	12 _{en}
20 _{ik} évesek szám szerint voltak	17 _{en}
21 _{ik} évesek szám szerint voltak	13 _{an}
22 _{ik} évesek szám szerint voltak	21 _{en}
öszvesen	63 _{an}

A 2_{ikra} Az 1848_{ik} évre tartozott 16 ujonczot, az 1849_{ik} évi kivetések szerint pedig 8 ujonczot és így öszvesen 24_{et} kiállítani.

A 3_{ikra} Önkéntesen kiállott 16 ujoncz, sorsot egy sem húzott.

A 4_{ikre} A Vátzi táborba 16 önkéntes vitetett, kiket Ivánka örnagy vett által Végh Károly, Pápai Ferentz és Szijj Beniamin jelenlétebe.

Pesten october 19_{én} 848 nyert nyugtatóvány mellett Hegedüs János udvari kapitánynak adatott által 3 ujoncz sorshuzás által, Végh Károly és Joljárt János jelenlétebe.

Ketskeméten majus 21_{én} kelt Elek örnagy nyugtatóványa mellett 16 ujoncz adatott által a nekik járt felpénzzel együtt, Végh Ferentz és Szijj Beni jelenléteben, a törvény szabta úton.

Ismét majus 24_{én} kelt, Lévai Ferentz polgári biztos nyugtatóványa mellett 6 ujoncz adatott által a felpénzzel együtt Szijj Béni és Fekets József jelenlétebe a törvény szabta úton.

Ismét június 5_{én} Botlik hadnagy nyugtatóványa mellett 4 ujoncz adatott be felpénzzel együtt Végh Ferentz jelenlétebe a törvény szabta úton.

Az 5^{ikre} Vátzon elfogadtatott mind a 16 önkéntes minden nyugtatvány nélkül.

Pesten elfogadtatott 3, visszajött 5, a felpézn nyugtatványoztatott.

Ketskeméten elfogadtatott 16, visszajött 9, felpézn nyugtatványoztatott.

Ketskeméten elfogadtatott 6, visszajött 2, a felpézn nyugtatványoztatott.

Ketskeméten elfogadtatott 4, vissza nem jött, a felpézn nyugtatványoztatott.

A 6^{ikra} Vátzon és Pesten tudásunkra jegyzőkönyv nem vitetett a beadott 19 ujontzokról. Ketskeméten beadott 26 ujontzok jegyzőkönyvbe iktatódtak.

A 7^{ikére} Ó Kétske illetőségű, először 16^{ot}, 2^{or}, 8^{at}, összesen 24 ujontzot kiadván, ide nem értve a Vátzra adottakat, amidőn összesen 29^{at} adott, előre van öttel, de ezen fölösségről nyugtatványt nem kapott.

A Vátci táborba ment önkéntes honvédek névsora

1. Rátz Gábor	9. Sóos Mihály
2. Csikós János	10. Fodor Gerson
3. Csikós Imre	11. Kis István
4. Kertész József	12. Szürszabó Mihály
5. Benke Gábor	13. Molnár János
6. Furáki László	14. Czene Sándor
7. Karai János	15. Kállai Béni
8. Zubor Mihály	16. Deli Sándor

Pestre sorshúzás útján mentek névsora

17. Tar Lajos	19. Betyár Gábor
18. Bagó Benedek	

Ketskemétre törvény szabta úton mentek névsora

20. Orosz Ferentz	29. Révész Lajos
21. Szántó Mihály	30. Szijj Balázs
22. Molnár József — hejettes Soos József	31. Bagó Balázs
23. Szürszabó Gábor	32. Tordai Mihály
24. Szaboltska Gábor	33. Lakatos Antal — hejettes Szilágyi Mihály
25. Halász János	34. Glük Samu — hejettes Szabó Gábor
26. Szabó Imre	35. Szijj Gábor
27. Soos Samu	
28. Szijj Pál — hejettes Kovács Sándor hejett	

Ketskemétre törvény szabta úton mentek névsora

36. Fehér Ignátz — hejettes Földvári Istvánér	39. Tekes László
37. Szokonya István — hejettes Fekets Józsefér	40. Nemoják János — hejettes Szijj Jánosér
38. Borbéj József — hejettes Tekes Andrásér	41. Brill Lajos — hejettes Moiszter Farkasér

Ismét Ketskemétre törvény szabta úton, születések szerént mentek

42. Nagy István	44. Szürszabó László
43. Fekete Ferentz	45. Bárány József

Költ O Kétskén június 21^{kén} 1849

Végh Ferentz jegyző

B-KML XIII. 3. A Fórián család iratai. Fórián György szolgáltságában keletkezett iratok.

251. KISKUNFÉLEGYHÁZA, 1849. június 24.

A KISKUNFÉLEGYHÁZI KÉPVISELŐTESTÜLET ÁLLÁSFOGLALÁSA A JÁSZKUN KERÜLET EGYES KERÜLETEINEK KÜLÖN VÁLÁSA MELLETT

Segesváry Ferencz főjegyző jelenti miként a legközelebbi JászBerényben tartott közgyűlésen 3 kerületnek már csak földhelyzeti fekvésöknél fogva is kívánatos egymástóli elválásának elve kimondatván, s elfogadtatván, ennek mely útoni eszközlése végett, szükséges terv kidolgozása végett, a Kis Kun községek Félegyházán f. hó 26^{án} tartandó tanácskozmányra meghívotnak melyen hogy városunk községe véleményét előadhassák a küldöttek, szükséges az elválási terv alaprészletei mikénti alakítása iránt nyilatkozni.

A Jász és Két Kun kerületnek eddigi egybekapcsolatásából eredt szellemi, és anyagi sokszoros károsodásokat tekintve, örömmel fogadja jelen képviselő gyűlés is az elválás eszméjét, melynek életbe léptetését oly úton kívánja eszközölni, mely által a Kis Kun Kerület szellemi s anyagi jóléte s az alkotmányos szabadság, a törvényes rend növekedve, s mind inkább kifejlődvé emelkedjenek.

B—KML. Kh. V. 240. Prot. XLVI. p. 228.

252. BAJASZENTISTVÁN, 1849. június 26.

NYÁRI PÁL FŐISPÁN NYÍLT RENDELETE A POSTASZOLGÁLAT FENNTARTÁSA ÉRDEKÉBEN

Nyílt rendelet.

A mostani rendkívüli körülmények igényelvén, hogy Pestről Bajáig a levelek és futárok szállítása lehető legsebesebben történjék, ezennel a legszorosabb felelet terhe alatt meghagyatik Soroksáron, Haraszi s. a t. Csanád és Sz István községek előljáróinak, hogy naponkint két négylovas fogatú kocsit és két lovas egyént minden pillanatban, éjjel és nappal, készen tartssanak.

Kelt Sz. István június 26. 1849.

Nyári Pál m. k. ispán

Jelen rendelet pontos megtartás végett közzétetik a kívül írt községek előljáróival.

Deák András m. k. szolgabíró

*B-KML V. 307. Bajaszentistván nagyközség iratai. Pest vármegye gyűléseiről felvett jegyzőkönyvek és rendeletek másolati könyve 1848—1850. 98. p.
Egykorú másolat.*

253. BAJASZENTISTVÁN, 1849. június 27.

DEÁK ANDRÁS SZOLGABÍRÓ UTASÍTÁSA A KÖZSÉGI BÍRÁKHOZ A NÉPFÖLKELES SZERVEZÉSÉRŐL

A hadügyministerium népfelkelést rendelvén, annak szerkezetire Galambós százados¹ úr küldetett ki. Ezennel honárulási bűn sulya alatt meghagyom a kívül jegyzett községek bíróinak, hogy a lakosokat, kik csak fegyver foghatók, rang különbség nélkül (senkit a nyomorultakon kívül ki nem vévén) előre aszerint szolítsák fel, hogy a gyalogosok kaszákkal vagy vasvil-

lálkkal, némely része pedig fejszékkel legyenek ellátva, és ezek akkoron, midőn kívántatni fog, a már előbb kiadott rendszabályok nyomán lelkész urak buzdítása mellett díszruhába, keresztrel előre menvén, az illető helyre elindíttatni fognak.

A lovasokra nézve pedig jelen rendeletem vételével minden község úgy fog intézkedni, hogy holnap legfellebbebb délig tíz-tíz lovast alkalmas erős férfiakból, amennyire a községekben lőfegyverek és kardok nem taláttatnának, fokosokkal ellátva multhatatlanul kiállítani, s Bajára névjegyzék mellett, Kohlmann ezredes ² úr vezérlete alá küldeni elengedetlen kötelességinek ösmerje.

Jelen körlevelemet a lelkész urakkal is magok alkalmazása végett közöljék. — Hogy pedig a felkelés esetibe az élelembéliekre nézve szükségét ne szenvedjünk, minden község bírása elegendő liszttel lássa el a községet.

Deák András m. k. szolgabíró

B-KML V. 307. Bajaszentistván nagyközség iratai. Pest vármegye gyűléseiről felvett jegyzőkönyvek és rendeletek másolati könyve 1848—1850. 97—98. p. Egykorú másolat.

- 1. Galambos neve nem lelhető fel sem Bona, sem Gracza, sem Spira munkáiban.*
- 2. Kohlmann József honvéd ezredes.*

254. BAJASZENTISTVÁN, 1849. június 28.

DEÁK ANDRÁS SZOLGABÍRÓ RENDELETE A NÉPFÖLKELO LOVASOK KIÁLLÍTÁSÁRÓL

Tegnapi körlevelem folytán kiállítandó lovasokra nézve a következőket tudatom a községek elöljáróival:

¹szor Mindannyi község, hová hamarébb kiállítván a megrendelt mennyiséget, utasítani fogja a Bajai térparancsnoksághoz egyenesen a kastélyba, ahol el fognak rendeltetni.

²szor Az álladalom által úgy fognak élelmezésekkel, pénzzel, lórészletekkel elláttatni, mint a rendes lovasság.

³szor Ha közegyetértéssel állandó lovasokat ki nem állíthatnak, szolgálat idejek hat nap fog tartani, és annak kitelte után az illető községek által ujjakkal felváltatni.

4^{szor} Kinek minő fegyvere van, azzal teszen szolgáltatot. Amennyire kitellik, nyergekkel legyenek felkészülve — pisztol — fokos.

5^{ör} Minden község embereit névjegyzék mellett küldendi és azt nálam bémutatandja.

Deák András m. k. szolgabíró

— *B-KML. V. 307. Bajaszentistván nagyközség iratai. Pest vármegye gyűléseiről felvett jegyzőkönyvek és rendeletek másolati könyve 1848—1850. 98—99. p. Egykorú másolat.*

255. PEST, 1849. június 28.

PEST MEGYE BIZOTTMÁNYA NÉPFELKELÉSRE SZÓLÍTTJA FEL A LAKOSSÁGOT

Olvastatott a nemzet kormányának f. e. június 27^{én} a Közlöny 143^{ik} számában megjelent, a néphez intézett felhívása, s illetőleg rendelete.

Végzés. Az ide mellékelt kormányrendelet értelmében meghagyatik minden fő- és alszolgabíráknak, eskütteknek, hogy ezen rendeletet a 2^{ik} pont értelmében minden templomokban a lelkészek által, s minden község piacán haranghúzás mellett az előjárók által kihirdetessék, s egy példánba a templomok ajtajára kiragasztassék, egyszersmind utasítsák minden községek lelkészeit, hogy beszédjeikben a népet az igazság ügy, s győzelme iránti bizalomra, s a haza szent ügyének védelmére buzdítsák, továbbá kötelességükké tétetik fő- s alszolgabíró, nem külömben eskütt uraknak, hogy minden községben a nép előtt magok is lelkesítő beszédet tartván a rendelet értelmében rendezendő népgyűléseket mindenütt megtartsák, önmagok nevezendően meg azon egyéneket, kik a népgyűléseken a néphez beszédet tartanak. Mi ha valamely helyen erre alkalmas más egyén nem találtatnék, a helybéli papnak és népjegyzőnek elengedhetlen kötelessége.

Minek folytában még a következők is teljesítendők:

1^{ör} Minden éppen, fegyverfoghható férfi a községek előjáróinak közbenjöttével összeírassék, külön a lovon menők, külön a gyalogok. Különösen igyekezzenek a tisztviselő urak azt eszközölni, hogy mind több lovas álljon ki.

2^{ör} Az összeírás után az összeírásokban foglaltatnak tegyék kötelességükké a rendelet értelmében, hogy 48 óra alatt magokat valamely fegyverrel ellássák. Kinek lőfegyvere nints. az hosszú nyelű baltát, fokost, láncsát vagy vasvillát szerezzen.

3^{or} Szinte az összeírásban foglaltak, az összeírástól számítandó 48 óra alatt, az előjáróság által kitűzendett helyen és időben tartoznak megválasztani századosaikat s tizedeseiket, kiknek felügyelete s figyelme alatt leendő község keresztes hada azonnal, mihelyt a nép a községből kimozdítatik, ezen századosok s tizedesek felelősekké tételnek a kiindulástól kezdve minden parancsnokságok alatt álló felkelők által elkövetendő kihágásért és rendetlenségért. A felkelő nép önválasztotta tisztjei vezérlete alatt a kirendelt helyre elérvén, tovább is ezen tisztjek parancsa alatt fog állani, de ezen tisztjek a kormánytól kinevezendő főtisztjek alá fognak rendeltetni.

4^{szet} Minden község előjárói köteleztetnek a kimozdulandó lakosság élelmszerének jó előre elkészítéséről gondoskodni, a lizs beörlést, szénát s megkívántató zab mennyiséget a község minden lakosai között birtokaránylag mindenkire egyaránt kivetni, úgy, hogy bármelley perczben rendeltessék el a lakosság kiindítása, a felkelő nép kenyérrrel, hús tekintetéből marhával, a lovasok szénával s zabbal, az élelembeliek vitelire annyi szekérral el legyenek látva, amennyi szükséges.

5^{or} Mindaddig pedig, még a szükség elő nem áll, s kiindulásra a községek lakói fel nem hívatnak, addig mindenki nyugottan, de kéczerezett szorgalommal tellyesitse foglalkozásait, mert a kormány örökdik a nép felett, s nem késik azt elég korán értesíteni a közelgő ellenségről. Aki honát, a magyarnak mindenét e felhívásra védtelen hagyná, ki az általános felkelésről gyáván elvonná magát, legyen neve becstelen polgártásai, legyen emlékezete átkozott az utódok előtt.

Kiadta Moravsik György aljegyző m. k.

— *B-KML. V. 307. Bajaszentistván nagyközség iratai. Pest vármegye gyűléseiről felvett jegyzőkönyvek és rendeletek másolati könyve 1848—1850. 108—109. p. Egykorú másolat.*

256. KECSKEMÉT, 1849. július 1.

KECSKEMÉT VÁROS TANÁCSA LÁNDZSÁK KÉSZÍTÉSÉRE SZÓLÍTTJA FEL A LAKATOS, A BODNÁR, AZ ASZTALOS ÉS AZ ÁCSMESTEREKET

Felovastatott Nyári Pál pestmegyei első alispán úrnak Jún. hónap 29-ről az e tárgyban költ kormányrendelet folytában kibocsájtott körlevele, mely szerint meghagyatik a megyebeli nagyobb Községeknek, hogy a kebelőkben találtató minden kovács és lakatos mestereket lándzsák, a bodnár, asztalos és ács mestereket pedig lándzsanyelek készítésére kötelezzék, s a munkabért

kialkudván, azt hetenként az állodalmi pénztár az elkészített fegyverek számához képest kifizetni fogja.

Ugyanez alkalommal jelenti polgármester úr hogy mielőtt a fentebbi körlevél megérkezett volna, már a készen lévő kaszanyelekre a helybeli kovács és lakatos mesterek által a felkelő nép részére illetén lándzsák városi közköltségre készíttetni megrendeltettek; továbbá miszerént az illető kormányrendelethez képest egyes helybeli polgároktól az ország hadserege részére beszedett lőfegyverek és kardok még átadva nem lévén, a keresztes népfelkelés alkalmával azok közhasználatra megtartandók volnának; van továbbá letéve mintegy 40. darab szuronyos lőfegyver, és néhány láda lőszer, melyeket a szabadcsapatbeliek táborozásuk bevégeztével hoztak vissza, ezek eránt is intézkedést [kér].

Határozat:

Mint hogy polgármester úr jelentéséhez képest a helybeli kovács és lakatos mesterek már a Város részére lándzsák készítésével foglalkoznak, legszükségesebb lévén jelen körülmények közt mindenképp előtt a Város lakosságát legalább egy részben fegyverekkel ellátni, oda utasíttatik polgármester úr hogy a készen lévő mintegy 500. darab nyelekre, melyekről múlt télen Városunkat megszállott osztrák hadsereg a kaszákat letörette, lándzsákat készíttesen, azután az egyes polgároktól beszedett lőfegyvereket volt tulajdonosaiknak a felkelés alkalmára adassa vissza, végre a szabadcsapat által vissza hozott 40. darab szuronyos fegyvert, és néhány láda lőszert adja át nyugtatvány mellett a telep parancsnokságnak; azután pedig midőn a Város részére megrendelt lándzsák elkészítettek, a helybeli mesterek az állodalom által kívánt munkára fognak köteleztetni.

— *B-KML. IV. 1601/a 53. kgy. szám /1849. Eredeti jegyzőkönyvi bejegyzés, Hornyik János kézírása.*

TEKINTETTEL A SZERB VESZÉLYRE ÉS A KÖZELGŐ
BETAKARÍTÁSRA HALAS VÁROS TANÁCSA
FELMENTÉST KÉR A RÁKOSRA RENDELT
NÉPFELKELÉS ALÓL

Török Elek képviselő indítványozá, miként kötelességünk ugyan mindent megtenni a népfelkelésnek a kormány rendelet értelmébeni rendezésére, s készentartására, azonban ha meggondoljuk, hogy mi itt, a rabolni mind eddig meg nem szűnt ráczokkal legközelebb szomszéd tiszta magyar város, ha a kormányi rendelet értelmében tömegestől felkelve a Rákosra vonulunk, az alvidéki táborunk lehető véletlen visszavonulása esetében, hon maradt családunk, s vagyonunk menthetetlenül a ráczok dühének lenne áldozatává, ezenkívül látva a városunkban naponként ujlag szaporodó bácskai menekültek nagy számát, s tudva a Bácskaságban a földművelésnek, az ellenség pusztításai miatt szerfelett elhanyagoltságát, ha részünkről is tömeges felkelés által határunkból most épen a takarodás idején, a különben is gyérült munkás kezek még inkább elvonatnak, a nyomorban sinlődő Bácskával, mi is éhenhalásnak leszünk kitéve: ennél fogva magunk, s hazánk iránti kötelességünk javasolja, bizalmasan figyelmeztetni a kormányt, s a nélkül, hogy ezért akár gyávaság, akár engedetlenségről jogosan vádoltathatnánk, megkérni, miként helyzetünket tekintve minket a tömeges felkeléstől felmenteni, s 4 század gyalog, 1 század lovas nemzetőreinknek Rákosra küldésével megelégedni méltóztassék. —

Az indítvány elfogadtatván, ennek szellemében készítendő felirat szerkesztésével a jegyzői hivatal megbízatik. —

SZELES LAJOS MÁSODALISPÁN TÁJÉKOZTATÓ KÖRLEVELE A MEGYE KÖZSÉGEIHEZ

A kívül megírt községeknek.

Tudatom a községekkel, hogy folyó hó 2^{ik} napján Átson felül az ellenséget Görgei főhadvezér megverte — az ellen vesztesége mintegy 2000 halott —, ezen felyül elfoglaltak huszáraink 9 ágyut. Így tehát a felső tábor megfelelt rendeltetésinek. Ugyancsak személyesen Pesten tegnap megjelent kormányzó elnök ur; jelentésiből tisztán áll, miszerint túl a Tiszán muszkák nincsenek.

Végre magános jelentés nyomán azt is tudatom önökkel, hogy Viszotzky és Dembiszki¹ vezérek Miskoltzon túl nyomták hátra a muszka erőt, s miután Bem fővezér a nevezetteket támogatandja, okunk van hinni, hogy a muszka erő nem olly könnyen jut a babérokhoz, mint ők remélették.

Bizodalom azért, uraim, a kormányzó és a kormány megingadozhatatlan hit Isten s vallás eránt, ki nem engedi meg, hogy a bilincsekből csak most kivergődött magyar nép újra rabigába fűzessék.

Ketskemétre határozta a megye székhelyét által tenni, ezt szükséges tudomásul adom önöknek. Jelentés fog önökhöz intéztetni az iránt is, ha a megye székhelyét máshová, vagy ismét Pestre teendi által.

estve 9 orakor
Szeles Lajos m. k.
másodalispán

— B-KML. V. 307. *Bajaszentistván nagyközség iratai. Pest vármegye gyűléseiről felvett jegyzőkönyvek és rendeletek másolati könyve 1848—1850. 115 p. Egykorú másolat.*

¹ Dembinski, Henryk honvéd altábornagy, Wysocki, Józef a magyarországi lengyel légió parancsnoka.

PEST MEGYE BIZOTTMÁNYI ÜLÉSÉNEK HATÁROZATAI IDŐSZERŰ KÉRDÉSEKRŐL

Pest megyének 849. július 2^{án} Pesten tartott bizottmányi ülése. —

Miután a kormány Pest megye legközelebb leléptetett tisztviselői karának s. a. t. határozatott. —

I^őr Hogy a megye székhelyét ideiglenessen Kecskemétre teendi át, addig t. i. még vagy a veszély meg nem szűnik, és Pestre ismét visszatérhet, vagy addig, míg a veszély közeledtével onnan ismét tovább vonulni kénytelenítettik.

A fő- és alszolgabírákra, esküttekre, csendbiztosokra nézve határozatott, hogy addig, még az ellenség meglepetésitől nem tarthatnak, kerületeikben maradhatnak, örködjenek a közbátorság és rend fentartásra fölött, de külföldben, midőn már az ellenség kerületeikhez annyira közelget, hogy a meglepetéstől méltán tartatnának, tartsák szoros köteleéseknek a megye székhelyét követni — melly határozat minden külső tisztviselőknek kellő rendelkezés végett kiadatik.

Kiadta Fáy Béla m. k. aljegyző

A fentebbi körlevél tartalmából kivehető, hogy a kitűzött Pesti választmányi gyűlés elhalasztatott, azon községek tehát, kik képviselőket szándékoztak Pestre küldeni, hon maradjanak — egyébiránt Sz. István, Csanád, Sükösd, Bogyszló, Fajsza a Duna vonalon örködjenek, s tul a dunai mozgalmakra ügyeljenek, ha valamit az ellenségről tapasztalandanak, azonnal tudósítsanak.

Sz. István 6. julii 849.

Deák András m. k. szolgabíró

— *B-KML. V. 307. Bajaszentistván nagyközség iratai. Pest vármegye gyűléseiről felvett jegyzőkönyvek és rendeletek másolati könyve 1848—1850. 114—115. p. Egykorú másolat.*

CSÁNYI JÁNOS FŐBÍRÓ TÁJÉKOZTATJA
A MINISZTERELNÖKÖT A KECSKEMÉTEN
ÁTVONULÓ KATONÁK, ORSZÁGGYŰLÉSI
KÖVETEK, FOGLYOK, MEGYEI TISZTVISELŐK
ELLÁTÁSÁNAK GONDJAIRÓL

Csányi János Főbírótól

Ministerelnök Urnak!

A mult hó utolján, és ezen hó elején, részint azért, hogy Telepparancsnok Elek őrnagy úr¹ ide rendeltetvén, hat megyéből, és a Kunságból kiállítatni rendelt újoncokat itten sorozná be, részint hogy az Atilla huszárok két osztályai is itt állítatnak fel, már hol négy, hol több ezer egyének szállásairól és tartásáról, és nyolc, kilencszáz lovakról kellett gondoskodnunk. —

Junius 30-án vettem Főkormányzó úr és Minister úr által aláírt azon becses rendeletet a 8793-ik/K. szám alatt, hogy itt 5—6 ezer főnyi katonaság fog összeponosítottatni, ezeket is a Város lássa el, de miből? utasításunk nincs.

Más oldalról meg Julius 1. 2. 3. napjain előre jelentés nélkül ide késértek először 800. 2-or ismét 800. 3-or pedig 900 hadifoglyokat — s az idevezérlő tisztek csak azon kijelentésével, hogy azoknak őrzéséről, élelmezéséről gondoskodjunk, és a fizetésekről is, s ezzel eltávozván rajtunk hagyták, de ezen a bajon már segítve van, mert Répási tábornok úr² szemével látván környülményünket, mind a három csapatot más az ezen transennalis uttól félrébb eső helységekbe rendelte — de kérdés nem küldetnek e ismét vissza.

Julius 2—3-án hozzánk érkeztek az Országos követ urak is, nagy számmal, és számos kormányzói tiszti egyének, kiket szállással kell ellátni.

Julius 3-án a megye részéről jön a jelentés, hogy a megye tisztviselői Kecskemétre jönnek, nagy része már itt is van. Jul[ius] 4-én Krain ezredes úr³ érkezett meg a remondákat itt kívánván az egész vidékről összeszedni, naponként több száz lovak érkeznek.

Jul[ius] 5-én és másnap reggelén az alföldről, mintegy kétezer oláh, rác újoncok beérkeztek.

Julius 6-án a Főapolónótól⁴ rendelet adatik, hogy az itt levő iskolák épületei több száz sebesültek számára elkészíttessék. Szinte 6-án estve, most kaptunk rendeletet, hogy holnapután délelőtt 15 ezernyi tábor jön ide, ezt is lássuk el élelemmel, zabbal, szénával három napra.

Négy napok oltá a tábor és ruhaszekerek lefelé szállító előfogatok több százanként néhány ezren is felül folyvást érkeznek, és itt állomásoznak, némely része pedig lerakodik, mindezek szerint ámbár sem a megye, sem a

Kormány részéről, sem rendező, sem fizető biztos küldetve nincs; mind ezek szerint naponként:

1-ör Kilencz, tíz, s már 25 ezer embernek kellene részint tisztés, részint közönséges szállást adnunk, holott ennyi alkalmatosságunk nincs, és ily melég időben az összezsúfolás hamar dögvészt is okozna, a cholera még meg sem szűnván.

2-or 9. 10. s már 25 ezer kenyér részletet kiszolgáltatni — holott csak három sütőmestereink lévén, 24 óra alatt nem állíthatnak ki többet 6000 részletnél — van ugyan egy a Városon kívüli épületben egy nagy táborig sütőkemenczénk, melyben magába is lehet ugyanannyit kisütöni, de ehhez értő pékjeink nincsenek, és a felszerelési eszközök is hibáznak.

3-or Székárendásaink az ide megkívántató nagy hús mennyiségre előre elkészülve, és ellátva nincsenek, — sőt egyéniségek sem elegendő.

4-er Ezer s néha 1500 most pedig már 4. 5. ezer lovak számára szükséges széna, és zab részletek kiadása eránt előre sem a megye nem gondoskodott, és csüre egészen üres, — sem a Kormány által nekünk előre mód nem szolgáltatott azoknak beszerezhetésére, pénztárunk pedig — a sok, ámbár mindig szívesen tett áldozatok miatt tökéletessen kiürült, — ha pedig a kenyéradásra nagyobb részint szegény lakosainkat szorítjuk. Zúgolódni kezdenek, — mert még azon házanként sütögetett kenyerekért, zabért, és sok ezerre menő fuvarokért is, melyeket a tavaszkor Isaszeg tájára, sőt Esztergom, és Hont s Nógrád megyékbe is szállítottak, máig sincsenek kifizetve — és már bennünk is, aki ezaránt őket a kormányi rendeletnél fogva biztosítottuk kételkednek.

5-or minden nap megkívántatnak két, három, néha négy, s több száz, majdnem ezer fuvarozó előfogatok, holott ha egy szállítmány elmegy, az útban még kisebb helységek lévén, azok vissza sem bocsájtatnak, s négy, öt statiokra elhajtatnak, az itthon várakozó tiszték, és szállítók pedig bennünket szidalmaznak, hanyagsággal, s hazafiságtalansággal vádolnak.

6-or Ezekhez még az is hozzá járul, hogy aprópénz sincsen, a vásárlás, és élelmezési részletes fizetések felakadtak, a vendéglők már házaikat becsukni elkezdették.

Mélyen tisztelt Miniszterelnök Úr. — Ezeket nem vád, nem panasz képpen hozom fel, mert érzem, és érezzük kivált a mostani szorongató körülmények közt hazafiúi kötelességünket, hanem vérzik szívünk hogy honfiaink nálunk illő nyugalmat, és ellátást nem találhatnak, — nem számolni hanem tenni is ahol talán felsőbb rendelet hiányát látjuk is, azt minden erőnkől kipótolni törekszünk, — de azért írárom ily csoportosan, és egy tükörben össze, hogy azokon a Kormány a practicai téren értesítve hozzájuk illőleg rendelkezhesék, — és az összehalmozott felakadást, mielőbb elháríthatassa — s az ilyetén, csupán az előleges rendezés nem létéből származott, és minden helyen származható bajok miatt keletkezhető iszonyú következésű politicalai zavaroknak édes hazánk megmentésére jókor eleit vehesse.

Csekély véleményem szerént úgy lehetne segíteni — az elsőn ha katonaság, vagy annak nagy része, a Város alatti nyomáson táborba szállíttatnék.

A másodikon ha ide minél előbb 4. vagy 5. egyénből álló, és a tábori kemencéhez értő sütőmesterek bizonyos mennyiségű liszttel, és kemencesze-
rekkel küldetnének.

A harmadikon ha ilyenkor ide tábori mészáros küldetnék.

A 4-en minthogy a katonaság lovait szénával, abrakkal ezelőtt a megye szokta ellátni sőt kenyérrel, — a helységek pedig csak a deperditákat szenvedték, most pedig már, miután úgy is minden a piaczi áron fizettetik az állodalom által — úgy látszik hogy a megye a gondoskodásról egészen lemondott, — és így már a folyó évben ha katonaság jött, a Városnak kellett nyakra főre előállani, különben erővel requiráltak volna — még tehát a cassánk bírta nyakra főre vásároltunk, de az ilyenekből csak a városi közpénztár kimerülése keletkezett, és számadásbeli zavar támadand, mert ezeken rendező, vagy felügyelő kormánybiztos úr is vidékünkön soha meg nem jelent, — ha tehát rá lehet bízni egy magános egyénből álló kormánybiztosra, hogy az állodalom számára száz ezerekre menő szükségleteket vásároljon, úgy hiszem hogy Kecskemét Városra, mely több milliókig biztosságot mutathat reá lehetne bízni p. o. százezer pengő forint előre leendő kiadásával azt, hogy a katonaság számára jó előre (: és így a statusra nézve olcsóbban:) oly nagy mennyiségű lisztet, zabot, szénát szerezzen be, — hogy az oda menő bármely katonaság akkor, mikor kész élelmezést találhasson.

Ezt a Város legszívesebben elfogadja, mert ezáltal iszonyú sok kellemetlenségektől fog megszabadulni, és nem fogja vérző szívvel tapasztalni azt, hogy érettünk vérző katonáink magyar karjaink közt is rövidséget szenvedjenek, bennünket pedig méltatlanul kisebbscsenek szidalmazzanak.

Az ötödiken ha illetén összpontosítás, és összetódult fuvarozás esetében egy egész vidékre parancsoló kormánybiztos jó előre küldetnék, aki mind a megyei, mind a külvidéki helységekből előre kocsikat parancsolna be, hogy a fuvarozás folyvást mehessen.

A hatodikon, ha a Városnak megengedtetnék bizonyos summáig városi apró bankjegyeket biztosíték mellett kibocsájtani — örökre sajnálnám ha ezen tiszta kebelből származott előterjesztésem balra magyaráztatnék.

— *B-KML. IV. 1604. V. téka 108. sz. irat. Eredeti fogalmazvány, Csányi János kézírása.*

Valószínű e levél hatására nevezték ki később Rákóczi Sándor miniszteri tanácsost Kecskemétre kormánybiztosul. Erre utal az V. téka 122. sz. irata is.

¹ Elek Ferenc később honvéd alezredes, 1849. április 29-től a kecskeméti újonctelep parancsnoka.

² Répásy Mihály honvédtábornok, aki május folyamán ideiglenes hadügyminiszter is volt.

³ Krain János honvéd alezredes.

⁴ Kossuth Zsuzsanna

GARAI JÁNOS ALEZREDES KATONAI KÓRHÁZ LÉTESÍTÉSÉRE UTASÍTTJA KISKUNHALAS VÁROS TANÁCSÁT

Garai János Alezredes álladalmi Tanácsos
Halas várossa Hatóságának.

Felszóllítatik ezennel a helybeli hatóság, mely szerint a helybeli Főbíró jelenlétében a még ma ide szállítandó beteg honvédek számára kijelölt épületek elrendezését, tisztítását és netalán szükséges egyes tárgyakbani fölszerelését mennél előbb kieszközőlni szíveskedjék.

Különösen intézkedjék a Hatóság arról, hogy a két reformátusi iskola épület azonnal kiürítsék a tanfolyamok máshelyen tartathassanak, az iskola épület pedig minden más épületek előtt kimeszeltessék, kisúroltassék, általában a betegek elfogadására mindenkép készen tartassék.

Az iskola épületek tisztításával egyszersmind a tiszt lak is a még szükséges javításokra nézve munkába vétessék, a többi épületek pedig minél előbb kiürítsenek. — Megkéretik a hatóság a 300 betegre szükségelt szalma mennyiséget a kórházak számára készen tartani. — Addig pedig míg a kórházak felszereltetnének, gondoskodjék arról, hogy a beszállásolt betegeknek a szükséges hús és kenyér mennyiség az egyes lakosok által kiszolgáltathassék.

Mindezekről a betegekkel megérkezendő főorvos és kórház parancsnok értesítve lévén, azok magokat e végett a helybeli fő bíróval érintkezésbe teendik.

Meg vagyok győződve, hogy mind a helybeli Hatóság, mind az egyes hivatalnokok és polgárok örömmel nyújtandnak ebbeli intézkedéseink legcélzzerűbb létesítésére segédkezet, — miért is már jó előre vegyék önök a hon és beteg dicső honvédeink nevében forró köszöneteinket

Garai tanácsos

262. KISKUNFÉLEGYHÁZA, 1849. július 7.

GARAI JÁNOS ALEZREDES KATONAI KÓRHÁZ LÉTESÍTÉSÉRE UTASÍTTJA KISKUNFÉLEGYHÁZA VÁROS TANÁCSÁT

A Félegyházi városi Hatóságnak

Felszóllíttatik ezennel a városi Hatóság mely szerint a városháza első emeletét — kivéven a levéltárat és mellette való szobát — a kerületi egész épületett — a mostan ott lakó egy tiszt szobáját kivéve, — azután az orvosi lak épületett egészen, úgy az úgy nevezett ispitály házat egészen a beteg honvédek számára rögtön kiüríteni és a szükséges javításokat és tisztításokat azonnal létesíteni sziveskedjék.

A két iskola épületett menné előbb kiürítetvén padozattal ellássa és kimeszeltesse.

A Kassinó társaságot is a mellette lakó gyógyszerészt — az utolsónak minél előbb egy kényelmes lakást jelölvén ki — oda utasítani s illetőleg fölszólítani sziveskedjék, hogy a Kassinói épület egész emeletett háromszor huszonnégy óra alatt kiürítesse, mind ezen munkálatokra a városi hatóság segédkezet nyújtván.

Azonkívül Prohanszka-féle épület tulajdonossával úgy intézkedjék, hogy ezen épülett is egészben minél előbb egy ott alakítandó kórházzá át adassék.

Az egyes egyének kármentesítését az álladalom készséggel és köszönettel fogja magára vállalni.

Az ide rendelt, s minél előbb megérkezendő tábori orvosok és kórház parancsnok magokat a hatósággal érintkezésbe tévén, ezen pontok szerint fognak működni s az elrendezésben szükséges segéd kezet nyújtani.

A hatóság által a mostanig is nyilvánított hazafiúi érdemtellyes készség bizonyosságul szolgál arra, hogy ezen fölszólításom a hatóságnál és az egyeseknél a legőszintébb viszhangra találand. — Miért is vegyék jóelőre és a hon és dicső honvédeinek nevében hálás köszönetünket.

Félegyházán Julius 7-én 1849.

Garai tanácsos

263. PEST, 1849. július 7.

MÁHR ANTAL TÁJÉKOZTATJA KECSKEMÉT
POLGÁRMESTERÉT A PESTI
TAKARÉKPÉNZTÁRTÓL VALÓ KÖLCSÖN
FELVÉTELÉNEK LEHETŐSÉGÉRŐL

Tisztelt Polgármester Úr!

Nem ugyan megbízásból sem mint választmányi tag, hanem mint Kecskeméti birtokos polgártárs figyelmeztetem a tiszt[elt] polgármester urat, hogy miután a pesti takarékpénztárnak jelenleg nagy somma pénze hever, ha a városnak ezen mostani rendkívüli körülményekben pénzre szüksége van, bizonyosan 50, vagy 60 ezer p[en]gő [forintok]at rögtön kaphatna kölcsön az említett takarékpénztárból. Ha tehát a város pénzt akar, tessék azonnal valakit a szükséges megbízással ellátva felküldeni még mások el nem kapják a pénzt, én megvaggyok győződve hogy a megbízottak most siker nélkül nem fognak járni. A választmány esmeri a város körülményeit, de oklevelei is — ha jól emlékszem, még vannak itt. Ezt csak röviden, akarván véle városom eránti figyelmemet e részben is tanúsítani. Ki egyébként egész tisztelettel vagyok a tiszt[elt] polgármester úrnak

alázatos szolgája
Máhr Antal

B-KML. IV. 1604. V. téka 109. sz. irat. Aláírással és pecséttel hitelesített eredeti levél.

264. SOLTVADKERT, 1849. július 12.

SZELES LAJOS MÁSODALISPÁN ÉRTEŚÍTI
A KÖZSÉGI TANÁCSOT PEST MEGYE
SZÉKHELYÉNEK VADKERTRE HELYEZÉSÉRŐL

Tisztelt városi tanács!

Az ország kormánya Budapestről Szegedre költözött. A dolog ily helyzetében Pest megye székhelyét ideiglenesen Vadkerten állította fel, — s úgy intézkedett miszerént Dömsödtől Bajáig a dunapartján fekvő minden helységbe egy tisztviselőt rendelt, kinek feladata az ellenség mozdulatait szemmel tartani, s azokról a megyét naponként értesíteni.

Miután a kormánynak, hogy a haza megmentésében czélszerűleg intézkedhessék — a napi eseményeket tudnia szükséges, ez okból a megyében futárok állítottak fel, a kormánynak tudósításokat tova szállítandók.

A tisztelt tanács hazafiságát ismerve, örömet hiszem, hogy ezen szállítások minél gyorsabb eszközzésére a szükséges futárok részéről kiállítás által hazafiúi készséggel közremunkálni szíveskedendik és Harkai pusztára Bauer Mihály úr házához — a sürgönyök vitelére két lovas ember rendelend.

Én a tisztelt tanácsot Pest megyei tisztviselők által beküldendő jelentések nyomán, az eseményekről időnként tudósítani fogom, — és é részbeni becses választ elvárom.

Kelt Vadkerten július 12-én 1849.

Szeles Lajos
Pest megye m. alispánjától

B-KML. Kh. V. 201. B. Mm 228. N° 51.

KECSKEMÉT VÁROS TANÁCSÁNAK JELENTÉSE FÓRIÁN GYÖRGY SZOLGABÍRÓHOZ AZ ÚJONCOZÁS LEFOLYÁSÁRÓL

Kecskemét Város Tanácsa Forián György Szolgabíró Úrnak

T. Pest megyének folyó hó 5^{én} tartott választmányi nagy gyűléséből 125^{ik} szám alatt költ, s az ujonczok kiállítása és felvétele körül történt többféle rendtelenségek s visszaélések tárgyában feljelentett panaszok megszüntetése végett felállított kérdésekre tisztelettel előterjesztjük és ugyan —

1^{ör} Mivel Kecskeméten az eddig már illetményen túl is kiállított (833 helyett 1057) ujonczok mindég toborzás útján, önkényt vállalkozókból kerültek ki, a kiállítás alapjául az összeírás nem használtatott: ugyanazért ezen első kérdésben foglaltakra bővebb előterjesztésünk nem szükségeltetik.

2^{ör} A múlt évben Pest megye által kiállított 6200 fő után 666 az újabb rendelet szerint ennek 1/4 része, vagyis 166 1/2 igényeltetvén Kecskemét részről, egészben 167 honvédnek kiállítását határozta el a városi közönség.

3^{ör} Ezen szám mind toborzás útján állítatott ki, sorshúzásra szükség nem volt, sőt

4^{ör} Miután a 167 ujoncz kiállott, a toborzás megszűnte utánn is többen jelentkeztek, s ekkor határozatott, hogy a városi közönség 200, azaz kétszázig a foglalo pénzt kifizetni fogja, aminthogy az illetményen túl már 13 be is soroztatott, és így a ./. alatti névjegyzék¹ szerint Kecskemét most már 179^{et} adott át, és látott el felpénzzel; ezek időnként adattak által a telepparancsnokságnak, a város polgármestere, vagy annak akadályoztatása esetében erre megbízott hivatalnok által, a megye részéről kinevezett polgári biztos Lévai úr jelenlétében.

5^{ör} Minthogy a toborzás útján beállott egyén a városi orvos által azonnal vizsgálat alá vétetett, és a besoroztatás alkalmával, ezen orvosnak jelenlétében a katonai orvos már csak felül-vizsgálatot tett, a város által beállítottak közül igen kevés vettetett vissza. Időnként, amint a beállítás történt, a nyugtatványozás a telepparancsnokság egyik tiszt tagja által akképpen tétetett, hogy azon alkalommal besorozott egyének, írásban, név szerint elszámíttatván azoknak beállítása, s felpénzeiknek fejenkénti kiadása elesmertetett és bizonyíttatott.

6^{ör} A város részéről állított ujonczokat besoroztató hivatalnokok jelentése szerint igenis vezetett jegyzőkönyv a bevett ujonczokrol, mind a polgári biztos, mind a katonai parancsnok részéről, melly ezeknél külön-külön megvan.

7er Kecskemét most állított 180^{at} és így illetményénél 13^{mal} többet, sőt ezeken kívül mint önkénytesek többen beállottak a telepparancsnokságnál, kiket nem a város látott el felpénzzel: a fölösség mint fölösség nem nyugtatványoztatott, mert ez a város részéről szorgalmazva nem is volt, hanem mint az 5^{ik} pontban érdekelve van, bizonyíttatik a kiállítás és a felpénzzeli ellátás.

Kecskeméten július 15^{én} 1849.

Kecskemét város
N. N. főbírája és tanácsa

B-KML. XIII. 3. A Fórián család iratai. Fórián György szolgabíróságában keletkezett iratok.

¹ *A hivatkozott névjegyzék nincs a levél mellett.*

266. SOLTVADKERT, 1849. július 15.

SZELES LAJOS MÁSOD ALISPÁN RENDELETE AZ ÁLLAMI JAVAK SZEGEDRE TÖRTÉNŐ SZÁLLÍTÁSÁRÓL

Az álladalmi védőrség igazgatója
Pest megye Alispánjának!

Bács megyei t.h. kormánybiztos Haczell Mártony úr ministerelnök úrhoz Szabadkáról f. hó 14^{én} költ tudósítása folytán feljelentvén, miszerint a Pestről Bajáig hajon, s onnét tengelyen Szegedre szállítandó álladalmi javak vitelére nagy nehézséggel 1000 szekeret volt képes kiállítani, holott a még Baján hátramaradott illetvén javak elszállítására még alkalmasint vagy 1000 szekér szükségeltetnék.

Ugyanazért ministerelnök úr egyenes megbízásából felhívom ezennel Önt, miszerint ezen mintegy 1000re menő szekérnek Pest megye alsó részéből s Kis Kunságból leendő kirendeltetése s Szeged felé indítása iránt kellőleg intézkedni szíveskednék.

Kelt Szeged július 14 849

Hojnik Pál m.k. álladalmi rendőrségi
igazgató

Kiadatik jelen rendelet másolata Deák András szolgabíró úrnak, hogy Szeremle, Szent István, Csanád, Sükösd és Nádudvar községekből aránylagosan 500 kotsikat az álladalmi javaknak elszállítására felelet terhe alatt rendeljen ki Baja várossába. Szükséges hozzá alkalmazás végett kiadtván ugyanezen rendelet mássa főkapitány Patay József úrnak is, hogy a Kis Kunság alsó részéből a szükséges intézkedéseket megtenni méltóztassék.

Kelt Vadkerten 849 juli 15^{én}

Szeles Lajos mk. m. alispán

B-KML. V. 307. Bajaszentistván nagyközség iratai. Pest vármegye gyűléseiről felvett jegyzőkönyvek és rendeletek másolati könyve 1848—1850. 118—119. p.

267. KECSKEMÉT, 1849. július 19.

KECSKEMÉT VÁROS ENGEDÉLYT KÉR A KORMÁNYTÓL VÁLTÓPÉNZ KIBOCSÁJTÁSÁRA

Kecskemét város Közönsége Magyarország Kormányához!

A szabadságharc nehéz napjait némelyek a pénzbonyodalom felidézésével terhesítik: — nemcsak a nemesb ércpéNZ vonatott már el a forgalomból, de az apró váltópéNZ hiánya pillanatonként annyira érezhető, hogy innen eredett tapasztalás ösztönöz minket a már eddigi károk s könnyen történhető békeZavar elhárítása tekintetéből célszerűen intézkedni, a magas Nemzeti Kormány engedélyét, e célunk elérésében részünkre kegyesen megadatni kérvén.

A legelső napi szükségek fedezésében, munkások napi bére fizetésében s minden kisebb szerű vásárlás alkalmával oly hiánya mutatkozik körünkben az apró váltópéNZnek, hogy a nemválthatás miatt polgártásaink nagy része károsodni, többnyire pedig nélkülözhetlen napi szükségleteitől is elmaradni kénytelen: s a kiáltó szükség miatt már oda jutottunk, hogy amit Pest város hatóságának a magas Nemzeti Kormány megengedni méltóztatott, ugyanannak helyszerű módosítással Városunk Közönségére leendő kiterjesztését tisztelettel kérni kénytelenítettünk, miszerént saját közhitelünkre s a helybeli piaci forgalom könnyítésére krajcáros váltópéNZjegyeket bocsájthassunk ki, — mely célunk kivételét, az engedély megadása esetében következőképén állapítottuk meg:

1-ör Felvén Kecskemét Város népességét kerek számban 40. ezerre, vagy a házak számát 4. ezerre, és így minden főre 30. xrt, vagy minden házra öt forintot számítva, Húszezer pengő forint értékű apró pénzjegyeket óhajtunk kibocsájtani.

2-or A krajczáros pénzjegyek egymáshozí értékarányát s forgalombani alkalmazását illetőleg, ezen pénzjegyeket 1, 2, 4, és 6. x̄ros értékűekkel véljük legcélszerűbben alkalmazni, úgy hogy mindenikből 5. ezer pfr. erejéig, vagyis 300. ezer darab 1 x̄ros, 150. ezer darab 2. x̄ros, 75. ezer darab 4. x̄ros, és 50. ezer darab 6. x̄ros jegyek lennének forgalomba tétetendők.

3-or Mind a készítettés költségeit, mind pedig a könnyvezetés, és kezelésre felállítandó hivatalnokok fizetését a házi adópénztár viselje: ez birtokaránylag felosztva alig érezhető leend, holott most, szegény úgy mint vagyonos polgár naponta károsodik a váltópénz hiánya miatt, mert habár tenyerén hordozza pénzét, — a szegény kézmunkás nem ritkán egész értékét — élelmszereket sem képes vásárolni, a vagyonosb osztály pedig hogy célját érje, kénytelen vesztegetve egész pénzjegye értékét elkölteni; holott akkor mind e baj orvosolva leend.

4-er A kibocsájtandó krajczáros pénzjegyekkel beváltandó állodalmi pénzjegyek összegét, óhajtánánk letárolva, erre különösen felállítandó hivatal kezelése alatt itt Városunkban meghagyatni, hogy időnként a visszaváltás is eszközöltethessék; mert ezen apró krajczáros pénzjegyek egyedül a kecskeméti piaci forgalom könnyítésére lévén kibocsájtandók, midőn egy vidéki polgár terményét piacunkon eladja, annak árában nyert ilyenét jegyeit előbb állodalmi pénzjegyekre kellenék beváltania, hogy Városunkon kívül is értékes pénzhez juthasson, annál fogva az időnkénti visszaváltás munkája meg nem akasztathatnék; egyébaránt, hogy ha a magas Nemzeti Kormány bármi tekintetből meg nem engedhetné azt, hogy a különben igen szükséges beváltási összeg nálunk maradjon, s annál fogva úgy intézkednék, hogy a beváltandó állodalmi pénzjegyek az állodalom pénztárába betétessenek, vagy a 20. ezer pengő forint alapérték nagyobb biztosítás végett előlegesen letétesse, — rendeletének tisztelettel hódolni fogunk.

Többire a Pestvárosi hatóság részére kiadott Budapest Városok területére alkalmazott Kormányrendelet részleteit reánk is kiterjesztetni óhajtván, ezen szintoly célszerű mint szükséges intézkedésünk életbe léptetésére az engedélyt megadatni tisztelettel és ismételve kérjük.

Kelt Kecskeméten az 1849-ik évi Julius 19-ik napján tartott közgyűlésünkéből

Kecskemét Város Közönsége

B-KML. IV. 1604. V. téka 161. sz. irat. Aláírás nélküli fogalmazvány, Hornyik János kézírása.

KISKUNFÉLEGYHÁZA KÖZGYŰLÉSE ÖNKÉNTESK TOBORZÁSÁT HATÁROZZA EL

Olvastatott a kerületnek f. e. 364. és 371. számok alatt költ két rendbeli határozatja, melly szerint a minden oldalról meg támadott haza meg mentésére a Jász K. Kerületek részéről, önkéntes hazafiúi ajánlattal képpen 2000 főből s ezek közt 858 lovasból álló tartalék seregnek a 18—30 éves egyénekből sors-huzás utján 10. nap alatt leendő kiállítására rendeltetik — az egyének kiállításában a népesség a lovakra nézve pedig a valósági öszveg szolgálólván az egyes községekre nézve arányul — különben ezen seregnek szolgálátja a Muszkáknak az országbóli kiveréséig tart, s az ország kormányzójának rendeletéből az illetők fejenkint 20 pfr. előpénzt kapnak.

Ugyan ez alkalommal felolvastatott Belügyminiszter Szemere Bertalannak ezen városhoz intézett, s Szegeden folyó július hó 13-ánkelt felhívása mellyben a város lakossai tömeges népfelkelésre buzdítatnak s hívatnak fel.

Meleg részvétellel viseltetik ugyan ezen köz gyűlés s városi közönség a Haza és Nemzetiség közügye eránt, s a hon polgári kötelesség tellyesítése, s áldozat készségről, mellyben másokkal eddigelé s mindenkor versenyezett, nem csak vissza venni nem akarja magát, sőt megfeszített ereje s teljes tehetsége szerint, kíván minden a nemzeti szabadság megmentésére irányzott célszerű intézkedések létesítésében közre munkálni, azonban őszintén ki kel nyilatkoztatnia, miként a megküldött rendeletekhez, — azoknak úgy alakjára, mint lényegére tekintve, — hozzá nem járulhat, — alakjára nézve nem, mert az ezen rendeleteket alkotó gyűlés nem azon elemekből állott mellyekről az 1848-ik törvényczik 10-ik § szerint állani kellendett, jelessen a községi képviselők mint kerületi közgyűlésnek lényeges alkotói, s a népnek, melly ezen áldozatot hozandaná ki folyása, legalább ezen város részéről abban nem vettek részt s így rölok nélkülük történt az intézkedés, — lényegére nézve pedig azért nem, — mert ezen városi közgyűlés azon meggyőződésben van, miként a kerületi bár, törvényes szerkezetű közgyűlés — országos kötelező törvény hiányában az egyes polgárokat bizonytalan ideig tartó katonáskodásra nem kényszerítheti, — s midőn más részről a Miniszterelnök által ezen város tömeges népfelkelésre hívatik fel, az ország tisztelt kormányzójának ezen tartalék sereg kiállítását tárgyzó, s ne talán felvilágosító rendelete pedig, mellyre a 371-ei számú kerületi végzésen hivatkozás történék, — meg nem küldetik, — a városi hatóság kedvetlen habozás bizonytalanság, s maga magával könnyen félre magyarázható öszve ütközéseknek tétetik ki: — különben őszintén ki kell ezen gyűlésnek nyilatkoztatnia, miként ezen tartalék seregnek a kiszabott 10 nap alatti kiállításában, valamint más részről a végképen kiürült s tetemes adósságba merült pénztárának állapota miatt a

lovak bevásárlásában is tellyes lehetetlenséget lát, s már csak ezen okból is megküldött rendeleteknek foganatosítását minden készség, s buzgósága mellett sem eszközölhetné, — nem különösen a lakosságrai kivetés útján sem, mert még a múlt évben alakított Lehel huszár ezred részére ajánlott, s birtok aránylag ezen városra feleslegessen vetett lovak árát sem volt képes minden igyekezet, s megfeszített szorgalom mellett és pénztelen lakosaitól beszedni — egyébiránt a mennyiben ezen tartalék sereg önkéntes hazafiúi ajánlatként czéloztatik, s rendeltetik kiállítatni, ezuton minden alkalmas és célra vezető eszközök felhasználása mellett az önkénytes ajánlkozás útján való szabad vállalkozás megkísértetni, — s haladék nélkül munkába vétetni rendeltetik, — minek tellyesítésével Seres László, Fazekas László, Tanácsnokok Sallai László és Pál János képviselők megbízatnak, s kitelhető erélyeli eljárásra utasítatnak, — e határozat jegyzőkönyvi kivonatban fő kapitány úrnak megküldendő lesz.

B-KML. Kf. V. 141. A. Prot. 1. p. 149-151.

A közgyűlésen jelen volt a főbíró, 4 tanácsnok a fő és aljegyző és 43 képviselő.

269. KISKUNHALAS, 1849. július 20.

AZ OROSZ CSAPATOK ELLEN RENDELT TARTALÉK SEREGBE HALAS SORSHÚZÁSSAL ÁLLÍT ÚJONCOKAT

Felolvastatott, az itt helyben Patay József fő kapitány úr elnöklete alatt, folyó hó 17-^{én} tartatott közgyűlésnek 371-ⁱ szám alatti végzése, melyben:

az ország kormányzója által, a muszkák kivonulásáig felállítatni kívánt 30 000 főnyi gyalog tartalék seregből, a kerületekre eső 2000 főnyi mennyiségnek hovahamarábbi kiállítására nézve, a következő rendeletek foglaltatnak:

1. A 2000 főnyi tartalék seregbe beszámítandó leszen azon 858 főnyi lovas csapat, melynek sorshúzás általi kiállítását, a kerületi közgyűlés f. hó 14-^{én} meghatározta, és így a jászkun csapat 1142 egyénből fog állani. —

2. Minden község, illetményét legfeljebb 10 nap alatt úgy fogja kiállítani, hogy a 18 évet meghaladott, és 30 évet még be nem töltött férfiak, minden kivétel nélkül összeíratván, sorshúzássák, a községre kivetett számig, — a sors által kijelöltek orvosilag vizsgáltassanak meg, s a haza szolgálatára alkalmatlanoknak találtattak helyett, ismét folytattassék a sorshúzás, mind addig, míg az illetmény ki nem telik. —

3-^{or} A sors jelöltjeinek, a helyettesítés, csak oly feltétel alatt engedtetik meg, hogy a helyettesítendő 18 évesnél fiatalabb, s 40 évesnél idősb ne legyen.

4-^{er} Minden besorozandó egyén, lovas vagy gyalog, az álladalom által 20 pft felpénzzel láttatik el.

5-^{or} Városunk illetménye összesen 141 ujoncz, és 76 ló lesz. —

Miután az összeírásrai foglalkozásra, a fentebbi szám alatt kinevezett választmánynak felmutatott jelentéséből értesült jelen közgyűlés a felől, hogy az összeírás munkája be van végezve, — a sorshúzás menetelére nézve, ugyan azon választmánynak jelen gyűlésből, s következő utasítás adatik.

1-^{or} Jövő vasárnap a sorshúzás alá eső egyéneknek neveik, egyenlő nagyságú külön darab papírokra, érthetőleg, és a mellékneveknek, úgy tized számnak is kitételével írassanak le, s fel olvastatván tétessenek alkalmas edénybe, melyből egy gyermek által ismételt felkeverés után, mind addig húzassanak a nevek, míg a 141 szám ki nem telik. Mikor a teljes szám meglesz a sorshúzás rendje szerint, mely két példányban lesz jegyezve, szabad választás engedtetik minden egyénnek a lovas, vagy gyalog osztályba való állása mindaddig, míg a lovasok egész száma ki nem telik. Legfőbb figyelmet mind az által azok fognak érdemelni, kik tulajdon lovaikon leendő szolgálatra ajánlják fel magukat, azért is legelső kérdés az lehet: kik vállalkoznak önként lovasoknak?

2-^{or} Nehogy az orvosi vizsgálatnál valami kedvezés történhessék meg, a választmány a fizetésben nem álló orvosokat is kérje fel a jelenlétre és együtt működésre.

3-^{or} Ha lovasok többen kíváncznának lenni, mint 58-^{an} mennyit tesz t.i. városunk lovas csapatbeli illetménye, akkor mind a 76 lovainkra fogunk lovasokat ültetni, oly hiedelemben levén, hogy a magunk fiai, hivebben gondjukat fogják a magunk lovainak viselni, mint idegenebbek. —

4-^{er} Kérdésbe tétetvén, hogy azon ifjú polgártársaink, kik vagy igen távol, vagy épen bizonytalan helyeken tartozkodnak, vagy vándorlanak, bejöjjenek é a sorshúzásba? vagy ha bejövén, neveik kihúzatnak, miképpen állíttassanak elő? abban állapodott meg a többség, hogy mivel az idő rövidege az utánnok járást ki nem adja, többire ezen kiállítás csak ideiglenes, a távol levők, ez úttal jövendőre való következtetés nélkül, a sorshúzásból kihagyandók.

5-^{or} Azon esetre, ha körülményeink változásával az országgyűlés által, újabb 4 évrei rendes ujoncz állítás határozatnék el: előre meg állapíttatik, hogy akár oszlattatnék fel azon ideig, akár sem, azok kiknek sorsuk most kijön, ismét sorshúzás alá fognak jönni, akár lovasok legyenek azok, akár gyalogok.

6-^{or} A lovak vásárlásával megbízott választmány már e részben jelesen működvén, különösen a lószerszámok bevásárlására nézve utasíttatik, hogy mind Baján, mind Szegeden, hol mostanában vásárok lesznek, kísértse meg a bevásárlást.

AZ ALSÓNÉMEDI JEGYZŐ TÁJÉKOZTATJA KECSKEMÉT POLGÁRMESTERÉT AZ ELLENSÉGES EGYSÉGEK VÁRHATÓ ÚTVONALÁRÓL

Tisztelt Polgármester Úr!

Pest megyei szolgabíró Muraközy József úr hivatalos rendelete következtében van szerencsém jelenteni, hogy a mai alulírt napon hírt vevén arról, hogy az ellenséges sereg Soroksárt már elhagyta, s célja lefelé húzódni, — erről hogy bizonyosabb tudomást szerezhessenek, által mentem Soroksárra, s ott a következőkről értesültem a városi jegyző által: hogy ugyancsak a mai napon írt reggelén Soroksáron ment keresztül 2 osztály lovasság, 1 zászlóalj vadász, és 1 zászlóalj gyalogság 6 ágyúval Haraszti felé, s jelenleg Haraszti és Taksony között ütöttek tanyát, holnap Lacházára vagy feléje vonulandók, s onnét Kecskemétre, ami is abból gyanítható, hogy az ellenség Kecskemét felé húzódik, mivel Soroksáron azt tudakozta hogy messze van e még Kecskemét?

A soroksári jegyző mondott még annyit is, hogy a fentebb írt mennyiségű ellenséget holnap mintegy 15 000 főnyi követendi, többnyire csehek, morvák, osztrákok, muszka kevés.

Jegyzést érdemlő, hogy Soroksáron az említett csapat között három muszka is találkoztán, egy svábnak kertjében lévő szénáját kotsikra akarván egyike rakatni, mit midőn a sváb ellenzett, az egyik muszka által megrohantatott, de a sváb ügyes lévén és erejében bízván a muszkát keményen megverte, mit is a muszka feljelentvén a svábot kerestették és a tiszt elfogatni parancsolta, de a sváb elugrott, minek is az lett a következése, hogy a svábnak egy tanácsbeli testvérbátyját cipelték el, s addig míg a vitéz sváb kézre nem kerül a bátyját el nem bocsájtyák, s fogva tartandják.

Többire tisztelettel maradván
tisztelt polgármester úr
alázatos szolgája

Balogh József mp.
A Némédi Jegyző

271. FÜLÖPSZÁLLÁS, 1849. július 24.

FÜLÖPSZÁLLÁS — BÁR AZ ELLENSÉGES CSAPATOK MÁR KUNSZENTMIKLÓST IS ELFOGLALTÁK — LOVAKAT ÉS ÚJONCOKAT KÜLD HALASRA

Tisztelt Fő Bíró Úr!

Az ellenséges csapat ma délelőtt K Szent Miklóstra be menvén, hogy merre veszi útját azt nem tudni. Minek következtében az általunk vásárolt 15 darab lovakat azon megkéréssel vezetettjük Halasra, hogy míg az egész illetőségünket az ujontczokkal együtt leszállítanánk lovainkat szénával és zabbal ellátni szíveskedjenek. Küldötjeink bementével a kiszolgáltattott széna és zab részletek árát szíves köszönet mellett azonnal megtérítjük. Kelt Fülöpszállásán Juli 24-én 849.

Gubatsi Josef Fő Bíró

B-KML Kh. V. 201. B. Mm 228. N° 46

272. SOLTVADKERT, 1849. július 24.

A SOLTI JÁRÁSI FŐSZOLGABÍRÓ KÖRLEVELE A FEGYVEREK BESZOLGÁLTATÁSÁRÓL

A kívül megírt községeknek!

Minden község bírása elmulaszthatlan kötelességének ismerje a nép kezei közt lévő lőfegyvereket, lándzsákat azon világos kijelentés mellett, miszerint árok az álladalom által készpénzzel ki fognak fizettetni, egy 24 óra alatt beszedetni, s ide Vadkertre átszállítatni, honnan azonnal Szegedre fognak a fegyverek küldetni. A jelen nehéz napok bajaiban serénkedjenek a bírák a hivatalos leveleket rögtön, főleg pontosabban küldeni, hogy a megye kormánya minden eseményről tüstént értesülvén, tovább tehesse jelentéseit.

A népet bátorítani, lelkesíteni, munkájának folytatására buzdítani hazafiúi szent kötelességünknek ismerjük, s minden ijesztő kósza hírek s rémítés

terjesztőit kipuhatolni, azokat szigorú kérdőre vonni, s főleg a hírek valósága vagy hamissága felől maguknak hiteles tudomást szerezni igyekezzenek, különösen adja tudtára a népnek, miszerént a magyar szabadság ügy, Isten szent kegyelméből jól áll, s ha egyes vidékek az ellen zsarnokok hatalmát szenvedni kénytelenek is, az áldott végeredmény után annál többen karolják fel az üdvhozó szabadságot, mellyért szenvedének.

Gerson Gerstl nevű zsidó, a császáriak kémje, megszökött fogoly, mindennütt szorgosan kerestessék, különösen a zsidó községeknél a zsidók által.

Sáfári Ágoston solti járási főbíró m.k.

B-KML V. 307. Bajaszentistván nagyközség iratai. Pest vármegye gyűléseiről felvett jegyzőkönyvek és rendeletek másolati könyve 1848—1850. 124-125. p. Egykorú másolat.

273. ÖRKÉNY, 1849. július 26.

GRÓF DEZASTE FERENC UTASÍTÁSA KECSKEMÉT ELŐLJÁRÓINAK AZ OROSZ HADSEREG EGY RÉSZÉNEK A VÁROSBAN VALÓ ELSZÁLLÁSOLÁSÁRÓL ÉS ÉLELMEZÉSÉRŐL

Kecskemét városa Elöljáróinak!

Tábornok Panutine ő Excellenciájának parancsa alatt álló orosz császári hadseregosztály holnapi napon, azaz f. hó huszonhetedikén reggeli órákban Kecskemét városánál táborba szállandván a város elöljáróinak, és általa az egész községnek szoros felelet teher alatt meghagyom, hogy a nevezett hadsereg osztály részére tábornak alkalmas helyt kijelölni, oda honapi napon korán reggel tizenöt (:15:) öl tüzi fát és a táborozásra szükséges szalmát kivitetni, száz (:100:) előfogatot, melyek, hogy magokat két napra való eleséggel, és takarmánnyal ellássák, szükséges — rendelkezésemre készen tartani, számomra, úgy két segédemnek és irodámnak megfelelő tisztességes szállásról, hol legalább három lovat az istállóba, és kocsit a színbe beállítani lehessen, gondoskodni, egyszersmind arról is intézkedni kötelességének esmérje: hogy az illető helyeken hús, bor, s pálinka elegendő mennyiségben készen legyen, és készpénzért minden akadály nélkül kiszolgáltassék, nehogy azok hiánya a legkisebb panasznak is okul legyen. Én az elöljáróság, és a

község készségétől parancsaim pontos teljesülését várom, ellenkező esetben az illetők nem csak a legszigorúbb felelet teher alá vonatni, hanem szigorúan meg is büntettetni fognak.

Gróf Dezaste Ferenc¹
Királyi Országos Biztos

B-KML. IV. 1604. VI. téka 22. sz. irat. Aláírással és pecséttel hitelesített eredeti irat.

1) Panutine tábornok vezérlete alatt lévő orosz hadosztályhoz kinevezett m. kir. országos biztos.

274. KECSKEMÉT, 1849. július 28.

DEZASTE FERENC KIRÁLYI BIZTOS PARANCSA A VÁROS ELÖLJÁRÓIHOZ AZ OROSZ CSAPATOK FOGADÁSÁRÓL

Tábornok Panutine parancsa alatt lévő orosz császári hadsereg osztályhoz nevezett m. kir. országos biztostól Félegyháza város elöljáróinak, és az egész községnek.

Tábornok Panutine ő eczellenciájának parancsa alatt lévő orosz császári hadsereg osztály mai napon estvéli órákban innét elindulni, s hónap, az az: folyó hó huszonkilencedikén (:29:) reggel tájban félegyháza városánál táborba szállani fog: minél fogva a város elöljáróinak, s általa az egész községnek szoros felelet teher alatt meghagyom nekik ezennel parancsolván: hogy a fent nevezett hadsereg osztály részére tábornak alkalmas helye kijelölvén — oda tizenöt öl tűzi fát és a szükséges tábori szalmát annak idején akként szállítsák hogy az akkoron, midőn a hadsereg-osztály megjelenend, már a hely színén kész legyen, a szükséges szénáról, egyszersmind arról is gondoskodjanak hogy bor, pálinka, és marhahús elegendő mennyiségben az illető helyeken készen tartassék, és mindenkinek kész pénzért akadály nélkül kiszolgáltassák, azon felől száz (:100:) előfogat kiállítasson, és a számomra, ugy két segédem, részére megrendelendő szállásra, (melly minden tekintetben megfelelő és tisztességes legyen, s legalább hat lóra istállót és kocsiszínt magában foglaljon,) okvetetlenül kiállítani hónap délig berendeljen.

En a kunokat a királynak mindenkor hiveknek s engedelmeseznek ismerem, miért is reménylek hogy okom nem leendő parancsim teljesítéseül szigorú

módokhoz nyulni, különben azokat nem csak végre-hajtani tudni fogok: hanem a legkisebb mulasztást is igen szigorúan megfenyítendem.

Kecskeméten 1849-d esz Julius 28-al.

Gróf Dezasste Ferencz
királyi országos biztos

Kiskun Múzeum adattára D-A. 59. 53. 1-30.

Az osztrák császári csapatok Haynau vezetése alatt július 28-án, az osztrák főserég mellé rendelt Panuntine tábornok vezette cári hadosztály július 29-én érkezett Félegyházára. Lásd: Olvasókönyv Kiskunfélegyháza történetéhez, Kecskemét 1985. 204. l.

275. KISKUNHALAS, 1849. július 29.

A CS. K. 3. HADTEST BIZTOSA AZ ELMENEKÜLT ELÖLJÁRÓSÁG HELYETT ÚJ TISZTI KART NEVEZ KI

A Cs. K. 3. Hadi test t. Biztosától

Nyílt Rendelet

Halasra lett meg érkeztemmel tapasztalván azt hogy az itteni tisztviselőség közül az eddigi Fő Bíró Pap Sándor második bíró Farkas Sándor fő jegyző Segesváry Ferentz 2^{ik} jegyző Gyárfás István és 3^{ik} jegyző Onsay Vilmos valamint az adószedő Gál András és a tanácsosok közül Mikádi Benedek — Török Elek, Székér József, Király Cs. Mihál, Szentpéteri Imre, Betli János, — a Cs. Királyi seregek érkezéssel mindannyian Halasról meg szöktek, és ez által egy részről a Császári ügy iránti ellenszenvet, valamint következtetőleg a pártütökhözi szításokat s azokkali szövetségeket nyilvánossá tettek

Mire nézve ezek mind annyian Haza árulókként tekintettvén addig is mig rendes pör úttján el fognak marasztaltatni mind ingó, mind ingatlan javaikra a törvényes zárt ezennel kinyilatkoztatom s zár gondnokul Bibó Károlyt nevezem ki aki is a város tisztviselőség által mind a fellyebb nevezettek javait azonnal öszve iratni — s ezen öszve irást utánam küldeni kötelessek — a javakból semmit se lész szabad el idegeníteni.

Egy uttal mivel a közönség tisztviselőség nélkül nem lehet — azon hatalmannál fogva melly a leg felsőbbstől reám ruháztatott — fő bírónak kinevezem Füzik Pált — második bírónak Küs Sándort — fő jegyzőnek Körtvélyesi Józsefet — adószedőnek Horváth Beniamint — tanácsnokká

Babó Mihály, Modok Sándor — Figura István — és Rébek Istvánt — a kik a törvényes rendre ügyelni s a dolgokra a Cs. Kir. Kormány rendeleteihez képest is intézni kötelesek lesznek.

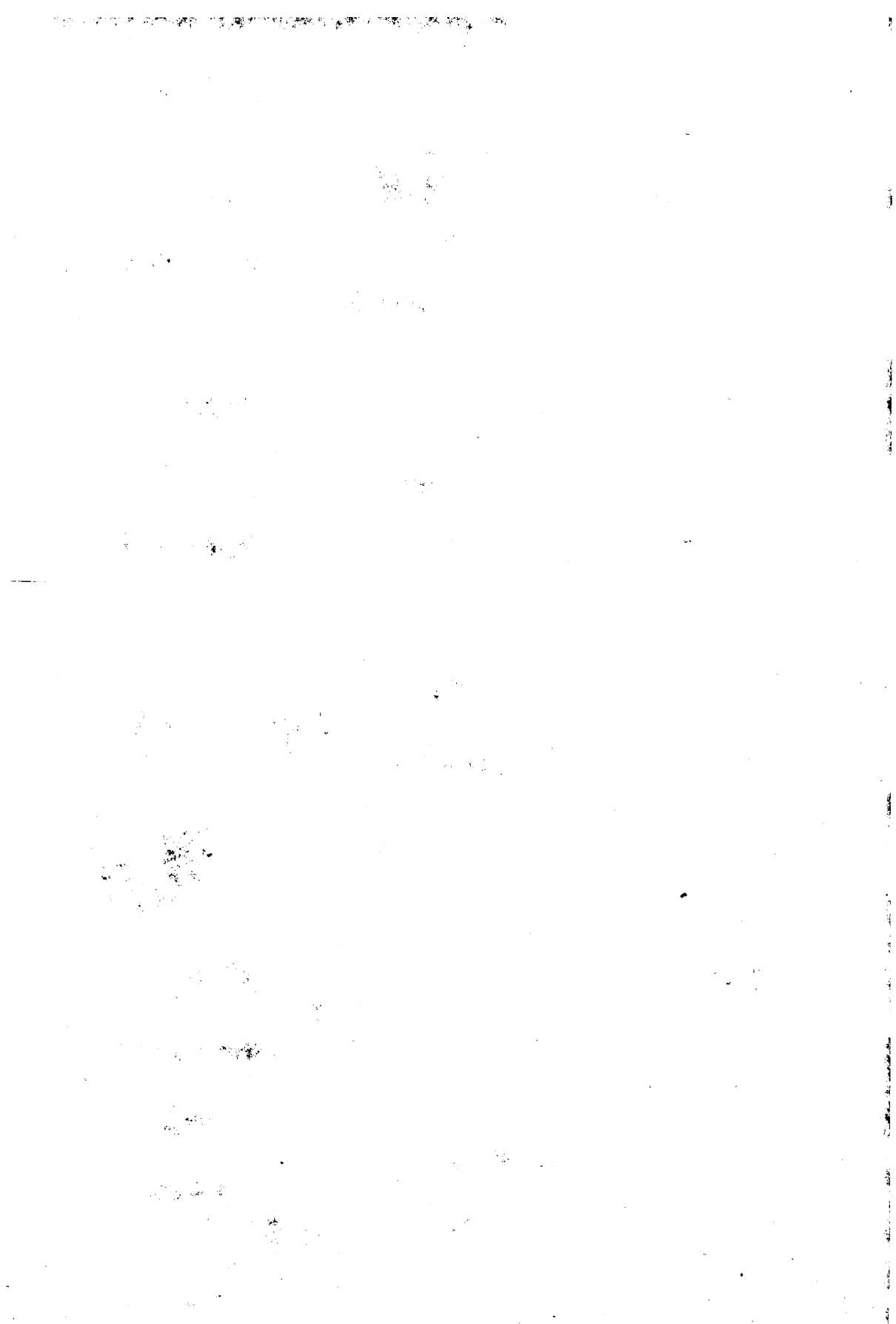
Katkovics Károly
Cs. Királyi tábori Biztos
a 3-ik Hadi testnél

Pótló rendelet

Miután a dolgok vezetésére a város előljárói egy jegyzőt keveslettek — második jegyzőnek ezennel ki nevezem Zseny Józsefet
Kelt mint fellyebb —

a ki fellyebb

B-KML. Kh. V. 201. B. Mm 228 N° 45

Bibliográfia

- ACSÁDY: 1948. ACSÁDY Ignác: A magyar jobbágyság története. Budapest
BAGI: 1892. BAGI László: Emlékkönyv a kecskeméti honvédemléktábla leleplezése alkalmára. Kecskemét
BAGI: 1896. BAGI László: Kecskemét múltja és jelene. Kecskemét
BALÁSFALVI DR. BALÁSFALVI KISS Barnabás: Kecskemét múltja és jelene. Kecskemét
KISS: 1939.
BARTA: 1952. BARTA István: Kossuth alföldi toborzó körútja 1848 őszén. A történettudomány kérdései 16. Budapest
BÁCSKAI— BÁCSKAI Vera—NAGY Lajos: Piackörzetek, piacközpontok és vásárok Magyarországon 1828-ban. Budapest
NAGY: 1984. BÁNKINÉ MOLNÁR Erzsébet: A „Rendszeres Bizottsági munkálatok” szerepe a jászkun Kerületek közigazgatásának megreformálásában (1791—1843/44.) In: (Szolnok Megyei Levéltár Évkönyve) Zoumok I. Szolnok, (103—128.)
BÁNKINÉ: 1986. BÁNKINÉ MOLNÁR Erzsébet: Járt-e Kossuth Félegyházán. Kossuth Lajos emléke Kiskunfélegyházán. Szerk.: FEKETE János. Kiskunfélegyháza, 1989. 7—11.
BÁNKINÉ: 1987. BÁNKINÉ MOLNÁR Erzsébet: A Jászkun Kerület társadalma és önkormányzati igazgatása 1745—1848. In: Levéltári Füzetek (Bács-Kiskun megye) I. Szerk.: IVÁNYOSI-SZABÓ Tibor. Gyula
BÁNKINÉ: 1988. BÁRKINÉ MOLNÁR Erzsébet: A Jászkun Kerület társadalma és önkormányzati igazgatása 1745—1848. In: Levéltári Füzetek (Bács-Kiskun megye) I. Szerk.: IVÁNYOSI-SZABÓ Tibor. Gyula
BÁRTH: 1975. BÁRTH János: Adalékok az 1848/49. évi forradalom és szabadságharc kalocsai történetéhez. Cumania III. Szerk.: HORVÁTH Attila (229—244.). Kecskemét
BODÓCS: 1925. BODÓCS Gyula: Kecskemét politikai és közigazgatási életének története. Kecskemét
BONA: 1983. BONA Gábor: Tábornokok és törzstisztek a szabadságharcban 1848—49. Budapest
BONA: 1988. BONA Gábor: Kossuth Lajos kapitányai. Budapest
BÁCS-BODROG: Bács-Bodrog vármegye I—II. Szerk.: BOROVSZKY Samu. Budapest
1909.
CSIZMADIA: CSIZMADIA Andor: Petőfi választása Szabadszálláson. In: A magyar választási rendszer 1848—49-ben. (120—127.) Budapest
1963.
DEÁK: 1983. DEÁK István: Kossuth Lajos és a magyarok 1848—49-ben. Budapest

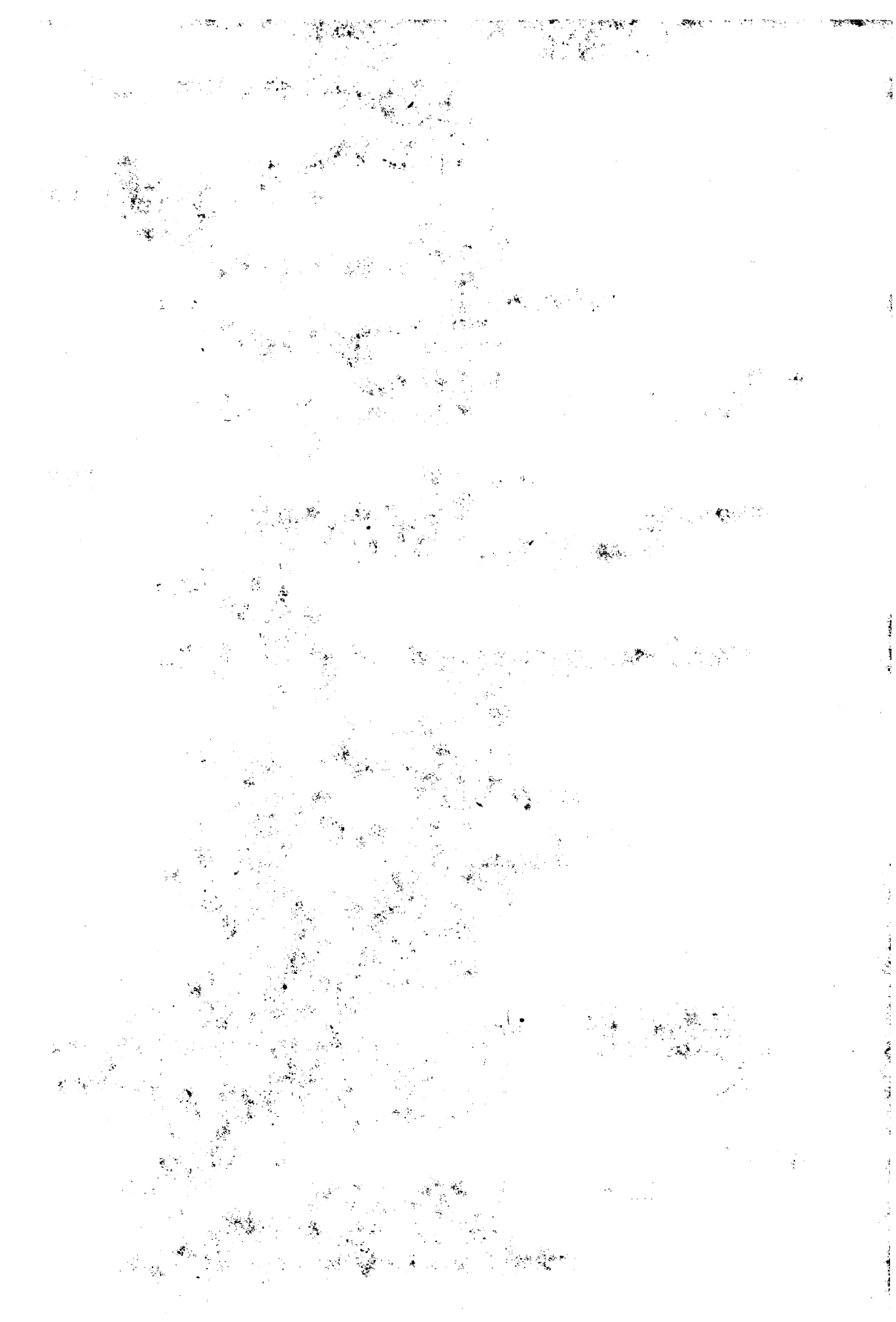
- EMBER: 1949. EMBER Győző: Magyar parasztmozgalmak 1848-ban. Budapest
- EMBER: 1951. EMBER Győző: Iratok az 1848-i magyarországi parasztmozgalmak történetéhez. Budapest
- ENTZ—
GENTHON—
SZAPPANOS:
1961. ENTZ Géza—GENTHON István—SZAPPANOS Jenő: Kecskemét. Kecskemét
- EPERJESSY:
1967. EPERJESSY Géza: Mezővárosi és falusi céhek az Alföldön és a Dunántúlon (1686—1848.) Budapest
- FEKETE: 1986. FEKETE Pál: Az 1848-as hagyományok alapjai Kiskunfélegyházán. In: Kossuth Lajos emléke Kiskunfélegyházán. Szerk.: FEKETE János. Kézirat.
- FERENCZY:
1844. FERENCZY József: Pest Pilis és Solt törvényesen egyesült vármegyék valamint a Kiskunság névtára. Buda
- FÉNYES: 1847. FÉNYES Elek: Magyarország leírása. Pest
- FÉNYES: 1851. FÉNYES Elek: Magyarország geográfiai szótára I—II. Pest
- FÜR: 1983. FÜR Lajos: Kertes tanyák a futóhomokon. Budapest
- GALGÓCZY:
1876—77. GALGÓCZY Károly: Pest-Pilis és Solt törvényesen egyesült vármegye monográfiája I—III. Budapest
- GRACZA:
1894—98. GRACZA György: Az 1848—49-iki magyar szabadságharc története I—V. Budapest
- GYÁRFÁS:
1870—85. GYÁRFÁS István: A jász-kunok története 1—4. Kecskemét
- HAJAGOS: 1892. HAJAGOS Illés: A magyar szabadságharc és Kecskemét. In: Emlékkönyv a kecskeméti honvédemléktábla leleplezése alkalmából. Szerk.: ifj. Bagi László. Kecskemét
- HERENDI: 1901. HERENDI József: A Jászkun-Kerületek a függetlenségi harc alatt 1848- és 1849-ben. Cegléd
- HORNYIK:
1860—66. HORNYIK János: Kecskemét város története oklevél-tárral I—IV. Kecskemét
- ILLYÉS: 1977. ILLYÉS Gyula: Petőfi Sándor. Budapest
- ITTZÉS: 1987. ITTZÉS Mihály: Adatok Kecskemét zenetörténetéhez. In: Bács-Kiskun megye múltjából IX. (263—304.) Kecskemét
- IVÁNYOSI-
SZABÓ: 1985. IVÁNYOSI-SZABÓ Tibor: A migráció Kecskeméten 1662—1711 között. In: Bács-Kiskun megye múltjából VII. 389—434. Kecskemét
- 1987/a. IVÁNYOSI-SZABÓ Tibor: A bérek alakulása Kecskeméten 1686—1790. Kézirat
- 1987/b. IVÁNYOSI-SZABÓ Tibor: Kecskemét társadalma 1770 táján. Kézirat
- 1987/c. IVÁNYOSI-SZABÓ Tibor: Egy mezőváros társadalmi és gazdasági tagolódása a XVIII. századi összeírások alapján I—III. Kézirat
- JOÓS: 1957. JOÓS Ferenc: A vándorszínésztől az állami színházig. Kecskemét színháztörténetének krónikája. Kecskemét
- KARSAI: 1974. Dr. KARSAI Ferenc: Jánoshalma története az őskortól 1849-ig. Kecskemét

- KELEMEN: 1877. KELEMEN Kajatán: A jászkun redemptio története és fejlődése a jelen korig tekintettel a jászkun birtokviszonyok rendezésére. Szeged
- KEMÉNY—PINTÉR: 1987. KEMÉNY János—PINTÉR Ilona: A közművelődés Kecskeméten a dualizmus korában. In: Bács-Kiskun megye múltjából IX. (5—86.)
- KISS: 1955. KISS István: Mátyási József. Kecskemét
- KOSSUTH az OHB élén: KOSSUTH Lajos összes munkái. XIII. Kossuth Lajos az Országos Honvédelmi Bizottmány élén. (Sajtó alá rendezte: Berta István) Budapest, 1952.
- KOSSUTH korm. eln. ir. KOSSUTH Lajos összes munkái XV. Kossuth Lajos kormányelnöki iratai 1849. április 15—augusztus 15-ig. (Sajtó alá rendezte: Barta István) Budapest, 1955.
- KOSSUTH: 1987. KOSSUTH Lajos: Írások és beszédek 1848—49-ből. (Válogatta Katona Tamás) Budapest
- Ö. KOVÁCS: 1988. Ö. KOVÁCS József: Kiskunhalas 1848 tavaszán és nyarán. Kézirat.
- KUBINYI—VAHOT: 1853. KUBINYI Ferenc és VAHOT Imre: Magyarország és Erdély képekben. I. köt. Kecskemét és a Kecskeméti puszták. Pest
- LIPÓCZKY: 1935. LIPÓCZKY Sándor: Kecskemét város birtokszerezése s a szabadkirályi városság kérdése. Szeged
- Magyarország története 5/I. 1790—1848. (Főszerk.: MÉREI Gyula, szerk.: VÖRÖS Károly) Budapest, 1980.
- MEDVE: 1858. MEDVE Imre: Az új pénz és azzal hogyan kell számítanunk régi becslük szerint. Pest
- MEZŐSI: 1972. MEZŐSI Károly: Petőfi megbuktatása Szabadszálláson. In: Közelebb Petőfihez. 344—356. Budapest
- MIHÓ: 1848. MIHÓ László: Egyházi beszéd, mellyet magyarhon szerencsés átalakulása emlékére tartott hálaünnepély alkalmával, a kecskeméti reformált hívek templomában, április 9-dikén 1848. mondott. Kecskemét
- NAGY SZEDER: 1924—25. NAGY SZEDER István: Adatok Kiskun-Halás város történetéhez I—III. Kiskunhalas
- NAGY SZEDER: 1935. NAGY SZEDER István: Kiskun-Halás város története. Kiskunhalas
- OLVASÓ-KÖNYV: 1985. Olvasókönyv Kiskunfélegyháza történetéhez. (Szerk.: IVÁNYOSI-SZABÓ Tibor) Kecskemét
- OROSZ: 1974. OROSZ László: Katona József. Budapest
- PAP: 1869. PAP Dénes: Okmánytár Magyarország függetlenségi harcának történetéhez 1848—1849. I—II. Budapest
- ROMÁNY: 1973. ROMÁNY Pál: Tanyarendszer ma. Budapest
- SPIRA: 1959. SPIRA György: A magyar forradalom 1848—49-ben. Budapest
- SPIRA: 1961. SPIRA György: A polgári forradalom és nemzeti szabadságharc 1848—49. In: Magyarország története 1790—1849. Szerk.: MÉREI Gyula, SPIRA György. Egyetemi tankönyv. Budapest
- SPIRA: 1976. SPIRA György: Negyvennyolc mai szemmel. In: A negyven-

- nyolcas forradalom kérdései. 17—48. Értekezések a történettudomány köréből, új sorozat 77. Budapest
- SPIRA: 1983. SPIRA György: Testvérharc küszöbén. A nemzetiségi mozgalmak kibontakozása a negyvennyolcas forradalom Magyarországon. In: Szerbek és magyarok a Duna mentén. Tanulmányok a szerb—magyar kapcsolatok köréből (1848—49.) Szerk.: BONA Gábor. Budapest
- SZABAD: 1976. SZABAD György: A polgári átalakulás megalapozása 1848—49-ben. (49—64.) Értekezések a történettudomány köréből, új sorozat 77. Budapest
- SZABÓ: 1960. SZABÓ István: Kísérletek az alföldi tanyarendszer megszüntetésére az 1780-as és az 1850-es években. Agrártörténeti tanulmányok. Bp.
- SZINNYEI: 1891—1914. SZINNYEI József: Magyar írók élete és munkái. I—XIV. Budapest
- TARDY: 1976. TARDY Lajos: Egy kecskeméti görög polgár feljegyzései. Magyar Nemzet 1976. március 9.
- THIM: 1896. THIM József: Bács-Bodrog vármegye 1848—49-ben. In: Bács-Bodrog vármegye monográfiája. Zombor
- THIM: 1935—1940. THIM József: A magyarországi 1848—49-iki szerb fölkelés története I—III. Budapest
- URBÁN: 1973. URBÁN Aladár: A nemzetőrség és a honvédség szervezése 1848 nyarán. Budapest
- URBÁN: 1981. URBÁN Aladár: A nagy év sodrában. Tanulmányok 1848-ról. Budapest
- URBÁN: 1983. URBÁN Aladár: A Batthyány-kormány, a szerb nemzeti mozgalom és a délvidéki kormánybiztosok 1848 nyarán. In: Szerbek és magyarok a Duna mentén. Tanulmányok a szerb—magyar kapcsolatok köréből (1848—1849). Szerk.: BONA Gábor, Budapest
- URBÁN: 1986/a. URBÁN Aladár: Batthyány Lajos miniszterelnöksége. Budapest
- URBÁN: 1986/b. URBÁN Aladár: Sztankó Soma tervezete az 1848-as honvédség felállítására. Hadtörténeti Közlemények XXXIII. évf. 3. szám. (525—540.)
- URBÁN: 1987. URBÁN Aladár: A „Mészáros hadigözös” 1848-ban. Hadtörténeti Közlemények XXXIV. évf. (668—690.)
- VARGA: 1953. VARGA János: Népfelkelő és gerillaharcok Jellasics ellen 1848 őszén. Budapest
- VARGA: 1976. VARGA János: A forradalom és a parasztság. Értekezések a történettudomány köréből, új sorozat 77. (79—96.) Budapest
- VARSÁNYI: 1983. VARSÁNYI Péter István: Csernovics Péter kormánybiztos megbékélési kísérletének dokumentumaiból. In: Szerbek és magyarok a Duna mentén. Tanulmányok a szerb—magyar kapcsolatok köréből (1848—1849.) Szerk.: BONA Gábor: Budapest
- VASVÁRI: 1885. VASVÁRI Ferenc: A kecskeméti nemzetőrök. Hazánk IV.

WALDAPFEL:
1950—1952.
ZORN: 1982.

WALDEPFEL Eszter: A forradalom és a szabadságharc levelestára. Budapest
ZORN Antal: Adatok a katolikus népoktatás helyzetéhez a kalocsai érsekség területén 1848-ig. In: Bács-Kiskun megye múltjából IV. (97—138.) Kecskemét

Helységnévmutató

A

Aba — 98, 323, 324
Abony — 37, 173, 216, 266, 376, 399, 414, 426, 429
Ada — 161, 231
Adony — 322
Akasztó — 363
Almás (l. Bácsalmás)
Alpár — 94, 305, 308, 322, 323, 404, 425, 426, 428, 435, 436
Alsónémedi — 464
Alsószentgyörgy — 204
Apáti — 204
Apostag — 11, 115, 339, 363, 396, 448
Arad — 83, 371, 374
Aszód — 173, 404
Ács — 448
Árokszállás — 204

B

Bag — 404
Baja — 10, 14, 15, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 26, 30, 33, 34, 37, 38, 39, 40, 53, 58, 61, 65, 66, 76, 78, 81, 96, 97, 103, 105, 115, 116, 121, 124, 125, 126, 130, 131, 134, 162, 164, 165, 167, 174, 177, 200, 201, 202, 204, 205, 206, 212, 213, 215, 238, 259, 260, 268, 269, 280, 281, 288, 311, 312, 320, 321, 333, 335, 339, 341, 350, 351, 352, 362, 364, 365, 370, 371, 389, 392, 398, 411, 412, 424, 431, 432, 442, 443, 456, 458, 459, 463
Bajszentistván — 11, 131, 169, 201, 242, 246, 286, 300, 301, 363, 364, 367, 375, 404, 406, 407, 415, 423, 433, 442, 443, 444, 445, 448, 449, 459, 466

Bajsa — 392
Balatonfüred — 24
Ballószög — 246
Banostor — 231
Baracska (l. Nagybaracska)
Bács — 14, 353
Bácsalmás — 50, 105, 215, 335, 339, 411
Bácsbokod — 14, 215
Báránd puszta — 323
Bátmonostor — 14, 38, 115, 173, 197, 215, 381
Bátya — 11, 30, 246, 300, 301, 363, 367, 430
Becse — 258, 395
Beckerek (l. Nagybeckerek)
Begecs — 231, 265
Bégus falu — 231
Belgrád — 68, 161
Berlin — 27
Bezdán — 232
Bezdeb — 232
Bécs — 24, 27, 46, 54, 69, 71, 73, 78, 89, 90, 100, 101, 105, 122, 143, 148, 152, 159, 160, 258, 289, 325, 328, 343, 352, 374
Béreg — 215
Bicske — 413
Bikity (l. Bácsbokod)
Binyos — 359, 361
Bogyiszló — 30, 363, 367, 449
Borbás — 197
Borota — 14
Bög — 438
Buda — 19, 24, 25, 96, 119, 125, 143, 152, 159, 303, 314, 386, 418, 432
Budapest — 125, 148, 153, 163, 194, 233, 240, 241, 264, 285, 316, 317, 324, 327, 332, 377, 379, 380, 386, 398, 432, 456, 460
Bugac — 197, 198
Branyiszkó — 126
Bruck — 100, 101, 327

C

Cece — 95
Cegléd — 92, 114, 116, 118, 119, 124, 172, 211,
216, 226, 248, 292, 297, 298, 302, 303, 304,
306, 314, 321, 322, 328, 376, 391, 413, 414,
415, 419
Cibakháza — 404

Cs

Csajkások — 81, 213
Csala-puszta — 30
Csanád — 37, 442, 459
Császártöltés — 30, 363, 367
Csátalja — 215
Csávoly — 78, 215
Csepel-sziget — 98, 303, 316, 322
Cservenka — 388
Csólyos (l. Csólyospálos)
Csólyospálos — 186
Csongrád — 92

D

Dab — 363
Dantova — 215
Dág — 98
Debrecen — 23, 108, 125, 370, 385, 386, 396,
398, 400, 424
Dento — 430
Dentova (l. Dantova)
Dég — 98, 324
Dorozsma — 56, 107, 186, 193, 204, 228, 270,
279, 329, 334, 375
Dósa — 204
Dózsa (l. Dósa)
Dömsöd — 363, 456
Dunaföldvár — 97, 116
Dunapataj — 11, 15, 21, 90, 116, 294, 296,
363, 367, 368, 369, 375, 382, 383, 414, 415
Dunapentele — 315
Dunaszentbenedek — 363, 367
Dunavecse — 37, 363, 368, 369, 422
Dusnok — 37, 246, 300, 301, 363, 367

E É

Ecsi — 97
Eger — 55
Egyház — 363

Elemér — 375
Erdély — 109, 118, 128, 152, 153, 164, 261,
355, 376, 420
Ercsi — 322
Eszék — 232, 376
Esztergom — 451
Érsekcsanád — 131, 246, 300, 301, 363, 367,
449, 459

F

Fajsz — 15, 21, 30, 115, 363, 367, 389, 449
Fehérvár — 312
Feketehegy — 253, 382, 385, 395
Felsőegyháza — 37
Felsőjárás — 58, 174, 175
Felsőszentgyörgy — 204
Felsőszentiván — 14, 78, 215, 419
Ferenc-csatorna — 81, 248
Ferencszállás — 186, 342
Félegyháza (l. Kiskunfélegyháza)
Fénszaru — 204
Foktó — 363, 367
Földvár (l. Tiszaföldvár)
Futak — 81, 213, 265
Fülöpszállás — 19, 56, 76, 132, 204, 228, 230,
317, 329, 374, 388, 403, 465

G Gy

Gara — 14, 215
Gákova — 215
Gödöllő — 173, 404
Gyöngyös — 55
Győr — 266, 325, 361

H

Hajós — 30, 231, 246, 300, 301, 363, 367, 411
Halas (l. Kiskunhalas)
Haraszti — 442, 464
Harka puszta — 456
Harta — 14, 363, 369
Hegy — 259
Hegyész (l. Kunhegyes)
Hercegszántó — 215
Holics — 359
Hódmezővásárhely — 130, 398

I

Irsa — 173
Isaszeg — 451
Izsák — 19, 45, 96, 173, 363, 404

J

Jabloneczna — 359, 360
Jablonicz (l. Jablocza)
Jankovác (l. Jánoshalma)
Jákóhalma — 204
Jánoshalma — 11, 14, 19, 21, 26, 30, 37, 74,
78, 105, 126, 131, 170, 171, 215, 243, 245,
247, 335, 339, 352
Járek — 287
Jászberény — 158, 166, 182, 193, 104, 217,
220, 225, 226, 269, 270, 329, 354, 357, 441
Jászkisér — 204
Josefstad (Jaromer) — 410

K

Kalocsa — 14, 17, 18, 20, 21, 22, 23, 24, 29,
30, 37, 38, 45, 56, 64, 74, 75, 77, 80, 81, 85,
95, 105, 115, 116, 126, 127, 133, 168, 173,
188, 245, 259, 285, 300, 363, 364, 367, 368,
369, 382, 383, 388, 398, 404, 406, 407, 411
Kanisza — 109, 398
Karcag — 204
Karlóca — 69, 70, 71, 73, 193, 383
Karlovicza — 189, 193, 194, 213
Katymár — 215
Kádas — 359
Kálóz — 98, 324
Kápolna — 118
Kecel — 14, 78, 115, 243, 245, 247, 363, 367,
388
Kecskemét — 10, 11, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20,
21, 22, 23, 24, 25, 26, 32, 34, 38, 43, 44, 45,
46, 47, 48, 52, 53, 54, 55, 58, 59, 61, 62, 63,
64, 65, 67, 68, 74, 75, 77, 78, 80, 81, 82, 85,
86, 87, 88, 89, 91, 92, 94, 95, 96, 97, 98, 99,
100, 103, 104, 105, 107, 108, 112, 114, 115,
116, 118, 119, 121, 123, 124, 125, 126, 128,
130, 131, 132, 133, 141, 142, 143, 144, 146,
147, 156, 157, 159, 165, 168, 171, 172, 176,
178, 182, 183, 188, 189, 191, 195, 197, 198,

202, 203, 211, 212, 213, 216, 221, 222, 226,
227, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 242,
243, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 258,
259, 260, 261, 264, 266, 267, 268, 270, 271,
272, 273, 275, 277, 278, 281, 282, 283, 286,
287, 288, 290, 291, 292, 294, 296, 297, 298,
299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307,
308, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 317, 318,
321, 322, 323, 324, 325, 327, 328, 330, 331,
332, 336, 343, 344, 348, 359, 361, 369, 370,
372, 376, 377, 378, 379, 380, 382, 384, 385,
386, 387, 388, 390, 391, 396, 401, 402, 403,
404, 405, 407, 408, 413, 414, 415, 417, 419,
420, 422, 423, 425, 426, 427, 428, 429, 430,
433, 434, 435, 438, 439, 440, 441, 445, 448,
449, 450, 452, 455, 457, 458, 459, 460, 464,
467, 468

Kerekdomb — 438
Kerekegyháza — 19
Keszthely — 24, 302
Kér — 287
Kikinda — 72, 261, 358
Kisér (l. Jászkisér)
Kishegyes — 282
Kiskér (l. Kér)
Kiskőrös — 15, 45, 78, 115, 132, 173, 216, 222,
226, 227, 234, 235, 236, 237, 238, 242, 243,
246, 247, 249, 253, 363, 367, 388, 422, 423,
433
Kiskunfélegyháza — 10, 11, 14, 20, 23, 24, 33,
34, 48, 53, 56, 61, 65, 66, 67, 74, 76, 77, 83,
87, 92, 95, 103, 107, 114, 123, 131, 132, 133,
155, 157, 158, 159, 169, 183, 185, 187, 188,
189, 193, 196, 204, 207, 208, 210, 223, 254,
255, 262, 263, 314, 319, 329, 341, 357, 388,
400, 403, 410, 418, 419, 441, 454, 461, 467,
468
Kiskunhalas — 11, 15, 20, 23, 24, 34, 41, 42,
48, 53, 56, 62, 64, 65, 74, 76, 81, 83, 96, 103,
105, 107, 108, 114, 115, 125, 131, 132, 185,
186, 187, 188, 189, 190, 192, 193, 199, 204,
216, 224, 225, 228, 230, 239, 244, 255, 257,
279, 320, 329, 333, 334, 336, 349, 350, 356,
358, 365, 381, 384, 385, 388, 392, 393, 394,
395, 396, 397, 398, 402, 409, 412, 447, 453,
462, 465, 468
Kiskunmajsa — 11, 56, 76, 83, 193, 196, 197,
204, 215, 223, 228, 254, 282, 329, 388
Kisszállás — 11, 14, 115, 352, 383, 393
Kisújszállás — 204, 270
Kolluth — 215
Komárom — 59, 119, 122, 191, 376
Komlós — 358

Kömpöc — 186
Kőrös (l. Nagykőrös)
Kőtelek — 417
Krushevlya — 215
Kunbaja — 134, 215, 411
Kunhegyes — 34, 204, 247, 253, 382, 385
Kula — 108, 265, 388
Kunszentmárton — 204
Kunszentmiklós — 11, 15, 24, 34, 35, 53, 56,
65, 76, 95, 132, 133, 152, 154, 157, 159, 182,
204, 208, 225, 226, 228, 229, 311, 314, 316,
317, 319, 326, 329, 358, 374, 388, 402, 465

L

Lacháza — 56, 204, 228, 229, 329, 358, 374,
388, 402, 464
Ladány — 204
Lak — 363, 367, 369
Lakitelek — 21
Láng — 324, 332
Lázárföld — 365, 366
Lipótvár — 434
Lovasberény — 315
Lóré — 322

M

Madaras — 204, 215, 253, 335
Majsa (l. Kiskunmajsa)
Martonos — 161
Martonvásár — 312, 313
Mátéháza — 14, 37, 204, 205, 206
Mélykút — 11, 14, 74, 78, 105, 115, 215, 247,
339, 389, 397
Miháltelek — 204
Miskolc — 448
Milánó — 27, 90, 160
Miske — 246, 300, 301, 363, 367
Mohol — 161, 231
Mokin — 418
Monor — 119, 173, 419
Monostor (l. Bátmonostor)
Moson — 100, 325, 327
Mór — 108

N Ny

Nagybaracska — 215
Nagybánya — 370
Nagybecskerek — 358, 365, 366, 367

Nagykanizsa — 162
Nagykátá — 119, 413, 414, 415, 428
Nagykikinda — 69, 74, 198
Nagykőrös — 11, 46, 91, 114, 116, 121, 172,
189, 198, 211, 216, 226, 248, 266, 297, 298,
302, 303, 304, 306, 314, 321, 322, 323, 324,
328, 391, 404, 408, 413, 414, 415, 428
Nagyszentmiklós — 358
Nagyszombat — 359, 434
Nádas — 360
Nádudvar (l. Nemesnádudvar)
Nákófalva — 358
Nemesnádudvar — 30, 131, 135, 246, 300,
301, 363, 367, 459
Nestich — 361
Novoszelló — 231, 371
Nyáregyháza — 216, 263

O Ó

Opova (Opava) — 412
Ordas — 11, 30, 116, 363, 367, 369, 408
Orgovány — 234
Ozora — 95, 98, 324
Óbecse — 26, 74, 103, 161, 189, 287, 382
Ócsa — 376, 377
Ófutak — 231, 232
Ókanizsa — 161
Ókésce — 11, 37, 77, 94, 123, 293, 305, 308,
322, 323, 425, 426, 428, 429, 439, 440, 441
Ókér — 64, 77, 81, 202, 213, 215, 239, 258,
275, 281, 282, 287
Ómoravica — 395
Óverbász — 247, 251, 256, 258, 262, 263

Ö Ő

Örkény — 466
Őrség — 323

P

Pacsér — 395
Paks — 97, 116
Pancsova — 68, 161
Pataj (l. Dunapataj)
Pákozd — 95, 97, 312, 325, 327

Párizs — 27
Pentele — 323
Perkáta — 323
Perlaszna — 73
Pest — 19, 23, 24, 26, 27, 30, 31, 33, 35, 36, 43,
46, 47, 48, 51, 53, 58, 62, 66, 70, 91, 96, 97,
101, 109, 128, 134, 141, 142, 143, 145, 146,
148, 149, 152, 153, 159, 165, 168, 171, 172,
173, 174, 175, 180, 181, 184, 190, 208, 210,
211, 216, 228, 230, 241, 249, 259, 261, 263,
264, 272, 283, 284, 286, 291, 299, 303, 307,
313, 314, 315, 316, 321, 330, 333, 338, 361,
362, 363, 367, 368, 374, 376, 377, 396, 400,
400, 402, 408, 418, 425, 426, 427, 428, 429,
435, 436, 438, 440, 442, 444, 448, 449, 455,
458, 459, 460
Pest-Buda — 19, 24, 68, 314
Péteri (l. Pusztapéteri)
Péteri puszta — 427
Pétervárad — 194, 376
Petrovoszello — 161
Pozsony — 27, 29, 42, 44, 47, 51, 68, 149, 160,
266, 351
Prága — 27, 90, 360
Pusztapéteri — 37, 94, 305, 322, 323, 425, 437
Pusztaszer — 94

R

Ráckeve — 97, 316
Rákos — 132, 447
Rém — 14, 37, 204, 206
Rigyicza — 215

S

Sárkeresztúr — 98, 323
Sárköz — 29
Sárosd — 323
Schwechát — 101
Seregélyes — 323
Siklós — 295
Solt — 14, 37, 45, 81, 115, 116, 118, 173, 337,
363, 369, 423
Soltszentimre — 37
Soltvadkert — 115, 363, 367, 388, 456, 458,
459, 465
Sopron — 24
Soroksár — 374, 376, 442, 464
Steinbruck (l. Kőtelek)

Sukoró — 312
Sükösd — 131, 132, 246, 300, 301, 363, 367,
449, 459

Sz

Szabadka — 11, 30, 34, 74, 77, 78, 105, 107,
115, 126, 165, 193, 194, 230, 231, 247, 252,
253, 258, 279, 282, 339, 353, 354, 381, 382,
383, 385, 388, 392, 393, 396, 397, 411, 412,
413,
Szabadszállás — 11, 19, 48, 56, 76, 94, 204,
208, 228, 229, 317, 326, 329, 358, 374, 388,
402, 403
Szalkszentmárton — 45, 94, 158, 173, 228,
307, 309, 315, 322, 363
Szántova (l. Hercegszántó)
Szeged — 7, 17, 18, 19, 20, 24, 66, 53, 55, 95,
124, 128, 130, 131, 132, 186, 261, 334, 358,
371, 382, 383, 388, 392, 398, 402, 403, 406,
412, 418, 456, 458, 461, 463, 465
Szentbenedek (l. Dunaszentbenedek)
Szentés — 53
Szentimre (l. Soltszentimre)
Szentistván (l. Bajaszentistván)
Szentiván (l. Felsőszentiván)
Szentkirály — 142, 197, 198
Szentlőrinc — 197, 198, 300
Szentlőrinc (Tolna vm.) — 381
Szentmárton (l. Szalkszentmárton)
Szentmártonkáta — 423
Szentmiklós (l. Kunszentmiklós)
Szenttamás — 68, 80, 82, 83, 118, 161, 231,
233, 247, 248, 258, 264, 265, 275, 276, 281,
303, 382, 395, 412, 413
Szeremle — 11, 38, 131, 173, 246, 283, 284,
285, 300, 301, 333, 363, 367, 375, 459
Szikra — 21
Szolgaegyháza — 323
Szolnok — 98, 116, 119, 172, 270, 307, 311,
376, 407, 417
Szonta — 232
Sztanisics — 215, 335

T

Taksony — 464
Tass — 45, 175, 176, 363
Tataháza — 14, 215

Temesvár — 232, 252, 286
Temerén (l. Temerin)
Temerin — 258, 281, 283, 286, 287
Tétény — 173
Tiszaföldvár — 161
Titel — 185
Topolya — 247, 253, 259, 279, 282, 382, 392
Tószeg — 123, 425, 426, 427
Törökkanizsa — 358, 418
Turja — 161
Túrkeve — 204

U Ú

Uszód — 363, 367
Újfalu — 428, 435, 436
Újfutak — 232
Újkécske — 94, 123, 305, 308, 322, 323, 325,
426, 429, 438
Újkér — 282
Újverbász — 193, 231, 247, 279, 321, 339, 341
Újvidék — 14, 68, 78, 193, 194, 202, 287, 418

Ü Ú

Üllő — 119, 376, 417, 419

V

Vacs — 198, 221
Vadkert (l. Soltvadkert)
Vaskút — 14, 215
Vác — 130, 291, 292, 293, 333, 419, 425, 426,
427, 428, 435, 436, 438, 439, 440
Vásárhely (l. Hódmezővásárhely)
Vecse (l. Dunavecse)
Vecsés — 119, 417, 419
Verbász — 78, 81, 83, 103, 238, 245, 248, 251,
252, 253, 258, 268, 269, 275, 276, 279, 282,
286, 287, 320, 356, 364, 381, 385
Világos — 135

Z Zs

Zemplén — 418
Zenta — 73, 74, 76, 109, 161, 185, 186, 187,
188, 397, 398
Zimony — 68, 161
Zombor — 54, 161, 162, 174, 212, 232, 341,
351, 364
Zsida — 14

Dokumentumok mutatója

1. Kecskemét, 1848. március 17. A pesti forradalom hatása Kecskeméten
2. Kecskemét, 1848. március (19.) Hornyik János jegyzetei a kecskeméti márciusi eseményekről
3. Pest, 1848. március 19. Fejes János beszámolója Kecskemét Város Tanácsának a pesti eseményekről
4. Kecskemét, 1848. március 21. A kecskeméti nemzetőrség tervezett rendszabálya
5. Kecskemét, 1848. március (21.) Gömörý Frigyes a népbíróság anyagi támogatását kéri a 12 pontot magyarázó versének kinyomtatásához
6. Kunszentmiklós, 1848. március 21. Kunszentmiklós Tanácsa kéri a kerületek közgyűlésének összehívását és a 12 pont elfogadását
7. Kiskunfélegyháza, 1848. március 26. Kiskunfélegyháza Város Tanácsa tudomásul veszi a forradalmi eseményeket, és intézkedik a belső rend megtartása érdekében
8. Kecskemét, 1848. március 27. A kecskeméti nemzetőrség választmányi elnökének jelentése a másodalispánnak a nemzetőrség megalakulásáról
9. Kiskunfélegyháza, 1848. március 27. Aczél István kiskun kapitány levele a kunszentmiklósi bírának a kerület csendjének és békéjének a fenntartásáról
10. Pest, 1848. március 29. Redl Ferenc levele Kováts József kecskeméti főjegyzőnek, melyben a pesti eseményekről és a katonai határőrvidékről érkezett hírekről tudósít
11. Zombor, 1848. április 4. Knézy Antal első alispán jelentése Bács-Bodrog megye főispánjának a Zomborba összehívott megyei gyűlésről
12. Baja, 1848. április 9. Baja város közgyűlési határozata a polgári átalakulással kapcsolatos kívánságairól
13. Kecskemét, 1848. április 11. A kecskeméti nemzetőrség választmányi ülésén elhatározzák a Munkások Újsága c. lap közköltésen való megrendelését
14. Jászberény, 1848. április 13. A jászkun kerület kisgyűlésének határozata a politikai véleménykülönbség miatt folytatott perek törvényellenessé nyilvánításáról
15. Baja, április 14. A bajai tanács a miniszternöktől kér segítséget az ismétlődő rendezavarások ellen
16. Kecskemét, 1848. április 21. A helyi nemzetőrség egy lövölde felállítását szorgalmazza
17. Kalocsa, 1848. április 24. Meghívó az 1848. május 1-i pest vármegyei közgyűlésre
18. Kiskunfélegyháza, 1848. április 29. A lakosság népgyűlésen kinyilvánított elégedetlensége hatására a kiskunfélegyházi tanács leköszönt és egyben új választás kitűzését kéri

19. Jánoshalma, 1848. április 30. Jánoshalma az Úrbérrendezés során nekik ítélt legelőrészéért folyamodik az uralkodóhoz
20. Pest, 1848. május 2. Deák Ferenc a miniszterelnök nevében értesíti a kecskeméti nemzetőrséget 500 darab fegyver kiutalásáról
21. Kecskemét, 1848. május 5. Kecskemét város közönsége a közlekedési minisztertől a Cegléd—Kecskemét vasútvonal állami költségen való kiépítését kéri
22. Bátmonostor, 1848. május 10. Bátmonostor lakóinak tanúsága arról, hogy a szeremlei lakosok már régóta legeltetnek a hat szigeten
23. Pest, 1848. május 10. Pest megye választmánya néhány község rendezett tanácsal való felruházását kéri a belügyminisztertől
24. Baja, 1848. május 13. Rudics főszolgabíró körlevélben tájékoztatja a felsőjárás községeit a rögtönítélő bíróság kinevezéséről
25. Pest, 1848. május 22. A Március Tizenötödike tiltakozik a Tasson továbbélt feudális kiváltságok ellen
26. Kecskemét, 1848. május 26. A haza javára történő adakozások lebonyolítására Kecskeméten tizedenként bizottságok alakítását határozták el
27. Baja, 1848. május 28. A városi tanács határozata a közrendnek a városi tisztújítás idején való fenntartásáról
28. Kecskemét, 1848. május 26-tól 1848. június 26-ig Az országgyűlési követválasztást intéző központi választmány üléseinek jegyzőkönyve
29. Kunszentmiklós, 1848. május 30. A Jászkun Kerületek közgyűlése meghatározza a katonaság részére kiadott termények árát
30. Kiskunfélegyháza, 1848. június 1. Kiskunfélegyháza Tanácsa meghatározza a képviselőtestület megválasztásának módját
31. Kecskemét, 1848. június 2. Kecskemét Város Tanácsa felkéri az egyházak vezetőit, hogy az országgyűlési követválasztás módjáról istentiszteleten tájékoztassák a híveket
32. Kiskunhalas, 1848. június 10. Péter Zsigmond nyugalmazott kiskun kapitány 200 ezüst forintot ad a halasi nemzetőrök díjazására
33. Kiskunfélegyháza, 1848. június 10. Zenta város segítséget kér a Titel környéki szerb mozgolódás megfékezéséhez
34. Kiskunhalas, 1848. június 10. Kiskunhalas Város Képviselőtestülete tudomásul veszi négy tanácsnok lemondását
35. Kiskunfélegyháza, 1848. június 10. Kiskunfélegyházán a képviselőtestület felszólítására a megválasztott szenátorok elfogadják a tisztséget, megalakul a tanács
36. Kiskunhalas, 1848. június 11. Kalocsa város nemzetőri segítséget ajánl Halas védelméhez
37. Zenta, 1848. június 11. Zenta Város Tanácsa levélben kér segítséget a szerb támadással szemben Kecskemét, Kiskunfélegyháza stb. tanácsaitól
38. Kiskunhalas, 1848. június 11. Halas város levele a kecskeméti tanácsnak a nemzetőrségi szervezkedéssel kapcsolatos fegyverellátásról
39. Pest, 1848. június 12. Az olasz katonaság és a magyar önkéntesek között Pesten, június 11-én lezajlott incidensről tudósítja Gömör Frigyes rokona
40. Kiskunhalas, 1848. június 13. Szentkirályi Móric Jászkun kerületi főkapitány felhívása a nemzetőrség megalakítására, felfegyverzésére és gyakorlatoztatására
41. Újverbász, 1848. június 13. Knézy Antal első alispán tájékoztatja Szabadka Város Tanácsát a karlócai zendülés körülményeiről

42. Kecskemét, 1848. június 15. Kecskemét Város Tanácsa a követválaszás és a helyi képviselőválasztás idejéről tájékoztatja a lakosságot
43. Kiskunmajsa, 1848. június 16. Hadnagyok, utcabírák, tizedesek és bakterek fizetésük „jobbításáért” folyamodnak a kiskunmajsai tanácshoz
44. Kecskemét, 1848. június 16. Pest megye Választmánya által a haza védelmére felajánlott pénzüsszeg Kecskemétre eső részét kifogásolja a város
45. Nagykikinda, 1848. június 16. Nagykikinda mezőváros közönségének levele a kecskemétieknek
46. Kiskunhalas, 1848. június 17. A kiskunhalasi képviselőtestület határozata a gazdáikat igaz ok nélkül elhagyó cselédek megbüntetéséről
47. Baja, 1848. június 19. Baja város rendelete a nemzetőrök felfegyverzéséről
48. Baja, 1848. június 19. A haza megmentése érdekében indított gyűjtőakció bajai eredményei
49. Baja, 1848. június 20-a és július 1-je között. A szentistváni előljárók levele a bajai városi tanácshoz, amelyben a Baján lakó szentistváni birtokosok katonaállítási kötelezettségének teljesítését kéri
50. Baja, június 22-e és július 1-je között. Vojnits Bálint nemzetőrségi parancsnok jelentése a bajai városi tanácsnak az ókéri táborból
51. Kecskemét, 1848. június 23. Csányi János főbíró jelentése a hadügyminiszternek a kecskeméti nemzetőrség szervezésének munkálatairól
52. Kiskunhalas, 1848. június 26. Körlevél a Jászkun Kerület által kiállítandó nemzetőrök számának helységekénti felosztásáról
53. Baja, 1848. június 27. Baja város közgyűlésének határozata a városi kezelésbe került bajai, mátéházi és rémi földek kiosztásáról
54. Kiskunfélegyháza, 1848. június 28. Kiskunfélegyháza Város Képviselőtestülete országgyűlési követé választja Szabó Sándort, és ismerteti a város országgyűléshez továbbítandó kívánságait
55. Pest, 1848. június Petőfi Sándor: A kis-kunokhoz
56. Pest, 1848. július 4. Kiskunfélegyháza országgyűlési követe tudósítása a július 5-re összehívott országgyűlési előkészületeiről
57. Kecskemét, 1848. július 5. Kecskemét folyamodása a kormányhoz, hogy közvetlenül — a megyehatóságtól függetlenül — leveljen a várossal
58. Baja, 1848. július 6. A bajai főbíró beszámolója a városi tanácsnak a nemzetőrök kiállításáról
59. Kecskemét, 1848. július 6. Kecskemét város képviselőtestületi házszabályai
60. Ókér, 1848. július 6. Tájékoztató a Bács-Bodrog megyében táborozó nemzetőrség ellátásáról
61. Pest, 1848. július 6. Madarasi László alispán tájékoztatója a kiskőrösi táborba induló nemzetőrökről
62. Jászberény, 1848. július 8. A Jászkun Kerület szabályzata a nemzetőrség egészségügyi ellátásáról
63. Kecskemét, 1848. július 9. Gothai-Szász-Korburg fejedelmi herceg felszólítja Kecskemétet a földesúri cenzus váltságából fennmaradt tőkepénz kamatának fizetésére
64. Kecskemét, 1848. július 9. A kecskeméti és solti járás 4000 főnyi nemzetőrség állít ki a délvidékre
65. Kiskunfélegyháza, 1848. július 9. 2500 Jászkun nemzetőr, köztük 259 önkéntes kiskunfélegyházi, első táborba indulásának feltételei

66. Kunszentmiklós, 1848. július 15. Szentkirályi Móric jászkun kerületi főkapitány a Kunszentmiklóásra érkező ágyútelep őrzésére és továbbszállítására fegyveres nemzetőrszázadot kér
67. Nagykőrös, 1848. július 15. A kiskőrösi táborba induló nagykőrösi és ceglédi nemzetőrök élelemmel, szállással való ellátását kéri a szolgabíró
68. Pest, 1848. július 16. Petőfi Sándor levele Bacsó János fülöpshálási segédlelkészhez
69. Kiskunhalas, 1848. július 17. Kökényessy nemzetőrparancsnok 2600 fő számára kér szállást Szabadkán
70. Újverbász, 1848. július 18. Knézy Antal első alispán jelentése a belügyminiszternek a délvidéki eseményekről
71. Kecskemét, 1848. július 19. Hartmann Pál kiküldött kecskeméti képviselő beszámoló a Szenttamásnál lefolyt csatáról
72. Kiskőrös, 1848. július 20. Szappanos István tanácsnok levélben tájékoztatja Kecskemét főbíráját a Kiskőrösi táborban időző nemzetőrökről, a tábori állapotokról
73. Kecskemét, 1848. július 21. A kecskeméti képviselőtestület határozata szerint izraeliták is tagjai lehetnek a nemzetőrségnek
74. Kecskemét, 1848. július 21. A kecskeméti tanács ellátással kapcsolatos válasza a kiskőrösi, táborban állomásozó nemzetőrségi bizottmánynak
75. Baja, 1848. július 22. Ország Sándor köztvitész a bajai nemzetőrök kiképzésére ajánlkozik
76. Kiskőrös, 1848. július 23. Fórián György kecskeméti nemzetőr levele apjához a kiskőrösi táborból
77. Kiskunhalas, 1848. július 23. Kiskunhalas képviselőtestülete szabályozza a nemzetőrök hadbaállíthatóságát
78. Budapest, 1848. július 24., 29. Belügyminiszteri rendelet a fegyverművesek és fegyverek összeírásáról
79. Kecskemét, 1848. július 26. A Kecskemét város tulajdonát képező ivó- és itatókutak felülvizsgálatát szorgalmazza a Gazdasági Bizottmány
80. Jánoshalma, 1848. július 28. Szappanos István tanácsnok beszámoló a kecskeméti tanácsnak a kiskőrösi táborból délre vonuló nemzetőrök útjáról
81. Kiskunhalas, 1848. július 30. A kiskunhalasi képviselőtestület határozata a közteherviselésről
82. Kecskemét, 1848. július 30. A kecskeméti képviselőtestület megtárgyalja a délvidéken harcoló nemzetőreiről kapott jelentést
83. Kalocsa, 1848. július 31. A kalocsai járási főszolgabíró rendelete a verbászi táborban lévő nemzetőrök felváltásáról
84. Kecskemét, 1848. augusztus 2. Kecskemét Város Gazdasági Bizottmánya egy ménes felállításáról és a lakosság lovainak nemesítéséről intézkedik
85. Óverbász, 1848. augusztus 2. Tóth István nemzetőr levele Klingert Teréznek
86. Kecskemét, 1848. augusztus 3. Kecskemét város képviselőtestülete a délvidéken harcoló nemzetőrségnek újjal való felváltásáról intézkedik
87. Óverbász, 1848. augusztus 4. A déli hadszíntéren harcoló nemzetőrök felváltásukat kérik Kecskemét polgármesterétől
88. Verbász, 1848. augusztus 4. Szentkirályi Móric, a jászkunok kapitánya fegyverkészítők Temesvárra való irányítását kéri Szabadka polgármesterétől

89. Kiskőrös, 1848. augusztus 8. Madarassi másodalispán a kiskőrösi táborból a délvidékre kimozduló nemzetőrsereg részére szállást és élelem biztosítását kéri Szabadka polgármesterétől
90. Kiskunfélegyháza, 1848. augusztus 9. Kiskunfélegyháza Város Tanácsának jelentése a hadügyminiszternek a félegyházi nemzetőrök második csoportjának hadbaállításáról
91. Kiskunhalas, 1848. augusztus 10. Kiskunhalas Város Képviselőtestülete határozata a nemzetőrség kiállításához szükséges költségek közadóként történő kivetéséről
92. Kiskunhalas, 1848. augusztus 10. Kiskunhalas Város Képviselőtestülete a városi közpénztár terhére jutalmat ajánl a toborzáson 3 évi nemzetőri hadszolgálatot vállalóknak
93. Kiskunhalas, 1848. augusztus 10. Bikádi Benedek kiskunhalasi tanácsnok önkéntesnek jelentkezik, cserébe hadnagyi rangot kér
94. Óverbász, 1848. augusztus 11. Fórián György kecskeméti nemzetőr levele apjához a verbászi táborból
95. Baja, 1848. augusztus 12. Baja Város Tanácsának határozata az izgatás vétségét elkövető Decsy Károly, Gunics Mihály és Bárczy Károly ellen
96. Kecskemét, 1848. augusztus 12. Kiss László kecskeméti földbirtokos levelében panaszolja, hogy bérese az ő tudta nélkül állt be nemzetőrnek
97. Szeged, 1848. augusztus 13. Szeged polgármestere kikindai rabok Pestre szállításához kér segítséget Kecskemét tanácsától
98. Óverbász, 1848. augusztus 14. Az Óverbászon táborozó félegyházi nemzetőrök felváltásukat kéri a tanácstól
99. Buda-Pest, 1848. augusztus 19. Hadügyminiszteri rendelet a császár huszárezred számvevő irodájának Kecskemétre helyezésétől
100. (1848. augusztus 19.) Szalay József honvéd visszaemlékezései a Szenttamás körüli harcokra
101. Kecskemét, 1848. augusztus 20. Kecskemét 318 önkéntes nemzetőrt állít ki
102. Baja, 1848. augusztus 21. Baja Város Tanácsa tudomásul vette a pártütökké vált görög nem egyesült vallású lakosok vagyonának zár alá vételét
103. Baja, 1848. augusztus 21. Schvanda János élelmezési biztos a verbászi tábor részére szállítandó zab árának felemeléséről tájékoztatja Baja város tanácsát
104. Jászberény, 1848. augusztus 21. A Jászkun Kerület közgyűlése körlevélben rendelkezik a megajánlott 500 önkéntes nemzetőr hadbaállításának módjáról
105. Kecskemét, 1848. augusztus 23. Kecskemét Városi Tanácsa pénzzel, ruhával látja el a 318 önkéntes nemzetőrt
106. Kecskemét, 1848. augusztus 23. Horváth György a közgyűlés előtt körvonalazza Kecskemét város mérnökének teendőit
107. Ókér, 1848. augusztus 24. Dömötör Károly tanácsnok, tábori pénzkezelő beszámol a kecskeméti tanácsnak a Szenttamásnál folyt harcokról
108. Kecskemét, 1848. augusztus 25. Kecskemét Város Tanácsa fellép az ellen, hogy a csizmadia- és szabómesterek túlzott árat kérnek a nemzetőri felszerelések elkészítéséért
109. Kecskemét, 1848. augusztus 25. A kecskeméti főbíró értesíti a táborban lévő nemzetőröket, hogy önkéntesekkel váltják fel őket
110. Újverbász, 1848. augusztus 25. Knézy alispán a verbászi táborból hazatérő

- nemzetőrsereg részére kocsik, élelem, zab és széna biztosítását kéri Szabadka tanácsától
111. Baja, 1848. augusztus 27. Bajai lakosok folyamodványa alapján a városi közgyűlés az úrbéri terhek megszüntetésének következményeiről hozott határozatot
  112. Ókér, 1848. augusztus 27. Dömötör Károly tanácsnok a sziregi sáncoknál lefolyt csatáról tudósítja a kecskeméti tanácsot
  113. Ókér, 1848. augusztus 28. A szerbek elleni augusztus 26-i ütközet leírása Fórián Károlynak apjához írt leveléből
  114. Pest, 1848. augusztus 30. Négy szeremlei zsellér kéri a hadügyminisztert, hogy a sorshúzással nemzetőrnek besorozott fiaikat a szolgálattól mentesítse
  115. Pest, 1848. augusztus 30. Végh Ignác főszolgabíró szolgálatra hívja a kiszolgált altiszteket és közkatonákat
  116. Verbász, 1848. augusztus 31. Dömötör Károly tanácsnok levélben számol be a kecskeméti tanácsnak a délvidéki hadi eseményekről
  117. Baja, 1848. szeptember 1. A bajai görög nem egyesült hitközség elhatárolja magát a „szeparatizmus gyűlöletes eszméjétől”
  118. Kecskemét, 1848. szeptember 2. Kecskemét kölcsön felvételéhez Kossuth Lajos pénzügyminiszter támogatását kéri
  119. Kecskemét, 1848. szeptember 2. Kecskemét város megbízólevele kölcsön felvételéhez
  120. Kecskemét, 1848. szeptember 2. Kecskemét tájékoztatja a főszolgabírót a kiállítandó 318 nemzetőr felszereléséről
  121. Ókéske, 1848. szeptember 3. Az ókéskei újoncállítás költségeit a lakosság birtokaránylag fizeti
  122. Kecskemét, 1848. szeptember 4. Gömöri Frigyes kecskeméti ügyvéd tisztí kinevezését kéri a kiállítandó önkéntesekhez
  123. Dunapataj, 1848. szeptember 8. Tüzkü Imre dunapataji lakos panasolja, hogy a szegényebb sorsúak, napszámosok helyzete a jobbágyfelszabadítás révén nem változott
  124. Kecskemét, 1848. szeptember 12. A Kecskeméti Református Egyház ispotályuk telke helyett másikat kér cserébe a közgyűléstől
  125. Kecskemét, 1848. szeptember 17. A három város — Nagykőrös, Cegléd, Kecskemét — felajánlja szolgálatait a haza javára
  126. Kecskemét, 1848. szeptember 17. A város közgyűlésének határozata alapján izraeliták is tagjai lesznek a kecskeméti nemzetőrségnek
  127. Pest, 1848. szeptember 18. Simonyi János Kecskemét egyik országgyűlési képviselője az úrbériségi kármentesítésről folytatott országgyűlési vitáról számol be a város főbírójának
  128. Kalocsa, 1848. szeptember 23. A solti járási főszolgabíró rendelete a községek által kiállítandó újoncok számáról
  129. Kecskemét, 1848. szeptember 23. A közgyűlés meghatározta a városi tanácsnokok teendőit egy esetleges népfelkelés szervezésében
  130. Kecskemét, 1848. szeptember 24. Karika János, Kecskemét országgyűlési követe, hírt hoz Jellasics támadásáról és a népfelkelés elrendeléséről
  131. Kecskemét, 1848. szeptember 25. Kossuth Lajos népgyűlésen mondott toborzó beszédet Kecskeméten
  132. Kecskemét, 1848. szeptember 25. Kossuth Lajos a kormány nevében Hajagos

- Illés polgármestert kormánybiztosnak nevezi ki, és rendelkezik a népfelkelés azonnali megszervezéséről
133. Kecskemét, 1848. szeptember 26. Kecskemét Város Közgyűlése Kossuth Lajos előző napi rendeletei alapján intézkedik a népfelkelés megszervezéséről
  134. Kecskemét, 1848. szeptember 27. Fejes János a kecskeméti főbíró a népfelkelés hatékonyabb támogatására szólítja fel
  135. Szolnok, 1848. szeptember 27. Kossuth Lajos pisztolyok és kardok Kunszentmiklósról való szállítására ad ki utasítást
  136. Baja, 1848. szeptember 29. Grünvald Ferdinánd tanácsnok előterjesztése Baja Város Tanácsának az önkéntesek felpénzének kifizetéséről
  137. Martonvásár, 1848. szeptember 30. Gömöri Frigyes levél formájában számol be Kecskemét város főbírájának a pákozdi csatáról és a kecskeméti nemzetőrök helytállásáról
  138. Kunszentmiklós, 1848. szeptember 30. A dunamenti általános népfelkelési alparancsnokság a veszélyben lévő Buda védelmére népfelkelésre szólítja a félégyháziakat
  139. Pest, 1848. szeptember 30. Hajagos Illés kormánybiztos levele Csányi János kecskeméti főbíróknak a töltényszállításról
  140. Szalkszentmártoni tábor, 1848. szeptember 30. Fejes János kecskeméti népfelkelési biztos jelentése a város főbírójának a népfelkelés állásáról
  141. Budapest, 1848. október 1. Az Országos Honvédelmi Bizottmány rendelete a Kunszentmiklóson összevont népfelkelők Ráckevére irányításáról
  142. Kecskemét, 1848. október 1. Kecskemét Város Közgyűlése örömmel veszi tudomásul, hogy Kossuth Lajos elismerését fejezi ki a városnak a népfelkelésben való részvételéért
  143. Kecskemét, 1848. október 1. Kecskemét Város Közgyűlése határozatot hozott a város védelmének a népfelkelés idejére szóló megszervezésére
  144. Kiskunfélegyháza, 1848. október 1. Kiskunfélegyháza képviselőtestülete a kiskun kapitány felszólítására elrendeli a népfelkelést és elhalasztja a szüretet
  145. Kiskunhalas, 1848. október 1. Kiskunhalas Város Képviselőtestületének határozata a népfelkelők összeírásáról
  146. Baja, 1848. október 3. Baja város főbírája levelében értesíti Bács-Bodrog vármegye alispánját egy láda fegyver elvesztéséről
  147. 1848. szeptember 25. — október 7. A kecskeméti népfelkelés rövid vázlata
  148. Moson, 1848. október 8. Gömöri Frigyes levelében beszámol Csányi János kecskeméti főbíróknak a pákozdi csata utáni eseményekről
  149. Szabadszállás, 1848. október 8. Balay Lajos kormánybiztos levele a kiskun községekhez a katonaság élelmezéséről
  150. Bruck, 1848. október 10. Gömöri Frigyes levelében a Jellasicsot üldöző magyar sereg útjáról számol be Kecskemét város főbírójának
  151. Jászberény, 1848. október 13. A Jászkerület helységeiből a Lehel huszárezred számára a megajánlott 500 ló mellé még 500 lovat vásárol Hegedűs Zsigmond kerületi vásárlási biztos
  152. Kecskemét, 1848. október 13. Kecskemét Város Közgyűlése határozatot hozott az önkéntesek ruházattal való ellátásról és kölcsön felvételéről
  153. Kecskemét, 1848. október 15. A hazatért népfelkelőknek Perczel Mór és Kecskemét város vezetői köszönetet mondanak

154. Szeremle, 1848. október 16. jegyzék a szeremlei önkéntes nemzetőrök felszerelésére fordított költségekről
155. Kiskunhalas, 1848. október 17. A kiskunhaslasi képviselőtestület határozata a kevés sikerrel járt toborozás folytatásáról
156. Kiskunhalas, 1848. október 17. A kiskunhalasi képviselőtestület intézkedik a népfelkelők és nemzetőrök által elkövetett fegyelmetlenségek és kihágások kivizsgálásáról
157. Baja, 1848. október 18. A főszolgabíró tájékoztatja a járásban élő zsidókat, hogy 31 katonai kiállítására vannak kötelezve
158. Kecskemét, 1848. október 22. A közgyűlés dicséretben részesíti azokat a kecskeméti lovas nemzetőröket, akik részt vettek az ellenségnek az országhatárig való üldözésében
159. Kiskunhalas, 1848. október 22. A kiskunhalasi képviselőtestület a bormérési jog szabad gyakorlását minden lakosra kiterjeszti
160. Solt, 1848. október 22. (?) Jegyzék Solt városának az önkéntesek és újoncok kiállításakor felmerült kiadásairól 1848-ban
161. Baja, 1848. október 25. Rudics Máté főszolgabíró körlevélben inti meg a községeket, mert a dunai vonal biztosítására a nemzetőrök kiállítását az egyes községek nem teljesítik
162. Apostag, 1848. október 29. Tanácsülési jegyzőkönyvben rögzítik az előjárók megválasztását Apostagon
163. Baja, 1848. október 31. Baja Város Tanácsa tudomásul veszi, hogy a Tábori Bizottmány meghatározza a újoncozás módját
164. Kiskunfélegyháza, 1848. október 31. A kiskunfélegyházi képviselőtestület intézkedik a táborozási és toborzási költségek miatt kiürült városi pénztár bevételeinek növeléséről
165. Kecskemét, 1848. november 7. Kecskemét Város Közgyűlése határozatot hoz a Károlyi lovasezred szervezésének előkészítésére
166. Kecskemét, 1848. november 10. Kecskemét Város Közgyűlése határozatot hoz a 16. huszárezred katonáinak felszerelésére
167. Kecskemét, 1848. november 10. A Kecskeméti Nemzetőrség Szabályzata
168. Kecskemét, 1848. november 11. Kecskemét 50 000 forint kölcsönt kér a Honvédelmi Bizottmánytól
169. Kiskunhalas, 1848. november 11. A nemzetőri szolgálatra kötelezett Kolozsvári István szerződést köt Deák Józseffel, aki díjazás fejében kész őt helyettesíteni
170. Baja, 1848. november 12. Petrovits István tanácsnok jelentése a közgyűlésnek a bajai újonctoborzásról
171. Baja, 1848. november 14. A kisszállási uradalom ispánja a gőzhajón való szállítás nehézségeiről tájékoztatja a számvevőt
172. Bács, 1848. november 19. Végh Bertalan őrnagy panaszt tesz a nemzetőri bizottmány elnökének a Duna vonalán állomásozó nemzetőrök rendbontásáról
173. Jászberény, 1848. november 20. A Jászkun Kerület közgyűlési választmányának javaslatai a nemzetőrség rendjéről, váltásáról és gyakorlatoztatásáról, valamint az egyes kerületek feladatairól
174. Jászberény, 1848. november 20. A Jászkun Kerület közgyűlése elutasítja a félegyházi birtoktalan lakosok fűbér eltörlése iránti kérelmét
175. Nákófalva, 1848. november 25. Thott József százados tájékoztatja Kiskunhalas Város Közgyűlést a nemzetőrök útvonaláról és állapotáról

176. Binyoc, 1848. november 26. Lestár Péter levele barátjához az Észak-Magyarországon harcoló kecskeméti nemzetőrökről
177. Baja, 1848. november 27. Baja Város Közgyűlése a jótékonyági est bevételét a felvidéki tábor katonáinak megsegítésére fordítja
178. Pest, 1848. november 28. Pest Megye Választmányi Gyűlése megszabja a solti járás községeire kivetett újoncok létszámát
179. Baja, 1848. december 6. A bajai izraelita hitközség folyamodványa a másodalispánhoz önkénteseinek a város által toborzás útján kiállított újoncokkal való helyettesítéséért
180. Lázárföld, 1848. december 7. kiskunhalasi nemzetőr levele családjához a thomasovaczi csatáról
181. Dunapataj, 1848. december 16. Somogyi József őrnagy közli a dunapataji elöljárókkal a nemzetőrségtől Pesten, november 27-én hozott határozatot
182. Dunapataj, 1848. december 25. Ujváry László szolgabíró rendelkezése a december 28-án és 29-én Patajra érkező katonaság ellátásáról
183. Kecskemét, 1848. december 19. Kecskemét Város Tanácsának jelentése a Honvédelmi Bizottmánynak a kecskeméti nők által, a katonák részére készített ruhaneműkről
184. Baja, 1848. december 30. Baja város felajánlja a kormánynak harangjait ágyúöntés céljára
185. Baja, 1848. december 30. Tanácsnoki jelentés a közgyűlés számára a táborba küldött bajai nemzetőrök zsoldpótlékának adakozásból való fedezéséről
186. Kecskemét, 1848. december 31. A szabadcsapatok alakítására kinevezett bizottmány felhívása a kecskeméti polgárokhoz
187. Kunszentmiklós, 1849. január 3. Szekulics alezredes Pest felé menet 500 kocsit kér a kiskun városoktól
188. Dunapataj, 1849. január 4. A járási főszolgabíró rendelete a dunai átkelőhelyek őrzéséről
189. Elemér, 1849. január 4. Levél a kiskun mozgó nemzetőrség harmadik zászlóaljának parancsnokától Kiskunfélegyháza főbírájának
190. Cegléd, 1849. január 8. Perczel Mór felszólítja a kecskeméti önkénteseket, hogy csatlakozzanak seregéhez
191. Ócsa, 1849. január 8. Ócsa elöljárósága tájékoztatja a kecskeméti tanácsot az ellenség tartózkodási helyéről
192. Kecskemét, 1849. január 9. Kecskemét Város Tanácsa elhatározza, hogy mindennap tartanak közgyűlést a vészterhes időkben
193. Kecskemét, 1849. január 9. Kecskemét Város Közgyűlése megtiltja a lakosoknak a tanyákra való kiköltözést
194. Kecskemét, 1849. január 13. Kecskemét Város Közgyűlésének határozata a Károlyi huszárezred szervezéséről
195. Kecskemét, 1849. január 13. Kecskemét Város Közgyűlése meghatározza a 160 fős szabadcsapat részére a város által fizetendő napidíjat
196. Bátmonostor, 1849. január 18. Bátmonostor község Mészáros Mihály nemzetőrnek lovat vásárol
197. Szabadka, 1849. január 23. Szabadka polgármesterének köszönő levele, a Halasról segítségükre küldött 1000 gyalogos és 100 lovast kitevő csapatért
198. Kalocsa, 1849. január 24. Gróf Nádasdy Ferenc kalocsai érsek az őt ért rágalmak alóli tisztázását kéri Szabadka Város Tanácsától

199. Kisszállás, 1849. január 24. A kisszállási pusztáról 30 legény indul Szabadkára
200. Kecskemét, 1849. január 26. Kecskemét népgyűlésen szavazott bizalmat a Honvédelmi Bizottmánynak
201. Kiskunhalas, 1849. január 26. A Pest megyei és kiskun községek készek Szabadka megvédéséhez segítséget nyújtani
202. Mélykút, 1849. január 27. Temessényi kapitány nemzetőrök érkezéséről tájékoztatja Szabadka főbíróját
203. Baja, 1849. január 28. A Bács-Bodrog megyei főispán jelentése a Honvédelmi Bizottmánynak megyéje helyzetéről
204. Kecskemét, 1849. január 28. Kecskemét Város Közgyűlése — Babarczy Antal királyi biztosnak I. Ferenc József iránti hódolattételre felszólító levelével szemben — a Honvédelmi Bizottmány mellett kötelezi el magát
205. Kiskunhalas, 1849. január 31. Kiskunhalas város közgyűlése Zseni József kapitány jelentése alapján intézkedik a város védelméről
206. Kiskunhalas, 1849. február 1. Kiskunhalas képviselőtestülete megtiltja a férfilakosságnak a város elhagyását
207. Kiskunhalas, 1849. február 1. Kiskunhalas képviselőtestülete intézkedik Feketehegy, Magyar Becse, Ó Moravica és Pacsér ide menekült lakosainak összeírásáról
208. Kiskunhalas, 1849. február 2. Kiskunhalas képviselőtestülete értesíti a szabadkai polgármestert, hogy Kecskemét nem tud segítséget nyújtani sem Szabadkának sem Halasnak
209. Apostag, 1849. február 3. Hajma Péter segítséget kér a tanácstól, mert házát elmosta az árvíz
210. Kiskunhalas, 1849. február 5. A szerb előnyomulástól megrémült Mélykút község a kiskunhalasi nemzetőrök segítségét kéri
211. Szabadka, 1849. február 5. Szárits Móric nemzetőr főhadnagy jelentése a Honvédelmi Bizottmánynak a Bácskában kialakult anarchikus állapotokról
212. Kiskunhalas, 1849. február 6. Kiskunhalas 12 000 pft. kölcsönt kér a Honvédelmi Bizottmánytól
213. Kecskemét, 1849. február 8. Kecskemét Város Tanácsa értesíti Ottinger vezérőrnagyot, hogy a császári hadsereg ellátását nem tudja teljesíteni
214. Kiskunfélegyháza, 1849. február 8. Kossuth Lajos Kiskunsághoz intézett szótának ismertetése a kiskunfélegyházi közgyűlésen
215. Kecskemét, 1849. február 9. Kecskemét város főbírója attól tart, hogy a király iránti hódolat megtétele miatt a lakosság lázongani fog, és elhárítja a nyolcnaponkénti hangulatjelentés kötelezettségét
216. Szabadszállás, 1849. február 14. Szabadszállás Tanácsa tudatja Kiskunhalassal, hogy a Pest felől közeledő ellenség elfoglalta Laczházát és Kunszentmiklóst
217. Kiskunfélegyháza, 1849. február 15. Kiskunfélegyháza képviselőtestülete a császári csapatok parancsnokságától érkezett levelet felbontatlanul továbbküldi a megyei kormánybiztoshoz
218. Izsák, 1849. február 26. Az izsáki bíró jelentése a szolgabírónak a hadi helyzetről
219. Kecskemét, 1849. február 26. Kecskemét Város Tanácsa a lakosság tiltakozásától félve arra kéri a királyi hadsereg oldalán fellépő főszolgabírót, hogy halasszák el a fegyverek beszolgáltatását
220. Kalocsa, 1849. március 3. Batthyány Kázmér köszönő levele Pest megye alsó részének lakosaihoz lelkes hazafiúi magatartásukért

221. Kalocsa, 1849. március 3. A Kalocsai Járási Védelmi Bizottmány az idegen fegyverek beszoigaltatására hivja fel a lakossagot
222. Kalocsa, 1849. március 6. Damjanich tábornok a Duna—Tisza köze felé tartó serege támogatását kéri
223. Szolnok, 1849. március 8. Damjanich tábornok halálbüntetés terhe alatt megtiltja Kecskemét polgármesterének, hogy az ellenségnek élelmiszert juttasson
224. Nagykőrös, 1849. március 10. Horváth Döme levele Hajagos Illés polgármesternek a kecskeméti táborba vonulásáról
225. Ordas, 1849. március 17. Az ordasi tanács jegyzőkönyvében rögzíti a császári katonának a helységben végbevitt fosztogatását
226. Kiskunhalas, 1849. március 18. A kiskunhalasi képviselőtestület állásfoglalása a közelgő császári csapatokkal szemben tanúsítandó magatartásról
227. Kiskunfélegyháza, 1849. március 19. A császári csapatokhoz átállt jász kun főkapitány által küldött rendeleteket Kiskunfélegyháza Közgyűlése olvasatlanul továbbítja az új kormánybiztoshoz
228. Kunbaja, 1849. március 25. Milassin szolgabíró körlevélben szólítja fel a községk bírát, hogy a Dunán átkelt ellenség útjáról tájékozódjanak és annak mindenféle módon való gyengítéséről gondoskodjanak
229. Kiskunhalas, 1849. április 6. Közgyűlési beszámoló a Kiskunhalasról 1703-ban elhurcolt harang előkerüléséről
230. Nagykáta, 1849. április 6. Danielis ezredes nyílt parancsban rendeli el a három városnak a magyar hadsereg részére történő élelmiszert-szállítást
231. Dunapataj, 1849. április 8. Szeles Lajos kormánybiztos a Solti Járási Önkéntes Lovascsapat felbomlásáról tájékoztatja a községk bírát
232. Kecskemét, 1849. április 8. Kecskemét Város Tanácsa határozatot hozott Barabás Péter országos rendőrbiztosnak az általános népfelkeléssel és a Magyar Hadsereg élelmezésével kapcsolatos nyílt rendeletéről
233. Üllő, 1849. április 12. Horváth Döme élelmet kér a város polgármesterétől a kecskeméti katonák számára
234. Szeged, 1849. április 16. Német Imre levele a kiskunfélegyházi plébánosnak a szabadságharc eseményeiről
235. Kecskemét, 1849. április 18. Horváth Döme és Gyenes Ferenc beszámol a város közgyűlésének a kecskeméti népfelkelők útjáról
236. Kecskemét, 1849. április 19. Kecskemét elfogadja és jegyzőkönyvbe iktatja a Függetlenségi Nyilatkozatot
237. Kiskőrös, 1849. május 1. Batta Sámuel kormánybiztos rendelete Sáfár József alkormánybiztoshoz és a Duna menti községk előjáróihoz
238. Kecskemét, 1849. május 3. A pest megyei kormánybiztos felszólítására Kecskemét Város Tanácsa intézkedik a Függetlenségi Nyilatkozat polgári és egyházi megünnepléséről
239. Baja, 1849. május 20. Baja város intézkedik az aprópénz hiányának megszüntetése érdekében
240. Kecskemét, 1849. május 23. Fórián György szolgabíró jelentése a kecskeméti járási főszoigabírónak a Kecskeméten, Alpáron, Okécskén, Újkécskén, Tószezen és Péterin történt újoncozásokról
241. Bátya, 1849. május 26. katonai szerződés Okvátovity János és Kemény Sándor között

242. Baja, 1849. június 1. A Bajai Városi Tanács panasza a megyei kormánybiztosnak és egyes megyei tisztviselőknek a városi ügyekbe való beavatkozás miatt
243. Baja, 1849. június 1. Balázs József bajai levéltárnok önkéntes honvédnek áll
244. Baja, 1849. június 1. Baján a jótékonyági est bevételét a Buda visszafoglalásánál megsebesült honvédek felsegélyezésére fordítják
245. Kiskőrös, 1849. június 1. Sáfár Ágoston solti járási főszolgabíró rendelete a járás községeihez
246. Kecskemét, 1849. június 18. Kecskemét város jelentése Fórián György szolgabírónak az önkényesen távol maradó és szökött katonákról
247. Alpár, 1849. június 20. Alpár község jelentése Fórián György szolgabírónak az újoncozás lefolyásáról
248. Péteri, 1849. június 20. Péteri község jelentése Fórián György szolgabírónak az újoncozásról
249. Újkécske, 1849. június (20.) Újkécske község jelentése Fórián György szolgabírónak az újoncozásról
250. Ókécske, 1848. június 21. Ókécske község jelentése Fórián György szolgabírónak az újoncozásról
251. Kiskunfélegyháza, 1849. június 24. A kiskunfélegyházi képviselőtestület állásfoglalása a Jászkun Kerület egyes kerületeinek külön válása mellett
252. Bajaszentiván, 1849. június 26. Nyári Pál főispán nyílt rendelete a postaszolgálat fenntartása érdekében
253. Bajaszentiván, 1849. június 27. Deák András szolgabíró utasítása a községi bírákhoz a népfölkelés szervezéséről
254. Bajaszentiván, 1849. június 28. Deák András szolgabíró rendelete a népfölkelő lovasok kiállításáról
255. Pest, 1849. június 28. Pest megye Bizottmánya népfelkelésre szólítja fel a lakosságot
256. Kecskemét, 1849. július 1. Kecskemét Város Tanácsa lándzsák készítésére szólítja fel a lakatos-, a bodnár-, az asztalos- és az ácsmestereket
257. Kiskunhalas, 1849. július 1. Tekintettel a szerb veszélyre és a közelgő betakarításra Halas város tanácsa felmentést kér a Rákosra rendelt népfelkelés alól
258. Apostag, 1849. július 4. Szeles Lajos másodalispán tájékoztató körlevele a megye községeihez
259. Pest, 1849. július 2. Pest megye bizottmányi ülésének határozatai időszerű kérdésekről
260. Kecskemét, 1849. július 6. Csányi János főbíró tájékoztatja a miniszterelnököt a Kecskeméten átvonuló katonák, országgyűlési követek, foglyok, megyei tisztviselők ellátásának gondjairól
261. Kiskunhalas, 1849. július 6. Garai János alezredes katonai kórház létesítésére utasítja Kiskunhalas város tanácsát
262. Kiskunfélegyháza, 1849. július 7. Garai János alezredes katonai kórház létesítésére utasítja Kiskunfélegyháza Város Tanácsát
263. Pest, 1849. július 7. Máhr Antal tájékoztatja Kecskemét polgármesterét a Pesti Takarékpénztártól való kölcsön felvételeinek lehetőségéről
264. Soltvadkert, 1849. július 12. Szeles Lajos másodalispán értesíti a községi tanácsot Pest megye székhelyének Vadkertre helyezéséről
265. Kecskemét, 1849. július 15. Kecskemét Város Tanácsának jelentése Fórián György szolgabíróhoz az újoncozás lefolyásáról

266. Soltvadkert, 1849. július 15. Szeles Lajos másodalispán rendelete az állami javak Szegedre történő szállításáról
267. Kecskemét, 1849. július 19. Kecskemét város engedélyt kér a kormánytól váltópénz kibocsátására
268. Kiskunfélegyháza, 1849. július 19. Kiskunfélegyháza közgyűlése önkéntesek toborzását határozza el
269. Kiskunhalas, 1849. július 20. Az orosz csapatok ellen rendelt tartalékseregbe Halas sorshúzással állít újoncokat
270. Alsónémedi, 1849. július 21. Az alsónémedi jegyző tájékoztatja Kecskemét polgármesterét az ellenséges egységek várható útvonaláról
271. Fülöpszállás, 1849. július 24. Fülöpszállás — bár az ellenséges csapatok már Kunszentmiklóst is elfoglaták — lovakat és újoncokat küld Halasra
272. Soltvadkert, 1849. július 24. A solti járási főszolgabíró körlevele a fegyverek beszolgáltatásáról
273. Örkény, 1849. július 26. Gróf Dezaste Ferenc utasítása Kecskemét előljáróinak az orosz hadsereg egy részének a városban való elszállásolásáról és élelmezéséről
274. Kecskemét, 1849. július 28. Dezaste Ferenc királyi biztos parancsa a város előljáróihoz az orosz csapatok fogadásáról
275. Kiskunhalas, 1849. július 29. A Cs. K. 3. hadtest biztosa az elmenekült előljáróság helyett új tiszti kart nevez ki

A kiadásért felel a Bács-Kiskun Megyei Levéltár igazgatója Iványosi Szabó Tibor.
Készült a Petőfi Nyomdában Kecskeméten (munkaszám 810093) 43,4 A/5 ív terjedelemben 1000 példányban. Felelős vezető: Birkás Béla vezérigazgató.

